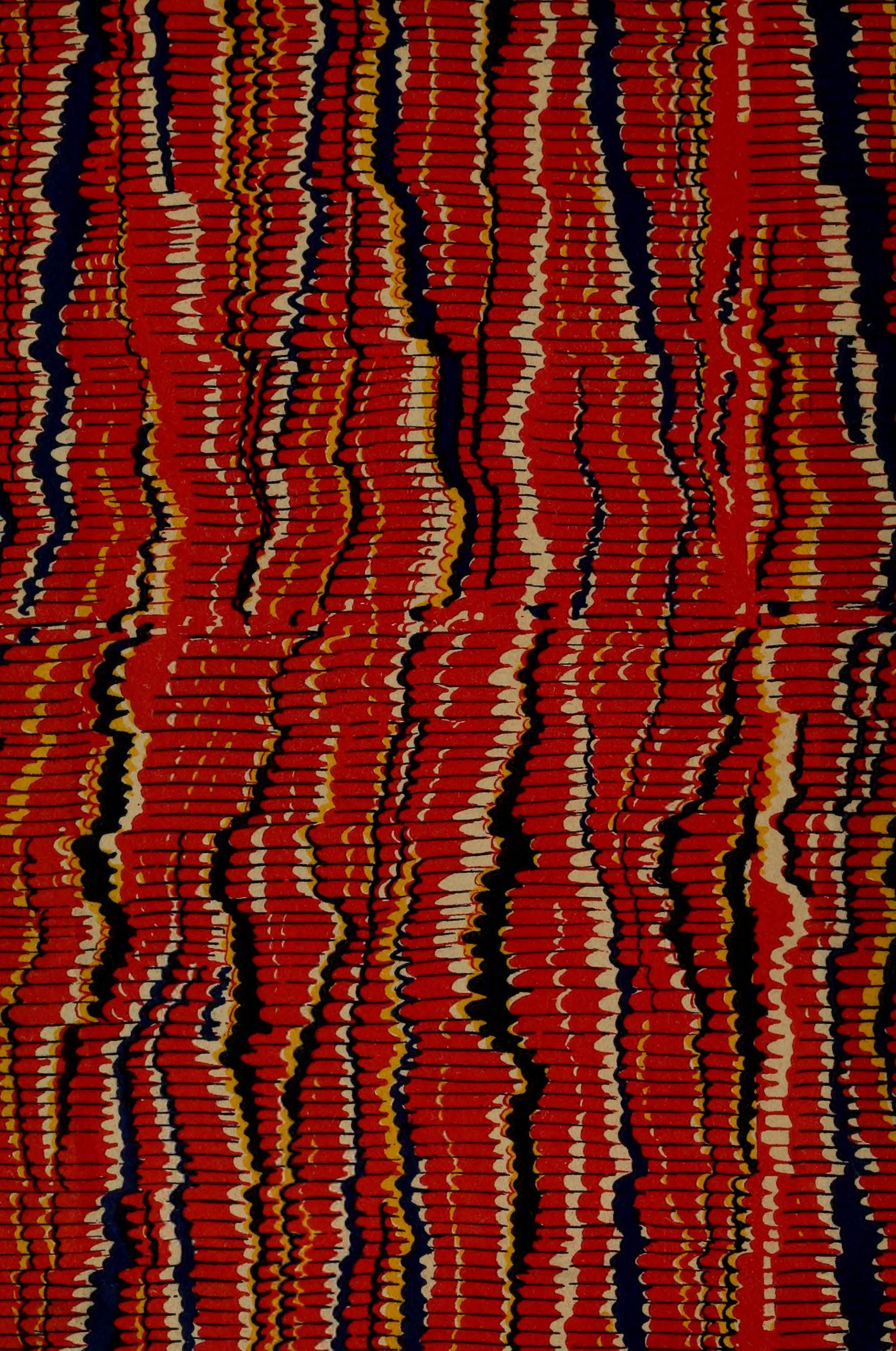
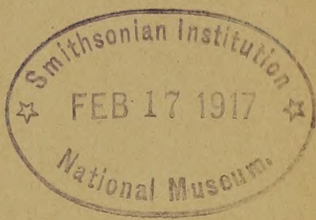

BUTLLETÍ

DE LA

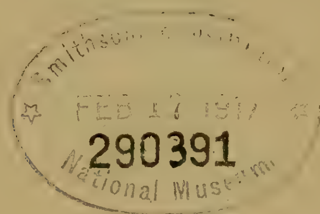
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

ANY PRIMER
(Segona época)
1904

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

Segona época.—Núm. 1-2 Janer-Febrer 1904

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL

Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a

BARCELONA

EXTRACTE DELS ESTATUTS

Art. 3.er Els socis serán de tres classes: *Honoraris*, elegits entre las personas ó entitats beneméritas dintre la esfera de la Societat; *Protectors*, els que notablement ajudin al bè y progrés de la mateixa; y *Numeraris*, els demés, siga qualsevulga sa habitual residencia.

Art. 4.rt Pera ser atmés com á *soci de número*, se requereix la proposta firmada per tres socis, en sessió ordinaria ó extraordinaria, y la atmisió per majoría absoluta, en la sessió en que 's fassi la proposta. Pera ser atmés com á Protector ú Honorari, es precís la proposta firmada de dos individuos del Concell Directiu, y conformitat de la majoría absoluta dels assistents, com en el cás de socis de número.

Art. 5.nt Els socis Numeraris residents á Barcelona satisfarán la cuota anyal adelantada de vintycuatre pessetas; y 'ls domiciliats fora d' aquesta capital, pagarán tambè per adelantat deu pessetas anyals. Uns y altres rebrán el nombrament y publicacións de la Societat; tindrán dret á publicar sos trevalls en el Butlletí, prévia aprobació de la Junta Directiva, y á assistir á las sessións ab veu y vot.

Els socis que accidental ó habitualment se trobin á Barcelona, tindrán dret á consultar las obras de la Biblioteca y exemplars del Museu. La Junta Directiva, á petició per escrit del interessat, podrá deixar als socis las obras ó exemplars, sempre que ho crega convenient y per el temps qu' estimi oportú.

Els socis que per espay d' un any no hagin satisfet la corresponent cuota deixarán de rebre las publicacións de la Societat, y als tres anys de insolvencia serán considerats com baixas.

Els socis Protectors y Honoraris rebrán á títol gratuit las publicacións de la Societat, y podrán assistir á las sessións ab veu, pero sens vot.

Art. 6.xt La Societat publicará un Butlletí mensual, menos els mesos de Juliol, Agost y Setembre. S' atmeten suscripcións á n' aquets Butlletí, essent el preu deu pessetas anyals.

Els autors del escrits que vegin la llum en las publicacións de la Societat, serán els responsables únichs de las ideas y conceptes en elles emesos.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem, vera dissensio esse potest.
(CONST. FID. CATH. C. IV).

SEGONA ÉPOCA | JANER-FEBRER, 1904 | NÚM. 1-2

SECCIÓ OFICIAL

ACTA DE CONSTITUCIÓ

Avuy, á las onze del matí, reunits en nostre local, carrer de Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.ª porta, D. Salvador Maluquer, D. Felip Ferrer, D. Joseph Mas de Xaxars, D. Joan Comabella, D. Eugeni Ferrer, D. Lluís Soler, D. Joseph Maluquer, D. Joan d' Aguilar-Amat, D. Antoni de Zulueta, y D. Llorens García, ens hem constituít en Corporació, que ab el nom d' *Institució Catalana d' Historia Natural* se regirá pe 'ls estatuts aprobats per l' Exm. Sr. Gobernador Civil de la Provincia, en fetxa cinch dels corrents.

Acte seguit, se procedí á la elecció de Junta Directiva, resultant per unanimitat elegits els Srs. següents:

D. Eugeni Ferrer y Dalmau, *President*.
D. Felip Ferrer y Vert, *Vis-president*.
D. Joseph Maluquer y Nicolau, *Secretari*.
D. Llorens García y Font, *Vis-secretari*.
D. Joseph Más de Xaxars, *Tresorer*.
D. Joan d' Aguilar-Amat, *Bibliotecari*.
D. Antoni de Zulueta, *Conservador del Museu*.
D. Felip Ferrer, y D. Joseph Maluquer, *Concellers*.

El Sr. Ferrer y Dalmau manifesta que, per motius par-

ticulars, l' hi es impossible aceptar de moment el cárrech de President ab que l' han honrat els sufragis de sos consocis, y proposa que entre tant continui desempenyant la Presidencia el Sr. Soler y Pujol, que ho fou de la Comissió organisadora.

A dos quarts d' una el Sr. President aixecá la sessió.

Barcelona, 18 de Febrer de 1904.

El President, *Lluís Soler* — El Secretari, *Joseph Maluquer*

ESTATUTS

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Article 1er. Se funda á Barcelona una Societat que porti per nóm *Institució Catalana d' Historia Natural*, quin fí es l' estudi dels sers naturals, principalment dels que 's troban á Catalunya, pera formar la Historia Natural d' aquesta regió y fomentar l' estudi de dita ciencia entre la joventut catalana.

Art. 2.on La Societat adopta per lema: *Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.* No 's permetrán discusions de religió ni política, ni atacar directa ó indirectament el Dogma católich.

Art. 3.er Els socis serán de tres classes: *Honoraris*, elegits entre las personas ó entitats beneméritas dintre la esfera de la Societat; *Protectors*, els que notablement ajudin al bè y progrés de la mateixa; y *Numeraris*, els demés, siga qualsevulga sa habitual residencia.

Art. 4.rt Pera ser atmés com á *soci de número*, se requereix la proposta firmada per tres socis, en sessió ordinaria ó extraordinaria, y la atmisió per majoría absoluta, en la sessió en que 's fassi la proposta. Pera ser atmés com á Protector ú Honorari, es precís la proposta firmada de dos individuos del Concell Directiu, y conformitat de la majoría absoluta dels assistents, com en el cás de socis de número.

Art. 5.nt Els socis Numeraris residents á Barcelona satisfarán la cuota anyal adelantada de vintycuatre pessetas; y 'ls domiciliats fora d' aquesta capital, pagarán també per adelantat deu pessetas anyals. Uns y altres rebrán el nombrament y publicacións de la Societat; tindrán dret á publicar sos trevalls en el Butiletí, prévia aprobació de la Junta Directiva, y á assistir á las sessións ab veu y vot.

Els socis que accidental ó habitualment se trobin á Barcelona, tindrán dret á consultar las obras de la Biblioteca y exemplars del Museu. La Junta Directiva, á petició per escrit del interessat, podrá deixar als socis las obras ó exemplars, sempre que ho crega convenient, y per el temps qu' estimi oportú.

Els socis que per espay d' un any no hagin satisfet la corresponent cuota deixarán de rebre las publicacións de la Societat, y als tres anys de insolvencia serán considerats com baixas.

Els socis Protectors y Honoraris rebrán á títol gratuit las publicacións de la Societat, y podrán assistir á las sessións ab veu, pero sens vot.

Art. 6.xt La Societat publicará un Butlletí mensual, menos els mesos de Juliol, Agost y Setembre. S' atmeten suscripcións á n' aquets Butlletí, essent el preu deu pessetas anyals.

Els autors dels escrits que vegin la llum en las publicacións de la Societat, serán els responsables únichs de las ideas y conceptes en elles emesos.

Art. 7.é Una Junta Directiva composta de President, Vispresident, Secretari, Vis-secretari, Tresorer, Bibliotecari, dos Concellers, y Conservador del Museu, tindrán á son cárrech la direcció y administració de la Societat. Dits cárrechs son reelegibles, menys el President, qu' es anyal.

Art. 8.é El President representará á la Societat, y presidirá llurs actes y sessións, portant sa firma tots el documents oficials. En cás d' ausencia el substituirá el Vis-president.

Art. 9.é El Secretari firmará y autorisará las actas, redac-

tant y autorisant ab sa firma tots els documents oficials. El Vis-secretari sustituirá al Secretari en sas funcións, y redactará la Crónica de la Societat.

Art. 10. El Tresorer tindrá á son cárrech la caixa de la Societat, portant compte de sos gastos é ingressos; deurá presentar á fi d' any, pera sa aprobació, el balans general. Administrará las publicacións de la Societat.

Art. 11. El Bibliotecari s' encarregará de la biblioteca, y redactará 'l catálech d' obras de la Societat.

Art. 12. Els Consellers cuidarán especialment de la bona marxa del Butlletí. Son cárrech es compatible ab qualsevol altre dintre la Junta.

Art. 13. El Conservador del Museu cuidará dels exemplars y objectes pertanyents al mateix.

Art. 14. La Societat celebrará sessió ordinaria el primer diumenge de cada més. Las sessións serán purament científicas, quedant els assumptos d' ordre interior á cárrech de la Junta Directiva.

Art. 15. Se celebrará sessió extraordinaria sempre que la convoqui el President, ó be ho solicitin per escrit la tercera part dels socis Numeraris residents á Barcelona.

Art. 16. Aqueixos Estatuts no podrán ser modificats, sino á petició firmada per la majoría dels socis existents, mencionats en l' acta de Constitució de la Societat. En cás de faltar tots ells, quan la majoría de socis numeraris ho acordi.

Art. 17. No 's considerará disolta la Societat mentres quedin cinch socis Numeraris: y 'ls bens existents, en cas de disolució, se repartirán á prorrata entre 'ls socis.

Barcelona, Febrer de 1904.

El President, *Eugeni Ferrer*

El Secretari, *Joseph Maluquer y Nicolau.*

Sessió del 21 de Febrer de 1904

Presidencia de D. Lluis Soler

A las onze del matí el Sr. Soler y Pujol, que ocupaba la presidencia, obrí la sessió, ab assistencia dels Srs. Aguilar-Amat, Ferrer y Vert, Zulueta, Maluquer (S.), Maluquer (J.), Ferrer y Dalmau, Soler, Más de Xaxars y García. Llegida l' acta de la sessió anterior fou aprobada.

Socis atmesos.—A proposta de D. Eugeni Ferrer y Joseph Maluquer, en nom del Concell Directiu, foren nombrats per aclamació socis honoraris els Srs. D. Pere Antiga, R. P. Joseph Pantel, Dr. D. Joan Cadevall, Dr. Almera y R. P. Longinos Navás.

—Els Srs. Ferrer y Vert y Maluquer (S.) presentan com á socis numeraris als Srs. D. Lluís Maluquer, D. Vicens Plantada, Rnt. Norbert Font y Sagué, D. Joseph M.ª Bofill y D. Emili Tarré, que foren atmesos.

—A proposta dels Srs. Ferrer y Dalmau y Maluquer (J.), foren també atmesos com á numeraris els Srs. Director del Colegi de Valdemia, de Mataró, el Rnt. P. Joaquím Barnola, S. J., y el R. P. Joseph Concabella, E. P.

—Els Srs. Aguilar-Amat y Zulueta, presentan y es atmés com á soci numerari á D. Joseph Rives.

Comunicacións.—D. Joseph Maluquer dòna compte de las gestións fetas per la constitució legal de la Societat, proposant un vot de gracias per la Comissió organizadora, que fou la que en representació de la Societat portá á bon terme ditas gestións. Per unanimitat s' acordá constés en acta l' expressat vot de gracias.

—El Sr. Ferrer y Dalmau manifestá que, havent cessat las causas perque no s' havía pogut encarregar de la Presidencia el mateix día en que fou elegit pera aquest cárrech, está ja desd' are á disposició dels socis, pera quan ho creguin convenient, pendren possesió; acordantse que 'n prengui tot seguit, com axís ho fa, passant á ocupar son lloch.

El mateix Sr. Ferrer y Dalmau proposa un vot de gracias al Sr. Soler y Pujol per la activitat y zel ab que ha desempenyat accidentalment la presidencia de la «Institució», acordantse aixís per unanimitat.

—El Sr. Más de Xaxars diu que, després d' agrahir de tot cor son nombrament de Tresorer, té de comunicar als socis que per un quant temps l' hi será impossible encarregarse d' aquest cárrech; en vista d' axó s' acordá que durant aquest temps el substitueixi interinament el Secretari.

—El Sr. Maluquer (S.) llegeix un trevall del soci honorari Dr. Joan Cadevall, sobre «*Un cas notable de polinisació*».

—El Sr. Ferrer y Vert llegeix una nota sobre «*Articulats recullits en els voltants de Barcelona.*»

—El Sr. Maluquer (S.) presenta un trevall del soci hononari Rnt. P. Longinos Navas, S. J., sobre «*Mirmeleónidos de España*», que forma la nota V de las que ab el títol general de «Notas Neuropterológicas» te publicadas en diferents números del But. de la Inst. Cat. d' Hist. Nat., en sa primera série. Y no haventhi res mes per tractar, s' aixecá la sessió á dos quarts d' una.

NOTAS NEUROPTEROLÓGICAS

POR EL

R. P. LONGINOS NAVÁS, S. J.

V (1)

Myrmeleonidos de España

I

CARACTERES GENERALES DE LA FAMILIA

Fácilmente se distinguen las especies de esta familia por los caracteres sencillos que á continuación se expresan:

Neurópteros de mediano tamaño, rara vez grande (género

(1) Véase «Bulletí de la Institució Catalana d'Historia Natural» año 1901, páginas 17, 19, 23 y 46.

Palpares), braquistomios, ó sea con boca no prolongada en pico y patas todas semejantes, las anteriores no prensoras.

Antenas más cortas que el cuerpo, de artejos cortos, ensanchados hacia la extremidad en forma de maza oval ó elíptica.

Alas alargadas, semejantes, incoloras ó con algunas manchas pardas, especialmente las anteriores.

Tibias de ordinario (excepto el género *Gymnocnemia*) terminadas en dos espolones diversiformes.

Tarsos de cinco artejos semejantes, cilindráceos, ninguno ensanchado ó cordiforme.

Larvas terrestres, carniceras. Metamorfosis completas.

II

Cuadro de los géneros

1. Tibias desprovistas de espolones; primer artejo de los tarsos más largo que el quinto; patas bastante delgadas . . G.° *Gymnocnemia* Schn.

— Tibias con dos espolones en su terminación; primer artejo de los tarsos siempre más corto ó no más largo que el quinto; patas de mediano grosor. . . . . 2.

2. Espolones rectos ó poco encorvados hacia el extremo, pero no doblados en ángulo recto. Espacio costal con una serie de celdillas, con sus venillas simples o algunas ahorquilladas. . . . . 3.

— Espolones doblados casi en ángulo recto. Espacio costal reticulado, constituyendo dos series de celdillas. . . . G.° *Acanthaclisis* Ramb.

3. Los cuatro primeros artejos de los tarsos casi iguales, muy cortos, granuliformes, el quinto muy largo. Espolones tan largos ó más que los dos primeros artejos. Alas con grandes manchas. . . . . G.° *Palpares* Ramb.

— Los cuatro primeros artejos de los tarsos desiguales, siendo más largos el primero y el último. . . . . 4.

4. Primer artejo de los tarsos anteriores largo, algo me-

nor que los 2.º y 3.º juntos, que son iguales; el 4.º más corto y el 5.º muy largo, erizado por debajo de pelos tiesos. Espolones iguales al primer artejo. Tarsos flexuosos. Ala anterior con una mancha hacia la mitad del borde posterior (1). . . .
G.º *Megistopus* Ramb.

— Tarsos no flexuosos, su 5.º artejo algo más corto, el 1.º largo, á veces igual al 5.º, siempre más largo que cualquiera de los tres siguientes, que son casi iguales. . . 5.

5. Espolones de las tibias anteaiores tan largos por lo menos como los tres primeros artejos de lus tarsos reunidos. 6

— Espolones más cortos que los tres primeros artejos de los tarsos.. . . . . 7.

6. Primer ramo de la vena 5.ª ó sea ramo del cúbito dirigido oblicuamente al margen posterior. Alas salpicadas de manchas poco grandes, pero bien manifiestas. . . . .
G.º *Formicalco* Br.

— Ramo de la vena cubital ó de la 5.ª vena sublongitudinal, ó sea paralelo por largo espacio al margen posterior del ala. Alas casi sin manchas ó con una ó dos poco sensibles. .
G.º *Creagris* Hag.

7. Espolones más largos que los dos primeros artejos de los tarsos. Abdomen del ♂ con dos ó cuatro apéndices largos, laterales ó terminales.. . . . . 8.

— Abdomen no terminado en largos apéndices; cercos cortos y poco visibles. Espolones anteriores de ordinario no más largos que los dos primeros artejos de los tarsos. . 9.

8. Color dominante pardo. Alas con reticulación parda manchada de leonado. Estigma blanquizco, con punto pardo interno. Abdomen del ♂ más largo que las alas, terminado en dos largos apéndices caudiformes (urodios). . . . . .
G.º *Macronemurus* Costa.

— Color dominante amarillo. Reticulación de las alas amarilla manchada de pardo. Estigma amarillo. Abdomen del ♂ más

---

(1) Entiéndase de la especie española, y lo mismo se diga de los caracteres que aquí se apuntan para los demás géneros.

corto que las alas, provisto de dos pinceles de pelos á cada lado antes de su extremo posterior. G.º *Myrmecœlurus* Costa.

9. Antenas largas, iguales á cabeza y torax reunidos. Ala anterior con una mancha oceliforme en la mitad del borde posterior. . . . . G.º *Dendroleon* Br.

— Antenas más cortas que la cabeza y tórax juntos. Espolones ordinariamente apenas más largos que el primer artejo de los tarsos anteriores. Alas por lo común salpicadas de manchas pardas escasas, pequeñas. . . G.º *Myrmeleon* L.

III

División de los géneros en especies

Género *Gymnocnemia* Schn. (*Aplectrocnemia* Costa)

No tengo noticia de que se haya citado en España. La especie *Gymnocnemia variegata* Schn. (*mutipunctata* Costa) ha sido hallada recientemente en Manresa por el R. P. Joaquín María de Barnola, S. J., quien me la cedió graciosamente para mi colección. Santa Cueva de san Ignacio, Patio del edificio. Agosto de 1903. Es de creer se halle en otros sitios de España.

Género *Acanthaclisis* Ramb.

Acanthaclisis occitanica Villers. Palpos de un pardo rojizo. Alas con la membrana manchada de blanquizco, con reticulación amarillenta y parda. 5.ª vena (cubital) marcada á lo largo de cinco líneas negras bien visibles, siendo más larga la basilar.

Del mediodía de Francia (Rambur) y Portugal (Walker). No la he visto citada de España, donde sin embargo se encuentra. Castilla. (Mus. Nac.). Es muy probable que se halle asimismo en otras regiones de España.

Acanthaclisis bœtica, Ramb. Palpos maxilares y frente amarillos. Alas con la membrana casi del todo hialina, sombreada de un pardo casi insensible. Reticulación negra y amarillenta. Vena cubital marcada á lo largo de muchas líneas (unas 8 pe-

queñas en la base antes del ramo primero del cúbito) que alternan con el amarillento de la misma.

Andalucía, Málaga (Rambur), Sarriá (Barcelona, PP. Guimerá y Barnola, S. J.), col. m. La tengo tambien de Evreux (Francia).

GÉNERO *Palpares* RAMB.

Palpares libelluloides, L. Abdomen amarillo marcado de tres fajas longitudinales pardas en el dorso, una central y dos laterales más estrechas. Ala posterior con muchas manchitas en la región marginal externa, de las cuales unas doce tocan el margen mismo externo desde el ángulo al ápice.

Se ha citado varias veces de España. Col. m.: Calella (Cuní), Barcelona (P. Barnola, S. J.), Graus (Huesca, D. Fernando Romero).

Palpares hispanus, Hag. Abdomen amarillo con faja parda transversal en la base de cada anillo, extendiéndose vagamente hacia el medio en algunos. Ala posterior con pocas manchas marginales posteriores, de las cuales solas 8 tocan el mismo margen externo, desde el ángulo al ápice.

Se ha citado de Andalucía (Hagen), Granada (Mac Lachlan) (1) y Cuenca (Mac Lachlan) (2). Lo he cogido en Sierra Elvira junto á Granada, donde abunda, (8 de Julio de 1901) y lo he recibido de Málaga (P. Risco, S. J.) y Puerto de Santa María (Cádiz).

GÉNERO *Megistopus* RAMB.

Megistopus flavicornis ROSSI (*bisignatus* RAMB.)

En España sólo se ha citado de Zaragoza (3). Su larva se encuentra con frecuencia formando conos como otros Mirmeleónidos en las orillas arenosas del Ebro, v. gr. en el soto de Almozara.

(Concluirá)

(1) Trichoptera, Planipennia and Odonata collected by Lord Valsingham in the vicinity of Granada, Spain in 1901 Entom. Monthl. Mag

(2) An annotated list of Neuroptera-Planipennia collected in central Spain by Dr. T. A Chapman and Mr. G. C. Champion in July and August 1901. Entom. Monthl. Mag.

(3) Navás. Neurópteros del Moncayo y Zaragoza. Act. Soc. Esp. Hist. Natural, Mayo 1900.

NOSTRE NOM

No es nou, encare que ho sembli. Es vell, encare que no ho sembli.

Fa pochs anys, á primers de Desembre de 1899, se fundá á Barcelona ab aquest mateix nom una societat científica, quin objecte principal era l' estudi y conreu de las Ciencias Naturals pera la formació de la Historia Natural de Catalunya. Are, quatr 'anys després de la fundació d' aquella els mateixos que en ella intervingueren ne fundan una ab el mateix nom, igual esprit é idéntich objecte. ¿Per qué aquesta simultaneitat de noms? ¿Es la mateixa Societat? ¿N' es una de nova? Aném á contestar breument aqueixas preguntas.

Comensá la Institució molt modestament. Ben prompte s' atreví á sortir en públich ab un Butlletí, que encare que modest y humil, va atraure tot seguit las miradas dels que á estudis científichs se dedican en nosta pátria. Cresqué ab major rapidesa de lo que al comensament preveyam, gracias al apoyo que 'ns prestaren distingits naturalistas de dintre y de fora casa. L' hi donárem un lema simpátich qu' enclou nostre esprit,..... y seguint sa marxa próspera aná extenent sas tendras brançås fins més enllá de las fronteras, en tant las arrels s' enfozavan més y més cada jorn en el sol de nostra terra. En aquest estat, y creyent alguns consocis que donantli més extensió tindría més vida; que l' ocuparse principalment d' *observar*, *recullir* y *anotar*, pera sentar las fitas de l' Historia Natural de Catalunya, especial y casi exclussiu punt de mira nostre, era enclourers dins un cercle massa estret; creyent, en fí, qu' eram mès coleccionadors que científichs, proposáren un cambi radical, comensant pe 'l nom, fins la més íntima organisació de la Societat. Creguerem nosaltres que aixís nostra primera idea no 's realisava; que la *Institució Catalana de Ciencias Naturals* no responía al objecte per que fou fundada la d' Historia Natural; per aixó apartantnos, y deixant proliferar la jove Institució, ens mantením en nostra célula primitiva, (si la expressió 'ns es permesa). Abrassém com á part

de nostra essencia á la *Institució Catalana de Ciencias Naturals*. Saludém á las demés Institucións y Societats germanas á la nostra.

En altres termes: la *Institució Catalana d' Historia Natural* inaugura una nova série. No ha mort, s' ha metamorfoseat. Esperém que continuará mereixent l' apoyo y atencións de que fins avuy ha sigut objecte, pera poguer trevallar ab més dalit y entussiasme que may en profit de la ciencia, y enaltiment de Catalunya.

Per la Junta Directiva,
JOSEPH MALUQUER Y NICOLAU, *Secretari.*

UN CAS NOTABLE DE POLINISACIÓ

PER EL

DOCTOR JOAN CADEVALL

Essent la polinisació un acte trascendental pera la conservació de les especies, se comprén que la Naturalesa hagi pres tota classe de precaucións pera assegurar son éxit. Disposicións orgániques les més adecuades, moviments d' aproximació dels estams als pistils y més rarament dels pistils als estams, inflexió del ex-floral, allargament del peu femení y ruptura del masculí pera assolir la superficie del aygua, com succeheix en la *Vallisneria spiralis L.*, y per últim la eficás intervenció dels insectes y de les corrents d' ayre son los medis de que ordinariament se val la Naturalesa pera fer arribar el polen sobre l' estigma.

No es mon propósit ressenyarlos aquí, puig que tots se troban descrits en les obres modernes de Botánica. Sols desitjo ferne coneixer un més, qu' observí fa algúns anys, indicat en ma Flora del Vallés, en el qual se troban admirablement combinats un moviment d' inflexió de la rama floral, ab un altre de rotació de l' antera. L' estudi d' aquest fenómen resulta tant més interessant, en quant á mon entendre contradíu l' opinió generalment admesa sobre la dehiscencia estaminal en la familia de les *Arbutáceas*.

Me refereixo al arbust conegut per tothom ab el nom d' *Arbós* (Arbutus Unedo L.), comuníssim en les montanyes vallesanes. Com que tè 'ls estams més curts que 'ls pistils, al desprendres el polen, cauría á terra en lloch d' anar al estigma. Pera evitar aquest contratemps, l' extremitat de l' ex-flo-

ral s' encorva y les flors se posan capbaixas. Pero no es pas aixó lo més important, puig que moviments semblants d' inflexió de les rames florals s' observan també en altres especies, per exemple en l' *Helleborus fœtidus L.* y en la *Euphorbia Characias L.* Lo particular del cas está en que l' antera, primitivament *extrorsa* (cara mirant á fora), s' ha d' obrir per medi d' un poro *bassilar* que, aleshores, se troba al punt més alt, fent impossible la sortida del polen (fig. 1.ª).

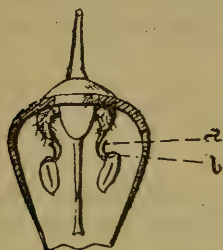

Fig. 1ª

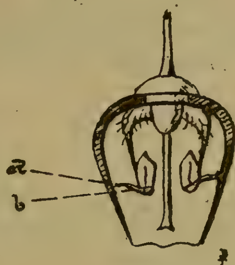

Fig. 2ª

Pera salvar aqueixa dificultat y adelantantse á n' ella, aváns que arribi el moment de la dehiscencia, comensa l' antera á girar entorn de sa base, donant una mitja volta complerta, fins tornarse *introrsa* (fig. 2.ª). En aquesta situació, el poro, avans *bassilar*, es *terminal*, y el polen, sortint pe'l seu propi pes, cau sobre l' estigma.

Aquest moviment de rotació de les enteres pera passar d' extrorses á introrses, sembla afavorit per dos apéndix en forma de banyetes que portan en llur base, els quals, obrant á manera de molla, les obligan á girar de 180°, dirigint envers l' interior de la flor la cara que aváns miraba á fora.

Suposo que 'ls autors sols s' han fixat en la disposició de les anteres d' aquesta planta en l' época de llur dehiscencia, pera dir que s' obren per un poro terminal, puig que si bè es cert que en aquell moment es *fisiológicament* terminal, es sempre *morfológicament* bassilar, com pot comprobarse fácilment examinant llur inserció dintre 'l capoll, quan encare son extrorsas. Tenim, donchs, en aquesta planta tan vulgar un exemple notabilíssim dels enginyosos medis de que 's val la Naturalesa pera assegurar la polinisació y, al propi temps, un error botánich, fill d' una observació deficient, consignat en totes les obres fitográfiques.

Tarrassa, Febrer de 1904.

ALGUNS ARTICULATS DELS VOLTANTS DE BARCELONA

PER

D. FELIP FERRER Y VERT

Desitjant contribuir, encar que molt debilment, al estudi per la formació de la fauna catalana, 'm permeto aportar avuy sols á títol d' informació els segúents dats sobre *articulats*, que váreig poguer recullir en els voltants de Barcelona la primavera y estiu passats, durant algunas excursións fetas en el quadriláter comprés desde 'l pantano de Vallvidrera al mar, y desde 'l Llobregat fins lo Besós.

INSECTES

Coleópters

Dech á l' amabilitat de mon amich en Joseph Mas de Xaxars l' esclariment de moltes de las especies que van á continuació, y que anoto d' entre moltes altres per ser les més dignes de menció.

Cicindela flexuosa, Fabr.—Abundant á la vora esquerra del Besós prop sa desembocadura; més escassa á n' els sorrals de Can Tunis. Maig á Octubre.

Cicindela flexuosa, var. *smaragdina*.—Junt ab l' anterior, peró molt mes escassa.

Cicindela campestris, var. *conjunta*.—Dos exemplars recullits á la vora dreta del Besós, un pe 'l Maig y l' altre á últims de Juny.

Cicindela maura, var. *punctigera*. Kraatz.—Un sol exemplar agafat á la carretera del Prat, prop del riu. Juliol.

Carabus violaceus, var. *Mulleri*.—Sota las pedras á n' els voltánts d' Horta y Torrent del Frare Blanch. Molt escás.

Bembidion quadriguttatum. Fabr.—Vora las ayguas embassadas y en la platja de Can Tunis.

Platinus dorsalis, Pont.—Llochs humits á n' el Pla del Llobregat. No es escás.

Platinus ruficornis. Goers.—Vores del Besós y llochs humits de la pendent O. del Tibidabo.

Abacetus Salzmanni, Ramb.—En nombre regular á las vores del pantano de Vallvidrera. Octubre.

Licinus aequatus, Dej.—Sota las pedras á n' el torrent del Frare Blanch, camí de Pedralbes y Poble Nou; escasseija.

Stenolophus teutonus, Sch.—Bastant abundant entre la sorra humida y els detritus vegetals á las voras del Besós. Abril y Maig.

Panagaeus crux-major, L.—Un sol exemplar recullit sota els excrements, Besós.

Drypta dentata, Rossi.—Sobre l' aufals á n' el Pla del Llobregat. Bastant escás.

Ocypus cyaneus, Payk.—Sota la fullaraca á n' el torrent del Frare Blanch, escás. Maig.

Stenus guttula, Müll.—Vores del pantano de Vallvidrera.

Bledius monoceros, Rosenk.—Un sol exemplar agafat en las plantas que creixen á n' els sorrals humits de Can Tunis. Juny.

Sisyphus schaefferi, L.—En els excrements, San Joan d' Horta y carretera de S. Cugat; bastant escás.

Bubas bison, L.—Junt ab l' anterior.

Bolboceras gallicus, Muls.—Dos exemplars trobats al peu dels arbres que poblan la pendent S. del Tibidabo. Setembre.

Ptosima flavoguttata v. sexmaculata, Herbst.—Varis exemplars agafats en las habitacións de la ciutat.

Athous godarti, Muls.—Numerós per tots els indrets en els mesos de Juny y Juliol.

Chrysochus pretiosus, Fab.—Dos exemplars agafats prop de S. Pere Martir.

Gastroidea polygoni, L.—Molt abundant sobre l' aufals. Pla del Llobregat.

Cryptocephalus hypochoeridis, L —Poble Nou y Besós. No es abundant.

Phyllotreta parallela.—Sobre las canyas que creixen á n' els terra-plens del ferro-caril de Vilanova. Maig.

MIRIAPODS

Geophilus longicornis, Leach.—Bastant numerós sota las pedras dels llochs humits. Vallvidrera y prop d' Horta.

Geophilus sanguineus, Walch.—Junt ab l' anterior, encar que molt més escás.

Scolopendra morsitans, L.—Comú sota las pedras dels llochs humits y ombrívols. Primavera y Estiu.

Lithobius forficatus, Gerv.—Junt ab els anteriors.

Julus terrestris, L.—Comunissim sota las pedras, entre l' herba y sobre las plantas, sent molt més numerós á la primavera y la tardor.

Julus albolineatus, Luc.—Un exemplar agafat prop de Pedralbes. Setembre.

Polydesmus complanatus, Geer.—Freqüent vora els rechs d' aygua. Pla del Llobregat.

ARACHNIDS

Chelifer cimicoides. F.—Sobre las fullas de las canyas. Besós.

Phalangium opilio. L.—Abundant entre las gramíneas y demés plantas baixes en els llochs humits.

Thomisus onostus. Walk.—Dos exèmplars trobats entre las fullas de la INULA VISCOSA.

Argiope lobata. Pal.—Llochs assoleyats prop de S. Pere Martir.

Epeira diademata.—Aquesta hermosa especie es bastant numerosa per tots els voltants.

Tetragnatha extensa, L.— Teixint sa xarxa entre las plantas de las vores del Bogatell.

Drassus lapidosus, Walk.—Sota las pedras; Vallcarca y Tibidabo.

CRUSTACIS

Portunus puber, L.—A n' el Port.

Dromia vulgaris, M. Edw.—Junt ab l' anterior. Comú.

Ligia oceanica, L.—Abundant sobre las rocas de las escolleras.

Oniscus murarius.—Cuv. Per tot arreu. Comú.

Sphaeroma marginatum. M. Edwr.—Comunissim entre las rocas de la costa.

Sphaeroma serratum, Fabr.—Ab l'anterior, pero molt escás.

Chelura terebrans, Phil.—Entre las algas que tapisan els costats sumergits dels molls del port.

Talitrus saltator. Klein.—Sota els detritus deixats per las onas; platjas del Poble Nou y Can Tunis. Molt abundant.

NOVAS

Nostre local.—Desde'l 1.er de Febrer del corrent any, la «*Institució Catalana d'Historia Natural*» queda instalada en el 1.er pis del n.° 10 del carrer del Paradís en aquesta ciutat, en un espayós local arreglat expressament per la «Institució», ahont s'hi arreglará comodament, el Museu y Biblioteca, ademés d'una sala pera preparar, etc. Actualment s'están redactant els reglaments del Museu y Biblioteca, de la «Institució» que's publicarán en un dels vinents números. Interinament, el local estará overt als socis de 3 á 5 de la tarde els dias de feina, y de 11 á 1 els dias de festa.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona

Segona época.—Núm. 3-4 Mars-Abril 1904

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

EXTRACTE DELS ESTATUTS

Art. 3.er Els socis serán de tres classes: *Honoraris*, elegits entre las personas ó entitats beneméritas dintre la esfera de la Societat; *Protectors*, els que notablement ajudin al bè y progrés de la mateixa; y *Numeraris*, els demés, siga qualsevulga sa habitual residencia.

Art. 4.rt Pera ser atmés com á *soci de número*, se requereix la proposta firmada per tres socis, en sessió ordinaria ó extraordinaria, y la atmisió per majoría absoluta, en la sessió en que 's fassi la proposta. Pera ser atmés com á Protector ú Honorari, es precís la proposta firmada de dos individuos del Concell Directiu, y conformitat de la majoría absoluta dels assistents, com en el cás de socis de número.

Art. 5.nt Els socis Numeraris residents á Barcelona satisfarán la cuota anyal adelantada de vintycuatre pessetas; y 'ls domiciliats fora d' aquesta capital, pagarán tambè per adelantat deu pessetas anyals. Uns y altres rebrán el nombrament y publicacións de la Societat; tindrán dret á publicar sos trevalls en el Butlletí, prévia aprobació de la Junta Directiva, y á assistir á las sessións ab veu y vot.

Els socis que accidental ó habitualment se trobin á Barcelona, tindrán dret á consultar las obras de la Biblioteca y exemplars del Museu. La Junta Directiva, á petició per escrit del interessat, podrá deixar als socis las obras ó exemplars, sempre que ho crega convenient y per el temps qu' estimi oportú.

Els socis que per espay d' un any no hagin satisfet la corresponent cuota deixarán de rebre las publicacións de la Societat, y als tres anys de insolvencia serán considerats com baixas.

Els socis Protectors y Honoraris rebrán á títol gratuit las publicacións de la Societat, y podrán assistir á las sessións ab veu, pero sens vot.

Art. 6.xt La Societat publicará un Butlletí mensual, menos els mesos de Juliol, Agost y Setembre. S' atmeten suscripcións á n' aquets Butlletí, essent el preu deu pessetas anyals.

Els autors del escrits que vegin la llum en las publicacións de la Societat, serán els responsables únichs de las ideas y conceptes en elles emesos.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem,
vera dissensio esse potest.
(CONST. FID. CATH. C. IV).

SEGONA ÉPOCA MARS-ABRIL, 1904 NÚM. 3-4

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 6 DE MARS DE 1904

Presidencia de D. Eugeni Ferrer y Dalmau

A un quart de dotze y ab la assistencia dels Srs. Maluquer (S.), Soler y Pujol, Ferrer y Dalmau, Mas de Xaxars, Aguilar-Amat, Ferrer y Vert, y Maluquer (J.), el senyor President obre la sessió, llegintse tot seguit l' acta de l' anterior que fou aprobada per unanimitat.

Socis atmesos.—Quedan atmesos com á socis numeraris: el Sr. D. Joseph M.ª Dusmet, á proposta dels Srs. Maluquer (J.), y Ferrer y Dalmau.

D. Domingo Ventalló, á proposta del Rvnt. P. Joaquim Barnola y del Sr. Maluquer (J.)

M. Georg. Delgado, proposat per D. Lluis Soler y don Felip Ferrer; y

D. Antoni Ferrer, que ho es per D. Joseph Maluquer y D. Eugeni Ferrer.

Comunicacións.—El Sr. Ferrer y Vert, dona compte de la excursió que efectuá al *torrent del Frare Blanch* (Tibidabo), el diumenge passat, día 28 de Febrer, en la que recullí entre altres, els coleópters: *Cicindela campestris.* (var. *maroccana*, Fab., y *connata*, Heer.); *Harpalus æneus*, Fab.; *Hister helluo*, Truqui, etc.; lepidópters: *Pieris rapæ*, L.; *Colias edusa*, Fab., *Pararge megæra*, L.; *Vanessa antiopa*, L.; *Macroglossa stellatarum*, Fab., etc., etc., y dípters: *Calliphora vomitaria*, L.; y *Eristalis tenax*, L.

—El Sr. Maluquer (D. Salvador), llegeix una nota sobre

las *plantas recullidas en una excursio al Ubach* (Tarrassa), enviada per el Dr. D. Joan Cadevall, soci honorari de la INSTITUCIÓ.

—El Sr. Maluquer (J.), presenta un trevall, continuació de sa contribució á la fauna malacológica de Catalunya, titulat: *Alguns moluschs marins del Masnou* (Costa de Llevant).

—Els Srs. Ferrer Dalmau, y Maluquer (J.) presentan un *catálech dels peixos observats en el litoral de Barcelona*, per A. Sanchez Comendador, trevall que 's publicá anys enrera en nostra ciutat, y que comprén las especies que lográ reunir l' autor pera el museu de l' Universitat de Barcelona. A proposta dels esmentats Srs. s' acorda publicarlo en el «BUTLLETÍ».

Y després d' aprovarse 'l reglament de la Biblioteca y de tractarse d' altres asumptos d' ordre interior, s' aixeca la sessió á las 12 h., 40 m.

REGLAMENT PERA LA BIBLIOTECA

Article 1.er La «INSTITUCIÓ» formará una biblioteca de llibres d' Historia Natural y ciencias anexas pera l' us exclusiu dels socis.

Art. 2.ón Aquesta biblioteca 's compondrá de las obras que 's rebin com á donatiu, y de las revistas ab que tingui la «INSTITUCIÓ» cambi de publicacións.

Art. 3.er Els socis podrán deixar en dipósit á la biblioteca, las obras de sa propietat particular, las que podrán retirar mediant avís al Bibliotecari.

Art. 4.rt El Bibliotecari podrá admetre ó deixar d' admetre 'ls dipósits que cregui convenient.

Art. 5.nt Las obras en dipósit no podrán ser tretas del local de la «INSTITUCIÓ» á no ser pels propietaris de las mateixas.

Art, 6.é Els suscriptors al BUTLLETÍ podrán consultar las obras de la INSTITUCIÓ en el local de la Societat y durant las horas en que aquest estigui overt.

Art. 7.é El Bibliotecari ab la deguda autorisació del Consell podrá deixar als socis, mediant rebut, las obras que demanin y cregui ell convenient, y per el temps qu' estimi oportú.

Art. 8.é En cada número del «BUTLLETÍ» 's donará compte de las obras y publicacions rebudas pera la biblioteca.

Art 9.é Al fí de cada anyada, en la sessió del més de Desembre, el Bibliotecari presentará un resúm del moviment observat en la biblioteca durant l' any.

COMUNICACIONS

NOTAS NEUROPTEROLÓGICAS

POR EL

R. P. LONGINOS NAVÁS, S. J.

VI (1)

GÉNERO *Formicaleo* BRAU.

Formicaleo annulatus Klug. Abdomen pardo rojizo, con una gran mancha leonada en la mayor parte de los segmentos, ocupando la primera todo el anillo. Alas transparentes con reticulación parda y leonada, con varias manchitas que las hacen aparecer pulverulentas.

Rambur lo cita de Andalucía. Yo no lo he visto.

Formicaleo tetragrammicus Pall. Abdomen negro, con doble mancha leonada en el 5.° y 6.° segmentos. Alas salpicadas de algunas manchas pardas, siendo mayores y más visibles una marginal posterior antes del medio en el ala anterior, y en la posterior otra aislada detrás del estigma y cercana al margen externo ó posterior.

Frecuente en España donde debe de encontrarse en muchas de sus provincias, al menos septentrionales, aunque no lo he visto citado. Lo tengo de La Guardia (P. Rodeles, S. J.), Gijón (Agosto 1900), Bilbao (Fernández Duro), Veruela (Zaragoza) y Ortigosa (Logroño, Vicente).

GÉNERO *Creagris* HAG.

Creagris plumbeus Oliv. (*pallidipennis* Rb.) Reticulación de las alas parda y leonada, con la vena subcostal casi toda de este último color, sobre todo en su mitad externa. Mem-

(1) Véase «Bulletí de la Institució Catalana d'Historia Natural» año 1901, páginas 17, 19, 23 y 46.

brana casi inmaculada, con sola una manchita en el último quinto ó sexto de la vena procubital (la 4.ª de las longitudinales) en ambas alas, siendo casi del todo invisible en la posterior.

Comunísimo en toda la península. Además de las citas numerosas que de él se han hecho, lo tengo de La Guardia (Pontevedra, P. Rodeles, S. J.), Huesca (6 de Julio de 1903), Manresa (P. Barnola, (S. J.), Montseny (Barcelona), Zaragoza, Brihuega (Guadalajara,) Poveda (Madrid, Dusmet), Guadarrama (Lauffer), Chamartín (Madrid), Madrid (Vázquez), Ribas (Madrid, Dusmet), Pozuelo de Calatrava (Ciudad Real, La Fuente), Villafranca de los Barros (Badajoz), Pozocañada (Albacete), Cartagena (Murcia, Cáceres), Málaga, Puerto de Santa María (Cádiz).

Creagris V-nigrum Ramb. Reticulación de las alas parda y leonada, distribuídas casi por igual ambas tintas ó dominando el pardo. Algunas venillas orilladas de pardo, color que invade la membrana, siendo poco visibles en el ala anterior dos manchitas de detrás de la vena radial, algo más otra en la sexta porción última de la vena procubital, con otra menos sensible más encima, y sobre todo es muy visible la mancha en V situada antes de la mitad del borde posterior en la anastomosis del cúbito con el ramo posterior del procúbito. Ala posterior con sola una manchita casi desvanecida en la última séptima ú octava porción de la procubital.

Málaga (Rambur). Lo tengo de la misma localidad, cogido en el monte de San Antonio (27 de Julio de 1901) y además del Puerto de Santa María (Cádiz 1.° de Agosto de 1901, Ribas Madrid, Dusmet) y Chamartín (Madrid), hallado en el Pinar del Colegio.

Género *Macronemurus* Costa

Macronemurus appendiculatus Latr. Variable en el tamaño y en el color.

Común en toda la península. En mi colección existen ejemplares de Montseny (Barcelona), Manresa (P. Barnola S. J.),

Sierra de Guara (Huesca), Zaragoza y sus contornos, Ricla (Zaragoza), Brihuega (Guadalajara), Madrid (Vázquez), Chamartín (Madrid), Pozuelo de Calatrava (Ciudad Real, La Fuente), Villafranca de los Barros (Badajoz), Sierra Mariola (Valencia, P. Barnola S. J.), Granada, Sierra Nevada, Málaga y Puerto de Santa María (Cádiz).

Mac Lachlan sospecha que existe otra especie de *Macronemurus* en España, lo cual no me ha sido dado confirmar.

Género *Myrmecœlurus* Costa

Myrmecœlurus trigrammus Pallas (*flavus* Ramb.)

Parece ser frecuente en el centro y mediodía de España. Madrid (Lauffer), Ribas (Madrid, Dusmet), Pozuelo de Calatrava (Ciudad Real, La Fuente), Villafranca de los Barros (Badajoz), Cartagena (Murcia, Cáceres), Sevilla (Barras), Puerto de Santa María (Cádiz) y Málaga (P. Risco S. J.) Col. m.

Género *Dendroleon* Br.

La especie *Dendroleon pantherinus* F., de la región mediterránea, no la encuentro citada de España, mas es probable exista en ella. La poseo de Malta. (P. de Joannis S. J.).

Género *Myrmeleon* L.

a. Clave de las especies

1. Alas sin manchas, á lo más con la reticulación parda, manchada de blanquizco: el pardo de la reticulación no desborda la membrana, si no es en el lado interno del estigma, especialmente en el ala anterior, formando una manchita parda . . . . 2.

—Alas con algunas manchas ó sombras pequeñas, debidas á que el pardo de la reticulación invade la región vecina de la membrana. . . . . 4.

2. Alas del todo inmaculadas. Reticulación muy pálida, amarillenta; estigma apenas visible, amarillento, no limitado interiormente por sombra parda. Abdomen pardo por encima y por debajo, amarillento por los lados, como en el borde pos-

terior de cada segmento. . . . *distinguendus* Ramb.

—Estigma visible, blanco, limitado interiormente por una sombra parda. Reticulación de las alas parda y blanquizca. . . . . 3.

3. Estigma del ala posterior apenas visible, el del ala anterior alargado y poco obscurecido por el borde interno. Color general, pardo. Casi todos los segmentos del abdomen marcados de una mancha dorsal pálida que llega de la base hacia la mitad de los mismos. . . . . *inconspicuus* Ramb.

—Abdomen enteramente pardo, sin manchas pálidas. Estigma bien visible en ambas alas, especialmente en la anterior, ancho, limitado interiormente por una sombra parda y con vestigios de ella en el borde externo. . . *formicarius* L.

4. Color dominante amarillo-leonado. Una faja longitudinal parda dividida en dos en el tórax recorre todo el cuerpo por encima. Alas posteriores sin manchas. Las anteriores con motitas pardas poco sensibles, notándose una en el último quinto de la vena procubital (4.ª vena), con vestigios de serie en las venillas discoidales y otra más sensible marginal posterior en la anastomosis del ramo primero de la vena cubital (5.ª vena). Patas con pelos ásperos de regular longitud. (Véase figura 1.ª) . . . . *arenarius* nov. nom.

—Color dominante pardo. Manchas de las alas bien visibles, á veces enlazadas entre sí formando en el disco dos series oblicuas, una marginal posterior mediana y otra discoidal paralela al borde externo. . . . . 5.

5. Alas posteriores sin manchas Las anteriores con dos manchas principales oblicuas, la segunda ó anteterminal á veces interrumpida ó poco visible; además á veces otras pequeñísimas manchas orlando algunas venillas, ó llenando su bifurcación. . . . . 6.

—Alas posteriores con algunas manchas más ó menos sensibles. Las anteriores con varias manchas que no forman serie, si no es la marginal antemediana. . . . . 9.

6. Abdomen con fondo leonado y faja dorsal parda ensanchada dos veces en cada segmento en la base y hacia el me-

dio, obliterada en el extremo. Fémures y sobre todo tibias posteriores erizadas de pelos muy largos negros. Ala anterior con dos estrías oblicuas pardas, la antemarginal casi interrumpida. (Véase la figura 2.ª) . . . . . *ochreatus* sp. n.

—Abdomen con fondo pardo y algunas manchas leonadas laterales en el dorso. Patas con pelos de regular longitud. 7.

7. Ultimo artejo de los palpos labiales alargado, aguzado suavemente, teñido de pardo pálido por fuera. Reticulación de las alas parda y blanquizca. . . . . 8.

—Ultimo artejo de los palpos labiales fusiforme, hinchado, aguzado rápidamente en la punta, casi del todo pardo obscuro. Abdomen pardo con doble mancha leonada dorsal en varios de los anillos del medio. Reticulación de las alas parda y blanca, dominando el pardo. Además de las dos estrías oblicuas, algunas venillas y la horquilla de las marginales están orilladas de pardo. La vena radial ofrece ocho ó diez líneas negras alternando con las blancas desde el ramo hasta el estigma, que es blanco ceñido de pardo. (Véase la fig. 3). . . . . *nemausiensis*

8. Varias venillas son enteramente blancas, especialmente las que anteceden á las estrías oblicuas, de suerte que mirando oblicuamente el ala anterior aparece con algunas manchas blanquizcas. Blanco de la vena radial puro, ofreciendo ésta seis rasgos pardos desde su ramo al estigma (ambos inclusive, que es asimismo blanco, bien ceñido de pardo. Estría antemarginal poco acentuada, especialmente en el ♂ y algo orilladas de pardo dos ó tres venillas radiales (fig. 4.ª) . . . . *sticticus* Navás (1).

—Pocas venillas enteramente blancas, ofreciendo un tinte rosado, especialmente el blanco de la vena radial, en la cual se cuentan ocho rasgos pardos desde el ramo hasta el estigma (ambos inclusive), el cual es marcadamente rosado. Estría anteterminal bien visible y las horquillas de las venillas mar-

(1) Navás. Algunos Neurópteros de España nuevos. Bol. Soc. Arag. de Cienc. Nat., t. II., p. 107, Abril de 1903.

ginales de tal manera sombreadas de pardo, que vienen á formar otra estría paralela al margen, poco marcada (fig. 5.ª) . . . . *distichus* Navás (1).

9. Alas anteriores con una pequeña mancha oblicua en el medio del margen posterior sin tocarle, y otra puntiforme aislada cerca del mismo borde antes de la extremidad: otras manchitas entre una y otra y hacia el extremo del ala. Alas posteriores con átomos pardos. . . . . . *notatus* Ramb.

—Alas posteriores con dos venillas radiales, sensiblemente orilladas de pardo, algunas otras menos sensiblemente. En las anteriores, además de dos ó tres radiales, varias procubitales, la anastomosis de la vena cubital y algunas venillas discoidales anteterminales. . . . . *nostras* Fourcr.

b. Distribución geográfica

1. *Myrmeleon distinguendus* Ramb. Málaga (Rambur).

Colección mía. Puerto de Santa María (Cádiz), abundante en los arenales (30 de Julio de 1901), Sueca (Valencia-Bolívar), Villafranca de los Barros (Badajoz).

2. *M. inconspicuus* Ramb. Zaragoza, Gandía (Valencia-P. Barnola S. J.). Col. m.

3. *M. formicarius* L. (*innotatus* Ramb., *formicalynx* auct.)

Col. m.: Guadarrama, Escorial, Navacerrada (Lauffer), Cabacés (Tarragona), Sierra de Guara, (Huesca), La Guardia (Pontevedra-P. Rodeles S. J.).

4. *M. arenarius* nom. nov. (*M. variegatus* Ramb. nec Klug).

Siendo el *variegatus* Klug un *Myrmecœlurus*, el *Myrmeleon variegatus* Klug que cita Rambur (Névroptères pag. 400) verdadero *Myrmeleon* y distinto del *variegatus* de Klug, exige un nombre nuevo.

En mi colección existen ejemplares de: Granada, Málaga, Puerto de Santa María (Cádiz), Zaragoza, Moncayo, Cabacés,

---

(1) Ibid. p. 106.

(Tarragona). Lo he visto de las inmediaciones de Barcelona. (Col. Soler).

5. *M. ochreatus* sp. n. Col. m. Puerto de Santa María (Cádiz), Sobradiel (Zaragoza), Lá Guardia (Pontevedra-P. Rodeles S. J.).

6. *M. Nemausiensis* M. L. Col. m.: Granada, Málaga, Escorial (Lauffer), Moncayo (Zaragoza), Sierra de Guara (Huesca), Gracia, Sarriá (Barcelona-P. Saz S. J.)

7. *M. sticticus* Navás. Chamartín (Madrid), Escorial (Lauffer). Col. m.

8. *M. distichus* Navás. Veruela (Zaragoza), Col. m.

9. *M. notatus* Ramb. Málaga (Rambur), Granada, Rosenhauer). No he visto esta especie que Mac Lachlan dice ser buena (Ann. Soc. Entom Belg. 1873).

10. *M. nostras* Fourcr. (*formicarius* auct. *europæus* M. L.) Lo incluyo en esta lista, aunque no lo he visto citado de España, por si se encuentra en ella.

CATALECH DELS PEIXOS

observats en el litoral de Barcelona (1)

PER

ANTONI SANCHEZ-COMENDADOR

Els peixos dels mars d' Europa, y en especial els del Mediterrá, han sigut objecte d' estudi, per part de molts naturalistas posteriors á Linneo. Avans d' aquest, Rondelet, que

(1) Essent un dels principals fins de la INSTITUCIÓ propagar l' afició al estudi de la Historia Natural y contribuir á la formació de la de Catalunya se va creure qu' era de molta utilitat la reproducció d' aquest catálech, per tractarse d' una part tan descuydada (com per desgracia es la ictiologia), de la Fauna Catalana Poch s' ha publicat fins avuy referent als peixos marins de Catalunya; potser de trevall un xich complert, el que presentém es l' únich. Per aixó en sessió del 6 de Mars del corrent any s' acordá reproduhirlo en aquestas planas, en atenció á moltas indicacions en aquest sentit rebudas, al mateix temps que constituheix un homenatje de la INSTITUCIÓ, envers l' eminent naturalista que ab sos trevalls tant enaltí á Catalunya.

visqué en el sigle XVI, fou qui conegué y va descriure científicament, major número d' especies del Mediterrá. A las acaballas del sigle XVIII, D. Ignasi Jordán d' Asso, publicá sa *Introductio in Oryctographiam et Zoologiam Aragoniæ*, en que s' ocupa dels tres regnes de la naturalesa, encare que respecte al vegetal, havia publicat ja la *Synopsis stirpium indigenarum Aragoniæ;* y poch temps després, aparegué un trevall del mateix, intitulat *Introducción á la Ichthyología oriental de España*, en el que 's citan unas cent especies de peixos casi totas de las costas orientals del Mediterrá, ja que n' enumera també algunas observadas per dit senyor en el mar Cantábrich. De Laroche en 1809 publicá un catálech de 150 especies recullidas á las Balears, seguint en ell la classificació de Lacepéde, ab notas sobre las costums y usos d' algunas especies y descripcions d' altres de novas. En la mateixa época, Risso, apotecari y naturalista de Niza, s' ocupaba de l' estudi d' aqueixos sers, publicant en 1810 sa *Ictiología de Niza*, en la que descriu 317 especies, moltas d' ellas novas. En sa *Historia Natural del mitjdía d' Europa*, que publicá més endevant, doná una nova edició de la Ictiología esmentada, en la que segueix una classificació especial. Al mateix temps, Rafinesque escrigué un catálech de la *Ictiología Siciliana*, en que pujan á 320 las especies citadas. Deuhen contarse també entre las publicacions que han ajudat á coneixer la fauna ictiológica del Mediterrá, las llistas de noms vulgars y descripcions particulars, donadas per naturalistas italians, ó qu' han viatjat per Italia, com son Viviani, Spinola, Giorna, Bonnelli, Otto, Ranzani, Valenciennes y algún altre, á las que s' hi té d' afegir las monografías publicadas per Cuvier en las memorias del Museu. La gran obra de Cuvier y Valenciennes sobre la *Historia Natural dels peixos*, comensada á publicar en 1828, y de la que n' han sortit vintidos tomos, havent quedat n' obstant incomplerta, ja que sols arriva fins els Salmónits, es una de las obras y tractats més notables que s' han fet sobre *Ictiología*. En aquesta obra es ahont están descritas ab més cuydado y acopi de dats la major part de las especies del Mediterrá.

Posteriorment, Carles L. Bonaparte estudiá ab especialitat aquest ram de la Zoología, donant á coneixer el resultat de sos estudis en la *Fauna itálica* y *Catálech metódich dels peixos d' Europa*, publicats á Nápols en 1846. En aquest catálech cita 501 especies del Mediterrá, 383 propias d' aqueix mar y 118 que 's trovan també en l' Atlántich. Alguns altres

trevalls s' han fet sobre aquest punt per naturalistas contemporanis, entre 'ls quals n' hi ha alguns d' espanyols: D. Mariá Graells, que ab tant d' anhel s' ha preocupat sempre de l' estudi de la fauna espanyola, y que respecte d' ella porta fets bastants descobriments, estudiá dúrant son viatje á Valencia y Barcelona en 1853, totas las especies de peixos que pogué obtenir d' aquest litoral, publicant després en els Anals de l' Academia de Ciencias de Madrid el catálech de las mateixas, acompanyant els noms vulgars als científichs. El número d' especies que cita, puja á 98. D. Ferrán Weiler, en sa *Topografía Físich-Medica de las Balears* (Palma, 1854), enumera 90 especies de peixos ab els noms castellans y mallorquins. D. Rafel Cisternas, catedrátich en la Universitat de Valencia, y D. Francisco Barceló, en l' Institut de Palma, s' han ocupat també d' aquest estudi; el primer sobre 'ls peixos d' aquell litoral, y el segón dels que freqüentan ó habitan las costas de las Balears. Aqueix darrer enumera en son catálech, publicat á Madrid en 1868, 247 especies ordenadas segons la classificació de Bonaparte.

Per últim, D. Laureá Pérez Arcas, catedrátich de la Universitat Central, que tant ha contribuit ab sos trevalls al enlayrament de la fauna entomológica espanyola, escrigué una *Memoria sobre 'ls peixos d' Espanya,* que fou premiada per la Real Academia de Ciencias exactas, físicas y naturals de Madrid.

Havent tingut á cárrech meu, durant alguns anys, la cátedra de Mineralogía y Zoología en la facultat de Ciencias de Barcelona, vaig tractar de formar, com era ma obligació, una colecció zoológica per aquell Museu universitari, de las especies que viuhen en nostre territori y que fós lo més complerta possible. Ab aquest motiu, y particularisant are als peixos, vaig procurar recullir y estudiar quantas especies d' aqueix litoral vingueren á las mevas mans, ó vaig poguer adquirir. Pera conseguir lo que 'm proposava, vaig posarme en relació ab els més entesos pescadors, á fí de proporcionarme las especies que, per ser consideradas com inútils pera la alimentació, son despreciadas, y rarament se portan á las plassas. Vaig procurar saber al mateix temps de totas ellas els noms vulgars ab que las coneix la gent de mar; donchs, si bé á primera vista sembla axió de poca importancia y objecte de pura curiositat, no deixa de ser molt útil en determinats cassos, y may es despreciat pe'ls naturalistas en la sinonimia dels sers, els noms vulgars d' aqueixos quant se

tracta de donar á coneixer la Fauna d' una comarca ó regió reduhida. Aixís vaig arribar á reunir una colecció composta de 147 especies, quins exemplars, dissecats els uns, conservats en esprit de ví la major part, existeixen en el Museu d' Historia Natural de la Universitat, y qual catálech vaig tenir l' honor de presentar á la Real Academia de Ciencias Naturals y Arts de Barcelona.

Adicionat aquest catálech ab els noms d' altres especies que he tingut ocasió d' adquirir y estudiar després, el poso á continuació. Enumero en ell 190 especies; 112 corresponen als *Acantopterigis*, 52 als *Malacopterigis*, y 26 als *Condropterigis*.

I. ACANTOPTERIGIS

GÉNEROS	ESPECIES	NOMS VULGARS
Labrax, Cuvier.	lupus, Cuv.	Llubarru.
Apogon, Lacep.	rex-mullorum, Cuv.	Moll real. Moll. anfós.
Serranus, Cuv.	hepatus, L.	Serrá.
—	cabrilla, L.	Serrá.
—	s-criba, L.	Vaca serrá.
Anthias, Bl.	sacer, Bl.	Reixet.
Cerna, Brün.	gigas, Gm.	Meru, Neru.
Polyprion, Cuv.	cernium, Valenc.	Dòt.
Trachinus, L.	araneus, Risso.	Aranya.
—	draco, L.	Aranya.
—	radiatus, Cuv.	Aranya capsuda.
Uranos-copus, L.	s-caber, L.	Rata.
Mullus, L.	barbatus L.	Moll.
—	surmuletus, L.	Moll roqué.
Trigla, L.	lyra, L.	Garneu.
—	lineata, L.	Lluerna, Pogona.
—	aspera, Viv.	Lluerna.
—	corax, Bp.	Lluerna.
—	lucerna, Brünn.	Lluerna.
—	cuculus, L.	Lluerna.
—	gurnardus, L	Lluerna, Biret.
Peristedion, Lacep.	cataphractum, L.	Malarmát.
Dactylopterus, Lacep.	volitans, L.	Xurigué, Marmota.
Scorpæna, Cuv.	porcus, L.	Es-córpora.
—	s-cropha, L.	Polla.
Sebastes, Cuv.	imperialis, Cuv.	Panagall.
Umbrina, Cuv.	cirrhosa, L.	Corváll.
Corvina, Cuv.	nigra, Gin.	Corva.
Sargus, Cuv.	Rondeletii, Cuv.	Sarg, Morrúda.
—	annularis, L.	Esparráll.

Géneros	Especies	Noms vulgars
Sargus, cuv.	Salviani, Cuv.	Sarg.
Charax, Risso.	puntazzo, Gm.	Auradeta.
Crysophrys Cuv.	aurata, L.	Dorada.
Pagellus, Cuv.	erythrinus, L.	Paigell, paxéll.
—	mormyrus, L.	Mabra.
—	acarne, Cuv.	Besugu.
Pagrus, Cuv.	vulgaris, Cuv.	Pagra.
Dentex, Cuv.	vulgaris, Cuv.	Déntol.
—	macrophtalmus, Bl.	Dentol.
Cantharus, Cuv.	vulgaris, Cuv.	Cantara.
Box, Cuv	salpa, L.	Salpa, Aurada.
—	boops, L.	Boga.
Oblada, Cuv.	melanura, Cuv.	Oblada.
Mœna, Cuv.	Osbeckii, Risso.	Xúc'a.
—	jus-culum, Cuv.	Xúcla.
—	vomerina, Cuv.	Xúcla vera.
Smaris, Cuv.	vulgaris, Cuv.	Xerrét.
—	chryselis, Cuv.	Xucla blanca.
—	alcedo, Risso.	Xerrét. Mata soldats.
Heliases, Cuv.	chromis, Heck.	Cigala.
Brama, Bl.	Rayi, Bl.	Castanyola.
Scomber, L.	Scombrus, L.	Barát.
—	pneumatophorus, Del.	Caballa, Barát.
—	colias, L.	Barát.
Thynnus, Cuv.	vulgaris, Cuv..	Tonyina.
—	thunnina, Cuv	Tonyina.
Auxis, Cuv.	bisus, Rafin.	Melva.
Pelamys, Cuv.	sarda, Bl.	Bonito.
Xiphias, L.	gladius, L.	Emperador.
Lichia, Cuv.	glaucus, L.	Columída.
—	amia, L.	Çolumída.
Naucrates, Rafin.	ductor, L.	Pámpul.
Caranx, Cuv.	trachurus, L.	Surell.
Zeus, L.	faber, L.	Gall de mar.
Capros, Lacep.	aper, L.	Gallét.
Stromateus, L.	fiatola, L.	Palomida, Verderol.
Centrolophus, Lacep.	pompilus, L.	Trollu. Peix de brom.
Coryphæna, L.	pelagica, Bp.	Llampuga.
Micropterix, Ag.	Dumerili, Ag.	Palomida.
Cepola, L.	rubescens, L.	Beta.
Mugil, L.	auratus, Cuv.	Llissa.
—	cephalus, Cuv.	Llissa llubarrera.
—	capito, Cuv.	Llissa.
—	labeo, Cuv.	Llissa.
—	chelo, Cuv.	Llissa.
Atherina, L.	hepsetus, L.	Xanguet, Xas-clet.
—	Boyeri, Risso.	Xanguet.

Géneros	Especies	Noms vulgars
Blennius, L.	tent-acularis, Brünn.	Capsigrany.
—	ocellaris, L.	Capsigrany, Ase mossegaire.
—	palmicornis, Cuv.	Capsigrany, Llepissós.
—	gattorugine, L.	Capsigrany.
Gobius, L.	jozzo, L.	Burru.
—	cruentatus, Gim.	Burru.
—	mediterraneus, Schn.	Burru.
—	paganellus, L.	Burru.
Callyonimus, L.	maculatus, Rafin.	Pau.
—	belennus, Risso.	Pau.
Lophius, L.	pis-catorius, L.	Rap.
—	budegassa, Spin.	Rap.
Labrus, L.	mixtus, Arted.	Tort.
—	carneus, Ascan.	Tort blanch.
—	limbatus, Val.	Tort vert, Griva.
—	turdus, L.	Tort.
—	merula, L.	Tort.
Julis, Cuv.	speciosus, Risso.	Senyoretas, Donzellas.
—	Gioffredi, Risso.	Idem, idem
—	vulgaris, C et Val.	Idem, idem.
Crenilabrus, Cuv.	chlorosochrus, Risso.	Mariquita, Tort.
—	Donovani, Val.	Tort.
—	melanocercus, Risso.	Tort, Llambrega.
—	Boryanus, Risso.	Tort, Mariquita.
—	pavo, Val.	Idem.
—	Rissoi, Val.	Idem.
—	ocellatus, Val.	Idem.
—	mediterraneus, Val.	Tort, Canari.
—	Brunnichii, Risso.	Idem.
—	cottæ Val.	Idem.
—	Roissali, Risso.	Idem.
Coricus, Cuv.	rostratus, Val.	Donzelleta.
Ctenolabrus, Val.	Iris, Val.	Gripau.
Xiricthys, Cuv.	novacula, Bp.	Raó.
Centriscus, L.	scolopax, L.	Trompeter.

II. MALACOPTERIGIS

Belone, Cuv.	acus, Risso.	Agulla.
Exocetus, L.	volitants, L.	Barát volador.
—	exiliens, Bl.	Uranyola.
Saurus, Cuv.	lacerta, Risso.	Dragó.
Cluvea, Cuv.	sardina, Asso.	Sardina.

Géneros	Especies	Noms vulgars
Alosa, Cuv.	finta, Cuv.	Sabóga, Alosa.
Sardinella, Val.	aurita, Val.	Alatxa. Sardina.
Engraulis, Cuv.	encrasicholus, L.	Seitó, Anxova.
—	meletta, Cuv.	Seitó
Merlucius, Cuv.	es-culentus, Risso.	Llús
Gadus, L.	minutus, Bl.	Móllara
Matella, Cuv.	fus-ca, Sw.	Palayó.
—	mediterranea, Bp.	Palayó.
Lota, Cuv.	elongata, Risso.	Escolá.
Phy-cis, Art.	mediterraneus, Del.	Móllara roquera.
—	blennoides, Schn.	Móllara pigada.
Lepidoleprus, Risso.	trachyrhynchus, Risso.	Aquesta especie no tè nóm vulgar; es bastant rara.
Pleuronectes, Bp.	citharus, Bp.	Palaya.
	arnoglossus, Bp.	Palaya ròssa.
Platessa, Cuv.	flesus, Cuv.	Palaya.
Psetta, Sw.	rhombus, Bp.	Remol.
Bothus, Bp.	podas, Bp	Remol.
—	rhomboides, Bp.	Remol.
Solea, Cuv.	vulgaris, Cuv.	Llenguat, Llenguado.
—	Kleini, Risso.	Llenguado.
—	nasuta, Bp.	Llenguado Palaya.
Microchirus, Bp.	luteus, Risso.	Llenguado.
—	lingula, Bp.	Llenguado.
Monochirus, Raf.	hispidus, Raf.	Id. de fonéra.
Lepadogaster, Gouan.	Gouani, Lacep.	Porch.
—	biciliatus, Risso.	Porch.
—	reticulatus, Risso.	Porch.
Echeneis, L.	remora, L.	Rémora.
Anguilla, Cuv.	vulgaris, Flemm.	Anguila.
—	latirrostris, Jorr.	Anguila de mar.
Conger, Cuv.	vulgaris, Cuv.	Congre
—	myrus, L.	Congre serp.
—	niger, Risso.	Congre.
—	mystax, Lacep.	Congre de roca.
Ophisurus, Lacep.	serpens, L.	Serp de mar.
Muræna, L.	helena, L	Murena, Morena.
—	unicolor, Delar.	Murena.
Sphagebranchus, Bl.	imberbis, L	Cuca-serp.
—	cæcus, Schn.	Serp.
Ophidium, L.	barbatum, L.	Pixóta.
Ammodytes, L.	sy-culus, Sw.	Sonsu. Trencavits.
—	tobianus, L.	Sonsu.
Hippocampus, Cuv.	brevirostris, Cuv.	Caball marí.
Siphostoma, Raf.	acus, L	Musich.
—	pyrois, Risso.	Musich.

Géneros	Especies	Noms vulgars
Dio-don, L.	echinus, Raf.	Un sol exemplar trobat mort en la platja, després d' una tempestat.
Accipenser, L.	sturio, L.	Esturiò.

III. CONDROPTERIGIS

Scyllium, Cuv.	canícula, L.	Gat.
—	catulus, L	Gat.
Mustelus, Cuv.	vulgaris, M. et H.	Mussóla.
—	lævis, M. et H.	Mussóla.
Squalus, L.	glaucus, L.	Tintorera.
Carcharodon, Smith.	Rondeleti, M. et H.	Marráco.
Galeus, Cuv.	canis, Rond.	Gat.
Acanthias, Bp.	vulgaris, Bp.	Cassó.
Odontaspis, Ag.	ferox, Risso.	Salroig.
Squatina, Dumer.	angelus, Dumer.	Angel.
Sphyrna, Raf.	Zygæna, L	Llumada.
Torpedo, Dumer.	narce, Cuv.	Vaca.
—	Galvanii, Risso.	Vaca.
Batis, Bp.	radula, Del.	Ratjada, Romaguera.
Dasybatis, Bl.	clavata, L.	Caputxó.
—	asterias, Del.	Ratjada.
Lœviraja, Bp.	oxyrhynchus, L	Ratjada escrita.
—	macrorhynchus, Bp.	Ratjada
Raia, L.	miraletus, L.	Ratjada vestideta.
—	undulata, Lacep.	Ratjada.
—	radula, Delar.	Idem.
—	marginata, Lacep.	Ratjada.
—	quadrimaculata, Risso.	Ratjada de tacas.
Myliobatis, Dumer.	aquila, L.	Milána.
Trigon, Adams.	pastinaca, Adams.	Es-cursó.
Petromyzon, L.	marinus, L.	Llampresa.

En resúm, composan aquest catálech:

I.—*Acantopterigis:* 57 géneros ab 112 especies.
II.—*Malacopterigis:* 33 » y 52 »
III.—*Condropterigis:* 17 » y 26 »

Que forman un conjunt de 107 géneros y 190 especies.

CONTRIBUCIO
Á LA FAUNA MALACOLÓGICA DE CATALUNYA

PER

D. JOSEPH MALUQUER Y NICOLAU

II (1)

Moluschs terrestres y d' aigua dolsa, recullits en la comarca d' Artesa de Segre

Introducció

El Segre, desde que deixa la Cerdanya fins que va á morir al Ebro, dona lloch á una serie de valls més ó menys grans, quin conjunt forma l' anomenada *ribera del Segre.* D' aquestas valls, una sens dupte de las que tè més nom, es la d' Artesa, situada entre la serra de Montclar y el Montsech, que la separan respectivament de la ribera de Sió y de la Conca de Tremp, pel mitjdía la primera, y pel Nord l' altra. D' extrém á extrém en sa part més distant, pot tenir unas tres horas, per dos d' ample.

El riu esmentat, l' atravessa de Llevant á Ponent, aixís com tambè 'l Canal d' Urgell, que sortint de la presa de Pons, desemboca á n' aquell aprop de Mollerusa.

Els límits de la comarca están senyalats pels termes de diferents poblets, que anant de N. á S., E. y O., son: Vernet, Alentorn, Vall-llebrera, Anya, Collfret, Lo Gos, Ceró, Tudela, Montclar, Marcobau, Foradada, Alós, Rubió y Baldomá. En el centre, al peu de la montanya de Sant Jordi, hi ha la vila d' Artesa.

La hidrología es poch interessant, no presentant cap particularitat notable. Las únicas corrents que hi há, son el riu, el canal, y 'l Senill, torrent que baixa de Ceró y Tudela,

(1) I *Moluschs recullits en la Montanya de Montserrat*, in But. Inst. Cat. Hist. Nat., Primera época, 1903, pág. 52.

passanthi sempre regular caudal d' aygua. Está plé en tota sa extensió de jonchs, boga y demés plantas acuáticas, lo que junt ab el sol fangós y la poca corrent, dòna lloch á que s' embassi formant grans patamolls, que proporcionan algunas febras no gayre bonas. De fonts n' hi han pocas; una de las de més anomenada es la de Salgá, al peu del poble de Monsonís, á la vora del riu.

La Geología es, en aquesta comarca, poch variada. Bastanta part, es terreno *cuaternari*, especialment en l' horta. Del *terciari*, s' hi trova solzament l' *eocé superior*, que si bè aquí tè poca importancia, n' adquireix molta en el Montsech, ahont apareix ab notables y numerosos jas-ciments fossilífers. Pe 'l costat de Monsonís y Rubió 's presenta 'l *cretaci senonense*, ab algún qu' altre fóssil. Aquesta formació dòna lloch á las covas de Salgá, bastant conegudas en tota la encontrada.

El clima es rigurós, tant en hivern com en l' estiu, donchs mentres durant aquella estació hi fa un fret dels mes forts, els mesos de Juliol y Agost no s' hi pot aguantar de calor. A darrers de Juliol, el termómetro puja sovint y 's conserva á 33°, oscilant sempre en aquesta época, entre 28°, y aquella temperatura; solzament cap al tart, sol bufar la marinada, que refresca una mica. Pe 'l demés, es saludable, si bè encare s' hi observan de tant en tant restos de sa insalubritat antiga, gracias com havém dit ja al Senill, quins aiguamolls son causa d' alguns paludismes. Pero poch á poch van disminuint aquestas malaltías, per la canalisació d' aquell torrent, y es de creure que dintre poch temps no n' hi quedará rastre.

La vegetació 's presenta dintre la zona de la vinya y l' olivera; no s' hi fan gayre 'ls pins, castanyers ni alzinas sureras; tampoch hi van bè alguns arbres fruyters. La altura mitja de la comarca sobre 'l nivell del mar es de uns 360 metres, sens passar enlloch de 600, ni baixar de 300.

La flora es interessant, si bè fins avuy no ha sigut objecte de cap exploració per part dels nostres botánichs. Entre altras plantas, nosaltres hi hem observat la *Euphorbia nutans*

Lag., y 'l *Glaucium aurantiacum* Mart., varietat β del *corniculatum* Curt.

La fauna entomològica tè d' esser en extrem rica, sobretot en lo relatiu á Hymenópters, Coleópters y Dípters, y mòlt especialment en Lepidópters. En quant á la fauna general devem repetir lo mateix qu' havém dit de la flora, aixó es, que deu ser mòlt interessant, á jutjar per lo que personalment havém pogut observar. La ornitología es una de las brancas que hi están millor representadas, poguent sentar, que las aus de rampinya, xancudas y palmípedas y aucells de pas en general donan lloch á una faunula sumament notable. Entre las primeras hi hem vist el trenca-l' os, (*Gypætus barbatus* L.), y diferentas áligas, astorets, esparvers, mussols, duchs, etc. De xancudas, tambè n' hi hem observat moltas, unas que crían generalment en el Senill, y per lo tant permaneixen tot l' any en la comarca, y altras que solzament s' hi aturan al passar en la primavera ó tardor. Aixís hi hem vist els becadells, becadas, pollas d' aygua, fotjas, segars, ánechs, cigonyas, grullas, etc., etc. Per cert que de grullas, en el més de Setembre de 1897, en poguerem contemplar durant més de dos horas un vol de mès de cent cinquanta, que procedentas del Nort arrivaren á Artesa, evolucionant un bon rato per sobre las hortas aquellas. Entre 'ls moluschs son dignes d' especial menció 'ls *Helix Moulinsiana* Far., *Helix rupestris* Drap., *Pupa Ilerdensis* Fag., *Pupilla bigranata* Ross., *Cœcilianella acicula* Bourg., *Clausilia St Simonis* Bourg., *Bulimus detritus*, etc., etc.

Prenent Artesa com á lloch de sortida, poden efectuarse profitosas y bonas excursions cap á Vilanova de Meyá y Montsech; Montsonís, Salgá y Rubió; Senill amunt cap á Tudela; á Vernet, Alentorn, Anya y Collfret y demés indrets de la comarca. Son llochs molt bons pera recullirhi moluschs, entre altres las roqas de Salgá, á la vora del riu, els detritus y aluvións d' aqueix, els pedregáms de Vernet y Alentorn y 'ls ayguamolls del Senill pera especies fluviátils.

Llista de las especies

Gen. I. ARION, Fer.

1. *Arion subfus-cus,* Drap.— En la vora del riu, cap á Salgá, y també en las voreras del Senill; sota las pedras, y entre l' herba y la fullaraca.

2. *Arion hortensis*, Fer.—Poch comú, un xich per tot arreu; en las tancas.

Gen. II. LIMAX, Lin.

1. *Limax agrestis*, L.—No es abundant, pero 's troba bastant sovint en las ribas, entre l' herba humida; en els jardins y horts.

2. *Limax brunneus*, Drap.—Sota las pedras y entre la fullaraca. Abunda.

Gen. III. TESTACELLA, Cuv.

1. *Testacella haliotídea*, Drap.—Rara. En los marges y llochs humits, cap á la Cornassa, especialment en l' hivern. Voras de la segla.

Gen. IV. SUCCINEA, Drap.

1. *Succínea Pfeifferi*, Rossm.—En el Senill, veras del riu, y regarons de l' horta; sobre las pedras y plantas acuáticas. Abundant.

2. *Succínea Itálica*, Jan.—En els mateixos llochs, pero rara.

Gen. V. HYALINIA, Agass.

1. *Hyalinia neglecta*, Fag.—Camí de Salgá, al peu de las rocas; sota las pedras en tota aquella part del *Munt* de *Monsonís.*—Vernet, Montanya de St. Jordi.

2. *Hyalinia Farinesiana*, Bourg.—Entre lasmolsas en el camí de la Ciscosa y Tudela.—Salgá.

3. *Hyalinia cellaria*, Muller.—Bastant menos abundant que l' anterior. N' han trobat algúns exemplars al plá de la Cornassa, y cap á Vernet; sota las pedras.

4. *Hyalinia pseudohydatina*, Bourg.—Bastant rara: sota las pedras á la vora del riu.

5. *Hyalinia cristallina*, Müll.—Sota las pedras en llochs humits de Salgá, al peu del riu y en els detritus.

6. *Hyalinia nitens*, Agass.—Sota las pedras en llochs ombrívols y humits; entre las molsas. No abunda.

Gen. VI. CONULUS, Fitz.

1. *Conulus fulvus*, Müller.—Abunda bastant en las esquerdas de las rocas entre la molsa; en els detritus, ab algunas *Hyalinias* y *Pupas*.

Gen. VII. LEUCOCHROA, Beck.

1. *Leucochroa candidíssima*, Drap.-Abundantíssima en els herms de Vernet y Alentorn. Els exemplars son notables per sas dimensions, trobantsen molts de 25 milím. de diámetre per 22 d' alsada.

Gen. VIII. HELIX, Lin.

1. *Helix aspersa*, Müll.—Abunda en els horts, jardins, voras del riu, màrges dels camps, etc., sota las pedras y entre la fullaraca.

2. *Helix apalolena*, Bourg.—En els mateixos llochs que l' anterior, pero no abunda tant.

3. *Helix vermiculata*, Müll.—En els mateixos llochs; abunda bastant, sota las pedras, tronchs dels arbres, etc.

4. *Helix spléndida*, Drap.—Abunda molt; sobre las rocas de Salgá y Monsonís; Vernet; en l' horta d' Artesa; St. Jordi; en las voras del Segre y canal d' Urgell, etc.

5. *Helix cossoni,* Let.—Abunda també ab l' anterior en las rocas, sota las pedras, etc.

6. *Helix nemoralis,* Lin.—Bastant comú en tota la comarca, se troba en el camí de Selgá y Munt de Monsonís; Pla de la Ciscosa y Tudela; vinyas y herms de Vernet; en la Mata de Monsonís, á la vora 'l riu, abundant especialment en Congost de Salgá al peu de las matas.

7. *Helix hortensis,* Mull.—Ab l' anterior si be es un xich raro. N' hem trobat alguns exemplars á Salgá, y á la Ciscosa al peu de les alzines.

8. *Helix ruscinica,* Bourg.—En llochs humits, sota las pedras y entre la fullaraca.

9. *Helix carthusiana,* Mull.—A la vora del riu, en els herms, sobre las matas, en las rocas y sota las pedras, ab la especie següent. Abunda.

10. *Helix Sarriensis,* Martor.—Se troba ab la anterior en els mateixos llochs, pero menys abundant.

11. *Helix rotundata,* Mull.—Al peu dels arbres, especialment en els tronchs de fusta podrida; entre la fullaraca, en las brancas corcadas; en els detritus del Segre, á Salgá.

12. *Helix pulchella,* Mull.—Molt abundant en els detritus deixats per l' aygua á los voras del riu. Común al peu de las Gramineas, sota las pedras, en el Sot y Mata.

13. *Helix costata Müll.*—Alguns exemplars junt ab l' anterior. Raro.

14. *Helix rupestris,* Drap.—En las rocas de Salgá, sobre 'l riu. En el Munt de Mansonís y rocas de Rubio. Abunda.

15. *Helix lapicida,* L.—Bastant abundant al peu de las rocas de Salgá; en els marges y termes de Sant Jordi y Vernet. Algún exemplar albí.

16. *Helix Moulinsiana,* Farines.—Es raro. L' únich lloch de la comarca en que l' hem trovat es en el camí de Rubió, passat Salgá, al peu de las rocas, y en las escletres, entre la molsa y terra que s' hi posa.

17. *Helix Arigoi,* Rossm.—Bastant comú en els herms de las voras del riu; marges de las vinyas, En tota la comarca.

18. *Helix conspurcata*, Drap.—Algún exemplar sota las pedras, á la vora 'l Segre, junt ab la especie següent.

19. *Helix Barcinensis*, Bourg.—Bastant abundant á las voras del riu, al peu de las matas, tronchs dels arbres, etc. Congost de Salgá.

20. *Helix variábilis*, Drap.—Abundantíssim en tota la comarca. Ademés del tipo hi hem trovat las formas: *Helix Mendranoi*, Serv., *H. agna*, Hagm., *H. alluvionum*, Serv., *H. pilula*, Loc., y alguna altre.

21. *Helix neglecta*, Drap.—En el Sot, Salgá, etc. No abunda gaire.

22. *Helix pisana*, Müll.—Molt abundant en els horts y jardins. Viu comunment en colonias sobre 'ls jochs y altras plantas.

23. *Helix acuta*, Müll.—Sota las pedras, y en las rocas. En els marges entre la fullaraca.

24. *Helix barbara*. Lin.—Mes abundant que l' anterior, trovantse en els mateixos llochs; camí y Comport de Salgá, á las voras del riu, etc.

Gen. IX. BULIMUS, Scop.

1. *Bulimus detritus*; Müll.—Molt abundant en tota la comarca, especialment en els herms del costat de Monsonís, y cap á Tudela, Marcobau, etc.

Gen. X. CHONDRUS, Cuv.

1. *Condrus quadridens*, Cuvier.—Abunda sota las pedras, al peu de las rocas, en las esquerdas, etc. Salgá. Vernet. Ciscosa. Tudela., etc., etc.

Gen. XI. RUMINA, Risso.

1. *Rumina decollata*, Risso.—Abunda molt al peu de las matas y sota las pedras; en els herms, horts y jardins.

Gen. XII. CAECILIANELLA, Bourg.

1. *Caecilianella acicula*, Bourg.—Raro, en els detritus de las voras del riu, á Salgá.

Gen. XIII PUPA, Sam.

1. *Pupa leptochilus*, Fag.—Abunda un xich en las rocas de Salgá, y *Munt de Monsonís.*

2. *Pupa Ilerdensis,* Fag.—En las rocas de sobre Salgá, y en las de la vora del riu en el mateix indret. Comú.

3. *Pupa penchinatiana*, Bourg. Se trova junt ab l' anterior en els mateixos llochs. Es mes abundant.

4. *Pupa Vidalis*, Bofill.—Entre 'ls líquens, en las rocas del Munt de Monsonís, aprop la *Cova del bandoler.* Sols n' hem trovat quatre exemplars en aquest lloch. El Sr. Bofill va descobrirla en la vehina montanya de Montsech.

5.—*Pupa Montserrática*, Fag.—Abunda en els esmentats llochs, ab las anteriors. Cap á Tudela en els marges y sota las pedras, etc.

6. *Pupa Brauni,* Ross.—En las escletxas de las rocas, entre las molsas y líquens. Comú.

7. *Pupa granum*, Drap.—Sota las pedras, y en els detritus á la vora del riu. En las rocas. No abunda.

Gen. XIV. LAURIA, Gray.

1. *Lauria umbilicata*, Drap.—Comú en els detritus y en las esquerdas de las rocas, entre la molsa, á Salgá.

Gen. XV. PUPILLA, Leach.

1. *Pupilla bigranata*, Ross.—En las rocas com l' anterior, y en els detritus. Bastant comú.

Gen. XVI. ISTHMIA, Gray.

1. *Isthmia muscorum*, Drap.—Rara. L' hem recullit en els detritus del Segre á Salgá; y al peu de las rocas entre lás las molsas, en el mateix indret.

Gen. XVII. VERTIGO, Müll.

1. *Vertigo pygmœa*, Drap.—Ab l' anterior, en els mateixos llochs. Poch comú.

Gen. XVIII. CLAUSILIA, Drap.

1. *Clausilia abietina*, Dupuy.—A Salgá, entre las molsas y líquens en las esquerdas y al peu de las rocas. Camí de Rubió, sota las pedras de má esquerra, al sortir de Salgá.

2. *Clausilia St. Simonis*, Bourg.—En els mateixos llochs. Sobre algunas plantas, en l' esqnerra. No es comú.

3. *Clausilia penchinati*, Bourg.—Sota las pedras y al peu de las plantas; en las rocas. Salgá, Vernet. Voltants d' Artesa, etc.

Gen. XIX. FERUSSACIA, Risso.

1. *Ferussacia follículus*, Gron.—Sota las pedras y en las esquerdas de las rocas. Rara en la Comarca un xich comú á Salgá.

Gen. XX. ZUA, Leach.

1. *Zua subcylíndrica*, L.—Rara. Se trova junt ab la especie anterior, en el congost de Salgá.

2. *Zua exígua*, Menke.—En el mateix lloch. Sota las pedras y esqueJdas de las rocas entre la molsa. Montanya de Monsonís, Salgá. Camí de Rubió.

Gen. XXI. LIMNÆA, Brug.

1. *Limnæa limosa*, Lin.—Abunda en el Senill, y en las bassas, en tota la comarca.

2. *Limnæa vulgaris*, Pfeiff.—Ab l' anterior, en el Senill. Brassals y rechs que fan cap al riu. Abunda.

3. *Limnæa peregra*, Müll.—En las corrents de las voras del riu; bassas; en algún brassal, etc. No es comú.

4. *Limnæa truncátula*, Müll.—En las petitas corrents. En las fonts. *Font de Rubió*, sobre Salgá. Abunda.

Gen. XXII. POMATIAS, Stud.

1. *Pomatias Montserráticus*, Fag.—En el Munt de Monsonís, sobre Salgá, en l' indret de la *Cova del bandoler*. Molt abundant.

Gen. XXIII. CYCLOSTOMA, Drap.

1. *Cyclostoma elegans*, Müll.—Molt abundant en tota la comarca. Sota las pedras y al peu de las matas. A la vora del riu. Vernet, Monsonís, Marcobau, etc.

Gen. XXIV. AMNICOLA, Gould.

1. *Amnícola compacta*, Palad.—Abunda en las ayguas embassadas. *Font de Rubió*.

2. *Amnícola spirata*, Palad.—Molt abundant en el Senill, cap á sa desembocadura, enfonsada en el fanch, y entre las plantas acuáticas.

Gen. XXV. UNIO, Phil.

1. *Unio sp.*—Se trova en el Senill, cap á la desembocadura, ensorrats els exemplars en el fanch. Aquesta especie es abundantíssima en el Sió (á Balaguer), d' ahont en 1901, en portarem algúns individuos, que deixarem á n' el Senill, en qual lloch viuhen are perfectament.

Barcelona, Janer de 1904.

UNA EXCURSIÓ BOTÁNICA AL UBACH

(VOLTANTS DE TARRASSA)

PER EL

DR. JOAN CADEVALL

Relació de las especies botánicas recullidas en una excursió á las Serras del Ubach, efectuada per els Srs. Aguilar, Ferrer y Dalmau, Maluquer (S.), Más de Xaxars, Maluquer (J.) y 'l que subscriu, el día 7 d' Abril de 1903, trovantse encare la vegetació molt atrassada.

Ranunculus bulbosus, L.
— parviflorus, L.—*Font de la Portella.*
Fumaria Vaillantii, *Lois.*
Diplotaxis viminea, D. C.—*Prop la riera del Palau.*

Arabis Thaliana, L.
Cardamine hirsuta, L.
Alyssum campestre, L.
Clypeola Jonthlaspi, L.
Draba muralis, L.
— verua, L.
Thlaspi perfoliatum, L.
Hutchinsia petræa, R. Br.
Cistus albidus, L.
— crispus, Wk.—*Bosch de Can Colomer.*
Helianthemum niloticum, Pers.—*Alzines del Ubach.*
— pilosum, Pers.
Viola hirta, L.
— sciaphila, K.—*Prop la Casa vella del Ubach.*
— Wilkommii, Roem.—*Ab l' anterior.*
Polygala calcarea, Schltz.
— rupestris, Pourv.
Sagina apetala, L.
Arenaria serpyllifolia, L.
— conimbricensis, Brot.
Cerastium pumilum, Curt.; form. tetrandrum, Curt.; β alsinoides, Pers.—*Comú á les vinyes de montanya.*
Geranium molle, L.
— pusillum, S.—*Al peu de les parets del Ubach.*
Erodium malacoides, W.
— moschatum, L'Her.
— cicutarium, L'Her.
Rhamnus Alaternus, L.
Ulex parviflorus, Pour.
Genista hispanica, L.—*Camí de la Portella.*
Cytissus triflorus, L'Her.—*Font de la Cirera.*
Argyrolobium linneanum, Walp.
Medicago minima, L.; P. longiseta, D. C.—*Prop de la riera del Palau.*
M. tribuloides, Lam.; γ rectiuscula; subv. dextrorsa et sinistrorsa, Rouy.
M. turbinata, Wild.; α inermis, β breviseta y γ aculeata.
Trigonella monspeliaca, L.
Astragalus monspessulanus, S.
Hippocrepis ciliata, W.
Potentilla verua, L.
— reptans, L.
Paronychia nivea, D. C.

Senecio vulgaris, L.
Sonchus asper, Wild.
Erica arborea, L.
Asterolinum stellatum, Lk.
Anagallis arvensis, S.; α phænicea et β cærulea.
Philyrea media, L.—*S' en troba un arbre de gran talla al peu de la Portella.*
Cynoglossum Dioscoridis, Wilk.—*Molt rara, al bosch de la Portella.*
Myosotis hispida, Schl.
Hyosciamus niger, L.
Autirrhinum Orontium, S.
Linaria micrantha, Sper.
— arvensis, Desf.
— simplex, D. C.
— supina, Desf.
Veronica arvensis, L.
Lavandula stœchas, L.
Salvia berbenaca, L.
Globularia vulgaris, L.
Cytisus hypocistis, L.
Euphorbia serrata, L.
Muscari comosum, L.
Narcissus juncifolius, Lag.
Cephalanthera ensifolia, Rich.
Aceras antropophora, R. Br.
Carex Linkii, Schk.—*Font de la Cirera.*
— nitida, Host.—*Sota les alzines del Ubach.*
Scleropoa rigida, Gris.
Psilurus nardoides, Triu.
Polypodium vulgare, L.
Equisetum Telmateya, Ehrh.

NOTA.—*Les especies més notables son aquelles cual habitació 's concreta.*

Tarrassa, Mars de 1904.

SECCIO BIBLIOGRÁFICA

Obres y publicacions rebudes pera la Biblioteca

Descripció d' una especie nova de Limmaea de Catalunya, per Joseph Maluquer. (Extret del But. de la Inst. Cat. d' Historia Nat., Primera época, 1902).

Les Coves de Salgá (Ribera del Segre), per idem. (Estret del But. del Centre Excur. de Cat., 1902).

Moluscos marinos de Llansá, (Cataluña), per idem. (Extracto del Bol. de la Soc. Esp. de Hist. Nat., 1903).

Catálogo de Coleópteros de Cataluña, por D. Miguel Cuní y Martorell.

Catálogo de Lepidópteros de Cataluña, por idem.

Insectos observados en los alrededores de Barcelona, por idem. (Anal. Soc. Esp Hist. Nt., 1888).

Fauna estomológica de la villa de Calella, por idem. (Anal. Soc. Esp. Hist. Nat., 1889).

Estudio sobre los helices Xerofilianos del grupo Barcinonensiana, por Joaquín M.ª Salvañá.

Moluscos marinos de Mataró, por idem.

Histoire naturelle des coquilles, par L. A. G. Bosch., 5 volums.

Histoire naturelle des crustacés, par id., 2 vol.

Catálogo de los moluscos testáceos terrestres y fluviátiles, de la Comarca de Gerona, por Manuel de Chia.

Moluscos terrestres y de agua dulce, de la Provincia de Gerona, por idem.

La fauna de Sierra-Morena, por Leopoldo Martinez y Reguera.

Viage circular por el Mediterráneo; excursión á Oriente, por la Comisión de excursiones de la Exposición Real Internacional, de Atenas.

Catalogue descriptif des mollusques terrestres et d' eau douce, de la region de Toulouse, por Paul Fagot. (Bull. Soc. d' Hist. Nat. de Toulouse, 1886).

Aggiunte alla Malacologia terrestre del Piamonte, per Carlo Pollonera. (Bolletino dei Musei di Zoologia ed Anatomia comparata, della R. Universitá di Torino, 1886. núm. 17).

Intorno ad alcuni LIMACIDI *europei poco noti*, per idem. (Bol. Mus. Zool. et Anat. Torino, 1887, núm. 21).

Sulla classificazione dei LIMACIDI *del sistema europeo*, per idem. (id., 1887. núm. 23).

Nuove specie di MALLUSCHI *dello Scioa*, per idem. (id., 1887, núm. 34).

Appunti di Malacologia, per idem.

I.—*Di alcune* TESTACELLA *raccolte presso Torino*. (Bol, id., 1889, núm. 43).

II.—*Di alcune* TESTACELLA *spagnole*. (idem).

III.—*Un nuovo Limacide dell' Asia Minore*. (idem).

IV.—*Intorno ad alcuni Limax italiani*. (id., 1888, número 51).

V.—*Un Limacide nuovo per l' Italia*. (id., 1890, núm. 75).

VI.—*Una nuova stazione del* LIMAX CORSICUS. (idem).

VII.—*Intorno ai Laimacidi di Malta*. (id., 1891, núm 99).

VIII.—*Sui Limacidi dell' Algeria*. (id. 1891, núm. 100).

IX.—*Sui Limacidi della Corsica*. (id., 1896, núm. 264).

X.—*Un nuovo Limacide della Toscana*. (idem).

Osservazioni intorno ad alcune specie di TESTACELLA, (id., 1889, núm. 57).

Nuove aggiunte e correzioni alla Malacologia terrestre del Piemonte. (id., 1889, núm. 58).

Elenco dei MOLLUS-CHI FLUVIATILI *viventi in Piemonte*. (id., 1888, núm. 72).

Intorno á due LIMACIDI *dell' Algeria*. (id., 1890, núm. 74).

Sulla TESTACELLA MANGEI *di Francia*. (id. 1890, n.° 79).

A propósito degli ARION *del Portogallo*. (id., 1890, número 80).

Recesement des ARIONIDŒ *de la Région Palearctique*. (id., 1890, núm, 87).

Note su alcuni gruppi di specie del Genere XEROPHILA. (id., 1892, núm. 128).

Molluschi terrestri e fluviatili dell' Eritrea, raccolti dal Generale di Boccard. (id., 1898, núm. 313).

(Donatiu de D. Joseph Maluquer).

The genera of Gastromy-cetes, by. C. G. Lloyd. (Cincinnati, Ohio, U. S. A., January, 1902).

(Donatiu del Rnt. P. Joaquím Barnola, S. J.)

L' Amateur des papillons, par H. Coupin.

Manuel pratique du pisciculteur, par H. L. Alph. Blanchon.

Insectes Orthoptéres. (Faune de la France), par A. Finot.

Catalogue synonymique des Hyménoptères de la France, par A. Dours.

(Dip. de D. S. M).

Guide du Naturaliste préparateur, par G. Capus et A. T. de Rochebrune.

L' Aquarium d' eau douce, par H. Coupin.

Mollusques de France, par A. Granger, (dos tomos).

Colección de las memorias publicadas acerca de los moluscos, en el Journal de Conchyliologie, de 1865, á 1870, por J. G. Hidalgo.

Catalogue des mollusques testacés des mers d' Europe, par M. Petit de la Saussaye.

(Dip. de D. J. M).

British S-chizopoda of the Families LOPHOGASTRIDÆ *and* EUPHAUSIIDÆ. By the Rev. Canon A. M. Norman, M. A. (From the Annals and Mag. of Nat. Hist., Ser. 6, Vol. IX, 1892).

On British MYSIDÆ, *a Family of Crustacea S-chizopoda.* By id. id. (From the Annals and Mag. of Nat. Hist., 1892).

British Amphipoda of the Tribe HYPERIIDEA *and the Families* ORCHESTIIDÆ *and some* LYSIANASSIDÆ. By id. id. (From the An. and Mag. of Nat. Hist., Ser. 7, Vol. V, 1900).

British Amphipoda: Families PONTOPOREIDÆ *to* AMPELIS-CIDÆ. By id. id. (From the An. and Mag. Nat. Hist., Ser. 7, Vol. V, 1900).

British Amphipoda: Families STEGOCEPHALIDÆ to ADICERIDÆ. By id. id. (From the An. and Mag. Nat. Hist., 1900).

Museum Normanianum or a Catalogue of the Invertebrata of Europe, and the Arctic and North Atlantic Oceans. MOLLUSCA TERRESTRIA ET FLUVIATILIA. By id. id.

Museum Normanianum or a Catalogue of ect., ect. ECHINODERMATA PANTOPODA. By id. id.

Faunan pa och kring Novaja Semlja, af Anton Stuxberg. (Ur «Vega expeditionens vetenskapliga iakttagelser» Bd. V., 1886).

A Monograph of the marine and freshwater OSTRACODA, *of the North Atlantic and of North-Western Europe.* MYODOCOPA. CLADOCOPA, and PLATYCOPA. By Georg. Stewardson Brady, and the Rev. Canon Alfred Merle Norman. (The Scientific Transactions, of the Royal Dublin Society, Ser. II, Vol. V, 1896).

(Dip. de D. P. A.)

REVISTAS

Parergones del Instituto Geológico de México, Tomo I, n.° 1.

Bulletín de la Societé entomologique de France, 1903 y números 1 y 2 de 1904.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, Janer y Febrer, de 1904.

El Colmenero Español, números 145, 146 y 147.

Miscellánea entomológica, números 8, 9, vol. XI.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales, números, 1 y 2, (1904).

Bulletín du Museè Oceanographique de Mónaco, números 1 á 7.

Butlletí de la Institució Catalana de Ciencias Naturals, Janer (1904).

NOVAS

Die Vogel der palaarktischen Fauna. (Las aus de la fauna paleártica).—La casa Friedländer et Sohn de Berlín ha comensat á editar aquesta obra de Hartert, que te d' esser molt útil als Ornitólechs d' Europa. Surt per entregues de 5 pessetas cada una (4 marks), y la obra constará d' unes 10 entregues. La primera, que ja s' es publicada, te XII—112 planes y 22 figures.

—

Hem sapigut que l' *Academie internationale de Geographie Botanique,* establerta á Le Mans (Fransa), en sa excursió d' estiu pensa arrivar á Barcelona. La *Institució*, adherintse á la mateixa, l' hi ha ofert son local, per si te per convenient donar alguna sessió.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Fig. 1. *Myrmeleon arenarius.* 3/4 Fig. 2. *Myrmeleon ochreatus.* 3/4

Fig. 3. *Myrmeleon nemausiensis.* 3/4

Fig. 4. *Myrmeleon stictichus.* Ala anterior derecha (con aumento).

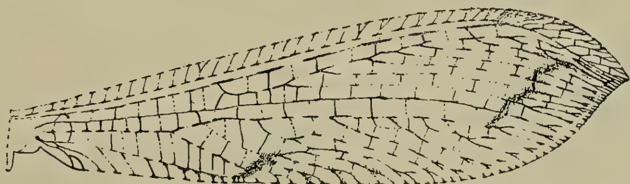

Fig. 5. *Myrmeleon distichus.* Ala anterior derecha (con aumento).

Navás del. Henrich y C.ª sc.

Segona época.—Núm. 5

Maig 1904

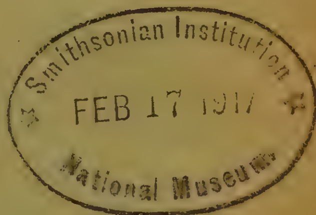
Butlleti de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.

CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1.er, 2.a
BARCELONA

EXTRACTE DELS ESTATUTS

Art. 3.er Els socis serán de tres classes: *Honoraris*, elegits entre las personas ó entitats beneméritas dintre la esfera de la Societat; *Protectors*, els que notablement ajudin al bè y progrés de la mateixa; y *Numeraris*, els demés, siga qualsevulga sa habitual residencia.

Art. 4.rt Pera ser atmés com á *soci de número*, se requereix la proposta firmada per tres socis en sessió ordinaria ó extraordinaria, y la atmisió per majoría absoluta, en la sessió en que 's fassi la proposta. Pera ser atmés com á Protector ú Honorari, es precís la proposta firmada de dos individuos del Concell Directiu, y conformitat de la majoría absoluta dels assistents, com en el cás de socis de número.

Art. 5.nt Els socis Numeraris residents á Barcelona satisfarán la cuota anyal adelantada de vintycuatre pessetas; y ls domiciliats fora d' aquesta capital, pagarán també per adelantat deu pessetas anyals. Uns y altres rebrán el nombrament y publicacións de la Societat; tindrán dret á publicar sos trevalls en el Butlletí, prévia aprobació de la Junta Directiva, y á assistir á las sessións ab veu y vot.

Els socis que accidental ó habitualment se trobin á Barcelona, tindrán dret á consultar las obras de la Biblioteca y exemplars del Museu. La Junta Directiva, á petició per escrit del interessat, podrá deixar als socis las obras ó exemplars, sempre que ho cre ga convenient y per el temps qu' estimi oportú.

Els socis que per espay d' un any no hagin satisfet la corresponent cuota deixarán de rebre las publicacións de la Societat, y als tres anys de insolvencia serán considerats com baixas.

Els socis Protectors y Honoraris rebrán á títol gratuit las publicacións de la Societat, y podrán assistir á las sessións ab veu, pero sens vot.

Art. 6 xt La Societat publicará un Butlletí mensual, menos els mesos de Juliol Agost y Setembre. S' atmeten suscripcións á n' aquets Butlletí, essent el preu deu pessetas anyals.

Els autors del escrits que vegin la llum en las publicacións de la Societat, serán els responsables únichs de las ideas y conceptes en elles emesos.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
(CONST. FID. CATH. c. IV).

SEGONA ÈPOCA MAIG, 1904 NÚM. 5

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 17 D' ABRIL DE 1904

Presidencia de D. Eugeni Ferrer y Dalmau

A las onze del matí el Sr. President obrí la sessió, assistinthi els Srs. Maluquer (J.), Ferrer y Dalmau (E.), Ferrer y Vert, Más de Xaxars, Aguilar-amat, Zulueta, García y Soler. Acte seguit se procedí á la lectura de l' acta anterior, que per unanimitat fou aprovada.

SOCIS ATMESOS.—Ho son els Srs. D. Joseph del Solano, Domingo Palet, Agrupació Regionalista de Tarrassa, Antoni Boada, y R. P. Adeudat F. Marcet, O. S. B.

COMUNICACIÓNS.—El Sr. Zulueta dòna compte de la excursió que 'l diumenge passat, día 10, efectuá ab els socis Srs. Aguilar-amat, Soler, Ferrer y Vert, y Maluquer (J.) á Montserrat.

—El Sr. Maluquer (J.) presenta una llista de *Lepidópters recullits al Ubach* (voltants de Tarrassa), en Abril de 1903, pe 'l soci Sr. Maluquer (S.), ausent en l' actualitat de Barcelona.

—El Sr. Ferrer y Dalmau (E.) llegeix una nota del Dr. Don Joan Cadevall, soci honorari, sobre *una Orquídea nova*, descoverta á Montserrat, y que descriu ab el nom d' *Ophrys montserratensis*.

—A propósit del fet observat pe 'l Sr. Bovio y comunicat á la «Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales» (1) referent á la vitalitat de la *Leucochroa candidissima* Drap., el Sr. Zulueta dóna compte de que molts exemplars d' aquesta especie, recullits per ell á Sant Miquel de Fluviá (Girona) en 25 de Juny de 1902, se l' hi han mantingut vius sense menjar res fins el 15 del corrent, en que posats quatre d' ells sobre sorra humida, trencaren l' epifracma qu' habían format, posantse á passeijar tranquilament com si tal cosa. La mateixa observació ha fet el Sr. Zulueta respecte l' *Helix Duroi*, Hid., portat per nostre consoci Mossen Norbert Font, de Río de Oro (Sahara Espanyol), en Juliol de 1902, que al sentir aquest any els primers calors del clima de nostra costa de Llevant abandoná 'l lloch que ocupaba en una colecció, causant un disgust al coleccionista que cregué haber perdut tan bona especie.

El Sr. Maluquer (J.) diu que lo mateix que ab la *Leucochroa candidissima* Drap., y *Helix Duroi* Hid., ha observat lo anterior ab l' *Helix Gualtieriana* Lin., quins exemplars se mantingueren vius sense tastar res. desde 'l Febrer de 1901 al Desembre de 1903, en que dit senyor tragué l' animal de la closca. Respecte la *Leucochroa* esmentada, manifestá que estant en 1897 en el «Reyal Colegi de Tarrassa» s' adoná de que en una copa del Laboratori hi havía cosa de dos dotzenas d' exemplars d' aqueixa especie, que feya 15 ó 16 anys havía recullit en la montanya de Gardeny (Lleyda) el Sr. Director: donchs bè, al extendrels sobre la taula pera distribuirlos en las capsetas de la colecció comensaren á eixir de la closca, com si tal cosa, deixant en la major estupefacció al Sr. Maluquer y demés companys que presenciaren el fet.

Y no haventhi res mes per tractar s' aixecá la sessió á la una.

---

(1) Bol. Soc. Arag. Cienc. Nat., Tomo III, n.º 3, Sesión del 2 de Marzo de 1904.

COMUNICACIONS

UNA NOVA *PERDIX* DE LA FAUNA CATALANA [1]

P. melanocephala, sp. nov. (?).—(Fig. 1.)

PER

DON LLUIS SOLER Y PUJOL

A primers de Janer prop-passat, la Associació de Cassadors, fa un any fundada á Barcelona, nos va encarregar la preparació d' un exemplar que induptablement pertany al género *Perdix*, y quina fotografía acompanya les presents ratlles.

L' aucell en qüestió fou mort per un cassador del terme de Sant Lloréns de Munt, el qui el regalá al soci de la esmentada societat, D. Frederich Martí, qui en feu ofrena á la vegada á la mateixa, pera formar part de la colecció zoológica de Catalunya que forma la sosdita Associació de Cassadors.

En els 18 anys que 'ns dediquém á la preparació d'exemplars, varis centenars del género *Perdix* han passat per les nostres mans y cap d'ells ha presentat els carácters del present. A primera vista comprenguerem que 's tractava de una especie ó varietat del dit género; mes nos cridá de tots modos la atenció que en els centenars de perdius que habiam tingut ocasió de preparar, cap de ells ofería les particularitats que

(1) Front, vertex, occiput et région auriculaire noirs; nuque aussi noire mais avec quelques taches cendreuses dans sa part inférieur; les plumes de la base du cou et des épaules cendré-bleuâtres avec le bord rouge; la part dorsale dans sa région antérieure rouge foncé avec quelques taches noires, et dans sa région postérieur cendreuse; croupion et plumes sus-caudales rougeâtres; la part *visible* des rectrices rouge foncé. Gorge et part du cou blanch-grisâtres, encadrés par un collier de plumes de la même couleur mais avec leurs bords noirs; poitrine et épigastre gris bleuâtre; ventre, région anale et sous-caudales rougeâtres; plumes des flancs jaunâtres avec une bande terminale noire et rouge foncé très visible; les tectrices vues d'ensemble offrent un jaspe gris perle, jaunâtre, noir et rouge foncé. Bec, paupières, tarses et doigts d'un beau rouge vif.
Tuée á S. Llorens de Munt (Catalogne, Presqu'île Ibérique).

presenta l'exemplar que avuy donem á conéixer. Ni la negror de son cap, ni el dibuix de les ales, ni la coloració general que presenta etc....

Consultades les obres de ornitología que posseím y algunes altras que varem tenir ocasió d' examinar, no hi trobárem rés que pogués referirse al exemplar de que tractém.

Consultats un gran nombre de cassadors, cap d'ells me diguè coneixer aquesta especie, per véurela per primera vegada.

El cassador que va matarla assegura que entre la colla de perdius vulgars en que 's trobaba l'exemplar que avuy presentém, n' hi va veure un altre de igual. També se sab que l'any darrer varis cassadors de Sabadell tenint esment de la aparició de alguns individuus de la mateixa especie, á les que anomenaren *Perdius-canaris*, sens dupte per l' acoloriment del ters inferior de sa esquena, sortiren de dita ciutat al objecte de matarne alguna, no havent pogut conseguirho. També s' es dit si 'l mateix any algú ne va matar una.

L' exemplar que presentem te una talla d' uns 34 centímetres. Per sa part posterior es com segueix: tota la extensió del cap y la meytat de sa cara fins á la base dels ulls (els parpres son vermells), d' un color negre ab algunes taques blanquinoses, més pronunciades en el front, vertex y occipuci. D' aquesta extensió negra baixa per la part posterior del coll fins á sa meytat, una ampla faixa també negra, que vé á ésser la perllongació de la esmentada extensió negra. Altra faixa d' uns cinch milímetres d' amplaria separada altres tans de la primera, surt (per cada costat) del extrem antero-inferior de la esmentada extensió, prenent una direcció oblicua y corva descendent cap al extrém del coll, perdentse en aquest y formant el tot una especie de collar interromput en el centre del mateix. Aquesta faixa darrera está formada de petites taques negres sobre el fons gris clar de tot el coll, el qual entre les dos faixes y al comensament de la esquena pren una entonació més fosca y rojenca fins al comensament de la tercera part de la esmentada esquena, en que l' acoloriment se torna

molt mes fosch y rojench; sobre d' aquesta secció hi han algunes taques negres que fan joch ab les existentes sobre les plomes cobertores de les ales, conforme 's dirá després. La tercera part restant de la esquena es d' un color gris groch

Figura 1.

verdós que va enrogintse en la cua, la que té uns 9 centímetres, acabant ab un color marró grisench.

Per sa part anterior es com segueix. La meytat inferior de la cara, la gorja y el coll d' un color blanch grisench tirant á ros; el pit d' una entonació molt mes fosca que la del

coll y menys rossa, la que s' aclareix y emblaveix, fins al comensament del abdomen, qu' es d' un color canyella, seguint la mateixa entonació fins á la cúa, en la que va tornantse d' un marró grisench.

Per sos costats presenta en son ters superior l' acolориment gris intermitj de les dos porcions corresponents al pit y á la esquena; en els dos tersos restants, ó sigui desde 'l punt paralel al comensament de la ala plegada fins al arrancament de la cúa, hi ha una série de faixes blanques, negres y rojes transversals al istil de les que s' observen en la *Perdix rubra*. Les grans plomes de les ales son per la part posterior d' un gris fosch rojent, ab les espigues groguenques, y per la anterior son sensiblement més clares. Les ales plegades presenten el següent dibuix. Forma el tot dos seccions longitudinals. La més interna formada per una especie de jaspi negre roig y groch, en el qual están casi equilibrats els tres colors, que son del mateix sentit dels que formen les faixes dels costats ja esmentades. La secció més externa es molt més clara per dominarhi en gran manera el color groch, y en ella les taques negres estant disposades al istil de faixes transversals que semblan voler armonisarse ab la serie de faixes dels costats. Aquesta secció de la ala te per vora mes externa el color negrós rojench de les primeres grans plomes. El bech, els peus y els tarses son d' un hermós color vermell.

Volguent tenir més seguretats de que l' exemplar no pertanyía á cap de les especies de *Perdix* conegudes, aváns de presentarlo, com era nostra desitj, á n' aquesta Institució, varem creure convenient consultar el cás ab algúns naturalistes de aquesta ciutat pera veure si confirmaven nostra opinió.

Al efecte visitarem al Doctor D. Manel Mir y Navarro, il-lustrat catedrátich de Historia Natural d' aquest Institut de 2.ª ensenyanza, ex-Director del mateix, el qui nos va dir lo següent: «Es induptable que l' exemplar que vosté sotmet al meu parer, té tots el carácters del génere *Perdix*. Que jo sápiga no ha sigut per ningú senyalada, y crech que si 's pot

averiguar la existencia d' altres exemplars s' ha d' admetre com individuos d' una veritable especie. En tal cás estaría molt bé el nom de *Perdix melanocephala.* Més fins y á tant que no 'm presenti vosté altres exemplars iguals, consideraré al present tan sols com á varietat.» Passarem després á consultar ab l' ornitolech y amich nostre D. Emili Tarré, soci d' aquesta Institució. Nos digué lo següent: «L' exemplar que vosté 'm mostra, presenta tots els carácters típichs del género *Perdix*; el bech y els peus tenen exactament les proporcions y formes peculiars al mateix; les plomes dels costats son d' igual naturalesa que les corresponents á les altres especies del género. De les quatre que fins avuy me son conegudes, la *P. rubra*, la *P. græca*, la *P. petrosa* y le *P. chukar*, la que presenta més semblansa ab l' exemplar en qüestió es la primera, ó sigui la universalment coneguda á Catalunya. Es per sa part anterior que presenta molta analogía, exceptuant el dibuix negre de son coll. No puch admetre que estiguem en presencia d' un cas de modificació en l' acoloriment (melanisme, albinisme é isabelisme simultanis), perque encare que admetesim la possibilitat del mateix, hi ha en l' exemplar el decorat de les ales y meytat de la esquena, que no existeix per res en la *P. rubra.* No es possible tampoch acceptarlo com un cas de monstruositat, perque hi ha en tot el dibuix la més complerta simetría. Crech donchs que es lo més procedent, fins que no 's provi lo contrari, considerarlo com individuo d' una especie desconeguda pera mí y molt probablement no senyalada per cap ornitólech; la que hauria de judicarse vinguda del Mitjdía de nostra península ó de més al Sur encara; cosa que tractantse de regións hont l' estudi de la ornitología se troba en un estat rudimentari, encare no tendría res de extrany que això fos aixís. El nom que te de donar á la nova especie, entench que pot ésser molt be el de *Perdix melanocephala.*»

En conclusió de lo dit, creyèm haver senyalat una nova especie del género *Perdix*; y fins y á tant no 's demostri que sa presencia ha sigut senyalada, y la especie descrita, la co-

neixerém per *Perdix melanocephala*, nom que proposém d' acort ab lo manifestat per 'ls Srs. Mir y Tarré.

Preguém que en obsequi á la veritat se 'n dongui coneixement á la Institució ó al que subscriu, si avàns d' ara algú n' hagués fet esment.

Barcelona, 1 de Maig de 1904.

LEPIDÓPTERS D' UNA EXCURSIÓ AL UBACH

(TARRASA)

(7 d' Abril de 1903)

PER

DON SALVADOR MALUQUER Y NICOLAU

El día 7 d' Abril de 1903 á las sis del matí sortirem alegrement de Barcelona els socis Srs. Aguilar, Mas de Xaxars, mon germá Joseph y jo al objecte de fer una escursió científica á la serra del Ubach, distant unas tres horas de Tarrassa. Encaixonat en un esquifit vagó de tercera classe de la línia del Nort revisarem nostres equipos, y al propi temps que aspirabam l' aire embaumat d' aromes de primavera que entrava per las estretas finestras, contemplavam els hermosos paisatjes de Moncada y Sardanyola prometentnos una bona cullita en vista de lo espléndit que 's presentava el día. A las vuyt próximament arrivarem á Tarrassa, dirigintnos depressa á casa del que fou mon estimat professor d' Historia Natural, el Dr. Cadevall. Després de las presentacions de rúbrica y de pendre un bocí, emprenguerem la marxa riera del Palau amunt acompanyats pe 'l Dr. Cadevall y per nostre consoci y estimat President Sr. Ferrer y Dalmau, qui se 'ns havía juntat avans de sortir de casa d' aquell.

Als tres quarts de caminar trencarem á l' esquerra pasant per aprop de ca 'n Amat ens dirigirem vers el Pantano del Guitart que atravessárem per sobre son mur de contenció, y

enfilantnos per la vessant dreta per entre bosch frondós de pins, alsinas, arbós, cistus y ericas, seguirem el camí fressat per l' antich *Decauville* destinat á traginar pedra quan feyan las obras del esmentat Pantano. Aquet camí atravessa una mina ó túnel hont no trovárem res que recullir. A sa sortida abundaban las *Violas* y 'l *Cardamine*, per lo que no tardárem en fer bona cassera d' *Antocharis* y *Argynnis dia*.

El camí, fins aleshores planejant, comensaba á enfilarse montanya amunt deixant á má esquerra un planell que molts anys enrera fou vinya, convertit avuy en herm ont creixen frondosíssims els *Cistus Monspeliensis* ja en plena floració, per sobre 'ls quals voleyaban centenars de papallonas grossas y xicas *(micros)*. Ab gran recansa meva no vaig poguerme entretindrer per cassar allí tot lo temps que jo hauría volgut, puig se feya tart, y encara éram lluny de la Font de la Cirera ont havíam quedat en fer alto per herborisar per sos voltants. Mes avans d' abandonar aquell lloch privilegiat, al moment que 'm disposaba á agafar una bonica papellona, s' esmunyí de mos peus un llorigó dels més aixerits, que després de ferme córrer una mica se deixá agafar dins de la bossa del filet, lo qual segurament no fou de son gust, ja que mostrava son descontent ab forts xisclets y provant d' esgarrapar la má que 'l tenía subjecte per les orelles. Era molt bufó y no devía tindrer mes de dotze á quinze días. Quan mos companys el vejéren, formárem consell per veurer que s' havía de fer de la petita víctima de l' Entomología, y encara que algún, ab greu crudeltat, proposá cóurel á la brasa ab alioli negat, prevalesqué 'l criteri del Dr. Cadevall, qui després de ferli un sermó (per cert escoltat pe 'l sentenciat com qui sent plourer) sobre l' imprudencia de sortir del cau en ple mitjdía, l' inexperiencia de la joventut y altre porció de coses boniques, el posá cuidadosament á terra ont la pobra bestia feu quatre salts topant ab totes les mates que trovaba al pas, tal era son astorament. Ens en despedirem desitjantli bona sort, y enfilantnos serra amunt, ab uns quinze minuts arrivárem á la *Font de la Cirera*.

Allí reposárem y beguerem, disseminantnos després pe 'ls encontorns á buscar quiscú 'ls sers naturals que li dictavan sas aficions, y als vuyt minuts, després d' una abundosa cullita de plantas entre las qu' era de remarcar la *Viola Cadevalli*, Pau., emprenguérem de dret la aspra y fadigosa pujada de la serra. Per fi després de vint y cinq minuts arrivárem á dalt y un ample camí de carro que segueix per la mateixa carena ens portá per entre bosch d' alsinas fins á un tret de pedra de la gran masía coneguda per l' Ubach y que dona nom á tota aquella serralada.

Las alsinas que vorejaban el camí no eran grans, sinó joves, y entre sas fullas s' amagaba una legió de *Geómetras* que voleyaban al sacsejar les rames, y que per escassejarme 'ls tubos de cassa no vaig pognerne fer la cassera que hauría desitjat. Y aixís seguírem, fins arrivar á la *Font de la Portella.* Era la una de la tarde, y la excursió pot dirse que acabada. Allá dinárem, y no es del cás esmentar que ho férem ab molta gana, agotant en un trés y no rés las provisions que portavam.

A cuarts de trés, el Dr. Cadevall doná la senyal de marxa, emprenguent depressa 'l retorn á Tarrassa, per agafar el tren de la sis y tornar á Barcelona el vespre. Passárem pe 'ls *Caus del Guitart*, que estavan sechs, prenent comiat tot seguit del Dr. Cadevall y del amich Ferrer, que més poch á poch féren cap á Tarrassa. En quant á nosaltres quatre, arrivárem á l' estació ab el temps just pera agafar el tren, arrivant á Barcelona á las set y mitja del vespre.

En aquesta excursió varem recullir els següents *Lepidópters.*

1 Papilio machaon L.
2 Pieris brassicae L.
3 » rapae L.
4 » daplidice L.
5 Anthocharis belia Cr.
6 » cardamines L.
7 » euphenoides Stgr.

8 Leucophasia sinapis L.
9 Colias edusa L.
10 Gonopteria rhamni L.
11 Thecla rubi L.
12 Thestor ballus F.—Escás; vuyt dies avans era abundant en lo bosch de ca 'n Orell.
13 Polyommatus phlaeas L.
14 Lycaena boetica L.
15 » baton Berg. v. panoptes Hb.
16 » astrarche Bgstr.
17 » icarus Rott.
18 » melanops B.
19 Vanessa atalanta L.
20 » cardui L.
21 Melitaea phoebe F.
22 » aurinia Rott. v. Desfontainii God.
23 » cinxía L.
24 Argynnis Dia L. En la vertent dreta del Pantano.
25 Pararge megaera L.
26 » aegeria L.
27 Spilothyrus altheae Hb.
28 Syrichthus alveus Hb.
29 » Sao Hb.
30 Nisoniades tages L.
31 Macroglossa stellatarum L.
32 Arctia Latreillei God. Aquesta notable especie fou trovada á las 9 del matí per mon company Sr. Aguilar-amat, al mitj de la carretera en construcció de Tarrassa al Pantano, poch desprès d' haver passat aprop d' una font que hi há, passat á ca 'n Amat. En ma col-lecció 'n tinch una parella agafada també als voltants de Tarrassa per nostre consoci Dr. Cadevall.
33 Spilosoma fuliginosa L.
34 Fidonia famula Esp.
35 Eurranthis plumistaria Vill. ♂♂ ♀♀.
36 Ematurga atomaria L.

Com se pot veurer, son trentasis les especies que vaig capturar sense contar els *micros* y tenint en compte que d' algunes vaig agafarne set ó vuyt exemplars y que la excursió fou feta molt depressa, sense podernos entretindrer en cassar molt; y afeigint á n' això lo primerench del temps, pot deduirse la riquesa de la fauna lepidopterológica de la encontrada.

UNA ORQUÍDEA NOVA

per el

Dr. D. Joan Cadevall

En l' excursió que 'l día 6 de Maig de 1903 efectuarem ab el senyor Ferrer á Montserrat, el R. P. Adeodat Francisco Marcet, que ab ver entussiasme estudía la Flora d' aquella incomparable montanya, me presentá una Orquídea que de prompte y no sens algún dupte referí al *Ophrys scolopax* Cav.; mes estudiada després aquella planta ab la deguda detenció, puguí apreciarli diferencias, á mon entendre bastants, pera considerarla com especie nova. D' ella y d' alguna altre planta 'n donguí compte á la Reyal Academia de Ciencias y Arts de Barcelona, en una nota que fou oportunament llegida y que per excés de material no s' ha publicat encare. Y com que 'l diferir per més temps sa publicació podría redundar en perjudici de la corresponent prioritat, me decideixo á remetre á l' Institució la descripció d' aquesta orquídea (sentint no poguer incloure 'l dibuix per no habermen quedat copia), per si creu d' interés donarla á coneixer als sèus lectors.

Ophrys montserratensis Cad. sp. nov.

Foliis oblongis; floribus laxe spicatis, bracteis herbaceis, ovarium superantibus; tepalis exterioribus cruciato-patentibus, roseis viridi-nervosis; interioribus *mediocribus*, roseis

subglabris; labello basi trilobo, lobis lateralibus triangularibus, revolutis, *semicirculum basi describentibus*, velutinis purpureis, *obscuriori apice obtuso superficiem labelli non superantibus*; lobo medio *semieliptico*, margine revoluto, purpureo velutino, in medio macula glabra *duabas lineis longitudinalibus conectis altera anteriori sinuosa*, *constituta*; in apice, viridi-flavo, brevi, semicirculari appendice recurvato. Gymnostemio arcuato, *brevi et leviter rostrato*.

Differt a *O. scolopax* Cav., cui valde similis, tepalis 2 interioribus longioribus, duplo latis; labelli lobo medio latiori, breviter appendiculato; lateralibus obtusis, non cornutis, apice obscuriori superficiem labelli non superantibus.

Floret Majo.

In nemorosis Montserrati P. Adeodatus F. Marcet legit.

Tarrassa, 15 d'Abril de 1904.

SECCIO BIBLIOGRÁFICA

Obres y publicacions rebudes pera la Biblioteca

REVISTAS

Razón y Fe, Tomo VIII, núm. 4, y IX, núm. 1. (Abril-Mayo, 1904.)

Bulletin du Musée Océanographique de Mónaco, núm. 9.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales, números 3 y 4. (1904).

Revista Científica Profesional, núm. 2, (1904).

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, Mars y Abril de 1904.

Miscellanea entomologica, núms. 10, 11, 12, vol. XI.

El Colmenero Español, núms. 148 y 149.

Broteria, Vol. III (1904), fasc. I, II y III.

OBRAS

Bücher-Verzeichniss, von R. Friedländer et Sohn. Abtheilung V. *Ornithologie.*

(Donatiu de R. Friedländer.)

Eumenidos de España, primer suplemento, por José María Dusmet (Extr. del Bol. Real Soc. Esp. Hist. Nat., Marzo, 1904.)

(Donatiu del autor.)

Excursión malacológica á Ripoll, Pobla de Lillet y Castellar d'en Huch (Alta Cataluña), por José Maluquer y Nicolau (Bol. Real Soc. Esp. Hist. Nat., Marzo, 1904.)

Note di Malacologia Piemontese di Carlo Pollonera.

Monografía del Genere VITRINA, per id. (Atti R. Acad. della Scienze di Torino, Vol. XIX, 1884.)

Monografía della Sesione CHARPENTIERIA *del genere* CLAUSILIA, per id. (idem., Vol. XX, 1885.)

Elenco dei Molluschi terrestri viventi in Piemonte, per id. (idem idem.)

Studi sulle Xerophila, per id. (Bol. Soc. Malac. Ital., Vol. XVIII, fasc. I. 1893.)

Esame critico delle specie terrestri descritte come nuove Dall' Abate G. Olivi, per id. (in idem. Vol. XIII, 1888.)

Specie nuove ó mal conosciute di Arion Europei, per id. (R. Acad. Sc. di Torino, Vol. XXII, 1887.)

Nuove contribuzioni allo studio degli Arion Europei, per id. (R. Acad. Sc. di Torino, Vol. XXIV, 1889.)

Note malacologiche, per id.

I.—*Molluschi della Valle del Natisone* (Friule.)

II.—*Monografía degli* SPHYRADIUM *italiani.*

III.—*Degli* ODONTOCYCLAS *italiani.*

IV.—*Un nuovo* ZOSPEUM italiano.

V.—ACME *italiane del gruppo delle costulatæ.*

VI.—*Vitrina Stabilei, e V. major.*

VII.—*La* XEROPHILA SUBMARITIMA *Desm.* in Italia (Bol. Soc. mal. Ital., XIV, 1889.)

Sulle forme del gruppo della CAMPYLÆA CINGULATA *Stud.*, per id. (Soc. mal. Ital., XV, 1890.)

Appunti anatomici in appoggio ad una classificazione dei molluschi geofili del Piemonte, per id. (Soc. mal. Ital. XV, 1890.)

(Donatiu de D. Joseph Maluquer.)

Note sur quelques Cyclostomes siciliens, par Paul Fagot. (Bull. Soc. mal. Franc., 1889.)

Etude sur les Hélices Xerophhiliennes, des groupes cisalpinana et spadana par id. (Bull. idem 1884.)

Description d'une espèce du genre Marginella, par M. Jules Mabille.—*Marginella Hahni.* (Bull. idem 1884.)

Etude sur les éspècee du groupe de l' HELIX .CARASCALENSIS, par id. (Bull. id. 1885.)

Historique du genre CÆCILIANELLA, par id. (Bull. id. 1887.)

(Donatiu de D. Antoni de Zulueta.)

Coleotteri Italiani del Dottor A. Griffini.

Lepidotteri Italiani del Dottor A. Griffini.

(Donatiu de D. Felip Ferrer.)

NOVAS

Mereix tota mena de felicitacións l' iniciativa desplegada per la Comissió Organisadora de la próxima exposició de minerals, perque tenint en compte el nombre d' importants entitats que han d' enviarhi sos productes ha de resultar molt beneficiosa pera la industria minera catalana.

Desde aquestas columnas me dirigeixo á la dita Comissió pera que inspirantse en el bon desitj de fomentar l' estudi de la ciencia mineralógica, se serveixi reservar en la futura exposició una secció destinada esclusivament á las coleccions particulars, perque á pesar de que aquestas no abundan tant com fora de desitjar, hi há á Barcelona colecciónss mereixedoras d' esser apreciadas y conegudas del publich.

GEORGES DELGADO.

Mr. Cossmann, autor del «Catalogue illustré des coquilles fossiles de l' éocène des environs de París», y nostre distingit corresponsal Mr. J. Pizarro, publicarán avans de fi d' any el primer fascicle d' un atlas, que portará per títol *«Iconographie complète des coquilles fossiles de l' éocène des environs de París.»*

Constará cada fascicle de 20 láminas, en 4—major, y l' obra complerta representará totas las especies fóssils parisienses, de moluschs y braquiopots, en fototípias presas de clixés fotográfichs. El preu de suscripció es de 15 franchs l' any, durant aquesta, cinch anys. Dirigirse á Mr. Pizarro, 85 Avenue de Wagram, París (XVII e).

Aquesta obra pot ser útil als paleontolólechs de Catalunya, donchs nostre eocé está molt poch estudiat.

A. de Z.

—

A Sevilla se reunirá al Juny vinent l' Aplech (ó Assamblea) de la Bona Prempsa, ab quals ideals simpatisa la Institució.

—

Lecciones de Organografía y Fisiología vegetales.—Es la obra que ha publicat pels seus deixebles l' il·lustre catedratich de la Universitat de Valladolid Dr. Risueño. Convidém als aymadors de la bella ciencia á fulletejar sovint aquesta obra. Hi trobarán en compendi tota la doctrina moderna sobre anatomía y fisiología vegetals exposada ab método y claretat notables, realsades ab els quadros sinoptichs y resums de cada llissó. Innombrables gravats, aixís com els índices y vocabulari de les paraulas técniques l' avaloran. Els qui la assaborejin sortirán sense fadiga botánichs teórichs y práctichs.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época.—Núm. 6 Juny 1904

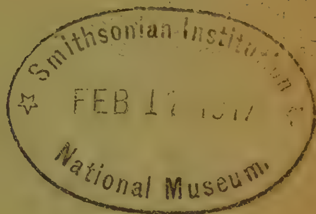
Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.

CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1.er, 2.a
BARCELONA

EXTRACTE DELS ESTATUTS

Art. 3.er Els socis serán de tres classes: *Honoraris*, elegits entre las personas ó entitats beneméritas dintre la esfera de la Societat; *Protectors*, els que notablement ajudin al bè y progrés de la mateixa; y *Numeraris*, els demés, siga qualsevulga sa habitual residencia.

Art. 4.rt Pera ser atmés com á *soci de número*, se requereix la proposta firmada per tres socis, en sessió ordinaria ó extraordinaria, y la atmisió per majoría absoluta, en la sessió en que 's fassi la proposta. Pera ser atmés com á Protector ú Honorari, es precís la proposta firmada de dos individuos del Concell Directiu, y conformitat de la majoría absoluta dels assistents, com en el cás de socis de número.

Art. 5.nt Els socis Numeraris residents á Barcelona satisfarán la cuota anyal adelantada de vintycuatre pessetas; y 'ls domiciliats fora d' aquesta capital, pagarán també per adelantat deu pessetas anyals. Uns y altres rebrán el nombrament y publicacións de la Societat; tindrán dret á publicar sos trevalls en el Butlletí, prévia aprobació de la Junta Directiva, y á assistir á las sessións ab veu y vot.

Els socis que accidental ó habitualment se trobin á Barcelona, tindrán dret á consultar las obras de la Biblioteca y exemplars del Museu. La Junta Directiva, á petició per escrit del interessat, podrá deixar als socis las obras ó exemplars, sempre que-ho crega convenient y per el temps qu' estimi oportú.

Els socis que per espay d' un any no hagin satisfet la corresponent cuota deixarán de rebre las publicacións de la Societat, y als tres anys de insolvencia serán considerats com baixas.

Els socis Protectors y Honoraris rebrán á títol gratuit las publicacións de la Societat, y podrán assistir á las sessións ab veu, pero sens vot.

Art. 6.xt La Societat publicará un Butlletí mensual, menos els mesos de Juliol, Agost y Setembre. S' atmeten suscripcións á n' aquets Butlletí, essent el preu deu pessetas anyals.

Els autors del escrits que vegin la llum en las publicacións de la Societat, serán els responsables únichs de las ideas y conceptes en elles emesos.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
(CONST. FID. CATH. c. IV).

SEGONA ÉPOCA — JUNY, 1904 — NÚM. 6

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 1.er DE MAIG DE 1904

Presidencia de D. Eugeni Ferrer y Dalmau

A dos quarts de dotze, el Sr. President obrí la sessió, á la que hi assistiren els Srs. Ferrer y Dalmau (E.), Zulueta, Aguilar-amat, Maluquer (J.), Mas de Xaxars, Soler y Pujol, y Ferrer y Vert.

Llegida l' acta de la sessió anterior, fou aprovada per unanimitat.

SOCIS ATMESOS.—Ho son Mossen Andreu Malgá, Pbre. y D. Joan Soler y Pla.

COMUNICACIÓNS.—El Secretari llegeix una carta de don Domingo Ventalló, agrahint son nombrament de soci y oferintse á la Societat.

—El Sr. Soler y Pujol llegeix un trevall sobre *una nova* PERDIX, *de la fauna catalana*, en el que descriu un exemplar de dit génere, que presenta als socis y que anomena *Perdix melanocephala*.

—El Sr. Ferrer y Dalmau manifesta que d' aquí pochs días fará ab alguns companys una excursió á la *Cova del Drach* y Sant Llorens del Munt, de quins resultats donará ja compte á l' Institució.

—Els Srs. Ferrer y Vert, y Zulueta fan una breu ressenya

de l' *excursió* que 'l diumenge dàrrer efectuaren ab el senyor Maluquer (J.) *pe 'l Port de Barcelona*, havent recullit alguns crustacis y moluschs poch interessants.

Y no haventhi res més per tractar, s' aixeca la sessió á la una.

COMUNICACIONS

HERBORISACIONS

PER LOS VOLTANTS DE VILAFRANCA DEL PANADÉS

durant els anys 1902 y 1903

per

MOSSEN ANDREU MALGÁ, PBRE.

Equisetum arvense, L.—Maig.
Carex glauca, Scop. b) leiocarpa.—Vora d' ayguas.—Maig.
Heleocharis palustris, R. Br.—Llochs humits.—Maig.
Gladiolus segetum, Gawl.—Sembrats.—Maig.
Scirpus Holoschœnus, L. genuinus, Godr.—Molanta, á la riera.—Juliol.
Juncus bufonius, L. fasciculatus.—Llochs humits.—Juny.
Asphodelus fistulosus, L.—Maig.
Muscari comosum, Mill.—Maig.
— racemosum, D. C.—Maig.
Allium paniculatum, L.—Bastant comú.—Juliol.
— — L. b) pallens, G. G.—Menos extés que l' anterior.—Juliol.
Allium sphærocephalum, L.—Freqüent.—Juliol.
— ampeloprasum, L. (?).—Raro.—Juliol.
— vineale, L.—Comú.—Juliol.
— — L. compactum, Th.—Juliol.
— roseum, L.—Bastant freqüent.—Juny.
Ornithogalum umbellatum, L. genuinum, Wk.—Als marges y entre cereals.—Maig.

Atriplex patula, L. α) genuina, Godr.—En els camps.-Octubre.
Chenopodium ambrosioides, L., ab las varietats genuina y comosa, Wk.—Voras de camíns y entre runas.—Setembre.
Chenopodium Vulvaria, L.—Camps y camíns.—Octubre.
Beta vulgaris, L.—Sembla sub-espontánea per la vora de molts camps.—Juliol.
Amarantus Blitum, L.—En els camps.—Octubre.
— deflexus, L.—Entre runas.—Octubre.
Rumex crispus, L.—No es comú. Ayguas.—Agost.
— conglomeratus, Murr.—En els reguerónѕ d' aygua.—Juliol.
Rumex pulcher, L.—En las ayguas y camíns.—Juliol.
Polygonum aviculare, L. α) vulgare Wk.—Camps.—Maig.
— Convolvulus, L.—Camps y marges.—Estíu.
Aristolochia longa, Clus (?).—Entre l' herba en la riera de Viloví.—Juny.—Per més que 'ls autors que he consultat no la citin á Catalunya, sembla que li correspon més aquesta denominació que qualsevol altre. No obstant, deguí valerme d' un exemplar incomplert pera classificarla, puig li faltava l' arrel.
Bellis perennis, L.—Comú en llochs humits.—Abril.—A pesar de que he buscat molt, no he pogut trobarhi la B. annua, L.
Erigeron Canadensis, L.—Comuníssim en terras de conreu y camíns.—Octubre.
Pulicaria dysenterica, Gærtn.—En el terraplé de la vía férrea.—Juliol.
Jassonia glutinosa, L.—Rara. Talús de la vía férrea, aprop de La Granada.—Estíu.
Inula viscosa, Ait.—Camps y marges. Comuníssim en vinyas abandonadas.—Octubre.
Inula helenioides, D. C.—En algunas vinyas de Sant Pere Molanta.—Juliol.

Algúns pagesos la tenen per *arnica*, y com á tal la he vist usar, no sols aquí; sino en altres comarcas, com el Vallés y la Costa de Llevant.

Asteriscus spinosus, G. G.—En marges y terrenos sechs.—Juliol.

Phagnalon sordidum, D. C.—Terras incultas. Molanta.—Juliol.

Phagnalon saxatile, Cass. β) intermedium, D. C.—Talús de la vía férrea en direcció á La Granada.—Juny.

Artemisia campestris, L.—Marges y voras de camíns. No es general.—Octubre.

Anacyclus clavatus, P. B. marginatus, Guss.—Camíns.—Abril.

Anacyclus Valentinus, L.—Sovint barrejat ab el precedent y no tan general.—Juliol.

Cota Cossoniana, Rchb.—Vora dels camíns.—Juny.

Senecio vulgaris, L.—Primavera.

Calendula arvensis, L.—Primavera.

Carlina lanata, L.—En marges. Raro.

— corymbosa, L.—Abunda més que l' anterior.

Kentrophyllum lanatum, D. C.—Voras de camíns.—Agost.

Centaurea aspera, L.—Terras incultas.—Setembre.

— collina, L.—Sembrats.—Juliol.

— ornata, W.—Com la precedent.

Leuzea conifera, D. C.—Boscos de Sant Pere Molanta.—Juny.

Cirsium arvense, Scop.—Comuníssim infestant las vinyas.—Estíu.

Echinops ritro, L.—Aprop dels camíns.—Juliol.

Hedypnois cretica, W.—Camíns.—Juliol.

Thrincia hispida, Roth.—Montanya de Sant Pau.—Juny.

— hirta, Roth.—Camps.—Maig.

Helminthia echioides, Gærtn.—Marges.—Juliol.

Urospermum picroides, Desf.—Camíns.—Juliol.

Podospermum laciniatum, D. C. α) caule erecto, α) genuinum.—Juliol.

Podospermum laciniatum, β) integrifolium G. G. (?).—Dubto d' aquesta varietat, perque en dos anys d' observació no he vist cap peu que arrivés á madurar la llevor.—Desmunt de la vía férrea anant á La Granada.—Juliol.

Hypochœris radicata, L. α) rostrata, Moris.
Chondrilla juncea, L.—Camps.—Juliol.
Taraxacum officinale, Vigg.—Entre las herbas.—Abril.
— taraxacoides, Wk. α) lævigatum, Wk. y b.) obovatum, Wk.—De vegadas barrejadas entre las herbas y llochs ombrívols.—Abril.
Picridium vulgare, L. β) crassifolium.—Camíns.—Juliol.
Lactuca scariola, L.—Molanta.—Juliol.
Sonchus tenerrimus, L.—Marges sechs.—Juny.
— oleraceus, L. y la varietat β) lacerus, Wallr.—Camps. Estíu.
Sonchus asper. Vill. β) prugens, Bischoff.—Llochs incults.

(Continuará)

CONTRIBUCIÓ
Á LA
FAUNA MALACOLÓGICA DE CATALUNYA

PER

D. JOSEPH MALUQUER Y NICOLAU

III [1]

Alguns moluschs marins del Masnou
(Costa de Llevant)

Introducció

Nostre estimat amich y consoci D. A. de Zulueta va publicar en un dels anteriors números del BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL (any 3.er, 1903, pá-

(1) I *Moluschs recullits en la montanya de Montserrat*, «But. Inst. Cat. Hist. Nat.», primera série, 1903, pág 52.
II *Moluschs terrestres y d' aigua dolsa recullits en la Comarca d' Artesa de Segre*, «But. Inst. Cat. Hist. Nat.», segona série, 1904, pág. 33.

gina 89), una llista ó catálech de moluschs marins recullits per ell á Vilassar de Mar, en el que cita unas 170 especies, entre las que n' hi figuran algunas que no s' havían citat á Catalunya, y altres quina cita era dubtosa.

Té el Sr. Zulueta el propósit d' estudiar la fauna malacológica marina de la costa de Llevant, quin primer pas fou son treball esmentat; si ab el present podém nosaltres en alguna cosa ajudarhi, ens donarém per molt satisfets, donchs aquest es nostre principal objecte.

La proximitat de Vilassar y Masnou, y sa semblansa de condicions, fan que la fauna marina del un lloch y del altre siguin casi bé iguals, y baix aquest punt de vista, inútil resultaría la llista que presentém á continuació; pero com siga que en el sosdit treball, se citan á Vilassar especies en número bastant regular, que no hem observat nosaltres al Masnou, y vice-versa n' hem recullit en aqueixa platja altres no citadas per el Sr. Zulueta en aquella, resultan en cert modo abdós treballs complement l' un del altre, y per axó creyém oportú publicarla.

Nostre radi d' acció (si se 'ns permet la frase), comensa ahont acaba 'l del Sr. Zulueta. Ab el nom d' *Alguns moluschs marins del Masnou* (costa de Llevant), comprenem exclusivament els recullits per nosaltres mateixos en el trós comprés entre la riera de Premiá y la de Tiana (Mongat). Son innombrables las vegadas qu' hem recorregut aquella costa, ja que desde nostra infantesa hi passém els mesos d' istiu, á més d' altras temporadas entre any; pero, n' obstant, no creyém que la següent llista sigui, ni de molt, complerta; ja que sols consta de las especies recullides en la platja, y alguna qu' altre portada per pescadors; pero no tením altra intenció que donar á conéixer, encare que en part molt petita, las riquesas naturals de la fauna malacológica marina d' aquell trós tan estimat de la costa Catalana, y contribuir al estudi de la general de Catalunya.

Llista de las especies (1)

GASTEROPODA

Muricidæ

1. Murex brandaris, Lin. C. C.
2. — trunculus, Lin. C. C.
3. — Blainvillei, Payr. (M. cristatus, Brocchi.) R.
4. — erinaceus, Lin. C.
5. — Edwardsii, Payr. P. C.
6. — aciculatus, Lam. P. C. Rocas de Mongat. +
7. Pisania maculosa, Lam. (Buccinum maculosum, Lam.) C.
8. — Orbignyi, Payr. (B. Orbignyi, Payr.) P. C.
9. Triton nodiferus, Lam. P. C.
10. — corrugatus, Lam. P. C.
11. — cutaceus, Lin. C.
12. Cancellaria cancellata, Lin. R.
13. Hadriania craticulata, Brocchi. R. +
14. Euthria cornea, Lin. (Fusus corneus, Lin.) P. C.
15. Fusus rostratus, Olivi. R. +
16 Trophon muricatus, Mont. P. C. + †

Buccinidæ

17. Nassa mutabilis, Lin. C.
18. — incrassata, Müll. C. C.
19. — granum, Lam. P. C.
20. — pygmæa, Lam. R.
21. — costulata, Ren. (N. Cuvieri, Payr.) C.
22. — reticulata, Lin. C.
23. Amycla cornicula, Olivi. C. +
24. Neritula neritea, Lin. (Cyclonassa neritea, Lin.) P. C.
25. — Donovani, Risso. R. * +

---

(1) *Observacions*: C. C. vol dir molt comú; C. comú; P. C. poch comú; R. raro; + que no es citat pe'l Sr. Zulueta en l' esmentat treball; † que no ho es ab certesa, pe'l Dr. Salvañá *(Mol. mar. de Mataró y su zona*, 1889.); y * qu' han sigut trobats en l' interior d' *estrellas de mar*.

26. Purpura hæmastoma, Lin. C. C.
27. Cassis undulata, Gmel. P. C.
28. Cassidaria echinophora, Lin. C.
29. Columbella rustica, Lin. C. C.
30. — scripta, Lin. C.
31. — Gervillei, Payr. R. +
32. — minor, Scacchi. (Buccinum minus, Scacchi.) R.

Conidæ

33. Conus mediterraneus, Brug. C.

Pleurotomidæ

34. Clathurella linearis, Mont. R. +
35. Donovania minima, Mont. R. +

Volutidæ

36. Mitra ebenus, Lam. C. +
37. — cornicula, Lin. (M. lutescens, Lam.) P. C.
38. Marginella miliaria, Lin. C.
39. — Philippii, Mont. R. +

Cypræadæ

40. Cypræa europæa, Mont. (Trivia europæa, Mont.) P. C.
41. — pulex, Gray. R. +
42. — lurida, Lin. P. C. +
43. Erato lævis, Don. R. +
44. Ovula carnea, Poir. R. +

Naticidæ

45. Natica hebræa, Mart. C. C.
46. — millepunctata, Lam. +
47. — Guillemini, Payr. C.
48. — Dillwyni, Payr. R. +
49. — fusca, Blainv. P. C. +

Pyramidellidæ

50. Chemnitzia elegantissima, Mont. P. C. + † *
51. Eulima polita, Lin. P. C. *

Cerithidæ

52. Cerithium vulgatum, Brug. C.
53. — rupestre, Risso. P. C. +
54. Bittium reticulatum, Da Costa. (Cerithium reticulatum, Da Costa). P. C.
55. — Latreillei, Payr. (Cerithium lima, Brug.) C.
56. Cerithiopsis tubercularis, Mont. P. C. + †
57. Triforis adversa, Mont. P. C.
58. Aporrhais pes-pelecani, Lin. C.
59. — serresianus, Mich. P. C. +

Turritellidæ

60. Turritella communis, Risso. (T. ungulina, L.) C.
61. — triplicata, Brocchi. R.
62. Vermetus glomeratus, Lin, R. + †
63. Scalaria communis, Lam. P. C.
64. — pseudoscalaris, Brocchi. P. C.

Littorinidæ

65. Littorina neritoides, Lin. C. C. Rocas de Mongat. +
66. — punctata, Gmel. C. Idem. +
67. Rissoina Bruguierei, Payr. P. C.
68. Rissoa Montagui, Payr. C.
69. — cimex, Lin. C.
70. — ventricosa, Desm. P. C. +
71. — monodonta, Bivona. P. C. +
72. — variabilis, Mühlf. P. C. +

Turbinidæ

73. Phasianella pulla, Lin. C. C.
74. — intermedia, Scacchi. C.
75. — Nicaensis, Risso. C. +
76. Turbo rugosus, Lin. P. C.

Trochidæ

77. Calliostoma conulus, Lin. (Trochus). C. +
78. — zizyphinus, Lin. P. C. +
79. — exasperata, Pen. C.

80. Calliostoma granulata, Born. P. C. +
81. — Langieri, Payr. C.
82. Gibbula magus, Lin. (Trochus). C.
83. — varia, Lin. C.
84. — umbilicaris, Lin. C.
85. — fragaroides, Lam. P. C. +
86. — Adansoni, Payr. P. C.
87. — ardens, Von Salis. P. C. + †
88. Phorcus Richardi, Payr. (Trochus). C.
89. Trochocochlea articulata, Lam. (Trochus) P. C. +
90. Clanculus cruciatus, Lin. (Trochus) C.

Haliotidæ

91. Haliotis lamellosa, Lam. C.

Fissurellidæ

92. Fissurella græca, Lin. C.
93. — nubecula, Lin. C.
94. — gibberula, Lam. C.
95. Emarginula cancellata, Phil. P. C. †

Calyptrædæ

96. Crepidula unguiformis, Lam. R.
97. Capulus hungaricus, Lin. (Pileopsis hungaricus, Lin.) C.

Patellidæ

98. Patella cærulea, Lin. C. C.
99. — lusitanica, Lin. P. C. +
100. — aspera, Lam. C.

Bullidæ

101. Bulla striata, Brug. C.
102. Haminea hydatis, Lin. (Bulla hydatis, Lin.) R.
103. Scaphander lignarius, Lin. R.
104. Philine aperta, Lin. (Ph. quadripartita, Asc.) R.

(Acabará)

EXCURSIÓ
A LA DESEMBOCADURA DEL LLOBREGAT

PER
D. ANTONI DE ZULUETA

A las cinch del matí del 16 del prop passat Maig l' infrascrit en companyía dels consocis Srs. Ferrer y Vert, Maluquer (S.) y Aguilar-amat, emprenguerem una excursió vers al vehí Llobregat al objecte d' explorar la vora dreta del sos-dit riu, desde l' altura del lloch anomenat l'*Anguilero* fins sa desembocadura á més d' aprofitar tots los llochs del pas.

Si hem de dir la veritat, no esperabam d' aquesta sortida resultats dignes de menció per lo que' s refereix á moluschs; n' obstant, una vegada á casa de tornada y ja fet l' apart y el reconte, varem tenir que rendirnos á la evidencia y calificar l' excursió de bastant notable, com se pot veure per la següent llista, en que hem senyalat ab un asterisc las especies que trovarem exclusivament en els aluvions de la vora dreta del Llobregat, prop de sa desembocadura.

Succinea Pfeifferi, Rossmässler.—Comú.
* Conulus fulvus, Müller.—Comú.
* Hyalinia cellaria, Müller var. (Hyalinia farinesiana, Bourguignat).—En bon estat.
* — nitida, Müller.—Rara.
* — crystallina, Müller.—Comú.
Helix aspersa, Müller.
— vermiculata, Müller.
— apalolena, Bourguignat.
— splendida, Draparnaud.—Diversas varietats de coloració.
— carthusiana, Müller var. (Helix sarriensis, Martorell y Peña.)
* — obvoluta, Müller.—Un exemplar jove y en mal estat en los aluvions com indica l' asterisc. Es probable que procedeixi del *Canal dels Avellaners* de Montserrat, ahont es molt freqüent.

* Helix lenticula, Férussac.—Raro.
* — pulchella, Müller.
* — costata, Müller.
* — Arigoi, Rossmässler.—Comú en tot el trajecte de l' excursió.
* — barcinonensis, Bourguignat.
* — Penchinati, Bourguignat.—Més comú que l' anterior.
* — variabilis, Draparnaud.—Molt freqüent y presentant varias formas.
* — pisana, Müller.—Abundant.
* — trochoides, Poiret.
* — conoidea, Draparnaud.
— sp. —Es una forma comú á *Can Tunis* que desconeixem.
Cochlicella acuta, Müller.—Abundant.
— barbara, Linneo.—No tant com l' anterior.
* Chondrus quadridens, Müller.—Molt abundant.
* Pupa cylindrica, Michaud.—Rara.
* — Brauni, Rossmässler.—Comú.
* — granum, Draparnaud.—Molt abundant.
* — polyodon, Draparnaud var. (Pupa montserratica, Fagot).—Molt abundant.
* Pupilla umbilicata, Draparnaud.—Comú.
* — muscorum, Linneo.—Comú.
* — — — var. (Pupilla bigranata, Rossmässler).—Mes rara que el tipo.
* Vertigo pygmæa, Draparnaud.—No es raro.
* Isthmia muscorum, Draparnaud.—Com l' especie anterior.
* Clausilia Penchinati, Bourguignat.—No es rara; pero els exemplars se trovan en molt mal estat.
* Rumina decollata, Linneo.—Comú.
* Zua sub-cylindrica, Linneo.—No es rara.
* Ferussacia folliculus, Gronovius.
* Ferussacia Terveri?, Bourguignat.
* Cæcilianella acicula. Müller.—Comú.
* — sp.

* Carychium minimum, Müller.—Un sol exemplar.
Limnæa limosa, Linneo.—Abundant.
— truncatula, Müller.—Comú.
Physa acuta, Draparnaud.—Molt freqüent.
Planorbis sp.—Un individuo jove.
* Cyclostoma elegans, Müller.
* — — — var. (Cyclostoma lutecianum, Bourguignat).—Un sol exemplar.
Amnicola similis, Draparnaud.
* Paludestrina sp.—Un sol exemplar.
* Pisidium cazertanum, Poli.—Raro, pero en bon estat.
— nitidum, Jenyns.—Més abundant.

Hem senyalat ab un asterisch las especies trobadas en els aluvions del Llobregat per dos rahons: primera, perque tenint aquest riu una conca relativament gran, no es probable que totas las especies recullidas en els aluvions de sa desembocadura visquin en llochs prop ahont han sigut trobadas; aixís, creyém que l' *Helix obvoluta* Müll., *Pupa cylindrica* Mich., *Pupa Brauni* Ross. y alguna altre especie han sigut traginadas per las ayguas desde punts distants. La segona rahó dels asterischs es per demostrar als novells comensants que 'n els aluvions poden recullirse en poch temps moltas especies; advertint que per trobar un bon nombre de las més petitas, es convenient emportarsen á casa una bona cantitat de detritus que després poden revisarse servintse d' un vidre d' aument si es precís. Per aquet procediment hem trobat el *Carychium minimum* Müll. y la major part dels *Vertigo*.

No es d' estranyar que siguin pocas las especies recullidas *in situ* si 's té present que com el principal objecte de l' excursió era cassar insectes en la desembocadura del Llobregat els malacólechs casi no pogueren aturarse pe 'l camí, y per aquest motiu sols observarem els següents moluschs marins:

Littorina neritoides, Linneo.—Comú en las rocas humidas per las onas.
Gibbula Richardi, Payraudeau.—Un individuo mort.

Patella cærulea, Linneo.—Sobre las rocas.

Mactra stultorum, Linneo.—Morta sobre la platja.

*
* *

El senyor Ferrer y Vert manifesta per sa part lo següent:

Si la cullita fou abundant en moluschs, no ho fou menos en insectes com era d' esperar per la estació en que 'ns trovabam; aixis, donchs, en un parell ó tres d' horas de manejar las pinsas y el salabret poguí reunir dins los pots las següents especies de coleópters:

Cicindela flexuosa, Fabr.—*Can Tunis* y Llobregat.

Eurynebria complanata, Lin.—Sota els detritus humits, á la desembocadura del Llobregat.

Dyschirius nitidus, Dej—Ab l' anterior.

Clivinia fossor, Lin.—Id. id.

— collaris, Herbst.—Id. id. Escás.

Bembidion quadriguttatum, Fab —Id. id.

— Andreæ, Fabr.—Id. id.

— varium, Oliv.—Id., id.

Tachypus flavipes, Lin.—Vora d' ayguas.

Calathus melanocephalus, Lin.—Sota els restos vegetals. Abundant.

— mollis, Marsh.—Id. id.

— fuscipes, Goez var. punctipennis, Germ.—Id. id.

Abacetus Salzmanni, Ramb.—Id. id.

Amara ænea; De Geer.—Sota las pedras *Can Tunis*.

Acinopus tenebrioides, Duft—Junt ab l' anterior.

Harpalus distinguendus, Duft—Id., id.

Stenolophus teutonus, Sch.—Entre sorra humida y detritus.

Demetrias atricapillus, Lin.—Id., id.

Parnus sp.—Entre el fang al peu de las plantas acuáticas.

Falagria obscura, Curt.—Sota els detritus. Abundant.

Pæderus ruficollis, Fab.—Vora las ayguas. Abundantissim.

Oxytelus inustus, Grav.—A n' els excrements. Molt abundant.

Bryaxis sanguinea, Lin.—Sota els detritus.

Silpha granulata, Thunb.—A n' els excrements.
Dermestes Frischii, Kugel.—Entre uns restos animals putrefactes.
Saprinus semipunctatus, Fab.—Junt ab l' anterior.
Aphodius granarius, Lin.—A n' els excrements humans.
— scybalarius, Illig.—Id. id.
— scrofa, Fabr.—Sota detritus vegetals.
Hymenoplia Chevrolati, Muls.—Sobre las plantas baixas.
Anisopla arvicola, Oliv.—Id. id. Abundant.
Hoplia cærulea, Drury. Id., id., id.
Cardiophorus biguttatus, Fabr.—Sota els detritus.
Cantharis bicolor, Panz.
Rhagonycha fulva, Scop.—Abundant sobre els *Tamarix.*
Malachius marginellus, Fabr.—Numerós á las plantas herbáceas.
Colotes trinotatus, Erichs.—Sobre las plantas y entre els detritus.
Tentyria interrupta, Latr.—Can Tunis.
Opatrum perlatum, Germ.
Heliopathes abbreviatus, Oliv.—Sota las pedras.
Phaleria cadaverina, Fabr.—Enterrada á la sorra.
Omophlus picipes, Fab.
Anthicus tristis Schn.—Sota la fullaraca y sobre las plantas baixas.
Œdemera Podograriæ Lin.—Sobre las plantas.
— cærulea Lin.—Id. id.
— lurida Marsh.—Id. id.
Sitones griseus, Fabr.
— lineatus, Lin.—Abundant sobre el *Medicago.*
Chlorophanus viridis, Lin.—Sobre els *Tamarix.*
Hypera punctata Fabr.—En tota la vora del riu. No es escás.
Coniatus tamaricis, Fabr.—Sobre els *Tamarix.* Las larvas hi eran abundants.
Sphenophorus meridionalis, Gyll.—Sota las pedras.
Apion trifolii, Lin.
— pisi, Fabr.—Abundant casi per tots indrets.

Lachanæa pubescens, Duft.
Cryptocephalus violaceus, Fabr.—Sobre las plantas.
— rugicollis, Oliv.—Id. id.
— minutus Fabr. Id.—id. Molt abundant.
Chrysomela diluta, Germ.—Numerós sota las pedras.
— hæmoptera, Lin.—Junt ab l' anterior.
Phyllotreta atra, Payk—Sobre las plantas.

OBRES Y PUBLICACIÓNS REBUDES PERA LA BIBLIOTECA

REVISTAS

Bulletin du Musée Océanographique de Monaco, números 10, 11 y 12.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, Maig, 1904.

Miscellanea Entomologica, números 1 y 2, vol. XII.

Annali del Museo Cívico di Storia Naturale di Génova, 1899 á 1901.

Memorias de la Real Academia de Ciencias Naturales y Artes de Barcelona, vol. IV., números 37, 38 y 39.

OBRAS

Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.—Nómina del personal Académico, 1903-1904.

(Don. de la R. A.)

Notas Neuropterológicas, por el R.do. P. Longinos Navás, S. J. (But. Inst. Cat. Hist. Nat., 1904, núms. 1 á 3.)

Carta á un botánico, por D. Carlos Pau.

(Don. del R. P. L. Navás.)

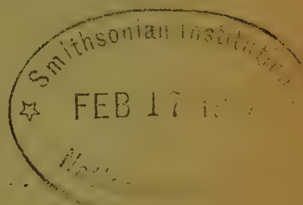
Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época.—Núm. 7 Octubre 1904

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.

CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

EXTRACTE DELS ESTATUTS

Art. 3.er Els socis serán de tres classes: *Honoraris*, elegits entre las personas ó entitats beneméritas dintre la esfera de la Societat; *Protectors*, els que notablement ajudin al bè y progrés de la mateixa; y *Numeraris*, els demés, siga qualsevulga sa habitual residencia.

Art. 4.rt Pera ser atmés com á *soci de número*, se requereix la proposta firmada per tres socis, en sessió ordinaria ó extraordinaria, y la atmisió per majoría absoluta, en la sessió en que 's fassi la proposta. Pera ser atmés com á Protector ú Honorari, es precís la proposta firmada de dos individuos del Concell Directiu, y conformitat de la majoría absoluta dels assistents, com en el cás de socis de número.

Art. 5.nt Els socis Numeraris residents á Barcelona satisfarán la cuota anyal adelantada de vintycuatre pessetas; y 'ls domiciliats fora d' aquesta capital, pagarán tambè per adelantat deu pessetas anyals. Uns y altres rebrán el nombrament y publicacións de la Societat; tindrán dret á publicar sos trevalls en el Butlletí, prévia aprobació de la Junta Directiva, y á assistir á las sessións ab veu y vot.

Els socis que accidental ó habitualment se trobin á Barcelona, tindrán dret á consultar las obras de la Biblioteca y exemplars del Museu. La Junta Directiva, á petició per escrit del interessat, podrá deixar als socis las obras ó exemplars, sempre que ho crega convenient, y per el temps qu' estimi oportú.

Els socis que per espay d' un any no hagin satisfet la corresponent cuota deixarán de rebre las publicacións de la Societat, y als tres anys de insolvencia serán considerats com baixas.

Els socis Protectors y Honoraris rebrán á títol gratuit las publicacións de la Societat, y podrán assistir á las sessións ab veu, pero sens vot.

Art. 6.xt La Societat publicará un Butlletí mensual, menos els mesos de Juliol, Agost y Setembre. S' atmeten suscripcións á n' aquets Butlletí, essent el preu deu pessetas anyals.

Els autors del escrits que vegin la llum en las publicacións de la Societat, serán els responsables únichs de las ideas y conceptes en elles emesos.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.

(CONST. FID. CATH. c. IV).

SEGONA ÉPOCA — OCTUBRE, 1904 — NÚM. 7

D. PERE ANTIGA Y SUNYER

El 22 de Juliol prop-passat, morí á Barcelona el soci honorari d' aquesta INSTITUCIÓ y eminent himenopterólech, quin nom fá de capsalera d' aquestas ratllas.

Devot aymant de la Historia Natural, havía reunit durant sa vida una magnífica colecció d' himenópters é insectes dels demés ordres, recullits en tots els indrets de nostra terra.

Profundament apenats per aquesta pérdua tan sensible pera la Ciencia y pera cuants tingueren la ditxa de tractarlo, no fem avuy altra cosa que donárnen compte, deixant pera més endevant la publicació de sa biografía.

Y al ensemps qu' enviém el testimoni de nostre condol á sa familia, demaném als nostres llegidors, que preguin per la seva ánima.

———(A. C. S.)———

SECCIÓ OFICIAL

Sessió del 5 de Juny de 1904

Presidencia de D. Felip Ferrer y Vert

A las onze del matí, ab l' assistencia dels socis Srs. Zulueta, Más de Xaxars, Maluquer (S.), Maluquer (J.), Soler y Aguilar-amat, el Sr. President obrí la sessió.

Acte seguit se doná lectura á l' acta de la sessió anterior, que per unanimitat fou aprovada.

Comunicacións.—El Secretari llegeix un trevall enviat pe'l soci Mossen Andreu Malgá, Pbre., titolat: *Herborisacións per los voltants de Vilafranca del Panadés.*

—El Sr. Zulueta llegeix tambè una ressenya de la *Excursió á la desembocadura del Llobregat*, que junt ab els socis Srs. Maluquer (S.), Ferrer y Vert, y Aguilar-amat, efectuá á dit lloch el 16 de Maig darrer, donant compte dels moluschs recullits en la mateixa.

—El Sr. Ferrer y Vert llegeix la llista d' insectes recullits en la anterior excursió.

Y no haventhi rés més per tractar y després de parlarse sobre las excursións projectadas pera aquest istiu, el Sr. President aixecá la sessió á la una.

COMUNICACIONS

CONTRIBUCIO Á LA FAUNA MALACOLÓGICA DE CATALUNYA

PER

D. Joseph Maluquer y Nicolau

Alguns moluschs marins del Masnou

(Costa de Llevant)

(acabament)

Dentalidæ

105. Dentalium tarentinum, Lam. C.
106. — dentale, Lin. P. C. +
107. — entale, Lin. P. C. * +

Chitonidæ

108. Chiton discrepans, Brown. R. + †

LAMELLIBRANCHIATA

Ostreidæ

109. Ostrea edulis, Lin. C.
110. Anomia ephippium, Lin. M. C.
111. Pecten opercularis, Lin. C. C.
112. — multistriatus, Poli. (P. pusio, Lin.) C.
113. — varius, Lin. C.
114. — hyalinus, Poli. P. C.
115. — elongatus, Born. P. C.
116. — Jacobæus, Lin. C. C.
117. — maximus, Lin. P. C. †
118. Radula squamosa, Lam. (Lima squamosa, Lam.) C.
119. — inflata, Chemn. (Lima inflata, Chemn.) C.
120. Spondylus gæderopus, Lin. C. †

Aviculidæ

121. Avicula tarentina, Lam. P. C. +
122. Pinna nobilis, Lin. R. †

Mytilidæ

123. Mytilus edulis, Lin. C. C.
124. — gallo-provincialis, Lam. C.
125. — minimus, Poli C. +
126. Modiola barbata, Lin. C.
127. — Petagnæ, Scacchi. P. C.
128. — costulata, Risso. P. C.
129. Modiolaria marmorata, Forb. P. C. +

Arcadæ

130. Arca Noæ, Lin. C. C.
131. — barbata, Lin. C. C.
132. — lactea, Lin. P. C.

133. Pectunculus pilosus, Lin. P. C. +
134. — violacescens, Lam. (P. gaditanus Gmel.) C.
135. — glycimeris, Chemn. (P. siculus, Reev.) C. C.
136. Nucula nucleus, Lin. C. * +
137. — sulcata, Brown. P. C. * +
138. Leda pella, Lin. R. *

Chamidæ

139. Chama gryphoïdes, Lin. C. †

Cardiidæ

140. Cardium aculeatum, Lin. P. C.
141. — tuberculatum, Lin. C. C.
142. — exiguum, Gmel. P. C.
143. — papillosum, Poli. P. C. +
144. — edule, Lin. C. C.
145. — norwegicum, Spengl. C.
146. Lævicardium oblongum, Chemn. R. +

Lucinidæ

147. Lucina leucoma, Turt. P. C. +
148. — spinifera, Mont. C. *
149. — — P. C. * + †
150. Jagonia reticulata, Poli. (Lucina pecten, Lam.) C.
151. Divaricella divaricata, Lin. (Lucina). P. C.

Cyprinidæ

152. Isocardia cor, Lin. P. C. +
153. Astarte fusca, Poli, P. C. +
154. Gouldia minima, Mont. P. C. +
155. Cardita calyculata, Lin. C. †

Veneridæ

156. Venus verrucosa, Lin. C. C.
157. — gallina, Lin. C. C.

158. Venus ovata, Pen. P. C. *
159. Meretrix Chione, Lin. (Cytherea Chione, L.) C. C.
160. Dosinia exoleta, Lin. (Artemis exoleta, Lin.) C.
161. — lupinus, Lim. (Artemis lunaris, Lam.) C.
162. Tapes decussatus, Lin. P. C. + †
163. — geographicus, Chemn. C. C.
164. — texturatus, Lam. C.
165. Venerupis irus, Lin. P. C.

Mactridæ

166. Mactra helvacea, Chemn. C.
167. — stultorum, L. (M. corallina, L.) C.
168. — subtruncata, Da Costa (M. triangula, Ren.) R.
169. Lutraria elliptica, Lam. P. C. †

Tellinidæ

170. Tellina pulchella, Lam. C.
171. — donacina, Lin. P. C.
172. — incarnata, Lin. C. C.
173. — nitida, Poli. C. C.
174. — planata, Lin. C.
175. — balaustina, Lin. C.
176. — cumana, Da Costa. P. C.
177. Psammobia depressa, Pen. (P. vespertina, Chemn.) P. C.
178. Donacilla cornea, Lin. (Mesodesma). C.
179. Donax politus, Poli. C.
180. — trunculus, Lin. C. C.
181. — semistriatus, Poli. C.

Solenidæ

182. Solen siliqua, Lin. C. †
183. — ensis, Lin. P. C. †
184. Solecurtus strigillatus, Lin. P. C. †

Myidæ

185. Corbula gibba, Olivi. C. *

Anatinidæ

186. Pandora inequivalvis, Lin. P. C. †

Scrobicularidæ

187. Syndesmia alba, Wood. P. C. + †

Gastrochœnidæ

188. Saxicava artica, Lin. R.

—

Aquestas son las especies que fins avuy hem observat en la platja de Masnou. D' ellas n' hi han 53, no citadas pe 'l Sr. Zulueta en sa *Contribució á la fauna malacológica marina de Vilassar de Mar;* y 21 no citadas pe 'l Dr. Salvañá en sos *Moluscos marinos de Mataró y en su zona.* Com á complement, creyém de molta oportunitat posar á continuació las especies que figuran en el catálech del Sr. Zulueta, y que nosaltres no hem recullit al Masnou. Son las següents:

Natica monilifera, Lam. R.
— sagraiana, D' Orb. P. C.
Turritella bicingulata?, Lam. R. †
Cæcum trachea, Mont. C. * †
Turbo sanguineus, Lin. R.
Trochus cinerarius?, Lin. R. (Gibbula)
— villicus?, Phil. R.
— tumidus?, Mont. R.
Caliptræa sinensis, Lin. R.
Helcyon pellucidum, Lin, R. †
Dentalium novem-costatum, Desh. R. †
Pecten flexuosus, Poli. P. C.
— inflexus, Poli. P. C.
Arca scabra, Poli. R.
Cardium erinaceum, Lam. R.
Lutraria oblonga, Chemn. P. C. †
Tellina tenuis, Da Costa. C.
— stricta?, Brocchi. R.

Psammobia costulata, Turt. R.
— ferroensis, Chemn. P. C.
Scrobicularia Cottardi, Payr. C.
Solen vagina, Lin. P. C. †
Ceratisolen legumen, Lin. R. †
Pholas dactylus, Lin. R. †
En resúm son 24 especies, á las que s' hi ha d' afegir:
Dos Mangelia.
Una Natica.
Un Vermetus.
Una Scalaria.
Dos Chiton.
Una Bulla.
Un Pecten.
Dos Diplodonta.
Y una Ianthina.

O siguin 12 més, que cita, y no té determinadas el senyor Zulueta en son Catálech. De *Ianthina* nosaltres n' hem trobat diferentas vegadas trossos en la platja, y que creyém pertanyen á la *prolongata,* Blainv.

Masnou, Mars de 1904.

HERBORISACIONS

PER LOS VOLTANTS DE VILAFRANCA DEL PANADÉS

durant els anys 1902 y 1903

per

MOSSEN ANDREU MALGÁ, PBRE.

(Acabament)

Crepis taraxacifolia, γ) laciniata.—Terras incultas.—Juliol.
Hieracium Pilosella, L.—Montanya de S. Pau.—Juny.
Xanthium spinosum, L.—Runas.—Octubre.
Lherardia arvensis, L.—Camps.—Abril.

Asperula arvensis, L.—Sembrats.—Maig.
Galium maritimum, L. var. laxiflorum, Lauge.—Olérdola.—Juny.
Galium sylvestre, Poll.—Olérdola.—Juny.
Erica multiflora, L.—Bosch dels Monjos.—Febrer.
Plantago Cynops, L.—Marges.—Juny.
— arenaria, L.—Abril.
— monosperma, Pourr.—Marges. No es gayre extesa.—Juliol.
Plantago lanceolata, L.—Entre herbas.—Maig.
— — L. γ) capitata, Dcn.—Olérdola.
— Coronopus, L. β) crithmifolia.—A la vora d' ayguas.—Maig.
Plantago major, L.—Juliol.
Globularia vulgaris, L. α) minor, Wk.—Montanya de Sant Pau.—Juny.
Verbena officinalis, L.—Octubre.
Lavandula Stœchas, L.—Montanya de S. Pau.
— vera, D. C.—Montanya de S. Pau.—Juliol.
Mentha rotundifolia, L.—Vora de rechs.—Juliol.
— Pulegium, L.—Rechs.—Escás.—Juliol.
Origanum vulgare, L.—Juliol.
Thymus vulgaris, L. y la varietat β) capitatus.—Montanya de S. Pau.—Abril y Maig.
Rosmarinus officinalis, L.—Montanya de S. Pau.
Salvia pratensis, L.—Primavera.
— Verbenaca, L.—Marges dels camps. Vora el camí de ferro.—Primavera.
Lamium amplexicaule, L.—Maig.
Ballota nigra, L.—Marges. No l' he vist general.—Juny.
Phlomis Lignitis, L.—Montanya de S. Pau.—Juny.
Marrubium vulgare, L.—Runas.—Agost.
Sideritis hirsuta, L. β) bracteosa Wk.—S. Pau.—Juny.
— scorpioides, L.—Terras secas.—Molanta.
Ajuga Iva, Schreb.—Rara. Camí de ferro á la Granada.—Juliol.

Ajuga Chamæpitys, Schreb.—Comú.—Juny.
Teucrium polium, L. var. vulgare, Bth.—S. Pau.—Juny.
Echium vulgare, L.—Juliol.
— pustulatum, Sibth.—Juny.
— Italicum, L.—Bastant extés per lo costat de la Granada.—Juliol.
Borrago officinalis, L.—Maig.
Anchusa Italica, Retz.—Marges.—Abril.
Lithospermum officinale, L.—Pachs.—Juny.
— arvense, L.—Camps.—Maig.
Cynoglossum cheirifolium, L.—Montanya de S. Pau. No hi abunda.—Juny.
Cynoglossum pictum, Ait.—Juny.
Heliotropium europæum, L.—Octubre.
Convolvulus arvensis, L.—Juny.
— althæoides, L.—Juliol.
Cuscuta Epithymum, L.—ε) Kotschiji, Engelmr.—Olérdola.
Linaria spuria, (L.) Mill.—Camps.—Juliol.
— arvensis, Desf.—Maig.
— micrantha (Cav.) Spr.—Camps.—Abril.
— simplex, D. C.—Maig.
— supina, Desf.—Maig.
Antirrhinum Orontium, L.—Camps.—Juny.
— majus, L.—Marges de rechs.—Juny.
Veronica hederæfolia, L.—Camps.—Mars.
— Anagallis, L.—Ayguas.—Juny.
Coris Monspeliensis, L.—Olérdola.—Estiu.
Anagallis arvensis, L. ab sas varietats, Phœnicea y cærulea. —Camps.—Estiu.
Samolus Valerandi, L.—Humits.—Juny.
Chlora perfoliata, L.—Llochs herbosos.—Juny.
Erythræa pulchella, Horn.—Herbosos.—Juny.
— latifolia, Sm.—Herbosos.—Juliol.
Torilis nodosa, Gærtn.—Juny.
Fœniculum officinale, L.—Juliol.
Scandix Pecten-Veneris, L.—Maig.

Apium nodiflorum, Rchb.—Ayguas.—Juny.
Sedum acre, L.—Pont de Santa Digna.—Juny.
Herniaria glabra, L.—Maig.
— hirsuta, L.—Maig.
Paronichya argentea, L.—Pachs.—Juny.
Lythrum Salicaria—brevistila—genuinum, G. G.—Marges de rechs.—Juliol.
Lythrum thymifolia, L. var. diffusum.—Juliol.
Cratægus monogyna, Jacq.—Riera de Pachs.—Juliol.
Prunus spinosa, L.—Tancas y marges.—Mars.
Potentilla verna, L.—Vallformosa.—Abril. (1)
— opaca, L. (?)—Abril. He atribuit aquesta denominació á un escayent exemplar, que sols he vist en una margelada d' un rech del cantó de La Granada. Dupto que siga tal *Potentilla;* mes de las descripcións de Willkomm (Pr. Fl. Hisp., III, 232) es la única que li quadra.
Potentilla reptans, L.—Herbosos.—Maig.
Scorpiurus subvillosa, L.—Maig.
Coronilla scorpioides, L.—Maig.
Hippocrepis glauca, Ten.—La Bleda.—Agost.
— ciliata, Will.—Camíns.—Abril.
— unisiliquosa, L.—Rara.—Abril.
Onobrichys saxatilis, All.—genuina.—Molanta.
— sativa, Lam. var. montana, Gand.—Olérdola.
Astragalus sesameus, L.—Herbosos.—Juny.
— hamosus, L.—Camíns.—Juny.
Psoralea bituminosa, L.—Marges.—Juny.
Vicia sativa, L.—Vora de camíns.—Maig.
— peregrina, L.—Vora de camíns.—Abril.
— hybrida, L.—Herbosos.—Vallformosa.
— lutea, L.—Marges.—Abril.—Existeix una forma ab l' *indumentum* molt més curt y clar.

---

(1) En quant á dit gén. *Potentilla* sembla que son moltas las varietats ó formas de tranzició que existeixen en aquesta regió y que totas se dirigeixen de mès ó menos lluny á la *Potentilla verna,* L. Lo mateix apareix en certs indrets del Vallés. No sé si s' ha fet algún estudi sobre ditas formas.

Vicia vestita, Bss.—Herbosos.—Abril.
— Sepium, L.—Tancas y entre herbas.—Abril.
— disperma, D. C.—Tancas y entre herbas.
— gracilis, Loy. var., longepedunculata, Wk.—Herbosos. —Juny.
Vicia Ervilia, Will.—Juny.
Lathyrus Alphaca, L.—Abunda en el camí de ferro entre las herbas.—Maig.
Lathyrus Cicera, L.—Pachs. Juny.
— latifolius, L.—Pachs.—Juny.
— sphæricus, Retz.—La Bleda.—Juny.
Physanthyllis tetraphylla, Boss.—Pachs.—Maig.
Dorycnium suffruticosum, Vill.—Pachs.—Juny.
Bonjeania hirsuta, Rchb.—Pachs.—Juny.
Tetragonolobus siliquosus, Rth.—Riera de Pachs.—Juny.
Lotus corniculatus, L. α) vulgaris, β) pedunculatus.—Herbosos.—Juny.
Trifolium aureum, Poll.—Montanya de Sant Pau.—Juny.
— pratense, L.—Herbosos.—Maig.
— angustifolium, L.—Herbosos.—Maig.
— stellatum, L.—Olérdola.
— lappaceum, L.—Maig.
— scabrum, L.—Olérdola.—Maig.
Melilotus parviflora, Desf.—Juny.
Medicago lupulina, L.—Maig.—Camí de ferro.
— orbicularis, All. β) marginata, Beuth.—Maig.
— scutellata, All.—Camíns.—Maig.
— truncatula, Gærtn.—Herbosos.—Maig.
— turbinata, W. α) inernis, Aschers. β) sinistrorsa, Asch.—Herbosos.—Maig.
Medicago turbinata b) aculeata, Gærtn.—Herbosos.—Maig.
— Arabica, All.—Herbosos.—Maig.
— hispida, Gærtn.—bb) macrocarpa, Urb. b) pentacyda, Urb.—Herbosos.—Maig. (1)

(1) Algunas altres especies que posseheixo de la mateixa regió no admeten cap de las diagnosis que tinch á má, y en el Vallés he observat algúns exemplars que, si bè s' apartan de las ja conegudas, sembla que no tenen prou independencia pera donar lloch á especies novas.

Ononis viscosa, L.—Comú.—Juny.
— Natrix, L. α) major, Bss.—Pachs.—Juny.
Spartium junceum, L.—Camí de ferro.
Genista Scorpius, D. C.—Riera de Vilaró.
Paliurus australis, R. y Sch.—Tancas.—Juny.
Euphorbia pubescens, Vahl.—Marges humits.—Juny.
— helioscopia, L.—Herbosos y camps.—Juny.
— exigua, L.—Terras arenosas.—Maig.
— serrata, L.—Maig.
— amygdaloides, L. var. sylvatica, Jq.—En la vernada de la Riera. Viloví.—Maig.
Mercurialis tomentosa, L.—Abundan més els peus femellas Marges.—Maig.
Mercurialis annua, L.—Runas.—Maig.
Coriaria myrtifolia, L.—Escás.—Maig.
Ruta Chalepensis, L. α) angustifolia.—Montanya de Sant Pau.—Juny.
Oxalis corniculata, L.—Maig.
Geranium Robertianum, L.—Camíns.—Abril.
Erodium Ciconium, Will.—Juny.
— cicutarium, (L.) Hert.—Juny.
— malacoides, Will.—Juny.
Linum strictum, L. β) cymosum, G. G.—Olérdola.
Polygala calcarea, Sch.—Vallformosa.
Malva Nicæensis, All.—Herbosos.—Maig.
Sagina ciliata, Fr.—Maig.
Cerastium viscosum, L.—Camps.—Abril.
Agrostemma Githago, L.—Blats.—Maig.
Silene Cretica, L. (?)—Camps.—Maig.
— inflata, L.—Camps.—Maig.
Kohlrauschia prolifera, Kth.—Vora de camíns —Maig.
Raphanus Raphanistrum, L.—Maig.
Lepidium graminifolium, L.—Abril.
— Draba, L.—Vora d' algúns camps.—Juny.
Erucastrum obtusangulum, (Lois.) Rchb.—Maig.
Diplotaxis viminea, (L.) D. C. α) genuina.—Maig.

Diplotaxis erucoides, (L.) D. C.—Comuníssima en los camps.
—Abril y Octubre.
Papaver hybridum, L.—Camps.—Maig.
— Rhœas, L.—Maig.
Glaucium luteum, Scop.—Sota el pont de La Granada.—Maig.
Chelidonium majus, L.—Molanta.—Juliol.
Fumaria officinalis, D. C.—γ) floribunda, Ham.—Abril.
Ranunculus fluitans, Lam. var. fluviatilis.—Abril.
— Aleæ, Wk. δ) multiflorus, Fr.—Pachs.—Juny.
— bulbosus, L. var. hispanicus, Fr.—Pachs.—Juny.
— repens, L.—Humits.—Juny.—Pachs.—Juny.
Nigella Damascena, L.—Camps.—Juny.
Delphinium peregrinum, L.—Camps.—Juliol.

Gallechs, Juny de 1904.

UNA EXCURSIÓ A NURIA

PEL

DR. JOAN CADEVALL

I

Aclaparat per la pérdua de la que durant molts anys havía compartit ab mí las penas y plahers de la vida, resolguí surtir d' aquesta ciutat pera buscar en la natura y cultiu de mes predilectes aficións un relatiu alivi. Y aprofitant l' excursió que tenían projectada al Pirineu mos amichs Ferrer y Viver, ab ells marxí, junt ab un nebot meu, el día 14 de Juliol, prenent el primer tren á Moncada.

Després de recorre 'l camí, que tantes vegades havía fet plé d' ilusións y alegría, arrivárem á Ripoll sobre las nou del matí, surtint inmediatament pera Ribas.

Aprofitárem la tarde pera recorre 'ls voltants de la població, cassant coleópters el senyor Ferrer, trayent apuntes y fotografíes en Viver y recullint jo algunes plantes que 'n ante-

riors excursións havía trovat passades. Més prompte comprenguí que, per efecte de les fortes calors d' aquest istiu, la vegetació á n' aquella fresca vall apareixía molt avensada. No obstant, puguí establir perfectament la diferenciació entre 'l *Geranium pratense* L., de les vores del Fresser, y son afí 'l *G. silvaticum* L., del camí de Nuria, fácils de confondre, y s' arrelá 'n mi 'l convenciment de que un *Astragalus* recullit l' any anterior prop de Montagut, no podía ser altre que 'l *purpureus* Lam., no citat encara á Catalunya. També tinguí la sort de trovar dos exemplars de la *Scrofularia Hoppii* Koch, que inutilment havía buscat en anteriors excursións.

Per cert que mentres recullía aquesta bonica especie, fórem agradablement sorpresos per l' arribada d' un senyor que, per la munió de preguntes y l' interés que demostrava, comprenguí al moment que no era pas estrany á la ciencia de les plantes. Efectivament, era 'l doctor Gibert, de Tarragona, soci corresponsal de la Real Academia, única persona que ha estudiat y publicat quelcóm sobre la flora tarragonina, el qual estaba allí istiuhejant ab la seva esposa.

Terminada per aquell día nostra tasca, férem els corresponents preparatius pera empendre l' endemá, de bon matí, l' ascensió á Nuria. Encare que 'l trajecte sols tindrá uns 15 kilómetres, férem el propósit de passar tot el día pe 'l camí, ab el doble fi de fruir d' espléndits panoramas y d' escorcollar minuciosament rocas, ayguamolls y xaragalls pera assolir bones especies.

A les vuyt del matí arrivarem á la font de la Ruira, sobre Caralps, després d' haver empeytat en Ferrer las *cicindelas*, d' obtíndre en Viver superbs apuntes y de recullir jo á n' els prats la *Pimpinella magna* L., *Chærophyllum aureum* L. y *Crepis blattaroides* Vill., el *Echinops sphærocephalus* L. y el *Thymus Chamædrys* Fr., per les vores del camí y altres menos raras.

Reanimats per l' esmorzar y carregats els equipatjes, prosseguírem el camí pe 'l mitj del rocám, baix del qual s' explotan les mines de mispiquel (sulfo-arseniuro de ferro), y recu-

llida l' *Achillea chamæmelifolia* D C., que allí troví anys enrera, avansárem cap á l' afran del pont de Cremals, situat á l' entrada del congost, sobre 'l riu que baixa de Nuria. Y trepant pe' ls continuats zigzachs del curriol, mitj enrunat per les esllevissades del recent construit canal que donará orígen á un salt de cinch mil cavalls pera forsa eléctrica, ens trovárem dalt lo pintoresch *Salt del Sastre* y enfront de la sorprenent cascata de Fontalba, que dels més enlayrats cims se precipita al riu com agitada cinta de plata. Continuant la ruta, no tardárem en arrivar al pla de Sallent, punt designat pera dinar, no sens haver sentit avans l' axordador remor y rebut el suau roxim ab que saluda 'ls caminants el renomenat *Salt* de l' aygua.

Recordant que nou anys enrera havía descubert en les humides escletjes del rocám el *Juncus pyrenaicus* Cad. et Pau, que creguérem especie nova, allí 'm dirigí al moment pera fer provissió d' aytal especie. Y no solzament la troví á n' aquest lloch ab relativa abundancia, sino que pochs díes després la recullía molt més amunt, en la confluencia dels riuets de Noufonts y Mulleras.

Entre altres especies creixían allí ufanes, el *Ranunculus nemorosus* D C., forma *Almansii* Jord., *Trolius europæus* L., *Lychnis diurna* Sibth, *Scrofularia alpestris* Gay., *Pedicularis comosa* L. y *P. rostrata* L., *Carex frigida* All. y la discutida *Adenostyles albifrons* Rchb., varietat *viridifrons* Csta., bastant comú als torrents de Nuria.

Prenent per base l' escás desenrotllo y ramificació d' algúns exemplars d' aquesta planta polimorfa, formá Lange la nova especie *A. pyrenaica*, que ab rahó refusá Costa, y que 'n el Butlletí de la Societat espanyola de Historia Natural, corresponent al Febrer de 1903, considera el Sr. Rivas Mateos, després de comparar un exemplar del herbari Tremols procedent de Nuria, ab altres cullits per ell á la Serra de Gredos, com *forma transitoria entre* l' *A. albifrons* Rchb. y l' *A. alpina* Bl. et Fing. Crech, no obstant, que dit senyor deixá portarse per llurs radicalismes transformistas, puig que compara la planta pirenaica ab exemplars auténtichs de l' alpina

que 's trovan al herbari Costa y á n' el meu, recullits pe 'l mateix Reuter al mont Salève, prop de Ginebra, es tan notoria la diferencia entre abdós especies, que 'l més profá les distingeix al primer cop de vista.

Entre 'ls magnífichs peus d' *Aconitum Napellus* L. y *A. Lycoctonum* L. y la catifa que forma el *Dunium Carvi* Bieb. al plá de Sailent, reculli algún exemplar del *Helianthemum inarifolium* D C., y prop dels regarols, la *Carex leporina* L. Représ el camí y al peu mateix de la Creu de 'n Riba, apareixen l' *Anemone alpina* L.; *Ranunculus aconitifolius* L., *Potentilla fruticosa* L., *Arnica montana* L., *Crepis succisæfolia* Tausch?, *Convallaria verticillata* L., l' interessant *Allium Victoralis* L., y més rarament la *Gentiana Burseri* Lap., *Ornithogalum pyrenaicum* L. y el *Iris xyphioides* Ehru.

Per fi arrivárem á la somrienta Vall, terme de nostra jornada, y després de prosternarnos als peus de la Verge y de saludar al administrador del Santuari, Rvt. Eudal Batlle, que 'ns rebé ab sa acostumada bondat y cortesía, ens retirárem á descansar de nostres fatigues.

Tarrassa 28 Agost de 1904.

OBRAS Y PUBLICACIÓNS REBUDAS PERA LA BIBLIOTECA

REVISTAS

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.—Juny, Juliol y Agost de 1904.

Bulletin du Musée Océanographique de Monaco.—Núms. 8, 13, 14, 15, 16 y 17.

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Núms. 406 y 407.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Tomo III, núm. 7.

OBRAS

Los Aucells de Teyá y Masnou, per Jascinto Barrera y Arenas.

Catalogue des Mollusques Terrestres et Fluviatiles du departement de la Drôme, par M. Gustave Sayn.

(Donatiu de D. A. de Zulueta.)

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—IV série, any II.

(Donatiu de D. Joseph Maluquer.)

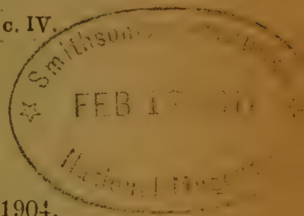
Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona època.—Núms. 8 y 9 Novembre y Desembre 1904

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.

Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1.er, 2.a
BARCELONA

EXTRACTE DELS ESTATUTS

Art. 3.er Els socis serán de tres classes: *Honoraris*, elegits entre las personas ó entitats beneméritas dintre la esfera de la Societat; *Protectors*, els que notablement ajudin al bè y progrés de la mateixa; y *Numeraris*, els demés, siga qualsevulga sa habitual residencia.

Art. 4.rt Pera ser atmés com á *soci de número*, se requereix la proposta firmada per tres socis en sessió ordinaria ó extraordinaria, y la atmisió per majoría absoluta, en la sessió en que 's fassi la proposta. Pera ser atmés com á Protector ú Honorari, es precís la proposta firmada de dos individuos del Concell Directiu, y conformitat de la majoría absoluta dels assistents, com en el cás de socis de número.

Art. 5.nt Els socis Numeraris residents á Barcelona satisfarán la cuota anyal adelantada de vintycuatre pessetas; y 'ls domiciliats fora d' aquesta capital, pagarán tambè per adelantat deu pessetas anyals. Uns y altres rebrán el nombrament y publicacións de la Societat; tindrán dret á publicar sos trevalls en el Butlletí, prévia aprobació de la Junta Directiva, y á assistir á las sessións ab veu y vot.

Els socis que accidental ó habitualment se trobin á Barcelona, tindrán dret á consultar las obras de la Biblioteca y exemplars del Museu. La Junta Directiva, á petició per escrit del interessat, podrá deixar als socis las obras ó exemplars, sempre que ho crega convenient, y per el temps qu' estimi oportú.

Els socis que per espay d' un any no hagin satisfet la corresponent cuota deixarán de rebre las publicacións de la Societat, y als tres anys de insolvencia serán considerats com baixas.

Els socis Protectors y Honoraris rebrán á títol gratuit las publicacións de la Societat, y podrán assistir á las sessións ab veu, pero sens vot.

Art. 6 xt La Societat publicará un Butlletí mensual, menos els mesos de Juliol Agost y Setembre. S' atmeten suscripcións á n' aquets Butlletí, essent el preu deu pessetas anyals.

Els autors del escrits que vegin la llum en las publicacións de la Societat, serán els responsables únichs de las ideas y conceptes en elles emesos.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
(CONST. FID. CATH. C. IV).

SEGONA ÉPOCA NOVEMBRE Y DESEMBRE 1904 NÚMS. 8 Y 9

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 2 D' OCTUBRE DE 1904

Presidencia de D. Eugeni Ferrer y Dalmau

A dos quarts de dotze del matí y ab l' assistencia dels socis Srs. Soler, Zulueta, García, Aguilar-amat, Maluquer (S.), Maluquer (J.), Mas de Xaxars y Ferrer y Vert, el Sr. President obrí la sessió, llegintse tot seguit l' acta de l' anterior, que per unanimitat fou aprobada.

COMUNICACIÓNS.—El Sr. President dona compte de la mort del distingit entomólech, soci honorari de la «Institució», Sr. D. Pere Antiga, persona coneguda en tot el mon científich. Després de dedicar algunas paraulas en elogi del difunt, á las que s' adhereixen tots els socis, s' acorda á proposta del esmentat Sr. President, que consti en acta 'l sentiment de la Societat per la mort de tan ilustre consoci.

—El mateix Sr. participa á l' Institució la mort de la virtuosa Sra. Na Teresa Juncosa, esposa de nostre estimat y distingit consoci Dr. Cadevall, proposant consti també en acta 'l sentiment ab que 'ls socis s' han enterat d' aquesta pérdua; y aixís s' acorda.

—El Sr. Maluquer (J.) dona compte de la *excursió á Sant Vicens* (Alt Segre) efectuada en 15 d' Agost prop-passat, llegint la relació de las especies de moluschs recullidas en aquells voltants.

—Se dona compte d' una nota del Dr. D. Joan Cadevall, sobre *una excursió á Nuria*, qu' efectuá junt ab el Sr. President el 14 de Juliol darrer.

—El Sr. Ferrer y Vert dona compte d' una excursió que verificá el passat Juliol cap als voltants de Sabadell y Sant Quirse, en la que recullí diferents insectes y miriapods, de quins donará coneixement ab oportunitat.

—El Sr. Zulueta dona compte de que durant els días 6 y 7 de Setembre últim va apareixer sobre la platja de Vilassar, en el espay comprés entre l' estació del ferro-carril y la fita que senyala el kilómetro 21 del camí de ferro, un gran nombre de closcas de *Janthina communis*, Risso, la major part d' ellas en perfecte estat de conservació.

Afegeix dit senyor que 'l cas es raro, per lo menos en *La Marina;* puig encare que en las platjas d' aquesta comarca s' arrivin á trobar, en contadas ocasións, exemplars y fragments d' especies de dit género, no hi ha noticia de que may hagin aparescut en tan gran cantitat. N' obstant, aquest fet admet una explicació fácil, ja que las closcas de *Janthina* sense l' animal dificilment van á fons; perque si quedan ab l' abertura cap en dalt fan el paper d' una barqueta, y en cas contrari l' aygua ocupa sols l' últim ters de l' última volta, quedant lo restant de las closcas ple d' aire que las fa surar perfectament. Ab aixó y ser l' especie pelágica sembla suficient pera explicar com han pogut arribar á la platja sense rompres aquestas fragilíssimas closcas, casi desconegudas á Vilassar.

Acaba el Sr. Zulueta ensenyant á sos consocis tres exemplars magnífichs de dita *Janthina communis*, Risso, escullits entre els 300 bons que D. Manuel de Chía recullí en dits días á pesar del mal temps.

—El mateix Sr. Zulueta llegeix una nota sobre *Moluschs de Montserrat.*

Y després de tractarse d' altres assumptos d' ordre interior s' aixeca la sessió á tres quarts d' una.

Sessió del 6 de Novembre de 1904

Presidencia de D. Eugeni Ferrer y Dalmau

A un quart de dotze del matí y ab la assistencia dels socis Srs. Bofill, Font y Sagué, Maluquer (J.), Maluquer (S.), Garcías, Aguilar-amat, Zulueta y Ferrer y Vert, el Sr. President obrí la sessió, llegintse tot seguit l' acta de l' anterior, que per unanimitat fou aprobada.

Socis admesos.—Ho son com á numeraris els Srs. Rossend Fábregas y D. Joan Ragué y Camps.

Comunicacions.—El Sr. Maluquer (S.) dona compte de la excursió que junt ab el soci Rvnt. Font y Sagué efectuá al *Montseny* l' istiu darrer, en la qual feren abundant cullita de plantas é insectes especialment lepidópters que en altra sessió detallará.

—El Sr. Ferrer y Dalmau llegeix una nota del soci senyor Ventalló, sobre *Neurópters dels voltants de Tarrassa.*

—El Sr. Font y Sagué, dona compte de que en una de las excursións efectuadas aquest darrer estiu pels voltants de *Costabona*, va trobar dos filóns de granatita ab granats de mes de dos centímetros de diámetre, epidota tremolita y molibdenita.

—El Sr. Ferrer y Vert fa una ressenya de la excursió que en companyía del soci Sr. Maluquer (S.) efectuá cap á *Gualba* (Montseny) durant els días 1, 2 y 3 del corrent Novembre, habent cassat els següents aucells: *Fringilla chloris*, Tem; *Rubecula familiaris*, Blyht; *Regulus cristatus*, Charl; *R. ignicapillus*, Brehm; *Parus major*, L; *P. caeruleus*, L; *Orytes caudatus*, L, y *Pratincola rubetra*, L.

També varen recullirse varis insectes de que 's donará compte més endevant.

—El mateix senyor llegeix una nota sobre *Alguns microcoleópters de Catalunya.*

—Se dona compte d' un trevall del P. Longinos Navás sobre *Neurópteros de Montserrat.*

Y no haventhi res més per tractar s' aixeca la sessió á las 12 h. 30 m.

COMUNICACIONS

UNA EXCURSIÓ A NURIA

PEL

DR. JOAN CADEVALL

II

Instalats á Nuria, com á centre de nostras excursions, examinarem la primera á Fontnegra, situada á 2,200 m. d' altitut y á uns 4 km. al E. del Santuari. Mes que una font, es un conjunt de grifols d' aigua molt freda que brolla entremitj de negres llicorelles, formant un riuet que precipitantse xaragalls avall, al fí, s' uneix al riu de Nuria.

Pe'l camí, y mentres mos companys admiravan l' enlayrat niculur que s' aixeca enfront la Creu d' en Riba, reculli per primera vegada al Pirineu l' *Oxytropis Halleri* Bung; β. *ochroleuca* Costa y la *Phaca astragalina* DC., barrejades ab la *Vicia pyrenaica* Pourr. y el *Trifolium alpinum* L. Poch més amunt, trovi la *Biscutella pyrenaica* Huet. y seguint per la vessant dreta de Coma-negra, entre roques caliçes florían á plena llum l' *Ononis cenisia* L., *Scutellaria alpina* L. y *Plantago monosperma* Pourr.

Arrivats al riuet que saltironant per les roques y rebent afluents á cada pas devalla del cim de la coma, una alfombra d' esmeragdes espurnades de topacis, safirs y rubis s' ofería á nostra vista, puig que del tapís de verda molsa 's destacavan ranúnculs y violes, de color groch, veroniques y gencianes, blau-turquí, ab motes de *Silene acaulis* y *Erinus alpinus*, de flors vermelles. Entre la munió de especies que allí creixían, mereixen citarse 'l *Ranunculus geranifolius* Pourr, forma *R. montanus* Willd.; *Alsine Cherleri* Fintzt.; *Cerastium alpinum* L. ab les varietats *lanatum* Lam. y *hirsutum* Gr. et G.; *Veronica aphylla* L. y *V. alpina* L.; *Salix herbacea* L., ab fruit y arrepada á les roques; y el *Papaver alpinum* L., forma *pyrenaicum* Willd. y la *Potentilla nivalis* Lap., que 'l senyor Ferrer baixá del Coll de Torreneules, quina última planta troví tambè un altre día pe'l camí de Finistrelles.

Tornarem al Santuari satisfets d' aquesta excursió, que pera mí fou sens dupte la més profitosa, y allí forem agradosament sorpresos per la visita del Dr. Gibert y ferem coneixensa ab D. Marián Masferrer, incansable y entés explorador, cusí de mon antich condeixeble D. Ramón Masferrer y Arquimbau, metje militar, autor dels «Recorts botánichs de Vich y de Tenerife», mort prematurament al Arxipélach filipí, quan s' estaba formant un nom ilustre y per sa activitat, esperit observador y clara inteligencia, venía destinat á esser el primer botanich contemporani de Catalunya.

Per la tarde recorreguerem la Vall en totes direccions, escorcollant les coves dels rius, parets, tancats y roques y recullint nombroses plantes, entre quines y les recullides altres dies allí mateix, son interessants les següents especies:

Thalictrum alpinum L.
Sinapis Cheiranthus Koch; γ. montana DC.
Sisymbrium acutangulum DC.
Arabis alpina L.
Cardamine pratensis L.
C. resedifolia L.
Draba tomentosa Walh.; β frigida Gr. et G.
Dr. nemorosa L.
Iberis garrexiana All.
Thlaspi virgatum Gr. et G.
Hutchinsia alpina R. Br.
Viola biflora L.
V. lutea Smit.
Reseda glauca L.
Silene rupestris L.
Dianthus deltoides L.
Sagina procumbeus L.
S. Linnœi Presl.
Spergella nuriensis Vay.
Alsine mucronata L.
Cerastium arvense L.
Trifolium spadiceum L.

Tr. Thahï Vill.—Tr. cæspitosum Reyn.
Cerasus Mahaleb Mill.
Geum rivale L.
Potentilla pyrenaica Ram.
Rosa alpina L.
Sedum annuum L.
S. villosum L.
S. hirsutum L.
S. anglicum Huds.
S. atratum. L.
Saxifraga ascendens L.
Angelica pyrenæa Spr.
Galium pyrenaicum Gou.
Erigeron alpinus L., var. glabratus Koch.
Cirsium carlinoides Gou.
Leontodon pyrenaicum Gou.
Campanula Scheuchzerii Vill.
Rhododendron ferrugineum L.
Primula intricata Gr. et G.
Pr. integrifolia L.
Soldanella alpina L.
Pingnicula grandiflora Lam.
P. vulgaris L.
Gentiana acaulis L.
G. pyrenaica L
G. verua L.
G. nivalis L.
Veronica fruticulosa L.
V. serpyllifolia L.
V. Ponæ Gou.
Lamium album L.
Rumex alpinus L.
Polygonum bistorta L.
P. viviparum L.
Tofieldia calyculata Wahl.
Paradisia liliastrum Bert.

Asphodelus subalpinus Gr. et G.
Paris quadrifolia L.
Orchis latifolia L.
O. viridis Crantz.
Juncus Jacquini L.
J. trifidus L.
Luzula nivea DC. y varies gramíneas.

Mentres ab el Dr. Gibert feyam provisió de plantes, en Masferrer caçava l' *Arvicola nivalis* L. y buscava la *Myogale pyrenaica* Geoffr., en Ferrer espulsava els pins del Bosch de la Mare de Deu recullint curculionits y en Viver, fixa la vista á Nou-creus, esfumava una posta de sol de gran efecte.

III

Recorreguda detingudament la Vall de Nuria, l' endemá, 17 de Juliol, emprenguerem el camí de Nou-creus, enfilantse 'ls companys Ferrer y Viver pe'ls cims de Nou-fonts y Vall d' Eyne, mentres que jo restava abaix examinant la Coma de Mulleras. Les principals especies que allí troví foren: l' *Alsine Villarsii* M. et K.; β *villosula* Kock.; *A. recurva* Walh.; *Arenaria grandiflora* All.; *Stellaria graminea* L., y *Alchemilla alpina* L., totes en els paratjes herbosos; la *Lonicera pyrenaica* S., penjant dels cingles; el *Molopospermum cicutarium* D. C., vora 'l torrent, y per les roques ombrívoles l' *Aspidium lonchitis* Sw.

Apenas havíam tornat al Santuari, quan ens avisan que uns joves seminaristas havían cassat un *escursó*, que tenían al pati. Acudim al moment y veig ab la natural sorpresa que 's tracta d' una auténtica *Vipera aspis*, Dum. et Bibr., varietat *nigra*, de més de 50 centímetres, que 's reputa, entre les tres varietats que conté l' especie, com la més verinosa. L' havían tret d' un munt de pedres, posantli, pera evitar que s' amagués, el peu quasi sobre la cua; y sense altre precaució que la de lligarli un cordill al cos, lo portaren boy viu y ab el cap lliure y ben aixerit, com si 's tractés de la bestiola més

inofensiva. Confesso que sentí vera esgarrifansa al considerar el perill que havían corregut aquells ardits joves.

A fí d' evitar el greu disgust que podría ocasionar qualsevulga descuyt ó imprudencia, acordarem ficarlo en un pot ab aygua *formolisada*, y, cedit generosament per llurs cassadors, passá á formar part del nostre material científich.

No tardárem en aumentar la secció zoológica ab una *Arvicola nivalis* L., un magnífich exemplar de *Talpa europæa* L., una *Rana fusca* Rœsel, bastant comú pe'ls ayguamolls de Nuria, á més de algúns cargols y varis insectes.

Al día següent marxarem cap al Coll de Finistrelles, ab el propósit de passar tot el día per aquelles serrellades. Després d' una llarga pujada y d' un continuat zigzach per una pendent molt abrupta, arrivarem á una planicie, al peu mateix de Finistrelles. Mes, sentintme cansat, desistí de pujar més amunt, recordant la penosa ascensió feta al vehí Puigmal, el 14 d' Agost de 1891, que breument referiré per lo que pugui interessar als excursionistas.

Surtí de Ribas de bon matí ab algúns amichs, entre 'ls quals hi havía dos metjes. Arribats á Nuria, després de dinar, ý presentantse el cel seré y hermós, resolguerem pujar al Puigmal per la tarde, sens mirar que passavam quasi bruscament dels 800 als 3,000 metres d' altura. Pujarem sens novetat, mes al baixar de cavall á uns 200 metres del cim, sentí ab gran intensitat el mal de montanya. El cor bategava fort originant 140 pulsacións per minut, la respiració era per demés fatigosa, escupía sanch, sentía un fret intens y suava d' engunia. Aixís y tot, vareig pujar al bell cim, recullint interessants especies; mes al tornarmen, trepitjant neu y preocupat per un malestar que visiblement aumentava, 'm digué tot tranquil el guía: «L' any passat al baixar per aquí va comensar á trovarse malament un senyor que acompanyava.» Y ¿qué va succehir? li responguí alarmat per aquella surtida. «¡Oh! res, diguí, que pochs dies després morí de mal de costat á Ribas.»

Semblant resposta 'm deixá glaçat, puig de sobras comprenía que l' estat congestíu del pulmó, revelat per l' expectora-

ció, podía dar lloch á una pulmonía. Gracies á Deu y als exquisits cuydados que 'm prodigaren els doctors Tous y Ullés, que passaren la nit en contínua junta, la cosa no tinguí conseqüencies, podent empendre l' endemá la tornada á Ribas.

Desde llavors he sentit gran horror á les altures, aixís terrestres com socials, puig que si 'n les primeres ofega l' enrariment del ayre, la condensació de l' enveja asfixía en les segones.

Deixant, donchs, que 'ls companys pujessin á Finistrelles y Pich de Segre, vareig quedarme á recorre la planicie y torrent que 's trovan á llur falda. L' *Erigeron uniflorus* L., *Aster alpinus* L. y el *Gnaphalium supinum* L., junt ab la *Viola palustris* L.. *Ranunculus parnasifolius* L. y el *Iberis spatulata* Berg, recullits pe'l camí, formaren les millors trovalles, mentres que 'm baixaren del cim el *Hieracium pumilum* Lap. y el *Senecis leucophyllus* D C.

Desde aquest moment donguí per terminades les excursións, per lo qual després de descansar el següent día á Nuria, emprenguerem la baixada á Ribas, ahont pernoctarem. L' endemá sortirem per Ripoll, visitant, com es de rúbrica, el superb monastir, honra de Catalunya y gloria del gran Morgades. Y despedintnos dels amichs Ferrer y Viver, que restaren algúns díes al Mas Llastanosa, propietat del primer, m' entorní á n' aquesta ciutat pera estudiar en la soletat y el silenci les moltes especies recullides.

Tarrassa, Septembre de 1904.

ALGUNS MICRO-COLEOPTERS DE CATALUNYA

PER

D. Felip Ferrer y Vert

Encare que nostra fauna colopterológica es objecte d' un cuidadós estudi fa molts anys, no hi ha dupte que per lo que pertany á la part de que avuy tracto, ó siga á la dels petits

coleópters, queda encara molt per fer. Això es comprén, si 's té en compte qu' es una costum un xich inveterada entre molts entomolechs, la de no ocuparse ab verdader cuydado dels petits insectes, tan interessants y dignes d' estudi com els demés.

Per lo que hasta are es porta fet en aquest ram, queda demostrat que nostra fauna regional es riquíssima en micro-coleópters y no pot esser d' altre manera, perque terreno propici no 'n falta. Si examinem ab cuydado la disposició general de nostre sol, essencialment montuós, notarém que per tot arreu son nombrosas las concas originarias de torrents y rius, acumuladors incessants de materias orgánicas y detritus de tota mena que constituheixen un dels camps més abonats per la propagació d' aquets insectes, ademés no hi mancan llachs, estanys y aigua-molls ab els consegüents llochs humits y paludosos, que son altres tants paratjes propis per lo mateix. La busca en aquestas condicions es sols qüestió d' entreteniment y perseverancia, explorant y reexplorant els mateixos llochs en diferentas épocas y molt especialment després de las plujas de primavera y tardor.

Molts dels coleópters desarrollats en las condicions sosditas acudeixen també á n' els prats florits, especialment durant els mesos de Maig y Juny, ahont poden ferse cullitas molt profitosas, y ab ben poch amohino, sols *dallant* ab la mánega per las plantas baixas y llochs herbosos.

Finalment, quelcom ha de dirse referent als *detritus* que podríam anomenar *accidentals*, com son els excrements y els petits cadávres. Aquets son punts freqüentats per moltas especies que ab dificultat poden obtenirse en diferents medis, n' obstant degut á una exagerada repugnancia solen deixar d' explorarse ab el cuydado que mereixen. Apropósit d' això recordo lo qu' em deya un amich ab tota l' ingenuitat d' un profá: «¡Home! Mira que 's precisa verdader humor per remenar certas cosas.» No ho nego. mes també devém convenir que si per tan poca cosa no portem nostre granet de sorra á la pila científica, tant se val que pleguem.

En quant á la posició geográfica de nostre terrer, baix el punt de vista micro-coleopterológich (y també del entomoló-

gich en general) no pot esser més óptima. Per el Sur la provincia de Tarragona participa en gran part d' una fauna molt semblant á la del Mitjdía d' Espanya; per el Nort, Girona y Lleyda entran de ple en la notable Fauna dels Pirineus Orientals, quinas últimas estribacions arrivan fins ben endins de nostra provincia com ho demostra la troballa en paratjes vehins á nostra ciutat de varias especies propias d' aquella regió.

En resum, tenint en compte tot lo dit no hi ha dupte, que quan els petits coleópters siguin estudiats ab verdader interés y se 'ls fassi objecte de l' atenció que 's mereixen, haurán de trobarse no sols en inmens nombre, sino que ab formas novas y propias, posant aixís en relleu sa verdadera importancia.

Com podrá veurers en el curs de la llista que segueix, la major part de las especies que la forman, procedeixen dels voltants de nostra ciutat que he recorregut en diferents ocasions. En mes petit nombre hi son las d' altras comarcas que per falta de temps no he pogut explorar com haguera desitjat y que en sa major part puch citarlas, degut sols á la amabilitat de varis consocis de *l' Institució* que me las han facilitat per son estudi.

Carabidae

Dyschirius punctatus, Dej.—Sant Feliu del Llobregat.
Bembidion cribrum, J. de V.—Entre 'ls detritus.—Barcelona.
— Dahlii, Dej.—Junt ab l' anterior y dins la sorra humida.—Barcelona, Sant Feliu del Llobregat, Girona.
— quadripustulatum, Dej.—Vores dels aigua-molls, ahont l' he trobat casi sempre en companyía del *B. quadrimaculatum* ab el qu' es confón ab freqüencia.—Can Tunis y Vallvidrera.
— obtusum, Serv.—Barcelona.
Tachys Fockii, Hum.—Entre 'ls detritus vegetals. Raro.—Barcelona.

Tachys haemorrhoidalis, Dej.—Com l' anterior, pro molt més abondant.—Barcelona.

— bistriatum, Duft.—Ab l' anterior.

Stenolophus marginatus, Dej.—Barcelona.—Las larvas vihuen entre els detritus á las desembocaduras dels rius. Unas quantas recullidas en el mes de Febrer van transformarse per complert á primers de Maig.

— teutonus v. abdominalis, Gené.—Sota las pedras dels llochs humits.—Sant Medí.

Acupalpus dorsalis, Gyll.—Barcelona.

Dytiscidae

Bidesus bicarinatus, Clairv.—Canals del Llobregat.—Barcelona.

Haliplus fluviatilis, Aubé.—Junt ab l' anterior.

Hydroporus varius, Aubé.—Resclosas del Ter.—Girona.

Hydrophilidae

Ochthebius margipallens, Latr.—Entre las plantas aquáticas que creixan en els canals del Llobregat.—Barcelona.

Cercyon quisquilium, L.—Canet de Mar.

— flavipes, Fabr.—Es bastant numerós en els excrements de animals herbívors.—Barcelona.

Heteroceridae

Heterocerus arragonicus, Kiesw. — Esplugas de Francolí, Barcelona.

Parnidae

Parnus griseus Erichs.—Entre las plantas que creixen al fons dels rechs fangosos y dins del mateix llot. —Barcelona.

Farnus luridus, Erichs.—Encare que desde fá molts anys ha sigut citada aquesta especie com única en els voltants de Barcelona, m' inclino á creure que s' ha confós freqüentment ab l' anterior, qu' es moltíssim mes abondant.

Cryptophagidae

Cryptophagus badius, Sturm.—En els detritus.—Barcelona.
Atomaria impressa, Erichs.—Ab l' anterior.

Nitidulariae

Meligethes viridescens, Fabr.—En las flors de las *compostas;* poch comú.—Gavá y Esplugas.
— serripes, Gyll.—Barcelona.
Carpophilus hemipterus, L.—N' he agafat alguns exemplars en las casas de la ciutat.
Brachypterus cinereus, Héer.—Sobre las flors.—Montserrat.

Trichopterygidae

Ptenidium pusillum, Gyll.—Prop dels femers y entre la palla consumida.—Barcelona.

Histeridae

Acritus nigricornis, de Mars.—En els mateixos llochs que l' anterior.—Barcelona.

Scarabaeidae

Aphodius lividus, Ol.—Barcelona.
Pleurophorus caesus, Panz.—Barcelona, Vilanova y Geltrú.

Buprestidae

Trachys pumila, Illig.—Sobre las plantas baixas.—Sant Medí,

Tenebrionidae

Stenosis angustata, Herbst.—Sota las pedras en els paratjes ombrívols y humits.—Gavá, Sant Feliu del Llobregat.
Leichenum pulchellum, Küst.—Entre detritus vegetals. Escás.—Barcelona.
Gnathocerus cornutus, Fabr.—Sta. Eugenia (Girona); Gualba.

Curculionidi

Mylabris murimus, Schön.—Al hivern 's troban nombrosos individuos dins dels troncs sechs de l' *Inula viscosa* y del *Rubus*.—Barcelona.
Tropideres curtirostris, Muls.—A las plantas baixas. Escás. —Barcelona.
Apion vorax, Herbst.—Montserrat, Barcelona. Escás.
— rufirostre, Fabr.—Gualba.
Tychius meliloti, Steph. - Barcelona.—Escás.
Sibynia silenes, Perris.—Montserrat.
— sodalis, Germ.—Sobre las flors.—Barcelona.
Baris cuprirostris, Fabr.—Sant Medí.
Ceutorynchus macula-alba, Herbst.—Barcelona.—Escás.
— arator, Gyll.—Id., id.
Miarus graminis, Gyll.—Sobre las flors de las *compostas*. Abundant en els mesos de Maig y Juny.—Montserrat.

Chrysomelidae

Pachybrachys azureus, Suffr.—Sobre las plantas baixas. No abunda.—Barcelona.
Phaedon armoraciae, Lin.—Barcelona.—Escás.

Coccinellidae

Coccidula scutellata, Herbst.—Sobre els jonchs de las vores dels rius.—Barcelona, Girona.

Scymnus abietis, Payk.—L' he trobat sempre sobre las flors dels cards.—Barcelona, Esplugas.

— Apetzi, Muls.—Aquest coccinelid soposo qu' ha d' esser general en tot Catalunya perque en ma coleccio hi tinch exemplars de Gandesa, Falset, Barcelona, Sabadell y Girona.

— —v. interruptus, Goeze.—Mes escás qu' el tipo. —Barcelona, Sabadell.

CONTRIBUCIÓ
A LA
FAUNA MALACOLÓGICA DE CATALUNYA

MOLUSCHS DE MONTSERRAT

PER

D. ANTONI DE ZULUETA

Els socis de l' INSTITUCIÓ han contribuit molt activament á l' estudi de la Historia Natural montserratina, y el catálech que va publicar mon bon amich en Joseph Maluquer (1) será durant molts anys el punt de sortida dels estudis que 's fassin sobre els moluschs de la típica montanya catalana.

En las excursións que per ella vareig fer durant els días 13 á 16 d' Octubre del any passat, recullí gran nombre d' exemplars sens conseguir trobar ni una sola especie que 'l Sr. Maluquer no hagués ja citat. Més afortunat que jo ó pot ser més laboriós, ha sigut nostre actiu colega Rvnt. P. Adeodat Marcet, puig entre els moluschs que recull y que m' en-

(1) «Contribució á la fauna malacológica de Catalunya —I.—Moluschs recullits en la Montanya de Montserrat» (Butll. d. l. Inst. Cat. d. H. N. números 17-18, Febrer-Mars 1903.)

vía per estudi he trobat varis géneros y especies no citadas en el referit catálech y que anoto á continuació:

Succinea Pfeifferi, Rossmässler.—Foren trobats abondants individuos vius en els voltants de la *Font de la Noguera* que está situada al peu de la montanya baix la cova de la Verge y no lluny del Llobregat.

Helix aspersa, Müller var. Scalariformis.—Bonich exemplar jove de 3 $^{3}/_{4}$ voltas d' espira semblant al que figura Moquin-Tandon (1), si bè difereix d' ell en ser teratológich desde la primera volta. Fou trobat á l' hort interior del Convent. Molts *Helix* ofereixen varietats *scalariformes;* pro l' especie de que tractem las presenta ab relativa frecuencia; axís el Dr. Salvañá possehía exemplars d' ella procedents de Torroella de Montgri, oferint aquesta varietat d' un modo molt típich.

Helix lapicida, Linneo var. alba.—Han sigut trovats varis exemplars. Son color, sens esser nitidissim, no tè tacas.

Helix alonensis, Fèrussac.—Un sol exemplar de aquesta especie, pro plé de vida puig en el viatge que el 16 de aquest novembre va fer desde Montserrat á Barcelona se menjá el paper que l'embolicaba y va refer son *epifracma.* Montserrat es el punt més septemtrional en que ha sigut citada aqüesta especie en nostra península. (2)

Pupa granum, Draparnaud.—Viu sobre las rocas.

Isthmia minutissima, Hartmann.—(Isthmia muscorum, Draparnaud). Sols he vist un exemplar de Montserrat. Aquesta especie es mes coneguda ab el nom específich de *Draparnaud (1801);* que encare que anterior al de *Hartmann (1821),* no s' ha d' admetre, puig doná lloch á una sinonimia cuan l' especie qu' ens ocupa y la *Pupilla muscorum, Müller (1774)* (3), entraban en el género *Pupa.*

---

(1) Hist. nat. d. moll. terr. et fluv. de France. Atlas, plan. XIII, fig. 31.

(2) D'aquí á poch sortirá en el Butlletí una nota sobre l' *Helix alonensis* á Catalunya.

(3) Encare que aquesta especie se cita habitualment com de *Linneo (1758)* y no de *Müller (1774)*, no ha de seguirse aquesta costum, puig s' ignora á quina forma de Pupidae se refería Linneo al crear son *Turbo muscorum.* Westerlund creu que 's refería á la *Pupa avenacea, Bruguière.*

Hypnophila Boyssii, Dupuy.—Vareig rebrer sis individuos morts d' aquesta especie que, tenint en compte la posició aislada de la montanya, proban que viu en ella.

Comparant la present nota ab l' important catálech del Sr. Maluquer dona lo següent resultat:

Géneros citats per en Maluquer	18
Id. id. en aquesta nota y que 'n Maluquer no cita *(Succinea, Isthmia e Hypnophila)*. .	3
Total de géneros de moluschs trobats á Montserrat. . .	21
Especies citadas per en Maluquer.	59
Id. id. en aquesta nota y que 'n Maluquer no cita.	4
Total de especies malacológicas citadas á Montserrat. .	63

Me complau el donar las gracias al P. Marcet per el nou favor que m' ha fet enviantme las especies objecte d' aquest petit article.

NEUROPTERS DE TARRASSA

PER

D. DOMINGO VENTALLÓ

Desitjós de contribuhir al coneixement de la fauna entomológica de Catalunya, presento á nostra Institució com á testimoni de gratitut per haverme atmés entre'l nombre dels seus socis la següent llista dels Neurópters recullits en algunas excursions fetes l' istiu passat pe'ls voltants de Tarrassa. Sent novell encara en aquets estudis, he acudit per la determinació de les especies al R. P. Longinos Navas S. J., qui ha tingut la bondat de revisarles. Molt ben pagat me tindré del meu treball, si puch ésser ab aquesta llista útil á la Institució y á la ciencia patria.

Libelulits.

Libellula depressa, L.
Diplax Fonscolombei, Sèlys.
— striolata, Charp.
— vulgata, L. Molt vulgar per tot arreu.
Orthetrum brunneum, Fonsc.
— caerulescens, ♂ Fabr.
— cancellatum, L.
— nitidinerve, Sèlys.
Crocothemis erythræa, Brull.

Esnits.

Aeschna cyanea, Müll. En general per tot arreu.
Anax imperator, Leach. (Anax formosus V. d. L.)
Cordulegaster annulatus, Latr.
Calopteryx virgo, L. ♂ Santa Margarida.
— hæmorrhoidalis, V. d. L. Santa Margarida.
Lestes viridis, V. d. L. Comú per tot arreu.
Sympecma fusca, Van der Linden.
Platycnemis latipes, Ramb.
Ischnura Graellsi, Ramb.
Agrion puella, L.
— Lindeni, Sèlys.

Termitits.

Calotermes flavicollis, Fabr.

Ephemerits.

Cloeon dipterum, L.: Per tot arreu.
— simile, Eat.: Tant general com l'anterior.

Crisopits.

Chrysopa vulgaris, Schneid. Sobre'l *Rhus coriaria* y el *Rubus thyrsoideus*.

Chrysopa flavifrons Brau: ab diferentes varietats ó variacions.

Chrysopa flavifrons, Brau: var nigropunctata, Ed. Pic.
— prasina, Burm.
— prasina, Burm: var stricta, Navás.
— formosa, Brau.
— iberica, Navás: Nova per Catalunya.
— cosmeta, Navás.

Panorpits.

Panorpa meridionalis, Ramb.

Mirmeleontids.

Acanthaclisis occitanica, Vill. No citada encara de Catalunya.

Creagris plumbeus, Oliv. Abundant per tot arreu.

Macronemurus appendiculatus, Latr.

Myrmeleon arenarius, Navás: Can Gorchs.
— nemausiensis, Borkh. Can Poal.

Alguns altres se'n trobarán, sobre tot dels Tricópters de que n'he cullit dues especies, y que reservo per una altra comunicació, si á Deu plau qu'en trobi d'altres.

UNA EXCURSIÓ D' ARTA A LES COVES

PER

LLORENS GARCIAS FONT

Al 23 de Juliol prop passat ab mon amich en Jaume Sancho várem sortir d' Artá al objecte de arribar á les coves per recullir calçita en sos voltants; ell anava preparat ab un martell y escarpre, jo portava els útils indispensables per la cassa y recolecció dels insectes.

El camí es bastant pla: á dreta y esquerra es veuhen camps cultivats d' extensió relativament petita, (donchs la propietat está molt dividida), voltats de paret, lo qual es un gran obstacle per la cassa dels insectes; uns d' ells, poblats d' ametllers y figueres, *Amigdalus communis* L. y *Ficus carica* L. ab ses moltes varietats; altres plantats fa pochs anys de vinya, qu' es bastant ufana, lo que sembla indicar que la *filoxera* ha acabat sa fam devastadora.

De tant en quant feya alguna sortida del camí per girar les pedres, ó mirar alguna flor per sercar els coleópters, ó bé correr ab el filet darrera alguna papallona, de las que recordo el *Papilio Machaon* L., *Colias edusa* F., *Pieris rapae* L., *Leucophasia sinapis L.*, *Vanessa cardui* L.; més envant, vore la Torre de Cañamel (torre gótica que val la pena de veurers), y á les flors del cart de formetjar *Onopordon Acanthium* L., trobí el *Tillus transversalis* Charp. abundant y un *Larinus* ¿sp?; sota les pedres algunas *Assidas* y altres, en el romaní, *Rosmarinus officinalis* L. que creix en las garrigas junt ab les estepas, diferents especies de *Cistus*, mata *Pistacea Lentiscus* L. gatoba *Ulex parviflorus* Pourr., carritx *Ampelodesmos tenax* L., etc., trobí la *Chrisomela americana* L. y vegí abundants els *Bombus:* per fi arribárem al mar, y primer atravessant la platja y després costa amunt y per camí estret, entre el monóton y pesat crit d' innombrables sigales *Cicada plebeja* L., posadas á n' els pins, arribárem á les coves terme de la nostra excursió.

La tarde va esser bastant profitosa: allí recullírem bonichs exemplars de calçita concrecionada, escalenoedrica y romboedrica, als Lepidópters abans citats y unas 20 especies de coleópters, quina llista aumentada ab altres especies recullides per els voltants del poble, puch presentar gracies á n' els distingits coleopterolechs, amichs y companys d' Institució en J. Mas de Xaxars y F. Ferrer y Vert, que han tingut la bondat de clasificármels.

Carabidae

Carabus morbillosus, Fab.—A n' els camps y sota les pedres.
Licinus granulatus, Dej.—id., id.
Laemosthenes terricola, Herbst.—A n' els femers.
Percus plicatus.—Sota les pedres.
Ditomus calydonius, Fab.—A n' els camps, escás.
Acinopus tenebrioides, Duft.—Sota les pedres.
Amara aenea, De Geer.—A n' els femers.
Ophonus griseus, Panz.—A n' els excrements.
Harpalus pubescens, Müll.—Id.
Aristus clypeatus, Rossi.—En galerías sota les pedres.

Girinidae

Girinus natator, Scop.—Nadant, á n' els torrents.

Hidrophilidae

Hidrophilus piceus, Lin.—A n' els torrents y ayguas estancadas.
Sphaeridium bipustulatum, Fab.—A n' els excrements.

Staphylinidae

Ocypus olens, Müll.—Camins y camps.

Histeridae

Hister major, Lin.—A n' els excrements.
Saprinus nitidulus, Payk.—Id.. id.

Scarabeidae

Scarabeus sacer, Lin.—A n' els camps y excrements.
Copris hispanus, Lin.—Id., id., abundant.
Bubas bison, Lin.—Mort dins de l' aygua.
Ontophagus taurus, Lin. A n' els excrements.
Oniticellus flavipes, Fab.—Id.
Geotrypes laevigatus, Fab.—Id.
Phylognatus silenus, Fab.—Una nit á un llum.
Oryctes nasicornis, Lin. Camins y excrements.
— Gripus Ill.—Id., id.
Oxythirea stictica, Lin.—Sobre les flors de les Rosáceas.
Cetonia hirtella, Lin.—Sobre las mateixes y altres.
— Cardui, Gyll.—A une casa d' abelles.
Valgus hemipterus, Lin.—Sota les pedres.

Buprestidae

Chalcophora mariana Lin.—Sobre 'ls pins.
Ancylochira flavomaculata, Lin.—Sobre 'ls pins tallats.

Tenebrionidae

Blaps gigas, Lin.—Entre la palla y fulleraca en descomposició.
Asida depressa. Pe 'ls camps y sota les pedres.
— Moraguessi.—Id., id.
Tenebrio obscurus, Fab.—A n' els femers.
Helops viridicollis.—Sota l' escorxa d' els eucaliptus.
Heliopates abbreviatus, Oliv.—Sota les pedres.
Olocrates semicostatus.—Sota les escorxas en descomposició.

Curculionidi

Brachycerus undatus, Fab.—Llochs humits.
Larinus Scolymi, Oliv.—En les flors de la caxofa.
Larinus ¿sp?—En les flors del cart de formetjar.
Lixus augustatus, Fab.—Sobre 'ls rosers.

Dascillidae

Pelania Mauritanica, Lin.—A n' els llums.

Cleridae

Tillus transversalis, Charp.—A les flors del cart de formetjar.

Cerambicidae

Cerambyx heros, Fab. Sobre les alzines, abundant.
Hylotrupes bajulus, Lin.—Sota les escorxes dels eucaliptus.

Crysomelidae

Coptocephala scopolina, Lin. Sobre las Inula y Pistacea, en camins vehinals.
Labidostomis ¿bimaculata? Rossi.—Id., id.
Lachnaea pubescens, Duft.—Id., id.
Timarcha Balearica.—Per camíns y camps.
Chrysomela Banksii, Fab.—A n' els arbres.
— Americana, Lin.—A n' el Rosmarinus.

Coccinellidae

Coccinella septempunctata, Lin.—Abundantíssima.
(Mallorca) Artá, Agost 1904.

OBRAS

Y PUBLICACIÓNS REBUDAS PERA LA BIBLIOTECA

REVISTAS

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Núms. 404, 405, 408 y 409.

Miscellanea Entomologica.—Núms 3-4, vol. XII.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.—Setembre y Octubre de 1904.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Tomo III, núm. 8.

Parergones del Instituto Geológico de Méjico.—Tomo I, núm. 3.

Bulletin du Musée Océanographique de Monaco.—Núms. 18 y 19.

OBRAS

Manual práctico del disecador, por D. Manuel Llofriu.
(Donatiu de D. Joseph Maluquer).

Catálech de obras de Entomología, de la casa W. Junk de Berlín.

Faune du tumulus de St. Christophe, pres Grasse (Alpes Maritimes) par H. Caziot.
(Donatiu de D. A. de Zulueta).

Novas Científicas, per D. Ferrán Alsina.
(Donatiu de l' autor).

INDEX

DE LO CONTINGUT EN EL VOLUM PRIMER DEL BUTLLETÍ

ZOOLOGÍA

Mamífers

Aus

Reptils y Batracis

Peixos

INSECTES

Coleópters

Neurópters

Lepidópters

Dipters

MIRIAPODS

ARÁCHNITS

TAULA GENERAL

GRAVATS

(1) Lámina apart.

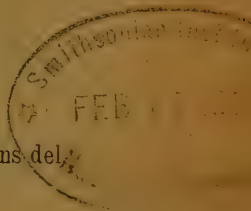
Imp. LA HORMIGA DE ORO.- Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 2.on—Núms. 1 y 2 Janer y Febrer 1905

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.

CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL

Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a

BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, prévia aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

Sense cobertas		50 exemplars	100 exemplars
	1- 4 planas	2 ptas.	4 ptas.
	5- 8 »	4 »	8 »
	8-16 »	8 »	16 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siège de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

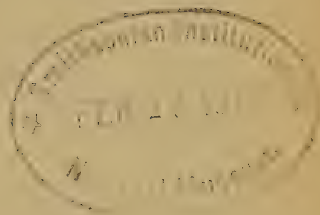
La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIO CATALANA D' HISTORIA NATURAL

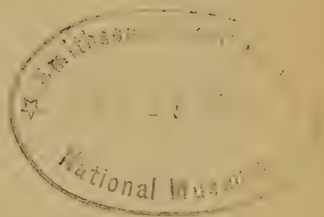

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

ANY SEGÓN
(SEGONA ÉPOCA)
1905

LOCAL SOCIAL
CARRER DEL PARADÍS, NÚM. 10, PÍS 1.ER, PORTA 2.A
BARCELONA

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(Const. Fid. Cath. c. IV).

Janer-Febrer, 1905 Vol V. (2.ª época, any 2.on) Núms. 1-2

SECCIÓ OFICIAL

CONCELL DIRECTIU PERA 1905

President.—Norbert Font y Sagué, Pbre.
Vis-president.—Felip Ferrer y Vert.
Secretari.—Joseph Maluquer y Nicolau.
Vis-secretari.—Llorens Garcías y Font.
Tresorer.—Joseph M.ª Mas de Xaxars y Palet.
Bibliotecari.—Joan Batista d' Aguilar-amat y Banús.
Conservador del Museu.—Antoni de Zulueta y Escolano.
Concellers . . . . { Felip Ferrer y Vert.
Joseph Maluquer y Nicolau.

LLISTA DELS SOCIS

Honoraris

R. P. Joseph Pantel, S. J.—Castel Gemert, per Helmond, Holanda, (Brabant septentrional).—*Anatomía dels Insectes.*

Dr. D. Joan Cadevall y Diars.—Carrer de la Vall, Tarrassa (Barcelona).—*Botánica.*

R. P. Longinos Navás, S. J.—Colegi del Salvador, Zaragoza. —*Neuropters.*

M. I. Sr. Dr. D. Jaume Almera, Pbre.—Sagristáns, 1, 3.er, Barcelona.—*Geología.*

D. Lluís Maria Vidal.—Diputació, 292, pral., Barcelona.—*Mineralogía* y *Geología.*

Numeraris

AGRUPACIÓ REGIONALISTA DE TARRASSA. (Barcelona).

AGUILAR-AMAT Y BANÚS, JOAN BTA. DE.—Diputació, 273, 3.er, Barcelona.—*Malacología.*

BARNOLA, JOAQUÍM M.ª, S. J.—Colegi de Sant Ignasi, Sarriá (Barcelona).

BOADA Y LLADÓ, ANTONI.—Carrer de Sant Antoni, Tarrassa (Barcelona).

BOFILL Y PICHOT, JOSEPH M.ª—Doctor en Medicina, Aragó, 281, pral., Barcelona.—*Himenópters de Catalunya.*

BOLIVAR Y URRUTIA, IGNASI.—Doctor en Ciencias Naturals, Jorge Juan, 17, Madrid.—*Ortópters.*

COMABELLA Y MALUQUER, JOAN.—Doctor en Farmacia, Carme, 23, Barcelona.—*Entomología.*

CONCABELLA, JOSEPH, E. P.—Colegi de las Escolas Pías, Mataró (Barcelona).

DIRECTOR DEL COLEGI DE VALLDEMIA.—Mataró (Barcelona).

DUSMET Y ALONSO, JOSEPH M.ª—Doctor en Ciencias Naturals, Plassa Sta. Cruz, 7, Madrid.—*Himenópters.*

ESTEVE, JOSEPH.-Apotecari, Plassa del Oli, Manresa (Barcelona).

FÁBREGAS, ROSENDO.—Advocat, Corts Catalanas, 583, 4rt., esquerra, Barcelona.

FARRIOLS, JOSEPH.—Rambla del Centro, 25, 2.on, Barcelona.

FERRER Y DALMAU, ANTONI.—Enginyer, Pelayo, 50, 3.er Barcelona.

FERRER Y DALMAU, EUGENI.—Enginyer, S. Domingo, 20, Tarrassa (Barcelona).—*Entomología.*

FERRER Y VERT, FELIP.—Lancáster, 6, 3.er, Barcelona.—*Coleópters.*

FONT Y SAGUÉ, NORBERT, PBRE.—Doctor en Ciencias Naturals, Fontanella, 13, 3.er, Barcelona.—*Geología.*

GARCIAS Y FONT, LLORENS.—Corts Catalanas, 547, 4.rt., Barcelona.—*Coleópters.*

GUITART, JOSEPH, PBRE.—Plassa de Creus, 2, 2.on, Manresa (Barcelona).

Malgá, Andreu, Pbre.—Gállech, per Parets del Vallés, (Barcelona).—*Botánica.*

Maluquer y Maluquer, Lluis.—Doctor en Medicina, Balaguer.

Maluquer y Nicolau, Joseph.—Jaume I, 14, pral, Barcelona, —*Malacología.*

Maluquer y Nicolau, Salvador.—Jaume I, 14, pral, Barcelona —*Lepidópters.*

Marcet, Adeudat Francisco, O. S. B.—Monastir de Montserrat (Barcelona).—*Botánica.*

Mas de Xaxars y Palet, Joseph M.ª—Enginyer, Diputació, 300, 3.er, Barcelona.—*Coleópters.*

Palet y Barba, Domingo.—Advocat, Tarrassa (Barcelona)

Plantada y Fonolleda, Vicens.—Veterinari y Mestre, Mollet del Vallés, (Barcelona),

Ragué y Camps, Joan.—Propietari, Gualba (Barcelona.)

Rives y Maopoey, Joseph.—Diputació, 353, 3.er, Barcelona.

Romaní y Guerra, Amador.—Rambla de Catalunya, 121, 4.rt, Barcelona.

Romaní y Guerra, Conrat.—Passeig de Gracia, 60, 2.on, 2.ª, Barcelona.

Sagarra y Castellarnau, Ignasi de.—Mercaders, 33, 1.er, Barcelona.—*Lepidópters.*

Solano y Eulate, Joseph, Marqués del Socorro.—Jacometrezo, 41, Madrid.

Sole y Plá, Joan.—Doctor en Medicina, Condal, 24, 1.er, Barcelona.

Soler y Pujol, Lluís.—Naturalista-preparador, Raurich, 9, Barcelona.

Tarré y Tarré, Emili.—Sobradiel, 4, 1.er, Barcelona.—*Ornitología.*

Turull, Pere.—Diputació, 276, pral, Barcelona.

Ventalló, Domingo.—Font Vella, 118, Tarrassa (Barcelona).—*Entomología; Staphilinits* y *Dipters.*

Zulueta y Escolano, Antoni de.—Bailén, 66, 2.on, Barcelona. —*Moluschs, Batracis y Reptils.*

Sessió del 4 de Desembre de 1904

Presidencia de D. Felip Ferrer y Vert

A las onze del matí el Sr. President obrí la sessió, ab la assistencia dels socis Srs. Maluquer (S.). Bofill, Ferrer y Vert, Aguilar-amat, Zulueta, Garcías, Font y Sagué, Romaní (A), Maluquer (J.), y Soler (Ll). Acte seguit el Secretari llegí l' acta anterior, que fou aprobada per unanimitat.

Socis admesos.—Ho son els Srs. D. Amador y D. Conrat Romaní y Guerra, y D. Joseph Farriols.

Comunicacions.—El Sr. Garcías dona lectura á una *excursió de Artá á las covas* feta per ell, ab la llista dels *Coleópters* recullits durant la mateixa.

—El Sr. Maluquer (S.) presenta una *guía pera la cassa, preparació y conservació dels Lepidópters*, aplech de las observacións fetas personalment durant las excursións per ell efectuadas, ab la descripció dels aparells y utensilis ó eynas pera la cassa, procediments é instruccións pera la preparació, etc.

—El mateix soci dona compte de la *excursió á Gavá y Brugués* (Baronía d' Aramprunyá), efectuada ab el consoci mossén Font y Sagué y altres senyors de la Cátedra de Geología del «Centre Excursionista de Catalunya», el 20 del passat Novembre, en la que 's recullíren algúns insectes y bastants fóssils (*Phacops miser*, *Tentaculites*, *Orthoceras*, *Spirifer*, *Orthis*, *Monograptus priodon*, *Menzelia* etc.), en els terrenos y jasciments Devónichs de la vinya negra, Silurichs de Can Margarit, y Triasich Mitj del Calamot. Se recullíren ademés algunas mostras de minerals de ferro (*limonita*, *pirita*,...) y de manganés.

—El Sr. Romaní presenta un bon munt d' ossets de petits mamífers, segurament *Eliomys*, *Arvicola* y altres, recullits aprop de Capellades, sota un niu d' esparvés, quina especie no pogué precisar: la major part eran fragments de crani, sobretot maxilars ab dentadura complerta.

—Tambè presenta un hermós y sencer crani de guineu (*Vulpes vulgaris*, Briss.) trovat per ell en la mateixa localitat.

—El Sr. Soler y Pujol llegeix una nota sobre *algúns cassos d' albinisme* observats per ell en algunas aus.

—El Sr. Bofill llegeix una noticia necrológica del malhaurat soci honorari D. Pere Antiga.

Y no haventhi res més per tractar s' aixeca la sessió á la una.

Sessió del 18 de Desembre de 1904

Presidencia de D. Eugeni Ferrer y Dalmau

A las onze del matí, y ab l' assistencia dels Srs. Font, y Sagué, Ferrer y Vert, Aguilar-amat, Comabella, Mas de Xaxars, Maluquer (S.), Maluquer (J.), Romaní (A.), Romaní (C.), Bofill, y Zulueta, el Sr. President obrí la sessió.

Acte seguit se llegí l' acta anterior que per unanimitat fou aprobada.

Estat de Comptes.—El Sr. Maluquer (J.), presenta l' estat de comptes, que després de detallarlo, es aprovat per unanimitat. En resúm es el següent:

Entradas.	527'00	pessetas
Sortidas	516'62	»
En caixa. . . .	10 38	»

Renovació de Junta.—El Sr. Ferrer y Dalmau, manifesta, que haventse convocat aquesta sessió extraordinaria, pera la elecció de cárrechs, suspén la sessió per cinch minuts pera que 'ls socis se posin d' acort.

Represa la sessió, se elegeix per unanimitat la següent:

President.—Mossen Norbert Font.
Vis-president.—Felip Ferrer.
Secretari.—Joseph Maluquer.
Vis-secretari.—Llorens Garcias.
Tresorer.—Joseph M.ª Más de Xaxars.
Bibliotecari.—Joan B.ta d' Aguilar-amat.
Conservador del Museu.—Antoni de Zulueta.
Concellers.—Felip Ferrer y Joseph Maluquer.

El President electe Mossen Font y Sagué, s' aixeca, y després de donar las gracias per son nomenament, proposa pera 'ls indivíduos que han format la junta durant l' any corrent 1904, un vot d' agrahiment, per l' acert y activitat ab que han portat la Institució, durant aquesta anyada, logrant donarli un impuls de verdader avans, á pesar de lo recent de sa fundació.

El Sr. Maluquer (J.), en nom dels aludits, agraheix de tot cor lo proposat pel Sr. Font, pero observa, que la bona marxa qu' ha portat la Institució fins avuy, se deu principalment á l' acert ab que ha dirigit tots els trevalls, el Sr. Ferrer y Dalmau, proposant per lo tant que á dit Sr. se l' hi fassi present per medi d' un expressiu vot de gracias, l' agrahiment dels socis per sa bona gestió presidencial. Aixis s' acorda per aclamació.

Avans d' aixecarse la sessió, el Sr. Aguilar-amat dona compte d' haver ingressat en la Biblioteca de la Institució més d' un centenar de volúms y follets, procedents de la subasta que dels llibres de la *Institució Catalana de Ciencies Naturals*, s' efectuá 'l 14 del corrent, per disolució d' aquesta Societat.

Y no haventhi res més per tractar s' aixecá la sessió á dos cuarts d' una.

COMUNICACIONS

NOTAS ORNITOLOGICAS

PER

D. Lluis Soler y Pujol

I

DOS CASSOS D' ALBINISME

En el curs de l' última quinzena del passat Octubre he tingut ocasió d' observar en mon laboratori, dos cassos d' albinisme entre aus de nostra terra.

El primer era en una perdiu comú (*Caccabis rubra* Briss.) cassada prop de Berga. Presentaba la part inferior de la gorja ó siga el davant del coll, tot el pit, l' epigastre y el ventre fins á la vora de la regió anal, d' un blanch molt pur. Aquesta faixa s' estenía per els costats fins casi sota de las alas. En lo restant el plumatje era de coloració normal.

El segon cas, molt mes notable y del que no en recordo altre en la mateixa especie, era sobre d' un cruxidell (*Emberiza miliaria* Lin.) Al primer cop de vista tot el plumatje en general se presentaba uniformement d' un blanch brut; solzament després d' un examen mes detingut podía observarse que varias cobertoras de las alas en son ters superior eran de un rogench negrós, aixis com tres rémiges bordas de l' ala dreta; á la cua també hi tenía dos pennas d' un negre intens en casi tota sa extensió. En el centre del lorum s' hi notaba un enfosquiment produit per petitas estrias d' un terrós obscur. L' exemplar era complertament adulte y había arribat al maxim de son desarrollo. Era procedent de la «Torra Bonica» de Tarrassa, ahont fou mort per mon amich el Sr. Jaume Canals, president de la «Nova Asossiació de Casadors de Barcelona» avuy propietaria de dita finca.

Barcelona, Desembre de 1904.

NOTAS NEUROPTEROLÓGICAS

POR EL

RDO. P. LONGINOS NAVÁS, S. J.

VI

NEURÓPTEROS DE MONTSERRAT

La montaña.—Aprovechando un viaje á Barcelona desviéme del camino para visitar la simpática montaña, punto obligado de visita de turistas nacionales y extranjeros y sobre todo de los devotos catalanes que á los pies de su Reina la

Perla de Cataluña acuden frecuentes y fervorosos, bien en demanda de gracias, bien para rendírselas por las mercedes recibidas. No describiré la conocida Sierra con sus abigarrados obeliscos ni los magníficos y pintorescos panoramas que durante el trayecto del tren de cremallera se desarrollan ante la vista del extático visitante. Era la vez primera que la pisaba desde que estoy dedicado á los estudios de la naturaleza, y he de confesar que nunca me había parecido tan pintoresca, tan bella, tan sublime. El día 19 de Julio del pasado año 1904 llegaba á Monistrol, y aquel mismo día había de reunirme en el Santuario con el conocido naturalista P. Joaquín de Barnola, S. J., venido de Barcelona, y al siguiente con el joven botánico P. Adeodato Marcet, O. S. B., hecho en adelante guía y compañero inseparable de nuestras excursiones.

La Cueva de la Virgen.—Celebrado al amanecer el santo Sacrificio en la Basílica montserratina, lo cual practicamos asimismo los demás días de nuestra estancia en la montaña santa, nuestro primer intento fué visitar la Cueva de la Virgen, donde á la sazón moraba el P. Marcet. Poca esperanza tenía yo de hallar líquenes en abundancia, si no es hacia la cumbre del monte y en las espesuras, mas no fué pequeña mi sorpresa al advertir los muchos y variados que cubrían las rocas, de los cuales hicimos regular acopio. Dejaré para otra ocasión el exponer los resultados liquenológicos de mi excursión á Montserrat, cuando con el poderoso concurso del P. Marcet se haya elevado considerablemente el número de los recogidos. En esta sencilla narración sólo diré de los neurópteros de la montaña, cuya caza era otro de los fines primarios de mi visita. Ninguno vimos durante aquella primera excursión, á no ser un *Machilis* de que hallamos después buen número de ejemplares. Así, consagrando de paso unos instantes á la admiración de los Misterios del Rosario que la piedad catalana ha levantado á los lados del camino que á la Cueva de la Virgen guía, llegamos á ella después de dos horas de exploración, habiendo empleado este tiempo en el trayecto que suele recorrerse en media hora.

La entrevista con el P. Marcet no pudo ser más cordial; ni

medió más tiempo que vernos y hablarnos para convertirnos en íntimos amigos. Tanto, que no consintió volviésemos solos á desandar el camino andado, antes nos acompañó hasta casi junto al Santuario, no sin habernos antes internado por la espesura del barranco llamado *de los ecos* ó del *cuarto Misterio*, donde con el *Pomatias montserraticum*, abundantísimo en toda la montaña, recogí la *Pupa goniostoma* menos frecuente y la *bofilliana* más rara, con otros moluscos de menor cuantía, mientras mis compañeros contemplaban y recogían buen número de fanerógamas y de criptógamas vasculares. Entre las primeras pude ver ya agostada la *Ramondia pyrenaica*, que en el mismo sitio cogió el señor Rivas Mateos y la describió como variedad nueva con el nombre de *Lazaroi*.

Poco más de las 11 del día serían cuando llegábamos de nuevo al Santuario con ánimo de visitar al Rdmo. P. Abad, como lo practicamos; siendo recibidos con la amabilidad y cariño que le caracterizan y concediéndonos gustoso que el P. Marcet se uniese á nuestras excursiones en adelante, para lo cual mandó á la Cueva á otro monje que durante aquellos días le substituyese; gracia que estimamos en lo que se merece y nunca podremos agradecer bastante.

A San Dimas.—Por la singular senda, más bien escalera, que por la parte trasera del Santuario se encarama entre rocas hasta la ermita de San Dimas, trepamos al comenzar la tarde, siendo escasísima la caza de insectos en general y absolutamente nula la de Neurópteros. En cambio tuvimos el consuelo de visitar una vez más la histórica ermita y el sitio preciso en que mi excelso Patriarca Ignacio de Loyola hizo confesión general por espacio de tres días, cuando abandonada la vanidad del mundo se dirigía á Manresa á echar los cimientos de su grande obra. El regreso por las ermitas de la Trinidad y Santa Ana igual resultado dió por lo que á Neurópteros se refiere.

Santa Cecilia.—El P. Barnola había trabado conocimiento con un entusiasta botánico, el Dr. Joaquín María Gibert, de Tarragona, á quien tuve el gusto de conocer aquella tarde y

de invitarle á la excursión que proyectábamos á Santa Cecilia al día siguiente. Admitió al momento la invitación, con lo que nos cupo la dicha de departir toda la mañana con uno de los pocos que en España se dedican con ardor á estudios puramente teóricos y serios. A él debo también uno de los mejores Neurópteros que poseo, pues sacudiendo al azar con su bastón el ramaje del camino de los *Degotálls*, hizo salir la *Nothochrysa italica* que entró luego en mi manga para ser incorporada á mi colección. Creo que es esta la segunda vez que se cita de España tal especie, y la tercera que en la misma se ha cogido, habiéndomela enviado de Muro (Valencia) el P. Barnola el año 1902. Ambas se han capturado próximamente á la misma altura de 600 á 700 metros. Con la *Æschna affinis* recién metamorfoseada á que dí alcance, el *Myrmeleon nemausiensis* y algún otro neuróptero de escaso valor hube de contentarme, si bien no dí por mal empleado el abrasador calor que padecimos á trueque de estos hallazgos y de los buenos criaderos de la fuente del Moro y sitios inferiores, donde á buen seguro se hallarán Pérlidos y Tricópteros, de que ninguno vimos en toda nuestra excursión.

En tanto el P. Barnola halló la *Discothera tunetana* Finot. Este hallazgo unido á los de Uclés, Cartagena y Madrid, hacen creer bastante extendida por España el área de dispersión de este Ortóptero.

San Miguel.—Menos afortunada en Neurópteros, igual ó mejor en líquenes fué la excursión que por la tarde realizamos á la ermita de San Miguel y poco más allá, camino de Collbató, pasando casi siempre por senda desviada abierta por barrancales y espesura. En vano busqué el *Ascalaphus Cunii* cogido por primera vez en este sitio por el señor Cuní y más tarde en Santa Cecilia y otros sitios de la montaña por el señor Maluquer y P. Marcet. Ni uno solo pude cazar, ni ver siquiera. Mis compañeros cogieron en una pequeña cisterna de junto á la ermita larvas de batracio que creyeron la *Salamandra maculosa*.

Monte arriba.—Había llegado el día 22 que la Iglesia consagra á honrar la memoria de Santa Magdalena, y era justo dedicar la mañana á visitar la ermita que los antiguos monjes erigieron á la santa Penitente. A pocos metros de subida fuéme de feliz augurio el hallazgo de un *Dilar* muerto y deteriorado en las ramas de un arbusto. Y efectivamente, si no encontré por entonces otro, al menos tuve el gusto de cazar buen número de *Chrysopas.* El agua que se escurre junto á la ermita de San Juan dióme ocasión de cazar algunos himenópteros, los *Odynerus Dantici* Rossi y *elegans* Wesm. entre otros, y un aljibe pequeño abierto bajo la roca me proporcionó buena caza de *Machilis* que en el agua caían y se anegaban. Por lo demás una *Æschna* burló como suelen los de su género nuestra vigilancia. El descenso por la *escala de Jacob*, ermita de Santa Ana y *paso de los franceses*, no fué menos afortunado, revelándonos un criadero digno de ser explorado con mayor detenimiento.

En el monasterio.—No podíamos abandonar el monte de la Virgen sin visitar el museo del Santuario, por lo que dedicamos á ello la última hora de la mañana del 22. No es mucho lo que hasta el presente se ha reunido, si se considera el número de objetos en sí mismo, mas no es poco si se atiende al breve tiempo que á este trabajo se ha dedicado. Pues consagrados los antiguos monjes á tareas más elevadas é importantes, contentáronse con alabar á Dios al contemplar las maravillas que en el monte se les presentaban, sin atender á coleccionarlas. Sólo en estos últimos años los PP. Marcet y Wilfrido han intentado formar un museo regional de la sagrada montaña, y conseguirán rápidos adelantos, dado el entusiasmo y constancia con que han puesto manos á la obra. Entre los mamíferos del monte conservados en el museo recuerdo el *Meles taxus* y la *Lutra vulgaris.* La colección de aves y demás vertebrados va en aumento progresivo, y la de insectos, comenzada ayer, por decirlo así, ya cuenta con numerosas cajas destinadas seguramente á ser ilustradas con el concurso de los mejores especialistas. Por lo que se refiere á Neurópteros añadiré á los que por

mí propio capturé los que en el museo se encuentran ó me han comunicado bondadosamente para su determinación.

Del herbario del P. Marcet nada diré sino que está hecho con toda la exactitud apetecible y contará ya la mitad de las plantas que en el monte se crían, algunas muy raras y alguna nueva, como la *Ophrys montserratensis* descrita recientemente por el Dr. Cadevall.

Subida á San Jerónimo.—Aunque no fuese excursión obligada de los que visitan el Monte con ánimos juveniles ó curiosos la ascensión al pico más alto llamado San Jerónimo del nombre de una ermita que junto á él existía y recientemente se ha reedificado, no hubiéramos dejado de practicarla nosotros, no tanto por gozar de los espectáculos y vistas de la cumbre cuanto por la caza rica y abundante que la excursión nos prometía. A la mitad de ella donde comienza la espesura, tuvimos la suerte de dar con un *Hemerobius* y un *Dilar* y más adelante, entre otras, con una *Nothochrysa fulviceps* Steph. nueva para España, no permitiéndonos la premura del tiempo internarnos en la espesura, donde á buen seguro se hallarán nuevos y muy ricos descubrimientos, así en zoología como en botánica. Con una *Æschna cyanea* capturada junto á la ermita y pocas especies más dimos por terminada nuestra excursión con felicísimo remate.

Y así, lleno el corazón de gratísimos recuerdos, nos despedimos de nuestro compañero, del Monte y de nuestra Reina.

Digresión geológica.—Aunque sea con riesgo de meter la hoz en mies ajena, séame permitido exponer aquí algunas ligeras consideraciones que me sugirió la vista de la montaña, así en la ascensión á San Jerónimo como en el descenso por el tren de cremallera.

Todo el monte pertenece á la formación llamada oligocena, según me dijo en Barcelona el insigne geólogo señor Bofill y lo atestigua la existencia del eoceno en su base, con fósiles numulíticos. Sus estratos preséntanse casi horizontales desde la base hasta la cumbre, y su disposición es análoga, alternando

capas de arenisca con las de conglomerado. Este domina hacia las cumbres, formando los caprichosos dibujos de la montaña, y la arenisca en la base. De esta suerte vense hacia el pie bancos poderosos de arenisca rojiza alternando con los conglomerados, los cuales van ganando cada vez más en potencia á la par que la pierden las areniscas, de tal suerte que en la cumbre las areniscas quedan reducidas á estratos de pocos decímetros ó centímetros de espesor.

Los conglomerados están formados de elementos muy heterogéneos: granitos (junto á la cumbre de San Jerónimo cogimos ejemplares) del cristalino, pizarras del siluriano, calizas compactas del cretáceo, sílex, calizas, etc., acaso del eoceno. Su origen debe de ser los montes Tibidabo, Montseny y tal vez los Pirineos, cuyos arrastres se amasaron y depositaron en el fondo del mar oligoceno.

Mas ¿cómo la montaña ha venido á tomar la forma singular que al presente ostenta? La explicación, á mi modo de ver, estriba en los efectos del oleaje del período posterior miocénico ó pliocénico. Este oleaje repetido, sobre todo por la ladera oriental, comenzó por llevarse los elementos más sueltos y terrosos hacia los valles y terrenos vecinos, prosiguió haciendo desprender peñas que entre los picos actuales existían, y continuando en su obra de excavación por una parte en lo profundo ahondando los surcos abiertos, y de erosión en lo alto redondeando las moles de conglomerado, acabó por dejar las crestas y conos en la disposición en que ahora los miramos. Los agentes atmosféricos habrán tenido exigua importancia en esta acción demoledora de las aguas. Sólo las lluvias habrán contribuído en pequeña escala á profundizar algunos barrancos, acarrear elementos menudos y aún, auxiliadas por los hielos, á hacer desprender cantos de volumen considerable, como el que este pasado invierno se desprendiera en el camino de los Degotálls, destruyendo parte de la vía.

ENUMERACIÓN DE LAS ESPECIES

Libelúlidos.—*Diplax vulgata* L.
— *Fonscolombei* Sel.
Ésnidos.—*Æschna cyanea* Müll.
— *affinis* Van der Linden.
Agriónidos.—*Sympecma fusca* V. d. L.
Mirmeleónidos.—*Myrmeleon nemausiensis* Borkh.
Macronemurus appendiculatus Latr.
Ascaláfidos.—*Ascalaphus Cunii* Sel.
Rafídidos.—*Raphidia xanthostigma* Schummel. Nueva para Cataluña.
Mantíspidos.—*Mantispa styriaca* Poda.
Crisópidos.—*Chrysopa vulgaris* Schh.
— — var. *radialis* Navás.
— — var. *rubricata* nov.
— — var. *æquata* nov.
— *flavifrons* Brau.
— *lineolata* Mac Lachlan.
— *clathrata* Schn. Nueva para España.
— *7-punctata* Wesm.
— *formosa* Brau.
— *cosmeta* Nav.
— *mariana* nov. sp.
— *prasina* Burm.
— — var. *punctigera* Sel.
— — var. *striata* Nav.
— *venosa* Rumb.
Crisópidos.—*Nothochrysa italica* Rossi.
— *fulviceps* Steph. Nueva para España.
Hemeróbidos.—*Hemerobius marginatus* Steph.
Megalomus tortricoides Ramb.
Diláridos.—*Dilar meridionalis* Hagen.
Panórpidos.—*Panorpa meridionalis* Ramb.
Lepísmidos.—*Machilis eremita*, sp. nov.

DESCRIPCIÓN DE LAS FORMAS NUEVAS

Chrysopa vulgaris Schn. var. *rubricata* nov.

Linea semilunari ante antennas, alia recta longitudinali duplici in mesonoto ad latera fasciæ flavæ, rubris. (1)

Chrysopa vulgaris Schn. var. *æquata* nov.

Prima venula inter sectorem radii et venulam procubitalem, (cubitum anticum) cum apice rami venæ procubitalis confluente, hoc est, in ipso apice cellulæ cubitalis.

Chrysopa mariana sp. nov.

Majuscula, læte viridis, nigro-punctata.

Caput viride, puncto inter antennas, stria ad genas et ad clypei latera, atris; palpis pallidis, nigro-annulatis, ultimo segmento subtoto atro; vertice plano, postice duobus punctis fuscis insignito; antennis corpore longioribus, primo articulo incrassato, oblongo, viridi, reliquis ad apicem æque flavis.

Prothorax latior quam longior, antice parum angustatus, angulis anticis obtusis; margine duobus tribusve punctis atris notato, disco puncto fusco ante sulcum, linea fusca pone sulcum utrinque distincto. *Meso*-et *metathorax* virides, ille puncto fusco fere evanescente pone sulcum obliquum notatus.

Abdomen supra viride, stria fusca laterali ad singula segmenta, inferne viridi-flavescens, haud notatum.

Pedes virides, tarsis flavis, unguibus atris.

Alæ longæ, angustæ, apice superiores distincte, inferiores distinctissime acutæ. Stigma virescens. Venæ omnes virides, costa puncto fusco ad basin, sector radii in ala anteriore in basi puncto fusco notati. Ramus procubiti seu ramus cellulam cubitalem efformans in ipsa basi vix, post venulam distinctius,

---

(1) Es la var. n. 1 de Schneider.

apice distinctissime ater. In eadem ala venula prima subcostalis, duæ priores procubitales (pone venam procubitalem seu cubitum anticum sitæ) et tres cubitales totæ, omnes costales, duæ tresve primæ radiales et ad marginem posticum ramus sectoris cubiti, axillaris ejusque ramus initio et fine, aliquot aliæ initio tantum nigræ; venulæ gradatæ $^6/_8$ et reliquæ fere omnes totæ virides. In ala posteriore venulæ costales, aliquot discoidales prope basin totæ, aliquot initio tantum, nigræ; gradatæ et reliquæ fere omnes totæ virides.

Longitudo corporis 9 mm.; alæ ant. 16 mm.; poster. 14 millm. antenn. 13 mm.

Hab. Montserrat.

Especie parecida á la *Chrysopa prasina* Burm. y á su var. *Zelleri* Schn. El tamaño, la palidez de muchas venillas y el verde uniforme del conjunto la distinguen al momento de las especies afines.

Dándole el nombre de *mariana* me complazco en dedicar esta graciosa especie á la Santísima Virgen, recordando al propio tiempo la montaña de María donde se encuentra y el año jubilar de la definición dogmática de la Concepción Inmaculada. Dígnese la Virgen sin mancilla aceptar bondadosa este humilde obsequio del último de sus devotos.

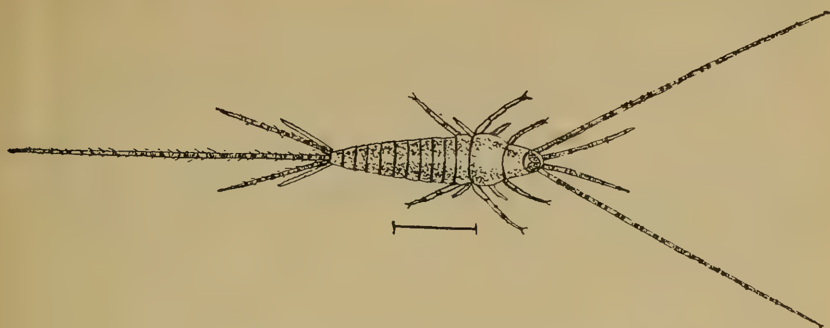
Machilis eremita sp. nov.

Mediocris majorve, fusco-et cinereo-adspersa.

Caput cinereo-album; oculis ellipticis antice confluentibus, fusco-rufis; antennis corpore longioribus, fuscis, albo-annulatis, duobus primis articulis unicoloribus griseis terreisve, atomis fuscis minutis respersis; palpis superioribus longis, articulis item atomis pluribus respersis, rarioribus in duobus ultimis.

Thorax fusco-respersus. Prothorax transversus, antice latissime emarginatus, marginibus lateralibus albescentibus, margine postico truncato. Mesothorax prothorace latior. Metathorax latissimus, fortiter transversus, margine laterali ad angulum posticum rotundato-producto.

Pedes irregulariter fusco-et albo-maculati, unguibus nigris vel fusco-nigris.

Machilis eremita ♂ (con aumento)

Abdomen fusco-et terreo-maculatum, ad latera singulis segmentis albescentibus, punctis fuscis. Urodia (1) longa fusco-et albo-annulata, albo-pilosa, medium lateralibus plus duplo longius. Halteria (2) griseo-argentea.

		♂	♀	
Longitudo	corporis	11	10	mm.
—	thoracis	5	4	»
—	antennarum	17	14	»
—	urodii medii	17	13	»
—	urod. lateralium	6	5	»

Hab. Montserrat.

Lo encontré en abundancia en la roca de la ermita de Santa Magdalena que forma techo á un pequeño aljibe. 22 de Julio de 1902.

El ♂ tiene un color más térreo ó rojizo, la ♀ más grisáceo ó plomizo.

(1) Setæ caudales.
(2) Appendices saltatoriæ.

PERE ANTIGA Y SUÑER

NOTICIA NECROLÓGICA LLEGIDA EN LA SESSIÓ DEL 4 DE DESEMBRE DE 1904

per

D. Joseph M.ª Bofill

Don Pere Antiga y Suñer nasqué á Barcelona lo 19 de Juny de 1854. Era fill de D. Cándido, director-propietari de un dels Collegis que de més fama han gosat en la passada centuria; en ell deuría cursar ses primeres lletres, emprenent després ab lluhiment les carreres de Filosofía y de Dret, que no pogué acabar per haverse d' encarregar á la edat de 23 anys de la feixuga tasca que li deixá la mort del seu pare, obligantlo á pendre la direcció del Collegi, en quins museus, que eran d' alguna importancia, comensaría probablement la seva afició á les ciencies naturals, especialment á la Zoología, encar que segons sembla, també había format un herbari, que no conech; se dedicá després una bona temporada á la cassa y disecció d' aucells, haventne reunit un conjunt de 400 especies de la nostra terra, que vengué ó regalá al Museu Martorell, juntament ab una porció d' ous d' aucells, níus, minerals y fóssils. Al mateix temps anava formant un altra colecció de crustacis y peixos paleartichs y exótichs, prenent aquesta nova ruta ab tanta empenta, que per pescar los del port se feu construir una petita draga, y aixís y per medi de cambis lográ reunirne un conjunt notable, ben ordenats y classificats, que aná á parar en part á l' extranjer y en part als Museus d' Historia Natural de Madrid y del Institut de Barcelona; en lo

primer dels dos n' hi regalá unas 400 especies y entre ellas algunes de Catalunya. (1)

Sobre l' any 1885 encaminá les seves preferencies á la entomología, comensant á estudiar y reunir una porció de dipters é hymenopters, dels que 'n publicá un catálech, encara que de poca importancia, en l' any 1888 en uns treballs que anomená: *Contribución á la fauna de Cataluña.*

Deixá luego aquets ordres pera dedicarse al estudi dels coleopters en companyía d' en Cuní y Martorell y d' en Muller, haventne lograt una colecció sumament notable per lo nombrosa, ben classificada, ordenada y pulcra, perque se ha de fer observá que tenía una má tan delicada en la preparació dels insectes, que cada capsa de sas coleccións constitueix una obra d' art.

En aquesta época, any 1888, había ja tancat el Collegi. Torná altre vegada á empendre l' estudi dels hymenopters, que es l' ordre en que ab més constancia ha treballat, arribant á reunirne més de 2,000 especies de Catalunya, y al mateix temps cassaba dipters y hemipters, quinas coleccións, si be no tan notables com l' anterior, no deixan de oferir importancia. Tot aixó el tenía en constant relació ab els naturalistas forasters que li havían dedicat entre les moltes noves per ell trobades, varias especies ab el seu nom, corresponents als géneros *Ichneumon*, *Tiphia*, *Odynerus*, *Alastor*, *Calamenta*, *Tachysphex*, *Oxybelus*, *Macrocera*, *Andrena*, *Nomada* y altres que no recordo.

Actualment estaba publicant, juntament ab mí, el catálech d' hymenopters de Catalunya, del que n' habían sortit al caure ell malalt, 6 families, y per quina continuació me fará gran falta, per quant la major part de la feyna la feya ell.

L' amistat que m' unía ab l' Antiga no era molt vella,

---

(1) En el tomo XVI dels *Anales de la Sociedad Española de Historia Natural*, hi ha un catálech de Crustacis d' Espanya, per D. O. de Buen, compost gran part d ell dels dats y notas que l' hi proporcioná la colecció del malhaurat Sr. Antiga.

pero había arrelat fondo, perque si be ell era persona poch comunicativa, lo feya sumament simpátich sa esmerada educació y gran modestia.

Ens varem coneixer per primera vegada á l' estíu de 1900 en las alturas del Montseny, ahont jo cassaba, comensant á posar en práctica las mevas aficións, en las que había sigut iniciat per l' inolvidable Cuní, y ell feya lo mateix, seguint sa inveterada costúm; al trobantse per primera vegada, fora de un llaugé saludo, res ens diguerem, continuant cada hú la seva tasca fins á l' hora de dinar, en que donant treba á les nostres aficións varem comensá les mutues relacións que continuaren sumament cordials fins al día de la seva mort.

Jo no he conegut, ni crech possible existeixi, altre persona més apassionada per l' entomología: per ella 's pot dir que s' oblidaba fins dels de casa, puig no hi habían díes de festa, passats los tres mesos de rigurós hivern, en que ell no sortís á cassar, y lo mateix hi sortía lo día del seu Sant que 'l día de Nadal: tots los díes li eran iguals mentres no hagués d' anar á la oficina, y més d' un cop m' había dit que sols desitjaba esser rich per poguerhi anar més seguidament.

De las 24 horas del día n' estaba 8 á la oficina, 8 ó 10 cumplint las sevas obligacións materials ó socials, y el resto, ó bé classificant ó examinant els insectes. Jo freqüentaba la seva casa y haig de confesar que may hi entraba que no 'l trobes ab la capsa, las pinces y la lente en la má. Fins en la seva darrera malaltía, que li durá 9 mesos, si res l' alegraba, al menys durant els principis, quan encara concebía esperances de curarse, era la conversació sobre las excursións que jo anaba fent y les meves troballes.

Després de patí lo increible passá á millor vida, morint conforme á les seves conviccións, cristianament, lo día 22 de Juliol del any present á las nou del matí, víctima d' un tumor al mediasti posterior. (A. C. S.)

Barcelona, Desembre de 1904.

GUIA PER LA CASSERA, PREPARACIÓ Y CONSERVACIO DELS LEPIDÓPTERS

PER

D. SALVADOR MALUQUER Y NICOLAU

Preliminars

Aficionat desde molt petit als estudis d' Historia Natural y encara que tots els rams de tan bonica ciencia m' agradan per igual, haventme de dedicar per la forsa dels fets á estudis molt diferents, m' he concretat als Lepidópters, puig després del malhaurat Cuní, ningú més s' ha dedicat especialment á n' ells á Catalunya.

Tot estudi seriós deu vindrer precedit del reconeixement y classificació del objecte ó sér en que 's practica, si no 's vol que sía estéril y no porti á cap resultat práctich: per això pera estudiar y fer l' Historia Natural de Catalunya, s' ha de comensar per cassar y recullir els sers naturals que poblan son territori y després classificarlos en col-lecció; y a'n això han de tendir els esforsos d' aquells en que nostras ocupacions no 'ns permetin enfondirnos en estudis més seriosos, sense que 'ns fassi recular el calificatiu de coleccionadors de sabatas ab que ab olímpich y ridícul despreci 'ns designa qualque ignorant ab pretensions de sabi.

Fem nosaltres nostra vía sense preocuparnos d' ells, com en las nostras excursions, no 'ns preocupem al perseguir una papellona, del asquerós *geotrupes* qu' esclafém ab nostres peus; y si ab nostras modestas col-leccions podém contribuir ab una sola ratlla á escriurer l' Historia Natural de Catalunya ens donarém per satisfets, esperant que entremitj del material arreplegat hi trovin els verdaders sabis las riquesas naturals qu' enclou la nostra ben aymada Patria.

***

Si l' estudi dels insectes en general es ja atrayent y simpátich de sí, ¡quant mes no ho té d' esser el dels Lepidópters, aqueixos maravellosos y petits sers qual presecució fou la de-

licia de nostra infantesa, si 'ls considerém en sa rica varietat de formas y colors, interessants y misteriosas metamórfosis, y sabias lleys que regulan llur existencia!

En quant á l' utilitat de dits estudis, poch tenim de dir per ferla remarcar, els beneficis que l' industria treu de las especies sericigenas, els danys que altres causan al arbrat y á la Agricultura en general, com las *Lipanis dispar* L. *Bombix Neustria* L., *Pieris Brassicae* L., etc., etc., son ben coneguts de tothom perque nosaltres tinguém de retréurels.

El cos y l' esperit ne surten també beneficiats del estudi de l' Entomología, el primer, perque la cassera dels insectes suposa caminadas en ple aire, sota los raigs xardorosos y vivificants del sol, respirant á grans alenadas l' aire pur dels camps, ó 'l dels boscos saturat d' oxígen y aromes de pí. Ab las caminadas y 'l continuat pujar y baixar, els músculs adquireixen elasticitat, la sanch activa sa circulació, els pulmons funcionan ab regularitat, aixamplantse la cavitat torácica; el cervell reposa de sas diarias ocupacions, y la vista 's distreu, passant d' una flor á una papellona, ó contemplant las evolucions aéreas d' un Espía-dimonis, ó tractant d' aclarir las tenebras d' una mina hont s' ha amagat la cobdiciada papellona de nit... Y arrivada l' hora del repós un són placévol y reparador posa terme á las fadigas de la jornada.

L' esperit no 'n surt menys beneficiat del estudi de la Naturalesa, puig al contemplar aquesta fins en sas més petitas manifestacions, considerém la grandesa del Autor de tanta maravella y 'ns humiliém devant llur sabiduría infinita.

A fomentar y facilitar aquestos estudis va aquesta guía y 'm plau desde aquestas planas endreçar un tribut á la bona memoria y recort dels Srs. Antiga y Cuní, malhaurats entomólechs que la mort implacable arrebassá d' entremitj de nosaltres.

Dech fer constar mon agrahiment al meu venerat y molt estimat mestre Dr. Joan Cadevall y Diars á qui tant deu la Historia Natural catalana, y molt especialment la Botánica. Al distingit lepidopterólech D. Aurelio Vázquez Figuera, nat á Cádiz, qui posseheix una magnífica col-lecció palearctica,

havent descubert varias especies de Lepidópters propias del centre de la Península Ibéríca, conseguint la ecclossió en sos terraris d' altres raríssimas y molt apreciadas. Dit senyor ab sa may prou alabada amabilitat me doná per escrit primerament, tota mena de noticias sobre la cassa, preparació y conservació de las papellonas y erugas, enviantme qualque utensili propi per aquestos objectes y que per mí era encara absolutament desconegut. Després durant la primavera de 1904 vaig tindrer el plaher de fer personalment sa coneixensa y d' acompanyarlo en varias escursions, en que d' ell aprenguí prácticament qualq'uns coneixements que m' han permés fer bonas casseras. Rebi, donchs, ma coral salutació.

CAPITOL I.

1.—*Lepidópters* ó *Papellonas*.

1.—Els Lepidópters ó Papellonas son insectes de metamórfossis completas, ab quatre ales de tel, recubertas en sas dos caras d' escatas petitas y de diferents colors, semblables á polsím farinós. Organs bucals compostos d' una trompa enrotllada en caragol y anomenada spiritrompa, situada entre dos palps cilíndrichs ó cónichs mes ó menys redressats, formats per tres articles insertats en un llabi fixo.

Dos antenas de forma variable y compostas d' un gran nombre d' articles.

Abdómen sense fibló. Individuus mascles y altres femellas.

Tots els Lepidópters provenen de larvas anomenadas erugas que 's diferencian de las dels altres ordres d' insectes en que jamay tenen més de setze potas, ni menys de deu.

El cap de las Papellonas es gros y móvil en extrém, recubert de pels y presentant á cada costat dos ulls voluminosos formats d' innombrables facetas. Entremitj y al devant dels ulls hi van las antenas, que 's fan remarcar per sa gran llargaria. Generalment tenen la forma d' un fil ó d' una massa, devegadas son dentadas com una serra ó pectinadas com una pinta, essent remarcable que moltas vegadas las dents, bar-

betas ó puas sols se trovan en las antenas dels mascles, essent filiformes las de las femellas.

A la part ántero-inferior del cap hi ha la boca formada principalment per dos pessas representant las barras ó mandíbules, en qual part interior hi ha una canal y juntas las dos forman un canó ó tubo enrotllat en caragol que l' insecte projecta al fons de las corolas de las flors per xuclar el néctar de que 's nodreix. A sa base 's trovan dos palps més ó menys desenrotllats. Les altres pessas son sovint reduhidas á petitas escatas.

El tórax está format per tres anells com en tots els insectes, pro aquestos en las Papellonas están soldats formant un sol cos anomenat *cosselet*.

Las alas son en nombre de quatre, y les anteriors, més robustes y triangulars, son les que jugan un paper mes important en lo vol. Las posteriors están en els Heterócers unidas á aquellas per medi de ganxets en forma d' am formant com una sola. Están formadas de tel prim reforsat per nerviacións contenint traqueas y nervis.

Las potas no son de tanta importancia en els Lepidópters com en els insectes d' altres ordres, ja que sols se 'n serveixen per quan están paradas; no 'n fan casi may ús per la progressió. En un gran nombre de genres (*Vanessa*, *Satyrus*, *Argynnis*, *Limenitis*), de sis potas normals sols ne restan quatre á conseqüencia de la atrofia ó de la desaparició complerta del primer parell.

Devegadas al agafar una papellona es freqüent veurer caurer les potes per ellas mateixes: axó es un fenómen anomenat *autotomía*, es á dir, l' insecte s' ha mutilat per ell mateix per escapar del seu perseguidor.

L' abdómen está format de set anells quitinosos units, els uns ab els altres, poguentse allargar com els tubos d' una ullera.

Las papellonas tenen una vida casi sempre curta; s' acoplan al poch temps de sortir de la crissálida, y axó te lloch uns cops volant, y altres mentres están paradas. Els mascles moren desseguida, les femelles fins haver efectuat la ponta.

Aquesta sol tíndrer lloch entre l' escorsa dels arbres ó devall de les fulles de les plantes de que s' han de nodrir las erugas.

Prácticament pe 'ls efectes de la cassera, poden dividirse en Diurns ó Rhophalóceras, alas verticals durant el repós, y Crepusculars ó Hetheroceras, alas horizontals ó inclinadas formant teulada.

(*Continuará*).

OBRAS

Y PUBLICACIÓNS REBUDAS PERA LA BIBLIOTECA

OBRAS

Moluscos de la República Oriental del Uruguay, por A. Formica-Corsi.

Ortópteros de la fauna Ibérica, por I. Bolivar.

L' excursionisme científich, per Mossen Norbert Font y Sagué.

(Donatiu del autor)

Catálogo razonado de los trabajos Historico-Naturales hechos desde 1894 hasta 1903, por Carlos E. Porter.

Breves instrucciones para la recolección de objetos de Historia Natural, por idem, idem.

(Donatiu del autor).

REVISTAS

Anales del Museo Nacional de Montevideo, Sección Histórico-Filosófica.—Tomo I.

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Núms. 410 y 411.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.—Novembre y Desembre de 1904.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Tomo III, Núms. 9 y 10.

Brotería.—Tomo III, (1904) fasc. IV.

Parergones del Instituto Geológico de Méjico.—Tomo I, núms. 4 y 5.

Sociedade Scientifica de S. Paulo, Relatorio da Directiva.—(1903-1904).

Bulletin du Musée Océanographique de Mónaco.—Núms. 20, á 22.

Commissao do Serviço Geológico de Portugal.—Communicaçoes.—Tomo V, (1903-1904).

Revista Chilena de Historia Natural, y Boletin de canjes y estadístico del Museo de Valparaiso.—Tomo VII, (1903).

Memorias de la Real Academia de Ciencias Naturales y Artes de Barcelona.—Vol. IV, núm. 40; vol. V, núm. 1.

Boletín de la Real Acad. de Cienc. Nat. y Artes de Barcel.—Tomo II, núm. 5.

Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural.—Tomo IV, (1904).

Memorias de la Real Sociedad Española de Historia Nat.—Tomo I, memorias 1 á 6; Tomo II, núms. 1 á 8.

Annales de la Société eutomologique de Belgique.—Tome XLVI, (1902).

Bolletino dei musei di Zoología ed Anatomía comparata della R. Università di Torino.—Vol. XVII, (1902).

Bulletin du museum d' Histoire Naturelle de París.—Vol. IX; et vol. X, núms. 1, 3.

Bulletin de la Sociétè d' études scientiphiques de l' Aude.—Tomo XIII, (1902).

NOVAS

Ortópter trovat á Montserrat.—El R. P. Adeudat Marcet O. S. B. ha trovat á Montserrat el grill *Grillomorpha Bolivari* Caz., segons determinació del R. P. Pantel S. J. á qui se 'l presentá. Es insecte que cal afegir á la llista dels Ortópters de Catalunya y que fins ara no s' havia trovat mes que á la provincia de Valencia.—L. N.

Remey pera la picadura dels escorpins y altres animals verinosos.—En el Vol. III, de la excel-lent Revista «Brotería», hi hem vist una noteta en la secció de *Coisas uteis*, sobre la picadura, ó *contra a mordedura do lacrau*, que creyém molt convenient reproduir, per la utilitat que pot prestar als socis de la Institució. Diu aixís:

«Logo que o *lacrau* pica, seria muito util, como se faz na mordedura da vibora, lavar e expremer bem a ferida, para fazer sair a maior parte da peçonha. Para neutralizar e destruir a que fica, é costume lavar a ferida com ammoniaco. O meio porém mais efficaz, descoberto ha poucos annos por um meu condiscipulo (R. P. Mallat), e até hoje inédito, é lavar a parte picada com agua, em que esteja dissolvido sublimado corrosivo ou bichloreto de mercurio a 1 per 1.000 (um gramma de sublimado num litro de agua). Para a acçao ser mais efficaz bom é alargar um pouco a ferida, antes de deitar a dissoluçao do bichloreto de mercurio.

Como se sabe, as dores causadas pela mordedura do lacrau sao insupportaveis, principalmente nas primeiras 6 horas. Pois bem: com o bichloreto de mercurio ficam tao fracas como as produzidas pela picadura de uma abelha.

Bom será accrescentar que o sublimado é venenoso e assim deve ter-se cuidado com a dissoluçao.—J. S. Tavares»

Curs d' Oceanografía.—A l' Academia de Medicina de París, (49, rue des Saints-Péres), s' ha inaugurat aquest any el curs d' Oceanografía fundat pel Princep de Mónaco. Tingué lloch la overtura de curs, el dissapte 10 de Desembre, baix la

presidencia de S. A. S., versant aquesta llissó preliminar, sobre 'ls instruments empleats en Oceanografía. Las demés llissons tenen lloch cada dissapte, baix el següent programa:

1.ª LLISSÓ.—Consideracions generals, topografía del mar. Métodos empleats, pera l' estudi de la topografía del fons. Aires y corrents isóbatas. Mapas y cartas geográficas per isóbatas.

2.ª LLISSÓ.—Caracters generals del animals marins, llur repartició, variacions, influencia del medi sobre sa constitució. Relacions y diferencias entre 'ls animals de las grans fondárias y 'ls de la superficie.

3.ª LLISSÓ.—Relacions entre 'l medi marí, y animals que hi viuen. Fenómens osmótichs en las diferentas classes de vertebrats é invertebrats.

4.ª LLISSÓ.—Costas, riberas marinas, platjas. Modelat del fons del Occeá. Terminología sub-marina.

5.ª LLISSÓ.—Els animals pelágichs.

6.ª LLISSÓ.—La vida en las grans fondárias. Adaptació á la pressió. Experiencias del Dr. P. Regnard. Lluminositat dels animals de las grans fondárias, llur mecanisme fisiológich.

7.ª LLISSÓ.—Litología sub-marina, história. Recolecció de mostras y exemplars. Origens y génesis dels fonds sub-marins; llur classificació.

8.ª LLISSÓ.—Els animals marins fosforescents.

9.ª LLISSÓ.—Adaptació dels mamífers al medi acuátich. Fisiología dels Cetacis.

10.ª LLISSÓ.—Descripció detallada dels diferents fonds, fangals diversos, arenas, argilas fondas, etc.—*(Continuará)*

ERRADAS

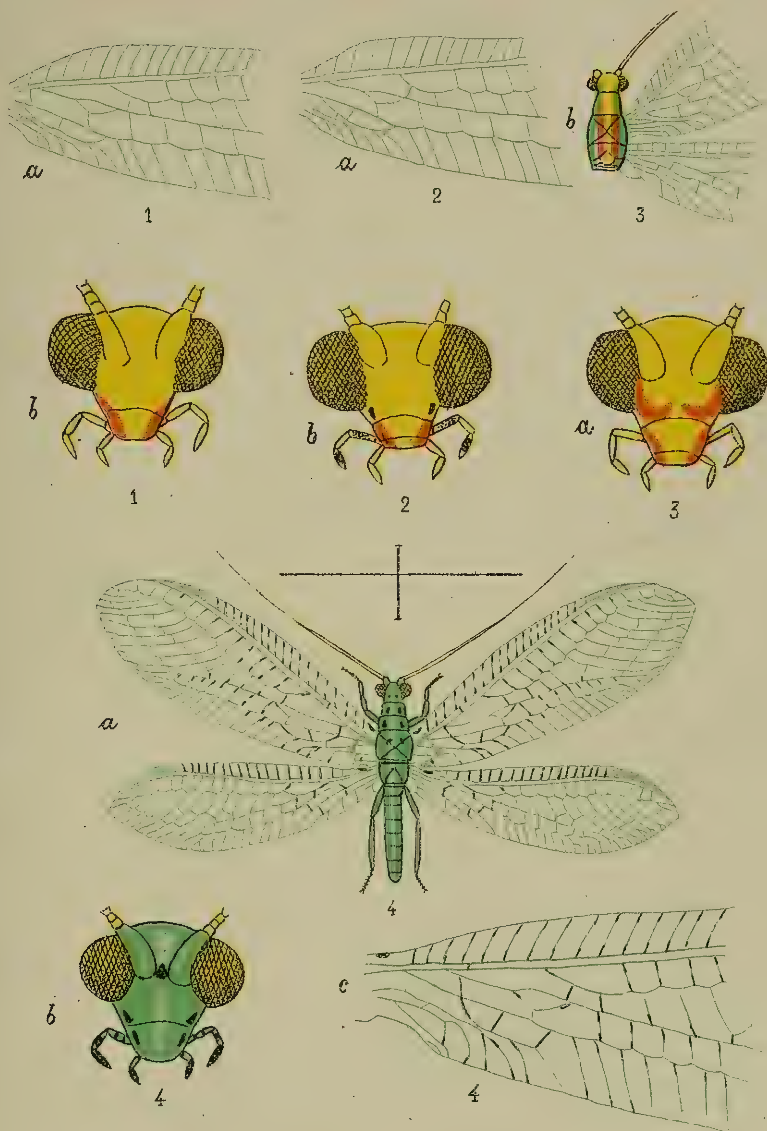
Per confusió en la correcció de probas, sortiren en el número 8 y 9 d' aquest BUTLLETÍ pertanyent á Novembre y Desembre de 1904, algunas erradas.

En la plana 100 ratlla segona, del segón apartat, hi ha la paraula *niculur*, que té de dir *menhir*, ab lo cual la frase te 'l sentit verdader.

En l' index, figura 'l *Myogale pyrenaica* Geof. entre 'ls Aráchnits, sent aixís qu' es un Mamifer y té de figurar per lo tant entre 'ls Mamifers.

Preguém á nostres llegidors qu' esmenin aquestas dos erradas, que 'l seu bon sentit haurá segurament esmenat ya.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

1. CHRYSOPA VULGARIS Schn. tipo. 2. CHR. VULG. Schn. var. ÆQUATA Nav. 3. CHR. VULC. Schn var RUBRICATA Nav.
4. CHRYSOPA MARIANA Nav.

NAVÁS DEL. MARÍN LITH.

PERE ANTIGA Y SUNYER

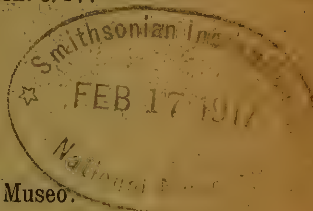
1854-1904

A. C. S.

Segona època. Any 2.on—Núms. 3 y 4 Mars y Abril 1905

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, prévia aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2 ptas.	4 ptas.
	5- 8 »	4 »	8 »
	8-16 »	8 »	16 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(Const. Fid. Cath. c. IV).

Mars-Abril, 1905 Vol. V. (2.ª época, any 2.on) Núms. 3-4

SECCIÓ OFICIAL

Sessió del 1.er de Janer de 1905

Presidencia de Mossen Norbert Font y Sagué

El Sr. President obrí la sessió á las onze.

Llegida que fou l' acta anterior, quedá aprovada per unanimitat.

Socis atmesos.—Ho es D. Ignasi de Sagarra y Castellarnau com á numerari.

Comunicacións.—El Secretari llegeix una *nota necrológica* del eminent neuropterólech Robert Mac Lachlan, escrita pe'l R. P. Navás, en la que 's dòna compte de la sèva mort ocorreguda 'l 23 de Maig darrer á Londres, trassant á grans pinzelladas la figura del finat.

—El Sr. Maluquer (S.) presentá ab destí al Museo de la Institució un hermós exemplar de *Perdix cinerea* Lath. ♂ cassada, junt ab altres deu de la mateixa especie, á Esterri d' Aneu, en l' Alta Conca del Noguera-Pallaresa, el 20 del passat Desembre. L' exemplar ha sigut preparat per nostre apreciat consoci Sr. Soler.

—Mossen Font doná compte de que en unas obras que s' están efectuant á Arenys, pera obrir un pou, s' han trovat á 17 metres de fondaria una porció d' ossos pertanyents á un *Elephas*.

—Se doná compte aixís mateix d' algunas felicitacións per any nou, enviadas per diferentas societats, aixecantse tot seguit la sessió.

Eran tres quarts de dotze.

Sessió del 12 de Febrer de 1905

Presidencia de Mossen Norbert Font y Sagué

El Sr. President obrí la sessió á un quart de dotze.

S' aprová l' acta de la sessió anterior per unanimitat.

Comunicacións.—El Secretari dòna compte de las següents, rebudas de diferentas societats y publicacións:

La *Station zoologique de Cette* anuncia l' envío de sas Memorias.

La *Smithsonian Institution of Washington* envia sa Memoria anyal.

L' *United States National Museum* id. id.

L' *United States Geological Survey* acepta l' cambi de publicacións.

L' *American Museum of Natural History* id. id.

—Tambè dòna compte 'l Secretari de que s' han demanat números atrassats que faltaban pera completar coleccións á algunas de las revistas de cambi, haventse rebut lo solicitat de la *Real Sociedad Española de Historia Natural*, *Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales*, y *Comissão do Serviço Geológico de Portugal*.

A proposta del Sr. President, s' acorda consti en acta l' agrahiment de la Institució envers aquestas Societats.

—El Sr. President participa als socis que 'l día 7 del passat Janer deixá de existir el bondadós senyor D. Domingo Ventalló, pare de nostre estimat consoci del mateix nom, acordantse consti en acta 'l sentiment de la Societat per la perdua irreparable que sofreix nostre company.

—El Sr. Garcías llegeix una llista de *plantas dels voltants d' Artá y Capdepera* (Mallorca), en la qual cita las especies observadas durant algunas excursións efectuadas per aquelis

indrets, acompanyant cada nom científich del vulgar ab que es coneguda la planta per la gent del país.

—El Sr. Zulueta dòna compte de que á Espot (Pirineus Catalans) se cassaren á últims de Desembre tres esquirols, que á primera vista ja 's diferenciaban bastant dels comúns, y que remesos al distingit especialista Sr. Cabrera Latorre, de Madrid, ha manifestat pertanyían á la especie *Sciurus alpinus* F. Cuv. Els tres exemplars foren cassats en un espés bosch de faigs *(Fagus)* á més de 1000 metros d' altura.

—El Sr. Maluquer (J.) presenta una *noticia bibliográfica* de lo recentment publicat en altras revistas sobre Historia Natural catalana, acordantse dedicar á n' això una secció del Butlletí, y anarho publicant á mida que la extensió dels demés trevalls ho permeti.

—El mateix soci llegeix un trevall sobre *moluschs terrestres y d' aigua dolsa de la comarca de la Pobla de Segur*, en el qual fá la enumeració de las especies recullidas per ell en dita regió, precedintla de unas lleugeras notas sobre la topografía de la comarca.

—Mossen Font y Sagué llegeix tambè un trevall sobre 'l *jaciment de blenda y galena de Sant Pere Mártir*, en el que fa algunas consideracións sobre la geología de la serralada, anotant lo interessant d' aquest jaciment, per la agrupació dels *sulfurs de zinc*, *coure*, *plom y ferro*, dintre una massa de *calcita*.

—A las dotze y trenta minuts s' aixecá la sessió.

REGLAMENT DEL MUSEO

Art. 1.r El Museo de l' INSTITUCIÓ estará format:

a) Pe'ls exemplars d' Historia Natural que son ó passin á esser propietat de l' INSTITUCIÓ á títol onerós ó lucratiu.

b) Pe'ls exemplars d' Historia Natural que dipositin els socis.

Art. 2.n El Conservador del Museo podrá atmetre y deixar de atmetre els exemplars que tingui per convenient y obligar als dipositants á retirar els dipósits que judiqui oportú.

Art. 3.r Els dipositants poden retirar llurs dipósits, previ avís anticipat al Conservador del Museo.

Art. 4.t Els exemp'ars propietat de l' Institució podrán esser enagenats quan la Junta Directiva ho judiqui convenient pera el Museo, á proposta de son Conservador.

Art. 5.t Tots els socis poden consultar el Museu durant las horas en que estigui obert el local social; pero no podrán obrir las vitrinas, capsas y armaris que continguin els exemplars sense permís escrit del Conservador del Museo, ni extreure exemplars del local social sense haber complert els requisits que senyala l' article quint dels Estatuts.

Art. 6.é El Conservador del Museo cuidará de la conservació y ordre dels exemplars, formará un catálech científich dels mateixos, els rotulará ab uniformitat y portará un llibre titolat «Llibre de Dipósits» en el qual anotará día per día els exemplars que rebi en dipósit y de quí els reb. En dit llibre hi haurá marge suficient ahont firmarán el rebut els dipositants quan retirin llurs dipósits.

Art. 7.é El Conservador del Museo pot nomenar y separar de son cárrech els ajudants que estimi convenient.

Art. 8.é En cada número del Butlletí 's donará compte de lo que 's rebi pera el Museo.

Art. 9.é En la sessió de Desembre el Conservador del Museo presentará un resum del mohiment durant l' any.

ARTICLE TRANSITORI

Fins á tant que 'l major desenrotllo de l' Institució no permeti altra cosa, seráu atmesos en dipósit solsament els exemplars de Catalunya ó íntimament relacionats ab dita regió.

COMUNICACIONS

EL JACIMENT DE BLENDA Y GALENA DE ST. PERE MARTIR

PER

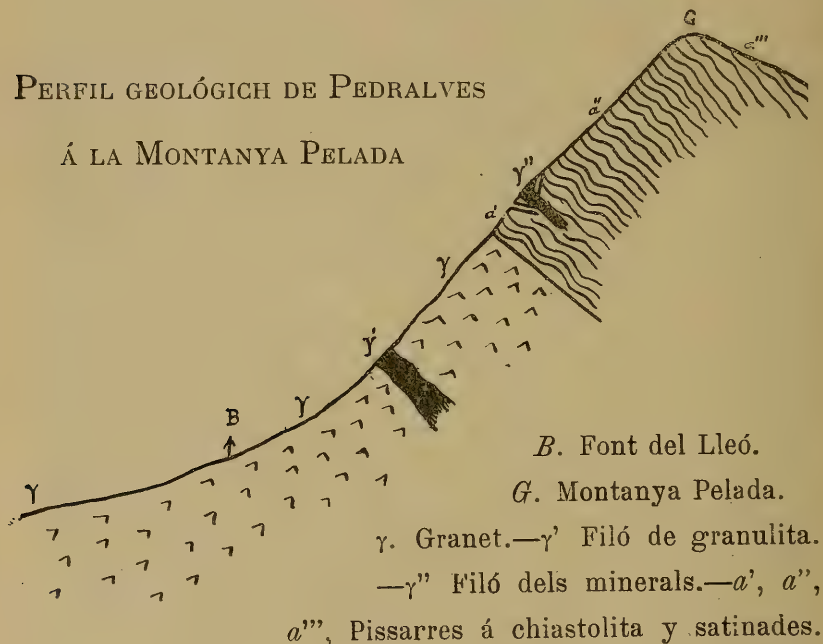
MOSSEN NORBERT FONT Y SAGUÉ, PBRE.

La montanya de Sant Pere Mártir forma l' extrém meridional de la serralada que tanca 'l Plá de Barcelona, del Besós al Llobregat pe'l N. y NO. Tota aquesta serralada forma una anticlinal qual núcleo está format pe'l granet d' origen intrusíu; pero les accions dinámiques posteriors y el trevall erosíu dels agents atmosférichs han romput la regularitat primitiva de les capes y posat al descobert el nucle granítich en molts punts.

En el turó de Sant Pere Mártir el granet se troba ocupant casi tota sa vessant oriental, desde Pedralbes fins á més de mitja montanya y del Coll de Finestrelles á Sarriá; es el granet normal de mica negra y dos feldespats, molt ben conservat encara. Aquest apuntament de granet está atravessat per una munió de filons de granulita, pegmatita y porfirita ab calcopirita. El mateix granet prop de la Font de la Magnesia conté abundants cristalls cúbichs de pirita de ferro y taques de malaquita, que motivaren un principi d' explotació que després s' ha abandonat. La granulita de prop la Font del Lleó está composta de cuarç granulítich, ortosa, oligoclasa, microclina, muscovita y molta biotita. La pegmatita de sobre 'l Coll de Finestrelles se presenta rublerta de cristalls aciculars de turmalina negra. La porfirita tè una massa microcristallina predominant la plagioclasa ab cristalls molt nombrosos d' ortosa y alguns de plagioclasa; contè tambè mica negra y abundants cristalls de magnetita y alguns de cassiterita.

Totes aquestes roques han exercit una acció metamórfica poderosíssima sobre les pissarres que les cobrexen en part y que probablement pertanyen al cámbrich.

En efecte: les que están en contacte inmediat ab el granet son negres y compactes y están plenes d' hermosos cristalls aciculars radiants de andalusita (chiastolita) que van fentse més raros á mida que 'ns apartém de la regió de contacte fins á cedir el lloch á les pissarres clarament maclíferes de primer, y á les satinades de color, composició y constitució variades després.

PERFIL GEOLÓGICH DE PEDRALVES

Á LA MONTANYA PELADA

B. Font del Lleó.
G. Montanya Pelada.
γ. Granet.—γ' Filó de granulita.
—γ'' Filó dels minerals.—*a*', *a*'', *a*''', Pissarres á chiastolita y satinades.

Junt á la matexa regió de contacte del granet ab les pissarres metamorfosejades es hont se troben els minerals qual explotació s' ha intentat. Els més abundosos son la blenda negra y la galena, veyentshi ademés mostres de pirita y de calcopirita ab hermoses irisacions. La ganga que 'ls acompanya es un espat calís blanquíssim dintre 'l qual se presenten ramificades les manifestacions de blenda. Per alteració posterior, á causa del contacte de la blenda y la galena ab el

carbonat de cals, s' hi troben tambè alguns exemplars, encar que raros, de hidrocincita y cerusita.

Tením aquí un exemple característich de filó concrecionat. En aquestos filons el cas més general es trobarse el cuarç y la calcita com á ganga dels minerals sulfurats, aytals com la blenda, la galena, que casi sempre es argentífera, la pirita de ferro y la pirita de coure, y axó es lo que trobém tambè á Sant Pere Mártir. La forma de presentarse el jaciment ens ho confirma tambè: una esquerda en que les substancies minerals que la omplenen *(gangues y minerals)* están depositades en capes concéntriques aplicades en les parets de un modo simétrich, formant com un crostonament que acabá per omplenar tota la cavitat. Les substancies minerals en aquest estat concrecionat no 's presenten en formes cristallines ben netes mès que en l' interior dels buyts ó *geodes* que han quedat dintre la massa del filó.

Aquestos fets ens demostren que la fragtura ó esquerda produhida en les pissarres maclíferes serví de tubo de conducció ó de canal de sortida á les aygues minerals provinents del interior de la terra, les quals circulant pausadament anaren depositant sobre ses parets les materies de que estaven carregades fins á omplenarlo del tot: en el nostre cás se depositá de primer la calcita, després la blenda y més tart la galena. La falta de regularitat que 's nota en les concrecions indica que les aygues sofriren intermitencies y variacions en llur composició.

Aquest jaciment, encare que de poca importancia industrial, es donchs molt interessant baix el punt de vista científich per la sèva situació, per la agrupació dels diversos sulfurs de zink, plom, ferro y coure, dintre una massa de calcita, y per les transformacions posteriors á que semblant associació ha donat lloch.

Barcelona, Febrer 1905.

PLANTES

DELS VOLTANTS D' ARTÁ Y CAPDEPERA (MALLORCA)

PER

D. LLORENS GARCÍAS Y FONT

Els pobles, quin nom he posat per capsalera á n' aquestes ratlles, formen á la part del grec de Mallorca una regió montanyosa, regió que conté una variada y rica flora; hi tenen representació la vegetació de les montanyas encare que no de grans altituts, la de les costes y platjas arenosas ahont obri ses olorosas flors el *Pancratium maritimum* L., la dels terrers prims, am frecuencia rablits de oliveras de gris fullam, y la dels fértils comellars, ahont se cultiven ademés plantes exótiques.

La següent llista será pesada, per la vulgaritat de les especies an ella contingudes; pero son de Mallorca y per aixó les don á coneixe, pensant que podrá servir á algú per establir relacions entre nostra flora y la dels altres paíssos de la regió Mediterránea. Me donaré per satisfet si amb aixó puch contribuir, encare que sía com un gra d' arena de les nostres platjas, á la formació de l' Historia Natural de nostra terra.

He cregut convenient posar els noms vulgars, que van al costat de cada especie, interessants sempre en l' estudi de las floras locals.

Clematis cirrhosa L. (Vidauba).
» *Flammula* L. (Vidriella, Jaramí bord).
Ranunculus nodiflorus L.
» *aquatilis* L. var. fluitans G. G.
» *aquatilis* L.
Ficaria ranunculoides Mch. (Gatassa).
Nigella Damascena L. (Aranya).
Papaver Rhœas L. (Roellas, Rosellas).
» *somniferum* L. (Cascay).
Glauceum luteum Scop. (Cascay de Marina).
Fumaria capreolata L. (Fumusterra).
» *media* Lois. (Id.)

Raphanus Raphanistrum L. (Ravanisa blanca).
Nasturtium officinale R. Br. (Creixechs).
Cardamine hirsuta L.
Cakile maritima DC.
Capsella bursa-pastoris Moench. (Talega ó Bossa de Pastor, Pa y Formatje).
Capparis spinosa L. (Taparera).
Cistus albidus L. (Estepa blanca).
» *salviæfolius* L. (Estepa negra).
» *Monspeliensis* L. (Id.)
Reseda luteola L. (Galsa, Payeta).
» *lutea* L.
» *alba* L. (Capironats).
Silene inflata DC. (Corisos).
» *Gallica* L.
Stellaria media Vill. (Saginera).
Malva sylvestris L. (Vauma).
Lavatera trimestris L. (Id.)
Geranium rotundifolium L. (Suasana).
Hipericum perforatum L. (Herba de S. Joan).
» *Balearicum* L. (Estepa Joana)
Pistacia lentiscus L. (Mata, al fruit: Llentrisque).
Spartium junceum L. (Ginesta).
Genista lucida Camb. (Gatoba).
Ononis procurrens Wallr. (Hugons).
Medicago sativa L. (Aufaus).
Trifolium repens L. (Trébol blanc).
Psoralea bituminosa L. (Trébol pudent).
Amigdalus communis L. (Ametller).
Potentilla reptans L. (Peu de Cristo).
Fragaria vesca L. (Fraulera, Fraula).
Rosa arvensis Huds. (Gavarrera).
Cratægus brevispina Kze. (Cirerer de Pastor, Garganyer).
» *azarolus* L. (Aczarolera).
Myrtus communis L. (Murtera, Murta).
Crithmum maritimum L. (Fonoy marí).
Lonicera implexa Ait. (Maraseuva, Rotaboc).

Scabiosa maritima L. (Viuda borda).
Centaurea aspera L. (Brassera).
Calendula arvensis L. (Lleva-má).
Inula viscosa Ait. (Olivarda).
Senecio vulgaris L. (Lletsó de foch).
Bellis annua L. (Primavera, Picarol).
Erica multiflora L. (Cipell).
Arbutus unedo L. (Arbossera, Arbós).
Vinca media Link. et Hoff. (Prohanga).
Olea Europæa L. var. oleaster DC. (Uyastre).
» *Europæa* L. var. sativa DC. (Olivera).
Phyllirea media L. (Aladern de fuya ampla).
» *angustifolia* L. (Aladern de fuya estreta).
Erythrea centaurium Pers. (Çentaura).
Polygala rupestris Pourr.
Borrago officinalis L. (Borratja).
Anchusa Italica Retz. (Llengua bovina).
Echium vulgare L.
Cinoglossum cheirifolium L.
» *pictum* Ait. (Llepassera).
Heliotropum Europæum L. (Girasol).
» *Peruvianum* L. (Heliotropo).
Solanum Sodomeum L. (Matsinera de Pometas).
» *nigrum* L. (Morella vera, Pebre d' Ase).
» *miniatum* Willd. (id.)
Hyosciamus albus L. (Herba de Capseta).
Veronica dydima Ten.
Antirrhinum orontium L.
Linaria tryphilla Mill. (Colomas).
Scrophularia peregrina L. (Herba pudenta).
Digitalis dubia Rodr. (Didalera).
Euphragia viscosa Beuth.
Salvia verbenaca L. (Tarrech).
Rosmarinus officinalis L. (Romaní).
Marrubium vulgare L. (Melrubí).
Ballota fœtida Lamk. (Melrubí bord).
Stachis hirta L. (Espinadella).

Lamium amplexicaule L. (Tinya negra).
Verbena officinalis L. (Barbena).
Cyclamen Balearicum Wilk.
Anagalis arvensis L. var. Phænicea et cærulea Lam.
Globularia alypum L. (Cossiada).
Plantago psyllium L (Herba de Pussa).
Chenopodium ambrosioides L. (Té bord).
» *murale* L. (Bled).
Phytolaca decandra L. (Rem de Moro, Arbre de Tinta)
Daphne gnidium L. (Mata poll).
Thymelea velutina Meis.
Laurus nobilis L. (Llorer).
Euphorbia helioscopia L. (Lletrera).
» *characias* L. (Lletrera visquera).
» *peplus* L. (Id.)
Ricinus communis L. (Caga-mutxo).
Urtica urens L. (Ortiga).
» *membranacea* Poir. (Id).
Pinus Halepensis Mill. (Pi).
Allium roseum L. (Ay de moro).
» *triquetrum* L. (Ayas-a).
Muscari comosum Mill. (Calabruixa, Cap de Moro).
Asphodelus fistulosus L. (Cibulli).
» *microcarpus* Viv. (Porrassa, Aubó).
Ruscus aculeatus L. (Cirerer de Betlem).
Gladiolus segetum Gawl. (Espadella, Coltell).
Pancratium maritimum L. (Lliri de marina).
Arum maculatum L.
Arisarum vulgare Kunt. (Rape de Frare, Frare lleg).
Chamærops humilis L. (Paumera, Garbayó).
Asplenium trichomanes L.
» *Adianthum nigrum* L. (Falsía negra).
Adiantum capillus-Veneris L. (Falsía).
Pteris aquilina L. (Falguera).
Polypodium vulgare L. (Id.)
Ceterach officinarum Willd.
Scolopendrium Hemionitis Lag. et Rox.

Artá, Janer 1905.

NOTAS NEUROPTEROLÓGICAS

POR EL

Rdo. P. Longinos Navás, S. J.

VII

ROBERTO MAC LACHLAN

(noticia biográfica)

El día 23 del pasado Mayo de 1904 en Levisham de Londres dejaba de vivir para el mundo y para la ciencia, á la edad de 67 años, el que desde la muerte del barón Edmundo de Selys-Longchamps ocurrida en Diciembre de 1900 era tenido por el príncipe de los neuropterólogos. Al comunicar á nuestros consocios algunos datos biográficos del finado, nunca tardíos,

ya que en ninguna otra revista científica española los he visto, á la vez que consignaré las glorias de un naturalista eminente, pagaré un tributo de admiración al sabio y de gratitud al hombre que me favoreció con su correspondencia y claras luces.

Escocés de origen, pero londinés de carácter y educación, mostró desde niño afición decidida á la Historia Natural. Para atender mejor á la cría de larvas de insectos dióse al estudio de la Botánica, el cual le llevó tras sí de tal manera que luego fué campo estrecho para su rico herbario el suelo patrio, y en un viaje que emprendió á Australia y China á la edad de 18 años hizo inmenso acopio de plantas exóticas que á su regreso Mr. Brown cuidadosamente determinó.

Entrando sucesivamente en comunicación con diferentes naturalistas ingleses, volvió la afición á su primitivo cauce y la Entomología constituyó en adelante todas las delicias de su vida. Si se exceptúan los Dípteros y Coleópteros, puede afirmarse que todos los órdenes de insectos merecieron al principio sus cuidados, y en Lepidópteros consiguió tanto, especialmente en micros, que aun muchos años después conservaba admirablemente bien una colección riquísima que reuniera.

Mas no tardó en especializar sus estudios en el orden de los Neurópteros, de cuyas diversas secciones, á excepción de los Termítidos, ha dejado numerosos y sapientísimos escritos. Enumerarlos aquí sería tarea larga y enojosa. Bastará citar la obra clásica «Revisión monográfica y Sinopsis de los Tricópteros de la fauna europea» (1874-1884), grueso volúmen de 523 páginas y un Suplemento de 103, con 59 láminas, que contienen unas 2.000 figuras, dibujadas por el autor á la cámara clara. Aunque nada más hubiese escrito, se hubiera hecho acreedor Mac Lachlan al respeto de todos los entomólogos.

Desde entonces fué Mac Lachlan consultado por cuantos se dedicaban al estudio de los Neurópteros á uno y otro lado del Atlántico. Y era proverbial la amabilidad y diligencia con que respondía y la luz y ánimo que infundía con sus respuestas. Yo mismo, que he tenido la fortuna de entrar en relacio-

nes con él, puedo ser testigo de lo que refieren sus biógrafos. Permítaseme aquí citar algunos fragmentos de sus cartas, ya que son á la vez instructivas para el neuropterólogo.

En 13 de Febrero de 1898 respondió, creo que por primera vez, á mis consultas, lo siguiente: «L' ouvrage (Edouard Pictet, Synopsis des Névroptères d' Espagne) est en partie une compilation, en partie original d' après les resultats d' un voyage en Espagne. Il n' est pas très fort, mais sans doute pour vous est indispensable.»

«Je me permets á dire que je serai toujours heureux de vous aider, soit par l' examen des matériaux, soit par la correspondance.»

Y al fin de la carta en P. D. añadía: «Je prends l' opportunité de vous envoyer deux brochures que j' ai écrit il y a beaucoup d' ans sur quelques Névroptères de Portugal.»

Más tarde, el 23 de Mayo de 1899, puntualmente cinco años antes de su muerte, volvía á escribirme á propósito de Mirmeleónidos:

«Myrmeleon nostras Fourc. (=formicarius auctorum).»

«Il y a confusion concernant le nom "formicarius"».

«Linné confondait deux espèces sous ce nom, mais il dit exprès que les individus qui se trouvent en Suède n' ont pas de taches sur les ailes. D' après cela je le considère le vrai *formicarius*, car c'est la seule espéce qui se trouve en Suède. (Dans les îles britanniques les Myrméléonides manquent tout à fait).»

«L' espèce aux ailes tachetées je l' ai renommé *europæus*; mais Fourcroy l' avait déjà nommé *nostras*. La plupart d' entomologistes lui applique le nom *formicarius*. C' était necessaire à donner cette explication.»

Casi todos los años hacía una excursión por Europa, visitando los Alpes, la Saboya, el Delfinado, Bélgica, los Pirineos, etc., siendo no menos hábil y activo colector en el campo que paciente y exacto investigador en su gabinete. Y si bien no llegó á España, débele la fauna entomológica de nuestra nación no pocas ilustraciones, mediante los abundantes materiales que le suministraron sus corresponsales ingleses que á

nuestra patria venían, como españoles que le enviaban sus cazas.

Excusado parece decir por conclusión que muchas sociedades científicas así inglesas como extranjeras se honraban con el nombre de Mac Lachlan. Entre las primeras bástenos citar la Entomológica, la Linneana y la Real de Londres, y entre las segundas las entomológicas de Bélgica, Holanda, Suecia, Suiza y la Imperial de los Amigos de las Ciencias Naturales de Moscou, que lo contaban entre sus socios honorarios.

Debo la fotografía que acompaña estas notas á las activas diligencias de Mr. Morton, de Edimburgo, quien la obtuvo para mí de la familia del finado.

Zaragoza, Enero de 1905

GUÍA PER LA CASSERA, PREPARACIÓ Y CONSERVACIÓ DELS LEPIDÓPTERS

PER

D. SALVADOR MALUQUER Y NICOLAU

CAPÍTOL II.

1. Agafapapallonas.—2. Pinsas de cassa.—3. Pot de id.—4. Triangles de paper.—5. Capsa de cassa.—6. Tubos de id.—7. Agullas.

1.—L' agafapapallonas es en principi un bastó d' un metre de llarch, més ó menys, que porta en un cap un cercle de filferro, barnilla ó jonch, que sosté una bossa de glassa ó tela transparent, y destinat á agafar las papallonas y altres insectes.

El model més práctich y recomanable que coneixém es el de las figuras 1 y 2, procedent de la casa Ortner de Viena, que reuneix totas las ventatjas desitjables, puig es llauger (pesa

127 grams el cercle sol), nikelat, plegable en quatre parts, lo que fa que sia molt cómodo, puig se pot dur á la butxaca sense que fassi més bulto que una cartera; es molt sólit, y finalment lo que constitueix sa més gran ventatja es que no necessita un bastó ab una birolla especial com els models francesos, sinó que pot adaptarse á qualsevol bastó ó canya que vingui á má.

El diámetre práctich per la cassera sol variar entre 27 y 40 centímetres, y 60 á 80 la llargada de las bossas.

Las millors se fan de seda de Zurich (usada tambè en molinería), que es molt forta y perfectament transparent;

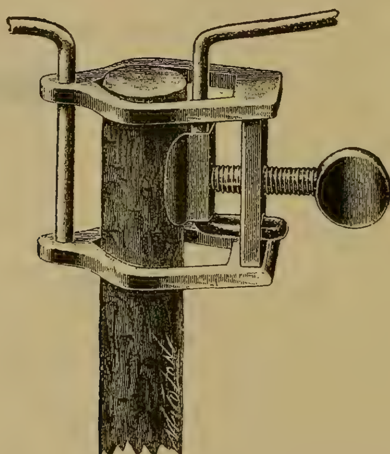

Fig. 1

pro tè l' inconvenient d' esser molt cara, per lo que surt més á compte ferla de *linón* escullint el més transparent que' s trovi.

Malgrat lo que dihuen alguns autors, las papallonas no fugen tant, si la roba del filet es de color vert d' herba, per lo que, sempre que sía possible trovar *linón* d' aquet color y ben transparent, es millor usarlo ab exclusió del blanch.

El bastó es indiferent, si bè es bó usar sempre el mateix, puig aixís s' adquiréix més seguretat de má al cassar. Els de

bambú reuneixen bones condicións d' economía, solidesa y el-legancia.

2.—Quan una papallona diurna ha caygut dins del filet, lo primer que 's tè de fer es matarla á fi de que no 's fassi malbè esvoletrejant per dintre la bossa: per aixó s' aprofita un moment en que tingui plegades les ales, y aleshores se 'ls apreta lateralment el tórax ab unas pinces fortas, tals com las representadas en la figura 3, procedents de la casa O. Staudinger, de Francfort, y que tambè serveixen per manejar las papallonas sense tocarlas ab los dits en las diferentas manipulacións de clavarlas, prepararlas, etc., etc. Durant las excursións es molt convenient passar un cordó pe'l forat *a* y subjectar l' altre cap al trau del gech, evitant aixís una molt possible perdua que en lo camp esdevé irreparable.

3.—Un pot de vidre de broch ample y de $5 \times 12^{cm.}$, provehit d' un tap de suro *o*, figura 4, es indispensable per las casseras de papallonas. Pot estar preparat ab éter, cloroformo ó cyanur de potassium, com s' explicará mes en avant.

L' éter ó el cloroformo poden portarse durant l' excursió en una ampolleta de tap esmerilat tancada dins un estotx de fusta.

4.—Un cop agafada una papallona y morta per qualsevol procediment, s' ha de guardar fins á sufrir la preparació definitiva. Els uns á mida que van agafant las papallonas y un cop mortas, si son de cos prim y alas amplas com la majoría de Diurnas y de Geómetras, las posan cada una en un rectangle de paper, que després plegan en forma de triangle com indica la figura 5. D' aquestos triangles es convenient portarne algunas dotzenas de diferentas midas fets d' un paper fort, y els que ja tenen papallona se posan en una capsa llaugera de cartró ó cedre que 's penja al coll ó 's porta á la butxaca.

5.—Altres s' estiman més portar penjada en bandolera, com un sarró, una capsa de fusta llaugera ó de llauna ab fons de moll d' etzavara ahont clavan las papallonas á mida que las agafan, pro no atravessadas com d'ordinari pe'l mitj del tórax, sinó pe'l costat, per sota las alas, figura 6, y aixís en cada agulla se n' hi posan tres ó quatre ó més, procurant que totas las

clavadas en una mateixa siguin, si fá no fá, del mateix tamany.

Las agullas deuhen esser molt finas, del número 00 y quant més del 0, puig d' altre modo estropellarían el cos dels insectes.

D' aquestos dos sistemas, el primer pot recomanarse per escursions curtes, puig estalvía l' embalúm de la capsa gran; pro per escursions de tot un día ó bè á llochs en que 'ls Lepidópters abundin molt es millor el segón, puig al posar las papellonas en triangles de paper y aquets en una capsa 's pert més temps que clavántloshi directament, á més de que quan n' hi han més de tres ó quatre dotzenas ja tè d' esser molt gran la capsa hont se posan y per lo tant ja fa de mal portar á la butxaca.

Fig. 2

6.—Fins aquí he parlat de les eines d' ús en general pe'l lepidopterista y de les especials per la cassa de papellonas diurnas, y 'm resta dir quelcóm referent á les que serveixen principalment per las Nocturnas y Microlepidópters. Suposém que dintre l' agafapapallonas, per qualsevol procediment agafada, hi tenim una Noctua tal com la *Agrotis obelisca* per exemple; son cos es curt, ample y cubert de pels que fugen al mes lleu contacte; el diámetre d' aquell no 'ns permet posarla en un triangle de paper, ni es fácil clavarla sense fer malbé sos pels delicats. Aleshoras ens valdrém de las capsetas ó tubos de cartró ab fons de vidre *a*, figura 7. Las més usuals son de tres dimensions, 38 × 28 mm., 28 × 24 mm. y 25 × 20 mm. (midas presas del exterior). Quan se surt á cassar se portan les unes dins les altres en grupos de tres.

Es precís en las casseras portarne cinquanta ó cent ó més, puig com que á cada una sols s' hi pot posar un exemplar, si 's trova una bona localitat desseguida s' omplan.

En el cas en que en plena cassera s' hagin acabat las capsas per estar totas plenas, es precís matar en el pot de cassa totas las papellonas que després se vagin agafant y clavar'as ab molt de compte á la capsa de cassa com si fóssin Diurnas, y las Geómetras delicadas posarlas en triangles de paper. Heus aquí l' utilitat de portar sempre el pot de cassa.

Alguns, en comptes de tubos de cartró, en fan servir de vidre, pro tenen aquestos darrers els inconvenients d' esser trencadissos y pesats; els de cartró son porosos y absorbeixen l' humitat que desprenen els insectes vius, la que 's condensa en els tubos de vidre y fa malbé los exemplars, encara que 's fassin tres ó quatre entalladuras en el tap á fí d' establir la ventilació.

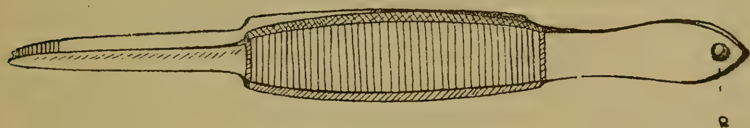

FIG. 3

Perçó nosaltres preferím aquells encara que topém ab grans dificultats per proporcionárnosels, puig á Barcelona els capsers no 'ls volen fer, y si 'ls fan surten més cars y dolents que comprats directament á la casa Staudinger.

Ademés, en els de cartró sols veuhen llum pe'l fons *a*, figura 7, mentres que en els de vidre, rebent la llum per tot arreu, las papellonas esvolatregan constantment fentse malbé el polsím de llurs tórax y ales.

Els tubos ó capsetas se portan en una gran butxaca ó en un sarró de lona fosca, á fi de que no vegin llum y restin els insectes més quiets.

(*Continuará*)

NOTAS BIBLIOGRÁFICAS

Noticia de lo publicat en altres Revistas, referent á Historia Natural Catalana.

ZOOLOGÍA

MAMÍFERS.

Las especies españolas del género «Eliomys», por D. Angel Cabrera. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1904).—Vé á ser una monografía de las especies d' *Eliomys* que viuhen en la Península y Balears. Porta una clau dicotómica pera la classificació de las quatre especies que cita. Per careixer de dats concrets, no refereix ab certesa cap especie á Catalunya; únicament esmenta que probablement las de nostra regió son l' *Eliomys quercinus* L., y *E. hortualis* Cabrera, especie nova aquesta que descriu sobre exemplars de Valencia, ahont se coneix ab el nom de *rata sellarda.*

Ensayo monográfico de los Quirópteros de España, por D. Angel Cabrera. (Mem. Soc. Esp. Hist. Nat., Tomo II).—Com el sèu títol indica, es aquest trevall un ensaig monográfich bastant complert dels Quirópters d' Espanya, especialment dels del Centre, Sur y Regió Cantábrica; donchs com ja fa notar el Sr. Cabrera, es de la conca del Ebro y Pirineu, d' ahont se tenen menos dats. Si bè sense seguritat, cita á Catalunya: *Rhinolophus hipposideros* Bechs., *Pterygistes noctula* Schreb., *Pipistrellus Kuhli* Natt., *Myotis Escalerai* sp. nov., procedent de Bellver (Lleyda), *Nyctinomus Cestonii* Savi. Es un trevallet molt útil y que fa de bon recomanar.—J. M. N.

ENTOMOLOGÍA.

COLEÓPTERS:

Algunos insectos nuevos ó poco conocidos (Notas entomológicas. XII.), por el R. P. Longinos Navás, S. J. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1903).—Cita á Catalunya el *Bacanius termitophilus* Wasmann, trobat á Tortosa en un níu de *Termes*, y descrit en la *Deutsche Entomologische Zeitschrift*, 1902.

Nota sobre el «Amorphocephalus coronatus» Germ , por D. Eugenio

Ferrer. (Bol. Soc. Arag. Cienc. Nat., 1903).—Dòna compte de la trovalla d' aquest insecte á Ripoll, ahont entrá á las deu del vespre al menjador d' una masía.—J. M. N.

HIMENÓPTERS:

Espéces nouvelles de mellifères, par J. Pérez (Procés verbaux des séan. Soc. Linn. de Bordeaux. T. LVII et LVIII).—Se descriuhen entre moltas de la fauna paleárctica, unas 40 especies d' Apiaris d' Espanya, entre las quals hi ha las següents de Catalunya:

Macrocera Antigæ.—Barcelona.
Eucera barbiventris.—Catalunya.
Phileremus major.—Barcelona.
Nomada rugithorax.—Barcelona.
— *Faventiana* —Barcelona.
— *lituripes*.—Barcelona.
Osmia rhinotropis.—Catalunya.
Megachile bioculata.—Catalunya.
— *gothalauniensis*.—Catalunya.
Andrena nuptialis.—Barcelona.
— *granulosa*.—Barcelona.
— *squalida*.—Catalunya.
— *depressiuscula*.—Catalunya.
— *leptodactyla*.—Catalunya.
Halictus barcelonicus.—Barcelona.
— *atrovirens*.—Barcelona.
— *buccalis*.—Barcelona.
— *melanoproctus*.—Barcelona.
— *misellus*.—Barcelona.
Sphecodes majalis.—Barcelona.
— *pinguiculis*.—Catalunya.
Colletes Abeillei.—Barcelona.
— *frigidus*.—Barcelona.

La majoría d' aquestos insectes foren remesos á dit senyor per nostre malaguanyat consoci Sr Antiga.

Véspidos, Euménidos y Masáridos de España, por J. M. Dusmet. (Mem. Soc. Esp. Hist. Nat., Tomo II.)—Es una monografía dels Himenópters espanyols, d' aquestas familias, ab quadros dicotómichs pera llur classificació. No enumerém las especies de Catalunya, per la molta extensió que ocuparían, ademés de que venen totas referidas als Srs. Antiga

y Bofill, y aquestos ja las publicaren en el Catálech de Véspids, (Inst. Cat. Hist. Nat., 1903, memoria apart.)

Euménidos de España, primer suplemento, por D. José M.ª Dusmet. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat , 1904).—Cita y comenta las següents especies de Catalunya:

Odynerus (Aucistrocerus) oviventris Wesm.
— (*Lionatus*) *tomentosus* Thoms.
— — *Dantici* Rossi.
— — *dubius* Sauss. (=*Schulthessi* Dusm).
— — *insulicola* D. T. (=*insularis* André).
— — *Hannibal* Sauss.
— — *alpestris* Sauss.
— (*Hoplomerus*) *reniformis* Gmel.

Recullits tots per nostre consoci Sr. Bofill y 'l ja anomenat Sr. Antiga.

Los «Bembex» de España, por R. García Mercet. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1904).—Compren en clau dicotómica las 11 especies que s' han citat á Espanya. Pertanyen á la fauna Catalana.

Bembex bidentata Van der Lind.
— *Mediterranea* Handli.
— *integra* Panzer.
— *zonata* Klug.
— *sinuata* Latr.
— *rostrata* Lin.
— *oculata* Latr.
— *Bolivari* Handl.

Recullits en las provincias de Barcelona y Girona.—J. M. N.

NEURÓPTERS:

Neurópteros de la provincia de Barcelona, por el Padre Eugenio Saz, S. J.

Notas Zoológicas, II, por el Rdo. P. Longinos Navás, S. J.

(Bol. Soc. Arag. Cienc. Nat., 1904).

Sentím que la falta de lloch ens privi de apuntar las especies que cita. En resúm, n' hi ha unas 35 del Montseny, y unas 15 de Sarriá. Com á més notables, mereixen especial menció:

MONTSENY

Libellula quadrimaculata L.—Rara.

Stenopsocus Lachlani Kolbe.—Género y especie nous pera Espanya.

Cloeon simile Eat.—Nou pera Espanya.

Chrysopa inornata Nav.—Descrita en el Butlletí de la Inst. Cat. Hist

Nat., 1901.

Chrysopa Meyeri Ed. Pictet.—Nova pera Espanya.
— *flava* Scop.—Citada sols á Andalusía.
Dilar meridionalis Hag —Nou pera Catalunya.

SARRIÁ

Chrysopa cosmeta sp. nov.—Descrita en aquest trevall.
— *tenella* Schn.—Nova per Catalunya.
Cloeon concinnum Eat.—Nova pera Espanya.

ARQUIPTERS:

Los Termitas de los alrededores de Tortosa, por el Rdo. P. Jaime Pujiula, S. J., (Bol. Soc. Arag. Cienc. Nat., 1904).—Se fa en aquest trevall un estudi complert dels *Termitids* dels vols de Tortosa, ab llurs costums, alimentació, enemichs, perjudicis que causan, y maneras de combátrels. Cita 'l *Calotermes flavicollis* Fabr., y *Termes lucifugus* Ross.—J. M. N.

MALACOLOGIA.

Moluscos marinos de Llansá, por D. José Maluquer y Nicolau. (Bol. Soc. Esp Hist. Nat , 1903).—Se citan 116 Gasterópots y 70 Lamelibranquis, ab las varietats més importants.

Excursión malacológica á Ripoll, Pobla de Lillet y Castellar d' En Huch (*Alta Cataluña*), por D. José Maluquer y Nicolau. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1904).—Ressenya la excursió efectuada á ditas localitats, á mitjans d' Agost de 1903, enumerant uns 60 moluschs terrestres y 3 d' aygua dolsa, ab els llochs precisos hont foren recullits ú observats.—A. de Z.

OBRAS

Y REVISTAS REBUDAS PERA LA BIBLIOTECA

(Desde la derrera nota fins á 14 de Mars)

OBRAS

Los Kiokenmodingos de Río de Oro (Sahara Español), por D. Norberto Font y Sagué, Pbro.

Origen geológico de los manantiales termo-minerales de Caldas de Malavella (Gerona), por idem.

Los movimientos sísmicos del Nordeste de Cataluña, por idem.

Sota Terra. Exploració del avench de Sant Hou (Montgrony), per idem.

Nota sobre la constitució geológica de la vall de Camprodón (Pirineus Catalans), per idem.

(Donatiu del autor)

Los volcanes extinguidos de la provincia de Gerona, por D. José Gelabert, Pbro.

(Donatiu de Mossen Font y Sagué).

Histoire abregée des Plantes des Pyrenées, par Picot de La Peyrouse.

(Dipósit de Mossen Font y Sagué).

REVISTAS

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Tomo IV, núm. 1, 2.

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Num. 412, 413.

Bulletin de la Société de Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Tome II (1902) num. 3-4; tome III (1903).

Memorias de la Real Sociedad Española de Historia Natural.—Tomo II, núm. 9.

Smithsonian Institution of Washington.- Anual report 1902.

United States National Museum.-Anual report 1901, 1902.

Entomoligisk Tidskrift.—Årg 25.

«Redia», Giornale di Entomologia, Vol. I (1903).

Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.—Vol. V, núm. 2, 3.

Boletín de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.—Vol. II, núm. 6.

The Journal of Conchology.—1903, 1904, January 1905.

Parergones del Instituto Geológico de México.-Tomo I, num. 6.

The Canadian Entomologist.—Vol. XXXVII; no. 1, 2.

Bulletin of the American Museum of Natural History.—Vol. XX.

Le Monde des Plantes.—Num. 32.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 2.on—Núm. 5 Maig 1905

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, prévia aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2 ptas.	4 ptas.
	5- 8 »	4 »	8 »
	8-16 »	8 »	16 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(Const. Fid. Cath. c. IV).

Maig, 1905 | Vol. V. (2.ª època, any 2.on) | Núm. 5

SECCIÓ OFICIAL

Sessió del 12 de Mars de 1905

Presidencia de Mossen Norbert Font y Sagué

A les onze hores vint minuts el senyor President obrí la sessió.

—Llegida l'acta de l'anterior, es aprobada per unanimitat.

Socis atmesos.—Com á socis numeraris son atmesos els Srs. Dr. D. Joan Palou, Pbre., D. Antoni Mas y Morell, don Francisco Matas y Guitó y D. Miquel Roger Suriá.

Nou Tresorer.—Havent presentat la dimissió ab caráct‹r irrevocable el que ho era D. Joseph M.ª Mas de Xaxars y Palet, es nombrat per unanimitat per desempenyar dit cárrech D. Amador Romaní y Guerra.

Comunicacións.—Mossen Font y Sagué llegeix una *nota sovre la presencia del terreno pliocénich en la comarca de Tortosa* estudiat per el Dr. Almera, presentant alguns exemplars d' impresions vegetals existents al Museu d' Historia Natural de l' Universitat, recullits en dita regió.

—El Vis-Secretari llegeix *una nota* del Sr. Ventalló, *sobre zoo-cecidias*, en la qual cita una especie nova per Espanya. També dòna compte d' una *llista de Lepidópters* que com á *contribució á l' estudi de la fauna Lepidopterológica de Tarrassa* presenta el mateix soci.

—S' aixeca la sessió á dos cuarts d' una.

SESSIÓ DEL 2 D' ABRIL DE 1905

Presidencia de Mossen Norbert Font y Sagué

A les onze hores el Sr. President obrí la sessió.

—Llegida l' acta anterior es aprovada per unanimitat.

—El Vis-Secretari dòna compte, pera coneixement dels socis, dels acorts presos en la sessió celebrada per la Junta Directiva.

SOCIS ATMESOS.—Com á numeraris ho son D. Anatael Cabrera y Díaz, y D. Ramón Galera y Planas.

COMUNICACIÓNS.—El Sr. Zulueta resenya una excursió que, junt ab lo Sr. Roger, feu el 24 de Mars prop passat á la montanya del Putxet, visitant la petita mina de *ampelita* que s' explota en dit lloch.

L' obrer encarregat de l' explotació va oferir als visitants mostras de *terra negra* (ampelita elaborada) que prepara, de la que 'n recullireu; ademés d' exemplars d' *ampelita*, culliren *hematites*, *limonita*, *marcasita*, *ocre* y una *argila talcosa plástica*.

—Mossen Font y Sagué dòna compte de que, havent remés alguns neurópters al R. P. Longinos Navás, S. J., pera la seva determinació, aquest l' hi envía el següent resultat:

Montseny.—*Perla marginata* Panz; *Chloroperla grammatica* Scop., *Chrysopa vulgaris* Shn., *Odontocerum albicorne* Scop.

Concrós (*Setcasas*).—*Dictyopteryx sp.* (exemplar defectuós *Chloroperla grammatica* Scop., no citadas encara en dita localitat.

—També llegeix una *nota sobre la molibdenita de Pedralbes* presentant un bonich exemplar; una altre sobre un *atlas catalá de Botánica del sigle XVIII*, fet per un herbolari de Barcelona, treball molt ben fet y que revela els coneixements botánichs de son autor.

—El Sr. Zulueta llegeix un hermós treball de Mr. Caziot, *sobre Helix de Catalunya*, en que descríu una especie y tres varietats novas.

—També dòna compte de un interessant treball de Botánica enviat pel R. P. Adeodat Marcet, O. S. B., titolat *Notas pera la Flora Montserratina* en que descríu cuatre especies novas del género *Hieracium* y dos varietats.

No haventhi res més per tractar s' aixeca la sessió á les dotze y cinch minuts.

COMUNICACIONS

NOTA

SOBRE LA PRESENCIA DEL TERRENO PLIOCÉNICH

EN LA COMARCA DE TORTOSA

PER

MÒSSEN NORBERT FONT Y SAGUÉ, PBRE.

Mr. Vezian (1) fou el primer qui doná á coneixer al mon científich la presencia del terreno pliocénich en els voltants de Barcelona, y posteriorment el Dr. Almera ha fet el seu estudi complert, descubrint tots sos afloraments en el Plá de Barcelona y Llobregat y estudiant ses faunes y flores (2). En el Baix Ampurdá han sigut també reconegudes com á pliocéniques per D. Lluis M. Vidal (3) unes margues blaves plenes de fóssils en perfecte estat de conservació que ha estudiat també el Dr. Almera (4). Aquestes formacións de pliocénich marí, junt ab les de pliocénich continental de Tarrassa, Valldoreix, Rubí y Martorell en el Vallés, y Palau y Banyolas

---

(1) Du terrain postpyrénéen des environs de Barcelone.

(2) Descripción de los terrenos pliocénicos de la cuenca del Bajo Llobregat y llano de Barcelona, por el canónigo Dr. D. Jaime Almera.—1894.

(3) Reseña geológica y minera de la provincia de Gerona. (Mem. Com. Mapa Geol. España, t. XIII).

(4) Pliocénico de la Provincia de Gerona según las Notas de los señores D. Luis M.ª Vidal y D. Manuel de Chía, por el canónigo Dr. D. Jaime Almera, Pbro.—1894.

en la provincia de Girona, son les úniques de que s' tenía noticia exacta, pero á n' elles cal afegirhi la de Tortosa.

El mar pliocénich bordejava la nostra costa, pero ab un nivell molt superior al actual (més de 100 metres), ficantse terra endins per totes les escotadures ó conques, ja formades aleshores, y depositanthi els sediments que avuy forman llur subsol: perçó els trobém en l' Ampurdá y Plá de Barcelona y Llobregat, y es de creure que futures investigacións els descobreixin en el Camp de Tarragona, axís com ara s' ha fet en la comarca de Tortosa, ja que tots aquestos punts en el período pliocénich formaven sengles golfs que donaven un aspecte molt més retallat del que té ara á la costa catalana, y del que podém formarnos idea imaginantnos que 'l mar actual pujés de nivell un centenar de metres.

La conca del Ebre, com totes les demés de Catalunya, estava ja formada en el período pliocénich, y 'l mar la ocupá en sa part inferior, depositanthi els sediments que recoberts després per las formacións diluvials y aluvials forman el subsol. Aquest aflora en la superficie junt á Tortosa mateix, dessota de les antigues muralles, ahont s' hi veu una capa d' argila groguenca entre banchs de sorra finíssima.

Anys enrera, ab motíu de unes obres que feren pera impedir un esllavissament de terres, s' ensenyaren mostres d' aquella argila ab restos indeterminables de vejetals al doctor Almera, qui les cregué pliocéniques; pero no pogué determinarho ab exactitut per falta de dats. Mes posteriorment, al visitar aquella regió ab sos alumnes D. Odón de Buen, recullíren en dit punt algúns exemplars de les impresións de plantes de la capa de argila, que avuy figuran en el Museo de Historia Natural de la Universitat, y que tenen una semblansa complerta ab els exemplars trobats al torrent de can Albareda d' Esplugas pe'l Dr. Almera.

Entre aquells hi he pogut reconeixer *Populus latior* Al. Braun (2 exemplars), *Platanus aceroides* (2 exemplars), *Fraxinus* y dues fulles de una Lleguminosa pertanyents probablement al género *Robinia.*

Esperém que noves investigacións facilitarán nous datos pera determinar ab precisió á quín pis, dintre 'l pliocénich, pertanyen les argiles del subsol de Tortosa.

Barcelona, 12 Mars 1905.

NOTAS PERA LA «FLORA MONTSERRATINA»

PEL

R. P. ADEUDAT MARCET, O. S. B.

I

PLANTAS NOVAS DEL GENRE *Hieracium*

Desde que vaig comensar á recullir plantas per aquesta simpática montanya de Montserrat (1903) me cridá l' atenció el genre *Hieracium* per la gran munió de formas que cada día anava observant per tot arreu; mes aquesta mateixa varietat de caracters morfológichs dels *Hieracium* montserratins m' abrumá y 'm fiu desistir per de prompte de son estudi, dexantlos per quan estigués més fort en las determinacións botánicas, confirmantme en que no era tasca d' un principiant embolicarse en descifrar lo que es el *trenca-caps* dels fitógrafs. Axís es que resolguí dexarlos viure tranquilament sens inquietarlos, ja que tampoch podía treure 'n l' aygua clara: malgrat aquesta meva determinació no poguí resistir la tentació d' arrancarne alguns y ficarlos á la caixa lineana, que després envií á mon apreciadíssim mestre el molt inteligent botánich Dr. Cadevall, pera sa classificació. Entre ells recordo als *H. pilosella* L., *H. prœaltum* Vill., *H. neo-cerinthe* Fr. ab sa varietat *eriocaulon* Wk., *H. Gonani* Timbal-Lagr., *H. murorum* L., *H. prœcox* Schultz, *H. vulgatum* Fries, y alguns altres.

Pero quan fiu una bona cullita y aplech de *Hieracium*, fou l' any prop-passat (1904); no certament ab l' intenció d'

endinzarme en son estudi, sino pera complaure á mon benvolgut amich l' eminent botánich espanyol en Carlos Pau, de Segorbe; qui 'm suplicá li recullís totas las formas que trobés d' aquest genre, y pera revifar sens dupte mon entussiasme molt apagat pera 'ls *Hieracium* afeigí dit senyor que ab tota probabilitat trobaría cosas novas y molt interessants dintre d' aquest genre, que havían passat desapercebudas á tots los botánichs nacionals y extrangers que han escorcollat nostra Montanya, pera robarli sos tresors naturals; puig deya (y en axó tenía rahó) que cap d' aquestos exploradors s' havía trobat en las circunstancias especials en que estich jo al present, perque com diu l' adagi castellá: «Más sabe un necio en su casa que un sabio en la ajena»: aixís es que habitant jo tot l' any en el cor de la Montanya y poguentla resseguir á tot temps y en tots indrets fins als recons y torrents més intransitables, era més fácil que trobés lo que no había vist l' ull observador de tants sabis com han visitat el Montserrat, ja que per lo general tots s' han contentat, *velis nolis*, donat lo poch temps de que han pogut disposar, de recorrer los camins més coneguts y de fer las excursions típicas d' aquesta Montanya, visitant Sant Geroni, Santa Cecilia, la Santa Cova... y para de contar.

Axó m' animá, puig no hi ha dupte que es un gran estímul pera un *amateur*, la esperansa de adquirir cosas novas; mes no 'm creya que fos tan afortunat, perque veya que Costa ja havía trobat aquí mateix y d' aquest mateix genre la friolera de cinch especies novas y moltas formas desconegudas. No obstant, desitjós de complaure á mon amich Sr. Pau, ne recullí moltas mostras y las hi vaig enviar.

L' éxit coroná mon trevall; á la primera remesa me contestá el Sr. Pau ab la diagnosis de quatre especies novas, invitantme á que jo mateix las publiqués. Acceptí ab molt gust y agrahit l' encárrech que avuy complexo; pero avans suplicantli que 's dignés cambiar la sinonímia d' una de las especies que ell creu *insigne, rebatejantla* y esborrant l' apellido que portaba d' una persona insignificant, la dediqués

á la persona més insigne que entre las puras criaturas ha existit y existirá may més: l' Inmaculada María. Ab sa afabilitat acostumada me contestá que may havía negat als seus amichs cosa que fos *justa y racional:* aixís tinguí jo que agrahirli aquest nou favor.

Allá van, donchs, las diagnosis de las especies novas.

HIERACIUM DIARSIANUM Pau, nov. sp.

(Sect. *Andryaloidea* Fr.)

«Phyllopodum et eriopodum obscure viride; caudice erecto, »20 c. m., longe villoso seu lanato, oligocephalo, 3–6 floro, »nudo, ad ramorum ortum foliato, piloso et glanduloso; foliis »radicalibus oblongis subobovatis, subvillosis, crenatis, sub-»undulatis, in petiolum brevem alatumque attenuatis, eglan-»dulosis, mucronatis; pedunculis patentibus, elongatis, basi »pilosis, superne glandulosis; omthodii glandulosi, ovati, »squamis virentibus, acuminatis, interioribus apice albo-cilia-»tis; ligulis dentibus ciliatis, stylis luteis, achœniis inmaturis »atris, alveolis dense ciliatis.»

«Habitus *H. panosi* Boiss. sed foliis tenuioribus. *H. intybus* »Schultz. (Sect. descript.) fortasse proximum, sed foliis villo-»sis et caulina inferiori minime subpandusiformi certe alie-»num. Ab omnibus *Neocerinthidibus* mihi cognitis habito et »foliis diversum.» (C. Pau in litt. ad me.)

Aquesta nova especie la ha dedicada el Sr. Pau al sabi botánich catalá Dr. Joan Cadevall y *Diars.*

HIERACIUM MONTSERRATENSE Pau, nov. sp.

(Gr. *Umbellatum* Fr.)

«Aphyllopodum viride; caule 25 c. m. striato, subvilloso, »folioso et corymboso-ramoso, ramis tomentosis; foliis ovato-»oblongis, integris, acutis, ciliatis; pedunculis bracteatis, »elongatis; omthodiis pubescentibus; squamis viridibus; stylis »nigrescentibus... Pl. juvenilis.» (C. Pau in litt. ad me.)

HIERACIUM MINUTIFOLIUM Pau, nov. sp.

(Sect. *Cerinthoides* Fr. ?)

«Phyllopodum glaucum, microphyllum; caule erecto 18 c. »m. subquadrangulo, tricephalo, monophillo, ad ramorum »ortum bracteato; pedunculis glandulosis; foliis radicalibus »oblongo obovatis, mucronatis, obtusis, integris, ciliatis, cau- »linis amplexicaulibus, oblongis; bracteis lanceolatis; calathiis »viridibus, squamis acuminatis, nigro-glandulosis; ligulis gla- »bris vel vix ciliolatis; stylis luteis».

«Pl. juvenilis nulli mihi cognitæ affinis.» (C. Pau in litt. ad me.)

HIERACIUM MARIANUM Pau, nov. sp.

«Phyllopoda et eriopoda virida; caule erecto 25-30 c. m., »ramoso corymboso; foliis longissime petiolatis, oblongis, in- »tegris, basi dentatis; petiolis 5 6 c. m.; caulinaribus, 2 parvis, »bracteiformibus, ovato-lanceolatis, amplexicaulibus; subtus »lanatis, supra nudis; ramis 5-7 floris; pedunculis cano-pube- »rulis et setiformi-glandulosis; authodio oblongo; squamis »nigro glandulosis, ligulis ciliatis; achœniis atris; alveolis »ciliatis.»

«Habitus *Italicarum* Fr., sed anthodii squama lineari-acuta »ad *Vulgatam* Fr.»

«Species mihi insignis!» (C. Pau in litt. ad me.)

Aquesta especie está dedicada á la Mare de Deu en el cincuentenari de la Definició dogmática de sa Inmaculada Concepció.

Entre las altres plantas montserratinas que envii en consulta al Sr. Pau, hi trobá dit senyor dugas varietats novas, qual diagnosis es la següent:

THALICTRUM MINUS L., var. MONTSERRATENSE Pau, var. nov.

«Planta foliis subtus puberulis, glandulosis; carpelli sin- »flatis.» (C. Pau in litt. ad me.)

PIERIS HIERACIOIDES L., var. LINEARIFOLIA Pau, nov. var.

«Foliis tinearibus, integris, denticulatis, apice acumina»tis». (C. Pau in litt. ad me.)

Montserrat, Mars 1905.

ALGUNAS ZOO-CECIDIAS DE TARRASSA

PER

D. DOMINGO VENTALLÓ.

Encare que siguin pocas, no obstant crech convenient citar las zoo-cecidias trobadas en algunas excursións; puig, com son pochs els que aquí á Espanya estudían aquesta branca de la Historia Natural, sempre poden esser interessants las citas de algunas especies de la mateixa.

Son clasificadas per lo Sr. Joaquim de Silva Tavares, y trovades la major part en lo bosch de can Montllor de Tarrassa en los primers días del mes de Febrer de l' any corrent.

Rhodites rosae L. (Cynipit); sobre la *Rosa canina* L.

Bacillus oleae Arch.; sobre l' *Olea europaea* L.

Dryocosmus australis Mayr. (Cynipit); sobre l' *Quercus ilex* L.

Dryocosmus Fonscolombei Kieff. Cecidia molt rara, si no es especie nova; sobre el *Quercus ilex* L.

Dryomyia Lichtensteini Kieff. (Dipter); en las fullas del *Quercus ilex* L.

Eriophyes ilicis Nal. (Acaro); en las fullas del *Quercus ilex* L.

Contarinia luteola Tav. (Dipter); en las fullas del *Quercus ilex* L: no citada encara d' Espanya.

Contarinia cocciferae Tav. (Dipter); en el *Quercus ilex* L.

Barcelona, Abril de 1905.

GUÍA PER LA CASSERA, PREPARACIÓ Y CONSERVACIÓ DELS LEPIDÓPTERS

PER

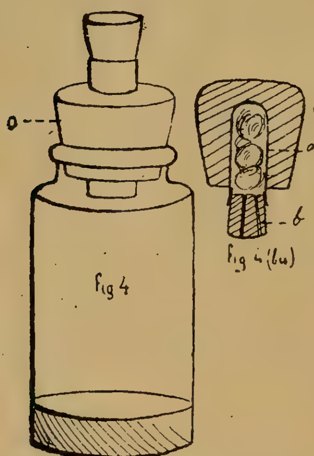
D. SALVADOR MALUQUER Y NICOLAU

CAPITOL III.

EXCURSIONS LEPIDOPTERLÓGICAS

1. Localitats de cassera.—2. Equipament.—3. Recomanacions generals.

1.—La especial situació de Catalunya, la rica abundor de sa flora, sas tebias platjas mediterráneas, sa orografía y sa hidrografía tan variadas y els grans boscos centrals y septentrionals, fan que sía un territori dels més apropósit per servir d' *habitat* á nombrosas especies d' insectes y en especial de Lepidópters, puig ab tot y la poca extensió del terrer recorregut per en Cuní, y ab tot y no cassar dit senyor casi may de nit, ja l' any 1874 publicá son Catálech dels Lepidópters, en el que cita 721 especies, nombre que segurament ab bonas casseras per triadas localitats podría, sense esfors, elevarse al doble.

Triant de las citadas localitats las més seguidas per nosaltres y per companys que 'ns mereixen tot el crédit, las enumerarém suscintament, comensant per las més aprop á nostra ciutat, posant á continuació la época en que convé cassarhi.

Tibidabo.—Tota la serra coneguda ab aquet nom. De Febrer á Novembre. Sant Pere Mártir, cap á Santa Creu de Olordre.

Can Tunis y Cap del Riu.—D' Abril á idem.

Riu Besós.—Desde sa desembocadura á Moncada. Idem idem.

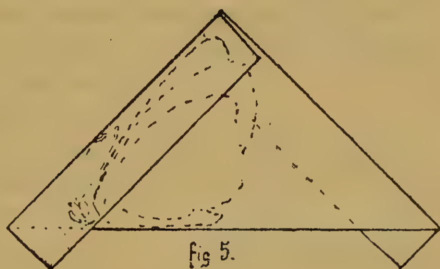
Moncada.—Turó y boscos vehins. Idem idem.

Masnou y Teyá.—De Febrer á Novembre.

Tarrassa.—Serras del Ubach y La Mata, Bosch del Guitart. Localitats excelents pera Diurnas y Nocturnas; d' Abril á Novembre. Boscos de pins, roures y alsinas.

Montserrat.—D' Abril á Setembre. Idem idem.

Montseny.—Localitat magnífica, fauna lepidopterológica pirenenca, (*Erebias*); Gualba alt. 180 m., Santa Fe alt. 1130 m., Sant Marsal alt. 1100, Sant Segimon alt. 1340 m.; pichs ó turons del Home alt. 1715 m., Las Agudas alt. 1706 m., y Matagalls alt. 1710 m.; Arbucias alt. 490 m., Sant Hilari alt. 850 m. Grans boscos de faigs (*Fagus silvatica* L.), abets (*Abies excelsa* L.) rourers, castanyers, alzinas, pins y avellaners. De Maig á Novembre.

Fig 5.

Pirineu Catalá.—La vall de Nuria alt. 2000 m., id. de Rivas alt. 1100 m., Montgrony alt. 1300 m., Camprodón alt. 900 m., Pobla de Lillet alt. 930 m., etc., etc.

Artesa de Segre (*Ribera*).—D' Abril á Setembre.

Pobla de Segur(*Pallars*).—Idem idem.

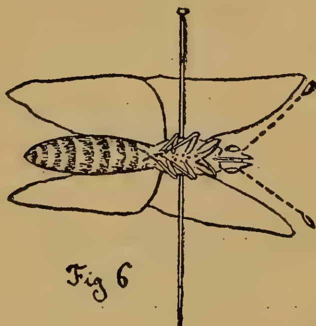
2.—Quan s' han d' empendrer excursions llargas, de mes d' un jorn, es precís preocuparse ans que tot del vestit. Aquet deu ser sólit y llauger de dril ó fil crú de color torrat (puig es mes sofert) al istíu: el vellut es bó per l' hivern ó per regions frescas y enhespradas. En tot temps es bó usar camisas finas de franela, puig permeten la transpiració y evitan els refredaments sobtats.

El calsat deu reunir las mateixas condicions que 'l vestit; son recomanables las botinas ab sola doble d' espardenya, puig

tenen la ventatja de no relliscar per les rocas; las espardenyas blancas tapadas son molt bonas, puig pesan poch y s' assecan prompte en cas de mullena, pro 'ls que no están fets á durne s' exposan á tortas de peu. L' us dels clássichs calsons catalans de cuyro es molt recomanable, puig guardan de las punxas de les plantes espinoses y subjectan la cama.

Un barret d' amples ales completa tan senzill vestuari. Els barrets dobles de palla, usats pe'ls cassadors, son económichs y frescos; puig, com están formats per dos units per la vora externa de l' ala, deixan entre l' interior y l' exterior una capa d' aire que aisla y preserva 'l cap del ardor del sol.

Las eynas de casseras poden portarse de diferentas maneras segons la durada de la projectada escursió, y cada naturalista te las sevas prácticas especials.

Si la escursió es de curta durada, es á dir, que no 's tingui de fer cap repos en despoblat, poden portarse distribuits per las butxacas els diversos engins y de cassera, exceptuant la capsa de botánica ó la de cassa; mes si 's tenen de passar moltas horas fora poblat es precís portar pocas ó moltas provisions. Aleshores fa molt servey un sarró de tipo del dels cassadors; puig aixís crida menys l' atenció de la gent del camp, proveit de tres bossas: en la darrera, que va apoyada en el cós, s' hi fan fer de lona mateix tres departaments, pe'l pot de cassa, per l' estotx de fusta contenint l' éter ó cloroformo y per lo petit botiquí que sempre se sol portar, (dos venas, cotó al sublimat, amoníach, una barreta de nitrat de plata, tafetá inglés y óxit de zinch en pols). En el fons de dita gran bossa hi van els tubos de cassa buits.

La bossa inmediata está destinada als tubos plens y á las capsetas petitas ab erugas.

La següent está destinada á portar la capsa de cassa, y finalment, la exterior, feta de malla porta las provisions de boca, l' escorsador, el filet, etc.

Aquestos sarrons se fan de lona fosca y 's portan en bandolera mediant una tira de la mateixa roba de 5 centímetres d' ample, lo que fá que no fatiguin l' espatlla com succehiría si la tira fos estreta.

3.—En tota excursió en que 's trovi abundant una especie no molt comú ó simplement desconeguda pel cassador, deu procurarse agafarne tants exemplars com se pugui; puig després serveixen pera cambis y lo que volant sembla una sola especie, devegades resultan especies molt diferents.

Fig. 7

No es bó beurer estant suat ó afadigat, es precís esperar á que 'ls mohiments respiratoris y cardíachs s' hagin normalisat.

Per fer excursions ab profit, es precís coneixer, quant menys sobre 'l mapa, el terrer que tenim que recórrer: aixó 'ns orientará y evitará marrades. Sempre que sía possible consultinse las guías del Osona ó de 'n Céssar A. Torras.

Desconfiar dels companys no aficionats, pro excursionistas *enragés*, que vos fan cansar molt y no vos donan temps de cassar: son com automóvils á cent kilómetres.

Sempre que 's fassin excursions á llochs frescals y enlayrats no 's descuidi una valona impermeable que evitará mullenas sensibles, com la que mon bon amich el professor de Geología Mossen Font y Sagué y jo vam sufrir en una excursió al Montseny al baixar rebent la furienta pluja desde Santa Fé á Sant Celoni per espay de vora tres horas.

(Continuará)

OBRAS
Y REVISTAS REBUDAS PERA LA BIBLIOTECA

(Desde la darrera nota fins al 20 d' Abril)

OBRAS

Yáñez y Girón (Dr. D. Agustín).—*Elogio histórico del doctor D. Francisco Javier Bolós.*—Barcelona, 1847.

(Donatíu de D. Ramón Bolós.)

Cardona y Orfila (Dr. D. Francisco).—*Doscientos coleópteros más de Menorca.*—Mahón, 1875.

(Donatíu de D. Llorens Garcías y Font.)

Llenas y Fernández (D. Manuel).—*Enumeración y distribución geográfica de los «Peltigeráceos» en Cataluña.*—Madrid, 1905.

(Donatíu del autor.)

Cadevall y Diars (Dr. D. Juan).—*Plantas citadas en Montserrat de existencia dudosa.*—Zaragoza, 1904.

(Donatíu del autor.)

REVISTAS

The Canadian Entomologist.—Vol. XXXVII, No. 3.

Bulletin du Musée Océanographique de Monaco.—Nums. 23,24, 25, 26, 27.

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Num. 414.

The Journal of Conchology.—Vol. II, No. 6. (April, 1905).

Butlletí de la Institució Catalana de Ciencies Naturals.—Any IV, núm. 28. (Número de despedida.)

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Tomo IV, núm. 3.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.—Any XV, núms. 120, 121.

Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural.—Tomo V, núm. 3.

Memorias de la Real Sociedad Española de Historia Natural.—Tomo III, Memorias 1.ª y 2.ª

Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.—Vol. V, núms. 4, 5, 6, 7.

Naturæ Novitates.—1905, Nos. 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Broteria.—Vol. IV (1905), fasc. III.

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO

(Desde sa organisació fins á 15 d' abril de 1905).

GEOLOGIA

Minerals

Blenda, St. Pere Mártir.—Dipósit.
Marcasita, Putxet. — id.
Galena, St. Pere Mártir.— id.
Calcedonia, Montjuich.—Donatíu de D. Miquel Roger.
Calcita romboédrica, St. Pere Mártir.—Dipósit.
Guix sacaroide, Artá.—Donatíu de D. Llorens Garcías.
— *fibrós*, Cap de Pera.—id. id.
Ortosa ab Calcita, Teyá.—Dipósit.

ZOOLOGIA

Mollusca

Colecció de unas 70 especies de marins procedents de Masnou.—Donatíu de D. Joseph Maluquer.

Arthropoda

INSECTA

Colecció de unas 100 especies de Coleópters de Catalunya. —Donatíu de D. Antoni de Zulueta.

Vertebrada

REPTILIA

Lacerta ocellata Daud., El Coll.—Donatíu de D. J. Más de Xaxars.

AVES

Perdix cinerea Charlet, Esterri d' Aneu.—Donatíu de don Salvador Maluquer.

Ægithalus pendulinus L. (Nius), Mollet del Vallés.—Donatíu de D. Vicens Plantada.

Turdus merula L., Vilassar de Mar.—Dipósit.
Scops Aldrovandi Willug., Catalunya.— id.
Bubo maximus Sibb., id. — id.
Otus vulgaris Flem., id. — id.
— *brachyotus* Gmel., id. — id.
Strix flammea, L., id. — id.
Syrnium aluco, L., id. — id.
Noctua minor, Briss, id. — id.

MAMMALIA

Eumustela vulgaris, Briss., St. Pol.—Donatíu de D. Emili Tarré.

Canis vulpes L., St. Llorens del Munt.—Dipósit.

Nota.—També s' han rebut pera el Museo altres exemplars; pero estant encare en estudi ó preparació, no 's donará compte d' ells en aquesta secció fins que terminin aquestas tascas.

L' Institució queda molt agrahida als donants per llurs donatíus.

NOVAS

Neurópters de Montserrat.—El R. P. Adeudat Marcet, O. S. B., ha trobat el Neurópter *Chrysopa Genei* Ramb., á Montserrat, especie nova pera la fauna catalana. Ab aquesta trovalla son 18 al menys els Crisópids de Montserrat, per lo qual aquesta montanya resulta 'l millor criader que s' ha trovat á Espanya, y pot ser no se 'n haigi citat de millor al món.—L. N.

—

Neurópter nou pera la fauna d' Europa.—Una altra trovalla de grandíssim interés es la del Neurópter Odonat *Pseudomacromia torrida* Kirby. La feu el R. P. Joaquím Barnola, trobantse á Gandía l' any 1901. Es especie y género nous, no solsament per la fauna d' Espanya; sino també, segons sembla, per la d' Europa. Cosa molt estranya, estant los Odonats tan ben estudiats per tot arreu, y que prova un cop més la riquesa de la península. Es tipo africá y que s' havía citat fins ara de Sierra Leona y de Tenerife.—L. N.

—

Curs d' Oceanografía.—En el número 1-2 d' aquest Butlletí donárem compte del curs d' Oceanografía fundat á París pe'l Príncep de Mónaco.

Acabant el programa en dit número comensat, publiquém avuy las últimas llissons:

11.ª llissó.—Els animals inferiors de las grans fondarias.

12.ª llissó.—Las Bacterias del mar. Método d' estudi en lo concernent á las Bacterias dels grands fonds. Fisiología de las Bacterias marinas.

13.ª llissó.—Análisis mecánich, químich y microscópich dels fonds marins.

14.ª llissó.—Els animals superiors de las grans fondarias.

(Bulletin du Mus. Océan. de Monaco).

Imp. La Hormiga de Oro.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona època. Any 2.on—Núm. 6 Juny 1905

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2 ptas.	4 ptas.
	5- 8 »	4 »	8 »
	8-16 »	8 »	16 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

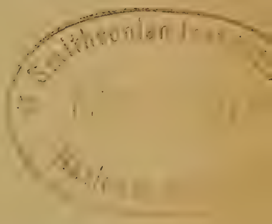
BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(Const. Fid. Cath. c. IV).

Juny, 1905 Vol. V. (2.ª época, any 2.on) Núm. 6

SECCIÓ OFICIAL

Sessió del 7 de Maig de 1905

Presidencia de Mossen Norbert Font y Sagué

—S' obre la sessió á las onze.

—El Secretari llegeix l' acta de la sessió anterior, qu' es aprobada.

—El mateix doná compte dels acorts presos en la darrera sessió de la Junta Directiva, pera coneixement dels socis.

Socis atmesos.—Ho son els senyors D. Joseph M.ª Có de Triola, D. Joseph Gelabert, Pbre., D. Antoni M.ª Canals, don Joan Rosals, D. Jascinto Barrera, D. Enrich Cubas, y D. Isidoro Pons.

Comunicacións.—El Sr. Garcías participa que en la excursió feta l' any darrer á las covas del Drach (Manacor, Mallorca) per la missió científica del Laboratori de Banyuls-sur-mer (Rosselló), Mr. Racowitza reculli alguns crustacis desconeguts, entre 'ls quals n' ha determinat una especie que forma género nou: la *Typlopscirolana Moraguesi.*

—El Sr. Bofill enviá un trevall del Dr. J. Pérez, professor de la Universitat de Burdeos, sobre *espéces nouvelles de Melliféres de Catalogne*, en el qual descríu set especies novas d' Apiaris, que procedents de Barcelona, Tarragona, La Garriga y altres localitats de Catalunya, l' hi va remetre ell mateix.

—També n' enviá un altre del esmentat Dr. Pérez, sobre *espèces nouvèlles de Sphegidæ,* describint dos *Crabro* de Barcelona, recullidas y remesas pe 'l Sr. Bofill.

—El Secretari presenta un trevall del R. P. Navás, sobre *un Odonato de interesante historia*, (*Selysiothemis nigra* V. der L.), continuació de sas Notas Neuropterológicas.

—El Sr. Maluquer (S.) doná compte de la excursió feta al Ubach (Tarrassa), el día 18 d' Abril en companyía dels socis Srs. Cadevall, Bofill, Garcías, Ferrer y Dalmau (E.), y Sagarra, en la qual reculliren bastants insectes y plantas.

—El Sr. Garcías llegeix la llista de las plantas recullidas en la excursió anterior.

—Els Srs. Zulueta y Maluquer (J.) donan compte també d' algunas excursions efectuadas aquets últims días ab els socis Srs. Más y Morell, Ventalló, y Ferrer y Vert, á Prat de Llobregat y estanys del plá de la marina, en las que reculliren alguns reptils, batracis y peixos, y una porció de moluschs d' aygua dolsa y soma, entre altres la *Phytia myosotis* Drap.; reculliren ademés alguns coleópters, hemípters, crustacis y acaros, també fluviátils.

—El Sr. Maluquer (S.) també ressenya la excursió que feu els días 28 y 29 del passat Abril, á Artesa de Segre (Ribera), presentant un hermós exemplar de la serp *Tropidonotus natrix* Linné, agafada en el canal d' Urgell.

—El Sr. Soler y Pujol presenta un exemplar de la xancuda *Himantopus candidus* Bonnaterre, cassada en els ayguamolls del Prat de Llobregat. També presenta un hermós celentéreo anthozoari, la *Pennatula grisea(?)* Lamarck, pescada en ayguas de Badalona, exemplar que junt ab l' anterior cedeix pera el Museo.

—El Sr. Zulueta com á Conservador del Museo y els ajudants del mateix, presentan els exemplars darrerament rebuts pera 'l Museo, entre 'ls quals hi figuran alguns protovertebrats recullits al Masnou, y peixos, batracis y reptils de diferents indrets de Catalunya. A proposta del esmentat senyor s' acordá consti en acta l' agrahiment de la Institució envers els donants.

—El Bibliotecari Sr. Aguilar-amat presenta també lo darrerament rebut pera la Biblioteca, entre quins donatíus hi figuran els fets per l' Excelentíssim Ajuntament de Barcelona y Excelentíssima Diputació Provincial, que ya están detallats en la secció bibliográfica, agrahint també l' INSTITUCIÓ á tots els donants la seva atenció. Y no haventhi altres assumptos de que tractar, s' aixeca la sessió á dos quarts d' una.

COMUNICACIONS

SOBRE LA MOLIBDENITA DE PEDRALDES

PER

MOSSEN NORBERT FONT Y SAGUÉ, PBRE.

Conexíem ja á Catalunya dues localitats hont se troba la Molibdenita ab abundancia, per haverles descobert en les nostres investigacions personals son: Espinabell y Fra Joan, en les vessants del Costabona (Pirineus) abdúes, hont se presenta acompanyada de la Granatita y altres roques metamórfiques; pero visitant el Museo de Mineralogía format pe'ls Germans de la Doctrina Cristiana en el Colegi Comercial de la Bonanova, hi havém trobat un preciós exemplar del mateix sulfur de molibdé, formant escates de més de quatre centímetres de diámetre, sobre un filó de Fluorina que atravessa el Granet. Fou recullit pe'l Germá Claudi en la pedrera de Granet que hi ha dessobre 'l monestir de Pedralbes.

Posteriorment n' hi havém recullit altres exemplars que figuren en nostra colecció particular.

Ab molt gust fem constar aquesta trovalla de un mineral tan raro, en els voltants de Barcelona, y en una localitat que, com les dues citades del Pirineu, es abundantíssima en minerals y roques metamórfiques.

Barcelona, Abril de 1905.

CONTRIBUCIÓ AL ESTUDI
DE LA FAUNA LEPIDOPTEROLÓGICA
DE TARRASSA

PER

DON DOMINGO VENTALLÓ

No es la llista de las especies que á continuació presento un estudi complert dels Lepidopters de la localitat, puig principalment es aqueixa fruyt de algunas excursións fetas durant los dos ultims estíus. Sens dubte se citarán moltes d' altres especies; algunas que no he trobat están ja citadas en la llista de Lepidopters que en un Butlletí passat publicá nostre consoci Sr. Maluquer (Salvador). Durant la primavera y la tardor tenen de trobarse altres especies que observadors mes inteligents podrán determinar y en las mateixas épocas en que he cassat poden trobarse en altres punts de la localitat. No cito las que he vist volant, solsament aquelles de las que n' he pogut tenir exemplars. (1)

RHOPALOCERA

I. Papilionidae

Papilio Podalirius L., *var.* Feisthamelii Dup.
 » Machaon L.—Oruga sobre l' *Foeniculum vulgare.* Abundant á Can Palet.

II. Pieridae

Pieris brassicae L.— Oruga sobre la *Brassica oleracea;* comú per tot arreu.
 » rapae. L.
 » daplidice L.
Anthocharis Belia Cr., *var.* Ausonia Hb.
Leucophasia sinapis L.—Abunda á Can Aurell, sobre 'l *Cistus albidus,* etc.
Colias edusa Fabr.
 » » *var.* Helice Hb.—Trovada á can Aurell al comens del estíu.
Gonopteria rhamni L.—Comú per tot arreu, especialment la ♀.
 » Cleopatra L.

---

(1) Alguns determinats per l' abbé J. de Joannis, rue Coetlogon, 7, Paris.

III. Lycaenidae

Thestor Ballus Fabr.—Durant la primavera, se trova molt abundant á can Aurell.
Polyommatus Phlaeas L.
Lycaena Icarus Rott.
» » *var.* Icarinus Scriba
» Corydon Poda.
» Astrarche Bgstr.

VI. Apaturidae

Charaxes Jasius L. Orugas abundants á can Amat, durant l' hivern.

VII. Nymphalidae

Vanessa urticae L.
» antiopa L.
» atalanta L.
» cardui L.
Melithea didyma O.

IX. Satyridae

Melanargia lachesis Hb.
Erebia medusa Hb.
Satyrus Statilinus Hufn,
Pararge Megaera L.
Epinephele janira L.
Coenonympha pamphilus L.

X. Hesperidae

Adopaea Acteon Rotten.
» Thaumas Hufn.
Thanaos Tajes L.
Augiades Sylvanus Esp.
Hesperia Sao Hb.
Carcharodus alceae Esp.

HETEROCERA

SPHINGES L.

I. Sphingidae

Acherontia atropos L.
Sphinx Convolvuli L.—Cap al vespre molt abundant en las plantas floridas dels jardins. v. gr.: *Lonicera*, etc.

Deilephila Euphorbiae L.—Orugas á can Poal, sobre la *Euphorbia characias*, á l' estíu.
» elpenor L.—Abunda al vespre.
» lineata Fabr.—Abunda com l' anterior al vespre.
Macroglossa stellatarum L.—Orugas abundantíssimas sobre 'ls *Galium* dels costats de la vía férrea, y á can Anglada. Agost y Setembre.

III. Arctiidae

Callimorpha Hera L.
Coscinia striata L.

XIII. Notodontidae

Thaumatopaea pityocampa Schiff.—A can Montllor.

NOCTUAE

Bryophila muralis Forst.—Travada en una olivera, en el camí de can Palet.
Triphaena pronuba L.
Agrotis saucia Hb.
» crassa Hb.
Mamestra brassicae L.
Polia xanthomista Hb.
Hadena secalis L.
Brotolomia meticulosa L.—Orugas per la tardor, sobre la *Calendula arvensis*.
Leucania unipuncta Harr.
Caradrina ambigua Fabr.
Plusia gamma L.—Orugas sobre las *Brassica*, *Lonicera*, etc., ab las dos especies següents.
» chalcytes Esp.
» aurifera Hb.
Acontia luctuosa Esp.
» lucida Hufn.
» » *var.* albicollis Fabr.
Talpochares candidana Fabr.
» pura Hb.
» parva Hb.
Metoptria monogramma Hb.
Leucanitis stolida Fabr.
Grammodes algira L.
Herminia crinalis Tr.

Hypena lividalis Hb.—Tan aquesta especie com la següent, s' agafa picant els feixos de llenya, y en els cuartos foscos de las casas.
» obsitalis Hb.

GEOMETRAE

Thalera fimbrialis Scop.
Acidalia ochrata Scop.
» dongaria Ramb.
» aversata L.
» subsericeata Hw.
» imitaria Hb.
» ornata Scop.
» virgularia Hb.
» rubiginata Hufn.
» marginepunctata Goeze.
» litigiosaria Boisd.
» rufaria Hb.
Ephyra pupillaria Hb.
Pachycnemia hippocastanaria Hb.
Gnophos mucidaria Hb.
» variegata Dup.
Aspilates ochrearia Rossi.
Aplasta ononaria Fuesl.
Sterrha sacraria L.
Anaitis plagiata L.—Trovada sobre la *Hedera helix*.
Tephroclystia pumilata Hb.
Phybalapteryx polygrammata Bkh.
» corticata Tr.
Larentia Salicata Hb.

PIRALIDINAE

I. Pyralididae

Cledeobia angustalis Schiff.
Actenia brunealis Tr.
» borgialis Dup.
Hypotia corticalis Schiff.
Aglossa cuprealis Hb.
Asopia farinalis L.
Pyralis lienigialis Zell.
Herculia glaucinalis L.
Endotricha flammealis Schiff.
Scoparia angustea Stph.

Noctuelia floralis Hb.
Phlyctaenodes palealis Schiff.
» nudalis Hb.
» sticticalis
Cyneda dentalis Schiff.
Tegostoma comparalis Hb.
Mecyna polygonalis Hb.—Orugas sobre l' *Ulex parviflorus.*
Pyrausta nubilalis Hb.
» sanguinalis L.
» aurata Scop.
» cespitalis Schiff.
Sylepta ruralis Scop.
Nomophila noctuella Schiff.
Pionea ferrugalis Hb.—Abundant sobre l' *Erygnium campestre.*
Antigastra catalaunalis Dup.
Stenia bruguieralis Dup.

IV. Crambidae.

Ancylolomia tentaculella Hb.
Crambus sp.
Oxybia transversella Dup.
Salebria semirubella Scop.
Ancylosis cinnamomella Dup.
Homoeosoma sinuella Fabr.
Ematheudes punctella Tr.
Ephestia Kuehniella Zell.
» Tephrinella Led.
» sp. nov?
» elutella Hb.

TORTRICINAE

Tortrix pronubana Hb.
Olethreutes urticana Hb.
Euxanthis meridiana Stgr.
Cacoecia semialbana Guenée.

TINEINAE

II. Atychidae

Atychia sp.

III. Talaeporidae

Solenobia sp.

V. Tineidae

Tinea fuscipunctella Harr.

XIV. Gelechidae

Blastobasis Phycidella Zell.

XVII. Coleophoridae

Coleophora sp.

PTEROPHORINA

Pterophorus monodactylus L.
Stenoptilia sp.

Tarrassa, Abril de 1905.

ESPÈCES NOUVELLES D' HYMÉNOPTÈRES DE CATALOGNE

PAR

J. Pérez
profeseur á l' Université de Bordeaux

MELLIFÈRES

CROCISA DIVISA.

♀ Long. 10 mm. Voisine de la *C. major*. Dessins semblables, les taches du corselet un peu diminuées; pinceau sous-scutellaire très long et dédoublé; un très petit nombre de poils blancs au dessus de l'angle médian; côtés du labre, base des mandibules ornés d' un duvet blanc, barbe de ces dernières blanche; aux pattes postérieures, tous les tarses tachés de blanc en dessus.

Antennes beaucoup moins robustes, proportions relatives des articles semblables. Écusson sensiblement plus court, sa longueur médiane à peu près égale à la demi-largeur de la base (*major*, évidemment plus grande). Échancrure postérieure presque en arc de cercle, de courbure moindre; angles

aigus, mais plus saillants; au milieu, un vague indice de la petite échancrure si caractéristique de la *major*. Épipygium étroit, fortement caréné au bout. Les deux derniers segments ventraux très fortement carénés, le 5e jusqu' à la base.

Ponctuation semblable à celle de la *major*.

La Garriga, juillet, (Bofill)

OSMIA BOFILLI.

♀ Long 7 mm. Diffère de la *leucomelana*, à laquelle elle ressemble beaucoup, par la taille moindre, les franges abdominales plus interrompues, les trois 1res ayant plus l' aspect de taches latérales; le 1er segment moins rétréci; la tête presque ronde, vue de face, plus rétrécie dans le bas; le bord inférieur du chaperon moins échancré, ses lobes plus étroits et moins relevés; la ponctuation plus serrée, de même force en général, mais tout à fait fine et dense au dernier segment, qui en est mat. Triangle du métathorax convexe et très brillant, sauf la base, imperceptiblement chagrinée au milieu, très finement striée sur les côtés; sa limite très enfoncée, canaliculée; compartiments latéraux luisants, chargés de quelques gros points rugueux.

Sur les sujets très frais, le vertex et le dos du corselet sont couverts d' une fine villosité dressée, de couleur roussâtre: au bas du chaperon, un court duvet brun très pressé, presque velouté; brosse blanchâtre. Ailes très peu enfumées, écaille brune, plus claire extérieurement.

♂. Longueur 6 mm., 5. Beaucoup plus grêle que la ♀; les poils plus colorés; les franges plus étroites, celles des segments ventraux blanchâtres, la dernière seule d'un fauve pâle; écaille des ailes testacée.

Funicule long et grêle, ses articles, sauf le 1er, plus longs que larges, 6e segment largement arrondi, en courbe surbaissée comparé à *leucomelana*, sans échancrure précédant l' épine, qui est extrêmement petite et aiguë; 7e très rétréci, presque spiniforme. Tubercule du 2e segment ventral plus élevé et transversalement beaucoup plus étroit que dans la *leuco*-

melana; le bord médian de ce segment plus prolongé en arrière et plus étroitement cintré, non scarieux, finement ponctué, les côtés basilaires à ponctuation très forte. Sinus médian des 3e-5e plus étroit et plus profond, les parties soulevées latérales très prononcées, obliques.

Ponctuation plus forte et plus espacée que celle du *leucomelana*, différence sensible surtout aux premiers segments.

Barcelone et Aragon.

OSMIA RHYNCHÆNA.

♀ Long. 7 mm. Se rattache au type de l' *O. rhinoceros*, mais en diffère sensiblement à beaucoup d'égards. A première vue, elle pourrait se confondre avec l' *O. Bofilli*, dont elle a la taille et le facies général; mais son chaperon est armé, comme chez la *rhinoceros*, d' un fort tubercule. La base de cet appendice est plus étroite; il surgit en effet presque brusquement du bord du chaperon et s'élève, en se recourbant en dessus, à une hauteur plus grande que sa base n'est longue, de sorte que sa face inférieure devient antérieure, puis supérieure au sommet, qui est obtus et plus large que la demi-longueur de la base. Cette face inférieure est creusée en long, et ses bords son très amincis, presque tranchants. Le canalicule ainsi formé échancre étroitement le sommet du tubercule et présente en son fond une ligne saillante très déliée. La face supérieure du tubercule est naturellement très raccourcie et concave, vue de côté. Il est facile de se rendre compte que cette forme du tubercule est au fond celle de l'appendice de la *tuberculata*, qui est plus court, peu relevé, et dont la large base emprunte jusqu' au tiers médian du bord du chaperon.

Tête beaucoup moins épaisse en arrière que les yeux, régulièrement ovalaire, vue de face, et sensiblement de même largeur haut et bas; face un peu rétrécie inférieurement (*tuberculata*, plus large). Mandibules de forme semblable. Chaperon non aplati; ses lobes latéraux plus descendants; sa limite supérieure très arquée, non déprimée en canalicule. Cor-

selet à peu près aussi large que la tête; la distance des bords extérieurs des écailles plus grande que la largeur de la tête (*tuberculata*, moindre). Abdomen plus long et plus large que le corselet, en ovale peu rétrécie aux deux bouts.

Poilure générale blanchâtre, d'un fauve pâle au vertex et au dos du corselet. Franges de l'abdomen d'un blanc éclatant; de largeur décroissante, la 1re réduite à deux grandes taches latérales, les deux suivantes très rétrécies et interrompues sur le dos, la 4e non rétrécie et continue, la 5e de même, mais très peu fournie; sur le 6e segment, des poils gris couchés, courts et peu pressés, ne cachant pas le tégument. Brosse presque blanche. Cils du dessous des tarses d'un brun gris pâle; épines tibiales robustes, d'un testacé roussâtre. Ailes peu enfumées, nervures brunes, écaille noirâtre.

Ponctuation en général plus forte et plus profonde, même d'une manière absolue, que chez la *tuberculata*; les intervalles plus grands que les points, très brillants; sur le milieu du chaperon, au contraire, et sur l'écusson frontal, les points sont plus rapprochés que dans la *tuberculata*.

Barcelone, juin.

SYSTROPHA GRANDIMARGO.

♀ Long. 9-10 mm. Très voisine de la *planidens*, plus petite, surtout moins robuste. Poilure générale grisâtre, noirâtre, sans mélange de brun sur les disques seulement des segments; sous les longs poils du 5e, une sorte de frange anale en triangle, veloutée, d'un noir profond, dont la base se prolonge le long du bord en une ligne étroite (ce triangle plus ou moins roussâtre chez la *planidens*); poils des pattes d'un gris noirâtre, tout à fait noirs sous les tarses.

Tête plus petite, évidemment plus large que longue, sensiblement comprimée sur les côtés. Massue des antennes plus grêle à la base, plus renflée vers le bout. Triangle du métathorax plus prolongé au milieu, finement caréné (*planidens*, presque tronqué au bout), beaucoup plus finement chagriné. Dernières dépressions évidemment plus larges.

Ponctuation moins rugueuse, plus espacée, surtout sur les dépressions, particulièrement la 4e (*planidens*, très fine et brusquement arrêtée non loin du bord).

♂ Long. 11 mm. Plus petit, mais surtout plus grêle de formes que le *planidens*. Poils des disques des segments moins sombres, quelquefois tout à fait gris (*planidens*, souvent bruns). 6e et 7e segments évidemment plus étroits, le premier à bord nettement arqué, nullement surbaissé au milieu; le bord du dernier segment ventral couvert, sur la face interne, d' un court duvet grisâtre, très dense, couché, cachant entièrement le tégument, et frangeant étroitement le bord. Chez le *planidens*, le duvet est dressé, plus long, noir, et laisse voir la ponctuation du tégument. Tubercules ventraux moins élevés, mais de forme semblable.

(Antiga, Bofill). Paraît commun sur divers points de la Catalogne.

SYSTROPHA CHRYSURA.

♀ Long. 10 mm. Immédiatement reconnaissable à sa pilosité générale grisâtre, grossière et peu fournie, assez longue, à sa frange anale d'un roux vif. Poils du 5e segment légèrement ochracés. Cils du dessous des tarses d'un brun pâle. Massue des antennes d'un brun fauve en dessous; dépressions des segments brunissantes; les quatre derniers articles des tarses bruns aux pattes antérieures et moyennes, roussâtres aux postérieures, ainsi que le prototarse; épines tibiales d'un brun rougeâtre. Ailes peu enfumées; nervures brunes, en partie roussâtres; écaille brune, testacée au bord et en arrière; 2e cellule cubitale parallélogrammique.

Tête évidemment plus large que longue, sa plus grande largeur avant le bas des yeux, qui sont volumineux, épaissie en arrière de ceux-ci. Écusson fortement déprimé au milieu. Triangle du métathorax au moins une fois et demie plus long que chez la *spiralis*, son bord postérieur en arc de cercle, sa surface plus finement chagrinée, avec un rudiment de carène médiane.

Ponctuation de la tête et du corselet plus forte, plus rugueuse, plus espacée, d' où le tégument plus luisant; dans les intervalles se voient quelques points extrêmement petits, irrégulièrement semés.

Tarragone.

DASYPODA ALBIMANA.

♀ Long. 11^{mm}. Immédiatement reconnaissable aux poils blanc de neige qui couvrent le dessus du tibia et des tarses des pattes intermédiaires. Poils du dos du corselet roux, noirs au milieu; ceux du 1er segment d' un roux très pâle; segments 2-5 ornés de franges blanchâtres étroites, les deux 1res interrompues, arquées; frange anale noire, blanche sur les côtés; disques des segments recouverts d' un duvet noir très court. Poils de la tête et du dessous du corps en général blancs, mêlés de noirs sur la face; ceux du vertex et du milieu de la poitrine noirs; ceux du ventre noirs veloutés, mêlés de gris plus longs. Poils des pattes antérieures noirs mêlés de blanchâtres; ceux des pattes intermédiaires blancs de neige sur le tibia et les tarses, noirs sous les fémurs, blanchâtres vers les genoux; fémurs postérieurs de même; brosse noire en dessus, d'un noir un peu cendré extérieurement, avec un pinceau de poils blancs sur la partie proximale du bord supérieur, fauve doré intérieurement; cils du dessous des tarses d' un roux doré. Dessous du funicule testacé; derniers articles des tarses roux. Ailes légèrement enfumées, nervures brunes. Abdomen déprimé, proportionnellement plus large et plus court que chez la *hirtipes*, mat, couvert d'une ponctuation extrêmement fine et serrée, plus forte et rugueuse sur les bourrelets prémarginaux.

Barcelone (Bofill).

PROSOPIS SUBOPACA.

♀ Long. 5^{mm}. Assez voisine de *lineolata* Schenck. En diffère par la tête plus courte, presque ronde, assez largement tronquée dans le bas, aussi large que longue; les taches

faciales largement triangulaires, atteignant le chaperon et l'écusson frontal; le prothorax saillant, largement coloré; le métathorax tout aussi nettement tronqué et presque plan postérieurement, mais moins grossièrement sculpté; l'abdomen plus étroit; les 1ers segments proportionnellement plus allongés, à ponctuation plus forte, très serrée, les intervalles plus petits que les points, le tégument par suite presque mat.

Barcelone (Bofill).

SPHEGIDAE

CRABRO LŒTUS.

♀ Se distingue immédiatement du *larvatus* Wesm., dont il a la taille et le dessin général, par la ponctuation beaucoup plus serrée, plus grosse par places que les intervalles sur l'abdomen, qui par suite est presque mat; celle du corselet seule est plus fine, mais néanmoins toujours plus dense; celle de l'écusson seul est très espacée, ce qui le fait très luisant.

Le prothorax a plus de jaune; l'écusson et ses appendices, le postécusson sont ordinairement jaunes; les taches du 2e segment sont presque toujours confluentes en une bande échancrée en arrière; les 4e et 5e segments sont, ou entièrement jaunes, sauf le bord postérieur, ou portant une large bande échancrée en avant, ou deux taches distantes au 4e, ou deux taches confluentes au 5e; tantôt l'écusson, tantôt le postécusson sont noirs; tache latérale du 3e segment le plus souvent absente; aux pattes, le jaune est augmenté sur les tarses et sur les fémurs; 3e article des antennes plus ou moins jaune à partir de la base.

Prothorax plus développé que chez le *larvatus*. Rides obliques du métathorax moins nombreuses et plus fortes.

♂. Jaune plus ou moins diminué comparativement à la ♀. Tête très volumineuse. Articles du funicule plus courts et plus épais; une échancrure au 3e et au 4e ; celle du 5e plus marquée. Mandibules robustes. Prothorax très épaissi. Tarses antérieurs plus grêles et plus longs.

Barcelone (P. Antiga).—Bône (Algérie), sujets à jaune exubérant.

CRABRO SUBTILIS.

♀ Diffère du précédent par sa ponctuation d'une extrême finesse, mais très dense aussi; celle de l'écusson ressemble à celle du *larvatus*. Les dessins sont pareils à ceux du *lœtus*, moins étendus. Elévation en lamelle du bord médian du chaperon petite, très peu saillante. Prothorax non transversal, comme dans les deux espèces citées, participant à la courbure du dos. Métathorax mat, finement chagriné, avec la base étroitement et assez grossièrement aréolée, luisante. Une assez forte ride transversale limite la partie dorsale de la partie déclive. Partie rétrécie postérieure de l' épipygium en canalicule, dont le fond est inégal et brillant.

Barcelone (Antiga, Bofill).

Bordeaux, le 27 Avril 1905.

CONTRIBUTION

A LA FAUNE MALACOLOGIQUE DE LA CATALOGNE.

ETUDE SUR QUELQUES HELIX

PAR

MR. LE COMMANDANT CAZIOT

Il existe dans les environs de Vilassar de Mar (province de Barcelone) une série d'espèces xeróphiliennes, qui diffèrent d'une façon notable de leurs congénères de France. Mr. de Zulueta m'en a communiqué une certaine quantité, parmi les quelles j'ai pu discerner:

Helix cyzicensis, Galland.—Espèce des environs de Constantinople, que Mr. Coutagne a décrit en 1881 dans son étude sur le bassin du Rhône p. 13. Cette *cyzicensis* présente des différences, par sa coloration et par certains petits détails, avec les *cyzicensis* communs dans les Baléares et doit s'écarter encore plus, du type de Constantinople. Ceux de Vilassar différent du type français par ses stries plus fortes, sa coloration blanchâtre au lieu d'être jaunâtre, etc.

J. B. de A.-a. del.
Fig. 1

Helix fœdata, Hagenmüller in: Locard, 1882, Prodrome p. 116 et 344.—Espéce du groupe de l'*Helix Blasi* d'Espagne (laquelle est commune en Vendée et sur quelques points de la Provence) vivant aussi en Algérie, de forme conoïde, a ombilic profond; brillante, assez fortement striée.

Helix astata, de Bourguignat in: Servain, 1880, Moll. Espagne, p. 110.—Diftére du type par sa spire moins conique, presque plate en dessus.

Puis une helice nouvelle á laquelle nous avons donné l' nom de Mr. de Zulueta qui, par ses recherches nombreusese a enrichi la faune de la Catalogne. Nous la décrivons ainsi qu 'il suit:

Helix Zuluetai sp. nov. (Fig. 1).—Coquille bien globuleuse, bien conique en dessus, bien bombée en dessous, ombiliquée, assez solide; test roux clair uniforme ou bien orné, des l'avant dernier et dernier tour, de 10 á 12 bandes brunes effacées, discontinues; avec des stries très fines, très nombreuses et très rapprochées sur les premiers tours, relativemen très fortes, prononcées, irrégulières, grossières sur les 2 derniers tours, principalement en se rapprochant de l'ouverture; 6 tours de spire presque plats, croissant lentement et progressivement, le dernier grand, bien arrondi, lentement déclive; suture bien marquée, plus accusée au dernier tour; ombilic peu ouvert, très profond (toute la hauteur de la coquille); ouverture très oblique, arrondie, bords presque convergents, le bord inférièur en retraite sur le supérièur; peristome aigu, tranchant; bord columellaire réfléchi, recouvrant plus de la moitié de l'ombilic; bord superieur arqué; bourrelet très rapproché de l'ouverture, peu épais, rouge vineux. H. 14 $^{1}/_{2}$ á 17 ^{mm} D. 16 á 18 ^{mm}.

Cette helice est remarquable par ses costulations beaucoup plus accentuées que dans toutes les espèces que l'on trouve en France, m'a fait remarquer Mr. Fagot, a qui j'ai soumis cette forme avant de la publier. Elle diffère de l' *Helix Panurga* et de l'*Helix astata* par sa conicité, son ouverture, son ombilic et ses costulations; elle a beaucoup d' analogie

avez l'*Helix Salentina* de Blanc, mais plus encore avec l'*Helix fœdata* d'Hagenmüller signalée plus haut, mais ses tours sont moins convexes, son ombilic est plus masqué, son ouverture plus ronde, plus oblique; ses costulations suffiraient seules à la différencier. Rapprochée de l'*Helix melantozona* de Cafici, elle a les tours plus plats, une suture plus forte, une ouverture moins nettement arrondie; un bourrelet vineux et moins accentué; un test plus solide; une coloration différente, non transparentes ses costulations la font reconnaitre d'ailleurs sans hésitation.

Fig. 2

Enfin Mr. de Zulueta m'a presenté, provenant aussi de Vilassar de Mar, une forme qui constitue une variété bien typique, bien accuseé de l'*Helix vermiculata* de Müller (Fig. 2) que nous avons designée avec le nom de: *Helix vermicalata var. Vilassarum*, nov. var (Fig. 3): Coquille ovoïde, globuleuse, franchement conique en dessus, bombée en dessous; 6 tours très peu convexes à croissance progressive, le dernier bien arrondi, s'infléchissant brusquement et fortement à la partie terminale; suture peu profonde; ouverture comme dans le type, mais plus petite, avec un bourrelet peu épais; test orné de bandes interrompues plus ou moins distinctes, sur un fond jaune brunâtre. H. 21 $^{1}/_{2}$^{mm} D. 22^{mm}.

Cette variété diffère du type par sa suture moins linéaire; par la plus grande et plus rapide déclivité du dernier tour et surtout par son galbe nettement conique lui donnant l'aspect de l'*Helix subaustriaca* de Bourguignat; mais elle est encore plus conique! puis sa hauteur est presque égale a sa base, tandis que dans le type, la base est beaucoup plus grande que la hauteur (22$^{mm.}$ pour 16$^{mm.}$)

Fig. 3

Elle n'a pas d'analogie avec l'*Helix Constantinæ* de Forbes (*Helix Cirtæ* de Terver); il n'y a donc pas bien d'établir de comparaison.

Outre les *Helix* que nous venons d'énumérer, Mr. de Zulueta m'a communiqué des formes (pour lesquelles Mr. Locard a créé le genre *Tropidocochlis*) que les auteurs espagnols ont, par erreur, baptisé du nom spécifique de *trochoides* Poiret. (1)

La plupart des auteurs ont confondu, sous ce nom, trois espèces distinctes, ainsi que l'a établi le regretté Alfred de Saint-Simon dans son savant mémoire sur les espèces du groupe de l'*Helix elegans* (p. 6-7, 1882):

1.° *Helix trochoides*, Poiret (1879, Voy. Barb., II, p. 29) dont le type se trouve à Calle, Algerie, qui est répandu sur le littoral de cette region et *n'a jamais eté observé* ni en França ni sur les côtes de la province de Gérone et de Barcelone.

2.° *Helix crenulata*, Müller (1774, Verm. Hist., II, p. 68, in: Locard, Coq. Franc. 1894, p. 238, fig. 319-320) vivant sur les côtes de la Provence et probablement à l'Est des dites côtes.

3.° *Helix conica*, Draparnaud (1801, Tabl. Moll., p. 65) qui commence à apparaître dans l'Herault pour gagner, par l'Aude et les Pyrenées, les côtes des provinces de la Catalogne.

1846.—Graells (Catal. d. l. mol. terr. y d. agua dul. obs. en España, p. 6) cite l'*Helix conica* des provinces orientales.

1871.—Hidalgo (Catal. iconog. y descr. d. l. mol. terr. d. España, Portugal y l. Baleares, p. 209) donne pour habitat, a l'*Helix trochoides* (synonyme de *Helix conica*, Draparnaud) Valentia, Catalogne, Peñíscola, Albufera.

1879.—Bofill (Catal. d. l. mol. test. ter. del llano de Barcelona, p. 12) qui a l'exemple de Hidalgo et de tous les auteurs subséquents, nomme *Helix trochoides*, l'*Helix conica;* signale la présence de notre espèce à l'embouchure du Besós jusqu'a Sant Andreu de Palomar; bords de la

---

(1) Nous ne pouvons considérer comme genre les formes visées par Mr Locard, seulement comme une simple section du genre Helix. Ce sont des coquilles circa-Mediterêanéennes trochiformes, dont le filet carènant a des tubercules soit doubles soit simples, soit comme effacées.

Ct C.

plage au lieu dit Camp de la Bota, endroits arides de Montjuich, aux environs du port.

1884.—Barrera (Catal. d. l. flórula y d. l. mol. test. d. Teyá y Masnou, p. 22) signale l'*Helice trochoides*, exemplaires non vivants.

1886.—De Chía (Catal. d. l. mol. test., terr. y fluv. d. l. comarca de Gerona, p. 33). Environs de Gerone.

1887.—De Chía (Nota d. l. mol. terr. y d. ag. dulce d. l. alred. d. Barcelona, p. 11) signale le *trochoides* dans la plaine du Besós et du Llobregat. R. Dans une note au bas de la page l'auteur ajoute: «La forme des environs de «Barcelone parait se rapporter au veritable *Helix trochoides* Poiret, tandis que celle que j'ai designée avec ce «nom dans mon ''Cat. d. l. mol. test., terr. y fluv. d. Ge«rona,, est plus voisine de l'*Helix conica*, Drap.» Qui est pourtant la même espèce!

1893. De Chía (Mol. terr. y d. agua dul. d. l. prov. d. Gerona, p. 15.) Cite la *trochoides* de Gerone et Torroella de Montgrí.

1901. Maluquer (Ex. mal. á Gavá, in: But. d. l. Inst. Catalana d' His. Nat., p. 2) vise aussi cette helice.

En résumé tous les Helix, appelés en Espagne *trochoides*, appartiénnent à l'*Helix conica*, *Draparnaud*.

L'*Helix trochoides*, Poiret; a l'ouverture déprimée à la naissance du filet carénant et possède des tubercules sur les 2 tours. Il est de grande taille (7 ^{mm}) aplati au sommet, et la dépression spirale, qui caractérise le dessus de la coquille, est très etroite et un peu effacée. Habite les sables sur les dunes de la Calle (Algerie.)

L' *Helix crenulata*, Müller; est plus conique que la *conica*, son filet carènant est plus apparent, son ouverture plus déprimée au voisinage de la carène, et la dépression spirale est large, profonde.

L'*Helix conica,* Draparnaud; est petit, posséde un filet carènant beaucoup plus gros que chez le *trochoides;* son ouverture est presque arrondie, à peine échancrée par la carène. On dirait, fait remarquer Mr. Fagot, que les caractères

s'affaiblissent à mesure que l' on s'eloigne des côtes algériennes!

Parmi les *Helix conica* que Mr. de Zulueta m' a communiqué de la Catalogne j' ai pu discerner:

Helix conica var. Chiai, nov. var. — Diffère du type par ses tours plats, non convexes et par son ouverture ovale arrondie et non un peu aplatie et plus large que haute, comme dans le type de Draparnaud; enfin par son ombilic plus ouvert. D. 6 H. 5 mm (comme dans le type.) Habite les environs de Gerone.

Helix conica var. depressa, nov. var.—Diffère de la varieté *Chiai* par ses tours légèrement convexes (moins que dans le type), et par son ouverture qui possède un angle obtus formé par la carène; aussi par ses dimensíons. D. 6-7 H. 5 mm (*Helix conica* type a: D. 6-8 H. 5-7 mm.) Habite aux environs de l'Arsenal Civil de Barcelone, sous les *Agave americana*, et sur les poteaux.

Helix conica var. tuberculata nov. var.—Elle se distingue du type par la présence de tubercules peu accentués sur le filet carènant du dernier tour. Habite aussi aux environs de l'Arsenal Civil de Barcelone, sur les poteaux, et sous les *Agave americana.* (1)

Nice, mars 1905.

---

(1) Nota: L' *Helix sp.* de mon travail «Excursió á la desembocadura del Llobregat» (But. Inst. Catalana d' Hist. Nat., 1904) est l' *Helix conica var. depressa* et *tuberculata*, Caziot.

A. de Z.

GUÍA PER LA CASSERA, PREPARACIÓ Y CONSERVACIÓ DELS LEPIDÓPTERS

PER

D. SALVADOR MALUQUER Y NICOLAU

CAPÍTOL IV

CASSERA DE PAPELLONAS

1. Diurnas.—2. Crepusculars y Nocturnas.—A. Cassera á la Miellèe.—B. Cassera ab pomas y eter nitrós.—C. Cassa á la llanterna.—D. Cassera per medi de trampas.

1.—Deya l' eminent naturalista francés Mr. Berce, que son indispensables al cassador de papellonas una porció de nocions diversas. En primer lloch la coneixensa exacta de las costums d' aquestos insectes, la de las épocas en que apareixen, la dels terrers y de las plantas que tal ó qual especie afecciona particularment; les hores del jorn en que 's mostra ab preferencia; l' influencia exercida, sia per l' exposició de la localitat, sia pe'ls agents atmosférichs; mil causas, en un mot, qual reunió forma la teoría completa del cassador.

L' agafa-papallonas es l' eina mes apropiada per agafar les Diurnas. Quan una d' aquestas está parada á terra, es precís acostarsi poch á poch, amagantli l' ombra del agafa-papallonas, y quan ja es á tret, ab un moviment rápit y sech se li posa l' aparell al damunt: desseguida s' alsa la bossa, sense móurer el cercle de terra, y l' insecte se 'n puja fins al fons, y aleshores se mata per sobre la glassa ab las pinsas descritas avans. Si está parat en una flor, s' imprimeix al filet un rápit moviment de dreta á esquerra y després mitja volta de baix á dalt, ab lo qual se tanca la boca d' aquell impossibilitant la fugida al insecte. Lo mateix se fa quan aquestos se cassan al vol.

Els *Papilio* volan pe'ls herms y camps soleyats; las *Pieris* en els jardins, camps y pradas; las *Nymphalides* acostuman á sortir d' entre 'ls arbres de 8 á 11 del matí y de

3 á 5 de la tarde; vólan entre 'ls cims més alts, pro solen baixar y posarse en els fems del bestiar y en els llochs en que hi ha humitat. Si un no las agafa el primer cop, no cal que pensi en perseguirlas, puig fugirían sense tornar. mentres que si un resta tranquil, es casi segur de que no trigarán á revindrer.

En els clars dels boscos poblats de gramíneas, volan arran de terra á primers d' Abril l' inquiet *Thestor Ballus*, el *Polyommatus Phlœas*, y varias *Lycœna*; las *Argynnis* y *Melithœa*, se trovan en els boscos frescals, y els herms rocosos y secbs son els llochs preferits dels *Satyrus*. Las interessants *Erebia*, dehuen buscarse en els boscos de las regions pirenaica y del Montseny, mes amunt de mil metres, sovint junt ab els *Parnassius*, encare que may n' havém trovat cap al Montseny d' aquestos darrers.

2.—Las Heteróceras (Crepusculars y Nocturnas) volan generalment, com son nom vulgar indica, durant los crepúscols ó en las altas horas de la nit, butzinant al voltant de las flors de las loniceras, vainillas, gessemins y alóchs que s' enraman per las tancas dels nostres jardins ó pe'ls marges de nostras torrenteras.

Altres visitan els abres qual fruyt, es assahonat y aromátich, els albercoquers y pruneras principalment, y fins las parras y ceps quan els raims son madurs.

Per buscar las papellonas nocturnas se saxeijan las brancas dels arbres y matas, entre qual fullám s' amagan de la claror del día, y al tractar de fugir, com que generalment son vol no es gayre sostingut á las hores de sol, poden seguirse facilment ab la vista y agafarlas al vol ó be quan ja están paradas entre l' herba ó en las ramas d' una altre mata.

N' hi há que de día están quietas, arrapadas als tronchs dels arbres, especialment romers y pins. En aquet cas molts las cassan ab una eyna anomenada pe'ls francesos *maillet*, feta d' un mánech de 30 á 40 cm., que, en los dos tersos de sa llargada porta enrotllada una planxa de plom que pesa un kilo, envolcallada per una capa de suro: al damunt d' aquesta una de cuyro groixut sólidament cusit; ab dit *maillet* se dóna un cop

sech á la soca del arbre á l' alsada de la ma, y las papellonas, orugas y altres insectes cahuen en el llansol ó parassol que per endavant s' ha extés á sota.

Malgrat á estar recubert el plom de suro y de cuyro destinats á esmortuir la violencia y duresa del cop, arriva molt sovint que ab l' us del *maillet* se fan greus feridas á l' escorsa del arbre, per lo que no es prudent ferlo servir en arbres massa tendres.

(Continuará)

NOTAS BIBLIOGRÁFICAS

Noticia de lo publicat referent á Historia Natural Catalana.

BOTÁNICA

—*Especies españolas del género «Adenostyles» Cass.*, per D. M. Rivas Mateos. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1903).—Baix aquest epigrafe, publica 'l Sr. Rivas una nota crítica sobre tres especies citadas á Catalunya: la *A. albifrons* Rchb., en el Pirineu; la *A. pyrenaica* Lge. (var. *viridifrons* Costa, de la *A. albifrons* Rchb.), en las valls de Núria y d' Arán; y la *A. alpina* B. A. F., del Pirineu.

—*Polimorfismo del «Medicago littoralis» Rohde*, per D. M. Rivas Mateos. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1903).—Manifesta que durant l' estíu reculli en abundancia aquesta Papilionácea en la desembocadura del Llobregat, plá de la Marina, y montanya de Montjuich, havent observat que al revés d' altras especies, en aquesta prenen tant mes desenrotllo 'ls órgans defensíus, quant més separada está dels arenals marítims, alcansant el máximum en el terciari de Montjuich.

—*Ligeras notas de un paseo por Montserrat*, per D. Ricardo J. Górriz. (Bol. Soc. Arag. Cienc. Nat., 1903).—Desprès de ressenyar algunas excursions per la montanya, enumera unas 80 plantas recullidas el 4 de Juny. A continuació hi va una nota de D. Carles Pau sobre la *Veronica Teucrium* L., var. *prostrata* Costa; *Thalictrum pubescens* Schleich.; y *Th. mediterraneum* Jord. totas de Montserrat.

—*Plantas citadas en Montserrat, de existencia dudosa*, por D. Juan

Cadevall. (Bol. Soc. Arag. Cienc. Nat., 1904).—Enumera unas 200 plantas citadas á dita montanya per diferents autors, de quals citas se tè de duptar segon las rahons que exposa, donant compte, ademés, de las altras localitats de Catalunya en que vegetan.—J. M. N.

MINERALOGÍA

—*La fluorina de Papiol* (*Barcelona*), por D. M. Rivas Mateos. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1903).—Dòna compte de que en la montanya denominada «Puigpadró», á 3 km. del Papiol, s' hi trova una gran massa de *fluorina*, atravessada per petitas betas de *galena*, observantshi tambè, encare que en poca cantitat, *malaquita*, *azurita*, *bornita*, *calcopirita* y *pirolusita;* al mateix temps fá una lleugera ressenya de la cristallisació que presenta.

—*Localidades españolas de minerales nuevas ó poco conocidas*, por D. L. Fernández Navarro. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1904).—Cita 'ls minerals següents:

Mispiquel (Arsenopirita)—Setcasas (Girona).

Pirolusita.—Pineda (Barcelona).

Calcita.—Montjuich (Barcelona), blanca, niviforme. Figueras (Girona), bituminosa.

Siderita.—Reus (Tarragona). Espática.

Aragonito.—Adri (Girona). En basalt.

Talco.—Figueras (Girona). Esteatita.

Augita.—Santa Pau (Girona). Cristallisada.

Sanidina.—Santa Pau (Girona). En lava.

Hulla.—Surroca (Girona).

—*Magnetitas españolas y portuguesas*, per D. Salvador Calderón. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1904).—Fa una ressenya dels jasciments de *magnetita* de la Península. Al parlar de Catalunya, anomena els de Caralps, San Felíu de Buxalleu y Maranges (Prov. de Girona), en que está associat el mineral, ab *granatita* y *anfibolita,* lo mateix que á Palafrugell y Arbucias. Al Montseny se trova la *magnetita* associada á *granat* y *hornblenda* en roca, citantse també, á Montmany y Figaró (Barcelona). —J. M. N.

GEOLOGÍA Y PANTEOLOGÍA

—*La montagne de sel de Cardona* (*Catalogne*), per A. Martel. (La Nature, 1902).—Conté algunas indicacions respecte las covas que hi han, originadas per l' acció de l' aygua y exploradas per dit senyor.

—*Le carbonifére des Pyrénées*, per M. Roussel. (But. Soc. Géol. de France, 1902).—Detalla 'ls llits d' hulla de Seu d' Urgell, Sant Joan de las Abadesas, Gerri y algún altre referintlos al pis estefaniense, y caracterisats pe 'ls fóssils: *Pecopteris arborescens*, *P. polymorpha*, *Sphenopteris latifolia*, *Odontopteris Brardi*, *Calamites Cisti*, etc., determinats per M. Zeiller.

—*La faune ichthyologique des calcaires lithographiques de la province de Lérida (Espagne)*, per M. H. Sauvage. (Bull. Soc. Géol. de France, Tome II (4éme. série, núm. 3).

—*Noticia sobre los peces de la caliza litográfica de la provincia de Lérida (Cataluña)*. per H. Sauvage, (Mem. Real Acad. Cienc. Barcelona, Tomo IV).—Dòna compte del descobriment fet per D. Lluis M.ª Vidal, de diferents peixos en unas calissas litográficas de Santa María de Meyá (Montsech), que refereix al virgulense per sa afinitat ab las calissas de Baviera. Las especies trovadas son las següents:

Spirangium.
Undina? Leridæ, nov. sp.
Lepidotus, sp.
— *Ilergetis*, nov. sp.
Propterus Vidali, nov. sp.
Microdon aff. Egertoni, Thioll.
Caturus Tarraconensis, nov. sp.
Megalurus Wodwardi, nov. sp.
Aspidorhyncus?
Leptolepis Voithi, Agass.
Ætalion Vidali, nov. sp.
— *gigas*, nov. sp.
Vidalia Catalunica, nov. gen., nov. sp.

Totas las especies están representadas en hermosas fototipias.

—*Una playa de Terreno cuaternario antiguo en el llano de San Juan de Vilasar*, per D. Jaime Almera Pbro. (Mem. Real Acad. Cienc. Barcelona, Tomo IV).—Dòna compte de la constitució geológica d' aquest plá, y d' un interessant jasciment de Moluschs, quinas especies enumera, venint caracterisat pe 'l *Strombus Mediterraneus* Duclos, *Conus Mercati* Brocchi, y *Adeorbis Woodi* Hórnes, var. *lateumbilicata* Almera et Bofill, desaparescuts avuy de nostra mar.—J. M. N.

—*Los Volcanes extinguidos de la Provincia de Gerona*. (San Felíu de Guixols 1904, 1 vol in-8, III + 120 pág. y un mapa), por D. José Gela-

bert, Pbro.—Nostre ben volgut consoci Mossen Gelabert mostra en aquesta monografía una gran laboriositat ya que no solsament ha tingut de fer estudis pera redactar el texte sino que també ha tingut de traballar en obtenir interesantísimas fotografías y croquis puig d'ell son tretas las figuras que adornan son llibre, alguna de las quals me recorda las agradables excursions que ab ell vaig realisar pels voltans d'Olot, en Octubre de 1903.

Després de unas breus observacions en general de la regió volcánica, pasa á descriure un per un els trenta cuatre volcans coneguts dels quals dona un quadro estadistich.

A continuació enrahona de las deu corrents de basalt que s'han observat fins are.

Tracta després, de la acció volcánica, de l' estructura y época dels volcans, terminant ab un estudi dels productes volcánichs y dels moviments seismichs.

La obra va acompanyada d' un gran mapa de la regió volcánica de la provincia de Girona, y precedida d'un prolech de nostre respectable consoci el Dr. Almera.

Aquesta obra qu' interesa á tota persona instruída, es indispensable als que desitgin fer algún estudi nou sobre la esmentada regió ó realisar per ella excursions científicas.—A. de Z.

—*Trabajos de la Comisión encargada del estudio de los volcanes de la provincia de Gerona*, per D. Salvador Calderón. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1904).—En aquest trevall solsament enumera les localitats recorregudas per la Comissió y volcans visitats, entre 'ls quals hi ha 'l que s' assenta entre Estanyol y San Dalmay, no citat encare. Se reculliren més de 300 exemplars de rocas volcánicas, ocupantse actualment la Comissió en ordenar lo fet y estudiar las rocas recullidas pera publicar oportunament una memoria. Acaba 'l trevall ab unas conclusions provisionals sobre extensió de la regió volcánica, zona á que correspón, topografía del terreno, distribució dels volcans, formas de las manifestacions volcánicas del país, etc., etc.—J. M. N.

OBRAS
Y REVISTAS REBUDAS PERA LA BIBLIOTECA

(Del 20 d' Abril fins al 20 de Maig)

OBRAS

García Faria (D. Pedro).—*Proyecto de saneamiento del subsuelo de Barcelona*.—2 tomos y un atlas. Barcelona, 1893.

Siret (Enrique y Luis).—*Las primeras edades del metal en el Sudeste de España*.—Traducción de D. Silvino Thos y Codina.—1 tomo y 1 atlas. Barcelona, 1889.

Manual de Novells Ardits, vulgarment apellat Dietari del Antich Concell Barceloní.—Barcelona, 1892-1902.—Volúms I á X. (1390-1631).

(Donatíus del Excm. Ajuntament).

Almera (Dr. D. Jaime).—*Mapa geológico de la provincia de Barcelona*.—Hojas I, II y III. Barcelona, 1897-1900.

Almera (Dr. D. Jaime) y Bofill y Poch (D. Arturo).—*Fauna salobre tortonense de Villanueva y Geltrú*.—Barcelona, 1895.

Almera (Dr. D. Jaime) y Bofíll y Poch (D. Arturo).—*Monografía de las especies del género «Pecten» del Burdigalense superior y de una «Lucina» del Helveciense de las provincias de Barcelona y Tarragona*.—Barcelona, 1897.

(Donatíus de la Excma. Diputació).

Almera (Dr. D. Jaime) y Bofill y Poch (D. Arturo).—*Algunos datos geológicos sobre los Pirineos orientales*.—Barcelona, 1891.

Almera (Dr. D. Jaime) y Bofill y Poch (D. Arturo).—*Catálogo de los moluscos fósiles pliocenos de Cataluña*.—Barcelona, 1892.

Almera (Dr. D. Jaime) y Bofill y Poch (D. Arturo).—*Descubrimiento del Jurásico (Malm) en las costas de Garraf*.—Barcelona, 1889.

Almera (Dr. D. Jaime) y Bofill y Poch (D. Arturo).—*Moluscos fósiles recogidos en los terrenos pliocenos de Cataluña*.—Madrid, 1898.

Almera (Dr. D. Jaime) y Bofill y Poch (D. Arturo).—*Moluscos fósiles de los terrenos terciarios superiores de Cataluña. Canceláridos.*—Madrid, 1884.

Almera (Dr. D. Jaime) y Bofill y Poch (D. Arturo).—*Moluscos fósiles de los terrenos terciarios superiores de Cataluña. Estrómbidos.*—Madrid, 1886.

Almera (Dr. D. Jaime) y Bofill y Poch (D. Arturo).—*Moluscos fósiles de los terrenos terciarios superiores de Cataluña. Murícidos.*—Madrid, 1893.

Reunión extraordinaria de la Sociedad Geológica de Francia en Barcelona, desde el miércoles 28 de Septiembre al sábado 8 de Octubre de 1898.—Barcelona, 1898.

(Donatíus del Dr. D. Jaume Almera).

Freixas y Freixas (Dr. D. Francesch).—*Flora de Sitjes.*—Barcelona, 1903.

(Donatíu de D. Domingo Ventalló).

Zulueta (A. de).—*Contribution á la faune malacologique maritime de Vilassar de Mar.*—Barcelona, 1903.

(Donatíu del autor).

REVISTAS

The Canadian Entomologist.—Vol. XXXVII, No. 4.

Bulletin du Musée Océanographique de Monaco.—Nums. 28, 29, 30, 31, 32, 33.

Parergones del Instituto Geológico de México.—Tomo I, núm. 7.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.—Any XV, núm. 122.

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Num. 414.

Bolletino de la Societá di Naturalisti in Napoli.-Vol. XVIII.

Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural.—Tomo V, núm. 4.

Bolletino delle sedute della Accademia Gioenia di Scienze Naturali in Catania.—Fasc. LXXXIII.

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO

(Del 15 d' Abril fins á 15 de Maig de 1905).

GEOLOGIA

Minerals

Calcita incrustant, St. Miquel del Fay.—Donatíu de don Joan Rosals.

Calcita incrustant ab pseudomorfosis d' Helix nemoralis?, Capellades.—Donatíu del Sr. Tobella y del Sr. Fons.

Calcita incrustant ab pseudomorfosis d' una fulla, Capellades.—Donatíu del Sr. Tobella y del Sr. Fons.

Guix laminar, Artá.—Donatíu de D. Llorens Garcías.

Antracita, Las Borjas.—Donatíu de D. Joseph Maluquer.

BOTANICA

Phanerogamæ

Colecció de unas 20 especies del Ubach.—Donatíu de don Llorens Garcías.

ZOOLOGIA

Protovertebrata

Phallusia mamillata Lam., Masnou.—Donatíu de D. Ramón Galera.

Vertebrata

PISCES

Barbus meridionalis Risso, Gualba.—Donatíu de D. Salvador Maluquer.

Coricus rostratus Bloch. ♀, Barcelona.—Donatíu de don Amador Romaní.

AMPHIBIA

Salamandra maculosa Laur., Montserrat.—Dipósit.

Bufo vulgaris Laur. ♀, Tarrassa.—Donatíu del Dr. don Joan Cadevall.

REPTILIA

Tropidonotus viperinus Merr., Barcelona.—Donatíu de don Lluís Soler.

Tropidonotus viperinus Merr., Prat de Llobregat.—Donatíu de D. Antoni de Zulueta.

Tropidonotus natrix L., Artesa de Segre.—Donatíu de don Salvador Maluquer.

AVES

Himantopus candidus Bonnat., Prat de Llobregat.—Donatíu de D. Lluís Soler.

Strix flammea L., Mollet del Vallés.—Donatíu de D. Vicens Plantada.

Els *Strigidi* que en la nota del número anterior figuraban com á dipósit han sigut donats á l' INSTITUCIÓ per D. Amador Romaní.

NOTA.—També s' han rebut pera el Museo altres exemplars, pero estant encare en estudi ó preparació, no 's donará compte d' ells en aquesta secció fins que terminin aquestas tascas.

L' INSTITUCIÓ queda molt agrahida als donants per llurs donatíus.

NOVAS

Molt interessant es la troballa feta aquest any passat en las coves del Drach á Manacor (Mallorca), per Mr. Racowitza, membre de la misió científica del laboratori de Banyuls-sur-mer, formada de dit senyor, Mr. Pruvot y el Dr. de Buen.

Se creya que les coves del Drach, eran inhabitadas; Mr. Martel descubridor dels llachs existents en las mateixas, havía exposat aquesta opinió en diferentas ocasions; peró Mr. Racowitza en las casseras que feu per son interior, recullí una

partida de crustacis, dels cuals n' ha determinat una especie, formant un genero nou; l' ha dedicada á n' el propietari de les coves Sr. Moragues, donantli el nom de *Typlopscirolana Moraguesi*. Segurament en l' estudi d' altres individuos, trobará Mr. Racowitza altres novetats, contribuint á aumentar la llista de las interessants y curiosas especies cavernícolas.

Ab aquets fets queda provat que les coves del Drach son habitadas, essent sa Fauna molt característica.—Ll. G.

—

Catálech sinonímich dels Ortópters. Vol I. Orthoptera Euplexoptera, Cursoria et Gressoria (Forficulidæ, Hemimeridæ, Blattidæ, Mantidæ, Phasmidæ). Axí 's titula 'l llibre que acaba de publicar (1904) á Londres, el conegut entomólech Mr. W. F. Kirby, y que ha d' esser de gran utilitat. En ell veyém alguns noms substituits en lloch d' altres que eran molt coneguts, per exemple: *Blatta* per la *Stylopyga orientalis*, y *Hololampra* Saussure, 1864, en lloch de l' *Aphlebia* Brunner, 1865. —L. N.

—

A primers del més de Maig últim, van passar per Barcelona els anomenats himenopterólechs Otto Schmiedekneckt y D. F. Morice, alemany el primer y inglés el segón, els cuals han fet algunas excursions pels voltants de nostra ciutat y altres indrets de Catalunya, havent pogut apreciar la rica fauna entomológica de la regió. En totas las excursions, els ha servit de guía y company, nostre estimat consoci senyor Bofill y Pichot.

També ha passat uns cuants días á Barcelona, el distingit lepidopterólech alemany M. Liebman.

A tots desitjém els haigi provat sa estansa en aquesta capital.—S. M. N.

—

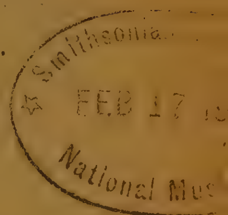
Se fa present als socis que conforme prevé l' article sise dels estatuts, no 's publicará BUTLLETÍ *els mesos de Juliol, Agost y Setembre.*

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17. Barcelona.

Segona época. Any 2.on—Núm. 7 Octubre 1905

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. c. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2 ptas.	4 ptas.
	5- 8 »	4 »	8 »
	8-16 »	8 »	16 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
(CONST. FID. CATH. c. IV).

OCTUBRE, 1905 VOL. V. (2.ª ÉPOCA, ANY 2.on) NÚM. 7

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 4 DE JUNY DE 1905

Presidencia de Mossen Norbert Font y Sagué

—S' obre la sessió á las onze.

—El Secretari llegeix l' acta de la sessió anterior, qu' es aprobada per unanimitat.

—El mateix dóna compte dels acorts presos en la darrera sessió de la Junta Directiva, pera coneixement dels socis.

SOCIS ATMESOS.—Ho son els senyors D. Gaspar Reynés y Font, D. Manel Llenas y Fernández, D. Agustí M.ª Gibert y Oliver, D. Baltasar Serradell, D. Rafel Patxot y Gubert y D. Ramón Roigé.

COMUNICACIÓNS.—El Sr. Ferrer y Vert, en nom del Sr. Romaní (A.), dóna compte de la trovalla pe 'ls voltants de Capellades, d' uns cranis y ossos de mamífers, entre 'ls quals l' especialista Sr. Cabrera de Madrid hi descobrí l' *Elyomys hortualis* descrit per dit senyor sobre exemplars de Valencia y l' *Arvicola amphibius*, ademés d' altres pertanyents á especies del género *Microtus*.

—El Secretari fa 'l resum d' un trevall enviat pe 'l reverent P. Barnola sobre *una excursió al llach de Heithuizen* (Holanda).

—El Sr. Maluquer (S.) dóna compte de l' excursió que feu el 14 de Maig als boscos de Sant Medí y N. O. del Tibidabo,

ab els socis Srs. Ferrer y Vert, Ventalló y un germá del primer, fent gran cullita de Coleópters y Lepidópters.

—Mossen Font y Sagué llegeix algúns fragments de la primera Historia Natural catalana escrita á últims del sigle XVI pe 'l P. Joseph Gil, S. J., sumament curiosa é interessant.

—El Rvt. P. Navás llegeix una *nota bibliográfica del eminent entomólech austriach Frederich Maurici Brauer*, mort á Viena 'l 29 de Desembre de 1904.

—El Sr. Bofill presenta alguns insectes nous ó raros per Catalunya. Son els següents:

Ascalaphus barbarus L. (Tarrassa.) Nou per Catalunya, trovat á ultims de Maig.

Ameles decolor. (Montseny.) Raro.

Lophyrus virens Klg. (Montseny.) Nou per Catalunya.

Crysis fulgida. (Tarrassa.) Molt raro.

Mutilla barbara var. *decoratrifrons* (Tarrassa) Notable per son tamany.

—Mossen Font y Sagué presenta un exemplar de la roca metamórfica *Idocrasa*, trovat en el jaciment de granats del Tibidabo.

—El Conservador y ajudants del Museo, donan compte de lo derrerament rebut ab destí al mateix.

—Y no habenthi altres assuntos de qué tractar s' aixeca la sessió á la una.

Sessió del 2 de Juliol de 1905

Presidencia de Mossen Norbert Font y Sagué

—S' obre la sessió á las onze y quinze minuts.

—El Secretari llegeix l' acta de la sessió anterior, qu' es aprovada per unanimitat.

—El mateix dóna compte dels acorts presos en la derrera sessió de la Junta Directiva, pera coneixement dels socis.

Socis atmesos.—Ho son els senyors D. Francesch Freixas y Freixas y D. Llluciá Serrano y Millán.

Comunicacións.—El Sr. Zulueta llegeix una *nota sobre*

l' *Helix alonensis á Catalunya*, que conté aixís mateix datos sobre la distribució geográfica d' aquesta *Helix* al resto de Espanya.

—El Sr. Ferrer y Vert participa que entre varis Coleópters que 'l Sr. Maluquer (S.) recullí á Santa Fe (Montseny) el 29 del derrer mes figura 'l Scarabeid *Theuchestes fossor* L.

—Y no habenthi res mes de qué tractar s' aixeca la sessió á las onze y cinquanta minuts.

Sessió del 6 d' Agost de 1905

Presidencia accidental del Dr. D. Manel Llenas y Fernández

—S' obre la sessió á las onze y cinquanta tres minuts.

—El Secretari dóna compte, pera coneixement dels socis, dels acorts presos en la derrera sessió de la Junta Directiva.

Comunicacións.—El Sr. Zulueta llegeix unas *contribucións á la fauna malacológica de Catalunya*, originals del conegut malacólech francés Mr. Paul Fagot.

—El Dr. Llenas presenta alguns Arácnids de Catalunya preparats en sech per un procediment per ell descobert, que deixa resolt airosament el problema de la preparació en sech de dits Artrópods.

—Y no habenthi res més de que tractar s' aixeca la sessió á las dotze y cinquanta minuts.

Sessió del 3 de Septembre de 1905

Presidencia de Mossen Norbert Font y Sagué

—S' obre la sessió á las onze y dotze minuts.

—Llegida l' acta de l' anterior es aprobada per unanimitat.

Comunicacións.—El Dr. Llenas presenta una extensa *contribució al estudi de la liquenologia de Catalunya.*

—El mateix senyor mostra á sos consocis una colecció de Arácnids de Catalunya preparats en sech per son procediment,

sobre el qual dóna algunas explicacións, oferint presentar á l' Institució una nota explicativa del mateix, tan aviat com hagi terminat unas probaturas pera simplificarho y perfeccionarho.

—El Sr. Soler presenta una cigonya anormal cassada á Berga á últims d' Agost prop passat y un exemplar de *Ciconia alba* Willugh y altre de *Ciconia nigra* Gesner á fi de facilitar la comparació ab la primera.

—El Sr. Maluquer (S.) díu que ha anat á veure l' ou anormal de gallina post el día del eclipse (30 d' Agost) y del que han enrahonat els diaris. Dit senyor solsament ha vist un ou teratológich de poch interés, sent precisa molta bona voluntad pera veure en els plechs que presenta la closca una imatje del eclipse.

—Mossen Font llegeix una *nota sobre un nou meteorit trobat á Catalunya.*

—El Sr. Maluquer (S.) manifesta á l' Institució que 'l soci honorari Dr. D. Joan Cadevall ha sigut premiat ab la Medalla Linneana d' or ab distintíu vert per la «Académie Internacionale de Géographie Botanique» y que 'l soci numerari Reverent P. Joaquim Barnola, S. J., ha obtingut el primer premi en el concurs de fotografía celebrat á Manresa per sos travalls fotográfichs aplicats á l' Historia Natural.

A proposta del Sr. President s' acorda que consti en acta la satisfacció de la Societat per las distincións que han merescut sos membres y felicitar á aquets ab motíu tan agradable.

—El Sr. Zulueta presenta una destral neolítica trovada al Montseny.

—Y no habenthi res mes de qué tractar, s' aixeca la sessió á las dotze y trenta sis minuts.

COMUNICACIONS

UN NOU METEORIT TROBAT A CATALUNYA,

PER

MOSSEN NORBERT FONT Y SAGUÉ, PBRE.

La cayguda ó trovalla de un meteorit es un dato de molta importancia que es celebrat sempre per les ciencies que tenen per objecte tant l' estudi dels astres en general com de la terra en particular, ja que per ell podém tenir coneixement de la natura dels astres diferents de la terra, y establir entre aquella y aquets comparacións, de les que 's dedueixen llógiques conseqüencies que ilustren molt y molt sobre l' estat de les regions pregones del nostre globo y que, per altra part, tendeixen á confirmar el trascendental principi de unitat de plan en l' Univers.

L' origen desconeguda dels meteorits els dóna encara mes importancia, car es difícilment acceptable la suposansa aventurada dels qui els creyen foragitats per la activitat volcánica de la Terra ó de la Lluna. Un cos llensat de la Terra sols pot defugir la atracció nostra si te una velocitat al menys igual á la velocitat parabólica, ó sía igual á la que tindría un cos que arribés á la Terra procedent de l' infinit. Donchs be, aquesta velocitat de projecció (vora 12 km. per segón), ni en el present ni en el passat es rahonablement concedible á la Terra, adhuc prescindint de la resistensa de la atmósfera. El cas de la Lluna no es pas gens mes planer, perque en primer lloch la gran densitat dels meteorits contrasta fortament ab la petita densitat de la Lluna, y en segón lloch, si be la feble gravitat superficial de la Lluna fa mes possible que un cos fuja de la seva atracció y assolint el *punt neutre* caiga dintre la esfera d' atracció terrania, no 's pot oblidar que segons la lógica mecánica, á menor densitat y menor gravitat deu correspondre menos forsa projectiva. Actualment la ciencia mes aviat apar cercar el parentíu dels meteorits, decantantse vers

els estels volants y 'ls estels ab cúa, haventhi un autor molt seriós (Langley) qui presenta decidit cert meteorit com «un fragment de cometa.»

El nombre de meteorits autentichs no passa de un miler. A Espanya se 'n citen 16, dels quals 14 tenen representació en el Museo de Ciencies de Madrid, y d' ells corresponen á Catalunya els 3 següents: El trobat á Girona en 1902, que pesa 82 grams; el caygut á Nulles (Tarragona) el 5 de Novembre de 1851, que pesa 7,862 grams, y del qual nostre consoci D. Baltasar Serradell posseheix un fragment de 142 grams; el de Canyellas (Tarragona) caygut en 14 de Maig de 1861, del que n' hi ha un exemplar de 500 grams al mateix Museo de Madrid, ne té un tros en Joseph Aladern, y al Museo del Seminari de Barcelona n' hi ha un altre que va acompanyat de una escriptura de la época en que caygué, que díu: «El martes 14 de Mayo de 1861 cayó sobre Cañellas—refiere el diario de Villanueva—un grande areolito acompañado de una espantosa detonación, que se oyó no sólo desde Villanueva, que dista de aquel pueblo hora y media, sino también del pueblo de Llorens que dista cinco: parece que son hasta 30 los trozos que se han recogido de tan extraordinario fenómeno.»

Aquets son els únichs datos que fins avuy teniem dels meteorits cayguts á Catalunya; pero á n' ells ens cal afegirnhi un de nou y de gran interés: el que s' acaba de trobar á Garraf per casualitat.

Un jove entussiasta per la geología, en Manel Gispert y Miret, de Sitjes, desitjant formar una colecció mineralógica, se dedicá á recullir tota mena d' exemplars y encarregá á un mosso seu que fes lo mateix per les esquerpes costes de Garraf, y aquest fou el qui en una vinya situada entre la *Falconera* y la casa de Garraf trobá una grossa roca mitj colgada á terra, que li semblá ferro y 'n trencá un bocí pera la colecció del senyoret, qui l' entregá al germá Claudi, del Colegi Comercial de la Bonanova, per qual conducte arribá en consulta á les meues mans, y ab la sorpresa y satisfacció naturals en un cas com aquest, vaig regonexe desseguida que era un tros de meteorit, ja que portava ben marcat son sagell caracte-

rístich, la crosta ó barnís superficial, y 's veya be que 's tractava de una roca bàssica en que 's destacaven els cristalls d' oliví y les partícules de ferro nikelifer.

No cal dir l' interés ab que vaig preguntar per la localitat de semblant trovalla y l' interés que vaig pendre en que 's busqués desseguida el tros gros del meteorit, que afortunadament pogué reculliirse, aixís com dos petits fragments mes.

El pés total d' aquesta roca meteórica es de 8,791 grams; y ab tot, per la superficie de fractura, se veu que no es sencera, sino un dels fragments de la explosió.

No puch encara donar compte de la composició d' aquest meteorit per no haver tingut temps de fer la análisi química y l' estudi micrográfich: ho farém próximament y en donarém noticia extensa en aquestes mateixes planes.

Barcelona, Agost de 1905.

GUÍA PER LA CASSERA, PREPARACIÓ Y CONSERVACIO DELS LEPIDÓPTERS

PER

D. SALVADOR MALUQUER Y NICOLAU

A.—Las papellonas en general y especialment las nocturnas, son molt aficionadas á las sustancias olorosas y ensucradas, y d' aixó ne trahuen partit los entomólechs per ferne grans casseras.

Las sustancias que mes s' han usat per atráurer á las papellonas nocturnas son la mel, las confituras de gers y albercochs, la cervesa ab algunas gotas d' un preparat especial de valeriana, y finalment las pomas.

De l' us de la mel ve la denominació de *miellée* que 'ls francesos donan á n' aquesta mena de cassera, denominació que nosaltres aceptém y usarém á falta d' altre mes propia en nostra llengua.

La *miellée* ‘s prepara fent disoldre tres ó quatre culleradas grans de mel en un litre d‘ aygua ó de cervesa, afeginthi algunas gotas de rom al moment de servirsen, essent millor prepararla un día avans, puig un cop iniciada la fermentació la barreja esdevé mes aromática. En las mateixas proporcións s‘ usan las confituras esmentadas.

Hi han aficionats que, en comptes de la mel, barrejan á la cervesa unas gotas d‘ un preparat conegut anys enrera en el comers d‘ Entomología ab lo nom d‘ *Oleum valerianæ,* qual composició desconech, semblant ésser un extret semi-fluit de valeriana, ab l‘ olor forta, penetrant y característica d‘ aquesta planta y que atrau desde molt lluny á certas papellonas de nit, segons me comunicá en atenta lletra de 7 d’ Abril de 1903 el degá dels entomólechs espanyols, el venerable D. Bernat Zapater, qui ha cassat molt bonas especies á Albarracín junt ab en Korb, mitjansant el procediment de la valeriana.

Qualsevulga que sía la sustancia per fer la *miellée*, y escullits els arbres en el lloch mes apropósit, com en els llindars d‘ un bosch, á las voras de un camí ó en altre lloch semblant, ab una brotxa d‘ emblanquinar ben sucada de *miellée* ‘s pinta á l‘ alsaria d‘ un home y tot al voltant de la soca del arbre una faixa de dos pams, deixànt (com aconsella en Joannis Martin en sa obra «Les Papillons de l‘Europe») que ‘l líquit regali tronch avall, facilitant aixís el que las papellonas xuclin la mel sense enbescarse las potas y las alas, com succeheix devegades (y d‘ això ja se ‘n queixaba el difunt Sr. Cuní) quant s‘ unta de dalt á baix ab uniformitat tota la soca escullida. La *miellée* deu ferse mitja hora avans de pondres lo sol, y pot comensarse la cassera aixís qu‘ es fosch.

B.—Las pomas son també un esquer molt bo per atraurer á las Noctuas y Geómetras; per això se ‘n esculleixen de ben maduras y ‘s parteixen en quatre trossos, després se posan en remull durant una hora en aygua clara y per fi s‘ enfilan ab un filferro en penjolls de 20 + 10 centímetres que ‘s penjan en las brancas dels arbres, tiranthi avàns á cada penjoll unas gotas d‘ éter nitrós y en son defecte éter sulfúrich.

Quan no ‘s té éter se sucan las pomas ab la *miellée* ordinaria.

Tant si 's fá d' una manera com del altra, si 'l temps es bo y el lloch apropósit, no trigan á compareixer una multitud de papellonas que quedan com emborratxadas xuclant el such ensucrat y que son fácils d' agafar, ja sía ab lo tubo, com havém dit avants, ja introduhint cada penjoll en el pot de cassar, que per aixó convé que sía gran, y las papellonas cauen al fons.

C.—Tots sabém la singular atracció que te la llum viva per las papellonas y altres cucas nocturnas, y aixís en las hermosas nits de l' istíu se 'n veuhen moltíssimas giravoltar bojament al voltant dels focos eléctrichs dels parchs y jardíns, fins dels de la Rambla de nostra ciutat.

Fig. 8

Aprofitant aquesta atracció 'ls entomólechs las cassan á la llanterna. Per aixó s' esculleix el mitj d' un prat, ó el clar d' un bosch; s' extén á terra un petit llensol y al damunt s' hi posa un llum de molta potencia. Avuy van molt be y son molt económichs els d' acetilé.

El drap blanch serveix per escampar la llum al ensemps que fa mes visibles els insectes, que atrets per la claror venen á voltejar entorn de la flama, essent sumament fácil aleshores apoderarsen ab un filet, posantlos desseguida en lo tubo de cassa.

Aquesta cassera també pot practicarse penjant lo fanal en un arbre ó estaca á un metre ó metre y mitj d' alsada (en aquet cas el fanal deu portar un potent reflector); el drap ó llensol no está extés á terra, sinó formant un angle d' uns 45 graus ab aquesta á sota 'l fanal, sostingut per dos bastóns clavats á terra. Las papellonas atretas per la llum pujan vers aquesta seguint la pendent del llensol, essent sumament fácil aleshores agafarlas encar que sía ab un petit filet.

Es d' advertir que per fer una profitosa cassera nocturna deu escullirse las nits quietas y foscas; puig la claror de la lluna esparvera las papellonas fent que restin, com si fos de día, en llurs tranquils amagatalls.

També es prudent deixar de fumar y de parlar en alta veu durant aquestas excursións.

D.—Com no es possible devegadas als entomólechs passar varias nits cassant las papellonas d' una localitat, s' han ideat trampas ó enginyosos aparells, que atrayent als lepidópters els privessin després la fugida.

Dits aparells poden reduirse á dos tipos fundats en els dos procediments mes generalment seguits en aquest género de cassera, això es: els ápats artificials y la llum.

Usa aquesta darrera el Dr. Fleck, de Azuga (Rumanía), ab son aparell, qual esquema representa la figura 8 y que son mateix autor descríu del següent modo: «Mon aparell de cassa va col-locat directament sota una llum *a* eléctrica d' arch, ó sota qualsevol altre lámpara qu' il-lumini be. La llum d' acetilé jugará probablement aviat un gran paper en las casseras hont no hi hagin focos eléctrichs apropósit, y especialment en las escursións á montanya. L' aparato mes senzill consta d' un cercle de filferro del gruix d' un llapis, ó mes prim, de 50 á 60 centímetres de diámetre; á n' aquet cercle hi va cusida una bossa cónica de teixit de cotó clar, tansparent y blanch. L' interior y exterior de la vora está doblegada per una faixa de 15 centímetres d' ample del mateix teixit, pro negre, que estará cusida solsament en sa vora superior, extenentse equidistant de la base del cono: en el cercle hi han tres curts filferros enllassats ab ell, pro movibles, mediant qual disposició l' aparell penjará á certa distancia sota la llum, pera que 's pugui traurer be y cómodament ab lo tubo de vidre de cassá las papellonas que hi hagi en l' interior del sach. D' ordinari aquet s' ha poblat, ja després del crepúscol ó al cap de poch temps, d' una certa cantitat d' Sphingidæ, Bombicidæ y algunas Geometridæ.» Es molt de recomenar l' us de tant senzill y barato aparell als entomólechs catalans, segurs de que obtindrán magnífichs resultats.

Entre 'ls aparells que 's serveixen dels ápats artificials hi ha 'l de Mr. Peyerimhoff, figura 9, consistent en dos nansas com las de pescar fetas de glassa de seda verda (sostinguda per cercles de jonch ó barnilla) unidas per sa base ab un

cilindre de la propia materia ab quatre grans overturas per ont se fican las papellonas desitjosas de xuclar el such de las pomas preparadas ab éter enfiladas en una corda que va de cap á cap de la trampa, y que serveix per penjarla entre dos arbres, en el march d' una finestra, etc., etc.

Aquestos aparells son cómodos y útils en las llargas excursións á montanyas, en que sovint el naturalista te de reposar de nit de las fatigas de la jornada, y aixís penjantlos á la finestra ó balcó de l' ermita ó casa de pagés en que s' hostatji no perdrá del tot el temps y podrá dormir ab l' esperansa de trovarhi l' endemá, al llevarse, qualcuna bona especie.

Per aixó, á la claror d' un fanal de reflector se segueixen

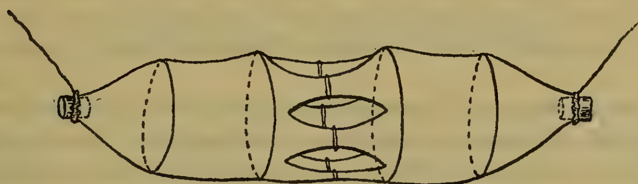

Fig. 9

els arbres que s' han untat avans y als que, per facilitar el reconeixement, s' hi ha fixat un bocí de paper blanch, y las papellonas s' hi troven paradas xuclant ansiosament la *miellée*. Res mes fácil aleshoras que apoderarsen, ja sía fentlas caurer dins al pot de cianur ó de cloroformo, ó be posantelshi al damunt un tubo ó capseta de cartró ab fons de vidre, proporcionada á la mida del insecte. Aquet puja vers hont veu claror, y 's tapa depressa lo tubo ab los dits y desseguida ab la tapa, colocantlo en una bossa de roba groixuda ó fosca que no deixi passar la llum, ó simplement á la butxaca. Del mateix modo 's fa quan se 'n agafa alguna ab lo filet.

Quan se tracta de papellonas molt grossas, y que per lo tant no cabrían en los tubos, s' introduheixen directament en lo pot de cassa, y un cop asfixiadas se clavan com las Diurnas en la capsa.

El ja citat autor Joannis Martin, aconsella que s' atravessin

pe'l mitj del tórax, com per prepararlas, y que sota l' insecte 's clavi un trosset de paper perque aquell pugui arraparsi ab les potes, y si 's té la precaució de sucar l' agulla destinada á traspassar la papellona en una disolució concentrada d' ácit oxálich, s' obté la mort desseguida.

En la cassera á la *miellée* es d' advertir que quan s' ha triat un bon lloch, es convenient seguir untant cada día, puig de vegades fins al tercer no sol donar gaire resultat.

(*Continuará*)

NOTAS BIBLIOGRÁFICAS

—*Sur les nappes de recouvrement des environs de Barcelone (Espagne)*, par J. Almera y J. Bergeron. (Académie des Sciences de Paris, t. 138, p. 1627, Juin 1904.)—Es un estudi del macís paleozóic del Tibidabo, ahont han observat superposicions anormals que s' explican per la teoría moderna dels corriments. Está constituit el macís aquet per la serie casi complerta dels terrenos primaris. Per la part de Papiol, se troban dos capas de variada composició, y á Moncada una tercera ab giras agafadas als plechs del segón, composició també variable. L' edat, posterior al Dinantiense y anterior al Estefaniense.—Ll. G. F.

—*Origen geológico de los manantiales termo-minerales de Caldas de Malavella* (*Provincia de Gerona*), por D. Norberto Font y Sagué, pbro. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1903.)—En aquest trevall se fa un lleuger estudi general de las fonts termals, detenintse especialment en la constitució geológica de la comarca, pera venir á deduhir l' origen eruptíu dels manantials y explicar la termalitat y causas que han determinat llur aparició.

—*Nota preliminar sobre la turba y los turbales de España*, por don Salvador Calderón. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1903.) -Examina lleugerament las turberas d' Espanya, citant algunas particularitats. Relativament á Catalunya, parla de las de Cerdanya y delta del Ebro.

—*Sobre la presencia del tramo Kimeridgense en el Montsech*, por D. Luis M.ª Vidal. (Mem. Real Ac. Cien. Barcelona, Tomo IV.)—Varias Memorias son las publicadas per dit senyor sobre 'l Kimeridgense del Mont-

sech. En la primera descríu y figura 'l batraci *Palæobatracus Gaudryi* nov. sp. En la segona descríu M. F. Meunier l' Ortópter Cicádit *Palœontina Vidali*, nov. sp. En la tercera dòna compte d' algunas impresions de vegetals procedents de la mateixa localitat y determinadas per M. Réné Zeiller, describint las especies: *Pityophyllum flexile* nov. sp., y *Pseudoasterophyllites Vidali* nov. esp. Per fi, en la quarta y última Memoria que tracta d' aquest tram Kimeridgense, el citat Mr. Meunier parla dels Himenópters fóssils, describint un Pímplid: l' *Ephialtites jurassicus* nov. sp. Totas las especies están representadas en hermosas láminas.

—*Mas Graptolites en la mole del Tibidabo* (*Barcelona*), por D. Jaime Almera, Pbro. (Mem. Real Ac. Cien. Barcelona, Tomo IV.)—Enumera las diferentas especies reconegudas á Santa Creu d' Olorde, Brugués, Sant Vicens dels Horts, Camprodón, Sant Bartomeu de la Cuadra y Cervelló, totas ellas dels terrenos silúrichs superiors ó Gotlundiense, y distribuidas en els quatre pisos: *Ludlow*, *Wenlock*, *Tarannon* y *Llandovery*.

—*Excursión Geológica dirigida á estudiar las relaciones del grupo de Mongat con el de Vallcarca*, por D. Jaime Almera, Pbro. (Memoria Real Ac. Cien. Barcelona, Tomo IV.)—Fá en aquest trevall una ressenya de la geologia dels voltants de Barcelona, especialment de las riberas del Besós, desde Moncada al mar.

—*Consideraciones sobre los restos fósiles cuaternarios de la caverna de Gracia* (*Barcelona*), por D. Jaime Almera, Pbro., y D. Arturo Bofill. (Mem. Real Ac. Cien. Barcelona, Tomo IV.)—Dóna compte del descobriment d' una gruta, en uns terrenos de la Montanya Pelada, en la qual s' hi trovaren restos dels mamífers *Erinaceus europœus* L., *Lagomys* (*Prolagus*) *corsicanus* Cuv., *Arvicola* cfr. *arvalis* L, *Rhinocéros Mercki* Kaup. y *Cervus elaphus* L. var. *minor*. De reptils s' hi trová *Testudo Lunellensis* nov. sp. y *Testudo ibera* Pallas. Y de moluschs, l' *Helix Depereti* Loc., *Helix Almerai* Loc. nov. sp. y *Cyclostoma Lutetianum* Boug.—J. M. N.

—*Sur une Cicadine du Kiméridgien de la Sierra del Montsech* (*Catalogne*), per Fernand Meunier (Feuill. d. Jeun. Nat., IV Série, 34e An., N.º 402, 1er avril 1904.)—Descríu ab el nom de *Acocephalites Breddini* una nova especie de Cicadinæ Iasidæ que li fòu enviada per nostre consoci D. Lluis Mariá Vidal; segueix un quadro de las especies de Cicadinæ paleozoicas y mesozoicas fins al día, y el trevall va acompanyat de dos figuras dibuixadas per Madame Louise Meunier, representant la impresió y contra-impresió del élitre de la nova especie.—A. DE Z.

—*Florula de Menorca*, por Juan Joaquín Rodríguez Femenias, Mahón 1904, un tomo en 4.° XVI + 200 páginas.—Aquesta obra, que son autor á tingut á bè regalar á la Biblioteca de nostra Institució, es una llista complerta de les plantes que creixen en l' Illa de Menorca, molt interessant, per cuant en ella descriu algunas especies novas y las rares y propies de dita regió, descritas en altres publicacións. Abans de comensar lo que podriam dir la part descriptiva, fa una ressenya de l' Historia de la Botánica en las Balears; per lo que podria dir de constitució física, recomana l' obra de M. Hermite, *Etudes géologiques sur les îles Baleares, Paris 1879*; observacións molt complertas de meteorologia y aspecte de sa vegetació, enumerant trenta vuit especies de les propies de Balears que viuhen á Menorca; el plá que segueix en l' obra es l' ordre de families segóns el método de De Candolle, enumeració de 882 especies de Fanerogamas y 112 de Criptogamas sense contar las cultivadas, els bolets per no estar estudiats, y les algas, sobre las cuals pensa publicar un treball, fruit de les moltes é interessants observacións que té fetes en dita branca.

El nom científich va seguit de la sinonimia, localitats y botánichs observadors y per últim el nom vulgar de la plante.

Les especies propies y les rares que van seguidas de la descripció son unas 55 y bastantes varietats, com á novas descriu *Althaea balearica* y *Allium aestivalis*.

Recomanam molt aquesta obra á tots els botanichs, y especialment á n' els que vulguin visitar les Balears, en la seguretat de que les será una gran ajuda per la recolecció y determinació de tantes é interesants especies.—Ll. G.

OBRAS
Y REVISTAS REBUDAS PERA LA BIBLIOTECA

(Desde el 20 de Maig al 10 de Setembre)

OBRAS

Rodriguez Femen as (Juan Joaquín).—*Florula de Menorca.* —Mahon, 1904.

(Donatiu del autor).

Adanson (M.)—*Familles des Plantes.*—Paris, 1763, 2 volums.

(Donant desconegut).

ALSIUS Y TORRENT (PEDRO).—*Serinyá.—Reseña histórica de este pueblo, desde la más remota antigüedad hasta los tiempos modernos.*—Gerona, 1895.

(Donatíu del autor)

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.—*Acta de la Sessió Inaugural de 1904.*—Barcelona, 1905.

REVISTAS

Anales del Museo Nacional de Montevideo.—Tomo II. Entrega II.

Atti della Reale Accademia dei Lincei.—Volume XIV° 1.° semestre, fascicolo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 y 12.—2.° semestre, fascicolo 1, 2 y 3.

Boletín de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.—Vol. II, núm. 7.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Núms. 4 y 5.

Bollctino delle Sedute della Accademia Givenia di Scienze Naturali in Catania.—Fasc. LXXXIV y LXXXV.

Bolletino de la Societá di Naturalisti in Napoli.—Serie I, vol. XVII.

Broteria.—Vol., IV fasc. III.

Bulletin de la Societè Royale de Botanique de Belgique.—Tomes 37, 38, 39 y 40.

Bulletin du Musée Océanographique de Monaco.—Nums. 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43 y 45.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.—Any XV, núms. 123 y 124.

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Nums. 416, 417, 418, y 419.

Le Monde des Plantes.—7.me année, núms. 13 y 14.

Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.—Vol. V, núm. 8.

Miscellanea Entomclogica.—Vol. XIII, núm. 5.

Missouri Botanical Garden.—Sixteenth Report, 1905.

Naturæ Novitates.—Nums. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13.

Parergones del Instituto Geológico de México.—Tomo I, núm. 8.

Revista da Sociedade Scientifica de Sao Paulo.—Núm. 1.

Revista do Museu Paulista.—Vol. VI.

The Canadian Entomologist.—Vol. XXXVII, N. 5, 6, 7 y 8.

The Journal of Conchology.—Vol. 11, Núm. 7.

NOVAS

El día 8 d' agost prop passat morí al extranger el sabi algólech D. Joan Joaquím Rodríguez y Femenías, de Mahó (Menorca), tan conegut al mon científich per sos notables travalls sobre las rodofíceas del Mediterrani y per la Flora de Menorca que acababa de publicar.

Reposi en pau l' ilustre botánich que doná á l' INSTITUCIÓ senyaladas mostras d' apreci.—A. DE Z.

—

Destinat á la Biblioteca de l' INSTITUCIÓ s' ha rebut un exemplar cuidadosament relligat, del nou catálech del establiment de nostre consoci D. Lluis Soler y Pujol. De la lectura atenta de aquet catálech se deduex l' important servey que dita casa presta als naturalistas de Catalunya; puig, sense haber de recorrer al extranger, poden proveirse de tot lo necessari pera llurs trevalls sense cap perjudici en la calitat y ab notable ventatja en els preus.—J. B. DE A-A.

CAMBIS

Mr. Henri Miot, Juge à Beaune (Côte d' Or) France, désire échanger des Insectes (surtout Orthoptères, Coléoptères et Lepidoptères) et des Mollusques pour autres espèces de France. Demande aussi Vieux Papiers.

Mr. C. Chatelet, rue St. Pierre, n.° 1, Avignon (Bouches-du-Rhône) France, offre des coquilles et désire des coquilles d' Espagne, surtot des Iles Baléares.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Barcelona

Segona época. Any 2.on—Núm. 8 Novembre 1905

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anúncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2 ptas.	4 ptas.
	5- 8 »	4 »	8 »
	8-16 »	8 »	16 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(Const. Fid. Cath. c. IV).

Novembre, 1905 Vol. V. (2.ª época, any 2.on) Núm. 8

SECCIÓ OFICIAL

Sessió del 1.er de octubre de 1905

Presidencia de D. Felip Ferrer y Vert

A les onze y 15 minuts s' obri la sessió.

El Vis-Secretari llegeix l' acta de la sessió anterior, que es aprovada.

El mateix dòna compte als socis, per son coneixement, dels acorts presos en la darrera sessió de Junta Directiva.

Comunicacions.—El Sr. Soler y Pujol presenta un exemplar de l' aureneta *Hirundo rustica* L. raríssim, per quant dit exemplar se presenta d' un color blanch cendrós; sobre la raresa y notabilitat d' aquest cas, fa el Sr. Soler algunas consideracións y recorda que en un dels Butlletins de la Inst. Cat. d' Hist. Nat., 1.ª serie, el Sr. Bolós, de Olot, cita un cas semblant.

El mateix soci presenta també un selaci raríssim, la *Chimaera monstrosa* L. no citada per en Sánchez Comendador en son catálech de peixos de Barcelona: si bè el Sr. Soler dupta que dit exemplar pertanyi á tal especie, el Sr. Ferrer y Vert observa que les anomalías que presenta poden esser produidas al dissecar l' animal y que, uns apendixs que presenta un dibuix de la *Chimaera* que tenim á la vista y que falten en el present exemplar, poden ser una diferencia de sexe. El Sr. Garcías fa avinent que la *Chimaera monstrosa* L.

es citada per en Barceló y Combis en son «Catálogo metódico de los peces de Baleares», ahont se l' hi dona el nom de *gata-moixa*.

El Sr. Romaní (A.) presenta alguns reptils cassats per ell á Capellades, que determinats per el Sr. Zulueta resultan esser la *Rinechis scalaris* Bonap. y *Cœlopeltis Monspesulanus* Bonap. sobre les quals fa algunas observacions.

Y no haguenthi res més per tractar, s' aixeca la sessió á les 11 y 35 minuts.

COMUNICACIONS

CONTRIBUTIONS Á LA FAUNE MALACOLOGIQUE DE LA CATALOGNE

PAR

P. FAGOT

En 1884 (Annal. Malac. p. 169-194) nous avons donné le compte rendu de notre excursion dans la vallée de la Noguera Pallaresa et au Montserrat.

En 1887 nous avons publié dans la «Crónica Científica» de Barcelone le resultat de nos recherches dans la Vall d'Arán. A ce sujet nous croyons devoir faire observer que cette région appartient géographiquement et au point de vue de la repartition des espèces au versant français, quoiqu'il depende administrativement de la Catalogne.

Dans le courant du mois d'Août 1891, désirant continuer dans cette province si intéressante nos recherches conchyliologiques, nous avions à l'avance projeté une excursion que nous avons effectué dans l'ordre suivant.

Partis le 19 de l'Hospitalet, vallée de l'Ariège, le dernier village français, nous avons franchi le col de San Jan pour atteindre Soldeu, Encamp et Andorra, n'ayant rien trouvé dans cette partie si pittoresque.

Le 20 nous avons parcouru la route d'Andorra à la Seu

d' Urgell, par Sant Juliá de Loria, vallée de la Valira et dans cette dernière localité nous avons été assez heureux pour retrouver la plupart des mollusques cités par le regretté Bourguignat ainsi que quelques autres que nous ferons connaître.

A la Seu d'Urgell la Valira se reunit à la Segre. Nous avons descendu le cours de ce fleuve jusqu' à Oliana en traversant le magnifique défilé d'Organyá, riche au point de vue des espèces, ainsi que le village de Nargó et le col de ce nom.

Le 22 d'Oliana à Tuxent par Sant Just et Sant Pastor, Cambrils, le col de Cambrils, Llinás et la Collada d'Ares. Nous arrivons à Tuxent le 22 au soir dans la vallée de la Vansa.

Le 23 Dimanche nous prenons un jour de repos à Tuxent et nous en profitons pour effectuer quelques recherches dans les environs de ce gros bourg.

Le 24 de Tuxent á Josa et nous allons parcourir la Serra de Cadí faisant l' ascension du Puig de la Canal Baridana, où le thermomètre marquait seulement 5° á 11^{h} du matin, redescendant au col de Tanca-la-Porta, la Font del Faig, et Greixa.

Le 25 de Greixa à Bourgmadame par le col de Jous, le sommet du Padró des Cuatre Batlles (alt. 2.690$^{m.}$ point culminant de la *serra*, temp. 7° á 3^{h} du soir), Alp et Bourgmadame.

Les seules persones qui à notre connaissance ont exploré cette région sont Bourguignat (Moll. de Sant Juliá de Loria) et Coronado père et fils au mois d'Août 1860, de Nargó á la Seu d' Urgell (Excursión malacológica efectuada por los doctores D. Francisco Javier Coronado y Ruipérez y D. Francisco de Asís Coronado y Balius, in. «Crónica Científica» et tir. à part, 7 p., 1891).

I. DESCRIPTION D'ESPÉCES NOUVELLES

Helix Organiaca

Testa supra depressa subtus convexa, umbilicata (umbilicus parvus, infundibuliformis) parum nitida, sub-opaça, corneo

cinerea, superne costis albis sinuosis eleganter ornata, inferne minus costulata;—apice sub-prominulo, lævigato, corneo, fulvo;—anfractibus 5 $^1/_2$ lente ac regulariter crescentibus, sutura maxime impressa separatis ultimo quod altinet majore ad aperturam sub carinato ac subito maxime inflexo; apertura obliqua sub-rotundata; peristomate acuto; marginibus aproximatis fere continuis, margine columellari ad umbilicum reflexo.

Alt. 7.) diam. 15—Alt. apert. 5 millim.

Calcaires du défilé d' Organyá, vallée de la Segre (altitude 550^m environ).

Coquille presque plane en dessus, plus concave en dessous, pourvue d'un ombilic mediocre en forme d'entonnoir, peu brillante sub-opaque couleur de corne cendrée ornée à sa partie supérieure de côtes blanches onduleuses, moins costulée à sa partie inférieure, sommet peu proeminent, lisse corne fauve; 5 tours ½ subconvexes à croissance lente et régulière à l'exception du dernier qui est relativement plus grand, subcarené au voisinage de l'ouverture et brusquement incliné; ouverture oblique présque ronde à péristome tranchant et à bords trés convergents, le bord columellaire etant reflechi vers l'ombilic.

Nouvelle espèce du groupe de l'*Helix Oreina* voisine des *Helix Ripacurcica* Bofill de Las Escalas de Sopeira (863 ^{m}) et *Montsicci* Bofill du Portell du Montsech (800 ^{m}) et près du village de Blancafort (450 ^{m}) mais très distinte ainsi qu'on peut s'en convaincre par la lecture des diagnoses (1).

(*Continuará*)

---

(1) Contrib. faune malac. Catalogne, in. Bull. Soc. Malac. Franç., t. 3, p. 154, 1886; et loc. cit. p. 276, t. 7, 1890.

NOTAS NEUROPTEROLÓGICAS

VIII

UN ODONATO DE INTERESANTE HISTORIA «SELYSIOTHEMIS NIGRA» V. de L.

POR EL RDO. P. LONGINOS NAVÁS, S. J.

1. El entomólogo P. L. Van der Linden, en su obra *Monographiæ Libellulinarum Europæarum specimen*, publicada en Bruselas el año 1825, describió con el nombre de *Libellula nigra* un ejemplar único, cogido por él mismo poco antes (1822 ó 1823) en Terracina, del reino de Nápoles. Parecido á la *Libellula* (hoy *Sympetrum*) *scotica*, propia del septentrión de Europa, se distingue fácilmente por varios caracteres.

2. Sin embargo, el mismo Van der Linden parece que identificó ambas especies, cuando al decir que la cogió en Terracina, añade y *en los Alpes cerca de Sión*, y efectivamente en su colección se hallaba un ejemplar de la *Libellula scotica*, especie común en los Alpes suizos, la cual probablemente á causa del color la confundió Van der Linden con su *Libellula nigra* (V. Selys. Causeries Odonatologiques. N.° 9, Sur le groupe des *Urothemis*. Ami. Soc. Entom. Belg. 1897). Pero como la descripción dada por Van der Linden de la *nigra* es perfecta, dice Selys (loc. cit.), y de ningún modo puede aplicarse á la *scotica* de Donovan, es válida la especie *nigra* creada por Van der Linden.

3. Constituído más tarde el género *Urothemis* Sel., la referida especie pasó á figurar en el nuevo género con el nombre de *Urothemis nigra* V. de L. (Soc. Entom. Belg., 1870).

4. Más de medio siglo después del primer hallazgo, al entomólogo catalán D. Miguel Cuní y Martorell cupo la dicha de cazar un ejemplar semejante en una de sus numerosas excursiones. Enviado el insecto al Odonatólogo belga Barón de Selys-Longchamps, parecióle á éste especie nueva, denominándolo *Urothemis advena* Selys (Ann. Soc. Entom. Belg. 1878).

Oigamos lo que dice el mismo Cuní de este feliz hallazgo (Nueva especie de Neuróptero *Urothemis advena* Selys. Mem. Real Acad. Cienc. y Art. de Barcelona, 1899): Como pertenece á un género que comprendía sólo una especie, la cual vive en el Norte de Europa (1), la especie nueva hallada en esta parte meridional fué un hallazgo interesantísimo. El Sr. de Selys me rogó se lo cediera á fin de que pudiera figurar en su completa colección, á lo cual accedí gustoso.

«Instóme á que recogiera más ejemplares, y deseoso de complacerle puse gran empeño en ello: pero, como por desgracia olvidé anotar el sitio en que la cacé, esa deficiencia me ha privado de volverla á encontrar, á pesar de mis reiteradas investigaciones.

«Son varias las regiones catalanas que he explorado. ¿En cuál de ellas vuela la *Urothemis advena*? en el Vallés? en Montserrat? en Puigcerdá? en Camprodón? He cazado distintas veces en algunos de los expresados lugares en busca de la solicitada especie, y siempre sin resultado. ¿Será de los alrededores de Barcelona? de Calella? Lo dudo, por cuanto exploro todos los años dichas comarcas, y como van transcurridos veinte desde que empecé á buscar con empeño el citado Neuróptero, caso de existir en aquellas localidades, me parece no se hubiera librado de quedar prendido en mi gasa.

«Con frecuencia recibo cartas de distinguidos entomólogos españoles y extranjeros en demanda de ejemplares de la nueva especie, y con sentimiento no puedo servirles, pues, como he dicho, el único ejemplar que se conoce se encuentra en Lieja, figurando en la rica colección del Sr. de Selys...

«En cuanto á mí, voy perdiendo las esperanzas de encontrar tan preciosa especie.»

Y efectivamente bajó á la tumba sin haberla hallado de nuevo.

5. Mas no las perdió del todo el Barón de Selys-Longchamps.

Aunque, por una de esas rectificaciones frecuentes entre

(1) Acaso aluda á la especie *Sympetrum scoticum*.

los entomólogos reconoció el mismo Selys con el Dr. Ris la identidad de su *Urothemis advena* con la *Libellula nigra* V. de L., todavía faltaba una averiguación que hacer.

Por esto me escribía á 20 de Enero de 1898 en la primera carta que recibí del venerable Odonatólogo: «Peut-être sera-t il possible, grâce á vos recherches, de pouvoir élucider une question TRES CURIEUSE. Il s' agit d' une petite Libelluline que m' a envoyé une vingtaine d' années un de mes honorables Collègues Don M. Cuní y Martorell de Barcelona *Un seul* spécimen jeune dans une boîte d' Odonates de Catalogne. Je l' ai décrite sous le nom d' *Urothemis advena* dans une notice en Mai 1878 (Soc. Entom. de Belgique) et j' ai repris la question en 1897, en même temps que M. le Dr. Ris.

«Il s' agit de vérifier si ce spécimen (*advena*, Selys) que nous croyons maintenant être le jeune âge de la *nigra* Van der Linden, habite réellement en Espagne, ou bien s'il y est arrivé accidentellement. C' est d' autant plus intéressant á vérifier que la *nigra*. V. de L. qui en est l' adulte, n' a été prise qu'une seule fois en Europe (à Terracine, Italie)—et que nouvellement l'espèce (♂ ♀ et ♂ jeune) ont été prises officiellement à Kashgar en Asie centrale.»

Y pocos días después, el 28, me añadía: «Malheureusement, l'exemplaire unique de l' *Urothemis advena* (age jeune de l' *U. nigra*) donné par M. Cuní y Martorell a éprouvé un accident. Il ne m' en reste que des fragments—mais heureusement j' en avais fait un dessin et d' ici à peu de temps j' en ferai une copie pour faciliter vos recherches.

«Si cette espèce peut se retrouver en Espagne?»

No se hicieron esperar los dibujos en color, ejecutados por el propio Selys, é ilustrados con prolijas notas explicativas. Son análogos á los que acompañan la Memoria de Sr. Cuní arriba mencionada y escrita cuando su autor estaba persuadido aún de que se trataba de una especie nueva propia de Cataluña, por lo cual añade: «Mi objeto, al juntar el dibujo, ha sido para que esta ilustrada Corporación pueda conservarlo en su Archivo, y así facilitar á los entomólogos la consulta y el hallazgo de nuevos ejemplares.»

6. En las notas explicativas del Barón de Sélys-Longchamps, que conservo como precioso recuerdo de la benevolencia y laboriosidad del sabio belga, se añade: «L' exemplaire de M. Cuní a été presque entièrement détruit par accident, mais heureusement que la description et le dessin colorié étaient faits depuis longtemps lorsque cet exemplaire unique était intact. L' accident arriva en 1896 précisement en le comparant avec les exemplaires de Kashgar.»

Con esto se dió fin á la historia del insecto catalán famoso, cuyo nombre asimismo desapareció totalmente en 1897, cuando el Dr. Ris al estudiar los Odonatos de Kashgar creó el género *Selysiothemis* á expensas de parte del *Urothemis* y en él incluyó la especie *nigra* V. d. L. con la que identificó el ejemplar de Cataluña.

7. Aquí terminaría yo también mi somera nota histórica, si no quedase aún por resolver un interesante problema, cual es: ¿La *Selysiothemis nigra* V. d. L. es indígena de España, y por consiguiente debe incluirse en la fauna de Europa?

La solución hipotética que apunta vagamente arriba y más claramente en carta el Barón de Sélys, de que el ejemplar de Cuní podía proceder de otra parte, acaso por haberlo recibido Cuní en algún envío, no puede admitirse por ser contraria á la costumbre del entomólogo catalán, que se ceñía á su comarca, y á la respuesta categórica que me dió por carta al hacerle la observación que Sélys me comunicara.

Otras soluciones apunta el Dr. Ris en su *Nota sobre algunos Odonatos del Asia central* (Ann. Soc. Entom. Belg. 1897). Transcribiré sus palabras: «Il resterait à expliquer le fait presque monstrueux d' une espèce habitant régulièrement le Kashgar (le nombre d' individus contenus dans la petite récolte de Hambourg indique qu' elle ne doit pas être rare à Maralbachi); deux individus isolés ont été pris en Europe pendant un siècle, à Terracine et en Catalogne. Ce fait est d' autant plus curieux qu' il ne s' agit pas d' une espèce robuste, très bien donée pour les lointaines migrations, comme par exemple l' *Hemionax ephippiger*, mais qu' elle est, au contraire, un insecte très delicat. Pour ma part, je crois qu' il doit

en exister des colonies, peut-être des résidus d' une ancienne ère de dispersion plus vaste, en Italie, en Espagne, et probablement ailleurs, entre l' Asie centrale et les régions méditerranéennes. Il faut bien admettre que nous ne connaissons pas assez la faune de l' Italie méridionale et de l' Espagne, pour décider s' il s' agit dans les captures de Terracine et de la Catalogne d' individus égarés ou appartenant à des colonies; mais, comme je viens de dir, je crois plutôt à la dernière éventualité.»

Es decir, en resumen, que el Dr. Ris se inclina á creer que la *Selysiothemis nigra* sea verdaderamente indígena de España, donde forme alguna colonia aislada, resto de una área de extensión primitiva mucho más extensa.

Abonaría esta hipótesis el hecho de que el ejemplar Cuniano sea precisamente joven, lo cual hace menos probable una emigración lejana, sobre todo del Asia.

A decir verdad, tampoco veo del todo improbable una rápida emigración, ó una importación en un buque ó en otra forma.

8. Pero, concedida carta de naturaleza española á la especie, quedaría aún otro problema por resolver, es á saber, si la forma catalana ha de separarse del tipo asiático al menos como una variedad. Dan pié á plantear este problema las palabras del Dr. Ris (loc. cit.) que á continuación añado: «Il reste quelque doute: l' *advena* est plus petite, non seulement que le type de Van der Linden, mai saussi que les exemplaires asiatiques qui eux mêmes sont un peu plus petits que le type. Une simple conséquence de la taille moindre est le nombre réduit des antécubitales chez l' *advena* (5 et 4 au lieu de 6 et 5); la description de l' *U. advena* s' appliquerait d' ailleurs à merveille au ♂ plus jeune de Kashgar, s' il n' y avait encore une différance dans la couleur des pieds: chez les mâles jeunes de l' Asie centrale, les pieds sont presque aussi noirs que chez les adultes, tandis que chez l' *advena* Sélys ils sont en grande partie pâles, comme chez les ♀ asiatiques. C' est donc avec une certaine réserve que nous allons attribuer à la même espèce le type unique de l' *advena* de Catalogne et la *nigra* de Terracina et de Kashgar.»

Se ve, pues, que la historia del insecto objeto de esta sencilla nota no ha concluído todavía: falta encontrar más ejemplares, falta compararlos con los asiáticos de la *Selysiothemis nigra*.

9. Por mi parte no cesaré en mis investigaciones para ilustrar estos dos extremos; mas á los entomólogos catalanes corresponderá probablemente la gloria de hacer fallida la predicción tristona con que el Sr. Cuní daba fin á su Memoria, cuando decía: «Habida consideración al desvío que al estudio de la entomología se observa en nuestra ciudad, temo se pasará tiempo antes no se encuentre otro ejemplar de la *Urothemis advena* Sélys.» Esto decía Cuní en el ocaso de su vida, el 12 de Abril de 1898. No había saludado aún la risueña aurora que brilla al aparecer la *Institució Catalana d' Historia Natural*.

No creo improbable que se encuentre en algún punto de los Pirineos, acaso cerca de Puigcerdá. Aquel día la *Selysiothemis nigra* V. d. L. entrará definitivamente en el Catálogo de los Neurópteros de Europa. Entonces también se decidirá si la forma catalana debe incorporarse al tipo ó conservarse como var. *advena* Sél.

NOTAS BIBLIOGRÁFICAS

Historia Natural general.—Apuntes Topográfico-Médicos de Badalona (Barcelona, 1903, 1 vol. 87 pags.), por D. Joaquín Tuixans y Pedragosa.—Porta molts datos d' Historia Natural; pero, per desgracia, deuhen tenirse gaire bé tots per dubtosos, puig en Moluschs puch asegurar qu' hi ha errors crasísims, y en Reptils y Anfibis l' autor se limita á copiar alguns dels que cita el Dr. Salvañá en sa *Flora y Fauna de Mataró* conservant fins las erradas que aquest havía salvat á la fi del llibre.

L' obra va precedida d' un prólech molt laudatori del Dr. D. Rafel Rodríguez Méndez, Rector de l' Universitat.—A. DE Z.

—*Necrología de D. Federico Trémols y Borrell*, por D. José Casares

y Gil. (Mem. d. l. R. Acad. d. Cienc. y Artes de Barcelona, vol. V, número 4).—Aquesta biografía es un elogi del conegudíssim botánich catalá Sr. Trémols, qual entusiasme per l' Historia Natural era tan gran que, segóns diu son biograf, «El hallazgo de una planta nueva era un verda»dero acontecimiento, y más de una vez, como al encontrar la *Aceras »longibracteata*, orquídea, no descrita por Costa, su alegría se desbordaba »en las mismas manifestaciones exteriores que David ante el arca santa.» —A. DE Z.

—*Enumeración y distribución geográfica de los «Peltigeracéos» en Cataluña*, por D. Manuel Llenas y Fernández. (Bol. Soc. Esp His. Nat. 1905).—Es un treball molt ben pensat, ab claus dicotómicas per la classificació; comprén quatre géneros, dels quals cita unas 20 especies y varietats, algunas novas per Catalunya; *Nephromium lusitanicum* Nyl., *Peltigera malacea* Fr. rara, *Peltigera spuria* De. var. *erumpens* Tayl., *Peltigera limbata* Del,. fa notar que els herbaris lichenichs de Costa, Teixidor, Trémols, Vayreda y Puiggarí contenen especies molt raras é interessants.— LL. G. F.

—*Plantes recullides als voltants del Monastir de Montserrat*, per el Rvd. P. Adeudat Marcet, O. S. B. (But. d. l. Inst. Cat. de Cienc. Naturals, Desembre 1904).—Llista d' aprop de 200 especies vegetals recullidas per l' autor en 1903, precedida de notas topográficas y climatológicas sobre la localitat.—A. DE Z.

—*Flora de Sitjes* (Barcelona, s. a. (1904) 1 vol. in. 8, 26 pág.), per D. Francesch Freixas y Freixas.—Després d' una lleugera descripció geológica de l' encontrada y d' indicar algúns itineraris, vè la llista dels vegetals, en la que cada nom científich vá acompanyat del vulgar y del indret ahont han sigut trovats exemplars.—A. DE Z.

—*Nota briológica*, por D. Antonio Casares Gil. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat. 1905).—En aquest trevall presenta son autor una porció d' especies de *molsas* no citadas á Espanya, de las quals bastantes son trobadas á Catalunya, entre las Hepáticas, la *Alicularia minor* Nus., *Plagiochila spinulosa* Dum., *Scapania æquiloba* Dum., *Jungermania Wilsoni* Taylor., *Jungermania Muelleri* Nus., *Madotheca Thuja* Dum., *M. platyphilloidea* Dum., *Aneura multifida* Dum., *Metzgeria pubescens* Rad., de Montserrat, Montseny, Nuria y Moncada.

Molsas frondosas *Phiscomitrella patens* Schmp., *Dieranum spadiceum* Zett., *Campylopus atrovirens* De Natar., *Amphoridium Mongeotii* Schmp., *Orthotrichum speciosum* Neis., *Philonotis seriata* Mitt., *Atrichum angustatum* Br. et Sch., *Myurella julacea* Br. et Sch., *Plagiothecium sylvaticum* Br. et Sch., *Amblystegium irrignum* Schmp.,

Am. Vallis-Clausæ., de las mateixas localitats, y la *Pottia asperula* Mitt., y *P. viridifolia* Mitt., de Menorca.—LL. G. F.

—*Primera lista de nombres catalanes de hongos (bolets)*, por D. Telesforo de Aranzadi. (Bol. Soc. Esp. His. Nat., 1903).—Cita uns 60 noms cataláns, la majoría ab els corresponents científichs; ademés en algúns la comarca en que especialment son coneguts.

—*Las Cladoniáceas de España* (Notas liquenológicas, IV), por el Rdo. P. Longinos Navás, S. J., (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1904).—Estudia 'ls liquens cladoniacis que posseheix d' Espanya en sa colecció, ab claus dicotómicas pera la determinació de llurs géneros y especies. Cita á Catalunya.

Cladina silvatica L., var. *silvestris* Œd.—Montseny.
— *rangiformis* Hoffm., var. *pungens* Ach.—Barcelona, Montseny, Girona.
— — var. *foliosa* Flk.—Manresa, Barcelona, Montseny, Girona y Cabacés.
— *furcata* Huds. var. *pinnata* Flk.—Olot, Montseny y Barcelona.
— — var. *palamœa* Ach.—Montseny, Barcelona, Manresa y Girona.
Cenomyce foliacea Huds., var. *convoluta* Lam.—Girona, Montseny, Cabacés, Barcelona y Pobla de Masaluca.
— — var. *alcicornis* Lghtf.—Girona, Barcelona, Martorell, Cabacés y La Figuera.
— *verticillata* Hoffm.—Barcelona.
— *pyxidata* L., var. *chlorophœa* Flk.—Montseny, Barcelona y Cabacés.
— — var. *pocillum* Ach.—Cabacés.
— *fimbriata* L., var. *simplex* Weis.—Barcelona y Montseny.
— — var. *prolifera* Retz.—Montseny.—J. M. N.

—*Sobre el reconocimiento del hierro metálico en los basaltos*, por D. Lucas Fernández Navarro (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1904).—Estudia la presencia del ferro metálich en las rocas basálticas de la provincia de Girona. Resultats: ferro abundant als basalts de Camallera, La Garrinada pel costat del riu Fluviá (Olot), Can Formica (Sellent), castell de Hostalrich y Turó de Montells (Blanes). Petita cantitat, Massanet de la Selva, manso Arrapats, volcá d' Aygua Negra (Sant Joan de las Fonts), Puig de Canguilana (Sarriá de Dalt), Puig de Sant Jordi (Sa Cot) y manso Chaperols (Beguda); y no donaren reacció el del Puig de las Artigues Roges (Sant Feliu de Pallarols), el de Mallorquinas, y de Ciurana.—LL. G. F.

OBRAS

Y REVISTAS REBUDAS PERA LA BIBLIOTECA

(Desde el 10 de Setembre al 20 d' Octubre)

OBRAS

D. Pedro Estelrich, D. Ignacio Moragues y D. José Capdebou.—*Catálogo metódico de los coleópteros observados en las islas Baleares.*—Palma de Mallorca, 1885.

(Donatiu de D. Llorens Garcías y Font).

Dr. D. Eugenio Mascareñas —*La Aluminotermia.—Propiedad y aplicación importante del Aluminium.*—Barcelona, 1905.

(Cambi de la R. A. de C. y A.)

Dr. D. Juan Cadevall y Diars.—*La Circumnutacion en el género Medicago.*—Barcelona, 1905.

(Donatiu del autor).

Emili Tarré.—*Las aurenetas y 'ls agricultors.—Los conservadors dels nostres boscos.—Los defensors de nostras hortas.—Los protectors de nostros cereals.—Los amichs de nostras vinyas.—Los preservadors de nostras pradas.—Los aucells més útils als garrofers, atmetllers y olivers.—Los servidors de la casa de camp.—Los aucells útils á tots els conreus.*

D Miguel Cuní y Martorell.—*Nueva especie de neuróptero «Urothemis advena» Sélys. descubierta en Cataluña.*—Barcelona, 1899.—*Flora de Calella (Catalunya).*—Barcelona, 1884.

R. P. Longinos Navás, S. J.—*Algunos neurópteros nuevos de España.*—Zaragoza, 1903.—*Myrmeleonidos de España.*—Barcelona, 1901.—*Farinula entomológica estival de Brihuega.*—Zaragoza, 1902.

E. B. Williamson.—*Preservation of Colors in Dragonflies (Odonata).*—1901.

Dr. M. P. Graells.—*Catálogo de los moluscos terrestres y de agua dulce observados en España.*—Madrid, 1846.

Dr. D. Joaquín M. Salvañá.—*Moluscos nuevos de España.—Introducción á la fauna malacológica de Vallvidrera.*—Barcelona, 1884.—*Estudio de M. Paul Fagot sobre los Helices Xerofilianos del grupo Barcinonensiana.*—Barcelona, 1886.—*Catálogo de los moluscos marinos, terrestres y de agua dulce de Mataró.*—Barcelona, 1889.—*Elogio fúnebre del Dr. don Fructuoso Plans y Pujol.*—Barcelona, 1892.

Manuel de Chia.—*Moluscos terrestres y de agua dulce de la provincia de Gerona.*—Gerona, 1883.

M. Paul Fagot.—*Historique du genre Coecilianella.*—1887.

D. Arturo Bofill y Poch.—*La «Helix Montserratensis». Su orígen y su distribución en el tiempo y en el espacio.*—Barcelona, 1895.

D. Antonio C. Costa.—*Flora de Cataluña.*—Barcelona, 1864.—*Suplemento al catálogo razonado de plantas fanerogámas de Cataluña.*—Barcelona, 1877.

D. Estanislao Vayreda y Vila.—*Catálech de la flora de la Vall de Nuria.*—Barcelona, 1884.

D. Jacinto Barrera y Arenas.—*Catálogo de la florula y de los moluscos testáceos de Teyá y Masnou.*—Barcelona, 1884.

D. Luis Mariano Vidal.—*Nota geológica sobre la presencia de la formación lacustre de Rilly en el Pirineo Catalán.*—Barcelona, 1893.

Rvt. Jaume Almera y Comas, Pbr.—*Estudis geológichs sobre la constitució, orígen, antigüetat y pervenir de la montanya de Montserrat.*—Vich, 1880.

José Pascual y Prats.—*Una excursión á la cueva funeraria de Torroella de Montgrí.*—Gerona, 1883.

Dr. D. Francisco Bolós.—*Noticia de los extinguidos volcanes de la villa de Olot y de sus inmediaciones.*—Barcelona, 1841.

Ramón Bolós.—*D. Estanislao Vayreda y Vila.*—Olot, 1902.

Dr. D. Agustín Yañez y Girona.—*Elogio histórico de don Mariano La Gasca y Segura.*—Barcelona. 1842.—*Elogio histórico del Dr. D. Francisco Bolós, Germá de Minuart.*—Barcelona, 1847.

Dr D. Fructuoso Plans y Pujol.—*Oración inaugural del año académico de 1880 á 1881 leída en la Universidad de Barcelona.*—Barcelona, 1880.

(Donatíus de D. Joseph Maluquer).

R. P. Baltasar Merino, S. J.—*Flora descriptiva de Galicia.*—Tomo I.—Santiago, 1905

Dr. D. Francisco Vidal y Careta.—*Importancia de la Geología dinámica.—A propósito del hundimiento del tercer depósito de aguas.*—Madrid. 1905.

(Donatiu de D. Antoni de Zulueta).

REVISTAS

Anales del Museo Nacional de Montevideo.—Tomo II. (última entrega).

Anales del Museo Nacional de la República de El Salvador. —Tomo II, núm. 13.

Atti della Reale Accademia dei Lincei.—2.° semestre, fasc. 4, 5 y 6.

Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural. —Tomo V, núms. 1, 2 y 5.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.—Any XV, núms. 125, 126 y 127.

Communicaçoes da Commisão do Sveriço Geologico de Portugal.—Tomo VI, fasc. I.

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Num. 420.

Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.—Tomo V, núms. 9, 10, 11, 12 y 13.

Memorias de la Real Sociedad Española de Historia Natural.—Tomo I, núms. 7, 8, 9, 10, 11, 12 y 13.—Tomo III, núms. 3 y 4.

The Journal of Conchology.—Vol. XI, núm. 8.

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO

(Del 15 de Maig al 15 de Setembre).

GEOLOGIA

Minerals

Colecció de més de 20 especies de Catalunya, donatiu de D. Joan Rosals.

Rocas

Colecció de 20 exemplars de Catalunya.—Donatiu de don Joan Rosals.

Colecció de 8 exemplars de Catalunya.—Donatiu de don Antoni de Zulueta.

BOTÁNICA

MUSCINEÆ

Colecció de 16 molsas y 8 hepáticas dels voltants de Barcelona.—Donatiu de D. Manuel Llenas.

LICHENES

Colecció de 13 especies de Catalunya.—Donatiu de D. Joseph Maluquer.

ZOOLOGIA

Arthropoda

CRUSTACEA

Maia squinado Latr. ♂, San Feliu.—Donatiu de Mossen Norbert Font.

Colecció de 11 especies de Catalunya.—Dipósit.

Vertebrata

PISCES

Petromyzon marinus L., Port de Barcelona.—Dipósit.

Capros aper, L., Barcelona.—Donatiu de D. Lluis Soler.

Polyprion cernium Valenn., Barcelona.—Dipósit.

Orthagoriscus mola Schneider., Barcelona.—Dipósit.

AMPHIBIA

Salamandra maculosa Laur., Vallvidrera.—Donatiu de D. Miquel Roger.

Hyla meridionalis Boctlger ♂, Barcelona.—Donatiu de don Joan de Aguilar-amat.

REPTILIA

Psammodromus hispanicus Fritz., Barcelona.—Donatiu de D. Antoni Mas.

Vipera Latastei Boscá, Montserrat.—Dipósit.

AVES

Œgithalus pendulinus L. (Niu), Mollet del Vallés.—Donatiu de D. Vicens Plantada.

Coturnix communis Bonnat. ♀, Barcelona.—Dipósit.

MAMMALIA

Martes foina Mnelin, Montseny.—Dipósit.

ANTROPOLOGIA

Destral neolítica, Palausolitar.—Dipósit.

Destral neolítica, Montseny.—Dipósit.

Nota.—Tambè s' han rebut pera el Museo altres exemplars, péro estant encare en estudi ó preparació, no 's donará compte d' ells en aquesta secció fins que terminin aquestas tascas.

L' Institució queda molt agrahida als donants per llurs donatius.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Barcelona

Segona época. Any 2.on—Núm. 9 Desembre 1905

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gràtis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2 ptas.	4 ptas.
	5- 8 »	4 »	8 »
	8-16 »	8 »	16 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siège de la Societé:

Paradis, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(CONST. FID. CATH. c. IV).

DECEMBRE, 1905 VOL. V. (2.ª ÉPOCA, ANY 2.on) NÚM. 9

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 5 DE NOVEMBRE DE 1905

A les onze y 15 minuts el president, Mossen Norbert Font y Sagué, obrí la sessió.

El Vis-Secretari, Sr. Garcías, llegeix l' acta de l' anterior sessió, que es aprovada per unanimitat. Dòna compte als socis dels acorts presos en la derrera sessió de Junta Directiva.

SOCIS ATMESOS.—Presentat pels Srs. de Zulueta, Ferrer y Vert y Maluquer (J.), es admés per unanimitat com á honorari, el Dr. D. Joaquím González é Hidalgo, de Madrid.

Els Srs. de Zulueta, Aguilar-amat y Garcías, presentan per numerari á D. Eduardo Amoedo Galarmendi.

Els Srs. Font y Sagué, Maluquer (J.) y Garcías presentan per numerari al Ateneo Barcelonés: son admesos per majoría.

COMUNICACIONS.—El Sr. Maluquer (J.) llegeix un treball sobre *Cefalópods* de Catalunya, en el cual cita 12 especies, algunas com la *Parasira carena* Verany, rara é interessant.

El Sr. Garcías llegeix una nota sobre alguns minerals de ferro (*pirita* y *limonita*) trobats á Artá (Mallorca).

Mossen Norbert Font y Sagué, presenta un bonich exemplar de *aragonit* ab agullas, de la cova de Mura, fent notar la particular cristallisació de dita especie mineralógica, aixís com el fet, de presentarse en geodas, dins les rocas volcánicas.

El Sr. Ferrer y Vert dòna compte de la troballa al Masnou del Quirópter *Nyctinomus Cestonii* Savi., que un d' aquets

passats días adquirí el Sr. Soler y Pujol, distinguintse perque té la mitat de la cua sortint del *uropatagi;* es citat á Catalunya per el Sr. Cabrera en sa memoria «Quirópteros de España».

El Sr. Maluquer (S.) ressenya dues excursions fetas aquests passats días: una á Santa Coloma de Gramanet ab companyía del Sr. Sagarra, en la qual reculliren bastants Lepidópters, entre ells la *Colias Hyale*, y moltes orugas, de *Noctua* en els erms, *Xantodes Graellsii*, *Papilio Podalirius* y altres, d' elles unas han mort y altres han crisalidat. L' altre excursió fou á Gualba els días 2 y 3; la dolentía del temps no permeté fer la cullita que desitjavan, especialment aucells; agafaren un *Regulus* y un *Rubecula familiaris*, exemplars que cedeix per el Museo.

El Sr. Sagarra diu que aviat tindrá la llista dels Lepidópters cassats á Santa Coloma de Gramanet, l' hi sembla ni ha unas 160 especies.

El Sr. Romaní (A.) presenta alguns minerals y rocas recullits á Capellades y regió volcánica d' Olot; ademés una *Pírula* y altres fóssils del terreno nummulítich de la Pobla de Claramunt.

S' aixeca la sessió á las dotze hores y tres minuts.

COMUNICACIONS

CONTRIBUTIONS Á LA FAUNE MALACOLOGIQUE DE LA CATALOGNE

PAR

P. Fagot

Pupa Cadica

Pupa cadica. Fagot ap. Westerlund, in: Nachr. d. deuts. malak. ges. 139, 1902.

Serra de Cadí, près du col de Tanca-la-Porta entre ce col et le Puig de la Canal Baridana (alt. 1700 ^{m} environ.)

Notre savant correspondant de Ronneby à rapproché cette espèce du *Pupa Partioti,* mais elle est bien plus voisine du *Pupa Tuxensis* à cause de son peristome patulescent. Elle s'en distingue à première vue par son dernier tour detaché de la spire et projeté en avant comme celui d'une *Cylindrella.*

Le *Pupa Partioti* n'a pas encore été signalé à Catalogne tandis que le *Pupa Tuxensis* y est très commune, comme nous verrons plus tard.

Pupa Tuxensis

Pupa Tuxensis. Fagot ap. Westerlund, loc. cit., p. 140, 1902.

Au bas du village de Tuxent (alt. environ 1200 m) vallée du fleuve Lavansa.

Cette espèce ainsi que le précédent font partie du groupe du *Pupa petrophila;* le *Pupa secale* dont Westerlund l'a rapproché en est très distinct et vit dans les régions voisines.

Le groupe du *petrophila* forme un passage entre les *secaliana* et les *pyreneariana.*

Clausilia Debilis

Spec. nov. e grege *Cl. Rolphi* sed minor (alt. 9, diam. vix 3 millim.) plicæ interlamellaris duo debiles; minus ventrosa, testa pellucida eleganter striata, striæ remotæ vix prominentes.

Un seul échantillon vivant et en parfait état entre les cols de Tanca-la-Porta et de Pandis (1200m).

Cette nouvelle espèce du groupe de la *Cl. Rolphi* se distingue de celle-ci per sa taille plus petite (haut. 9, diam. à peine 3 millim.) par ses plis interlamellaires faibles en nombre de 2 au lieu de 3 et 4, par sa forme moins ventrue regulière et conique à l'exception du dernier tour qui est renflé, par la transparence de sa coquille et ses striations aussi écartées, mais moins fortes et comme écrassées.

Elle semble une miniature de la *Cl. Rolphi* qui du moins à notre connaissance n'a jamais été trouvée à Catalogne.

CLAUSILIA GREIXENSIS

Spec. affinis *Cl. debilis* sed major, gracilior (alt. 11, diam. 2 millim.) ultimo anfractu parum ventroso, externe *Cl. Penchinati* proxima, sed ab illa differt crista unica vix compressa et lamellis dispositis sicut in speciebus gregis *Cl. Rolphi*. Plicæ interlamellaris duo quarum una valida robusta, alia mediocris.

Un seul exemplaire vivant dans un bois entre la Font del Faig et Greixa.

Diffère de la *Cl. debilis* par sa spire plus fusiforme et moins ventrue, ses plis plus robustes, surtout l'un des plis interlamellaires très acccusé et que l'on prendrait par une lamelle. Exterieurement á première vue notre nouvelle espéce ressemble à la *Cl. Penchinati*, mais en l'examinant on voit qu'une arête cervicale et ses plis palataux sont disposés comme ceux de *Cl. Rolphi* et *debilis*.

POMATIAS ALOPIOIDES

Testa vix perforata, conoideo-elongata, parum solida, nitente, fulvo violacea, in tribus primis anfractibus luteis fere lævi, in quarto anfractu leviter striata, in quinto et sexto striis praecipue juxta suturam eleganter ornata; in duobus alteris striatula, striæ flexuosæ parum approximatæ, debiles; spira producta acuminata, ad summum obtusa; anfractibus 8 subconvexis, lente ac regulariter crescentibus, sutura vix impressa et albomarginata separatis; ultimo majore, subrotundato, superne ad insertionem labro ascendente; apertura fere verticali, rotundata, superne angulata; peristomate patulo, porcellaneo, bilabiato sicut *P. Martorelli*, margine externo arcuato, margine columellari rotundato ad umbilicum quem fere tegit reflexo.

Alt. 12, diam 4.—Diam. intern. apert. 3 millim.

Défilé d'Organyá. R. R. Une douzaine d'exemplaires.

Coquille à peine perforée, conoide allongée, peu solide, luisant, d'un jaune tirant sur le violet, les trois premiers tours d'un corné jaunâtre sont presque lisses, le quatrième muni de stries fines, les cinquième et sexième sont ornés de stries flexueuses espacées plus fortes à mesure qu'elles se rapprochent

de la suture près de la quelle elles ressemblent à des côtes; le long de la suture regne une etroite bande blanche, les deux derniers possedent des stries ondulées, fines et espacées; spire longuement accuminée, obtuse au sommet; 8 tours un peu convexes séparés par une suture peu profonde á croissance lente et regulière, le dernier relativement plus grand, presque arrondi, remontant á l'insertion du labre; ouverture presque verticale arrondie anguleuse dans sa partie superièure; peristome large, d'un blanc de porcelaine, á deux labres disposés à peu près comme ceux de *P. Martorelli;* bord externe arqué, bord columellaire arrondi, reflèchi sur la fente ombilicale qu'il recouvre presque complètement.

Comme aspect général cette nouvelle espèce ressemble à première vue une *Clausilia transylvanicana* de la section *Alopia*, même coloration et même mode de striations; elle ne peut être confondue avec aucune autre *Pomatias* de ce groupe.

Pomatias Organiacus

Differt á *P. alopioides* spira magis ventrosa striis in omnibus anfractibus magis impresis, testa solidiore, et colore minus violacea.

Déffile d' Organyá avec l'espèce precedente.

Diffère du *P. alopiodes* par sa spire plus ventrue moins conique, par ses stries plus accusées sur touts les tours, son test moins brillant, plus solide, et sa coloration moins violette, tirant davantage sur le jaune.

Ces deux nouvelles coquilles different sensiblement de toutes les autres qui vivent dans des régions voisienes et qui sont toutes pourvues de côtes saillantes, ainsi que nous l'indiquerons ultérieurement.

II

Mollusques de la Republique d'Andorra, vallée de la Valira affluent de la Segre

Arion sub fuscus.—Entre Escaldas et Andorra.
Limax arbustorum.—Entre Andorra et Santa Coloma.

Vitrina Penchinati.—Entre Urgell et San Juliá de Loria.
— *pyrenaica.*—Sentier de Sant Juliá à Andorra.
Succinea pyrenaica.—Idem.
Hyalinia Navarrica.—Entre Sant Juliá et Urgell.
Helix aspersa.—Idem.
— *nemoralis.*—Idem.
— *splendida.*—Idem.
— *hylonomia.*—Idem.
— *rupestris.*—Idem.
— *lapicida.*—Idem.
— *Andorrica.*—Idem.
— *Xanthelaea.*—Idem.
— *Moulinsiana.*—Idem.
— *ericetorum.*—Idem.
— *Mascarinasi.*—Seu d' Urgell.
— *Urgelensis.*—Idem.
Bulimus Arnouldi.—Ordino (Gourdon).
Pupa Farinesi.—Sant Juliá.
— *Penchinatiana.*—Idem.
— *Bigorriensis.*—Idem.
— *secale.*—Idem.
— *Boileausiana.*—Idem.
— *goniostoma.*—Idem.
— *Andorrensis.*—Idem.
— *ringicula.*—Idem.
— *Vergnesiana.*—Idem.
Ancylus Jani.—Idem.
Limnaea virescens.—Ruisseau de las Escaldas.
— *truncatula.*—Sant Juliá.
Pomatias (*gr. Hispanicus*).—Seu d' Urgell (Moquin-Tandon).
Bythinella Andorrensis.—Las Escaldas.

III

Mollusques de Tuxent (la Vansa) 1200 m.

Arion ater.
Limax agrestis.
Hyalinia tarda.

Helix aspersa.
— *nemoralis.*
— *hortensis.*
— *splendida.*
— *lapicida.*
— *ericetorum.*
Pupa Penchinatiana.
— *Tuxensis.*
— *Brauni.*
Pupilla muscorum.
Zua sub cylindrica.
— *exigua.*
Limnaea truncatula.
Ancylus simplex.
Pomatias Montsicci.

Defilé d'Organya (vallée de la Segre)

Helix splendida.
— *carthusiana.*—Entre Organyá et Nargó.
— *lapicida.*—Defilé d'Oranyá.
— *Organiaca.*—Idem.
Chondrus quadridens.—Entre Organyá et Nargó.
Pupa Brauni.—Idem.
— *Tuxensis var.*—Idem.
— *goniostoma.*—Idem.
— *Penchinatiana.*—Idem.
— *Farinesi.*—Idem.
— *Montserratica.*—Idem.
Ferussacia folliculus.—Idem.
— *Vescoi.*—Idem.
Cyclostoma elegans.—Idem.
Pomatias rudicostatus.—Idem, et entre Organyá et Nargó.
— *Organyacus.*—Idem.
— *alopiodes.*—Idem.

Nous reservons pour une communication ultérieure les mollusques recueilis dans la Serra de Cadí.

GUIA PER LA CASSERA, PREPARACIÓ Y CONSERVACIÓ DELS LEPIDÓPTERS

PER

D. Salvador Maluquer y Nicolau

CAPITOL V

Preparació dels Lepidópters

De retorn de la cassera lo primer que deu fer l' entomólech es preparar els exemplars de las papellonas: las que durant la cassera s' han clavat ab una agulla ó posat en un triangle de paper, estarán ja complertament mortas, restant vivas tant sols las dels tubos ó capsetas ab fons de vidre. Totas deuhen matarse inmediatament: las ja clavadas ó posadas en triangles, si encara bellugan se matan clavant l' agulla en la part de dintre del tap d' un gran pot preparat ab éter, cyanur ó cloroform, ó bè punxantlas entre las potas ab una agulla sucada de una solució d' ácit oxálich, lo que 'ls produheix la mort desseguida.

El pot per matar las papellonas es el mateix que s' usa per la cassa, pro generalment en el laboratori d' entomología s' en tenen de més grossos, de mida que hi cápigan grans especies com la Saturnia Pyri L.

Lo cyanur es molt verenós, per lo que 's recomana gran prudencia en els entomologistas que l' usin, evitant el respirar els vapors que 's desprenen al destapar el pot. Aquet se prepara fent en una escudella una pasta clarosa de guix ab aygua; en lo fons del pot y ab les pinses s' hi posan uns trossets de cyanur en cantitat proporcionada á la grandaria d' aquell, y pe'l demunt y fent que 'ls cubreixi complertament s' hi tira la pasta de guix, fet lo qual se deixa destapat pera que s' assequi, lo que 's logra al cap d' algunas horas. Es convenient rentar ab forsa aygua tot lo que ha tocat el cyanur y passar una esponja mullada per damunt de la taula hont s' ha manipulat.

L' éter y 'l cloroform son menys perillosos: la fig. 4 mostra un pot preparat ab cyanur y un tap preparat per l' ús del éter ó cloroform, que porta enfonzat en sa part inferior un tubo de vidre pló de cotó fluix impregnat d' aquestas sustancias, tapat ab un tap de suro (b.) que porta tres ó quatre talls longitudinals per afavorir la evaporació. Al fons dels pots s' hi posa una rodona de paper secant, destinat á absorbir els líquits que al morir llensan algunas papellonas.

Quan s' han recullit moltes nocturnes deuhen matarse y si es possible prepararse avants que les altres, en primer lloch perque moltes solen esvolatregar pe'l tubo fentse malbè y després perque son més difícils de preparar bè un cop remollides que les diurnes. Tambè las *licenas* deuhen prepararse desseguida á ésser possible, puig si 's deixan assecar, al remollirles solen perdre 'l color de les ales.

Per matar una papellona 's treu la tapa de la capseta ó tubo hont está, tapantlo ab los dits, y apartant aquestos se sacút ab forsa en la boca del pot de cassa fent caurer l' exemplar al fons y tapant desseguida. Axís que deixa de fer mohiment, se treu y 's clava pe'l centre del tórax, parant compte de no fer malbè els feixos de pels de que s' adornan qualcunas especies. S' ha de cuydar de que l' agulla quedi perpendicular al pla del insecte y que entre aquét y 'l cap d' aquella quedin d' uns 8 á 10 millímetres. Las millors agullas son las de las casas Klaguër de Berlín, y Ortner de Viena, puig son d' acer, flexibles y fortas, vernissadas de negre, ab lo cap de llautó las de la primera de ditas casas y de niquel el model dit «Ideal» de la segona, que es el més recomanable. Abdúas casas ne fabrican de nou nombres diferents, comensant pe'l *000*, que es el més prim y molt recomanable pe'ls *microlepidópters*.

Las papellonas s' acostuman á preparar ab las alas estesas, puig sobre fer més bonich deixan al descobert una porció de dibuixos y carácters morfológichs de gran importancia per la determinació de las mateixas, pro es d' aconsellar que al costat dels exemplars ab les ales estesas se 'n hi posin altres en actitut de repós.

Perque 'ls insectes quedin ab les ales esteses en bona posició, s' usan uns petits aparells ó estenedors formats de dos tauletas de fusta tendre acostadas paralelament per sas voras, pro deixant entre ellas una escletxa profonda destinada á rebrer el cos de la papellona. Las dos tauletas están sostingudas á convenient distancia per dos ó tres travessers, y en lo fons de la escletxa hi ha enganxada una tira de moll d' etzevara per poder clavarhi la agulla. D' aquestos aparetets, dits estenedors, s' en tenen de diferentas midas proporcionadas á las dimensions dels insectes que han de rebrer. Las tauletas deuhen ésser bèn polidas.

(*Continuará*)

NOTAS BIBLIOGRAFICAS

—*Noticias mineralógicas*, por D. Lucas Fernández Navarro. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat. 1905).—Continuació de las citas de especies mineralógicas á diferentas localitats d' Espanya, trobantse á Catalunya les següents: *Coure natiu* á Olot, *Pirita* á Caralps, *Menilitos* á Caldas de Malavella, *Aragonito*, Montanya de Batet (Olot), *Baritina*, Sant Juliá de Ramis; *Fibrolita*, Cadaqués, *Pinita* Coll de Pasteral (Amer), *Clorita* Caralps, *Serpentina* Coll de Pasteral, *Esteatita* Sant Climent d' Amer, *Eustatita* Jusqueda, á la provincia de Girona.—LL. G. F.

—*Datos sobre el mispikel de España*, por D. Salvador Calderón. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat. núm. 6.—1905).—En aquesta nota son autor dòna compte de la distribució del mispikel á Espanya, citant á Catalunya, després d' avisar que tè mòlts pochs datos d' aquesta regió y que deu trobarse á mòlts punts dels Pirineus, les següents localitats: comarca ahont neixen el Ter y Fresser, Comas de Clot y de Vaca, prop de Nuria (Girona), Ribas y Caralps ahont s' explota, y á la mina *Suerte* de Massanet de Cabrenys, associat á la calcopirita, ademés d' alguns punts de la provincia de Barcelona.—LL. G. F.

—*The Land Shells of Majorca*, per Horsley (The Journal of Conchology, vol 11, n.° 3).—Aquest article es fruyt d' un viatje á Mallorca.

Desprès de donar la llista de les especies citades pe'l Dr. Hidalgo, posa la de las que l' autor ha trovat fent observacions sobre cada una. Creu que la especie citada per el Dr. Hidalgo ab el nom de *Helix trochoides*, deu referirse á *H. conoidea*.—A. de Z.

ENTOMOLOGÍA

—Himenópters: «*Hymenoptera aculeata from Majorca and Spain*» by. Edw. Saunders, with. Introduction, Notes and Appendix, by. Prof. Edw. B. Poulton. (Trans. Entom. Soc. of London, September, 1904).

Els Srs. Poulton, Holland y Hamm, donan compte dels resultats de les excursións fetas á Mallorca, Barcelona y Montserrat en 1901: entre 'ls abundants *Himenópters* que agafaren, han trobat les següents especies novas: *Pompilus Poultoni*, *Mimesa palliditarsis*, *Halictus Hollandi*, *H. Hammi*, de Mallorca, y *Halictus dubitabilis*, de Montserrat y Mallorca.—LL. G. F.

—*Especies españolas del género «Hedychridium,»* por R. García Mercet. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1904).—Recullits tambè pe'ls Srs. Antiga y Bofill, cita 'l Sr. Mercet á Catalunya:

Hedychridium flavipes Evers.—Gavá.
— *incrassatum* Dhlb.—Barcelona.
— *minutum* F.—Barcelona.
— — var. *jucundum* Moc.—Barcelona.
— — var. *infans* Ab.—Barcelona.
— — var. *reticulatum* Ab.—Barcelona.
— — var. *Buyssoni* Ab.—La Garriga.
— *sculpturatum* Ab.—Barcelona.
— *roseum* Ross.—Barcelona.

Totas aquestas especies, aixís com las demés que cita de tot Espanya, están agrupadas en quadro dicotómich pera llur determinació.—J. M. N.

Ortópters: *Catalogue des Orthoptères Locustides des collections du Muséum (première liste)*, par M. R. du Buysson. (Bull. du Mus. d' Hist. Nat. de París, 1903).—En aquest trevall, que com indica 'l títol ve á ser l' inventari dels Locústids existents en el Museum de París ab las localitats d' ahont provenen, se citan els dos següents de Catalunya:

Uronemus rugosicollis Serville. *(Durieui* Bol.).—Barcelona, (1902). *Ephippigera Cunii* Bolivar.—Catalunya, (1890).—Barcelona, (1902). —J. M. N.

MALACOLOGÍA

Moluschs de Barbará, per A. de Zulueta. (But. d. l. Inst. Cat. de Cienc. Nat., Decembre, 1904).—Nota de 17 especies que (per no haber l' autor corretgit las probas) presenta erradas tan notables, que no 's pot compendre lo que aquet volía dir.

Moluschs de la Serra de Comavert, per A. de Zulueta. (But. d. l. Inst. Cat. d. Cienc. Nat., Decembre, 1904).—Cita l' *Helix alonensis*, y altres especies sense importancia.—J. B. de A-a.

MAMÍFERS

—*Las ardillas de España*, por A. Cabrera Latorre. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat. 1905).—Continuació de las monografías que sobre mamífers d' Espanya está publicant el Sr. Cabrera, es la que sobre 'ls esquirols ha publicat últimament. En aquest trevall, que va acompanyat d' una clau dicotómica pera distingir á primera vista les especies espanyolas, cita á Catalunya l' *Sciurus rufus* Kerr, y l' *S. alpinus* Ferd. Cuv., aquest darrer en la regió pirenáica. Se distingeixen á cop d' ull, en que 'l primer tè la cúa roja, y 'l segón la tè negra.—J. M. N.

—*Sobre las Ginetas españolas*, per A. Cabrera Latorre, (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1905).—Igualment que en l' anterior, s' ocupa el senyor Cabrera en aquest trevall de les *Genetta* que ha tingut ocasió d' observar á Espanya, y encare que sense seguritat, refereix la especie que viu á Catalunya, á la *G. Balearica* Thomas.—J. M. N.

OBRAS

y publicacións periódicas rebudas pera la Biblioteca

(Desde el 20 d' Octubre al 22 de Novembre)

OBRAS

MOSSEN NORBERT FONT Y SAGUÉ.—*Curs de Geología.*—Barcelona, 1905.

(Donatiu del autor).

PUBLICACIÓNS PERIÓDICAS

Anales de la Sociedad Española de Historia Natural.—Tomos XV, XVI y XXX.

(Donatíu de D. Joseph Maluquer).

Atti della Reale Accademia dei Lincei.—Semestre 2.°, números 7 y 8.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Tomo IV, núms. 6, 7 y 8.

Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural.—Tomo V, núms. 6 y 7.

Bulletín du Musée Océanographique de Monaco.—Números 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51 y 52.

Naturæ Novitates.—1905, núms. 14, 15 y 16.

The Canadian Entomologist.—Vol. XXXVII, núm. 11.

Thirty-fifth Annual Report of the Entomological Society of Ontario. 1904.

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO

(Del 15 de Setembre al 5 de Novembre).

GEOLOGIA

Minerals

Colecció de 16 exemplars d' Artá y Capdepera (Mallorca). —Donatiu de D. Llorens Garcías Font.

Colecció de 7 exemplars procedents de Capellades.—Donatiu de D. Amador Romaní Guerra.

Aragonit ab agullas, de la Cova de Mura.—Donatiu de Mossen Norbert Font y Sagué.

Rocas

Colecció de 5 exemplars de diferents punts de Catalunya. —Donatiu de D. Amador Romaní Guerra.

ZOOLOGIA

PÓLIPS

Pennatula grisea Bohadsch, Badalona.—Donatiu de don Lluis Soler.

Arthrópoda

INSECTA

Dos orugas de l' *Acherontia atropos* Linné, Capellades.— Donatiu de D. Amador Romaní.

CRUSTACEA

Platylepas bissexlobata Gray., Capdepera (Mallorca).— Donatiu de D. Llorens Garcías.

MOLUSCHA

Parasira carena Verany, Barcelona.—Donatiu de D. Joseph Maluquer.

Colecció de 22 moluschs marins de Palamós, y 8 terrestres d' altres localitats.—Donatiu de D. Manel Llenas Fernández.

Alguns moluschs terrestres de Catalunya.—Donatiu dels senyors Rosals, Romaní (A.) y Aguilar-amat.

Vertebrata

PISCES

Barbus meridionalis Risso, Capellades.—Donatiu de don Amador Romaní.

Barbus meridionalis Risso, Capellades.—Dipósit.

Trygla lira Lacepede, Sitjes. id.

Chymaera monstrosa Linné, Barcelona. id.

Julis vulgaris Cuv. et Valen., Barcelona. id.

Scyllium catulus Cuv., Barcelona. id.

Carcharias glaucus Rondelet, Barcelona. id.

Hippocampus brevirostris Cuv., Masnou.—Donatiu de don Joseph Maluquer.

AMPHIBIA

Rana esculenta L., var. *alpina* Risso, Nuria.—Donatiu del Dr. Cadevall.

Rana esculenta L., var. *hispanica* Michaell, Capellades.—Donatiu de D. Amador Romaní.

Alytes obstetricans Laur., Capellades.—Donatiu de id.

Bufo vulgaris Laur. ♀, Capellades.—Donatiu de id.

REPTILIA

Lacerta ocellata Daud., Capellades. — Donatiu de don Amador Romaní.

Coelopeltis monspessulanus Bonap., Capellades.—Donatiu de D. Amador Romaní.

Tropidonotus viperinus Merr., Capellades.—Donatiu de id.

Rhinechis scalaris Bonap., Capellades.—Donatiu de id.

AVES

Passer domesticus Briss., Barcelona.—Dipósit.

Parus major Linné., Gualba. id.

Rubecula familiaris Blyth., Gualba.—Donatiu de don Salvador Maluquer.

Regulus ignicapillus, Brehm., Gualba.—Donatiu de id.

—La dissecació del *Rubecula* y *Regulus* es donatiu de don Ll. Soler.

NOTA.—Tambè s' han rebut pera el Museo altres exemplars; pero estant encara en estudi ó preparació, no 's donará compte d' ells en aquesta secció fins que terminin aquestas tascas.

L' Institució queda mòlt agrahida als donants per llurs donatius.

NOVA

—*Nota sobre la pirita y limonita d' Artá* (*Mallorca*), per en Llorens Garcías y Font.—L' any 1902, al arribar de vacacions al mèu poble, Artá, me vingué la noticia de que, al obrir un pou per provehir d' aygua una petita fábrica que anavan á construir, se trobaren unes pedretes cairadas de color d' or, que per lo regulars qu' eran y la propietat de retxar el vidre, eran consideradas, per aquella gent plena d' ilusions, pedras preciosas ó bè metalls richs: pensant ja lo que podría esser, vaig presentarme á casa d' un obrer possehidor d' alguns cristalls, y efectivament, mas sospites foren confirmadas: era la pirita de ferro. Les ilusions s' esvahiren al dirlos qu' eran d' una mescla de sofre y ferro sense gens de valor: provehit d' alguns exemplars y observats posteriorment, vegí bèn clara la combinació del octaedro y cubo en las caras d' aquells cristalls, tots bèn regulars y ab la mateixa combinació.

L' any que vingué, 1903, á la part oposada del poble, á n' el Claper, uns obrers ocupats en treure las calissas jurasicás, que tanta nosa fan á n' els agricultors, tambè trobaren pirita en cristalls agrupats, ahont s' hi notavan les cares del cubo; aquestas agrupacions forman petits núcleos á la roca: al poch temps y en un passeig vaig arribar á dita finca, y á més de pirita vaig recullir un exemplar de limonita pseudomórfica.

Examinant una roca inclinada que'en el desvancament havían posat al descubert, vegí uns noduls y com á bastonets rogenchs, ficats en forats de la roca: trets y observats, resultaren esser de limonita concrecionada, segurament resultat de la transformació per l' aygua procedent de filtracions, de la pirita allí existent.

Sols com á curiositat faig notar aquestas troballas, donchs les cantitats en que 's troban, com he dit, son mòlt petites.

Artá, Septembre 1905.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Barcelona

INDEX

de lo contingut en el Volum segón del Butlletí

GEOLOGÍA Y PALEONTOLOGIA

MINERALOGÍA

Págs.

BOTÁNICA

CELENTÉREOS

ARTHROPODA

Acaris

Aráchnids

Crustacis

Págs.

INSECTES

Himenópters

Coleópters

Neurópters

Dipters

Arquipters

NOVAS

ERRATA

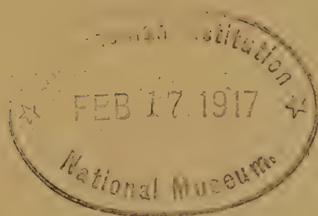
Pág.	Ratlla	Diu	Té de dir
65	1.ª	Pieris	Picris

(1) Lámina 1.ª—(2) Lámina 2.ª

BUTLLETÍ

DE LA

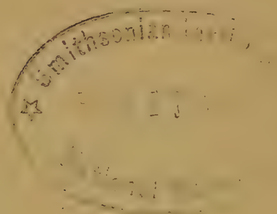
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

ANY TERCER

(Segona época)

1906

LOCAL SOCIAL

Carrer del Paradís, núm. 10, pis. 1.er, 2.a

BARCELONA

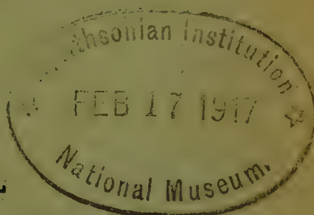
Segona época. Any 3.er—Núms. 1-2 Janer-Febrer 1906

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2 ptas.	4 ptas.
	5- 8 »	4 »	8 »
	8-16 »	8 »	16 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(Const. Fid. Cath. c. IV).

Janer-Febrer, 1906 Vol. VI. (2.ª época, any 3.er) Núms. 1-2

SECCIÓ OFICIAL

CONCELL DIRECTIU PERA 1906

President.—Joseph M.ª Bofill y Pichot.

Vis-president.—Salvador Maluquer y Nicolau.

Secretari.—Llorens Garcías y Font.

Vis-secretari.—Felip Ferrer y Vert.

Tresorer.—Amador Romaní y Guerra.

Bibliotecari.—Joan Rosals y Corretjer.

Conservador del Museo.—Joan Bta. de Aguilar-amat y Banús.

Concellers.—Norbert Font y Sagué; Lluis Soler y Pujol.

LLISTA DELS SOCIS

Honoraris

R. P. Joseph Pantel, S. J.—Castel Gemert, per Helmond, Holanda (Brabant septentrional).—*Anatomía dels Insectes.*

Dr. D. Joan Cadevall y Diars.—Carrer de la Vall, Tarrassa (Barcelona).—*Botánica.*

R. P. Longinos Navás, S. J.—Colegi del Salvador, Zaragoza. —*Neurópters.*

M. I. Sr. Dr. D. Jaume Almera, Pbre.—Sagristáns, 1, 3er., Barcelona.—*Geología.*

D. Lluís María Vidal.—Diputació, 292, pral., Barcelona.—*Mineralogía y Geología.*

Ilm. Sr. D. Ignasi Bolivar y Urrutia.—Jorge Juan, 17, Madrid.—*Ortópters.*

Dr. D. Joaquim González é Hidalgo.—Alcalá, 36, Madrid. —*Malacología.*

Numeraris (1)

Agrupació Regionalista de Tarrassa.—Tarrassa (Barcelona).

* Aguilar-amat y Banús, Joan Bta. de.—Estudiant.—Diputació, 273, 3er., 1.a, Barcelona.—*Malacología.*

Ateneo Barcelonés.—Barcelona.

Amoedo Galarmendi, Eduart.—Estudiant de Ciencias Naturals.—Alberto Aguilera, 42, 2on., Madrid.—*Zootecnia.*

Barnola S. J., Joaquím M.a—Colegi de Sant Ignasi.—Sarriá (Barcelona).—*Botánica.*

Boada y Lladó, Antoni.—Sant Antoni.—Tarrassa (Barcelona).

Bofill y Pichot, Joseph M.a—Doctor en Medicina.—Aragó, 281, principal, Barcelona.—*Himenópters de Catalunya.*

Barrera y Arenas, Jacinto.—Apotecari.—Teyá (Barcelona). —*Ornitología.*

Canals y Porta, Antoni M.a—Colegi de Sant Ignasi.—Sarriá (Barcelona).

* Comabella y Maluquer, Joan.—Doctor en Farmacia.—Carme, 23, Barcelona.—*Entomología.*

Concabella, E. P., Joseph.—Colegi de las Escolas Pías.—Mataró (Barcelona).

Cabrera y Diaz, Anatael.—Doctor en Medicina.—Laguna de Tenerife (Canarias).—*Himenópters.*

Co y de Triola, Joseph M.a—Comers.—Plassa de Sant Jaume, 2, 3er, 1.a, Barcelona.

Cubas y Oliver, Enrich.—Font de Sant Miquel, 64, Barcelona.

Delgado, Jordi.—Passeig de Colón, Agencia de B. A. Ramos, Barcelona.—*Mineralogía.*

Esteve, Joseph.—Apotecari.—Plassa del Oli, Manresa (Barcelona).

(1) Els asteríschs indican als socis fundadors.

Dusmet y Alonso, Joseph M.ª—Doctor en Ciencias Naturals. —Plaza de Santa Cruz, 7, Madrid.—*Himenópters.*

Director del Colegi de Valldemia.—Mataró (Barcelona).

Fábregas, Rossendo.—Advocat.—Corts, 583, 4t., Barcelona.

Farriols y Centena, Joseph.—Rambla de Sant Joseph, 25, 2on., Barcelona.—*Entomología.*

Ferrer y Dalmau, Antoni.—Enginyer.—Pelayo, 50, 3er., Barcelona.

* Ferrer y Dalmau, Eugeni.—Enginyer.—Sant Domingo, 20, Tarrassa.—*Entomologia y Botánica.*

* Ferrer y Vert, Felip.—Comers.—Lancáster, 6, 3er., Barcelona.—*Entomología, (Coleópters* y *Lepidópters*).

Font y Sagué, Pbre., Mossen Norbert.—Doctor en Ciencias Naturals.—Elisabets, 8-10, Barcelona.—*Geologia.*

Gibert, Agusti M.ª—Metge.—Vilaseca de Solsina (Tarragona).

* Garcías y Font, Llorens.—Tallers, 64, 3er., 1.ª, y Artá (Mallorca).—*Botánica* y *Coleópters.*

Guitart, Pbre., Joseph.—Plassa de Creus, 2, 2on., Manresa (Barcelona).

Galera y Planas, Ramón.—Corredor de Bolsa.—Templaris, 3, Barcelona.

Gelabert y Rincón, Pbre., Joseph.—Llagostera (Girona).—*Geología.*

Llenas y Fernández, Manel.—Doctor en Farmacia.—Carme, 44, 2on., 1.ª, Barcelona.—*Botánica.*

Malgá, Pbre., Mossen Andreu.—Gallechs, per Parets del Vallés (Barcelona).—*Botánica.*

Maluquer y Maluquer, Lluis.—Doctor en Medicina.—Balaguer (Lleyda).

* Maluquer y Nicolau, Joseph.—Enginyer.—Jaume I, 14, principal.—*Malacología.*

* Maluquer y Nicolau, Salvador.—Advocat.—Jaume I, 14, principal —*Lepidópters.*

Marcet, Adeodat Francisco, O. S. B.—Monastir de Montserrat (Barcelona).—*Botánica.*

Mas y Morell, Antoni.—Pelayo, 50, 1er., (Barcelona).

* Mas de Xaxars y Palet, Joseph M.ª—Enginyer.—Wifredo, 67, Badalona.—*Coleópters.*

Matas y Guitó, Francisco.—Ronda de Sant Antoni, 63, 1er., Barcelona.

Palet y Barba, Domingo.—Advocat.—Tarrassa (Barcelona).

Palou, Pbre., Mossen Joan. Diputació, 353, principal, Barcelona.

Patxot y Jubert, Rafel.—Passeig Bonanova, 64, Sant Gervasi (Barcelona).

Plantada y Fonolleda, Vicens.—Veterinari y Mestre.—Mollet del Vallés (Barcelona).

Pons, Isidoro.—Institut Saint Ignace, Anvers (Bélgica).

Ragué y Camps, Joan.—Propietari.—Gualba.

Rector del Colegi del Sagrat Cor, Rvt. P.—Caspe, Barcelona.

Reynés y Font, Gaspar.—Rambla, 22, Palma de Mallorca.

Rives y Maopoey, Joseph.—Diputació, 353, 3er., Barcelona.

Roigé, Ramón.—Apotecari.—Prat del Llobregat.

Romaní y Guerra, Amador.—Rambla de Catalunya, 121, 4t., 1.ª, Barcelona.—*Ictiología de Catalunya.*

Romaní y Guerra, Conrat.—Apotecari.—Passeig de Gracia, 60, 2on., 2.ª

Rosals y Corretjer, Joan.—Portaferrissa, 30.—*Malacología.*

Sagarra y Castellarnau, Ignasi de.—Mercaders, 33, 1er., Barcelona.—*Lepidópters.*

Serradell, Baltassar.—Metje.—Sant Pau, 73, 1er., Barcelona. —*Malacología y Mineralogía.*

Serrano y Millan, Lluciá.—Advocat y propietari.—Goya, 7, principal, Zaragoza.

Solano y Eulate, Joseph, Marqués del Socorro, Conde de Carpio.—Jacometrezo, 41, Madrid.

Solé y Plá, Joan.—Doctor en Medicina.—Condal, 24, 1er., Barcelona.—*Geología.*

* Soler y Pujol, Lluis.—Naturalista-preparador.—Raurich, 9, botiga, Barcelona.

Tarré y Tarré, Emili.—Sobradiel, 4, 1er., Barcelona.—*Ornitología.*

Tous y Biaggi, Francisco, Doctor en Medicina.—Ronda de Sant Antoni, 63, 1er.

Ventalló, Domingo.—Font-vella, 118, Tarrassa (Barcelona). —*Coleópters y Dípters*.

* Zulueta y Escolano, Antoni de.—Plaza del Angel, 13-14, 1er., Madrid.—*Moluschs*, *Batracis y Reptils*.

Sessió del 3 de desembre de 1905

Presidencia de Mossen Norbert Font y Sagué

—S' obrí la sessió á las onze y trenta minuts.

—El Vis-secretari llegeix l' acta de l' anterior sessió, que és aprovada.

Comunicacións.—El Vis-secretari dòna compte d' un treball enviat pe 'l Dr. Cadevall titolat «Excursionisme botánich», del qual llegueix algúns fracments, y resumint diu que en ell hi ha la descripció de dos especies novas per la ciencia, la *Centaurea Cadevalli*, Pau, y l' *Helianthemum angustipetalum*, Cad., y la cita de moltes altres novas per Catalunya y algunas per Espanya: es un trevall molt interessant y que podrán veure nostres llegidors en les planes del Butlletí.

—El Sr. Soler y Pujol dòna compte de haverse hagut de cambiar el nom de sa *Perdix melanocephala* descrita en el Butlletí de Maig de 1904, per haverni ja ab aquest nom, una de l' Arabia, descrita anys enrera pe'l naturalista Rüppel, y per quin motiu determina posarli el de *Perdix ornata*.

—El mateix senyor presenta dos radiats poch comuns.

—Mossen Font y Sagué presenta una curiosa agrupació de pinyas per el gran nombre de las mateixas que la forman. Procedeix de Santa Coloma de Farnés.

—El Sr. Bofill y Pichot presenta algúns insectes (coleópters é himenópters). Els primers consultats ab el Sr. Ferrer y Vert resultan esser la *Oberea linearis* y el *Pogonocherus dentatus*, cassats á Vilatorta, aquest últim no citat á Catalunya. Entre 'ls himenópters hi ha una *Mutilla* que 's creya era la

M. Bareyi Rad., pero consultada ab el Sr. Mercet, aquest reconegué era una varietat de la *M. nuptura*, Mercet. sp. n. donantli el nom de var. *Bofilli* que 's distingeix del tipo per tenir el torax negre, mentres que en aquell es roig. Hi ha tambè algunas especies de *Gorytes* (himenópters-sphegids) que consultats ab l' expressat Sr. Mercet, resultan un, el ♂ del *G. planifrons*, Thom., que no 's conexía encare; un altre el tipo del *G. Mistaceus* L. y finalment una varietat d' aquest descrita per el Sr. Mercet ab el nom de var. *Hispanicus*. De la revisió feta en la sèva colecció y en la del Sr. Antiga no s' ha pogut comprobar l' existencia á Catalunya del *G. fallax* Handl., per quant els individuos que 's tenían per tals resultant pertányer á altres especies.

—Essent la sessió última del any, el Conservador interí, del Museo, dòna compte á *grosso modo* de lo ingressat ab destí al mateix.

—El Tresorer presenta tambè l' estat de comptes que detalla y es aprovat per unanimitat. En resúm es el següent:

Entradas.	953'68
Sortidas.	860'10
En caixa.	93'58

—El President, Mossen Norbert Font y Sagué, diu que haventse de elegir en aquesta sessió la nova Junta Directiva, sospen la sessió pera que 'ls socis se possin d' acord. Una volta represa y previa votació, resultan elegits per majoría els senyors següents:

President.—Joseph M.ª Bofill y Pichot.

Vis-president.—Salvador Maluquer y Nicolau.

Secretari.—Llorens Garcias y Font.

Vis-secretari.—Felip Ferrer y Vert.

Tresorer.—Amador Romaní y Guerra.

Bibliotecari.—Joan Rosals y Corretjer.

Conservador del Museo.—Joan Bta. de Aguilar-amat y Banús.

Concellers.—Norbert Font y Sagué, y Lluis Soler y Pujol.

Desprès d' un breu parlament del Sr. President sortint, en el qual recomana la constancia y acert en el trevall, s' aixeca la sessió á les 12 hores 45 minuts.

Sessió del 7 de janer de 1906

Presidencia de D. Joseph M.ª Bofill

—A las 11 horas y 21 minuts s' obrí la sessió.

—El Vis-Secretari llegeix l' acta de la sessió anterior que es aprovada.

El mateix dòna compte als socis, per son coneixement, dels acorts presos en la darrera sessió de Junta Directiva.

—Comunicacions.—El Vis-Secretari llegeix unas «Notes botaniques» del consoci Rvt. P. Joaquim M.ª Barnola, S. J., sobre el *Porophyllum viridiflorum* D. C. trobat á uns terraplens de Sarriá en lloch incult, per quina circunstancia l' autor desprès de descriurer la planta de que's tracta, qu' es originaria de Méxich, emiteix l' opinió de que puga esser espontania, pero que espera troballas y observacions ulteriors per afirmarho.

—El mateix senyor llegeix una nota del consoci Jacinto Barrera y Arenas á Teyá sobre la «Historia d' una parella de *bechs de coral* (Estrelda cinerea) posats en llibertat en aquella encontrada. En aquest treball el Sr. Barrera, donant probas de sa pacient observació, descriu ab gran minuciositat de detalls totas las peripecias per que passaren aquells aucells, fins á estudiar las causas més probables del fracás que obtingué l' ensaig d' aclimatació. Pera major il-lustració dels socis envía un niu construit per aquellas aus y que fou trobat al peu d' una mata de *geranis*.

—El Sr. President llegeix una extensa carta del consoci Joseph Maluquer, que actualment se troba á Hamburg (Alemania), en la que tracta del *Naturhistorisches Museum*, ó Museo d' Historia Natural d' aquella ciutat. En dita lletra detalla molt gráficament l' importancia d' aquell edifici, ab sos tres pisos, planta baixa y soterriá; l' inmens caudal cien-

tífich que contè ab la fabulosa cantitat d' exemplars que hi figuran, y las maravellas d' instalació que s' han fet ab als mateixos ahont hi ha especies que son presentadas ab la més refinada naturalitat de son habitat. El Sr. Maluquer finalisa sa missiva prometent als socis més noticias históricn-naturals de l' encontrada ahont se troba.

—Tambè el mateix senyor llegeix una carta del Vis-president excusant sa inassistencia á la sessió.

—Mossen Norbert Font y Sagué presenta un incisiu y un molar fóssils, pertanyents á l' *Hippopotamus major*, que procédents de Tarrassa li ha remés el soci Eugeni Ferrer y Dalmau.

—Finalment el Sr. President, ab motiu de la presa de possessió de son cárrech, dòna gracias á la «Institució» per son nomenament y (ab aytal motiu) parla breument, encareixent la necessitat de que tots els socis aunin sos esforsos en bè de la societat.

Y no haventhi altres assumptos de que tractar, s' aixeca la sessió á las 12 horas 50 minuts.

COMUNICACIONS

EXCURSIONISME BOTANICH

PER EL DR. JOAN CADEVALL

I

> Ni la flora de Cataluña ni ninguna otra regional ha sido medianamente estudiada. (*C. Pau, in litt.*)

Aquesta afirmació del gran botánich segorbí, que alguns anys enrera m' hauría semblat hiperbólica, resulta pera nostra flora, desgraciadament, mòlt fundada. Sempre havía cregut

que pocas novetats podría oferir l' estudi de les plantes en un país que havía sigut visitat pels més distingits botánichs. Mes á mida que he anat extenent el radi de mas exploracions, m' he convensut més y més de lo mòlt que resta pera estudiar encare. No solzament s' imposa la rectificació de varies especies y la fixació d' altres vagament determinadas, sinó que l'área de dispersió de moltes deu esser radicalment modificada.

Pot assegurarse que varies plantes espanyolas s' extenen fins á Catalunya sense atravessar el Pirineu, trovantse representadas á l' altre vessant per especies afins. Y com els autors catalans se valen casi sempre d' obres franceses, resulta que algunes vegades s' han prés les especies afins per les auténtiques.

Aixís ha succehit, per exemple, ab l' *Arenaria querioides* Pourr., genuinament espanyola, que á últims d' Agost recullí als Rasos de Peguera (Berga), en qual planta cregueren veure 'ls mèus illustres predecessors la *A. tetraquetra* L. Lo mateix pot dirse de la *Scrophularia crithmifolia* Boiss., que l' any passat troví á Ribas y Caralps, que degueren confondre ab la *Sc. Hoppei* Koch, Salv. Isern y Say, tota vegada que atribueixen al N. de la provincia de Girona y no lluny dels llochs esmentats aquesta especie ultrapirenaica, la que per altre part he vist en l' herbari de Costa. Un estudi detingut de la morfologia de les plantes y llur comparació ab bons tipos, m' ha descubert l' existencia d' aquestos errors, que Pau ha confirmat després d' una manera complerta.

Altre causa pot haver contribuhit á la confusió de plantes del país ab altres extranjeras, segons mon amich, y es que «els espanyols sempre han buscat en llibres baratos l' estudi de les plantes, preocupantse més de les descripcions que de tipos auténtichs, perque es més cómodo sentirse botánich de repent, que assolir el coneixement dels vegetals mitjansant una práctica tenás, continuada y seria.» Y sobre tot menys molest estudiar les plantas als jardins botánichs ó en els herbaris formats per altres, que corre per *montes et colles* gastant diners y patint fret y calor, set y cruiximent de cames, mu-

llantse á voltas fins als ossos y ab perill altres d' estimbarse.

Quant penso que la comarca del Vallés, objecte predilecte dels mèus estudis y sens dupte la més visitada, m' ha proporcionat en el decurs d' alguns anys tantes plantes ignorades y derrerament tres especies noves pera la ciencia, deduheixo lo que resta pera descubrir en varies comarques de Catalunya y aduch algunes de nostra provincia, com el Cadí, que apenas han rebut la visita de cap botánich.

Mes encare que totes les localitats haguessin sigut reconegudes y minuciosament estudiades per nostres predecessors, no per aixó podría donarse per feta la Flora catalana, puig que 'n ella no hi figurarían varies formes y varietats de moderna creació y d' indiscutible importancia. Aixís, per exemple, citarían el *Papaver Rhoeas* L., pero res ens dirían de les cinch formes y moltes varietats admeses per Rouy, entre las quals hi ha el *P. caudatifolium* Timb. y el *P. strigosum* Boenning., mòlt comuns en les terres de cultíu, que constituheixen verdaderes especies. Pera aquells autors lo mateix era 'l *Linum suffruticosum* d' Urgell que 'l del Vallés y Pla de Bages, á pesar de las manifestes diferencies que 'ls separan, fins al punt de constituir el primer el tipo de l' especie y 'l segón la subespecie *salsoloides* Lamk. No podríem contentarnos avuy ab la sola indicació de la *Silene saxifraga* L. ó del *Thymus Chamaedrys* Fr., puig las varietats *genuina* Rouy y *viscidula* Giraud., de la primera y *glabratus* y *vestitus* Lge. del segón se diferencían tant entre sí que alguna s' ha donat com á especie distincta.

Prou feren en llurs temps aquells illustres exploradors, mancats de vías de comunicació pera recorre 'l país y d' obras que puntualisessin bé la diferenciació dels sers naturals, pera que poguém queixarnos de no haver enllestit del tot la sèva tasca. Contra lo que algún d' ells suposava, després de trevallar molt, deixaren feyna de sobras pera 'ls que trevallém avuy y pera las generacions que vindrán derrera nosaltres.

Aquestas consideracions, que algú podría creure extemporánies, tenen per únich objecte recordar als ardits joves

d' aqueixa Institució que molt hi ha encare per espigolar en lo terrer de nostra patria, y encoratjarlos á prosseguir ab fe y entussiasme l' obra de cultura que ab tanta abnegació emprengueren aquells benemérits botánichs.

Passant á ressenyar las deu ó dotze excursions verificades durant la primavera y l' istiu, comensaré per l' encaminada el 23 y 24 d' Abril, als voltants de Manresa. Prescindint de varies especies consignades en la meva Flora del Vallés y en la del Dr. Sallent del Pla de Bages, sols faré menció d' alguna no citada ó més notable.

En aquest cas se trovan l' *Haplophyllum hispanicum* Spach., var. *pubescens*, que s' extén fins als ermots d' Urgell á la dreta del Segre; la *Fumaria micrantha* Lag.—*F. densiflora* DC. que descubrí anys enrera y s' extén cap á Lleyda, sens que l' hagi vista may al Vallés. L' *Helianthemum virgatum* Wk., *v. ciliatum*, fácil de confondre ab el *H. pilosum* Pers., abunda pe'ls marges de Viladordis y arriva fins al límit septentrional del Vallés, puig se trova al peu de Montcau, prop de la Mata. La *Reseda alba* L., β. *marítima* Müll., que havía trovat á Monistrol y Castellgalí, se remonta fins á Roca-tinyosa, prop de Viladordis. Aquestes tres últimes especies deuhen anyadirse á la Flora del Pla de Bages.

Per primera vegada puguí observar á l' esquerra del Llobregat, terme de Vallhonesta, la presencia de la *Rosa pimpinellifolia* L., var. *myriacantha* Ser.—*R. myriacantha* DC., que sempre havía vist á la dreta, extenentse desde Santa Cecilia de Montserrat (P. Marcet), á Sant Guim, Calaf y altres punts de la Segarra.

II.

La segona excursió tingué lloch el día 2 de Maig, en companyía del Dr. Sallent y D. Conrat Pujol, l' infatigable explorador del Bergadá y continuador de l' obra del sèu avi Grau, repetidament citat per l' eximi Costa.

Sortirem al primer tren del matí y á las vuit próximament arrivarem á Olesa. Al deixar la població seguint la carretera

de la Puda, descubrirém en un camp, ab relativa abundancia, 'l *Galium saccharatum* All., únicament referit al litoral per Costa y per mí al Ubach, ahont anys enrera en troví un exemplar raquítich.

Prosseguint la marxa y ja prop de la Puda, distingí entre les llicorelles de la vinya tocant á la carretera, una *Fumaria* que, pe'l llarch asperó de sa corola y la silícula oblonga y apiculada, no podía referir á cap dels tipos per mí coneguts en aquest género.

Estudiada detingudament y convensut de que 's tractava d' una especie nova, 's publicá com á tal en las Memorias de la Real Academia de Ciencies y Arts de Barcelona, ab el nom de *Fumaria calcarata* Cad., y sos corresponents gravat y diagnosis.

Remesa més tart al distingit botánich de Segorbe, 'm contestá en los següents termes: «Comparada con las muestras de mi colección, veo que se trata de una forma, *claramente distinta*, de todas las subordinadas que conozco pertenecientes á la *F. micrantha* Lag., por los frutos *oblongos*. Se parece mucho á la *F. Thuretii* Boiss.» Per lo qual sembla que podrá considerarse com á bona especie.

Deixant la carretera, baixarem á l' areny del Llobregat, recullinthi 'l *Glaucium corniculatum* Curt. y la *Malcolmia africana* R. Br., bastant rares al Vallés y freqüents al Pla de Bages, desde ahont s' extenen cap al Urgell través de la Segarra. Tambè 's trovaven per allí, entre una munió d' especies, el *Tamarix hispanica* Boiss. y el *T. gallica* L., y l' *Euphorbia Gerardiana* Jacq.

Atravessarem seguidament el pont sobre 'l riu, mitjansant el pago de deu centims, no sens recullir al extrem del mateix uns peus de *Vicia pseudocracca* Bert. y de fer desistir á n' en Pujol d' abastar un exemplar de *Rhamnus lycioides* L., ab perill d' estrellarse contra les roques ó de caure á la gola.

A la vora dreta del riu 's trovava abundant, mes encara atrassada, la *Centaurea intybacea* Lamk., la *Scorzonera macrocephala* DC., la *Polygala calcarea* Sch., propia de la regió

superior inmediata, y, junt al Cairat, l' *Eruca sativa* Lamk., que may l' havía vista baixar de la Segarra.

Seguint voretjant per la falda del Montserrat, l' observador nota tot seguit l' aparició d' especies de la zona mitja, com l' *Helianthemum hirtum* Pers. y *Lithospermum fruticosum* L., que no penetran al Vallés, y als turons de l' altre banda l' *Hedysarum humile* L. que, atravessant més amunt el Llobregat, s' enfila cap á Sant Guim avensant fins prop de Lleyda.

En el sorrench del riu forma ufanoses mates cubertes de flors l' *Alkanna tinctoria* Trausch.; prop les fonts vegeta 'l *Carex Mairii* Coss. Germ. y pe'ls singles s' hi trova, á voltes, la *Reseda alba* L. Com Costa y Vay. refereixen allí l' *Arenaria modesta* Dufr., vareig buscarla ab el mateix interés y éxit negatiu d' altres vegades per diferents punts de la montanya. Comparada l' *Arenaria* de Montserrat, que s' exten per tot el Vallés y gran part del Pla de Bages, ab exemplars de l' *A. modesta* Dufr., cullits á Castellserás per Loscos, á Segorbe y Sierra Mariala per Pau, y á la Junquera per Reuter, se 'n distingeix tot seguit pe 'ls sèus sepals marcadament *obtusos*.

¿Quina es, donchs, l' *Arenaria* de Montserrat? Tots els autors catalans han cregut qu' era la *cominbricensis* Brok; pero sembla que Pau s' inclina á l' admissió de la *Loscosii* Tex. Per una part dech dir que desconeixo la descripció de la planta de Loscos, pero comparat un exemplar d' aquesta procedent de Monreal del Campo ab la planta catalana, apenas se nota altre diferencia que 'l ser aquesta mes viscosa, diferencia que tal volta sia menys marcada en la planta viva.

Al sortir de Monistrol, desprès de passat el Pont, vejerem dalt del single que s' aixeca sobre les últimes cases, l' *Asphodelus albus* Willd., molt abundant, y la *Coronilla mínima* L., β. *australis* Gr. et G., que s' exten cap á Urgell y que Costa y jo mateix havía donat per *C. montana* Scop. Mes estudiada detingudament, s' observa que, si bè presenta 'ls foliols majors que la *mínima*, tè les estípules superiors *soldades* y *bífides*, no *disjuntes*, y els tronchs *frutescents desde la base* y *macissos*, en lloch de ser *herbacis* y *fistulosos*.

Després de buscar en va á l' areny del riu la *Vicia pannonica* Jacq., que vint anys enrera hi cullirem ab mon benvolgut deixeble Salvador Maluquer, ens dirigirem á l' estació de Monistrol pera regressar en l' últim tren á Tarrassa.

El 17 de Maig emprenguerem ab el propi Dr. Sallent una excursió á Moncada, ahont trovarem, entre altres especies, el *Ranunculus Sardous* Crantz., a. *genuinus* Rouy, *R. trichophyllus* Chaix, *Silene conica* L., *Lotus ornithopodioides* L., *Trifolium resupinatum* L., y avansant cap á Mollet, la *Valeriana olitoria* Poll., *Papaver Argemone* L. y la *Fumaria muralis* Sond., forma *F. confusa* Jord. que, publicada com á dubtosa, ha sigut confirmada per Pau y solzament s' havía senyalat á la regió Cantábrica.

Devant de Mollet, á l' esquerra del Besós, cullirem alguns exemplars de *Linaria Pelisseriana* D. C. y de *Medicago depressa* Jord., que pochs días avans havía descubert á Tarrassa y resulta nova pera Espanya. No fou possible trovar ni la *Biserrula Pelecinus* L. ni l' interessant *Lathyrus Nissolia* L. que hi havía recullit una altre vegada.

Al entrar á Sant Fost se veyan prop del camí magnífichs peus de *Geranium sanguineum* L., y al sortir del mateix poble pera empendre l' ascensió á Montalegre, trovarem la forma *bulbifera* Jord. del *Ranunculus bulbosus* L.

Arrivats á la Conrería, poguerem observar el *Sarothamnus catalaunicus* Webb, la *Genista candicans* L., casi passades, l' *Anthyllis cytisoides* L., que comensava á florir, la *Paronychia argentea* Lamk., *Filago germanica* L. y els *Carex Linkii* Shck., *C. silvatica* Huds. y *C. olbiensis* Jord. y algunes altres ja conegudes d' excursións anteriors y de menys importancia.

Junt á la fresca font reanimarem nostres forses mitjansant les provisións que portavam y emprenent prompte (perque 'l tro 'ns amenassava) lo descens per la vessant oposada, arrivarem cap al tart á Badalona, desprès d' una caminada de set hores. Lo més interessant que trovarem pe 'l camí fou la *Micromeria græca* Bth. als marges de Tiana, y el *Rumex bucephalophorus* L., prop de la platja, en la que cullirem el *Medi-*

cago marina L., el *M. littoralis* Rhode, y l' *Orlaya maritima* Koch, de la flora marina, desprès de lo qual, prenent el tren pera Barcelona, vinguerem en l' últim de Tarrassa.

III

A l' excursió de Montalegre en seguí una altre més important qu' emprenguí sol el día 26 de Maig al centre d' Urgell, visitant les inmediacions de Mollerusa y la vora dreta del Segre, desde Balaguer al Noguera Ribagorzana. De les moltes plantes observades en aquesta excursió, mereixen citarse la *Clematis recta* L., solzament referida á las provincias de Girona y Barcelona, abundant pe'ls ramals de la siquia de Balaguer, cap á Menarguens; l' *Adonis aestivalis* L., raro, al peu de la Sucrera del Segre, únicament trovat fins avuy á Olot y Ripoll, per Bolós y Ferrer, respectivament; el *Glaucium corniculatum* Curt., β. *aurantiacum* Martr., subv. *tricolor*, descubert alguns anys enrera per en Salvador Maluquer prop d' Artesa, abunda als camps de Torrelameo.

Una crucífera interessant, no citada á Catalunya, la *Diplotaxis Barrelieri*, D. C., troví per les vores de la carretera á Menarguens y, més tart, á Mollerusa, probablement vinguda d' Aragó, hont la cita Asso. L' *Iberis pinnata* Gon. forma veritables toyes de flors blanques desde Bellvís á Cervera. La *Matthiola tristis* R. Br., de suavíssim perfum cap al vespre, s' exten desde la Segarra al través del Urgell, abundant en la serra de Balaguer á Torrelameo. Al peu d' aquest poble, baixant al Ribagorzana, s' hi trova l' *Alyssum campestre* L.

L' *Helianthemum canum* Gr. et G., que anys enrera descubrí á Gardeny y Serra de Canyelles, prop de Lleyda, apareix també pe'ls marges árits de Menarguens, ahont també hi reculli algún exemplar de *Fumana Spachii* Gr. et G., β. *ericoides* Dun., no citada á Catalunya. Ademés abundan pe'ls sembrats del secá, junt ab l' *Eruca sativa* Lamk., la *Malva trifida* Cav. y la *Reseda lutea* L., ε. *Lecoquii* Müll., y cap els camps de Bellvís creix també la *Reseda luteola* L.

(*Continuará*)

Rectificació de la nomenclatura d' una «Perdix»

PERDIX ORNATA *Soler*

PER D. LLUIS SOLER Y PUJOL

En el butlletí d' aquesta INSTITUCIÓ corresponent al mes de Maig de 1904, tingué la satisfacció de publicar una descripció acompanyada del grabat, d' una perdiu que fou morta com expresaba en dita comunicació en el terme de Sant Llorens de Munt y regalada á la Real Asociació de Cassadors d' aquesta ciutat perqué figurés en la colecció d' aus y mamífers que posseheix.

Tractantse d' un exemplar de coloració y fins constectura desconeguda per tots quins tingueren ocasió de veurela, la creguí ab aytal motiu especie nova y consultada la opinió de mos amichs el Srs. Mir y Navarro, catedrátich de Historia Natural del Institut y Tarré y Tarré, ab objecte de determinar la classificació més convenient cregueren abdos anomenarla *Perdix melanocephala* per dominar en son cap el color negre.

Per observacións hagudes després ha resultat, qu' el nom específich de *melanocephala*, ja había sigut aplicat pe'l naturalista Rüppel á una perdiu de l' Arabia, habent resultat per consegüent necesari cambiarlo á l' especie de que parlo.

Al efecte he consultat novament l' opinió del Sr. Mir y Navarro qui atenent á la coloració y dibuixos que l' adornan m' aconsellat com axís ho efectuo, li dongués el nom específich de *ornata* creyentlo tambè el citat Sr. Tarré com el més adecuat.

Respecte als duptes que podían subsistir sobre si es tracta d' una especie coneguda, dech observar, que desde la publicació de sa descripció en el Butlletí no s' ha rebut altre observació contraria que la que afecta á son nom específich quina rectificació es objecte de la present nota.

La comparació de la *Perdix ornata* ab la *rubra* qu' es la més afí evidencia notable diferencia.

El respetable amich y consoci R. P. Navás, aprofitant l' ocasió de sa visita als museos de Viena, Berlín, Bruselas, Londres y París s' ha fixat d' un modo especial en las perdius que poguessin tenir semblansa ab la que había vist detingudament á Barcelona, no trobantne cap que ab ella es pogués confondre.

Aquestas son las averiguacions que he pogut recullir en aqueix temps transcorregut, averiguacions que han descartat els duptes de si el dit exemplar era especie ja citada; en tal convicció estich y me crech en el deber de comunicar als meus consocis el cambi del específich *melanocephala* per el de *ornata* quedant per lo tant designada la perdiu á que m' estich referint ab el nom de *Perdix ornata*.

Barcelona, Janer de 1906.

CONTRIBUCIÓ Á LA FAUNA MALACOLÓGICA DE CATALUNYA

PER

D. JOSEPH MALUQUER Y NICOLAU

IV (1)

Moluschs terrestres y d' aigua dolsa dels voltants de la Pobla de Segur

INTRODUCCIÓ

La comarca de la Pobla de Segur está essencialment compresa dintre l' antich comptat de Pallars, estant *limitada* al N. per las serras de Monsó, Sant Aventí y Camporán; al S. per las montanyas de Sant Corneli, Orcau, Galliner, y Santa Engracia; á Ll. pe'l Boumort y Collegats, y á P. per la serra de Lleres. Aqueixos límits donan á coneixer ja la importan-

(1) I Moluschs de la montanya de Montserrat. (But. I. C. d' H. N., 1903).
II Moluschs terrestres y d' aigua dolsa de la Comarca d' Artesa de Segre. (But. I. C. d' H. N., 1904).
III Moluschs marins del Masnou. (But. I. C. d' H. N., 1904).

cia de la *orografía* de la comarca, donchs desde la vall situada á uns 530 m. sobre 'l mar, fins als 1400 m. de Mansó, y 2082 m. del Boumort, s' hi trovan compresas las diferentas zonas que caracterisan las floras y faunas, segons l' altitut de las regions á que pertanyen.

La *hidrografía* está representada pe'ls rius Noguera-Pallaresa y Flamissell, quina unió tè lloch devant del Pont de Claverol, á pochs minuts de la Pobla; abdós entran á la vall per estrets passos: el primer pe'l de Collegats, y el segon pe'l congost d' Erinyá.

La *geología* es en general variada y digna d' estudi en la regió que 'ns ocupa, donchs en la reduida extensió que tè,—unas sis horas de cap á cap, en els llochs més apartats,—presenta casi tota la escala geológica de las terras.

Un estudi detingut y sério de la comarca baix aquest aspecte donaría lloch sens dupte á descobriments interessants, prestantse á tota mena de investigacions.

Tenim la intenció d' ocupárnosen més endevant, y per això 'ns referirém solzament aquí d' un modo molt lleuger á la constitució geológica pera donar una idea de sa importancia.

Els terrenos *primaris*, hi están representats per las *pissarras silúricas* del Boumort; una serie de capas de lignit y esquist en la montanya de Socis, senyalan la presencia del *Carbonífer*, donant lloch á algunas minas que s' ha intentat explotar varias vegadas, y abandonadas tot seguit per la impuresa y escasetat del combustible, que 's presenta en faixas ó llistas entre capas d' argilas grisencas y margas. El *Devónich* apareix á l' altre costat del Collegats, casi en el mateix llit del Noguera, trovantse assentada sobre d' ell la vila de Gerri.

El període *secundari* es el més ben representat en la regió tota.

El *Triássich* s' extén en gran manera per la banda Grec, y Llevant voltant la formació devónica citada á partir del cretaci de Collegats, apareixent ab manantials d' aygua salada vora Gerri.

El *Juràssich* dòna lloch á la principal composició del Boumort, presentantse en faixas, entre las quals apareix el silúrich.

El *Cretacich*, molt extés dintre la comarca, pertany en gran part á la formació *senonense*, ab interessants jasciments fossilífers. Las entradas dels dos rius á la comarca donan lloch á dos congostos d' aquest tram; á Collegats se presenta ab uns estrats verticals de més de 60 metres d' alsada en una extensió d' uns sis km., y en el congost d' Erinyá hi apareix en tres faixas, una formada per margas pissarrosas alternant ab blavas ó grisas, l' altra per calissas compactas fossilíferas, y la tercera en sa part principal constituida per conglomerats de las formacions numulíticas.

Interessants son els blochs triàssichs assentats sobre las margas senonenses en els cimals de las montanyas d' abdós costats del torrent d' Erinyá, cap á Toralla y Serradell, formant pudingas roijas, dipositadas allá per l' acció diluvial: en aquesta part s' hi trovan las célebres covas de Toralla, que per altre costat no presentan particularitat digna d' esment, aixís com las del Forat Negre, la Bou, y cova de Sorta.

Els terrenos terciaris dominants sont l' *Eocé superior* ó *Numulítich*, quin llach apareix desde 'l repeu del citat Boumort fins á la Pobla, y montanyas de Santa Engracia.

Importants son els jasciments fossilífers de la comarca, que s' extenen desde Pomanyons á Sensuy, especialment en el torrent y montanya de Santa Magdalena. Se'n trovan tambè alguns al peu de Sant Corneli y costas de Santa Engracia.

Impossible es enumerar aquí, y no haventlas estudiat encare, las moltas especies de moluschs fóssils que s' hi trovan y que ab altres companys hi hem recullit moltas vegadas. Solzament citaré 'ls géneros *Turritella*, *Conus*, *Columbella*, *Ostrea*, *Corbula*, *Pecten*, *Lucina*, *Cardium*, etc., com á més abundants. S' hi trovan tambè *Alveolina*, *Cyclolites*, *Astrocoenia* y altres.

El clima es sumament benigne, sens arrivar á las temperaturas extremas que per sa situació en el Pirineu podría alcansar. La vegetació 's presenta dintre la zona de la olivera y

del pí, comensant en la part alta 'ls prats. La vinya hi vegeta bè, lo mateix que 'ls aibres fruyters alguns impropis de sa latitut. La flora, molt rica y variada, apenas se l' ha estudiada gens. Lo mateix pot dirse de la fauna entomológica, n' obstant y que creyem qu' es notabilíssima per lo que en nostras excursions hem pogut apreciar.

Els moluschs hi son relativament abundants, principalment en els macissos calcaris de Collegats y Congost, ahont s' hi trovan algunas formas propias de la regió, com son el *Pomatias Noguerœ* Fagot, *Pupa Ilerdensis* Fagot, etc., poguéntsen 'hi recullir tambè del litoral, com l' *Helix splendida* Drap., *Helix vermiculata* Müll., *Rumina decollata* Risso, y alguna altre, que faltan casi per complert en la vessant francesa del Pirineu.

Per la comarca de la Pobla de Segur poden portarse á cap un sens fí d' excursions, totas agradables y pintorescas. Una de las més hermosas es la que 's pot fer cap á Collegats, visitan Sant Pere de las Malesas, pujant á Monsó y baixant á la Pobla per Sant Miguel del Puy. Altra pot ferse cap á Toralla, Serradell y Erinyá fins al Congost. A Santa Magdalena; Ribert y Salás; Montesquiu y Aramunt, Ortoneda, Sant Corneli, Boumort, etc., etc.

Una excursió que fa de molt ben recomenar baix tots conceptes, es la del Plá de Corts ó Plá de la Cort, això es, sortir de la Pobla cap á Senterada, la Pobleta de Bellvehí, Montuy, Montcortés y Gerri: en aquesta expedició, pot visitarse l' estany de Montcortés, que s' ho mereix de veras.

Tots aquets llochs els hem recorregut en nostras excursións, durant llargas temporadas passadas á la Pobla; pero nostras investigacións han sigut fetas molt per sobre, y axís es que aquest trevallet tè de resultar molt incomplert; ja procurarém anarlo completant en altres consecutius.

LLISTA DE LAS ESPECIES

Gen. I. Arion, Fer.

1. *Arion ater*, L.—Voras dels rius, en llochs ombrívols, entre l' herbám, en els prats. Rara.

2. *Arion subfuscus*, Drap.—Relativament abundant, sobretot en llochs humits de las voras del Noguera.

3. *Arion empiricorum*, Fer.—Ab l' anterior; més comú en els prats dels cims de las montanyas.

Gen. II. LIMAX, L.

1. *Limax agrestis*, L.—Abundant en els horts, prats, jardins, camps de conreu, voras de las corrents, seglas, etc. Més rara en els boscos, trovantse, en aquest cás, en els clars ó en las voras.

2. *Limax variegatus*, Drap.—De tamany bastant gran (uns 120 mm.); habita 'ls llochs més ombrius, grutas, recóns humits en els horts, entre la fullaraca. No abunda, pero l' hem observat en las arbredas de la vora del riu.

3. *Limax brunneus*, Drap.—Es la especie més petita (30 mm.); se 'l trova sobre las plantas en las voras de las petitas corrents, en els prats é indrets ayguamolls.

Gen. III. TESTACELLA, Cuv.

1. *Testacella haliotidea*, Drap.—En las voras de la segla y camí de St. Miquel del Puy; cap al capvespre y de bon matí. Rara.

Gen. IV. SUCCINEA, Drap.

1. *Succinea Bofilli*, Fag.—En llochs humits, voras de la segla, en el Flamissell y Noguera, etc. No abunda gaire.

Gen. V. HYALINIA, Agass.

1. *Hyalinia Farinesiana*, Bourg.—En els horts y parets humidas; entre la molsa y sota las pedras. Bastant abundant.

2. *Hyalinia cellaria*, Müll.—Ab la especie anterior, pero no tan comú, trovantse tambè en els camps, entre las pedras dels marges y al peu de las matas.

3. *Hyalinia nitida*, Müll.—Viu casi sempre á la vora de l' aygua, en las petitas corrents, sobre las plantas y en las parets. Rara.

4. *Hyalinia cristallina*, Müll.—Sota las pedras en llochs humits; á las voras del riu; en els detritus, etc.

Gen. VI. Conulus, Fitz.

1. *Conulus fulvus*, Müll.—Bastant comú entre la molsa y la fullaraca, en las voras del riu y al peu de las rocas.

Gen. VII. Helix, Lin.

1. *Helix aspersa*, Müll.—Comú.
2. *Helix vermiculata*, Müll.—Bastant comú.
3. *Helix splendida*, Drap.—Abunda per tot arreu.
4. *Helix calæca*, Bourg.—Ab l' anterior, si bè no tant comú. Sobre las plantas, rocas, etc.
5. *Helix nemoralis*, L.—Abundant per tota la comarca, especialment en la vall y parts baixas de las serras.
6. *Helix hortensis*, Müll.—Abunda; inversament á l' anterior, es més comú á mida que 's va pujant.
7. *Helix ruscinica*, Bourg.—Comú, sobretot en llochs humits.
8. *Helix odeca*, Bourg.—Com l' anterior, en llochs humits, rocas de la vora 'l riu, etc.
9. *Helix carthusiana*, Müll.—Abunda per tot arreu.
10. *Helix rotundata*, Müll.- Sota las pedras y entre la fullaraca; escorsa dels arbres, etc.
11. *Helix pulchella*, Müll.—Comú, ab el següent.
12. *Helix costata*, Müll.—Ab l' anterior, sota las pedras en llochs humits; se trova en tota la comarca.
13. *Helix rupestris*, Drap.—Comuníssim en las rocas de tota la encontrada; camí de Caldas, Collegats, y en tota la ribera, tant del Noguera com del Flamissell.
14. *Helix lapicida*, Lin.—Comú en els marges dels camps y sota las pedras; esquerdas de las rocas, etc.
15. *Helix Moulinsiana*, Farines.—Raro. Se trova en las voras dels rius, al peu de las rocas, entre la molsa y la fullaraca.

16. *Helix Arigoi*, Rossm.—En els camps y sembrats; per tot arreu es bastant comú.

17. *Helix nubigena,* Charp.—Raro. Viu en las voras del Noguera, al peu dels arbres, desde la Pobla en amunt.

18. *Helix ericetorum*, Müll.—Raro en la comarca, va sent més comú á mida que 's va pujant riu amunt. Exemplars bastant típichs.

19. *Helix conspurcata,* Drap.—Comú, sota las pedras.

20. *Helix Pallaresica*, Fag.—Abundantíssim en las voras del riu y en els marges, sota las pedras, entre las matas, etc.

21. *Helix pisana*, Mull.—Abunda en els camps, sobre las matas.

Gen. VIII. Bulimus, Scop.

1. *Bulimus detritus*, Müll.—Abundant en tota la comarca; montanyas de Claverol, Socís, Erinyá, Toralla, etc.

Gen. IX. Chondrus, Cuv.

1. *Chondrus quadridens,* Cuv.—Molt comú, sota las pedras, escletxas de las rocas, entre la molsa, en els detritus de las obras del ríu, etc., etc.

Gen. X. Rumina, Risso.

1. *Rumina decollata,* Risso.—Bastant abundant en tota la comarca, en els llochs de costúm.

Gen. XI. Pupa, Lam.

1. *Pupa leptochila*, Fag.—En las rocas del Congost d' Erinyá y Collegats. Comú.

2. *Pupa Ilerdensis*, Fag.—Ab la especie anterior en las rocas de las voras dels ríus. Molt abundant, sobre tot en el Congost d' Erinyá.

3. *Pupa goniostoma,* Küster.—Ab las dos anteriors. Abunda.

4. *Pupa penchinatiana*, Bourg.—En las parets y marges dels camps, y vinyas. Bastant abundant.

5. *Pupa Montserratica*, Fag.—Sota las pedras, y al peu

de las rocas entre l' herba y la fullaraca. En las voras dels ríus. Abundant.

6. *Pupa ringicula*, Mich.—Rara. Al peu de las rocas, en iguals condicións que l' anterior. Collegats. Voras del Noguera.

7. *Pupa Brauni*, Rossm.—Com las dos anteriors, pero més abundant que la darrera, vivint en els mateixos llochs.

Gen. XII. Pupilla, Leach.

1. *Pupilla muscorum*, Beck.—Voras dels ríus, en las rocas y en els detritus. No abunda.

2. *Pupilla bigranata*, Rossm.—Ab l' anterior, encare que un xich més abundant.

Gen. XIII. Clausilia, Drap.

1. *Clausilia abietina*, Dupuy.—En tota la comarca en las escletxas de las rocas, entre la molsa. No abunda.

2. *Clausilia Saint Simonis*, Bourg.—Ab l' anterior, en las rocas. No abunda.

3. *Clausilia Penchinati*, Bourg.—Sota las pedras, entre l' herba y fullaraca. Voras dels ríus. Tampoch es gaire abundant.

Gen. XIV. Limnæa, Brug.

1. *Limnœa vulgaris*, Pfeiff.—En las bassas y tolls de la comarca. Comú, ab l' especie següent.

2. *Limnaea limosa*, Lin.

3. *Limnœa peregra*, Müll.—En algúns rechs y torrentets del Flamissell. Poch comú.

4. *Limnaea truncatula*, Müll.—Abunda en las seglas, petits tolls, rechs, etc. En algún gorch dels ríus.

Gen. XV. Ancylus, Geoff.

1. *Ancylus gibbosus*, Bourg.—Junt ab las dos especies següents, en el Flamissell y torrent de Serradell en sa desembocadura.

2. *Ancylus Jani*, Bourg.

3. *Ancylus costulatus*, Küster.—Ab els anteriors en el Flamissell.

Gen. XVI. Pomatias, Stud.

1. *Pomatias Noguerae*. Fag.—En las parets de roca, del Congost d' Erinyá y Collegats y altres llochs de la comarca. Abunda.

Gen. XVII. Cyclostoma, Drap.

1. *Cyclostoma elegans*, Müll.—Molt abundant, sota las pedras, entre la fullaraca, etc.

Barcelona, 1.er de Febrer de 1905.

GUÍA PER LA CASSERA, PREPARACIÓ Y CONSERVACIO DELS LEPIDÓPTERS

PER

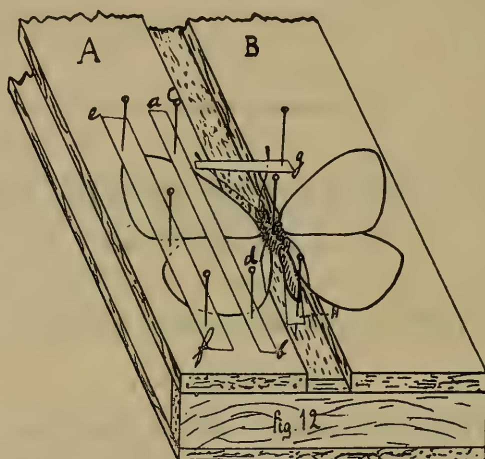
D. Salvador Maluquer y Nicolau

(*Acabament*)

Clavada ja la papellona, s' enfonza ben dreta l' agulla en l' escletxa del estenedor fins que l' arrel de les ales sigui al nivell de las tauletas superiors d' aquell, fig, 12, de manera que l' ala pugui aplicarse á partir de la base (1) exactament en la tauleta. S' comprova aixecant lo precís les ales ab una agulla enmanegada que 's passa horizontalment per sota (aixó es inútil si 's tracta de una diurna), si las potas son dintre la escletxa: si no hi son, ab una altra agulla s' hi fan entrar. També s' hi fan entrar provisionalment las antenas. S' agafa aleshores una tira de cartolina (las cartes de visita serveixen molt be), de la llargada del estenedor (a. b. fig. 12) y d' ampla proporcionat á la talla del papelló, ficsantla forta-

(1) M. l' abbe de Joannis.—Les papillons d' Europe.

ment per medi d' una *agulla de picar ó de cap negre* (C) en un extrém. Es més cómodo preparar avans la banda esquerra, per lo qual ab la má de dit costat s' aixeca l' extrém lliure de la tira de cartulina, mentres que ab la dreta y ab la agulla enmanegada 's conduheix l' ala superior per sota la tira fins á donarli la posició que deu conservar. Es precís no foradarla ab l' agulla, sinó ferla córrer apoyant aquesta en las nerviacións, fins que la vora interna de l' ala sia perpendicular al cos. Ab la má esquerra s' aplana la tira que 's tenía alsada apoyantla llaugerament en l' ala de modo que aquesta guardi

son lloch. Se ficsa aleshores la tira ab l' agulla (C), ab lo que generalment fará presió suficient per mantíndrer aquesta ala en sa posició. S' aixeca una mica la esmentada banda, 's posa en son lloch l' ala inferior en la forma que 's veu en la figura ó bé que concordin els dibuixos d' una ala ab l' altre (si son semblants), y 's ficsa ab l' agulla (d). Fet aixó 's posa la segona banda (e. f.), mes no tan estreta com indica la figura, sinó ben ample, que tapi tota l' ala á fi de que no s' hi posi la pols durant el temps que s' assequi. Per les ales del altre costat se fá del mateix modo.

Las antenas se mantenen endevant y als costats per medi

d' un cartronet (g) y del mateix modo s' arregla 'l ventre quan te tirada á redressarse, pro lo més comú es que s' abaixi, y això s' evita ab lo cartró (h). ó millor ab una boleta de cotó fluix que se li posa á sota.

Al costat de cada exemplar s' escriu sobre la banda 'l lloch hont s' agafat y 'l día, mes y any, y també el que s' ha preparat. El temps que han d' estar en els estenedors es molt variable y depend del tamany del exemplar, el grau de calor, humitat, etc., etc.

Las potas ofereixen importants detalls pera la determinació de les especies, per lo que convé que restin senceres, encongidas al llarch del cos, el primer parell dirigit en avant y l' últim enrera.

Quan se tenen que preparar papellones ja seques, primer s' han de remullir, y això 's consegueix posantlas dins d' una formatjera damunt d' un tros de suro que reposi sobre sorra mullada, en la que s' hi tiran unas gotas de creosota perque no s' hi fassi floridura. Quan totas las articulacións del insecte hajin recobrat l' elasticitat perduda poden tréures del remollidor y prepararles.

Moltas vegadas en las excursións llargas no es possible preparar desseguida las papellonas recullidas, y convé deixar aquesta feyna per l' hivern. Las diurnas clavadas de costat poden guardarse del mateix modo, pro las nocturnas y las més delicadas d' aquellas y fins algúns *micros* de mitjana talla es bó, pera facilitar després sa preparació definitiva, clavarlos ja ab la mateixa agulla y pe 'l mateix lloch que ho han d' esser després. Per això 's tira la papellona en lo pot preparat ab cloroformo y aixís que acaba de morir s' agafa delicadament ab les pinces y se li fan plegar les ales en la mateixa forma que las diurnas, mantenintla dins del pot en la esmentada posició fins que queda ben rígida; aleshores se treu y 's clava pe 'l mitj del torax y 's deixa secar en aquesta forma, per esperar sa ulterior preparació. Aixís aquesta esdevé més fácil y senzilla, y las papellonas clavadas del modo indicat ocupan poch lloch, cosa important en las llargas excursións.

De tots modos, sempre que sia possible es preferible preparar cada vespre lo agafat durant lo día.

Quan per qualsevol causa 's trenca una antena, ala ó pota d' una papellona pot enganxarse per medi de goma laca disolta en esperit de vi pur.

Col-lecció de papellonas.—Quan aquestas están seques se treuhen dels estenedors, y á cada exemplar atravessada ab la agulla s' hi posa una etiqueta ab la data de la captura y 'l lloch ont fou feta y el nom del cassador, en aquesta forma: «Catalunya-Masnou, 11-VI-905—S. Maluquer.» També es molt convenient posarhi una altre etiqueta ab lo nom de la especie, puig així 's fá més fácil l' arreglo definitiu de la col-lecció. Aquesta 's conserva com la dels altres insectes en capsas de fusta que ajustin be, en qual fons s' hi posa una planxa de turba ó millor de moll d' espigot d' etzavara, puig es més lleuger y compacte, cubert d' un paper quadriculat per facilitar la bona col-locació dels exemplars. La cuberta deu tindrer un vidre per poguer veurer lo contingut sense necessitat d' obrir la capsa, recubrintse aqueix vidre ab un cartró prim per evitar l' acció decolorant de la llum sobre les ales de les papellones.

A cada recó de la capsa s' hi posa clavada ab una agulla una bola de naftalina per evitar que hi entrin els insectes destructors. Las bolas de naftalina, se clavan fácilment al cap d' una agulla ordinaria, fent enrogir aquet á la flama d' una espelma, enfonzantlo desseguida en la bola y deixantlo refredar. Sota la bola y en la mateixa agulla s' hi clava un rectángle de cartró destinat á recullir la pols que deixa la naftalina al volatilisarse. Las capsas se guardan en un armari tancat herméticament y en una habitació resguardada del calor y de la humitat.

De vegades lo greix contingut en l' insecte 's liqúa y s' extén per lo cós y les ales, donantli una apariencia llardosa que 'l desfigura complertament. En aquet cas l' únich remey es tindrer per unes quantes hores l' insecte submergit en benzina rectificada y després deixarlo assecar. En cas de que

algún insecte 's floreixi, l' éter sulfúrich aplicat ab un pinzell es un bon remey.

Ab això hem acabat aquestas lleugeras notas que poden servir de guia als joves aficionats á l' estudi dels Lepidópters, y 'm donaré per molt satisfet si ab elles he contribuit á exténdrer l' amor á tant interessants estudis.

SALVADOR MALUQUER Y NICOLAU.

Barcelona, 27 Janer 1906.

OBRAS

y publicacións periódicas rebudas pera la Biblioteca

(Desde 'l 22 de Novembre al 30 de Desembre)

OBRAS

CH. FERTON.—*Notes séparées sur l' instinct des Hymenoptères mellifeurs et ravisseurs.*

(Donatiu de l' autor).

PUBLICACIÓNS PERIÓDICAS

Anales del Museo Nacional de San Salvador.—Tomo II, núm. 14.

Atti della Reale Accademia dei Lincei.—Segundo semestre, números 9 y 10.

Boletín del Instituto Geológico de México.—Número 20

Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural.—Tomo V, núm. 8.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Tomo IV, núms. 9 y 10.

Bolletí del Diccionari de la llengua catalana.—Tomo II, núm 13.

Bulletín du Musée Océanographique de Monaco.—Números 53, 54 y 55.

Broteria.—Vol. IV, fasc. IV

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Números 422 y 423.

Miscellanea Entomologica.—Vol. XIII, núm. 8.

Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.—Vol. V, núms. 14, 15, 16, 17 y 18.

Naturae Novitates.—1905, núms. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 y 24.

The Canadian Entomologist.—Vol. XXXVII, núm. 12.

The Journal of Conchology.—Vol. XI, núm. 9.

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO

(Del 5 de Novembre al 31 de Desembre).

GEOLOGIA

Minerals

Algúns minerals de Catalunya, entre ells Molibdenita de Pedralbes.—Donatiu de D. Joan Rosals.

PALEONTOLOGIA

Fóssils

Lithodomus Lithofagus del Miocenich Burdigaliá, de S. Sadurní de Noya.—Donatiu de D. Joan Rosals.

Colecció de 6 fóssils del Miocenich Tortoniá de Montjuich.—Donatiu de D. Joseph Maluquer.

Bulimus Gerundensis Vidal, Eocenich inferior, Cingles de Berti (Valldeneu).—Donatiu de D. Joan Rosals.

Colecció de 3 fóssils de Pliocenich Plasenciá del Papiol.—Donatiu de D. Joan Rosals.

BOTANICA

Criptogamae

LICHENES

Colecció de 6 especies de Mallorca.—Donatiu de D. Llorens Garcías.

ZOOLOGIA

Moluscha

Colecció de 5 especies terrestres y 2 marines de Catalunya.—Donatiu de Mossen Norbert Font.

Colecció de 70 especies marines, 17 terrestres y 3 d' aygua dolsa.—Donatiu de D. Llorens Garcías

Protovertebrata

Ascidia méntula (O. F. M.), Masnou.—Donatiu de D. Joseph Maluquer y Nicolau.

Vertebrata

PISCES

Anthias sacer, Bloch., Barcelona.—Dipósit.
Lichia glaucus, Risso., Barcelona.—Id.
Ctenolabrus rupestris, CBp., Barcelona.—Id.
Sebastes dactyloptera, Gunth., Barcelona.—Id.
Crenilabrus Roissali, Riss., Barcelona.—Id.
Barbus meridionalis, Riss., id.

MAMMALIA

Myotis Escalerai, Cabrera., Capellades.—Dipósit.

NOTA.—Tambè s' han rebut pera el Museo altres exemplars, pero estant encare en estudi ó preparació, no 's donará compte d' ells en aquesta secció fins que s' acabin aquestas tascas.

L' Institució queda molt agrahida als donants per llurs donatius.

NOVAS

—En las últimas sesións de Junta Directiva s' acordat modificar las horas d' accés al local y dependencias de l' INSTITUCIÓ en la seguent forma:

El local social estará obert tots els días de 5 á 7 de la tarde.

Els dilluns y divendres á ditas horas el Sr. Conservador tindrá el Museo á disposició dels socis y els dissaptes el señor

Bibliotecari servirá las consultas que fassin á son departament.

—S' ha parlat ja en principi, per fer algunas excursións colectivas entre els socis durant la próxima primavera esperant pera mes endevant ficsar la fecha.

—Defensa en un *Platynus*. En els primers días del mes de Janer d' enguany haguent sortit d' excursió per la cassa de Coleópters, regirant una pedra, puguí observar un curiós cas de defensa en un *Platynus*. La pedra estava voltada de fullaca d' alzina, un cop aixecada, fugir en en varies direccións alguns individuos, un d' ells l' agafí desseguida; observat y vist qu' era una especie que no existia en la meva colecció, vaig apresurarme per agafarne un altre, pero m' havien desaparegut; ficsanme per tots indrets abans de remenar la fullaca ahont s' havien amagat, vegí que á sota una fulla tombat d' esquena y agafat a n' ella hi romania un elegant y astut individuo que vengué á aumentar la meva colecció. Com se veu l' instint de conservació feu que l' animalet se tapés d' aquella manera.

—Una habitació de la *Chalcophora mariana* Lin. Aquesta especie sol trobarse en els pinars y en molts d' ells ab bastanta frecuencia. L' agafí abundant, en els passats estius de 1904 y 1905 en el Carregador (Capdepera Mallorca) demunt caramulls de metro (1) depositat á la costa per esser embarcat, hi era abundantíssima. Alimentantse aquest insecte dels suchs resinosos del pi, acudien en gran cantidat á les hores de calent sol, atrets per la suau flaire que dels munts se desprenía, irisant ab sos colors metalichs les grogencas socas allá ajegudas. en dites hores s' en pot fer abundant cassera en els punts ahont hi hagi metro. Prenguin nota els que vulguin cassar Coleopters en la nostra Roqueta.—Llorens Garcías y Font.

(1) Se diu metro á trosos de socas de pi de dos metres de llargade, plomats que s' aprofita per la formació de posts per fabricar caixons.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17. Barcelona.

Segona época. Any 3.er—Núm. 3 Mars 1906

Butlleti de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2 ptas.	4 ptas.
	5- 8 »	4 »	8 »
	8-16 »	8 »	16 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradis, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(CONST. FID. CATH. c. IV).

MARS, 1906 — VOL. VI. (2.ª ÉPOCA, ANY 3.er) — NÚM. 3

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 4 DE FEBRER DE 1906

Presidencia de D. Joseph M.ª Bofill y Pichot

—A les 11 hores 25 minuts s' obrí la sessió.

Llegida l' acta de l' anterior es aprobada per unanimitat.

—El Secretari dona compte als socis, dels acorts presos en las derreras sessións de Junta Directiva.

SOCIS ATMESOS.—Presentat pels Srs. Ferrer y Vert y Garcías, individuos del Concell Directiu, es atmes per unanimitat com á soci honorari, D. Carles Pau, de Segorbe.

Tambe son atmesos pera numeraris els senyors D. Rafel Callol y Chevalier, presentat pels senyors Bofill, Rosals y Aguilar-amat.

D. Rafel Blanes y Sancho presentat pe'ls senyors Garcías, Aguilar-amat y Ferrer y Vert.

D. Marián Faura y Sans presentat pels senyors Font, Garcías y Ferrer y Vert.

COMUNICACIÓNS.—El Sr. Ferrer y Vert llegeix un treball enviat pe'l Rnt. P. Adeodat Marcet, O. S. B., titolat «Notas pera la flora Montserratina». En ell rectifica el nom del *Hieracium Marianum* Pau descrit en el Butlletí de 1905, pe'l de *H. Virgineum* Marcet; á mes descriu las següents especies noves *H. strenotricum* Pau, *H. primulifolium* Pau, *H. stenophyllum* Pau, *Conopodium Marianum* Marcet, *Acer Paui*, Marcet.

—El Sr. Garcías llegeix una «Contribució á la flora balear, plantes dels voltants d' Artá y Capdepera (Mallorca)», citant cinch especies novas per dita flora.

—Mossen Norbert Font y Sagué llegeix una «Nota sobre la presencia de la *Andalusita* á Sant Pere Mártir», regalant un exemplar per el Museo.

Sens res mes que tractar s' aixeca la sessió á les dotze.

COMUNICACIONS

NOTAS PERA LA «FLORA MONTSERRATINA»

PE'L

R. P. ADEODAT MARCET, O. S. B.

II

RECTIFICACIÓ

HIERACIUM VIRGINEUM Marcet.—HIER. MARIANUM Pau

Ans de continuar la publicació de las plantas montserratinas dech fer una rectificació en el nom de una de las especies novas del genre *Hieracium* donadas á coneixer en la primera de mas *Notas pera la «Flora montserratina.»* (But. de l' Instit. Cat. d' Hist. Nat. Seg. ép. any II, n.º 5). Allí vaig publicar un *Hieracium* al qual el Sr. Pau á instancias mevas doná lo nom de *H. Marianum*.

Posteriorment me comunicá mon apreciat amich que ja existía un altre especie del mateix genre ab el susdit nom: en efecte, Willdenow publicá (Sp. pl. t. III, part III, p. 1572), una especie nova de Pensilvania (habitat in America boreali, diu solzament en Willdenow) ab la denominació de *Hieracium Marianum* Willd. Axís es qüe, á fí de que no 's confonguin aquestas dugas especies, proposo pera la planta montserratina lo nom específic de *Virgineum;* d' aquest modo s' evitará la confusió y equivocació que podría donarse d' aquestas dugas especies diferents y de tan distinta localitat, salvantse al mateix temps la ofrena que de nostra especie nova férem á la Verge Inmaculada, Regina de las flors.

Feta aquesta rectificació, vaig á donar la diagnosis de algunas plantas novas trobadas l' any passat á Montserrat.

III

PLANTAS NOVAS

HIERACIUM PRIMULIFOLIUM Pau

(e Sect. *Vulgatarum* Fr.)

«Planta humilis, subacaulis; pedunculis radicalibus 3-5 c. m. foliorum petiolo 14 c. m. limbo elliptico, obtuso, subden-

tato, basi aliquantulum attenuato; pedunculis villosis; anthodio terracei coloris; squamis pubescentibus, linea pilosa nigra ad dorsum munitis, obtusiusculis; ligulis glabris; stillis pallidis.»

«Habitat in Monteserrato apud Sacellum Divi Joannis.»

«Legit P. Adeodatus Marcet die nona Julii 1905.» (C. Pau in litt.)

HIERACIUM STENOPHYLLUM Pau

«Simile *H. murorum* L. Differt tamen ab eo foliis perangustis, dentatis, inferne, laciniatis, laciniis falciformibus, superne ad tertiam usque limbi partem integris, apice cuspidatis, basilaribus autem foliis apice rotundatis et mucronatis; caule 2-5 floro; anthodio piloso; pilis albis et nigris; squamis longe cuspidatis; ligulis glabris; stilis pallidis.»

«P. Ad. Marcet legit die 28 Maji 1905 in Monteserrato, juxta viamquæ ducit ad S. Hieronimum in loco *Plá dels escorsons*, vulgo dicto» (C. Pau in litt.)

HIERACIUM STENOTRICUM Pau

«Foliis angustis, lanceolatis, amplexicaulibus, oblongis, longe cuspidatis; caule monophyllo; pedunculis et anthodio hispidis, pilis longis; bractœis protractis; squamis nigris, inglandulosis, cuspidatis; stigmate subatro.»

«Forma media inter *H. vulgatum et purpurascens*. An *H. vulgatum* × *purpurascens*?

«Legit P. Ad. Marcet prope fontem *del Llum* dictam in umbrosis Montisserrati die 18 Maji 1905.» (C. Pau in litt.)

CONOPODIUM MARIANUM Marcet

Planta glaberrima: tuberculo irregulari; caule flexuoso 20-40 c. m., striato, glabro, parum ramoso; foliis radicalibus bisternatisectis, segmentis longe petiolatis, tripartitis; segmentis extremis trilobatis, lobis oblongis, apice rotundatis; foliis caulinis sersilibus, semiamplexicaulibus, profunde divisis; segmentis longis, linearibus, mucronatis; umbellis 3-5 radiatis, radiis inæqualibus, gracilioribus; umbellulis 8-10 floris, radiis duplo vel triplo longioribus fructu; involucro ac

involucellis caducis, mono vel biphyllis; achoniis ovatis, nigro-virentibus; stilopodio conico tertiæ parti fructus æquanti; stilis stilopodio duplo majoribus, parallelis, a medietate leviter arquatis externe.

Valde proximum *C. thalictrifolio* Boiss., sed foliis *Fumariæ confusæ* Jord. et stilis minoribus differt. A *C. denudato* K. foliis omnibus apice rotundatis, caulinis 3-5 fidis; laciniis superne latioribus. A *C. ramoso* Costa segmentis foliorum longioribus, latioribusque, et maxime, stilis parallelis, leviter arquatis, non reflexis.

Videtur forma inter *C. denudatum* K. et *C. thalictrifolium* Boiss.

Habitat in Monteserrato juxta torrentem *dels Avellaners* ubi legi die 9 Julii 1905 cum floribus et fructibus.

Ab quant de gust y satisfacció dedico aquestas mevas *primicias botánicas* á María Santíssima, com á insignificant mostra de lo que li aprecio lo haberme tingut desde ma infancia baix son mantell de Mare en aquest sèu trono majestuós de rocas y núbols, sols Ella ho sab que veu lo cor agrahit del últim dels sèus patjes.

ACER PAUI Marcet

(A. ITALUM Marcet MONSPESSULANUM Pau, in litt.)

Acer foliis coriaceis, supra nitidiusculis, subtus albidis, glabris, nerviis secundariis valde reticulatis, ellipticis, basi cordatis, trilobatis, lobis lateralibus pene in angulo recto cum mediano, laxe dentatis, obtusis: corimbo erecto 4-6 floro; pedunculis glabris, debiliter striatis; samaris glabris, inflatis ad basim alarum: alis semiobovalibus, unde divaricatis ora externa, et parallelis interna apparentibus.

Affine *A. Italo*, sed foliis trilobatis, lobis divergentibus, et sat latioribus quam longis ab eo optime secernitur; ab *A. monspessulano* forma foliorum et samaris erectis differt.

Habitat in Monteserrato ubi in via ad *Marganell* legi cum fructibus die 1 Junii 1905.

Me complasch en dedicar aquesta especie al eminent botánich espanyol En Carlos Pau, en testimoni de vera amistat.

Montserrat, Janer de 1906.

CONTRIBUCIÓ
A LA FAUNA MALACOLOGICA DE CATALUNYA

NOTA SOBRE LA *HELIX ALONENSIS* A CATALUNYA

PER

D. Antoni de Zulueta

Aquesta hermosa especie es, sens dupte, coneguda per tots los que á Catalunya estudian els moluschs, puig rara es la colecció en que manca pero com que la present nota s' adressa no solsament als malacólechs, sinó també, en general, als aficionats á estudis históric-naturals, crech útil donar la diagnosis de l'*Helix alonensis* conforme la expresa Rossmässler (1).

«Testa obtecte perforata vel exumbilicata, depresse glo»bosa, lutescenti albida variefasciata vel unicolor, striis irre»gularibus lineisque spiralibus subtiliter decussata; apertura »rotundato-lunaris, peristomate reflexiusculo, albo-sublabia»to; margine columellari appresso». A. 23m. m., D. 36m. m., Anfr. 4 1/2

Helix alonensis, Férussac et Deshayes. Hist. nat. d. moll. terr. et fluv., t. I, p. 120, lám. XXXIX, fig. 1-8; lámina XXXIX B, fig. 8.

Helix alonensis, Pfeiffer, Monogr. helic. t. I, p. 284.

Helix alonensis, Rossmässler, Iconogr., fasc. VII y VIII, p. 28. lám. 36, fig. 497-498; fac. 13 y 14, p. 1, lám, 61 y 62, fig. 781-788.

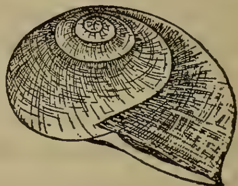
Helix alonensis, Hidalgo, Cat. icon. y descr., lam. VIII, fig. 74-75.

Aquesta especie no pot confondres ab cap altre de Catalunya, puig es l' única de gran tamany qual closca presenta unas estrías irregulars que ab unas línias espirals formant un enrejat de malla molt repetita; fig. 2. Las dos especies de Catalunya ab que te més semblansa p' el tamany y forma

(1) Iconographie, 13 tes. und 14 tes. Heft.

Fig. 1

general, son *Helix vermiculata* y *Helix apalolena;* pero se diferencia d' abdós no solsament perque aquestas careixent de las línias espirals ditas, sinó també perque abdós tenen el marge volumelar callós, mentres que *Helix alonensis* té l' obertura ó boca ben arrodonida. Pera millor comprensió dels poch prácticbs en aquets estudis, poden comparar la fig. 1 qu' acompanya aquesta nota ab la fig. 2 del trevall de Mr. Caziot «Etude sur quelques Helix» publicat en el vol. V, núm. 6 del Butlletí, qual figura representa una *Helix vermiculata* tipo. La *Helix apalolena*, ademés de la diferencia dita, té la de presentar el peristoma ó voltants de la boca color de castanya. Faig aquestas observacións perque he sentit sostenir alguna vegada á personas versadas en malacología especial qu' existían tipos de transició entre *Helix vermiculata* y *Helix alonensis*, especies ben diferentas, encare que sa *facies* sigui algo semblant.

Fig. 2

L' *Helix alonensis* es peculiar de la península ibérica, puig sa existencia á Mallorca, únich punt de fora ahont s' habia citat, no ha sigut comprobada malgrat els travalls del doctor Hidalgo (1) y dels més moderns d' Horsley (2).

La especie de que 's tracta habita el Mitjorn y Llevant d' Espanya, abundant moltíssim en las provincias de Granada, Murcia, Almería y Alacant; viu també á las de Valencia y Castelló, y d' Albarracín, que pertany á la de Teruel, han sigut enviats á Barcelona nombrosos exemplars per el Sr. Zapater.

A Catalunya aquesta especie encare que molt escampada es raríssima y casi be es segur que no habita la part més septentrional d' aquesta regió, conforme veurém tot seguït.

(1) Cat. d. moll. terr. d. îles Baleares (1878), p. 9.
(2) The land shells of Majorca, in: The Jour, of Conchol., Vol 11 (1904), núm. 3.

1890.—Bofill (Serra de Cardó, in: Bull. d. l. Assoc. d' excursións Catalana, núms. 139-144) diu que va trovar á dita localitat, situada prop de Tortosa, dos exemplars d' *Helix alonensis* al peu d' unas matas de *Chamaerops humilis*, y que en el Seminari de Barcelona l' ha vista procedent de Bráfim (provincia de Tarragona).

1891.—Gibert (Topografía Médica de Vilaseca de Solcina, pág. 100) la cita com á trovada en el terme de dita vila, qu' es de la provincia de Tarragona.

1903.—Tuixans (Apuntes topográfico-médicos de Badalona) també cita aquesta especie; pero aquesta cita deu tenirse per nula y de cap valor, puig la part d' Historia Natural es deficientíssima, citantse únicament 29 moluschs entre terrestres, marins y d' aygua dolsa. Puig be; á pesar d' esser tan pochs hi ha inclosas especies extranyas á nostra fauna, això deixant en banda que entre 'ls moluschs hi figuran els géneros Salpa y Terebratula.

1904.—Zulueta (Mol. d. Montserrat, in: But. d. l. Inst. Cat. d' Hist. Nat., pág. 112). Vaig indicar l' especie per un sol exemplar enviat pe 'l P. A. Marcet, qui en lletra de 30 de Maig del corrent any me diu qu' ha trovat un altre á unas vinyas del costat de la línia del ferrocarril de cremallera á uns 500 ó 600 metros d' alsada sobre 'l nivell del mar.

1904.—Zulueta (Mol. d. l. Serra de Comavert, in: But. d. l. Inst. Cat. de Ciencies Nat., p. 100). Me vareig limitar á citarla, puig no vaig rebre més que dos ó tres individuos morts.

Pero sens dupte que te molta més importancia que totas las citas anteriors el fet d' haver trovat mon amich D. Joseph Maluquer tres *Helix alonensis* vius als voltants de Gualba, dels quals un existeix en el Museo de la Institució, altre en una colecció particular, y l' últim á la meva, gracias á l' amabilitat del afortunat descubridor.

Gualba qu' está situada al peu del Montseny, á la provincia de Barcelona, es la localitat més septentrional de Cata-

lunya ahont s' ha citat aquesta especie, y fins se pot dir que es la més septentrional del mon ahont *ab seguritat* s' ha trovat, puig á Galicia s' ha indicat com á duptosa; y si be Graells (1) díu haberla rebut de Navarra, es convenient comprobar si realment viu allá, puig la localitat fora molt notable y ademés perque Bofill (2) sembla duptar al dir «lo Sr. Graells *diu* »haberla rebuda de Navarra, ab lo qual *quedaría* senyalada sa »existencia en la regió pirenenca».

Pe 'ls datos anteriorment anotats queda ben probada la existencia á Catalunya d' *Helix alonensis*, encar qu' es trobin pochs exemplars.

L' estudi de la distribució geográfica d' aquesta especie á Catalunya es de gran interés, ja que 's tracta probablement del límit nort de s' aria de dispersió, el qual no está format per cap obstacle visible, puig jo crech que dit límit está avans que 'ls Pirineus; perque si no fos aixís ¿cóm no l' han trovada á la provincia de Girona Morer, Servain, Salvañá, Fagot, Bofill, Chía, Alsius, Bolós, Masferrer, Vila, Vayreda y altres que han explorat per diversos indrets aquella provincia? Es cosa sabuda que 'ls datos negatius tenen poca importancia, pero tractantse d' una *Helix* tan grossa y fácil de determinar, y habent sigut tants y algúns tan actius els exploradors de Girona, m' inclino á creure que allá, ó no viu aquesta especie, ó es raríssima. Lo qual no veig á quina causa puga atribuirse, perque els terrenos tan variats de Girona son molt apropósit pera tota mena de moluschs, y el clima, particularment á la part de marina, es molt més suau y semblant al dels punts ahont abunda l' *Helix alonensis* que el d' Albarracín ahont com he dit viu perfectament.

Podría explicarse l' ausencia d' aquesta especie al nort de Catalunya, dient que es originaria del Sud Est d' Espanya y que actualment va entrant á Catalunya, ahont ab el temps s' extendrá per tot arreu ahont el medi ho permeti.

---

(1) Cat. d. l. mol. terr. y d. ag. dul. observ. en España (1846), p. 4.

(2) Serra de Cardó, in But d. l. Assoc. d' excursións Catalana, números 139-144.

Com que aquesta explicació es molt possible que no sigui la vera, convé que 'ls aficionats catalàns, en obsequi al quals aquesta nota s' escriu en sa llengua, procurin donar á coneixer las localitats en que trobin l' *Helix alonensis* fins á poguer precisar exactament l' aria de dispersió, com se fa ab las especies notables als paisos ahont abundan els aymants de la Historia Natural.

Y verament es notable l' *Helix alonensis*, no sols per esser un tipo d' un grupo nombrós d' *Helix* que á Espanya compta ab molts representants, sino també perque *Helix alonensis* es molt antich sobre la terra, puig D. F. Cánovas (1) diu que la posseheix fóssil d' una marga calissa del miocé de Mazarrón y del Cabezo del Fraile, abdós localitats de la provincia de Murcia.

Els noms vulgars de l' especie que 'ns ocupa son molt variats: á gran part d' Espanya ne diuhen *serrano;* á Cartain, en la provincia de Valencia, *chona fina* y *vaquetas* (Vilanova), á Cardó *baquetes* (Bofill) y á Bráfim *cagarrines* (Bofill). A las demés localitats de Catalunya no te nom vulgar.

Barcelona y juny de 1905.

EXCURSIONISME BOTANICH

PER EL DR. JOAN CADEVALL

(Continuació)

Sempre m' havía cridat l' atenció, desde 'l tren, el *Linum suffruticosum* d' Urgell, per sa talla y la magnitut y abundancia de sas hermosíssimes flors blanques, per qual motíu tenía veritable interés en estudiarlo. Recullit en aquesta excursió y comparat ab el de Tarrassa, he pogut establir las degudes diferencies que fan del primer el tipo de l' especie lin-

(1) Bofill, Serra de Cardó, in. But. d. l. Assoc. de excursións Catalana, núms. 139-144.

neana, y del segón la subespecie *L. salsoloides* Lamk., no citada; pero prevista per Costa. Aquella s' extén per l' Urgell y la Segarra fins á Calaf y aquesta per tot el Vallés, Plá de Bages, Bergadá hasta 'l Cadí, y, segóns Rony, es l' única que 's trova á Fransa.

Als sembrats próxims á la Sucrera hi cullí la *Vicia cordata* Wullf. y la *V. pseudocracca* Bth., y en l' areny del Ribagorzana, al peu del pont de Corbins estava florint l' *Onobrychis supina* DC. y al desmont de la vía férrea, prop de Termens, ostentava sos rahims vermells la *Myricaria germanica* Desv., citada en pochs punts de Catalunya.

El *Galium fruticescens* Cav., var. *aciphyllum* Csta., senyalat per aquest autor desde 'l Montsech á les Garrigues, se trova pe'ls marges inmediats á Torrelameo. Entre les compostes figuran plantes tant interessants com l' *Asteriscus aquaticus* Mönch., β. *pygmaea* Sch., á les vores de la carretera de Menarguens y al turonet del Sant Crist de Balaguer, varietat de 5 á 8 cms., que no veig citada á Catalunya. La *Centaurea ornata* Willd., var. *tenuifolia* Boiss., la *Scorzonera hirsuta* L. y el *Podospermum laciniatum* DC., β. *integrifolium* Godr. et Gr., trovantse també pe'ls ermots prop de Menargens.

Per les inmediacións d' aquest poble y com saltant desde 'l Vallés per demunt de la Segarra, apareixen l' *Echium italicum* L. y el *Phlomis Herba-venti* L. A la vora del riu, el *Rhinanthus major* Ehvh., var. *glaber* Sch., al peu de l' horta de Balaguer, l' *Orobanche amethystea* Thuil. sobre l' *Eryngium campestre* L., y á la sortida de Torrelameo y á la entrada de Menarguens, el *Thymus Zygis* L., barrejat ab el *T. vulgaris* L. y probablement ab algún híbrit. Junt al primer dels citats pobles s' hi trova igualment el *Marrubium Alysson* L., solzament citat per Compñ, als voltants de Lleyda, ahont no he sabut trovarlo.

L' *Aristolochia longa* L., referida á poques localitats, abunda en los sembrats junt á la Sucrera, barrejada ab l' *Ornithogalum narbonense* L. Allí mateix y poch més amunt cap á Ba-

laguer descubrí 'l *Phleum asperum* Jacq., revisat per Pau, nou pera Catalunya y referit á comptats punts d' Espanya.

Altres dos gramíneas importants me foren remesas per C. Pujol desde la Segarra: l' *Eremopyrum cristatum* Led. ó *Costia cristata* Wk., trovada á Castellfullit de Riubregós, ahont la descubrí Puigg. en 1861, y l' *Aira media* Gon. ó *Deschampsia media* Roem., cullida en Ardevol, nova pera Catalunya.

Això fou lo més interessant que puguí observar durant els quatre díes d' excursió, lo qual basta pera demostrar quant hi ha encara per' estudiar á la provincia de Lleyda, especialment cap al N., que, per falta de víes de comunicació, ha sigut poch explorada.

Pochs dies després de l' excursió anterior, el 4 de Juny, n' efectuárem ab l' amich Ferrer una altre á la Mata. Era 'l mateix día que hi anava 'l Chor de l' Agrupació Regionalista. Arrivats de bon matí á la Barata, emprenguerem á peu l' ascensió á la pintoresca serralada. El día era espléndit. El sol comensava á daurar los cims del Montcau y Sant Llorens del Munt, mentres una currúa de gent serpejava entre 'ls pins, als acorts de l' orquesta ampurdanesa oculta al Turó de Castellar entre 'l ramatje. Les morades flors de la *Vicia cracca* L. semblavan somriure á les barretines dels homes cantayres, ensemps que, devant de les dels noys, els *Anagallis* del torrent amagavan llurs coroles de porpra, y la blancor del *Phalangiums*, qu' encatifaven les vores del camí, feyen ressaltar mes y mes l' hermosura de les nines, veritables fades de la boscuria.

Les daurades flors dels *Helianthemums* y *Fumanas*, que omplenaven els márgens dels sembrats, separant estretas feixes guarnides de roselles, formaven les barres naturals d' una colossal senyera que onejava al cim del Montcau, saludant aquell esclat de vida de la terra catalana. La naturalesa, l' art y la joventut s' unían en aquells turons pera entonar himnes d' amor, de gloria y d' esperansa.

Després d' oir la missa de campanya, pera la qual s' havía improvisat un altar darrera de la capella de Sant Jaume, y

mentres el jovent de les ciutats del Vallés se donava les mans ab els pagesos del Pla de Bages, ballant á l' era de la casa les clássiques sardanes, ens dirigirem al Turó de Montcau pera examinar la vegetació en plena florescencia. Ademés del interessant *Erodium macradenum* L' Her. y del *Linum gallicum* L., coneguts ja d' altres vegades, descubrirem la *Fumana procumbens* Gr. et G., que més tart troví á Montserrat y á Bagá, y l' *Helianthemum virgatum* Wk.; δ. *ciliatum*, solzament senyalat per Costa á Manresa, Cardona y Berga.

Per la tarde cap á Font-freda recullirem les varietats *vulgaris* y *montana* de la *Vicia sepium* L. y el *Phleum pratense* L.; β *nodosum* Gaud. y prop de la casa, l' *Helianthemum salicifolium* Pers., *Geranium pusillum* L. la ornamental *Thapsia villosa* L., *Tordylium maximum* L. y *Lactuca perennis* L. Si la excursió no havía resultat rica en especies botániques, ho havía sigut en emocións ben agradoses.

IV

El día 17 del propi mes de Juny torní á Moncada pera desvaneixer alguns duptes que m' havía sugerit el *Ranunculus trichophyllus* Chaix., de qual examen ne deduhí que, baix tota probabilitat, correspón á la forma *R. Drouettii* Sch., una de las dotze atmesas per Rouy. En aquesta excursió recullí 'l *Caucalis leptophylla* L. que Costa refereix al Montsant, pero que també 's troba al Ubach y á Cardona y sens dupte en altres punts, devent ocupar el lloch que 'n la Flora del Vallés s' assigna al *Torilis heterophylla* Guss.

Els dies 25 y 26 los passarem á Montserrat ab el Doctor Sallent, ahont trovarem algunas novetats que mereixen mencionarse. Pe'l camí de la Cova cullirem el *Conium maculatum* L., abundant y de gran talla; la *Fumana procumbens* Gr. et G., barrejada, com sempre, ab la *F. Spachii*, *Galium pumilum* Lamk. subsp., *G. pusillum* L., *Juniperus Mariana* Cad., que al día següent trovarem pe'l camí de Sant Geroni, y la *Poa nemoralis* L., α *vulgaris* Gr. et G., forma de paratjes umbrívols ó *P. debilis* Thuil., abundant als torrents del Ubach, recullida

l' any anterior á Nuria y no citada per Costa y solzament per Compñ. als voltants de Lleyda.

Prop de Sant Geroni comensava á florir el *Galium Mollugo* L. subsp. *G. elatum* Thuil. Junt á l' ermita cullí un bon exemplar de *Rosa gallica* L., solzament senyalada per Costa á les ermites de Sant Benet y Santa Ana, sens que ningú més hagi fet menció d' ella. L' *Orobanche cruenta* Bert. y la β *citrina* apareixian sobre 'l *Dorycnium suffruticosum* Vill. y ab relativa abundancia l' *O. Santolinae* Losc. et Pard. sobre la *Santolina Chamaecyparissus* L., quedant aixís confirmada la creencia de l' expressat autor, que suposava devía existir á Catalunya.

A poca distancia de la Miranda, casi al mitj del camí y trepitjada, vivia encara un exemplar d' *Anthyllis montana* L, indicat per Costa, l' últim, sens dupte, que resta y que no tardará á desapareixer de la montanya.

Per la tarde pujarem á Sant Joan per l' abrupta escala de Jacob, ahont trovarem un exemplar de *Papaver dubium* L., forma *Lecoqii* Lamk., y varios d' *Orobanche hederae* Vauch. Al baixar per la vessant del mitjdía vejerem en les mateixes escletjes de las rocas, ahont la descubrí anys enrera, la *Cheilanthes odora* Sw., bastant rara á Catalunya y no trovada fins avuy en cap més lloch de la montanya. Y passant pe'l Canal dels *Avellaners* cullí la var. α *typicus* del *Erinus alpinus* L., mentres que anys enrera havia vist á Sant Salvador la var. φ *hirsutus*.

Arrivat el 20 de Juny me n' aní á Valldoreix pera aclarir alguns extrems duptosos. Junt á Can Gatxet recullí la *Spiraea Filipendula* L. y el *Phlomis Herba-venti* L., que no crech s' hagin trovat may tan aprop de la costa. Al torrent de Valldoreix comensava á florir el *Peucedanum venetum* Koch., referit per Costa á Cardona, ahont realment s' hi trova; per les vores del camí de Sant Cugat apareixia la var. *prismaticum* Gaud. de l' *Origanum vulgare* L., solzament citada á Besalú per Vay. y als ermots de can Nonell no escassejavan la *Thymelea Sanamunda* All. y una *Centaurea* que 'm semblava va-

rietat nova de la *C. ochrolopha* Csta. Mes havent vist en l' herbari d' aquest autor exemplars auténtichs d' aytal especie puguí apreciar diferencies que l' apartavan molt d' ella.

Remesa en consulta á Pau, l' ha creguda especie nova, tenint la galantería de dedicármela.

Vegis la següent diagnosis:

CENTAUREA CADEVALLII Pau, nov. sp.

Planta multicaulis; caulibus erectis ex basi ramosis; foliis canescentibus, inferioribus lanceolato-linearibus, integris vel pinnati-sectis, longe petiolatis; superioribus pinnatisectis, segmentis linearibus; capitulis minutis, frequenter numerosis in panicula angusta dispositis; squamis involucri elipsoideo-ovati, pallidis ochraceis; cillis utrinque 4-6 flexuosis mucroni fere aequantibus; corollis roseis.

«Faciem habens atque folia caulesque ejusdem C. Petteri Rchb., diversissima, vero, anthodia», asserit Pau.

Planta pumila, 1–2 dm. altitudinis.

In nemorosis sterilibus agrorum marginibus Valldoreix, prope Sant Cugat del Vallés. Floret aestate.

Feya temps que bullía en mí l' idea de visitar la regió septentrional de la provincia, puig encara qu' havia recorregut alguns punts del Pirineu, me semblava qu' hi trovaría quelcom de nou, per haber sigut poch explorada.

(Continuará)

NOTA SOBRE LA PRESENCIA DE LA *ANDALUSITA* A SANT PERE MARTIR

per Mossen Norbert Font y Sagué, Pbre.

La serralada del Tibidabo ens es ja prou coneguda pe'ls sèus importants minerals y roques de origen metamórfich, de molts dels quals ens havém ocupat ja en aquexes matexes

planes; pero noves investigacións van descubrint cada día altres rareses mineralógiques que havien passat desaparcevudes als primers exploradors.

A Sant Pere Mártir era ja coneguda la varietat d' *Andalusita* anomenada *Chiastolita* que 's troba abundanta en forma de afulles radiantes en les pissarres metamórfiques més properes al granit, ó sia demunt meteix de la Font de la Magnesia; pero en la darrera excursió de Geología práctica qu' en aquella localitat ferem ab els alumnes de la classe de Geología Catalana, un d' aquestos, el Sr. Tomás, recullí de un filonet de pegmatita ab turmalina que hi ha á mitja vessant de la montanya, abundants trossos d' aquella roca hont entre 'ls prismes de turmalina s' hi veuhen els característichs de la *Andalusita* de color rosada, empastats dintre 'l cuarz. Citém aquesta nova trovalla pera estimular als coleccionistes y alumnes á fi de que cerquen sempre ab cuydado fins en les localitats que ja 's creuhen estudiades, donchs may ho son prou tractantse de la llur geología, sobretot quan el terreno es metamórfich, donchs en aquest cas, per minuciosa que siga la exploració, may será suficient.

Barcelona, Janer de 1906.

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO

(Desde el día 31 de Desembre de 1905 fins als primers de Mars de 1906).

GEOLOGIA

Minerals

Epidota entre Cuarz.—Tibidabo.—Donatiu de D. Norbert Font y Sagué, Pbre.

Epidota entre Granatita y Anfibol.—Tibidabo.—Donatiu de D. Joan Rosals y Corretjer.

Rocas

Dolomia.—Vallirana.—Donatiu de D. Joan Rosals y Corretjer.
Diabasa.—Cervelló.—Donatiu de D. Joan Rosals y Corretjer.
Lava.—Olot.—Donatiu de D. Rafel Blanes y Sancho.

PALEONTOLOGIA

Colecció de 3 fóssils del Numulítich de Olot.—Donatiu de D. Rafel Blanes y Sancho.

Molar de *Hippopotamus major*, Cuv.—Pliocenich de Tarrassa.—Donatiu de D. Eugeni Ferrer.

ZOOLOGIA

Celenterea

Gorgonia verrucosa, Pall.—Cadaqués.—Donatiu de D. Manel Llenas y Fernandez.

Vertebrata

PISCES

Centrina vulpecula, Bel.—Barcelona.—Dipósit.
Pleuronectes unimaculatus, Bonap.—Barcelona.—Dipósit.
Callyonimus maculatus, Rafiu.—Barcelona.—Dipósit.
Centriscus scolopax, L.—Barcelona.—Dipósit.

REPTILIA

Psammodromus hispanicus. Fitz.—Farola.—Donatiu de D. Salvador Maluquer.

AVES

Estrelda cinerea, Viell.—Niu.—Teyá.—Donatiu de D. Jascinto Barrera y Arenas.

Petrocyncla cyanea. L.—Tibidabo.—Donatiu de D. Antoni Molins.

—La disecció del *Petrocyncla* es donatiu de D. Lluis Soler y Pujol.

NOTA.—També s' han rebut pera el Museo altres exemplars; pero estant encare en estudi ó preparació, no 's donará compte d' ells en aquesta secció fins que s' acabin aquestas tascas.

L' Institució queda molt agrahida als donants per llurs donatius.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17. Barcelona.

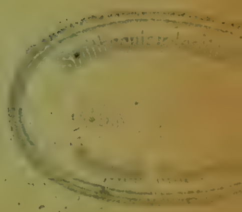
Segona época. Any 3.er—Núm. 4 Abril 1906

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** 1 any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2'50 ptas.	5 ptas.
	5- 8 »	5 »	10 »
	8-16 »	10 »	20 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(Const. Fid. Cath. c. IV).

Abril, 1906 Vol. VI. (2.ª época, any 3.er) Núm. 4

SECCIÓ OFICIAL

Sessió del 4 de mars de 1906

Presidencia de D. Joseph M.ª Bofill y Pichot

—A les 11 hores 35 minuts el President obrí la sessió.

—Llegida l' acta de l' anterior es aprovada.

—El Secretari dona compte als socis, dels acorts presos en las sessións de la Directiva.

Comunicacións.—El Sr. Maluquer dona compte d' una excursió feta, ab nostre soci honorari, el distingit botánich Dr. Cadevall, per Can Tunis; observaren que la vegetació era ja bastant desenrotllada, reculliren moltes plantes, algunes d' interessants; els cridá l' atenció, segóns manifesta el senyor Maluquer, unas tacas rogencas vistes dins un tancat, acostantsi y fent arrebassar per una bona dona qu' allá treballaba un tros de la terra tacada, vegeren qu' es tractave d' una bruyó de *Paronychia* ¿será per això que se li dona el nom de *Sanguinaria*?

—El Secretari llegeix una nota del soci D. Emili Tarré, titolada: «Contribució á la Historia del *Passer domesticus* Briss. (pardal),» ressenya un instintiu cas d' observació en aquest aucell.

—Mossen Norbert Font llegeix un treball del soci D. Marián Faura y Sans, titolat: «Excursió á la Cove d' en Merla.» El Sr. Faura ressenya ab una gran claretat aquesta excursió,

descriguent la cove y emitint la seva opinió sobre sa formació. Acompanyen aquest treball dos dibuixos que completen la clara idea que de la cove dona.

—El mateix, en una «Nota sobre la presencia de la *Epidota* al Tibidabo,» dona compte de la troballa d' aquest mineral en una excursió feta pe'ls voltants del Manicomi de Nova Betlem.

—El Sr. Aguilar-amat presenta els exemplars derrerament rebuts pe'l Museo, entre 'ls quals figura una *Gorgonia verrucosa* y la *Epidota* del Tibidabo.

S' aixeca la sessió á les dotze.

COMUNICACIONS

NOTES BOTANIQUES

LO POROPHYLLUM VIRIDIFLORUM D. C.

(*com á especie subespontania*)

pe'l Rvd. P. Joaquím M.ª de Barnola

Tot herborisant en los comensaments de Novembre (1905) per los voltants de Sarriá resseguint les reconades dels terraplens aixecats ara hi haurá prop d' un any pera conduir el tranvia de Sarriá fins á 'n el nou funicular de Vallvidrera, vaig trovar una *composta*, qual exterior em cridá de sobte l' atenció. Observats superficialment els sèus caracters qualsevol hauria dit que 's tractaba d' una forma degenerada d' algunes de les especies del genre *Tagetes* (Clavell de moro) conreuhades á 'n els jardins.

De debó que les afinitats ab eix genre eran manifestas.

Reconeguda ab un xich de deteniment l' especie recolectada, resultá esser la que deixo assignada á 'n el cap d' eixa nota

Lo género *Porophyllum* apertany á la nombrosa familia de les *compostes*, subfamilia de les *Tubuliflores*, tribu de les *Senecionides*. Lo nom generich fá al-lusió á les glándules pellucides que tenen les fulles y els foliols del involucre (de les paraules gregues: τορος poro; μὸιιον fulla). Se caracterisa (1) per sos capitols flosculosos, ab lo invólucro unisseriat, format per 5 fins á 9 foliols oblongo-llinears coherents desde la base.

Lo receptacle es un y puntuat. Estigma exértil ab dugues faixes estigmátiques, agut, ab la punta híspida.

Els akenis son angulosos y van estrenyentse en bec. Lo vilanus multisseriat ab pels escabrosos. Tany herbaci, á la base sub-lleñyós. Les fulles oposades mes ó menys glauques, pennatitallades, ab les pínnules oval-oblongues ab series de glándules pel-lúcides prop dels nirvis secundaris. Capítols sostinguts per un llarch pedóncle. Flors de color porpra fosch ó be verdoses.

L' especie *viridiflorum* D. C. se caracterisa per tenir los tanys drets, enlayrats; les pínnules de les fulles lleugerament dentades; les derreres casi bè senceres; l' invólucre tè los foliols ab dugues series de glándules perfectament marcades y un poch més allargades que no les de les fulles; per fi los pétals son d' un groch verdós. Tota la planta dona una flayre especial un xich anissada. Es originaria de Méxich.

Es distingeix de lo genre *Tagetes*, molt afí sèu, com soara indicabam, per tenir eix los capitols florals radiants; flors mascles flosculoses, flors femelles semi-flosculoses; receptacle mes ó menys alveolat; akenis tetrágons; vilanus senzill y flors grogues.

Cóm hagi vingut á eixir á la nostra encontrada lo *Porophyllum* no es pas fácil determinarho. Lo més probable es que provingui de llavors d' alguns peus conreuats. Preguntats exprofesso varis jardiners dels voltants, á fi de sapiguer si 'ls hi era coneguda l' especie, obtinguí resposta negativa. Cal

(1) V. Le Maout et Decaisne: «Flore des jardins et des champs.»

notar á mès que l' indret de la trovalla enlayrat sobre d' un barranch, ab la terra somoguda; encare que no voltat de jardins, es altrament propici pera que llavors arrossegades per lo vent ó transportades per altre causa accidental, hi trobin un medi favorable á la germinació, puguin desenrotllarse fins obtindrer la perfecció corresponenta á la sèva propia especie.

Ara sols interessa observar en anys vinents si lo *Porophyllum* apareix normalment en eixa ó en properes encontrades, poguen assegurar que 'n es especie sub-espontania, ó bè que s' en es fet espontania. A les hores entraria eixa especie á aumentar lo nombre de les que constitueixen la nostra Flora.

Sarriá.—Col-legi de Sant Ignaci.—Decembre 1905.

MOLUSCHS MARINS DE CATALUNYA

PER

D. Joseph Maluquer y Nicolau

I

CEFALÓPODS

Ordre 1er., ACETABULÍFERS.—Sub-ordre I, OCTÓPODS.

Familia I, OCTOPIDAE

1. Gen. *Octopus* Lamarck

1. *Octopus vulgaris.*—Lamarck.

n. v., *pop.*

Abunda en tot el litoral, en las anfractuositats de las rocas. Es comestible, pero no molt apreciat.

2. *Octopus macropus.*—Fischer.

n. v., *pópara.*

No es tan comú com l' anterior, vivint en las mateixas condicións, com lo majoría dels Octópods. Es poch apreciat. Salou. Barcelona. Blanes.

Fam. II, Tremoctopidae

1. Gen. *Parasira* Steenstrup

1. *Parasira carena.*—Verany. (Philonexis tuberculatus Risso).

Molt raro. A primers de Maig de 1905, un pescador va portar á la Institució Catalana d' Historia Natural un bon exemplar ♀, pescat en la rada de Barcelona.

Fam. III, Eledonidae

1. Gen. *Eledona* Leach

1. *Eledona moscata* Lamarck.

n. v., *pop pudent*, *pop mesquer*.

Comú en tot el litoral, essent sa carn molt poch apreciada pe 'l fort olor á mesch que despedeix. Salou. Barcelona. Mataró. Blanes, etc.

2. *Eledona Aldrovandi* Rafinesque.

n. v., *pop blanch, pop manyuflá.*

Menys comú, pero un xich més apreciat, per l' ausencia del olor característich de la *E. moschata*. Barcelona. Masnou. Blanes.

Fam. IV, Argonautidae

1. Gen. *Argonauta* Linneo

1. *Argonauta Argo* Linneo.

Bastant raro. Se trovan algunas closcas d' aquesta hermosa especie en nostra costa, després dels temporals d' hivern y tardor, especialment en l' Ampurdá, Rosas, Cadaqués, Sant Feliu de Guixols, etc. Se 'n han trovat també en la platja de Can Tunis y desembocadura del Llobregat.

Sub-ordre II, DECÁPODS

Fam. V, Loligidae

1. Gen. *Loligo* Lamarck.

1. *Loligo vulgaris* Lamarck.

n. v., *calamars*.

Abundant en tota la costa, essent molt buscat, pe 'l preu alt que te en els mercats.

2. Gen. *Teuthis* Schneider.

1. *Teuthis subulata* Lamarck.
n. v., *calamarsó*.

També es molt comú, y com l' anterior molt apreciat per sa carn.

Fam. VI, Sepiolidae

1. Gen. *Sepiola*, Leach.

1. *Sepiola Rondeleti* Gesner.
n. v., *morralets*.

Molt comú. Els pescadors se serveixen d' aquest molusch com esquer. Salou. Barcelona. Mataró. Blanes., etc.

Fam. VII, Sepiidae

1. Gen. *Sepia* Linneo.

1. *Sepia officinalis* Linneo.
n. v., *sípia*.

Molt abundant, y apreciat per sa carn excel-lent. Se pesca en tot el litoral, de Febrer á darrers de Maig, y també durant la tardor.

2. *Sepia rupellaria* d' Orbigny. (S. biserialis Fischer).

Bastant raro. Salou. Tarragona.

3. *Sepia Orbignyana* Ferussac. (S. elegans Verany).
n. v., *sipións*, *castanyó*.

Molt comú en tota la costa, y bastant apreciat. També s' usa pera escar els aparells de pesca, com la *Sepiola Rondeleti*.

NOTAS LEPIDOPTEROLÓGICAS

por D. Felip Ferrer y Vert

I

Especies del género «Erebia»

Ab las notas publicadas fins are respecte del género *Erebia* no s' ha pogut formar més que una idea molt limitada de l' importancia que aquestas *rhopaloceras* pugan tenir á Cata–

lunya, tant que casi han fet creurer si serían realment poch nombrosas; mes posteriors observacións encaminadas á explorar *locclitats aproposit* han demostrat lo contrari.

S' ha de tenir en compte que aquestes especies no son de las que viuhen y procrean per tot arreu, donchs que per especials condicions d' evolució tenen un *habitat* característich, essen aquest las altas montanyas ó bè els llochs d' altitut un xich notable. Axís s' explica que 's trobin desde las planas que com la de Vich te ja una altitut mitja de 350 metros fins els macissos més enlayrats com el Montseny, Pirineu, etc.

Juntant els exemplars que en diversas ocasions m' han regalat uns naturalistas suissos, els germans Wilmes, producte de sas repetidas excursións p' el Pirineu, ab varias citas inéditas del malhaurat entomólech Cuní y Martorell que galantment m' ha facilitat mon amich en Salvador Maluquer, m' he trobat ab un conjunt d' especies d' entre las que n' hi ha algunas de poch conegudes y altres completament noves pera Catalunya: aixís donchs sens pretendre altra cosa que contribuir á l' obra comú entrepresa per part dels socis d' aquesta Institució al formar el coneixement més extens possible dels sers naturals de nostra regió, no he cregut desprovehída d' interés la publicació de la següent llista:

Erebia Melampus Fuessl.—*Janthe* Hb.

1 ♂ agafat á la Serra de Pórtolas prop de Pardinas (Girona.)

Erebia Medusa Hb.—*Ligea* Esp., *Medea* Bkh.

3 ♂ procedents de Sau.

L' aria d' extensió d' aquesta especie sembla que deu esser un xich extensa, donchs en Cuní (1) la cita també dels prats de Vich.

Erebia Stygne O.—*Pirene* Hb.; *Lefebvrei* H. S.

Trobada per en Vayreda als Pirineus (2).

---

(1) Cuní y Martorell. *Notas lepidopterológicas inéditas*. I.; *Catálogo metódico y razonado de los lepidópteros de Cataluña*.

(2) Cuní. *Not. inéd. cit.*

Erebia Nerine Frr.

En Cuní y Martorell (1) va trobarla al Montseny p' el Agost del 1879.

Erebia Lappona Esp.—*Manto* God.; *Castor* Esp.

1 ♂ cassat prop del Puig de Certescans y una ♀ del Plá de las Salinas. Aquest últim exemplar á pesar d' estar en bastant mal estat va semblarme molt diferent d' el tipo; enviat en consulta á l' abbé Meyer em diu que sembla esser la varietat *Stennyo* Grael., encare que no 's pot afirmar ab exactitut.

Erebia Tyndarus Esp.—*Cassioides* Esp.; *Cleo* Hb.; *Dromus* Fab.

2 ♂ procedents de prop del Plá de las Salinas.

Erebia Goante Esp.—*Scaea* Hb.

Varis exemplars procedents dels voltants de Ribas.

Cuní (2) apunta confusament qu' en Vayreda va trobarlas al Partit d' Olot.

Erebia Aethiops Esp.—*Medea* Hb.; *Blandina* F.

2 ♂ cassats á Nuria.

Aquesta sembla esser l' especie mellor coneguda, donchs es citada de diversos punts per en Cuní (3) tals com Vich, Ribas, Pirineus y Camprodon.

Si ab els pochs materials de que he disposat he pogut donar aquestos datos respecte d' un género tan mal conegut, crech demostrar lo que podrá ferse quant s' emprengui l' estudi ab verdader empenyo.

Barcelona, Mars de 1906.

---

(1) Cuní. *Not. inéd. cit.*
(2) Cuní. *Not. inéd. cit.*
(3) Cuní. *Cat. y Not. cit.*

EXCURSIONISME BOTANICH

PER EL DR. JOAN CADEVALL

(Continuació)

Trassat el plan, el día 24 sortiam ab el Dr. Sallent cap á Berga. Al día següent visitarem la ciutat y havent sortit un moment per las aforas no observarem altre particularitat que 'l *Berberis vulgaris* L. pe 'ls marges de ponent y el *Diplotaxis viminea* DC. que 's remonta fins á Bagá. Gracies á l' exquisita amabilitat del farmacéutich D. Joseph Cardona, que 'ns hostatjá en sa casa y acompanyá per tot, s' organisá una expedició als *Rasos de Peguera.* Era una ilusió qu' acariciava de molts anys per les cites que 'ns havía llegit de Grau y de Costa. La realitat superá en molt á les meves esperanzes.

Sortint de bon matí 'l día 26 y borejant cap á la Font negre 'l riuet Metje, pujarem al Santuari de Corbera. Prompte vareig notar una *Lavandula* en plena florescencia alternant ab una altra molt més atrassada. Era aquella la L. *vera* DC. y aquesta la L *latifolia* Vill., propia del litoral, com afirma Costa, pero que lluny d' escassejar prop de Berga, abundan les dos remontantse fins á Bagá, Pobla de Lillet y peu del Cadí.

En les parets del expressat Santuari 's veya gemat y florit l' *Antirrhinum molle* L., al peu mateix el *Cynoglossum montanum* Lamk., y poch més amunt l' *Ononis striata* Gou. y el *Bupleurum rotundifolium* y var. α *incana* Gr. et G. de la *Santolina Chamaecyparissus* L. Avansant cap á la Font de Tagast apareixían l' *Aconitum Napellus* L. y *A. Lycoctonum* L., l' *Eryngium Bourgati* Gou. y la *Phyteuma orbiculare* L. A les 8 próximament arrivarem á la Font situada al peu del single y centre d' un grandiós anfiteatre, desde 'l qual se descubreix un espléndit panorama, limitat al S. pe 'l Montseny, Montcau, Sant Llorens del Munt y Montserrat.

Arrapats á les roques inmediates apareixien el *Rhamnus*

pumila L. y l' *Asplenium septentrionale* Sw., y en mitj del l' herbey, el *Carex hirta* L. y la *Glyceria fluitans* R. Br. Poch més amunt de la font seguint pe 'l bosch, troví un *Heliant hemum* que no he pogut referir á cap de les moltes formes del meu herbari ni de les descrites per Rony, per qual motiu m' he decidit á publicarlo com á especie nova, donant la corresponent diagnosis.

Helianthemum angustipetalum Cad., nov. sp.

Caulibus procumbentibus intricatis, basi suffrutescentibus, glabris, superne pilosis; foliis breviter petiolatis, ovatis vel ovalibus, planis, supra fusco-virentibus, pilosis, subtus canotomentosis; stipulis foliaceis, lanceolato-linearibus, petiolo longioribus, ciliatis; racemis brevibus, paucifloris, bracteis herbaceis, pedicello brevioribus; sepalis ovalibus, obtusis, ad costas pilosis, inter costas verum pubero-tomentosis; petalis sublinearibus basi apiceque attenuatis, calyce longioribus, flavo-pallidis; capsula ovoidea subinflata, calyce longiore tomentoso-puberula.

Varietati β *hirsutum* Rony *formae H. serpyllifolii* Mill. *Helianthemi vulgaris* Gaernt. *simillimum; diversissimis, vero, petalis, ac foliorum forma atque colore distinctis.*

In nemorosis fontis Tagast (Berga) *26 Julii legi.*

Pe 'l rocám del single 's veyan la *Campanula speciosa* Pourr. y la *Saxifraga longifolia* Lap., que en lloch de quedar limitada á la regió subalpina, com creya Costa, se remonta á Coll de Jou á una altitut de 2,500 m.

Al peu de la roca del Huró cullírem l' *Asperugo procumbens* L., la *Nepeta latifolia* DC., var. *violacea* Lamk. y el *Thymus Chamaedrys* Fr., β *vestitus* Jacq., no citat á Catalunya, y poquet més amunt l' *Onosma echioides* L., y en les escletjes casi inaccessibles de les roques la preciosa *Potentilla alchemilloides* Lap.

A la fi arrivarem als Rasos, formats per una extensa *messeta* cuberta d' una herba menudíssima en qu' hi abunda un *Carex*, allavors molt passat, que probablement es el *praecox*

Jacq. La monotonía d' aquella planicie s' interromp de tant en tant per algún mutilat *Pinus uncinata* Ram., destacant en mitj de l' herba pe 'ls magnífichs rams de flors blanques l' *Arenaria querioides* Pourr., que deu ocupar á Catalunya 'l lloch que Costa y Vay. senyalen á l' *A tetraquetra* L. Un estudi comparatiu de la planta de Peguera ab tipos de Peñablanca y Sierra Nevada, corresponents á les varietats β *pyrenaica* y γ *granatensis* Boiss. d' aquesta última especie y ab altres de l' *A. querioides* Pourr. procedents de l' Escorial, son país clássich, me revelá aquest error, que Pau ha confirmat en vista de la planta.

Raro es que ni Costa que allí recullí l' *A. grandiflora* All., ni Grau que trepitjá aquell lloch tantes vegades diguin res d' aquesta planta, com tampoch d' una altre prou interessant, l' *Agrostis alpina* Scop., únicament citada per Compañó á Costabona. Tambè 's trova allí ben abundant la *Kelleria cristata* Pers., ja citada per Costa aprop de Berga.

Aquestes trovalles fetes aixís depressa y corrents, perque 'l temps amenassava pluja, m' indicaren qu' una exploració detinguda dels Rasos encara donaría mès d' una sorpresa.

V Y ÚLTIM

Al día següent de visitar els Rasos ens despedirem de la distingida familia Cardona, y pujant á la tartana seguirem carretera avall per la vora esquerra del riu Metge, fins arrivar á *La Baells*, ahont prenguerem el tren que devía portarnos á Guardiola. Arrivats á la Estació aprofitarem un moment pera examinar la confluencia dels rius Llobregat y Bastareny, sortint inmediatament pera Bagá, distant uns dos km. de bona carretera.

Escullida aquella població per centre de nostres excursions durant alguns dies, comensarem á recórrer les vores del Bastareny cullint sobre 'l cementiri l' *Artemisia camphorata* Vill., mòlt més abundant cap á la Pobla, la *Lasiagrostis Calamagrostis* Link. y la *Molinia caerulea* Mönch, y poch més avall,

tocant á S. Llorens de Bagá, 'l *Phlomis Herba-venti* L. També 's trova allí la *Passerina annua* Spr., propia segons Costa de les regions baixa y mitja, y abunda la varietat *integrifolia* Tex. de la *Reseda Arragonensis* Losc.

Pujant vora esquerra amunt en front de la Torre de Santa Magdalena, no escasseja 'l *Cerasus Mahaleb* Mill. ni l' *Helianthemum pulverulentum* Wk., trovantse als próxims marges de Sant Martí del Puig la varietat *bracteosa* Vay. de l' *Inula helenióides* DC., solzament citada per l' autor á Sagaró, provincia de Girona.

Atravessant el riu pe'l pontet del Molí, continuarem per la vora dreta, sens altre particularitat que la presencia del xamós *Linum viscosum* L., que ja coneixía de Ribas, apareixent poch més amunt al peu de les *Adons* ó fonts del Bastareny, á una altitut de 968 m., el *Bupleurum falcatum* L., ε. *angustifolium*, y tal volta hi hagi tambè la *petiolare,* que Pujol m' enviá de més avall alguns anys enrera, especie important, que solzament s' ha referit á Viella. Igualment se trovan allí l' *Orobus vernus* L., el *Rhamnus catharica* L. y una *Viola* en fruyt, de fulles colossals, que no pugui referir á cap de les especies per mí conegudes y qu' espero determinar quan floreixi al jardí, hont fou plantada.

Això es lo més important que descubrirem per les vores del Bastareny, pero l' expedició més profitosa fou, sens dubte, la efectuada á Coll de Jou lo día 31 de Juliol. Sortirem de Bagá á les quatre del matí, y atravessant el riu de Greixa, seguirem per la vora dreta fins á Hospitalet, desde hont per un camí abrupte de continuats zigzacs ens enfilarem montanya amunt, arrivant á les vuyt al cim, en vista de Cerdanya.

Per tot l' areny del riu abunda la *Lactuca virosa* L., considerada per Costa com á rara, no escassejant la *Reseda luteola* L. ni la *Centaurea leucophaea* Jord., al peu d' Hospitalet, senyalada com á duptosa per Vay. á Ribas y Cerdanya, y l' *Aethusa Cynapium* L., solzament indicada en alguns punts de les provincies de Lleyda y de Girona.

Al peu de Roca Sansa estava florint la *Linaria origanifolia* DC., y poch més amunt la *Nepeta lanceolata* Lamk. que

vareig pendre per varietat nova, hasta que, remesa á Pau, resultá qu' ell l' havía descuberta ja dos anys avans á Benasque y publicat ab el nom de varietat *pyrenaea.*

(*Continuará*)

OBRAS

y publicacións periódicas rebudas pera la Biblioteca

(Desde 1.er de Janer á 20 de Mars)

OBRAS

Emili Tarré.—*Els aucells més útils á la agricultura de Catalunya.*
(Donatiu del autor).

R. P. L. Navás, S. J.—*Observations sur le Congrés de Botanique de Vienne en 1905.*
(Donatiu del autor).

E. Perrier.—*Traité de Zoologie.—Fas IV—Poissons.*

Edmund Otis Hovey.—*The grande Soufrière of Guadaloupe.*

Daniel Folkmar.—*Album of Philippine Types.*

Manuel Llenas y Fernandez.—*Algunos líquenes de los alrededores de Cuenca.*

J. Rodriguez Femenías.—*Algas de las Baleares.*
(Donatiu de D. Manel Llenas y Fernández).

Dr. H. Potonié.—*Formation de la houille.*
(Donatiu de D. Isidoro Pons).

R. P. Merino, S. J.—*Flora descriptiva é ilustrada de Galicia.* Tomo I
(Donatiu de D. Carlos Pau).

Pau D. Carlos.—*Carta á un botánico, Segorbe 7 Abril 1904.*

» » —*Carta á un botánico, Segorbe 30 Enero 1904.*

» » —*Cuatro palabras sobre los claveles españoles.* (Act. Soc, Esp. Hist. Nat.)

» » —*Gazapos botánicos, cazados en las obras del señor Colmeiro, que es director del Jardín botánico de Madrid.*

Pau D. Carlos.—*Iter in Hispania, 7, 1891, A. E. Lomax* (Act. Soc. Esp. Hist. Nat.)

» » —*Ligeras indicaciones sobre las plantas colectadas en España (años 1890 y 1891) por los Sres. Porta y Rigo* (Act. Soc. Esp. Hist. Nat.)

» » —*Materiales para la Flora valenciana.*

» » —*Notas botánicas á la Flora española.*

» » —*Nota sobre la «Centaurea incana» Sag. (non. Ten. nec. auct. pl.)*

» » —*Nota sobre la «Cervia saturejaefolia» Madr.*

» » —*Plantas aragonesas, recogidas por D. Benito Vicioso de Calatayud.*

» » —*Plantas de la Marta (Alcira).*

» » —*Plantas de la Sierra de Aitana (Alicante).*

» » —*Plantas de la Sierra del Toro (Junio 1903).*

» » —*Plantas españolas recogidas el año pasado por mi distinguido amigo y colega Sr. A. E. Somax, de Liverpool, según muestras enviadas por el mismo* (Act. Soc Esp. Hist. Nat)

» » —*Plantas nuevas para la flora española procedentes de Cartagena.*

» » —*Plantes observées dans l' Ampurdan, pendant l' année 1905 par le frére Sennen.*

» » —*Seis Menthas hibidras de las cercanías de Segorbe* (Act. Soc. Esp. Hist. Nat)

(Donatius de l' autor).

PUBLICACIÓNS PERIÓDICAS

Anales del Museo Nacional de Buenos Aires.—Serie III, tomo IV, 1905.

Anales del Museo Nacional de Montevideo.—Tomo II, entregas I y II.

Anales del Museo Nacional de San Salvador.—Tomo II, núm. 15.

Annales de la Société Entomologique de Belgique.—Tomos 47 y 48.

Annales de la Société Royale Malacologique de Belgique.—Tomo XXXVII.

Annales de la Société Royale Zoologique et Malacologique de Belgique.—Tomos XXXVIII y XXXIX.

Annales du Musée d' Histoire Naturelle de Marseille.—Tomo IX.

Annali del Museo Civico di Storia Naturale de Genova.—Serie III, vol. I

Atti della Reale Accademia dei Lincei.—Vol. XIV, fasc. 12.—Volumen XV, fasc. 1 á 4.

Boletín de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.—Vol. II, núm. 8.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Tomo V, núms. 1 y 2.

Boletín de la Sociedad Española de Historia Natural.—Tomo V, núm. 10.

Bolletino dei Musei di Zoologia ed Anatomia comparata della Reale Universitá de Torino.—Vol. XVIII y XIX.

Bolletino della Societá Zoologica Italiana —Serie III, vol. V, fasc. VII y VIII.—Vol. VI, fasc. I á VI.

Bulletin de la Société des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Tomo IV, tomo V, trimestre I y II.

Bulletin de la Société Scientifique de l'Aude.—Tomo XIV y XV.

Bulletin de la Société Entomologique Suisse.—Vol. XI, heft. 3.

Bulletin de la Société Zoologique de France.—Tomo XXIX.

Bulletín du Musée d' Histoire Naturelle de París.—Année 1904, núms. 4 á 8.—Année 1905, núms. 1 á 5.

Bulletín du Musée Oceanographique de Monaco.—Núms. 56 á 68.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.—Any XV, números 130 y 131.

Broteria.—Vol. V, Fasc. 1.

Deutsche Entomologische Zeitschrift.—Jahigang, 1906, heft. I.

El Colmenero Español. - Año XV, núms. 169 á 171.

El Criterio Católico en las Ciencias Médicas Año IX, núm. 97.

Entomologisk Tidskrift.—Häft 1, 3 y 4, 1905.

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Núms. 424 á 426.

Memoires de la Societè de Naturalistes de Kiew.—Vol. XX, fasc. 1.

Naturae Novitates.—1906, núms. 1 y 2.

Parergones del Instituto Geológico de México.—Tomo I, núm. 9.

Procedings of the Academy of Natural Sciences of Philadelphia.—Vol. LVI; Vol. LVII, part I.

«Redia», Giornale di Entomologia.—Vol. II, Fasc. I.

The Canadian Entomologist.—Vol. XXXVIII, núms. 1, 2 y 3.

The Journal of Conchology.—Vol. XI, núm. 10.

Thirty-Sixth annual Report of the Entomological Society of Ontario, 1905.

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO

(Desde el día 3 al 11 de Mars de 1906).

GEOLOGÍA

Minerals

Pirrotina.—Gualba.—Donatiu de D. Joan Rosals y Corretjer.

Limonita, pseudomórfica de Pirita.—El Coll. Donatiu de D. Joan Rosals y Corretjer

Calissa escamosa.—Gualba.—Donatiu de D. Joan Rosals y Corretjer.

PALEONTOLOGÍA

Fóssils

Placas dentarias de peix.—Miocenich.—Mahó (Balears). Donatiu de D. Manel Llenas y Fernández.

ZOOLOGÍA

Vertebrata

PISCES

Spinax niger, H. Cloquet.—Badalona. Dipósit.

AMPHIBIA

Rana esculenta, L.—Gualba. Donatiu de D. Joan Rosal y Corretjer.

AVES

Larus gelastes, Lichst.—Prat del Llobregat. Donatiu de D. Jaume Serialde.

MAMMALIA

Genetta balearica, Thom.—Viladrau. Donatiu de D. Joseph M.ª Bofill y Pichot.

Mus decumanus, Pall.—Barcelona. Donatiu de D. Ignasi de Segarra y Castellarnau.

NOTA.—Las diseccions del *Larus* y del *Mus* son donatiu de D. Lluis Soler y Pujol.

ALTRE.—També s' han rebut pera el Museo altres exemplars, pero estant encare en estudi ó preparació, no 's donará compte d' ells en aquesta secció fins que terminin aquestas tascas.

L' Institució queda molt agrahida als senyors donants per llurs donatius.

Imp. La Hormiga de Oro—Barcelona

Segona época. Any 3.er—Núm. 5 Maig 1906

Butlleti de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2'50 ptas.	5 ptas.
	5- 8 »	5 »	10 »
	8-16 »	10 »	20 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(Const. Fid. Cath. c. IV).

Maig, 1906 — Vol. VI. (2.ª época, any 3.er) — Núm. 5

SECCIÓ OFICIAL

Sessió del 1 d' abril de 1906

Presidencia de D. Joseph M.ª Bofill y Pichot

—A les 11 hores 30 minuts comensa la sessió.

—Llegida l' acta de l' anterior es aprovada.

—Socis atmesos.—Els Srs. Ventalló, Aguilar-amat y Garcías presentan per numerari á D. Francisco X. de Palau y de Huguet.

Els senyors Maluquer (S.), Bofill y Romaní, presentan pera numerari á D. Manel Parés y Bartra. Son atmesos per unanimitat.

Comunicacións.—El Secretari dòna lectura á les següents: «Notas florísticas» per Mossen Andreu Malga, Pbre., de Gallechs; en elles descriu unas anomalías observadas en las flors d' un peu de *Rosmarinus*.

«Contribució á la Fauna Ictiológica de Catalunya» per don Amador Romaní y Guerra. Després d' algunes consideracións sobre lo fet en aquesta branca de l' Historia Natural Catalana y lo molt que queda per fer, passa á la descripció d' un Selaci, nou per Catalunya y molt raro en el Mediterrá: es lo *Spinax niger* Hip, Cloquet.

—El senyor Soler y Pujol presenta dos curiosíssims exemplars *teratológichs*: l' un es una *granota* que, á mes de les

extremitats normals presenta entre les posteriors una tercera perfectament definida. L' altre es un *colom* ab quatre camas; dos normals, una tercera á la part posterior dreta, un poch rudimentaria, y la quarta més cap al ano manifesta solzament per un dit.

—El senyor Bofill va fer varies consideracións sobre la familia *Pompilidae* dels himenópters, y circunscribintse als géneros y especies corresponents á Catalunya, quin catálech publicará próximament, digué que mentres s' ha anat adelantant en lo sèu estudi s' han reduit en nombre sobre tot els géneros, de manera que dels 12 que constituían la nostra fauna en quedan no més que sis, y son: el *Salius*, Fabr. *Calicurgus*, Lep. *Pseudagenia*, Kohl, *Agenia*, Schioedte, *Pompilus*, Fabr. y *Ceropalus*, Latr. Lo mateix ha succehit ab les especies, haventne desaparescut moltes que havía suposat com á noves en Tournier de Ginebra. Acabá donant les descripcións ab caracters generals de la familia y dels géneros en ella compresos y trobats per ell á Catalunya.

COMUNICACIONS

EXCURSIÓ Á LES COVES DE 'N MERLA

per

D. Marian Faura y Sans

Un jorn d' entre les vagues de Nadal aní á cercar fòssils junt al poble de Sant Vicens dels Calders; mes al saberho el capellá de per aquelles encontrades, me vingué á notificar qu' éll sabía unes coves y que si jo tingués gust d' anarhi m' hi acompanyaría, organisant una vera excursió.

Me sorprengué la noticia d' aquell venerable capellá de 71 anys, en primer lloch, per ma falta d' experiencia, que

pera endinzarsè en les entranyes de la terra n' es necessaria, com tambè per l' ofrena qu' á la investigació científica feya de llur persona en tan avansada edat, per una excursió de més de dos hores de distancia (1), qu' es á la que 's trovan aytals coves.

Mes, aixó feu que jo oblidés lo primer pera inmediatament determinar el día, ja que tenía de marxar á Barcelona: retrassí, com es natural, la marxa per fer l' excursió proposada, que fou el 2 de Janer d' enguany, acompanyantme á mes de Mossen Pau Mata, qu' aixís s' anomena el capellá de Sant Vicens dels Calders, els vicaris del Vendrell, Mossen Ramon Sala y Mossen Jordi Martí, Pbres.

Eixirem de la vila del Vendrell á quartsde nou del matí pera anar á cercar á Mossen Pau en el poble de Sant Vicens (2), y tots quatre marxarem de Sant Vicens en direcció al N. seguint la torrentera; d'ahont se podía distingir perfectament el llarch jasiment fossilífer que per l' erosió de les aigues resta en descuvert formant un encornisament á manera d' una petita cinglera, á la dreta ab el poble de Sant Vicens y á la esquerra segueix continuant fins aprop de Roda.

No tardarem gayre en deixar aqueixa torrentera pera anar en direcció del N. á N.O. y continuar ab aqueixa última, al entrar en la propietat de 'n Barraquer, fins á la serralada de la Papiola, d' ahont per el cim de la carena anarem cap al O. y S.O. seguint la Parterasa pera baixar á la torrentera de 'n Merla qu' es paralela á la de la Morena, essent lo propietari d' aquelles pedregoses montanyes un tal Virgili de Roda.

---

(1) De Sant Vicens á les coves hi ha en ratlla recta de 5 á 6 kilometres; pro, per rahó de les gerigonses que per anarhi s' han de fer resulta que s' hi están unes dos hores aproximadament. De Roda á les coves hi ha de 3 á 4 kilometres y s' hi está mes d' una hora, advertint que 'l camí es molt millor per aqueixa última part que per Sant Vicens, puig que fins s' hi pot anar ab carruatje.

(2) Tots els datos d' aqueixa nota m' els proporcioná eix bon senyor, que ab tant d' interés emprengué aqueixa excursió, y que no puch menys de aprofitar eixa ocasió pera repetirli la donació d' innombrables mercés en proba d' agrahiment.

Arrivarem per fi á les coves de 'n Merla, que tambè se 'n diuhen de la Parterasa, y llur boca es troba á mitja montanya junt á un morro que fa aqueixa en direcció al S.O., essent lo terrer la calissa compactá del Triássich, com posa en Mallada (1), y qu' á mí tambè m' apareix lo mateix per la semblansa ab les calisses triássiques de la provincia de Barcelona, y no com posa en Puig y Larraz (2), que al descriurer aqueixes coves diu que están situades en les calisses infracretáciques, encar que ho posa ab interrogant; mes, pera determinarles se necessita estudiar llur estratificació, per rahó de no véurers cap rastre fossilífer.

La boca d' aqueixes coves es arrodonida, d' un metre de diámetre y en direcció al S.; inmediatament ve una pendent d' uns 50° per el tros de més de 6 metres formada per la calissa nua y relliscosa fins á quedar coberta per una terra humífera que hi es en abundó: mes al entrar no 's pot menys de quedar admirat enfront la grandaria y majestat d' una espayosa sala; al sostre hi ha poques y petites estalactites y el sol continúa ab aquella gran pendent fins á la part més baixa ahont hi ha un petit forat que dòna entrada á un altre cambra molt reduhida desprès d' haver baixat per una molt més forta pendent; aqueixa ja presenta més estalactites al ensemps que son pis está ple de pedregám desprès de llurs parets y de les de la sala anterior, entoscantse ab les aigues per el dipósit que 's forma de carbonat de calç, que á voltas forma gruixudes estalactites com á pilons de carretera. A la dreta d' aqueixa cambra hi á una molt baixa lloriguera en direcció al S.O. y que serveix de pas pera un altre petita cambra, de iguals condicións que l' anterior; mes á sa dreta s' hi veu un petit forat que dòna entrada á una extensa é interminable esquerda horitzontal de la alsada de 50 cms. y que tendeix á clourers; pro d' aquí ja no 's pot anar més avant.

---

(1) *Boletín de la Comisión del Mapa Geológico de España.* **Bosquejo de la provincia de Tarragona por L. Mallada. Tom. XVI. lam. A.**

(2) *Boletín de la Comisión del Mapa Geológico de España.* **Cavernas y simas de España, por D. Gabriel Puig y Larraz. Tom. XXI, págs. 316 y 317**

Tornárem arrera pera després seguir per la esquerra en direcció al S. en que continúa la caverna ab escasses estalactites, algunes de regular gruix, y ab gran rocám despres del sostre; y ab fortes pendents á cada portalada sostinguda per columnes estalacmítiques d' un gruix de 30 cm. que hi ha en altres dos cambras, com se pot veurer per l' adjunt perfil (1), essent en la última en abundó las incrustacions calcáreas qu'

hi ha en el sol, com molt bê diuhen en Mallada (2) y en Puig (3) com tambè Mossen Font (4).

Mes, á l' esquerra d' aqueix gran munt de pedras que forman com una sola massa, oviri un petit forat que després de una forta pendent donava entrada á una avant-sala d' un altre

(1) Aqueix perfil el dech á la co'aboració de mon apreciable amich en Ramón Gimbert, que ha sapigut interpretar mas indicacions d' una manera molt acertada.

(2) *Boletín de la Comisión del Mapa Geológico de España.* Reconocimiento geográfico y geológico de la provincia de Tarragona, por L. Mallada. Tom. XVI, pág. 37.

(3) Obra ja citada.

(4) Catálech espateológich, per Mossen N. Font, Pbre.

cambra reduhida, á quina per entrarhi vareix fer malbè algunes primes estalactites que quasibè formavan columnes y que de poch ja taucavan el petit forat qu' hi dòna entrada; d' aquí ja no 's podía anar tampoch mes avant, essent abundant l' aygua qu' hi traspúa.

Aqueixes dugues cavitats pera mi encar no havian sigut visitades, no solsament perque no las he trovat en cap descripció, com també per no haverhi en el net y llis sol cap taca de cera, ja que en las cavitats anteriors n' hi ha en abundó, com també el presentar el sostre una gran regularitat esta-

lactítica sense havernhi cap de trencada; mes al entrar en aqueixes un queda corprés enfront tanta arquitectura, al ensemps que una blancor per arreu al espleyar la vista s' observa en el sostre y no menys perque á la claror de la llum una lluisor diamantina s' emiteix per les gotetes d' aigua que hi ha en les puntes de les innombrables estalactites ó *merlets*, desprenentse, pera al cáurer ab llur *tach... tach...* trencar la soledat que allí regna.

Es de notar la forma de rosari que presentan aqueixes coves, per lo que seguint l' opinió més admesa d' entre 'ls

geólechs, aytals coves serviren pera escorrement de les aigues, en primer lloch perque en las dos cavitats baixes hi traspúa bastanta aigua al ensemps qu' están á un nivell més inferior qu' el llit de la torrentera, lo que vol dir que serveixen d' escurrement de ditas aigues torrencials; tambè ho confirma lo dit, perque aquesta cova no solsament es próxima al torrent, sino que pren llur direcció y está situada á un morro de la montanya, que potser n' es recort de la gorja que 's formá per la erosió de les aigues torrencials, les que per infiltració descalsaren la base de la montanya promoguentse un ensorrament molt pronunciat al N. E., qu' es la direcció del llit de les coves.

NOTE SUR UN FILON ARGENTIFERE

EXISTANT DANS LA ZONE MINIERE DE FALSET

(Tarragona)

Par Mr. Georges Delgado

Nombreux sont ceux qui partagent mon opinion et croient que l'avenir de l'Espagne est intimement associé á la richesse de son sol. Cette croyance est suffisamment confirmée par les stadistiques minières prises de 10 ans en arrière jusqu'á nos jours, et en comparant la situation d'alors (spécialement celle de Catalogne) avec la situation actuelle, on se rendra facilement compte des considérables progrés réalisés et des brillants résultats obtenus.

Bien des considérations se sont faites et pourraient se faire á ce point de vue mais aujourd'hui, je me limite á traiter du mineral d'argent natif dont un exemplaire á été par moi présenté á la dernière Session, lequel figurera désormais au musée de l'Institution.

Ce mineral d'argent natif provient de l'important district minier de Falset qui prend naissance des monts Pradés et longe en direction Sud jusqu'au delá des limites de Masroig.

C'est dans ce périmètre qu'existent les grandes concessions minières «Folch y Albiñana», «Coma, Clivillés y Clavell» et la mine «Balcoll» de Mr. Pedro Coll. Inutile de repèter ici la description géolo-minéralogique de la zone indiquée d'oú proviennent les riches rendements plombifères très avantageusement connus dans tous les marchés du pays et de l'etranger et qui font honneur aux capitaux Catalans engagés.

La mine «Balcoll» occupe le Centre des gîtes métalifères et sa richesse en galène est consèquente. Récemment. en effectuant des travaux de reconnaissance dans le puits N. 2 on á découvert á 6 mètres de sa superficie un beaux filon argentifère sur de 20 á 50 c/m d'épaisseur et 3 ½ de large, pouvant á simple vue aprécier sur les 50 mètres environ de sa longueur un rendement de 200 tonnes de mineral avec un 15 % d'argent natif.

L'analyse de 8 exemplaires contenant de 3 á 30 % d'argent á donné définitivement une moyenne de 12,427 %.

Par l'exemplaire donné á l'Institution, on pourra se rendre compte de la cristallisation filiforme du minéral traité, ainsi que de sa brillante couleur qui brunira avec le temps. Presque tout le filon découvert est identique á l'èchantillon présenté, c'est-á-dire sur quartz compact, soit en filaments capillaires, soit imitant des végétations.

Barcelone, le 6 Mai 1906.

EXCURSIONISME BOTANICH

PER EL DR. JOAN CADEVALL

(Acabament)

Totes aquestes plantes foren recullides prop del camí que baixant á Font Llebrera y atravessant la Cerdanya, conduheix á Puigcerdá, no permetentnos el temps plujós remontarnos als cims més alts, ahont es de creure 's trovarien coses noves

y á fe que tenía interés en buscarhi la *Potentilla multifida* L. que, procedent del Cadí, figura en lo herbari de Costa.

Emprenent la tornada y desfent les giragonses del camí rublert de pedruscam, arrivarem al vespre á Bagá en mitj d' una pluja desfeta.

Al dia següent, primer d' Agost, després d' havernos despedit del senyor Ecónom y d' altres sacerdots, tots molt ilustrats y deferents ab nosaltres, pujarem á la tartana que desde Guardiola devía conduhirnos á *Pobla de Lillet*, recorrent els 9 Km. de carretera apenes esplanada.

Abundan en aquest trajecte el *Cirsium ferox* DC., de gran talla, y el *Echinops sphaerocephalus* L., que s' exten per les conques del Llobregat y Bastareny, essent bastant més comú á Catalunya de lo que considerava Costa.

Al sortir de *La Pobla* per la part d' Orient, á la dreta de l' Arija, 's trova 'l *Laserpitium gallicum* L. y un *Peucedanum* iguals als de Berga y Montserrat que Costa, ab plaussibles reserves, considera var. β *italicum* Mill. del *P. officinale* L., pero que, á mon entendre y després de les degudes comparacions, no es més qu' una forma robusta del *P. stenocarpum* Boiss. et Reut.

Al día següent, vorejant el Llobregat, ens remontarem á Castellar de 'n Huch, veritable poble de pessebre, no sens admirar avans la superba fábrica de ciments aixecada per capitalistes barcelonins al Clot del Moro.

Poques novetats trovarem durant aquesta marxa, puig la flora d' aquesta vall ofereix gran semblansa ab la de Ribas, qu' he visitat moltes vegades. Solzament á Sant Vicents de Rus, que 's trova á mitj camí, hi abunda la *Lactuca virosa* L., trovantshi tambè 'l *Lathyrus cirrosus* Ser., y poch mes amunt la *Polygala vulgaris* L., subsp. β *comosa* Schk., citada á la vessant francesa, pero no á Catalunya.

Per miracle arrivarem á Castellar al bell punt qu' esclatava una pedregada que 'ns sitiá quatre hores á la fonda, transcorregudes les quals visitarem, sota de un sol esplendit, els voltants de la població, recullint el *Medicago suffruticosa*

Ram., var. *glaber* Costa., que tambè 's trova á Bagá y Ribas, la *Gentiana cruciata* L., la *Nepeta latifolia* L., var. *violacea* Lamk., abundantíssima pe'ls marges y una porció d' *Hieraciums* que junts ab los recullits durant totes les excursions foren remesos als especialistes Gautier y Arvet-Tonvet, pera llur determinació.

Al día següent descansarem revisant y enllestint la colecció, objecte de tantes fatigues, y realisada en totes sas parts l' excursió que 'ns haviam proposat, regressarem lo dia 5 de Agost á Tarrassa, desitjosos de rependre l' any vinent exploracions tan agradoses que, per les novetats descubertes, feren naixer en nosaltres afalagadores esperanses.

Tres dies després, ó sia 'l 8 d'Agost, debers de companyerisme 'm cridaren á Barcelona, pera rebre, junt ab altres academichs, als nostres confrares de l' *Academia internacional de Geografía botánica* que, presidits per l' illustre Mr. Leveillé, venien á tancar en lo Saló d' Actes de nostra Corporació, la sessió que, oberta á Perpinyá, anaren celebrant tot herboritzant pe 'ls Pirineus.

Durant les curtes visites que ab ells ferem pels voltants de la Ciutat, tinguerem la fortuna de trovar sota Montjuich, á més de les especies de nostre litoral, com son: *Cakile maritima* Scop., *Silene nicaeensis* All., *Ononis ramosissima* Desf., *Inula crithmoides* L., *Scolymus hispanicus* L., *Convolvulus soldanella* L., *Stachys Maritima* L., *Passerina hirsuta* L., *Pancratium maritimum* L., *Cyperus schœnoides* Gris., *Crypsis aculeatus* Ait. *Panicum repens*, etc., etc., l' *Heliotropium curassavicum* L., solzament citat á Cartagena, y l' *Elodea canadensis* Rich., nova pera Espanya, ademés de la *Calamintha officinalis*, var. *nepetoides* Costa, trovada al Tibidabo.

Finalment, lo dia 17 de Septembre repetirem ab el Dr. Sallent l' excursió á Montserrat, ahont forem galantment rebuts per nostre compatrici P. Adeodat Marcet, ben conegut pe'ls sèus treballs sobre la *Flora Montserratina*. Nostre principal objecte era recullir prop de Sant Jeroni la varietat *lychnitis* del *Hieracium pyrenaicum* Jord., reclamada per Gautier, y

escorcollar el canal que desde 'l cim y ab violenta y abrupta pendent conduheix á Santa Cecilia.

A pesar de que 'l sol apenes hi entra en tot el dia, la vegetació estava bastant passada. Al extrem superior, culiirem el *Peucedanum stenocarpum* Boiss. et Reut., y ja endinzats en l' afrau, poguerem encara admirar alguns exemplars gegantins de *Taxus baccata* L. La *Saxifraga catalaunica* Bois. et Reut., el *Bupleurum pyrenaeum* Gou. y la *Campanula Bolosii* Vay., mes ó menys passades, ocupaven les parts inaccessibles de les roques, mentres que al peu de les mateixes apareixía fresca y sense flor ni fruyt la *Valeriana montana* L.

Arrivats al cim, ens vejerem contrariats per un pluvisqueig qu' ens obligá a extendre 'ls paraygues. Aixis y tot no deixarem d' explorar aquells llochs pedregosos, examinant minuciosament la munió de plantes qu' hi florien. Prompte descubrí per les roques la *Kernera saxatilis* Rchb., la *Silene saxifraga* L., γ *viscidula* Giraud, nova pera Espanya, la *Gypsophila repens* L., referida al Pirineu central per Costa, l' *Alsine mucronata* L. ab reminiscencies de l' *A. Jacquini* Koch, idéntica á la que 's trova á les parets del Santuari de Nuria y apreciada pe'ls autors de diferent manera, l' *A ciliata* L., únicament trovada á la Maladetta y Port de Viella, la *Valeriana globulariaefolia* Ram., bastant rara á Catalunya, l' *Anemone alpina* L. ja passada y ab verdadera abundancia la *Potentilla alchemilloides* Lop.

En les roques baixes estaven morintse les últimes flors morades de la preciosa *Saxifraga media* Gou., mentres que 'n les mes enlayrades y inaccessibles penjaven els hermosíssims rahims blanchs de la *S. longifolia* Lap., compartint ab la *Campanula speciosa* Pourr. y la *Ramondia pyrenaica* Rich. l' adorno de l' emmarletada singlera.

Entre l' herba abundaven la *Draba aizoides* L. y l' *Androsace villosa* L., ja passades, l' *Ononis striata* Gou. y l' *O. Cenisia* L. y la *Scutellaria alpina* L., que l' any anterior cullí á Nuria, y en abundancia l' *Arctostaphylos officinalis* Wimm., *Crepis albida* Vill. y la *Veronica fruticulosa* L. de flors blanquinoses.

Sortint de Santa Cicilia cap al Monastir, me cridá l' atenció una gramínea qu' hi havía sobre la carretera, la qual resultá ser la *Lasiagrostis Calamagrostis* Link., trovada alguns días avans á Bagá, no incluida fins avuy en la Flora montserratina.

Aqueix es el resumen de les excursións del present any que, escrit depressa y descusit, puch oferir als meus amichs de la *Institució Catalana* d' *Historia Natural.* La feina ha sigut queicom profitosa; mes com diu mon amich Pujol, el camp es molt extens y els conreuadors escassos, y quan per mes dissort aquestos porten sobre lo pes dels anys y del travall y no veuen tant aprop com voldríen als continuadors d' aquesta tasca, cal redoblar la activitat pera avansar lo mes possible la obra de cultura comensada.

Llista d' especies que se citen

Aconitum Lycoctonum. IV.
— Napellus. IV.
Adonis aestivalis III.
Agrostis alpina IV.
5 Aira media III Vid. Deschampsia m.
Æthusa Cynapium. V.
Alkanna tinctoria II.
Alsine ciliata V
— Jacquini V.
10 — mucronata V.
Alyssum campestre III.
Anagallis III.
Androsace villosa V.
Anemone alpina V.
15 Anthyllis montana IV.
— cytisoides II.
Antirrhinum molle IV.
Arctostaphylos officinalis V.
Arenaria grandiflora IV.
20 — conimbricensis II.
— Loscosii II.
— modesta II.
— tetraquetra IV.
— β. pyrenaica.
25 — γ granatensis.
— Querioides IV.
Aristolochia longa III.
Artemisia camphorata V.
Asperugo procumbens IV.
30 Asphodelus albus II.
Asplenium septentrionale IV.
Asteriscus aquaticus III.
— β pygmaea.
Berberis vulgaris IV.
35 Biserrula Pelecinus II.
Bupleurum falcatum V.
— γ petiolare.
— ε angustifolium.
— pyrenaeum V.
40 — rotundifolium IV.
Cakile maritima V.
Calamintha officinalis V.
— var. nepetoides.
Campanula Bolosii V.
45 — speciosa IV, V.
Carex hirta IV.
— Linkii II.
— Mairii II.
— olbiensis II.
50 — praecox IV.
— silvatica II.
Caucalis leptophylla IV.
Centaurea intybacea II.

Centaurea leucophaea V.
55 — ochrolopha.
— *Cadevallii* nov. sp.
— Petteri IV.
— ornata III.
— var. tenuifolia.
60 Cerasus Mahaleb V.
Cheilanthes odora IV.
Cirsium ferox V.
Clematis recta III.
Conium maculatum IV.
65 Convolvulus Soldanella V.
Coronilla minima II.
— β australis.
— montana II.
Costia cristata III.
70 — V. Eremopyrum cr.
Crepis albida V.
Crypsis aculeatus V.
Cynoglossum montanum IV.
73-74 Cyperus Schœnoides V.
Deschampsia media III.
Vid. Aira m.[a]
Diplotaxis Barrelieri III.
— viminea IV.
Dorycnium suffruticosum IV.
80 Echinops sphaerocephalus V.
Echium italicum III.
Elodea Canadensis V.
Eremopyrum cristatum III.
V. Costia crist.[a]
Erinus alpinus IV.
85 — var. typicus.
— γ hirsutus.
Erodium macradenum III.
Eruca sativa II, III.
Eryngium Bourgati IV.
90 — campestre III.
Euphorbia Gerardiana II.
Filago germanica II.
Fumana procumbens III, IV.
— Spachii III.
95 — β ericoides
Fumaria calcarata nov. sp. II.
— micrantha vel.
— densiflora II.
— muralis, f.[a] confusa II.
100 — Thuretii II.

Galium fruticescens III.
— var. aciphyllum
— Mollugo.
— subsp. elatum IV.
105 — pumilum IV
— subsp. pusillum.
— saccharatum II.
Genista candicans II
— cruciata V.
110 Geranium pusillum III.
— sanguineum II
Glaucium corniculatum II, III.
— β aurantiacum.
— subv. tricolor.
Glyceria fluitans IV.
115 Gypsophila repens
Haplophyllum hispanicum
— var. pubescens.
Hedysarum humile II.
Helianthemum angustipetalum
nov. sp. IV.
120 — canum III.
— hirtum II.
— pulverulentum V.
— salicifolium III.
125 — virgatum III.
— β ciliatum.
Helodea V. Elodea.
Heliotropium curassavicum V.
130 Hieracium pyrenaicum V.
— v. Lychnitis.
Iberis pinnata III.
Inula crithmoides
— helenioides.
135 var. bracteosa.
Juniperus Mariana nov. sp. IV.
Kelleria cristata IV.
Kernera saxatilis V
Lactuca perennis III.
140 — virosa V.
Laserpitium gallicum V.
Lasiagrostis Calamagrostis V.
Lathyrus Nissolia II.
— cirrosus V.
145 Lavandula vera
— latifolia IV
Linaria origanifolia V.
— Pelisseriana II

Linum gallicum III.
150 Linum suffruticosum III.
— subsp. salsoloides
viscosum V.
Lithospermum fruticosum II.
Lotus ornithopodioides II.
155 Malcolmia africana II.
Malva trifida III.
Marrubium Alysson III.
Matthiola tristis III.
Medicago depressa II
160 — marina II.
— littoralis II.
— suffruticosa.
— var. glaber.
Micromeria graeca II.
165 Molinia caerulea V.
Myricaria germanica III.
Nepeta lanceolata var.
pyrenaea, V.
— latifolia.
170 —var. violacea IV, V.
Onobrychis supina III.
Ononis Cenisia V.
— ramosissima V.
— striata IV, V.
175 Onosma echioides IV.
Origanum vulgare
— var. prismaticum IV.
Orlaya maritima II.
Ornithogalum narbonense III.
180 Orobanche amethystea III.
— Hederae IV.
— Santolinae IV.
— Cruenta IV.
— β citrina.
185 Orobus vernus V.
Pancratium maritimum V.
Panicum repens V.
Papaver Argemone II.
— dubium IV.
— f.ª Lecoqii.
190 Paronychia argentea II.
Passerina annua V.
— hirsuta V.
Peucedanum officinale.
β italicum.
— f.ª del P. stenocarpum, V.
195 Peucedanum venetum IV.
Phalangium III.
Phleum asperum III.
— pratense III.
— β nodosum.
200 Phlomis Herba venti III, IV, V.
Phyteuma orbiculare IV.
Pinus uncinata IV.
Poa debilis IV.
— nemoralis
205 — α vulgaris IV.
Podospermum laciniatum III.
— β integrifolium.
Polygala calcarea II.
— vulgaris.
— subsp. comosa V.
210 Potentilla alchemilloides IV, V.
— multifida V.
Ramondia pyrenaica V.
Ranunculus bulbosus II.
— f.ª bulbifera.
— Sardous II.
— α genuinus.
215 — trichophyllus II, IV.
— f.ª Drouettii.
Reseda alba II.
— Arragonensis V.
— var. integrifolia.
— lutea III.
— ε Lecoqii.
220 — luteola III, V.
Rhamnus cathartica V.
— lycioides II.
— pumila IV.
Rhinantus major III.
— var. glaber.
225 Rosa gallica IV.
— pimpinellifolia.
— var. myriacantha.
Rumex bucephalophorus II.
Santolina Chamaecyparissus IV
230 — α incana IV.
Sarothamnus catalaunicus II.
Saxifraga catalaunica V.
— longifolia IV.
— media V.
235 Scolymus hispanicus V.

Scorzonera hirsuta III.
— macrocephala II.
Scutellaria alpina V.
Silene conica II.
240 — nicaeensis V.
— Saxifraga.
— γ viscidula V.
Spiraea Filipendula IV.
Stachys maritima V.
245 Tamarix gallica II.
— hispanica II.
Taxus baccata V.
Thapsia villosa III.
Thymelea Sanamunda IV.
— (Passerina) Daphne.
250 Thymus Chamaedrys.
— β vestitus IV.
Thymus Zygis III.
— vulgaris III.
Tordylium maximum III.
255 Torilis heterophylla IV.
Trifolium resupinatum II.
Valeriana globulariaefolia V.
— montana V.
— olitoria II.
260 Veronica fruticulosa.
Vicia pannonica II.
— pseudocracca II, III.
— cracca III.
— cordata III.
— sepium III.
— vartes. montana et vulgaris.
265. Viola (species) V.

Tarrassa Novembre de 1905.

OBRAS

y publicacións periódicas rebudas pera la Biblioteca

(Desde 'l día 21 de Mars al 30 d' Abril)

OBRAS

Cadevall y Diars, Dr. D. Juan.—*Notas fitogeográficas* (Mem. Real Ac. Cien. y Ar. de Bar.) (Donatiu de l' autor).

Dusmet y Alonso, José María.—*Los «Ápidos» de España. I Géneros: Melecta, Crocisa y Epeolus.—II Géneros: Caelioxys.* (Bol. R. Soc. Esp. Hist. Nat.) (Donatiu de l' autor).

Hidalgo, J. G.—*Descripción de los moluscos recogidos por la comisión científica enviada por el Gobierno español á la América meridional.* (Cambi)

» » —*Estudios preliminares sobre la Fauna malacológica de las Islas Filipinas.*—Texto. Tomo I, fasc. I; tomo II, fasc. I.—Atlas, fasc. I. (Cambi)

» » —*Estudios preliminares sobre los moluscos marinos de España, Portugal é Islas Baleares.* (Cambi)

Sagarra, Ferrán de.—*Descubriments arqueológichs de Puig-Castellar.*—(Bol. R. Ac. Bue. Letr. Bar.) (Donatiu de l' autor).

PUBLICACIÓNS PERIÓDICAS

Annual Report of the Smithsonian Institution. 1904 U. S. National Museum. (Washington 1906).

Atti della Reale Accademia dei Lincei.—Vol. XV, 1.er sem., fasc. 5 y 6.

Boletín del Instituto Geológico de México.—Núm. 21.

Bolletino delle sedute della Accademia Gioenia di Sciense Naturali in Catania.—Fasc. LXXXVII

Broteria.—Vol. V, fasc. II.

Bulletin de la Société d' etudes scientifiques de l' Aude.—Tomes XIII y XIV.

Bulletin du Musèe Oceanographique de Monaco.—Núms. 69, 70 y 71.

Bulletin of United States Geological Survey.—Núms. 234 á 240, 242 á 246, 248 á 250, 252, 254, 257 á 262, 264.

El Colmenero Español.—Núm. 172.

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Núm. 427.

Profesional Paper of United States Geological Survey.—Núms. 29 á 33 y 39.

Revista de la Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales de Madrid.—Tomo III, núms. 1 á 5.

Sessào commemorativa pela Academia Real das Sciencias de Lisboa em el tricentenario de la primera ediçao de D. Quijote de la Mancha.

The Canadian Entomologist.—Vol. XXXVIII, núm. 4.

Water-Supply and Irrigátion Paper of United States Geological Survey.—Núms. 99, 100, 103, 105 á 122, 124, 126, 128 y 132.

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO

(Desde el día 11 de Mars fins al 30 d' Abril de 1906).

GEOLOGÍA

Minerals

Olivino.—Canet d' Adri.—Donatiu de D. Joan Rosals y Corretjer.

Baritina crestada.—Caldas de Malavella.—Donatiu de D. Joan Rosals y Corretjer

L' Institució queda molt agrahida als senyors donants per llurs donatius.

Tip. La Hormiga de Oro—Barcelona

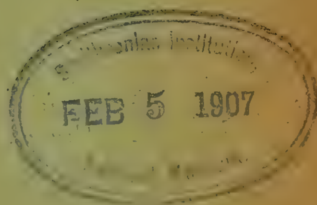
Segona época. Any 3.er—Núm. 6 Juny 1906

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Julióol, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2'50 ptas.	5 ptas.
	5- 8 »	5 »	10 »
	8-16 »	10 »	20 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradis, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
(CONST. FID CATH. c. IV).

JUNY, 1906 — VOL. VI. (2.ª ÉPOCA, ANY 3.er) — NÚM. 6

SECCIÓ OFICIAL

Sessió del 6 de maig de 1906

Presidencia de D. Joseph M.ª Bofill y Pichot

—A les 11 hores y 10 minuts comensa la sessió.

—Es llegeix l' acta de la sessió anterior qu' es aprovada per unanimitat.

El senyor Secretari dòna compte dels acords presos en las derreras sessións de Junta Directiva.

COMUNICACIÓNS.—El senyor Delgado dona compte de la mort del sabi francés Mr. Pierre Curie ocorreguda darrerament á París, y proposa ab aytal motiu que l' Institució s' adhereixi á las manifestacións de pesam qu' el mon científich fa á sa viuda, dirigint ab aquest sentit un ofici á dita senyora. S' aprová per unanimitat l' idea, llegint l' esmentat senyor aquell document, que s' acordá enviarlo tot seguit.

El mateix senyor presenta un hermós exemplar de plata nativa procedent de Falset (Tarragona) del qu' en fa donatiu per el museo institucional y sobre el que llegeix una curta é interessant nota.

—Mossen Norbert Font, dona lectura á una nota del consoci Sr. Faura y Sans, titolada «Excursions al Vendrell.» Es un estudi molt complert del terreno Miocenich qu' es troba

en aquella comarca, ressenyant algunas excursions y anotant els fossils recullits y que senyalan la presencia en aquella encontrada dels pisos Burdigaliá, Helveciá y Albiá.

—El senyor Ferrer y Vert llegeix una «Nota sobre las especies del género *Erebia* trobadas á Catalunya» citantse algunas de novas per la regió.

—El senyor President inicia la discusió sobre las *Cicindelas* de Catalunya (segons proposá en la sessió de Junta Directiva del 3 d' Abril) y al efecte presenta els exemplars que de dita familia de coleópters reuniren ell y el malograt consoci senyor Antiga, llegintne la llista, axís con la de las que figuran en las coleccions d' en Müller y en Martorell.

Sobre aquest assumpto el Sr. Ferrer y Dalmau (E.) llegeix un treball en el que fa extensas consideracions sobre las lleis de classificació seguidas en aquest ordre d' insectes y relacionant lo mateix ab la disposició de las tacas baix un punt de vista general. Passa tot seguit tractant particularment de la *Cicindela campestris*, á enumerar las varietats y rassas de dita especie citadas á Catalunya, duptant d' algunas y reconeguent l' existencia d' altres.

Intervé el Sr. Ferrer y Vert pera demostrar l' erronea suposició al duptar es trobi á Catalunya la varietat *maroccana* de la *C. campestris* ja que ha pogut constatar plenament sa presencia en moltíssims exemplars com n' ha agafat y que ha comparat ab varis procedents del Marroc; axó á mes de esser ja de sobras coneguda per entomólechs tan autorisats com en Müller, Antiga, Cuni, Bofill y altres. També demostrá l' existencia á Catalunya de la v. *nigrita* de quina troballa dupta el Sr. Ferrer y Dalmau per esser varietat propia de Córcega, ab lo que demostra el Sr. Ferrer que aquesta rahó no es de cap valor ja qu' está plenament demostrat que insectes de llochs molt llunyans son també indígenas.

Rectifica el Sr. Ferrer y Dalmau intervengüent el senyor Mas de Xaxars que abunda en las teorías expostas pe'l senyor Ferrer y Vert.

Vist lo avansat de l' hora el Sr. President proposa suspendre la discusió per continuarla en un altre sessió y aixecar aquesta, lo que efectuá á las 12 y 50 minuts.

HISTORIA D' UNA PARELLA DE *BECHS DE CORAL*

(ESTRELDA CINEREA)

POSADA EN LLIBERTAT EN EL POBLE DE TEYÁ

PER D. JACINTO BARRERA Y ARENAS

A primers de Setembre del passat any de 1904 comparegué n' el jardí de casa, ahont hi tinch una gran aucellera poblada d' aucells tropicals, un *blauhet (Estrelda phoenicoptis)* procedent del Senegal y escapat dos setmanas abáns d' una casa distant 300 metres de la mèva. Aquest aucell, no sols había tingut que buscarse la vida per los camps del poble durant los quinze días que gosaba de llibertat, sinó que ademés había sabut lliurarse de la persecució de sos naturals enemichs. Semblant aventura va ferme concebir l' idea de que potser, tant ell com sos congéneres, podrían aclimatarse á Teyá y criarhi, en companyía del gafarró, verdum y cadernera, aumentnnt aixís la fauna ornitológica del pays. No 'm preocupaban las baixas temperaturas de l' hivern, puig que había observat que los de l' aucellera soportaban mòlt bè, sense sufrirne gens ni miça, no sols dels frets, sinó fins de las fortas tramontanas d' aqueixa crua estació, y axó que dita aucellera está tan desabrigada y tan mal orientada que mòlts días al matí trovaba glassada l' aygua de l' estany d' ahont beuhen y en el que 's banyan. N' obstant, per assegurar més lo resultat, vaig esperar fer l' ensaig d' aclimatació per la primavera, y mentres tant á fi de que no s' esbarriés l' esmentat *blauhet*, vaig posarli panís en un platet colocat al peu de l' aucellera, del que venía á menjar tots els días.

A últims de Mars, quan la temperatura mitja había ja pujat á 15°, vaig créurer arribada la oportunitat de fer l' ensaig. Al efecte, váreig posar en llibertat 10 parellas de diferentas especies de *bengalins*, entre las que ni había una de *bechs de coral*, qu' es de la qu' en faré l' historia en aquesta nota.

A fí de que no s' esbarriessin las parellas esmentadas y de

facilitar en lo possible l' alimentació de las crías, vaig procurar que may faltés panís en el sobredit platet colocat al peu de l' aucellera. Els *bechs de coral* durant los primers días anaban sempre junts, y junts venían á menjar; aixó 'm demostraba qu' estaban aparellats, pero com transcorregut algún temps vinguessin per separat, vaig presumir qu' estaban fent lo níu ó que ja covaban. Aixís va esser en efecte, ja que al cap d' un mes y mitj d' haberlos donat la llibertat, ó sía á primers de Maig, un noy me va portar un níu qu' ell creya de ratas, pero que un cop examinat vaig compendrer qu' era dels *bechs de coral;* níu que contenía dintre cinch ous blanchs ab l' ancellet ja format. Lo tal níu construhit sobre una groixuda branca de garrofer, tan inclinada que casi bè era horizontal, constaba de dos habitacións, l' una en forma de meló ab un petit forat mòlt dissimulat á la part de baix d' un dels extrems, qu' era la que contenía els ous; l' altre, de forma d' un níu ordinari obert per sobre, colocat sobre la primera en la part oposada á l' abertura, no contenía res dintre.

Lo níu cobert presentaba la notable particularitat de que tenía encastats al demunt varis trossos d' excrements d' animals, que feyan mòlta fetor (1). Els materials de qu' estaba construhit eran brins de fenás *(brachipodium ramossum)*, gramínea propia de la estació y mòlt abundant en els marges.

Esguerrada aquesta cría ne comensaren un' altre, lo qual níu no vaig trobar, pero á primers de Juliol compareixeren los pares ab un fill mòlt bonich, que als pochs días ja 's prenía 'l menjar. Al cap d' unas dos setmanas va desapareixer lo fill, no havent sabut may més res d' ell. Los pares feren un tercer níu, que colocaren sobre terra al peu d' un marge dintre una mata d' avellaners. Aquest níu, enterament igual al del garrofer, pero construhit ab brins de *Eragrostris megas-*

---

(1) Lo Dr. Russ en la sèva *Monografía dels aucells exótichs engabiats*, diu que los sèus *bechs de coral* incrustaban llurs níus ab petxinetes, trossos d' os de cipia y esclobias d' ou, qu' ell creya ho feyan per adornarlos.

tachie, lo abandonaren desprès d' haberhi fet los ous; la causa que 'ls obligá á deixarlo me quedá desconeguda.

Algúns temps desprès á primers de Setembre desapareixé lo mascle, y habent quedat viuda la famella li váreig donar un nou company que treguí de l' aucellera. Inmediatament se posaren á fer níu, que colocaren tambè á terra, al peu d' un marge, pero dintre una mata de geranis (*pelargonium*). Quan ja hi había dos ous va desapareixer la famella, probablement agafada per algún gat. Alashoras váreig agafar lo mascle y lo torní á l' aucellera. Las crías de las demés parellas, que com he dit eran en nombre de 10, me donaren tan mal ó pitjor resultat que la dels bechs de coral. D' aquells no vaig veurer més prole que un fill dels ventres-taronja (*Estrelda subflava*), que tambè va compareixer als 15 días, y dos fills dels mandarins (*Amadina castanotis*), que al cap de un mes de volar sempre junts pe'l jardí, separats ja de sos pares ne desaparesquí un, probablement víctima tambè d' un gat.

Tot aixó y el veurer que sols quedaban cinch individuos de l' aplech d' aucells que había posat en llibertat me determiná agafarlos y ficarlos á l' aucellera.

Com se veu, els ensaigs d' aclimatació que vaig posar en práctica fracassaren complertament. ¿Quína va esser la causa? Desde ja no 's pot atribuhir á la falta de menjar, ja que las parellas podían disposar sempre que volguessin del panís que jo 'ls suministraba, com tambè de llavors tendres d' herbas y d' insectes, mòlt abundants uns y altres en aquella estació. La veritable causa en el mèu entendrer l' hem de buscar en sos enemichs, ocupant entre ells el primer lloch lo gat doméstich. Els aucells del pays quan tenen la cría petita, ja siga en lo níu, ja trescant pe'ls arbres ó bardissas, vigilan mòlt á n' aquest diminut tigre, considerantlo ab rahó com l' enemich més temible pera la sèva prole: sempre que 'l veuhen prop de sos fills, procuran hostigarlo per tots els medis qu' están á son alcáns, fins á ferlo fugir. Es curiós y fins distret contemplar las tretas de que 's valen per conseguirho. Las aurenetas ab lleuger vol li passan disparadas com una llensadora pera sobre son cap, fent un xisclet al

mateix temps que li pegan un cop d' ala; las tayaretas de bardissa procuran amohinarlo ab son monóton tré, tré, tré, y si no ho consegueixen ab aixó y creuhen que lo perill es inminent, s' arrossegan per terra fingintse feridas, allunyant d' aquesta manera lo gat del lloch ahont hi tenen els petits; los pardals ab lo sèu sorollós treu, treu, treu, mouhen tal xibarri que tot ser que tè orellas surt á veurer qué hi ha y lo gat avergonyit s' escorra; los verdums y gafarrons ab son planyider tiuit, tiuit, demanan assistencia dels demés, fins que per últim el gat mitj aturdit per semblant esbalot y tement esser denunciat á sos enemichs per tal cridoria, determina retirarse, quedant als pochs moments en pau tot lo voral. Donchs bè, després d' observar aquest quadro, un queda sorprés al veurer que 'ls aucells tropicals se 'l miran y contemplan ab la major indiferencia, movent més aviat sa curiositat que no infundintlos cap temor. Y no es que 'ls falti instint ó que no tinguin enemichs y tant ó més temibles en lo sèu pays, á judicar per la forma y altres circunstancias de son níu; pero aquestos enemichs serán de mena mòlt distinta dels del nostre. A Teyá cap aucell fa lo níu cobert, perque no hi ha cap necessitat; los tropicals l' hi fan tots y ab l' entrada tan dissimulada que jo mateix, després d' haberlo examinat ab mòlta detenció, tenintlo entre mas mans, un níu abandonat de bechs de coral, vaig creurer qu' era una bola macissa d' herba, fins que la cayguda d' un ou me tregué d' aquest error, descubrintme lo forat d' entrada naturalment clos. Cap aucell del pays encasta excrements sobre son níu, y els bechs de coral hem vist que ho fan, y sens dupte ho farán, no per adornarlo, com creu lo Dr. Russ, sinó per allunyar ab sa mala olor, els monos, gats selvatjes, mustelas, ratas y altres animals de olfat fí. El fer los bechs de coral lo níu doble, tindrá segurament per objecte despistar á sos enemichs, que fixantse en l' habitació de sobre, única visible per estar destapada, creurán que la maynada ja ha volat, quan en realitat está bèn recullida en la de sota.

Si hagués sigut possible penetrar dintre de l' imaginació dels bechs de coral quan acompanyaban la cría vigilantla de pòr

que fos presa de sos enemichs, de segur que haguerem vist lo quadro representant lo sens fí d' animals de tota mena que saqueixen los frondosos boscos de las regións intertropicals; y aixó tal vegada mentres contemplaban sense cap mena de cuydado l' hipócrita animal que passejantse tot xano, xano, ó bè fent l' adormit espera que la presa se li atansi pera d' un bot saltarli á sobre, clavarli las unglas y escanyarla d' una mossegada.

Veus'aquí, á mon judici, la causa principal del fracás obtingut en los ensaigs d' aclimatació que vareig fer.

NOTA SOBRE LA PRESENCIA DE LA *EPIDOTA* EN EL TIBIDABO

PER D. N. FONT Y SAGUÉ, PBRE.

El proper macís del Tibidabo ens es ja prou conegut pe 'ls importants minerals y roques que conté d' orígen metamórfich la major part. A n' els ja citats á n' aquestes mateixes planes ens hi cal afegir avuy la Epidota, que 's trova en relativa abundancia, encar que en fibres de petit tamany y color desde un vert clar á un vert quasi negre, en la regió compresa desde la vía del Funicular y 'l Manicomi de Nova Bethlem, qu' es precisament hont el metamorfisme 's presenta més caracterisat ab els potents filóns de Granatita ab hermosos granats cristallisats, y 'ls no menys importants de Anfibolita. Abdúes roques formen una potenta capa denticular entre les pissarres maclíferes. La Epidota 's troba en primer lloch en la fara de la formació, formant la Anfibolita verda barrejada ab gran cantitat de quars, qu' es com se troba en la pedrera de més amunt de Bellesguart, prop del fons del torrent de Bethlém.

Més amunt la Anfibolita no es de Epidota, sino de Horn-

blenda y á n' aquí predomina ja més la Granatita barrejada ab hermosos cristalls de Vesubiana, y prop d' aquesta formació y fins dintre mateix d' ella es hont se troban els cristalls aciculars de Epidota, en els petits filonets de quars, pegmatita y calissa que la atravessen. Dies passats, acompanyant els alumnes de la classe de Geología catalana per aquells indrets, ne recollirem en bastanta quantitat.

Mars, 1906.

SOBRE EL «PYRETHRUM HISPANICUM» DE WILLKOMM

POR D. CARLOS PAU

Uno de los autores del *Prodromus Floræ Hispaniæ* en el tomo 2.° y página 98 (1870) creó este nombre específico con el fin de agrupar varias formas conocidas (no todas) de este polimorfo tipo: pero con mucha anterioridad á Wilkomm, otros autores dieron nombres á las formas, como puede verse en Miller (*The Gardener's Dictionary:* 1768), Asso (*Synopsis stirpium indigenarum Aragoniæ:* 1779), Cavanilles (*Descripción de las plantas:* 1801), Pourret (ap. Willdenow *Species plantarum:* 1800), Hoffmanseg y Link. (*Flore portugaise:* 1809-40), Lagasca (*Variedades:* 1805), Candolle (*Prodromus syst. nat. regni veget:.* 1837), Boissier (*Voyage botanique:* 1839-45), Boissier y Reuter (*Dignoses pl. novarum hispanicarum:* 1842) y Gay (ap. Blanco pl. exs.: 1850).

Este tipo es uno de los más polimorfos que conozco en el Reino vegetal, y á mi entender no puede considerarse más que como sub-especie del *P. alpinum* (L) W.; según los treinta y dos pliegos de mi colección procedentes de otras tantas y diversas localidades españolas, y en donde apenas percibo afinidades morfológicas para agrupar bajo una misma *formæ*

dos pliegos de regiones diferentes, así se trate de cantones próximos.

PYRETHRUM PALLIDUM (Mill.) Pau.—*Chrysanthemum pallidum* Mill. Gard. Dict. ed. 8, n.° 12 (1768).—*Pyrethrum pulverulentum* Lag. varied. p. 40 (1805); genera et species, pág. 30 (1816).—*P. hispanicum* δ *pinnatifidum* α *pulverulentum* Willk. prodr. II, p. 98 (1870).

Esta forma, que debe tomarse como típica (α *genuinum* Pau), tanto por ser la más general y frecuente, como por su antigüedad, varia:

I.—*Leucoglossum.*—Ligulæ albæ, basi vel ad medium propœ luteolæ.

II.—*Xanthoglossum.*—Ligulæ sulphureæ, ad formam *aragonensem* (*P. sulphureum* B. y R. p. p.).

Habita en las cercanías de Madrid (Miller) y Chamartin (Lagasca).—Frecuente en ambas Castillas y Aragon.

Observaciones

Al tipo le ponen algunos autores (Candolle, Nyman, Willkom, Mariz) como sinónimo «*Chrysanthemum pallidum*» Lag. variedades: pero es porque no se fijaron en las correcciones del mismo Lagasca de la página 128 en donde dice: «CHRYSANTHEMUM *pallidum*, debe leerse *Chrysanthemum pallidum* porque es un sinónimo del *Pyrethrum pulverulentum.*» Y realmente, tanto Miller como Lagasca dieron como sinónimo «*Chr. pallidum minimis imisque foliis incisis, superioribus integris et capillaribus*» Barr. ic. 421. Y lo mismo Miller en la aclaración á la duodécima especie *pallidum*, que Lagasca, consignaron como localidad clásica las cercanías de Madrid.

Persoon, *Synopsis pl.* II, 461, dice «Barelli ic. á Linneo etiam ad Ch. pectinatum allegatum est.»

Linneo si citó las estampas de Barellier no mentó para nada la figura 421, así es que no me explico satisfactoriamente el motivo que tuvo Candolle, *prodr.* VI, 49, n.° 19, para añadir tras del *Ch. pectinatum* Linn. sp. 1255 «(excl. Barr. syn.)» cuando Linneo, si citó la estampa no. 457, lo hizo con duda,

y para darnos una idea de las flores y hábito de la especie; como sucede con la cita del n.° 422, de la misma obra de Barrelier, que la trajo á cuento para expresar gráficamente el caracter de las hojas.

La variedad *genuinum* varia por las escamas de las cabezuelas canescentes ó lampiñas (ejemplares de la Sierra de Albarracin); margen angostamente marginado y de color pardusco, ó bordes negruzcos y más anchos. Planta umilde en sitios elevados, pero con tendencia á la variedad *cuneatum* en las Sierras de Jabalambre y de Albarracin, constituyendo la variedad *Assoi (Chrys. alpinum.* Asso Synopsis p. 123*)*, como diré más adelante.

La planta de Sierra Mariola trae hojas del tipo, pero las escamas lampiñas y lígulas azufradas son de *aragonense*. Esta misma forma, con escamas pálidas y muy brevemente bordeadas de color terroso existe en Blancas (Teruel) recogida por Almagro.

En la Sierra de Guadarrama existen variaciones muy parecidas á estas de Sierra Mariola y Blancas, pero las hojas las llevan á la variedad *alpinum* B. R.=*versicolor* Wilk. Por estos motivos creemos que el *P. sulphureum* B. et R. abarca formas del *pulverulentum, versicolor* y *aragonense*. Así es que Lange (ap. Willkomm *Supplem.* p. 85) nos dió estas formas de Guadarrama (hojas de *versicolor* y lígulas de *aragonense*) por *P. radícans* Cav., que es propio de Sierra Nevada; y Porta y Rigo (*Vegetabilia in itinere iberico austro-orientali*, pág. 35) Willkomm, *suppl.* l. c., como *P. sulphureum* B. et R. la planta de Sierra Mariola.

β VIRESCENS Pau.—*P. pulverulentum* var. *virescens* Pau ad Assoc. Pyr. (1905-06) —Virens, lamina foliorum spthulato-linearis, elongata. Formæ duæ:

I. *Leucoglossum.*—Solamente en el monte de Sta. Bárbara de Pina (Sierra de Pina: Valencia). Ligulæ candidæ.

II. *Xanthoglossum.* — Ligulæ aureolæ.—«Tenensia» de Candiel; Sierra de Espadan.

Observaciones

Esta variedad, propia de la cordillera de Espadan fué comunicada á Lauge, que me la devolvió bajo *Pyrethrum sulphureum* B. et R.; y así mismo apareció en mis *Notas botánicas* y en el *Supplementum* de Willkomm, la muestra recogida por el colector Reverdion.

Efectivamente; es muy parecida al *P. aragonense* Asso! (sec. pl. in loco classico à clariss. amico B. Vicioso lecta): pero atendiendo á las lacinias foliares se ve que en la planta de Espadan son pectinado-pinatifidas, lacinias en gran número; cuando en el *aragonense* son trífidas ó quiquífidas únicamente en el ápice.

Es de notar que la forma *leucoglossum* está localizada en el monte de Santa Bárbara de Pina, y llama la atención del viajero, cuando al descender por sus laderas orientales y llegar á la Tenencía, aparece el *xanthoglossum* sin transición perceptible, sin cambiar el terreno ni la selva.

En Calatayud (entre Alpartir y Consuenda; 14 Abril 1895: Aguilar legit sub n.° 741) existe otra forma leucoglossa; pero diferente por el borde de las escamas, más anchamente escarioso y de color oscuro (f.ª *bilbilitana).*

γ.) Aragonense (Asso) Pau.—*Chrysanthemum aragonense* Asso syn. p. 123, tab. 123, F. 3 (1779) (*).—*Chr. Bocconi* Pourr. ap. Willd. sp. pl. III, 2159 (1800).—*P. Bocconi* W. l. c.—*P. sulphureum* B. et R. diagnoses, p. 17 (1842).—*P. hispanicum* b. *laciniatum* γ. sulphureum Willk. prodr. III, 98 (1870).

I. *xanthoglossum.*—Sierra de Villarroya (Asso; B. Vicioso; l. class.) y Sierra de Albarracín.

En el Puerto de Guadarrama (Lomax: 6 Junio 1893) una variación con cabezuelas menores, escamas con membrana más oscura y flores, *al parecer*, blanquecinas que, con las hojas más pequeñas, puede tomarse por *alpinum* B. R.

II. *leucoglossum.*—Forma rarísima, diversa del tipo por

(*) Excl. synon. Barretieri.

las lígulas blancas solamente. Urquiza (Nieva de Cameros, Logroño), 6 Julio 1905.

III. *alpinum* (B. et R.) Pau.—*P. sulphureum* B. et R. β. *alpinum* B. R. (1842).—*P. hispanicum* b. *laciniatum* β. *versicolor* Willk. (1870).—Variación ciertamente alpina que he recogido en la Sierra de Béjar, subiendo á las bejas del Trampal (Extremadura).

δ.) RADICANS (Cav.) Pau.—*P. radicans* Cav. descripciones, p. 199, n. 490 (1801) teste Lagasca, anales de Ciencias Naturales, tomo V, p. 286 (1802).—*P. hispanicum* a. *pulverulentum* β. radicans Willk. (1870).

I. *genuinum* (Localidad única: Sierra Nevada).

II. *flaveolum* (H. et L.)—*P. flaveolum* H. et Lk.; Lauge pugillus II, 127 (spec. non vidi).

Esta variación trae cabezuelas mayores ó menores (*P. flaveolum* β. *alpestre* Mariz: 1894. A esta misma subforma pertenece la planta de Galicia recogida por el P. Merino.

Observaciones

Lauge, *pugillus*, l. c., sospecha del *radicans* Cav., suponiéndole variedad *alpina* del *sulphureum*, siendo esta «especie» cuarenta y un años posterior. Como trae en su catálogo los *flaveolum* y *pulverulentum*, y al primero no le hace afin del *radicans*, cuando al segundo lo presenta como sinónimo del *P. sulphureum* β. *alpinum* Boiss. et Reut., encuentro motivos suficientes para dudar de su determinación, y sospechar del *flaveolum* H. et L. en Villafranca del Vierzo.

ε. SPATHULIFOLIUM (Gay) Pau.—*P. spathulifolium* Gay ap. Blanco pl. exs. gien. (1850).—*P. leucanthemifolium* Porta et Rigo, iter III, n. 274 (1891).—*P. cuartenense* Debeaux et Reverchon pl. d' Espagne, n. 1310 (1902).—*P. aragonense* var. *spathulifolium* Pau, Cart. á un botánico.

Observaciones

En los ejemplares de mis cuatro pliegos observo que las hojas inferiores pueden ser blanquecinas ó verdosas, sedosas

ó calvas, limbo ancho ó tan angosto como en la variedad *virescens*.

ς. Arundanum (Boiss.) Pau.—*P. arundanum* Boiss. (¿An forma varietatis aragonensis Assoi?)

η. Assoi Pau.—*Chrysanthemum alpinum* Asso! synopsis, p. 123.

Pl. ccespitua humilis, folia argentea cuneata, et subpinnetifido-crenata, capitulis squamis glabris lete et obscure marginatis, ligulis albí.—Muela de San Juan (Asso, Pau).

Variatio longicaulis squamis anguste fusco-marginatis in summo Javelambre.

Observaciones

Asso, *sinopsis*, l. c., dió para esta forma la estampa de Barrelier, ic. 558, n. 3, equivocadamente.

También dió, erróneamente, para su *aragonense* la estampa n. 421, que, como hemos visto, representa el tipo *pallidum* de Miller. Con esta última sinonimia, Asso, ya adivinó las afinidades de todas estas formas, pero no hay tal identidad «formal,» como se deduce al momento comparando los dibujos de Barrelier y de Asso.

ρ. cuneatum Pau.—*P. cuneatum* Pau, pl. exs. et ad societ. *Assoc. Pyr.*, 1905-6.

Robustior, policaris, folie spathulata latiora, apice 5, crenata, sericea, anthodia glebra: ligulis albis.—Pico de Urbion (Soria) supra 2200 m alt.: 9 Julii 1906.

CONTRIBUCIO

A LA HISTORIA DEL *PASSER DOMESTICUS*, BRISSON, (EL PARDAL)

PER D. EMILI TARRÉ.

El següent fet, que tinch d'una persona fideligna, va ésser per ella observat en la població de Sant Pol de Mar, Costa de Llevant de Catalunya, fa una vintena d' anys.

En una casa, en que hi vivía la persona á que faig referencia, hi havía al devant de la fatxada principal un pati ab una parra que donaba molt rahím. La fatxada posterior donava á un altre pati ó eixida. En ell hi havía un escorredor d' ayga hont s' hi rentava el servey de la cuyna. Comunment hi havía en dit escorredor ó ayguera un gibrell ab ayga. La persona en qüestió més d' un cop s' havía queixat de que 'ls pardals se li menjaven els rehims de la seva parra, y malgrat fer els possibles per tenirlos allunyats y no poder conseguirho li va venir l' idea de que si tapava el fruyt ab una paperina d' estrassa conseguiría defensarlo dels atachs dels aucells.

Axís ho feu; mes els pardals no 's van donar per vensuts. Vejent sens dupte que el paper era massa dur pera llur bech per poderlo estripar sens perjudicar el fruyt, van anar á omplir sa boca ab l' ayga del gibrell del esmentat pati ó eixida posterior de la casa, y anantlo á llensar demunt del envoltori del rahim van conseguir estovarlo á la mida del seu gust, continuant devorantlo.

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO

(Desde el día 1 al 31 de Maig de 1906).

GEOLOGÍA

Minerals

Colecció de 5 minerals de Caldas de Malavella y 2 de Pasteral. — Donatiu de D. Joan Rosals y Corretjer.

Plata nativa.—Falset. Donatiu de D. Jordi Delgado.

ROCAS

Arkosa.—Caldas de Malavella Dipósit.

Colecció de 3 rocas de Caldas de Malavella y 2 de Pasteral.—Donatiu de D. Joan Rosals y Corretjer.

Cendra volcánica.—Vesubi (1906). Donatiu de D. Jordi Delgado.

PALEONTOLOGÍA

FOSSILS

Velates Schmideli, chemn.— Eoenich de Capellades.—Donatiu de

Lucina Calafellensis, A. et B.—Mioenich Burdigaliá de Calafell.—Donatiu de D. Marian Faura.

Pecten subpleurenectes —Mioenich Burdigaliá de Bará.—Donatiu del mateix.

Colecció de 12 fossils del Mioenich Helveciá de San Vicens dels Calders.—Donatiu del mateix.

Colecció de 3 fossils del Mioenich Tortoniá de Montjuich.—Donatiu del mateix.

ZOOLOGIA

Vertebrata

AMPHIBIA

Alytes obstetricans, Laur. ♂.—Gualba.—Donatiu de D. Manel Llenas y Fernández.

MOLLUSCA

Avicula tarentina. Lam.—Port de Barcelona.—Donatiu de don Norbert Font y Sagué, Pbre.

REPTILIA

Anguis fragilis, L.—Gualba.—Donatiu de D. Manel Llenas y Fernandez.

Tropidosaura Algira, L.—Tibidabo.—Donatiu de D. Ignaci de Segarra y Castellarnau.

AVES

Buphus comatus, L.—Prat del Llobregat. Donatiu de D. Jaume Serralde.

Porzana Bailloni, Vieill.—Prat del Llobregat.—Donatiu de D. Salvador Maluquer y Nicolau.

Rallus aquaticus, L.—Prat del Llobregat.—Donatiu de D. Domingo Ventalló y Verges.

Caprimulgus europaeus, L.—Prat del Llobregat.—Donatiu del mateix.

Oriolus galbula, L. ♂.—Prat del Llobregat.—Donatiu del mateix.

Silvia melanocephala, L. ♂.—Prat del Llobregat.—Donatiu del mateix.

MAMMALIA

Miniopterus Schereibersi, *Natterer*.—Vallcarca.—Donatiu de don J. B. d'Aguilar-amat y Banús.

NOTA.—Las diseccions de las *Aves* son donatiu de D. Lluis Soler y Pujol.

ALTRE.—Tambè s' han rebut pera el Museo altres exemplars, pero estant encare en estudi ó preparació, no 's donará compte d' ells en aquesta secció fins que terminin aquestas tascas.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona

Segona época. Any 3.er—Núm. 7 Octubre 1906

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.

CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL:

Sessións del 6 de Juny; 1.er de Juliol y 5 d' Agost de 1906.

COMUNICACIÓNS:

Malgá, Pbre; Rvnt. Andreu.—Notas Florísticas.

Faura y Sans, Marián.—Nota d' excursións geológiques per la comarca del Vendrell, (Tarragona).

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO.

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural, s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2·50 ptas.	5 ptas.
	5- 8 »	5 »	10 »
	8-16 »	10 »	20 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivênt être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(CONST. FID. CATH. c. IV).

OCTUBRE, 1906 VOL. VI. (2.ª ÉPOCA, ANY 3.er) NÚM. 7

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 6 DE JUNY DE 1906

Presidencia de D. Joseph M.ª Bofill y Pichot

—A les 11 hores y 20 minuts comensa la sessió.

—Llegida l' acta de la sessió anterior, es aprovada per unanimitat. Tot seguit el senyor Secretari dòna compte dels acords presos en las derreras sessións de Junta Directiva.

COMUNICACIÓNS.—El senyor Maluquer (S.) llegeix alguns fragments d' unes notes enviades per sòn germá Joseph, sobre la manera com els alemanys fan bonas casseras d' insectes.

—El Sr. Soler y Pujol dòna compte d' un exemplar de *Podiceps cristatus* cassat al Remolá el 22 de Maig prop passat, fent notar á més de la raresa de trobarse aquesta au per nostra latitut la particularitat de la época en que s' ha cassat dit exemplar.

—El Sr. Garcías llegeix una nota del Sr. Tarré titolada «Contribució á la Historia de la *Chelidon urbica* Boie», ahont se ressenya un curiós cas per ell observat un día de tempesta en un aixam d' aquestes aurenetes.

El mateix llegeix un treball enviat pe'l soci honorari D. Carlos Pau de Segorbe, titolat «Sobre el *Pyrethrum hispanicum* de Willkomm essent una monografía de dita espe-

cie. Els assistents acordan donar las gracias al Sr. Pau per la distinció qu' ens fa al publicar sos treballs en nostre Butlletí.

No haventhi res més per tractar s' aixeca la sessió á les 12 hores 50 minuts.

Sessio del 1.er de juliol de 1906

Presidencia de D. Joseph M. Bofill y Pichot

—A les 11 hores y 25 minuts el senyor president obrí la sessió, llegintse tot seguit l' acta de la sessió anterior que s' aprova per unanimitat.

Socis atmesos.—Els senyors Zulueta, Soler y Pujol y Ferrer y Vert, proposan pera soci numerari á D. Manel Ardid de Acha, de Zaragoza, qu' es atmés per unanimitat, previa votació.

Comunicacións.—El senyor President fa avinent que ab motiu de l' ausencia dels senyors que prengueren part en la passada sessió del 6 de Maig en la discussió sobre las *Cicindelas de Catalunya* 's dongui per conclús dit assumpto y 's encarregui al Sr. Ferrer y Vert (únich disertant present) la redacció d' un treball de conjunt sobre dits insectes.

El mateix senyor presenta una colecció molt complerta de himenópters-apids de Catalunya que dòna ab destí al museo de la Institució.

—El Sr. Soler y Pujol comunica que ha tingut ocasió de preparar un exemplar del *Circaetus gallicus* cassat al terme de Vilafranca del Panadés, que reputa com á especie molt rara, per més qué en Vayreda diu esser abundant, donchs que ab els mòlts anys que disseca aus de tots els punts de Catalunya, sols ha tingut ocasió de prepararne dos.

Dit senyor detalla tambè un curiós cas teratológich que vegé díes enrera en una casa de la barriada de Gracia, consistent en vuit gatets qu' estaban units per un cordó carnós (probablement el cordó umbilical), y fa sobre el particular extensas consideracións respecte de la forma en que probablement foren gatinats.

—No haventhi res més per tractar s' aixecá la sessió á les 11 hores 55 minuts.

Sessió del 5 de agost de 1906

Presidencia de Don Salvador Maluquer

—A les 11 hores y 22 minuts el senyor president obrí la sessió.

Llegida l' acta de la sessió anterior, s' aprova per unanimitat.

Comunicacións.—El Sr. Aguilar-amat, al mateix temps que presenta dues pesses fóssils, comunica en nom del reverent P. Pelegrí Prat, S. J., Catedrátich d' Historia Natural en lo Colegi del Sagrat Cor d' aquesta ciutat, la troballa important de *dos mamífers nous per la fauna geológica de Catalunya* y tambè d' Espanya. Son de Prats de Rey á Cerdanya.

La determinació feta per lo Dr. Almera á qui 'ls presentá ha estat confirmada pe'l Sr. Depéret de Lyó, á qui 'l Dr. Almera els enviá en comunicació. En carta de 16 de Maig passat diu el Sr. Depéret al Dr. Almera: «El tercer premolar superior crech que pertany al *Rhinoceros Schleiermacheri*, Kaup, especie mòlt estesa en aquest nivell a Montredon (Aude), Léberon Eppelsheim, etc. Afegeix n' obstant que la determinació es un xich insegura perque p'el grupo dels Rhinoceros es casi indispensable coneixer la forma dels ossos del nas si's vol una determinació enterament certa. La segona pessa, continúa, es un fragment de defensa inferior d' un *Dinotherium* de petita talla, probablement el *D. Cuvieri*. Crech que V. ja va trobar aquesta especie als lignits d' Estiror». Per consegüent es probable que aquest nou jaciment de Prats de Rey sigui la prolongació pura y simple de la capa de lignit de la Cerdanya francesa y pertany al mateix nivell geológich miocé superior ó pis póntich.

El Sr. Soler presenta un exemplar de *Brachytron hafniense* Müll. (=pratense Müll.) de Catalunya, agafat pe'l Sr. Antiga y figurant en sa collecció. El P. Navás en sòn treball «Neurópteros de España y Portugal» (Vegis Broteria, vol. V., fasc. III, p. 182) l' incluheix en la fauna d' Espanya, encara que no l' hagi vist della: d' quí en avant haurá de figurar definitivament en nostra fauna.

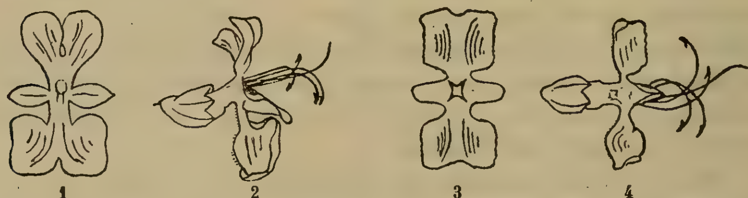
—No restant res més de qué tractar, el senyor president aixecá la sessió á las 12 hores 20 minuts.

COMUNICACIONS

NOTAS FLORÍSTICAS

PER EL RVNT. ANDREU MALGÁ, PBRE.

D' algún temps ençá m' han cridat l' atenció las formas més ó menys monstruosas que s' observan en varias de las plantas espontáneas, producte pot ser d' hibridacions naturals ó del medi en que s' ha vist precisada á vegetar la planta. Pero deixant de banda aquest punt que no tinch prou estudiat encare, me limitaré avuy á donar á coneixer el fenómen que aquest Març he pogut observar, y que si no es la *peloria* que he vist en la *Linaria spuria*, sembla que hi tingui alguns punts de contacte. Herborisant pe'ls boscos de Palaudarias, me cridá l' atenció un peu de romaní de forma més allargada y exuberant que sos germans, y prompte puguí veure que portava flors de tres formas diferentas. Casi totas eran més grans que las de las plantas dels voltats, pero sens apartarse de la forma característica. N' hi havía unas quantas que en un cálzer més inflat pero normal se 'ls veya certa tendencia á axamplar el llavi superior de la crola, y res més. D' altres lo tenían clarament diferenciat (fig. 1).

casi tant ample com l' inferior, pero encare mitj partit y de divisións rodonas; la dent supeior del cálzer mitj partida, encare que no tant diferenciada com las dugas inferiors: duya quatre estams, dos mes curts que 'ls altres, en lloch dels dos únichs normals (fig. 2). Per últim, n' hi havía qual forma recordava de lluny la flor del *Hipecoum precumbens*, puig vis-

tas de cara ensenyaba els dos llavis superior é inferior perfectament iguals (fig. 3), adornats, com en altres no més l' inferior, de finas ralletas blavas molt esblaimadas, y separats per las divisions laterals equidistants. Totas aquestas particions estavan bastant cargoladas enrera, presentant els dos llavis una forta concavitat. El cálzer se dividía en quatre dents iguals. De la corda naixían quatre estams tambè iguals (fi. 4) que 's creuavan arquejantse al sortir y eran atravessats per un estil normal recte. Tant aquestos, com els de las flors citadas darrerament, portavan anteras carregadas de polen. No 'n vaig trovar cap que ja fos passada y tingués els aquenis desarrollats; pero comparant els ovaris ab els d' altres flors en igual estat de creixensa, no vaig saberhi veure cap diferencia.

En quant á la causa d' aquesta anormalitat que tinch l' honor de presentar á l' Institució, dech confessar que no l' he trovada; potser no fora estrany que lo que impulsava á la planta á ser més frondosa, el terreno més rich, el creixer en lloch hont l' aygua de pluja no s' hi escurría tant facilment com en altres del bosch, etc., hagin contribuit á lo que es objecte d' aquesta nota.

Gallechs 16 Març 1906.

NOTA D' EXCURSIONS GEOLÓGIQUES
PER LA COMARCA DEL VENDRELL (TARRAGONA)

PER D. MARIAN FAURA Y SANS

La provincia de Tarragona es una de las qu' encar restan al olvit de les més detallades investigacións geológiques, puig si bè es veritat que quelcun bosqueix existeix, es aquet molt superficial y al engrós.

Mòltes sòn les resenyes que se n' han fet: així veyém que

'ls ilustres geólechs francesos Mr. de Verneuil y M. Collam en l' any 1869 ja donaren coneixement d' aqueixa provincia baix el punt de vista general geografich-geológich (1). Per aquells mateixos temps en Felip Bauzá ne feu un altre (2); y més tart D. Agustí Martínez Alcibar ajudat per en Isidro Gombau (3), entre altres (4), feren un estudi més detallat, y exclusivament d' aquesta provincia ab les relacións que tenen llurs terrenos respecte de les provincies més properes. Modernament l' ha estudiada d' un modo bastant complert D. Ll. Mallada (5); y la part costera més próxima á la provincia de Barcelona ho ha complert Mr. Cerez (6), com tambè el Dr. Almera (7).

En ocasió de fer algunas excursións per diferents indrets de la vila del Vendrell ab l' amable companyía del aymant de la Geología, mossen Jordi Martí, Pvre., recullirem alguns fóssils qu' he classificat ab la deguda revisió de mon benvolgut profesor Dr. Almera. Mes, haventme indicat mossen Norbert Font l' importancia de donarlos á coneixer, perque podrían valdre quelcom pera aquell que 'n el jorn de demá se proposi empendre la tasca de fer un mapa complert de la provincia de Tarragona; per aixó m' he decidit presentar á n' aqueixa Institució la present *Nota*, essent la primera que

---

(1) *Boletín de la Comisión del Mapa Geológico de España.* T. III, pág. 74.

(2) *Boletín de la Comisión del Mapa Geológico de España.* T. III, pág. 50, 74, 86, 96 – 123, en eix hi ha llur resenya.

(3) *Boletín de la Comisión del Mapa Geológico de España.* T. III, pág. 50, 87. T. IV, 180 - 250, en eixa Memoria hi ha el mapa de la provincia, Lam. F., revestint en conjunt un caracter més científich en el sentit geográfich-geológich

(4) *Boletín de la Comisión del Mapa Geológico de España.* T. III, pág. 150—151; hi han resenya's tots els trevalls publicats.

(5) La extensa Memoria de 'n Mallada está publicada en el *Boletín de la Comisión del Mapa Geológico de España.* T. XVI, pág. 1 – 175, y un Bosqueix en la lám. A., aqueix trevall es el mes complert que hi ha de la provincia.

(6) *Etude des terrains cretacés et tertiaires du Nord de la Espagne* de M. Cerez.

(7) *Reconocimiento de la presencia del primer piso mediterraneo*, per el canonge Dr. D. Jaume Almera.

tinch l' honor d' entregarvos, al ensemps d' esser les premicies de mons estudis geológichs.

Tením en compte que mon fi no es més que expresar els llochs ahont hi he trovat especies (1) y llur nombre: per aixó exposaré aqueixa nota ab ordre á les diferentes excursións fetes desde el Vendrell, y compresas entre el riu Foix y el Gayá.

Del Vendrell á Calafell. Al eixir de la vila y al esser al indret del cementir poguí observar les calises argiloses y compactes tenyides de roig á claps corresponentes al albiá sup. (Cretacich), que quedan en descobert per una y altre part de la carretera per la llargada d' alguns 150 metros y á l' alsaria de més de 5 metres, lo que dòna lloch á una bona determinació de la direcció d' aqueix sediment que se soterra cap al O. y N. O., y á manera d' anticlinal tambè un xich cap el S. Mes al cap de mitj kilómetre tornen á sortir les mateixes calisses brechades. com á dolomia, pro sense argila sinó que formen una massa compacta, y que sòn més inferiors á aquelles, respecte á llur sedimentació. Anant caminant á voltes apareixen les calisses compactes del albiá, pro gens fossilíferes, fins que al arrivar á la pujada de Calafell, junt al turó de 'n Guardiola, se presenta el Burdigaliá superior (2) que continúa fins á la carena de la montanya, constituit per margues calisses, en quines molasses hi he trovat alguns *Dentalium* sp. indeterminables, com tambè fragments d' Equinits, *Scutella* sp., *Pecten* sp., y á més les següents especies:

Plèurotoma gr. *pinguis*. Bell.
Buccinum limatum. Chemn.
— *Toulai*. Auing.
Triton Apenninicum. Sassi. var. A.?

---

(1) Aqueixes especies están ordenades segons la classificació del Dr. Paul Fischer.

(2) Sobre la determinació d' aqueix pis miocenich se pot veurer la nota monográfica del Dr. de Angelis titulada: *Los primeros antozoos y briozoos miocénicos*, pág. 30-31, publicada en 1898 al *Boletín de la Real Academia de Ciencias y Artes*.

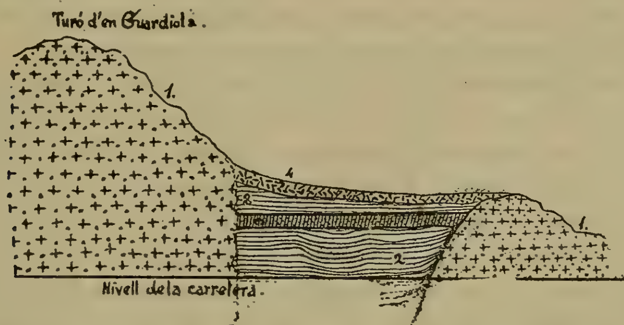
Pyrula cingulata. Bron.
Ficula condita. Bron.
Xenophora testijerus. Costa.
Natica millepunctata. Lam K.
Scalaria torulosa Brocc.
— *Scacchii* Hörn.
Dentalium sp.
Pecten (*Vola*) *Josslingii* Lmth. var. *obsoletecosta* Alm. et Bof.
— *opercularis*. in Goldf.
— *triangularis*. Goldf.
— *Bonifaciensis* Locard.
Anomalicardia Diluvii. Lam K. var.
Lucina Calafellensis Alm. et Bof.
Trochocyathus latero-cristatus E. H.
Scutella sp.
Schizaster sp.
Samna sp.
Charcarodon heterodon. Agars.
— *megalodon*. Agars.
— sp.

Al cim de la pujada á la dreta hi ha un gran desmunt á manera de pedrera, ahont si veu que 'l Burdigaliá se soterra en direcció al S., com ho expressa l' adjunt gravat (1) formant com un rápit plech monoclinal y llur crostà es compacte y composta d' oxit de ferro; axó en quant al N., mentres qu' al S. tambè 's presenta al Burdigaliá termenant al cim del turó, pro n' aqueixa part es mòlt discordant; lo que segóns l' aspecte del conjunt podría esser fet per la erosió de les aigues, pro á mon entendre es més probable que sigui degut á un esllavissament sofert durant l' inondació del mar Helveciá de que 'ns parla el Dr. Almera (2), ja que les margues burdiga–

(1) Els gravats qu' aclaran l' adjunta Memoria sòn deguts á la colaboració de mon distingit amich Gimbert.

(2) *Reconocimiento del primer piso mediterráneo en el Panadés*. Dr. Almera, pág. 12.

lianes descrites se trovan unides per les argiles compactes del Helveciá inferior, degut al llot de aquell lloch; aqueixes restan sensiblement horizontals, y dich sensiblement horizontals, perque en la part del N. segueixen un xich la declinació monoclinal mentres que en el centre fan un petit sinclinal, per rahó de que al posarse aqueixa argila ho feu perfectament horizontal, pro desprès á demunt de les primeres capes se n' hi posaren d' altres, fent que per la presió s' estriganyessin junt á l' inclinació de les margues burdigalianes, agafant al ensemps més consistencia y perdent l' aigua qu' ab elles hi havía, pro al centre tardá més en assecarse, y per això, qu' hi exersí més temps la presió, fa aquella mica de cassoleta. En aqueixes argiles de color cendrós no hi he pogut trovar més qu' un sol *Pecten subpleuronectes* d' Orb.

1 Molassa del Burdigaliá.—2 Argiles margoses del Helveciá.—3 Conglomerat de fossils del Helveciá entre arenisques entoscades.

citat ja per el Dr. Almera, y algunes impresións de plantes, pro aquestes sòn mòlt poques y en mal estat; llur espessor no l' he pogut determinar, ab tot y quedarme en descobert per l' alsaria de 8 metres en alguns llochs. En la part oposada á la pedrera aquesta, n' hi ha un altre, servint totes dugues pera extraurer argiles pera la confecció d' objectes de terrissa.

Mes, demunt d' aqueixes argiles hi ha una gruixuda capa de motllos de diferents fóssils fortament entoscats ab arenisca, que per mi pertany al mateix Helveciá, pro en un temps de repós, per rahó d' haverhi trovat alguns polipers, á mes de que confronta ab las capas de Sant Vicens dels Calders;

en eixa filera hi ha una gran abundancia y varietat de *Conus*, *Pyrula*, *Natica*, etc., pro en molt malt estat, per lo qual ab prou feynes hi he distingit les següents especies, entre les moltíssimes que la composan:

Conus ventricorus, Bronn.?
— *Dujardini* Desh.?
Pyrula condita, Brong.
— *geometra*, Bors.
— *cingulata*, Bronn.
— *rusticula*, Ag.
Strombus Bonellii, Brong.?
Natica Josephina, Ris.?
Natica, sp.
Pecten subpleuronectes, d' Orb.
Cardium Michelottianum, May.?
— *multicostatum*, Brocc.
— *aculeatum*, Linn.?
— *Turonicum*, Mayer.?
— *semisulcatum*, Rous.
— *var Magdalenensis*, Font. (1).

Sobre d' aqueix conglomerat de fóssils hi ha un altre capa de argiles d' iguals propietats que les descrites anteriorment. Y per fi, tot resta covert per un mantell quaternari.

D' aquí baixarem fins al poble de Calafell y després tornarem enrera pera seguir aquella serralada, dirigintnos cap al N. E. fins arrivar al lloch que'n diuhen *la Muga*, ahont hi ha la torre den Magí; d' aquí baixarem pera anar á eixir á la carretera que ve de Barcelona. Seguirem per un bon tros sobres el Burdigaliá descobrintse á voltes alguns claps del Cretácich; mes, lo que'm sorprenguí fou que al esser á mitja costa de la part que mira al Panadés, vegí una espessa capa de calissa brechiforme y ab abundancia de fóssils caracteristichs del Helveciá inferior entre quins hi he trovat:

Mitra aperta, Bell.?
Turritella gradata, Menke.
— *subarchimedis*, d'Orb
Cardium papillosum, Poli.
Cytherea erycina, Lamk.?
Venus Marginata, Hörn.
Tellina compressa, Brocc.
— *serrata*, Renieri

Aqueixa trovalla me feu creurer que tota aquella montanya es miocénica prescindint de petits claps del Apciá que

(1) Ab aquestos fóssils s'hi deuhen ajuntar: *Cytherea Pedemontana*, Ag.
Pisidium priscum, Eichw.?
Lutraria Marsoti, Michaud.
Lucina Sismondæ, Desh.

queden en descovert, principalment en la part baixa, á causa de l' erosió de les aigues qu' han sofert les margues y calisses miocéniques (1); aquelles calisses compactes brechoses del Cretacich que hem trovat al anar cap á Calafell, se trovan junt á la carretera de Barcelona, per diferentes vegades, en el tros que ve de Bellveí al Vendrell, com molt bè fa notar en Mallada (2).

Per lo dit, se pot compendre la necessitat de estudiar perfectament els sediments d' aqueixa montanya, lo que jo no vareig fer, perque hi vareix estar poch temps per aquells indrets, al ensemps que per la falta de l' experiencia necessaria pera fer la determinació d' aytals estudis, y no menys que per rahó de presentar en conjunt una estratificació discordant com ja diu el Dr. Almera (3).

Del Vendrell á la Bisbal.—Seguirem la carretera de Valls que costeja la gran serralada del N. del Vendrell, ovirantse á la dreta el gran bressol de la planuria del Panadés, al ensemps que diferents turonets miocenichs, qu' eixen per sobre el Quaternari. Al indret d' Albinyana hi ha un petit clap miocenich gens fossilifer y molt descompost que ab prou feynes se distingeix de les argiles quaternaries; un cop passat aqueix poble allavors decantarem á la dreta pera traspassar la riera de la Bisbal, que arrastra l' aluvió de sedimentació quaternaria antiga, formant un gran talús ahont s' hi veu l' espessor d' aytal aluvió. Arribarem per fi á la Bisbal del Panadés, poguent notar inmediatament d' eixir per el N. d' aqueix poble, l' existencia del Helveciá qu' es traspassat per la riera y que s' endinsa cap al S. per sota aquell aluvió quaternari que á voltes alterna ab argila granular y compacta, mentres que per el N. jau demunt el Triassich, redera de quin s' hi aixecan les montanyes del Aptiá; mes, nosaltres seguint

---

(1) Això cal ferho notar, puig que en el Mapa de la Comisió Geológica d' Espanya no está ben detallat, y poch conforme ab la realitat.

(2) «Boletín de la Comisión del Mapa Geológico de España», pág. 111.

(3) «Reconocimiento de la presencia del primer piso mediterráneo en el Panadés», Dr. Almera. pág. 2.

el camí del sementir anarem en direcció del N. E. que s' hi destacava el Miocé, en una montanyeta, que 's separa de les del enfront de la Bisbal per una petita vall. A n'aquí hi ha un regular jassiment fossilifer, haventhi en abondó l' *Ostrea* (1), *Turritella*, *Balanus*, *Mytilus*, etc., y á més hi he trovat les

1 Calisses del Trias.—2 Calisses compactes del Aptiá.—3 Calisses brechiformes del Aptiá superior.—4 Margues del Burdigaliá.—5 Helveciá.—6 Cuaternari.

següents especies, juntament ab un exemple d' *Ostrea crassissima* de grans dimensions, qu' es molt típica en l' Helveciá; les trovades son:

Turritella terebralis, Lamk. (2)
— *rotifera*, Lamk.
— *Cathedralis*, Brong.
Ostrea gingensis, Schloth. var.
— *cochlear*, Poli.?
— *Companyoi*, Font.
— *digitalina*, Dub.
— *cucullata*, Born., var., *comitatensis*, Font.
— sp.
Ostrea Boblayi, Desh.
Ostrea crassissima, Lamk.
— *gingensis*, Schloth.?
Lima anomala, Eichw.
Mytilus scaphoides, Brn.
Cyterea Pedemontana, Ag.?
Venus gigas, Lumark. var. (3.)
Lutraria elliptica, Roissy.
Tellina planata, Linn.
Balanus, sp.

Del Vendrell á Bará.—A n' aqueixa excursió ens hi acompanyá lo molt digne president de la Cambra Agrícola del Vendrell D. Rafel Fuster, que 'n llur tartrana anárem fins á Bará mateix. Mes, com qu' aquest turonet que s' endinza per el S. á la mar, y que 'n son cim hi ha l' hermita de Bará ja fou sabiament descrit per lo Dr. Almera y per M. Carez,

(1) Aqueix jassiment se presta pera poguer fer un estudi sobres l' *Ostrea* ja que 's pot dir que tots els fóssils qu'hi ha, pertanyen á aytal genre y n' hi ha de molt perfectes.

(2) D aqueixes *Turritella* no mes hi ha qu'impresions y motllos, enca que hi he trovat dos exemplars en closca.

(3) Aqueixa *Venus* es molt mes ventruda que la que posa en Da Costa en sa obra «*Molusques tertiaires da Portugal.*» Lám. IX, fig. 8; Lám. X., fig. 1 y 2; y Lám. 11, fig. 4.

jo no faré més que donar compte de les especies qu' hi vareig trovar, pera aixís aumentar llur caudal, essent les següents:

Turritella turris, Bast.?
Xenophora testigera, Bronn.
Natica auriculata, Grat.
— *helicina*, Broc.
Natica catena, Da Costa, var., *elicina*, sp.
Dentalium, sp.
Pecten subpleuronectes d' Orb.
— *triliratus*, Alm. et Bof.
— *galloprovincialis*, Matheron, var. *Baranenis*, Alm. et Bof.
Pecten costisulcatus. Alm. et Bof
— *triangularis*, Goldf.
Cyterea Pedemontana, Ag.
Venus islandicoides, Lamk.
Mactra podolica. Eichwald.
Balanus, sp.
Charcarodon sulcidens, Agas. (1)

Del Vendrell á Sant Vicents.—Un cop fora de la vila del Vendrell, y haver passat «La França», se 'ns presenta á la vista el poblet anomenat Sant Vicens dels Calders. En la part més baixa d' aqueix poble se presenta el Burdigaliá superior, encar que' n molt males condicións pera poguer recullir llurs fossils, puig que queda cobert per una capa travertínica de regular espessor, que 's va formant per l' escurriment de les aygues; aqueixa capa se trova en moltes montanyes de per aquell indret, á més de que hi han les argiles quaternaries qu' ho cobreixen tot; d' aqueixos terrers no n' hi he pogut recullir cap de fossil. Mes demunt d' aqueixes molasses hi ha els sediments helvecians, compostos ab alternació de capes d' arenisques calisses gens fossilíferes unes, altres més ressistentes, formant conglomerats de fóssils units per arenisques molt compactes; llurs fóssils son tots en motllos menys les *Ortrea* y *Pecten;* també n' hi ha un altre classe de capes que no son fossilíferes, y que presentan uns carácters semblants á n' aquelles argiles helvecianes descrites ja en l' excursió á Caiafell, trovanthi tant sols un *Pecten subpleuronectes* d' Orb. Aqueixes capes tenen una regular inclinació sote-

(1) Hi he trovat molts *Echizaster*, per lo que 'ls he enviat per conducte del Dr. Almera al M. Lambert, á aquí l' hi he enviat gran nombre de *Clypeaster* y demés radiats que he trovat á n' aqueixa comarca. Quan els hagi classificat, ja 'n donaré compte.

rrantse cap al N., mentres qu' al S. se presenten més altes de nivell, lo qu' es digne d' observarse, puig que les burdigalianes de Bará com fa notar el Dr. Almera (1), se soterran cap al S., lo que proba que devían formar un anticlínal, gastat ja per l' erosió de les aygues constituint avuy l' esplanada de Sant Vicens; aqueix moviment anticlinal qu' he exposat es sens dubte efecte del moviment de balansa qu' ha fet y qu' está fent, duplegantse en la comarca del Vendrell pera tancar el Panadés, com ja el tencá en els mars miocenichs (2), segóns els estudis fets per eminents geolechs, respecte de la formació del Panadés, ja que 'n aqueixa comarca del Vendrell te termement la ratlla de máxima resistencia.

Les capes més consistentes que están formades per motllos de fóssils fan que per l' erosió de les aygues, siguin socavades, per salinarse les margues de sota, y se 'n desprenguin á trossos, com ja se pot veurer al entrar á Sant Vicens, y que 'n conjunt desde lluny sembla una engraonada pera gegants. Donchs be; entre 'ls sens nombre de fóssils qu' hi ha en aqueixes capes solzament arreplegui las següents especies:

Conus ponderosus, Brocc.?
— *pelagicus*, Brocc.?
— *Berghausi*, Micht.?
— *ventricosus*, Brong?
— *Betulinoides*, Lamk.
— sp.
Murex Aquitanicus, Grat.
Rostellaria dentata Grat.?
Cerithium crenatum Brocc. var.
Turritella marginalis Brocc.
— *rotifera* Lamk.
— *turris* Bast.
— sp.

Cassis saburon, Lamk.
Pyrula rusticula, Bast.
— *condita*, Brong.
— *cornuta*, Ag. var. *gigantea*, Alm. et Bof. (3).
Strombus Bonellii, Brong.

Lutraria lutraria Linn.
Panopaea Menardi Desh.
— Norwégica Speng.
Lucina globulosa Desh.
— borealis Linn.
— dentata Bast.

---

(1) «*Reconocimiento de la presencia del primer piso mediterraneo en el Panadés*», Dr. Almera, pag. 7.
(2) *Curs de Geologia*, mossen Norbert Font., pág. 411.
(3) *Dimensionebus majoribus quam ordinaria*. Almera y Bofill.

Xenophora Deshayesi Micht
Ostrea plicatula L Gmel.
— *crassicostata.* Sow
— *gingensis* Schloth. sp.
— *lamellosa* Brocchi.
— *Boblayi*, Desh.
— *Barriensis* Font.
— *simbricata* Grat.
— *digitalina* Dub.
— *granensis* Font.
— sp.
Spondilus sp.?
Pecten Tournali Serrers
sub var. magniaurita.
— Tournali Serrers. var.
— Rollei Höm?
— subarcuatus Touz?
— Vindascinus Font var.
— Vindarcinus Font. var.
minor Alm. et Bof.
— cristatocostatus Lac.
— Beudanti Bast?
Mitilus edulis
Pectunculus pilosus Linn.
— pilosus Linn. var.
Unio atabus Partsch.
Cardium hians Brocc.
— discrepans Bast.
— pectinatum Linn.
— edule Linn.
— Michelottimum May.
Mactra Podolica Eich.
— Turonica Mayer.
Lutraria oblonga Chemn?
— elliptica Roissy.
Tellina Lacunosa Chemn.
Anomia Choffati D. C. G. var.
— costata Brech.
Pecten (Vola) Josslingii Smitti
var obsoletecosta A. et B.
— Besseri Andr.?
— Gray Micht.
— costisulcatus Alm. et Bof.
— arcuatus. Br.
— Fuchsi Font.
— prœscabrisculus Font
var. Catalanica A. et B.
sub-var. mayor.
— prœscabrisculus Font
var. Catalaunica Alen et Bof
Cardium apertum Münst.
Cytherea Pedemontana Ag.
— Pedemontana Ag. var.
— Lamarcki Ag.
— chione Linn.
— erycina Lank.
Grateloupia irregularis Best.
Venus Aglaurœ Brong.
— umbonaria Lamk.
— Burdigalensis Mayer.
— Basteroti Desh?
— multilamella Lamk.
— cincta Eichw
— marginata Hoörn
— plicata Gmel.?
Tellina crassa Penn.
— planata Linn.
Polipers.
Balanus sp.
Clypeaster sp.

Ab la resenya feta y el nombre de fóssils se pot veurer l' importancia de la comarca del Vendrell paleontológicament considerada.

Barcelona 7 de Maig de 1906.

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO

(Desde el día 1 de Juny al 6 de Setembre de 1906).

ZOOLOGIA

Echinoderma

Echinaster sepositus, Ketzius.—Masnou.—Donatiu de D. Ramón Galera.

Artropoda

ARACHNIDAE

Euscorpio flavicaudis, de Geer.—Barcelona.—Donatiu de D. Ignasi de Segarra.

INSECTA

Colecció de 50 especies de *Vespidae*.—Donatiu de D. Joseph María Bofill y Pichot.

Vertebrata

REPTILIA

Vipera Latastei, Boscá.—Montserrat.—Donatiu de D. Joseph M.ª Có y de Triola.

AVES

Ciconia alba, L.—Prat del Llobregat.—Donatiu de D. Jaume Serralde.
Cypselus apus, L.—Barcelona.—Donatiu de D. Joan Bta. de Aguilar-amat y Banûs.
Melanocorypha calandra, L.—Voltants de Barcelona.—Donatiu.

NOTA.—La disecció de la *Ciconia* y del *Cypselus* es donatiu de don Lluís Soler y Pujol.

ALTRE.—També s' han rebut pera el Museo, altres exemplars, pero estant encare en estudi ó preparació, no 's donará compte d' ells en aquesta secció fins que terminin aquestas tascas.

Imp. La Hormiga de Oro—Barcelona

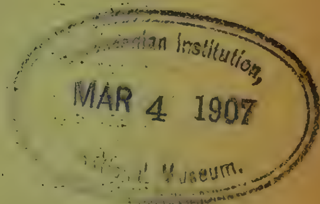
Segona época. Any 3.er—Núms. 8, 9 Nvbre. Dmbre. 1906.

Butlleti de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.

CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL

Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.

BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cubertas	1- 4 planas	2'50 ptas.	5 ptas.
	5- 8 »	5 »	10 »
	8-16 »	10 »	20 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem
vera dissensio esse potest.
(CONST. FID. CATH. c. IV).

NVBRE.-DMBRE. 1906.—VOL. VI. (2.ª ÉPOCA, ANY 3.er) NÚMS. 8 Y 9

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 4 DE NOVEMBRE DE 1906

Presidencia de D. Salvador Maluquer

—A las 11 horas y 25 minuts el Sr. President obre la sessió aprovantse l' acta de l' anterior.

—SOCIS ATMESOS.—A proposta dels Srs. Font y Sagué, Maluquer (S.) y Ferrer y Vert es atmés per unanimitat com á soci numerari D. Llorens Tomás.

COMUNICACIONS.—El Sr. Maluquer dona compte de la presencia del *Petromyzon fluviatilis* Lin. en un brassal de l' horta d' Artesa del Segre, y no haventhi res mes de que tractar se aixecá la sessió á les 11 horas y 50 minuts.

El Secretari, *J. Ferrer.*

SESSIÓ DEL 2 DE DESEMBRE DE 1906.

Presidencia de D. Joseph M.ª Bofill

Comunicacións: Oberta la sessió 's llegí un notable trevall del soci honorari D. Carlos Pau, de Segorbe, titulat *Sobre la*

Fritillaria Boisseri, Costa, y un altre del soci numerari Reverent P. Adeodat Marcet, O. B., sobre «Una escursió al Miracle». Tots dos trevalls serán publicats en lo Butlletí.

El Sr. Ferrer y Vert dona compte d' una carta rebuda de D. Carlos Pau, de Segorbe, en que li parlava del notable descubriment fet darrerament pe' l nostre consoci Doctor Llenas en las montanyas d' Aramprunyá d' una curiosíssima planta, l' *Arisarum Simorrhinum* Durien, nova complertament per la fauna no ja tan sols ibérica, sinó europea, ja que s' havía considerat fins are com planta típica de la flora africana.

El Sr. Maluquer corrobora 'l descubriment, comunicant que acompanyant als Doctors Cadevall y Llenas ha fet una escursió als llochs hont se troba l' especie esmentada, recullintne alguns exemplars, y anuncia un important trevall dels Srs. socis esmentats sobre aquesta planta.

El mateix soci dòna compte de les notables conferencies-llissons que de *Botánica popular aplicada al escursionisme* está donant en el Centre Escursionista de Catalunya el Doctor D. Joan Cadevall, animant als socis aficionats á la Botánica á no despreciar l' ocasió d' escoltar l' autorisada paraula de nostre gran botánich.

El Sr. Aguilar-Amat dòna compte de la mort del nostre consoci Sr. Rivas y Maopoey, ocorreguda á Valencia quant mes feyan prometrer d' ell l' honrós lloch d' Enginyer geográf que había conquerit y sa activitat y amor á la Historia Natural. A proposta del Sr. President s' acorda que consti en acta el sentiment de la Institució per tan sensible desgracia y que 'l Sr. Aguilar redacti una nota necrológica pe 'l Butlletí.

El Sr. President, D. Joseph M.ª Bofill, presenta y cedeix graciosament al Museu de l' Institució una nombrosa col-lecció d' Himenópters de Catalunya pulcrament preparats, documentats y determinats rigurosament, pertanyents á les families *Sapigidae, Scoliadae, Mutillidae, Chrysididae y Tenthredinidae*, continguda en vuyt grans capsas y que vé á augmentar la ja cedida anteriorment pe 'l mateix Senyor.

S' acorda per unanimitat que consti en acta l' agrahiment de la Institució en vers tant benemérit consoci, com tambè en

vers el Doctor Joan Comabella, que ha cedit graciosament les capses.

A continuació els Srs. Aguilar y Ferrer y Vert presentan com á soci á Don Joseph M.ª Artigas, que es atmés per unanimitat.

A la una de la tarde el Sr. President aixeca la sessió.

COMUNICACIONS

NOTE SUR QUELQUES VEGETAUX

TERTIAIRES DE LA CATALOGNE

PAR P. FLICHE

Au cours d'études géologiques sur les terrains tertiaires de la Catalogne, MM. Vidal et Depéret ont recueilli quelques empreintes végétales qu'ils ont bien voulu me communiquer pour en faire l'étude: je les en remercie et je vais donner ici les résultats qu'elle m'a fournis.

Je n'ai pas eu entre les mains tous les restes végétaux recueillis, de quelques uns répondant d'ailleurs à des types bien connus et représentés par des échantillons très volumineux, de transport plus difficile, je n'ai eu que des photographies, très bonnes d'ailleurs. J'aurai soin d'indiquer, dans la description des fossiles, ceux qui sont dans ce cas. Quant aux autres, ce sont, comme je viens de le dire, des empreintes provenant exclusivement d'organes foliaires; la roche, sur laquelle on les trouve, est invariablement un calcair dur à cassure irrégulière, à grain assez fin; il est de couleur varia-

ble, grise très claire, grise plus foncée, ou enfin noirâtre; c'est le cas pour les échantillons les plus nombreux, ceux qui portent le nom de *Laurus Vidali*, nov. sp.

Cette dernière coloration étant due évidentment à une petite quantité de matière d'origine organique teignant la roche, un des échantillons, celui représenté fig. 4, présente même les deux colorations très nettement séparées par un plan parallèle à l'empreinte qui se trouve sur la portion noirâtre.

Bien que les cassures, on vient de le voir, soient très irrégulières, elles se sont faites, dans les endroits où se trouvent des empreintes, de manière à bien dégager celles ci sans que cependant il y ait jamais une feuille complète, quoique celle de *Cinnamomum lanceolatum* le soit à fort peu de chose près, une très petite partie de l'extrémité supérieure manquant seule. Les empreintes de feuilles peuvent être à peine colorées, c'est le cas pour celle de *Cinnamomum;* plus habituellement elles le sont et tranchent ainsi bien nettement sur la roche qui les porte; cette coloration peut être due à de l'oxyde de fer, plus habituellement à de la substance charbonneuse qui, le plus souvent, est en très petite quantité et dans tous les cas totalement dépourvue de structure conservée. Les feuilles sont très nettement isolées, et on voit même rarement, sur l'échantillon qui les porte, des débris charbonneux non déterminables; on en trouve des traces dans le bas de la fig. 4.

Les feuilles sont disposées, sans ordre, dans la roche; non seulement elles son isolées et à divers niveaux, mais il peut arriver que deux feuilles soient dans des plans à peu près perpendiculaires l'un à l'autre; une feuille peut aussi n'être pas étalée dans un même plan, arriver à être assez contournée pour qu'il ne soit pas possible de la photographier convenablement d' une seule pièce. Les contours de la feuille sont, en général, très bien conservés et très nets; la nervation est conservée d'une façon plus irrégulière; elle peut se réduire parfois à la nervure principale, ou à celle-ci et aux secondaires; enfin il peut arriver aussi que, sur certains échantillons, il en

reste assez pour permettre de se bien rendre compte de ce qu'elle était; c'est le cas notamment pour l'espèce la plus intéressante par sa fréquence relative et par ce fait qu'elle semble appartenir à un type non encore dècrit.

Non seulement le nombre des échantillons de plantes fossiles recueillis par MM. Depéret et Vidal est restreint, mais il se réfère à un très petit nombre d'espèces. Parmi elles on ne rencontre aucune trace de cryptogames ni de gymnospermes; les angiospermes sont representés par un monocotylédone et par six dicotylédones; elles vont être successivament l'objet d'observations.

MONOCOTYLEDONES

PALMIES

Sabal major Heer.

Heer. *Flor. tert. Helv.* I, p. 88 * Fig. 1 réduite au 1/4.

Cette empreinte, dont j'ai eu entre les mains seulement une photographie, non seulement appartient à un palmier, mais celui-ci était une espèce à feuilles palmées; de plus le rachis et ce qu'on voit de pétiole qu'il termine sont entièrement d'un *Sabal:* parmi ces derniers, bien que la détermination faite sur une seule empreinte laisse souvent prise à quelque doute, il me semble certain qu'il s'agit de l'espèce à laquelle je le rapporte; tout, les dimensions du pétiole, du rachis, des plis du limbe, le nombre de ceux-ci, rappellent ce qu'on observe chez le *S. major* et éloignent cette empreinte de celles qui, dans le tertiaire, constituent des espèces certainement différentes.

---

* Pour cette espèce et de même pour les autres, je me dispenserai de donner la synonymie, renvoyant le lecteur à celles qui se trouvent dans les grands ouvrages consacrés à la flore tertiaire, notamment au *Flora tertiaire Helvetiae* de Heer.

Le *Sabal major*, qui présente des affinités incontestables avec le *S. umbraculifer* vivant de Cuba et autres Antilles, est

Fig. 1 Clixé de M. Font y Sagué

une espèce qui commence dans l'oligocène et finit dans l'étage moyen du miocène entendu en son sens le plus large.

Un échantillon trouvé à Tárrega.

DICOTYLEDONES

MYRICEES

Myrica banksiaefolia Ung.?

Un échantillon de Tárrega porte, avec une autre empreinte dont il sera question plus loin, celle d'un grand fragment de feuille dans la moitie inférieure de l'organe, la base seule manquent, mais sur une très faible longueur. La feuille était très allongée, assez étroite pour sa longueur, atténuée progressivement vers sa base; les bords du limbe, sans être intégralement conservés, le sont assez généralement pour permettre de constater qu'ils étaient irrégulièrement dentés; les dents étaient assez peu prononcées; de dimension un peu variables, plutôt, lorsqu'on les voit très bien, redressées vers le sommet de l'organe; une forte nervure médiane s'atténuant de la base vers le sommet est la seule partie certainement visible de la nervation; la feuille était de consistance assez coriace; tous ces caractères et la comparaison de l'empreinte avec de bonnes figures, montrent qu'on est certainement en présence d'une de ces feuilles si communes dans l'oligocine et la partie tout à fait inférieure du miocine, qu'on à ballotées des Proteaces aux Myricées et réciproquement, qu'aujourd'hui on rapporte généralement, avec raison semble-t-il, à la dernière de ces familles; comme cela se présente pour le fossile espagnol, la nervation très fine, en dehors de la nervure médiane a souvent disparu dans la fossilisation. L'espèce type de ce groupe de formes et en même temps celle qui est le plus rèpandu est le *Myrica lignitum* (Ung. sp.) Sap. On en a distingué plusieurs autres sous des noms spécifiques; parmi elles le fossile espagnol me parait ressembler plutôt au *M. banksiaefolia* Ung, au moins tel qu'il est représenté surtout pl. CX fig. 3 et 4 du *Flora tertiaria Helvetica*,

sans que d'ailleurs il soit possible, en ce qui concerne la détermination spécifique de rien affirmer, on ne peut faire qu'un rapprochement; la distinction entre toutes ces formes très voisines que, pour plusieurs d'entre elles, il n'y aurait peut être pas lieu de distinguer spécifiquement, étant souvent très difficile avec de très bons échantillons, devenant impossible pour un fragment de feuille médiocre tel que celui de Tárrega. Au cas particulier, un choix positif entre ces différentes espèces, si espèces il y a, serait d'ailleurs à peu près sans intérêt, toutes étant affines, se ressemblant beaucoup par le port et très probablement par les exigences biologiques; toutes de plus fournissent les mêmes indications d'âge, étant des plantes qui ont eu surtout leur expansion dans l'oligocène, mais ont persisté dans les étages inférieurs du miocène.

Un échantillon à Tárrega.

LAURINÉES

Laurus (Phœbe) Vidali, n. sp. Pl. I, Fig. 2-4.

Foliis coriaccis, lanceolatis, elongatis, longitudine circiter 7-10 mill latitudine 14-26 mill meticutibus; basi acutis, apicum versus valde acuminatis; margine integro paulisper undulato; nervatione camptodroma; nervo primario recto prominente; nervis secundariis utrinque 5-8 sub angulo 20-25° orientibus plus minus rectis seu armatis, aliquando paulisper apium versus; undulatis, nervis tertiaris sat prominulis.

Cinq empreintes de feuilles, dont pas une n'est complète, mais qui pour la plupart sont bien près de l'être, appartiennent évidemment à la même espèce; la nervation n'en est pas complètement conservée, cependant on peut le voir, notamment sur la fig. 2, elle l'est assez pour permettre de se rendre compte de ce qu'elle était, au moins jusqu'au 4.e ordre

P. FLICHE

Fig. 6.

Fig 4.

Fig. 1.

Fig. 5.

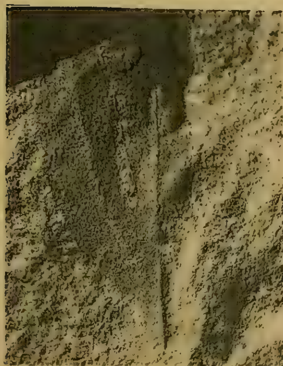
Fig. 3.

Fig. 2.

Fig. 7.

Pl. I.—Fig. 1 á 5.—Laurus Vidali nov. sp. 6.—Cinnamomum lanceolatum (Ung.) Heer. 7.—Sassafras sp.

de nervures compris; ce dernier étant déjà beaucoup moins distinct. Il s'agit d'une feuille de consistance coriace, lancéolée, allongée, acuminée, à bords entiers souvent très légèrement ondulés, à nervation pennée, faiblement camptodrome, à nervures tertiaires se détachant le plus souvent à angle droit des nervures primaires et secondaires, offrant la plus grande analogie avec les feuilles des laurinées actuelles et avec celles qui, à l'état fossile, ont été rapportées à la même famille. S'il est assez facile de rapporter une feuille à la famille des Laurinées, il l'est beaucoup moins de déterminer son attribution générique, en dehors de quelques genres du type foliaire très accusé: ainsi les *Sassafras* et les *Cinnamomum;* encore est il bon de faire observer que la nervation si caractéristique de ce dernier genre, au moins si l'on s'en tient aux nervures principales, ne lui est point absolument spécial, dans la famille. Cependant il est juste de faire observer que la nervation du fossile qui nous occupe se distingue assez nettement par ses nervures secondaires peu nombreuses, redressées, courant longtemps presque parallèlement aux bords du limbe, parfois un peu ondulées vers l'extrémité, paraissant se souder rarement et assez indistinctement vers l'extrémité avec la nervure immédiatement supérieure, les nervures tertiaires assez espacées se détachant généralement à angle droit, formant avec quelques nervures quaternaires un réseau lache et un peu irrégulier; on ne peut voir les nervures d'ordre inférieur. Cette nervation qui n'est point spéciale à un des genres qu'on à établis, soit d'assez longue date, soit plus récemment aux dépens du genre *Laurus,* entendu en un sens très large, est cependant assez caractéristique; elle exclut le genre *Laurus* proprement dit et par suite a conduit la plupart des paléontologistes à des déterminations génériques un peu trop précises quand il ne s'agit pas de formes bien évidemment affines d'espèces vivantes, si même elles ne lui sont identiques.

Les feuilles de Sarréal se rapprochent de quelques espèces fossiles déjà décrites, ainsi le *Laurus vetusta* Sap. de Sézanne

que son auteur avait rapproché des *Persea*, mais aussi des *Phoebe* et que Schimper à définitivement donné comme une espèce du premier genre; la figure de Saporta a un peu exagéré les caractères de la nervation en dehors des nervures secondaires, comme on peut le constater en la comparant à l'échantillon type conservé au Museum. Cet échantillon confirme d'ailleurs les analogies de l'espèce et du fossile que nous étudions en ce moment, avec des différences toutefois notamment dans le taille, les nervures tertiaires qui ne permettent pas l'identification. La ressemblance est plus grande avec la *Nectandra arcinervis* Ett. de Bilin *, au moins avec la fig. 2 donnée par l'auteur, car son espèce parait formée d' éléments hétérogènes et c'est sans doute pour cela qu'elle à été passée sous silence par Schimper: il est difficile, en effet, d'admettre que la figure surtout appartienne à un même végétal que la figure 2, tant il y à de diffèrence dans la nervation, la grosseur et la course des nervures secondaires.

Malgré la très grande analogie qui existe entre notre fossile et celui représenté par la fig. 2, analogie qni est la plus grande que j'aie pu constater avec des espèces déjà décrites, il y a des différences trop fortes pour admettre l'identification, au moins tant qu'ou n'aura pas des échantillons plus nombreux, et peut être aussi en meilleur état de conservation. Ainsi la taille peut être identique, c'est le cas pour de fragment de feuille représenté par notre fig. 4, mais le plus souvent la feuille de Sarreal est sensiblement plus grande; les nervures tertiaires se détachent bien plus régulièrement à angle droit et sont un peu plus espacées que chez le *N. arcinerosis;* les extrémités des nervures secondaires paraissent aussi chez ce dernier se recourber moins fréquemment à la base, se souder plus fréquemment et plus rapidement; l'ensemble des nervures parait aussi être un peu plus accusé.

---

* C. v, Sttingshausen, *Die fossile flora des Tertian. Beckens von Bilin*, II partie 1868, p. 3, pl. XXXIII, f. 1-3.

Pour toutes ces raisons, il m'a semblé préférable de créer pour la plante espagnole un nouveau type spécifique auquel j'ai donné le nom du géologue qui a bien voulu me communiquer les éléments de cette étude.

Si le fossile de Sarreal présente de grandes analogies avec quelques espèces fossiles, notamment avec les deux que je viens de nommer, il en présente aussi avec plusieurs espèces vivantes, comme j'ai pu le constater par l'étude de la riche collection de Laurinées contenue dans l' herbier du Museum. Je 'n ai trouvé notamment dans les *Phœbe*, genre auquel Saporta était disposé à rapporter son *L. vetusta* de Sézanne autant qu'aux *Persea*. L'espèce qui m'a présenté le plus d'analogie avec la plante fossile est le *P. pallida* Nees des Indes Orientales. De part et d'autre, les dimensions de la feuille sont assez variables et dans des limites à peu près semblables, puisque j'ai trouvé sur les échantillons du Museum comme termes extrêmes 55 mill. de longueur × 15 á 16 mill. de largeur, et 115 mill. de longueur × 30 mill. de largeur, ces derniers chiffres étant tout à fait extrêmes; la forme est la même sauf chez l' espèce actuelle, un peu plus de tendance à avoir la largeur maximum dans la seconde moitié du limbe; la feuille est en outre un peu plus acuminée, mais elle est sur l' espèce vivante comme sur le fossile, très entière, un peu ondulée parfois et un peu repliée sur le bord; de part et d'autre le nombre, la direction et le parcours des nervures secondaires sont les mèmes, et quelques unes plus faibles que les autres n' atteignent pas le bord de l' organe; chez l' espèce vivante et chez le fossile, les nervures sont aussi alternes, parfois subopposèes, avec peut être un peu plus de tendance à l'opposition des dernières chez le fossile, mêmes nervures tertiaires plus ou moins fortes se détachant normalement des nervures dont elles proviennent.

On le voit, s' il y a entre les feuilles fossiles et celles du *G. pallida* des différences suffisantes pour ne pas admettre, provisoirement au moins, l'identité, surtout en présence d'une conservation imparfaite chez les premières, on n'en est

pas moins en présence de deux formes très voisines. C'est ce qui m'a déterminé à mettré, entre parenthèse, à la suite du nom générique très large *Laurus* celui de *Phœbe* qui me semble l'attribution, la plus probable lorsqu'on cherche à établir des coupes génériques plus précises.

La présence, dans le tertiaire espagnol, d'une espèce très voisine d'une espèce indienne n'a rien de surprenant; si elle avait les mêmes exigences que sa congénère actuelle, on put conclure que la station où elle se trouvait était donée d'un climat simplement tempéré et humide. Le *G. pallida*, en effet, s'élève dans l' Himalaya à une altitude de 5000 pieds anglais, soit environ 1800 m, et recherche les ravins humides.* C'est, en outre, seulement un petit arbre; il est possible et même probable qu' il en fut de même pour l'espèce fossile. A. C. à Sarreal.

Sassafras sp.?

Fig. 7.

Il a été trouvé à Tárrega une empreinte de feuille trilobée, malheureusement incomplète et en médiocre état de conservation, en ce sens qu' en dehors des nervures principales afférentes à chaque lobe, il ne reste à peu près rien de la nervation, car d'ailleurs les contours de la feuilie sont pour la plus grande partie intacts. Il est visible que les bords, sur la partie commune et sur les lobes, sont parfaitement entiers; que, de plus, la base du limbe était décurrente vers un pétiole dont il reste une trace très nette. La présence d'un pétiole, indépendamment du caractère qu'elle fournit pour la des-

---

* J. S. Gamble, *A manual of Indian timbers*. 2e édition, Londres 1902, p. 567.

cription du fossile, montre que nous sommes bien en présence d'une feuille individuelle ou d'une foliole de feuille composée, mais non d'un fragment d'une grande feuille découpée. L'attribution du fossile à une foliole de feuille composée est bien peu probable; la longueur du support (pétiole ou pétiolule), la taille du limbe, sa découpure profonde et très-régulière sans exclure complètement l'idée qu'on est en présence d'un foliole, sont certainement plus favorables à la conception d'une feuille simple.

Parmi celles qui ont été décrites déjà à l'état fossile, celle-ci présente les plus étroites analogies avec bon nombre de celles qui ont été rapportées, soit au genre *Sassafras* lui même, soit à un autre genre de Laurinées à feuilles généralement trilobées, évidemment très affines de celui-ci. C'est ainsi que Saporta * tout en faisant remarquer l'extrême ressemblance d'une espèce du miocène de Bois d'Asson avec les *Sassafras*, la place dans le genre indéterminé *Daphnogene*, sous le nom de *D. lobata*, à raison de la persistance de ses feuilles et des glandes qu' elle présente à l'aisselle de ses deux grosses nervures basilaires.

Quoiqu'il en soit de ces formes un peu aberrantes, le genre *Sassafras* lui même parait incontestablement avoir apparu de très bonne heure, probablement dès l'origine ou peu s'en faut des angiospermes ** et s'être maintenu sous des formes très analogues à celles de l'espèce vivant encore aujourd' hui dans l'Amérique du Nord; il semble même assez probable que le *S. ferretianum* Mass du miocène récent et du pliocène lui est identique. Non seulement les *Sassafras* ont une origine très ancienne, mais ils ont eu une distribution géographique beaucoup plus large qu'aujourd'hui, c'est ainsi

---

* *Etudes*, etc. 3.e partie, III Ann. Sc. nat Bot. 5.e série, VIII. 1867 p.

** M. Fontaine (*The Potomac and jounger mesozoic Flora*) signale trois espèces de Sassafras dans les couches du Gotomac. Même en faisant les réserves que comportent quelques échantillons très imparfaits et en général une nervation très incomplète, il semble bien que la présence du genre dans ce terrain soit exacte ou à tout le moins trés-probable.

qu'ils ont abondé dans les flores tertiaires européennes de la base de l'éocène à Sizonne jusque dans le miocène et le pliocène d'Italie.

Comme je l'ai dit plus haut, la feuille trilobée de Tárrega présente avec celle des *Sassafras* la plus grande analogie, la forme générale de la feuille trilobée, son pétiole, son limbe décurrent vers celui-ci avec un léger renflement au dessus de lui, par les bords très entiers de la feuille, les lobes assez égaux, les sinus arrondis, par ce qui reste de la nervation tertiaire et se réduit d'ailleurs à fort peu de chose. Peut être la consistance de la feuille était elle plus solide que chez le *Sassafras officinale* actuel et se rapprochait elle de ce qu'on observe chez le *D. lobata* Sap. de Bois d'Asson, mais il est impossible de se rendre bien compte de ce caractére sur une photographie et je n'ai pas eu entre les mains l'échantillon lui même.

La présence d'un *Sassafras* dans les couches tertiares de Tárrega n'a, d'après ce qui vient d'être dit, rien de surprenant, et si en présence de l'état imparfait de l'échantillon, il est plus prudent de ne pas formuler une affirmation absolue, celle-ci me semble des plus probables. Mais si on arrive à une conclusion semblable pour la détermination générique du fossile qui vient de nous occuper, on ne saurait aller plus loin, et il me semble impossible de risquer aucun rapprochement spécifique qui ne soit purement arbitraire, étant donné même que plusieurs des espèces, plus ou moins légitimes, décrites à l'état fossile, l'ont été bien souvent sur de très médiocres échantillons. Notons cependant que l'espéce la plus voisine n'est pas le *S. primigenium* Sap. de l' Eocène a Sézanne, la plante espagnole s'éloigne par ses lobes moins renflés, par sa taille beaucoup plus petite, sans que d'ailleurs il faille attacher une très grande valeur à ce dernier caractère, l' espèce vivante de l'Amérique du Nord offrant sous ce rapport de très grandes différences, non seulement suivant la place de la feuille sur le rameau, mais même d'un échantillon à un autre.

Cinnamomum lauceolatum (Ung.) Heer

Fig. 6.

Le genre *Cinnamomum* est un des plus largement représenté dans les flores tertiaires européennes; il l'est non seulement par le nombre des échantillons, mais encore par celui des formes de feuilles. Celles-ci paraissent avoir été assez ou même très variables chez une même espèce, comme cela s'observe chez les *Cinnamomum* actuels; cependant au milieu de ce très grand polymorphisme des feuilles tertiaires du genre, il est un certain nombre de formes assez accusées, se rencontrant à des niveaux assez différents, pour que, sous toutes les réserves à faire en pareil cas, on puisse les considérer comme des formes spécifiques. De ce nombre est le *C. lanceolatum* (Ung) Heer, dont une très belle empreinte presque complète a été trouvée à Cervera. Elle est très bien caractérisée par la forme longement lancéolée des feuilles. C'est une espèce qu'on rencontre de l'Oligocène inférieur jusqu'à la fin du Miocène. Je donne ici une figure de l'échantillon de Cervera, bien que l'espèce ait été figurée déjà nombre de fois, parce qu'il est très beau, l'extrême pointe du limbe manquant seule, parce qu'il n'est pas, à ma connaissance, qu'aucun échantillon trouvé au Sud des Pyrénées ait été figuré, enfin parce qu'il est remarquablement allongé pour sa largeur, celle ci ne depassant pas 12 mill. Sous ce rapport, les échantillons déjà figurés avec lesquels la feuille espagnole a le plus de ressemblance sont ceux représentés fig. 16, pl. XXXIII, de la Flore de Bilin, qui est cependant un peu plus large et mieux encore des échantillons de Manosque représentés fig. 12 et 13, pl. IV, des *Etudes sur la végétation du Sud-Est de la France,* 3.e partie, IV, par de Saporta.

ERICINEES

Zeucothoë (Andromeda) primigenia, Ung. sp.

L'empreinte d'une feuille de Tárrega, portée par le même échantillon que celui de *Myrica*, semble incontestablement appartenir à la section des *Andromeda* dont on fait aujourd' hui un genre spècial sous le nom de *Zeucothoë*. Il me semble, en outre, qu'il s'agit de ce que Unger d'abord, puis Heer, ont nommé *Andromeda primigenia*, espèce qui renferme peut-être plusieurs types spécifiques, mais dont par contre on a peut-être détaché à tort, sous des noms spécifiques différents, certaines formes singuliérement affines de cette espèce fondamentale. Comme l'a fait justement observé Saporta il est singulièrement difficile de distinguer des *Zeucothoë* uniquement d'après des empreintes foliaires. La feuille de Tárrega es presque complète, il y manque seulement une très petite partie de l'extrêmité du limbe et ce qui est plus fâcheux la plus grande partie du pètiole. Une nervure médiane très forte, des nervures secondaires arquées, extrêmement grêles, dont une est très visible sur l'échantillon, sont des *Andromeda* en général, de l'*A. protogea* en particulier. On peut y ajouter, me semble-t-il, un réseau ultime de nervilles punctiforme, mais que le genre de la roche rend un peu incertain, quoiqu'il me paraisse èvident en quelques parties de l'empreinte. La taille, la forme et la consistance coriace de la feuille sont entièrement du *Zeucothoë (Andromeda protogea)*; le limbe est cependant légèrement moins découvert sur le pétiole que ce n'est habituellement le cas, mais il y a quelques différences sous ce rapport entre les divers échantillons figurés, et celle qui existe ici me semble trop légère pour qu'il y ait lieu d'en tenir compte. Le *L. (A.) protogea* es une espèce de l'oligocène qu'on rencontre jusque dans le miocène.

NYMPHOEACIES

Nymphora, Dumasi, Sap.? fig. 2

reduite au $^1/_3$

M. Vidal m'a communiqué d'abord les croquis de deux empreintes de feuilles de Nymphoeacies de grande taille appar-

Fig. 2 **Clixé M. Vidal**

tenant visiblement à la même espèce; puis il y a ajouté une bonne photographie de la meilleure des deux. Comme on peut le voir par la figure de celle qui a été photographiée, l'état de

conservation, sans être parfait, est cependant très suffisant pour permettre de se rendre compte des caractères de l'espèce. La feuille était de très grande taille, mesurant environ 30 centimètres de diamètre transversal, n'était pas complètement orbiculaire, puisque la hauteur du limbe était d'environ 25 centimètres; * le bord était entier, à peine légèrement ondulé en certains points; le sinus formé par les bords du limbe venant rejoindre la base du pétiole parait avoir été très étroit; la nervation, assez bien conservée, était constituée par de fortes nervures faisant une saillie prononcée à la surface inférieure du limbe. Tous ces caractères font immédiatement songer aux espèces à feuilles également de grande taille, à bord du limbe entier, décrites par Saporta, soit dans l'oligocène proprement dit, soit dans l'aquitanien du Midi de la France.

La première à laquelle on pourrait songer, parmi ces espèces, est le *N. Calophylla* Sap., (**) la première décrite et la plus commune; il convient de l'éliminer parce que la forme de la feuille est très différente, la hauteur du limbe étant beaucoup plus forte par rapport à la largeur, de plus le nombre des nervures est plus fort que chez la plante espagnole, et celles ci sont beaucoup moins saillantes, tous caractères qui ont beaucoup de valeur chez les *Nymphoea*.

Les analogies sont, au contraire, très grandes avec le *N. Dumasi* Sap. espèce plus ancienne de l'oligocène d'Alais chez lequel la taille et la forme du limbe sont identiques, le nombre des nervures à peu de chose près le même, une ou deux en plus pour le *N. Dumasi*, autant qu'on peut s'en rendre compte dans l'état d'imperfection des échantillons; enfin, ce qui est un caractère important, comme le prouve l'étude

---

(*) Ces dimensions n'ont pu être prises d'une façon absolument rigoureuse à cause des déchirures que présente le limbe en différents endroits.

(**) Voir surtout pour cette espèce: Saporta, Recherches sur la végétation du niveau aquitanien de Manosque. Mém. 9 de la Société géol. Paris 1891, p. 8, Pl. I, fig. 1, et Pl. II, fig. 4.

des espèces vivantes, les nervures présentent de part et d'autre une forte saillie.

En résumé, il me semble certain qu'il s'agit de la même espèce; si je mets un point de doute à la suite du nom de *N. Dumasi*, donné à la plante de Tárrega, c'est que pour se faire une opinion ne comportant aucun doute, il serait nécessaire de faire une étude complète sur les échantillons mêmes, non seulement sur ceux d'Espagne, mais encore sur ceux du *N. Dumasi* type; cela serait d'autant plus nécessaire que cette espèce n'ayant jamais été décrite et figurée par son auteur qu'accidentellement, une première fois dans le Monde de plantes avant l'homme (*) et une seconde dans les organismes problématiques des Anciennes mers (**), n'a jamais été l'objet de sa part d'une description speciale et surtout bien complète. Dans tous les cas, on peut affirmer que si le *Nymphoea* de Tárrega n'est pas le *N. Dumasi*, c'en est une espèce singulièrement affine.

Conclusions

L'étude d'une flore fossile conduit toujours à se poser deux questions: ¿quel est l'âge de celle-ci? quels renseignements nous fournit-elle sur les conditions de milieu dans lesquels a eu lieu son développement?

Tous ceux qui se sont occupés de la Paloeo botanique des terrains tertiaires savent quelles énormes difficultés présente la réponse à la premiére question, surtout si l'on veut établir des horizons très précis dans un même terrain, alors même qu'on possède des documents nombreux et en bon état de conservation; à plus forte raison et est il ainsi lorsque c'est le

(*) Saporta, Le monde des plantes avant l'apparition de l'homme, p. 270, fig. 72.

(**) Saporta, Les organismes problématiques des Anciennes mers, 1884, p. 22, p. III et IV.

cas pour les roches tertiaires qui viennent de nous occuper, on n'a à sa disposition qu'un petit nombre de fossiles dont aucun n'est dans un très bon état de conservation, et dont quelques uns laissent même beaucoup à désirer sous ce rapport. Cependant, si l'on s'en tient aux grandes coupes des terrains tertiaires, il me semble que la petite florule objet de notre étude conduit à cette conclusion que les couches d'où elle a été extraite, appartiennent à l'Oligocène et même très probablement à l'Oligocène proprement dit, c'est à dire exclusion faite de l'Aquitanien que plusieurs géologues lui réunissent. Il est remarquable, en effet, de constater que toutes les espèces trouvées et qui ont été surement rencontrées ailleurs ont leur maximum d'extension dans l'oligocène proprement dit, le dépassant toutefois pour persister à tout le moins dans l'Aquitanien, mais en diminuant d'autant plus d'importance qu'on s'éloigne davantage du premier terrain; que le *Nymphoea* espagnol est identique, ou peu s'en faut, à une espèce franchement oligocène; que les affinités du *L. Vidali*, espèce nouvelle, sont aussi avec une laurinée oligocène; qu'on ne rencontre au contraire aucune espèce, même exclusivement aquitanienne, ni ayant ses affinités avec une de celles-ci. Il semble dès lors légitime de considérer la florule qui vient de nous occuper comme franchement oligocène; ce qui se trouve conforme avec les résultats auxquels se sont trouvés conduits les dits géologues, pour les couches la renfermant, à la suite de leurs études de stratigraphie et de fossiles animaux.

Quant au facies de la végétation, il est à peu près impossible de s'en rendre compte, en présence d'un nombre de types végétaux aussi restreint; tout ce qu'on peut dire, c'est que les eaux étaient habitées par un très grand *Nymphoea*, fort différent de ceux qui habitent aujourd'hui le pourtour de la Méditerranée et dont les analogues actuels, en admettant qu'il n'appartient pas à un groupe complètement éteint aujourd'hui, se retrouveraient dans les eaux de la Sénégambie. Aux environs de ces eaux se trouvaient des forêts dans lesquelles les Laurinées paraissent avoir joué un rôle important,

peut être prépondérant, à en juger par leurs congénères actuelles, et exigeaient un climat á température plus ou moins élevée, égale et de la fraicheur. Ces espèces dicotylédones arborescentes unies à un palmier au moins étaient accompagnées de formes arbustives, à tout le moins de *Myrica* et de *Zeucothoë*. Le tout formait un ensemble végétal constitué presque exclusivement de formes à feuilles persistantes, ce qui d'ailleurs est le caractère habituel des flores du même âge.

CONTRIBUTION A LA FAUNE MALACOLOGIQUE DE LA CATALOGNE

I. Species novæ Montserraticæ.

1. Helix Marceti *Fagot. sp. nov.*

Testa uniformiter candida, vix nitente, solidula, profunde umbilicata (umbilicus mediocris, cylindraceus), supra convexo depressa, subtus turgidula, in primis anfractibus leviter, in ultimo ad aperturam magis striata;—apice obtuso, lavigato, cinereo;—anfractibus 5 $^1/_2$ parum convexis, sutura lineari sed profunda separatis, ultimo paululum majore, supra convexo, subtus turgido, ad aperturam subcarinato, dilatato, ac subito descendente;—apertura exacte lunari-rotundata, parum obliqua, margine crasso, porcellaneo, non profundo, instructa.

Alt. 7 mm. diam. 10 m. m.

Lecta a R. P. Adeodato Marcet in Monteserrato ad S. Michaëlem.

Diffère de l' *H. Barcinonensis* par son ombilic plus étroit et plus réguliérement cylindrique, par ses tours moins convexes et à striations plus faibles, surtout dans les premiers tours, son bourrelet peristomal très fort et obstruant l' entrée

de l'ouverture, spire moins trochiforme et plus surbaissie, etcétera.

2. Helix subpaladilhi *Fragot. sp. nov.*

Testa parva, profunde cylindraceo-umbilicata, supra consideo depressa, subcarinata, in intervallo striarum candidarum et ad aperturam magis ac magis fortium corneo-pellucida, parum maculata, zonula fusca supra carinam quasi evanescente et aliquando maculas formante cincta, subtus albescente;—spira convexo depressa;—apice mamillato, lævigato, obtuso;—anfractibus quinque subconvexis, sutura lineari sed sat impressa separatis, lente ac regulariter crescentibus, ultimo vix majore, paululum compresso, supra convexo, subtus turgido, ad carinam vix angulato, subito ad aperturam deflexo;—apertura parum obliqua, lunata;—peristomate acuto, intus margine lævi instructo; marginib s subaproximatis, callo tenuissimo junctis.

Alt. vix 3 m. m. diam. 4-5 m. m.

Via dicta *«de Marganell»* in Monteserrato P. Marcet invenit.

Espéce du groupe des *H. Paladilhi*, *Penchinati*, *monistrolensis*. Voisine surtout de cette dernière espéce dont elle se distingue par sa spire moins trochiforme, son ombilic plus cylindrique, ses stries plus fines surtout sur les premiers tours et qui devient plus grossières à mesure que l'on se rapproche de l'ouverture, son dernier tour moins caréné, etc.

3. Pupa Adeodati *Fagot. sp. nov.*

Cette nouvelle espéce du groupe du *Pupa leptochilos* ne peut être comparée qu'à ce pupa dont elle se distingue notamment par sa spire plus ovoidea, à dernier tour ventru, par son test plus clair et de couleur corné pâle, par ses plis palataux plus minces, moins longs et par suite moins robuste, etc.

Environs du monastère du Montserrat sur les rochers RRR. R. P. Adeodat Marcet l'a trouvé.

PAUL FAGOT.

II. SPECIES NOVA MIRACULENSIS.

Helix miraculensis *Marcet sp. nov.*

Testa parva, profunde et large umbilicata=umbilico conico spiras columellæ ostendente,=supra sub-depressa, subtus turgida, subcarinata,=carina ad aperturam evanescente= corneo-lutea, sat rude striata, in intervallo striarum alba; supra juxta carinam zonula castanea, aliquando interrupta, subtus tribus zonulis ejusdem coloris quarum prima valde ampla circumcicta; spira convexa, apice obtuso, lævigato; anfractibus 5 ½-6 convexis regulariter crescentibus, sutura profunda presertim in ultimo separatis; ultimo paululum majore, supra convexo, subtus turgido-rotundato; apertura semilunata, valde obliqua; peristomate externe reflexo subinterrupto, intus sat incrassato; margine columellari reflexo, marginibus separatis, tenui callo junctis.

Alt. 3 $^{1}/_{2}$ m. m. diam. 6 6 $^{1}/_{2}$ m. m.

Abundanter legi in ditione Sanctuarii Btæ. Maríæ de Miraculo cui reverenter magno cum gaudio dicavi.

Aquesta especie es molt afine á la *H. Monistrolensis* y á la *H. subpaladilhi,* á qual grupo perteneix y de las quals se separa á primera vista. De la *H. Monistrolensis* per son tamanyo bastant més gran, per son ombilic més obert, cónich, de modo que 's poden ben contar las circumvolucions de la columela, per son peristoma recurvat al exterior, bastant groxut de la part de dins, etc.: y de la *H. supaladilhi* per son ombilic, per ser més axafada la closca per la part de sobre, per les tres ratllas casi constants de la part inferior, per sa boca ú obertura molt més oblicua, per sas voras més separadas, etc.

ADEODAT MARCET, O. S. B.

Miracle-Solsona. Septembre 1906.

BEITRAGE ZUR VEILCHENFLORA DER PYRENAEN-HALBINSEL

VON WILHELM BECKER (HEDERSLEBEN, BEZ. MAGDEBURG).

(aus der «Oesterreichischen botanischen Zeitschrift» Jahrg. 1906, Nr. 516).
(Versión española del Dr. Sallent).

En estos últimos años hanse indicado en la Península Ibérica algunas formas nuevas correspondientes al género *Viola*. Con la publicación de estas Novedades se me presenta la ocasión de dar á conocer una contribución sistemática y geográfica á la flora de las Violas del país nombrado, que viene á ser como la base de mi herbario de este género. Como quiera que en los Herbarios he notado siempre la falta de plantas ibéricas, he de agradecer tanto más al Sr. Carlos Pau, de Segorbe (Valencia), el que me haya remitido una notable colección de Violas de esa flora.

Viola maderensis Lowe. El ciclo de formas de la *V. odorata* viene al parecer representado únicamente por la «sub-especie *V. maderensis*. Se distingue por las estípulas lanceoladas, más profundamente lacimadas, y por la base de la hoja, que es muy manifiestamente cordiforme. Diferénciase de las sub-especies de la *V. sepincola* (*V. cochleata* Coincy) por las brácteas del pedúnculo que van insertas en medio y son más altas; y luego los espolones por extraordinario modo más largos. Algunas formas que tienden á la *V. odorata* L. no ofrecen importancia alguna.—Figueira da Foz, Provincia de Beira baixa. Avila, Granada, Menorca. Además, en las Islas Canarias, en Argel, Sicilia y Sud de Italia.—*V. Dehnhardti* Ten. y *V. maderensis* Lowe, pertenecen á distintas especies colectivas.

V. Dehnhardti Ten. Sierra de Pina, cerca de Santa Bárbara, Segorbe, Sierra del Toro (Valencia), Mallorca. *V. Dehnhardti* Ten. pertenece al ciclo de formas de la *V. alba* y ofrece la

glabrifoliada, de hojas redondas y tenues, que se extiende más ó menos por la región mediterránea. Se presentan tránsitos hacia la *V. alba* Bess. Sierra de Espadan (Valencia).

V. Dehnhardti Ten. *var. Cadevalli* (*Pau in herb. pr. spec.*) *mh. var. nov.* Toda la planta es glabérrima. Esta variedad nos presenta, por lo que se refiere á la vellosidad, uno de sus límites Cataluña, leg. Cadevall (1).

V. Dehnhardti × *maderensis hybr. nov.*=*V. Pardoi mh.* Valdealgorfa (Teruel), leg. J. Pardo; muestra en general los caracteres de una *V. alba* × *odorata;* sólo que tiene las hojas más redondas y angostas, con las estípulas más profundamente laciniadas.

V. cochleata Coincy Journ. bot. (1894) Nr. 1, juin. Alcaraz (Murcia); Calatayud (Aragonien), leg. Vicioso. Ad *V. sepincolam* s. l. pertinens, a *V. odorata* et *alba* calcare abbreviato, capsulis majoribus subglabris et bracteolis *profunde* insertis evidenter differt. Abbild. Coincy, Ecloga altera pl. hispan. (1895) tab. III.

V. *segobricensis* Pau. Not. bot. II. p. 9 (=V. *virescens (alba)* × *odorata* Pau. Willk. et Lge. Prodr. fl. Hisp.)=*V. Reverchoni* Willk. 1894.—Ad «sect. Nomimium Ging. divis. Uncinatae Kupffer subdivis. Flagellatae Kitt pertinens. Tota planta pallide viridis, subpubescens, subglabra. Rhizoma crassum, ramosum, folia floresque et stolones emittens. Stolones plerumque suberecti substrictique, interdum ramosi, rarius elongati flexuosique, folia floresque praebentes. Folia radicalia cordato-ovata vel cordato-rotunda, acutiuscula, subglabra, asperula, crenata, longe petiolata; fol. stolon. oblonge cordato-ovata, evidenter acutiuscula, interdum triangulariter cordato-oblonga. Stipulae lanceolatae vel anguste lanceolatae, acuminatae, praecipue in parte

---

(1) *Viola Cadevalli* Pau. Bol. de la R. Acad. de Ciencias y Artes, p. 62. Vol 1. año 1896 (Flora del Vallés)

media superioreque evidenter longe glanduloso-fimbriatae et sparse breviter ciliatae, distincte pallide virentes. Flores in pedicellis foliis aequilongis vel ea superantibus, mediocres. Pedunculi ad suprave medium bibracteolati. Sepala oblonga vel oblongo-lanceolata, acutiuscula. Petala probabiliter coerulea, in medio inferiore albida, superiora oblonga, lateralia obovata parcissime barbata, infimum late obovatum, omnia interdum emarginata. Calcar ad apicem probabiliter coeruleum, appendices calycinas abbreviatas multum superans, interdum acutum et sursum recurvatum. Ovarium oblongo-globosum, sparse pilosum usque glabrum; stylus retrorsum subcurvatus, sensim incrassatus, acute rostratus; rostellum ad apicem sursum subcurvatum. Capsula globosa, pilosa vel fortasse etiam glabra. Flor. Mart. Jun. Species distincta est.

La *V. segobricensis* es muy constante en sus caracteres. Unicamente varía en la vellosidad de las hojas, ovario y cápsulas. Las estípulas son igualmente vellosas, aun en los ejemplares más lampiños.

V. Reverchoni es idéntica á la planta descrita. Los ejemplares originales que de la de *Reverchon*, de Albarracín, tengo á la vista, tienen el ovario lampiño y las cápsulas manifiestamente pubescentes; de manera que el caracter que se señala en otra etiqueta de «caps. glabr.» muy raras veces ó nunca se comprueba, y en todo caso se refiere al ovario. Las hojas estivales largamente pecioladas nos manifiestan una pubescencia que todavía podremos reconocer en las de invierno. Paréceme evidente que esta especie se relaciona estrechamente por su filogénesis con la *V. adriatica* Freyn. Pero faltándome, como me faltan, buenos ejemplares de la última, la comparación no puede concluir nada por ahora.

V. segobricensis: Valentia (Sierra del Toro, Segorbe, leg. Pau) Aragonien (Rubielos de la Cerda, leg. J. Benedicto; Albarracin 1300 m. leg. Reverchon; Calatayud, leg. Vicioso, Planta bilbilit. Nr. 86).

V. palustris L. Galicien, Jerez (Lusit. bor.), Vallongo (Porto), Cannas de Sabugosa (Beira alta), Sierra Nevada.

V. Willkommii Roemer. Monserrat l. cl. (Catal.), Albarracin (Aragón.) leg. Reverchon.

V. Willkommii Roemer «var. *cinereo-pubescens* mh. var. nov. Tota planta, capsula inclusa, cinereo-pubescens. Sierra del Toro (Valent.) leg. Pau.

V. silvestris × *Willkommii* hybr. nov.=*V. Marcetii* mh. —Monserrat (Catal.), 600 m, inter parentes, leg. P. A. Marcet monachus; Penyagolosa (Valent.) in pinetis leg. Pau.— A *V. Silvestre* foliis latioribus basi plane cordata, stipulis latioribus pauce dentatis, calcare breviore subalbido, sepelis majoribus latioribusque et habitu *V. Willkommii*, ab eadem foliis praecipue superioribus acuminatis basi percordatis, stipulis subminoribus dentatis fimbriatisve, calcare longiore, sepalis angustioribus, appendicibus calycinis subrudimentaribus, petalis angustioribus distincte differt.

V. rupestris Schm. «var *g'aberrima* Murb.» f. stip. mox marcescentibus, fusco cariosis. Montserrat 1100 m. leg. C. Lacaita IV. 1882, leg. Brockmann-Jerosch IV, 1905.

V. rupestris Schm. var. *arenaria* (DC.) Beck f. subtyp. Pajares en la cordillera Astúrica entre Leon y Oviedo (Cantabr.) leg. Dieck.

V. puberula Lange. Orihuela 1400 m. Albarracin 1300 m. (Aragon.) leg. Reverchon; Sierra del Toro (Valen.) leg. Pau. —*V. puberula* Lange subspecies *V. rupestris* (s. l.) est; a *V. rupestre* Schm α) *arenaria* (DC.) foliis ovato-oblongis distincte plane cordatis, caulibus petiolisque pererectis, stipulis mox marcescentibus fusco-scariosis caulinis lineari-lanceolatis longius fimbriatis non dentatis, sepalis elongatis evidenter differt. Sec. Lange capsula glabra est; sed plantae meae capsulam subpilosam praebent.

V. silvestris (Lmk. p. p.) Rchb. Galicien, Choupal und Zembaria (Coimbra), Porto, Dornes am Zezere (Lusitan.), Monserrat (Catal.) Penyagolosa (Valent.)—Plantae fructiferae p. p. ad var. *Rivinianam* vergentes.

V. silvestris (Lmk. p. p.) Rchb. f. *albido tomentosa* mh. f. nov. Caules albido-tomentosi, petioli pedicellique perpilosi.

Infra Puerto de Rebenton (Montes Carpetani, Neu-Castil.) lég. Lomax.

V. abulensis Pau forma intermedia non hybrida inter *V. montanam* L. et *lacteam* Sm. (*lusitanica*) Brot., *lancifolia* Thor.) est. Folia interiora ad basim cuneata, superiora obtusa vel subcordata.—Avila (Alt-Castil.)

V. lactea Sm. Galicien, Buorcos (Lusitan).—Folia p. p. ad basim truncata; plantae ex eo ad *V. caninam* vel *montanam* vergentes.

V. arborescens L. Cap de San Vicente, Sagres (Lusit.); Málaga, Croie (Almeria, Andalus.); Ibiza, Valdemosa bei Miramar auf Maliorca (Balear).

V. arborescens L. «f. *albido-tomentosa* mh. f. nov.» Caules foliaque albido-tomentosi. In monte «Mongo» pr. Denia (Valent.) leg. Pau.

V. cazorlensis Gand. Prov. Jaën, in fissuris rup. calcar. mont. dict. Sierra de Castril et de Cazorla, 1500—1900 m. leg. Gandoger 1902—1903 et Reverchon 1903—1904. Vide J. Hervier Excurs. botan. de Reverch. dans le massif de La Sagra (1905) p. 32, 57—61.

V. diversifolia (DC. pr. var.) w. Becker. Montes de Nuria, Port de Benasque (Pyren.).

V. crassiuscula Bory (1820)=*nevadensis* Boiss. (1840). Sierra Nevada: Picacho de Veleta.

V. cornuta L. Monte «Puerto del Alamo» (Asturias), ex herb. Pavon.

V. moncaunica Pau Act. Soc. Esp. Hist. Nat. XXIII. p. 129 (1895). Sierra del Moncayo (leg. Pau; leg, Willk. It. hisp. II. 416 nomine *V. cornut.*), in vetere castello Sierra de Cameros (Logroño) et Sierra de Urbion (Soria) 1500—2200 m. (Arag., Alt-Castil.) leg. Pau. Planta ex affin. *V. cornutae*!

V. Bubanii Timb. Sierra de Montseny: Pla de la Calma 1200 m. (Catal.) leg. Pau: Monts de Reynosa au dessus des sources de l'Ebro (leg. Lereche); Peña Labra (Cantabr.) leg. Gandoger Fl. hisp. exs. (1898) 458; Mt. Arvas ad nives (Astur.) leg. Gandoger Fl. hisp. exs. (1898) 470.

V. parvula Tin. Sierra Nevada: Borreguil de Monachil, Sierra de Baza (Bourgeau pl. d'Esp. [1851] Nr. 1084).

V. Kitaibeliana S. S. Praeter formas relevantes formae irrelevantes ad *V. Henriquesii* Willk. et *arvensem* Murr. vergentes *frequenter* existunt.—Galicien: La Guardia (fol. angust.); Portugal: Portalegre, Adorigo; Alt-Castilien: Sierra de Guadarrama (leg. Bourgeau sub. nom. *V. tricol.* var. *Bourgeaui* Coss.), Olmedo (fol. angust.), Avila; Neu-Castilien: Serrania de Cuenca (fol. angust.), Escorial (verg. ad *V. Henriquesii)*; Aragonien: Blancas (verg. ad *V. Henriquesii* f. flor. submaior.), Calatayud (Vicioco pl. bilbilitanae 88 sub nom. *V. tricol* δ. *parvula* Lge. f. fl. submaior.), Gea pr. Albarracin (fol. angust.); Valencia: Sierra de Pina, Sierra de Espadan (fol. angust. subintegerr., flor. submaior.); Sierra de Majareina (Bourgeau pl. d'Esp. [1863] Nr. 2392 q. q., verg. ad *V. caespitosam* Lange).

V. Henriquesii Willk. Coimbra, Meura, Sierra Morena, Guadalajara, Cerros del Berrocal pr. Navalmoral (Bourgeau pl. d'Esp. [1863] Nr. 2393, verg. ad *V. Kitaibelianam).*

V. trimestris (DC.) W. Bckr. Campo Grande, Valle d' Alcantara, Cascaes.

V. Demetria Prol.—Sierra de Grazalema, Sierra de las Nieves supra Tolox, Sierra de Alibe, in monte Tarcal d'Antequera, Sierra de Abdelajos, Sierra de Junquera.

V. caespitosa Lange.—Sierra da Estrella, Sierra de Majareina (Bourgeau pl. d' Esp. [1863] Nr. 2392 p. p.)

V. tricolor s. l. flor. permaior., stipul. lacinia terminali subfoliacea (=*V. Kitaibeliana* f. altior flor permagnis) cum planta paeninsulae balcanicae sub nom. «*V. macedonica* Boiss. et Heldr.» descripta bene congruens.—Ad margines camporum pr. Braña (Puerto de Leitariegos, Astur., Bourgeau pl. d'Esp. 1864); supra Penyablanca (Pyren., Aragon.)

(Traducido del alemán por el Dr. Sallent, de Tarrasa.)

L' ANHIDRITA

Crech que pot ser interessant per l' Institució la nova de la troballa d' un mineral que no es de 'ls que 's troba ab mes abundor, y que no s' hagi senyalat fins ara á Catalunya. Se tracta de l' anhidrita, lo sulfat de cals anhidre. Fou trobat durant una de las escursions geológicas que, dirigidas per lo Dr. M.ª Font y Sagué, se feren l' any passat pe 'ls contorns de Vallirana, en unas esplotacions de guix que allí existeixen.

Aquet mineral no es molt comú, per no trobarse mes qu' en la part mes fonda dels jaciments de guix, ja que hidratantse ab molta facilitat (fins per la sola influencia de l' humitat atmosférica), passa á sulfat de cals hidratat, ó siga lo guix, en las parts mes enlayradas ó superficials. La varietat de que m' ocupo (com se pot veure en l' exemplar que presento per lo Museo de l' Institució), es l' amorfa granuda, d' aspecte de marbre sacaroide y color grisa.

Es curiós recordar qu' avuy la ciencia geológica esplica molts trastorns dels terrenos qu' antes s' atribuían á causas d' orígen platónich ó sísmich á n' aquet mineral que, al aumentar molt de volumen al hidratarse, trasbalsa moltes voltes els terrenos propers, produhint axecaments, escletxes, coves, avenchs, etc.

Ll. Tomás

Barcelona 6 Janer 1907.

OBRAS

y publicacións periódicas rebudas pera la Biblioteca

(Desde 'l día 2 de Maig de 1906)

OBRAS

BECKER, WILHELM.—*Beiträge zur Veilchenflora der Pyrenäen-Haltinsel.* (Ostr. bot. Zeit.).

(Donatiu de D. Carlos Pau).

DEPERET, M. CHARLES.—*Los vertebrados del Oligoceno inferior de Tárrega (prov. de Lérida).* (M. R. A. de C. y A. de B.).

(Donatiu de D. Lluis M. de Vidal).

MARCET, O. S. B., R. P. ADEODAT.—*Notas pera la Flora Montserratina. I y II.*

(Donatiu del autor).

MERINO, S. J. BALTASAR.—*Flora descriptiva é ilustrada de Galicia.* —Tomo II.—Santiago, 1906.

(Donatiu de D. Carlos Pau)

NAVÀS, S. J. LONGIN.—*Sur quelques Neuroptères et Orthoptères de Belgique.*—Namur. 1906. (Ex. de la Rev. de la Soc. Eu. de Namur).

(Donatiu del autor).

PAU, CARLOS.—*Carta á un botánico, 3.ª*

(Donatiu del autor).

VIDAL, D. LUIS M. Y DEPERET, M. CHARLES.—*Contribución al estudio del Oligoceno en Cataluña.* (M. R. A. de C. y A. de B.).

PUBLICACIONS PERIÓDICAS

Anales del Museo Nacional de Montevideo.—Flora Uruguaya, tomo III, entrega I.

Anales del Museo Nacional de Buenos Aires.—Serie III, tomo V.

» » » » *del Salvador.*—Tomo II, núm. 16.

Annales de la Société Entomologique de Belgique.—Tome XLIX.

Annual Report of Smithsonian Institution.—1904.

Atti della Reale Accademia dei Lincei.—Vol. XV, fasc. 7, 8, 9, 10, 11 y 12.

Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural.—Tomo VI, núm. 6.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Números 3, 5, 6 y 7.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Tomo V, núm. 10.

Bolleti del Diccionari de la Llengua Catalana.—Tomo III, números 3 y 4.

Bolletino della Societá de Naturalisti in Napoli.—Vol. XIX.

» *delle sedute della Accademia Gioenia di Scienze Naturali in Catania.*—Fasc. LXXXVIII.

Broteria.—Vol. V, fasc. 3.

Bulletin de la Société des Sciences Naturelles de l' Ouest de la France.—Tome V, part. 3.

Bulletin de la Société Entomologique Suisse.—Vol. XI, núm. 4.

» » » *Royale de Botanique de Belgique.*—Tome 41, Tome 42, fasc 1 y 2.

Bulletin de la Sociéte Zoologique de France.—Tome XXX.

» *du Musée Océanographique de Monaco.*—Núms. 72 á 82.

» *of Library of Congress.*—Núm. 15.

» » *the American Museum of Natural History.*—Vol. XIV

» » » *Lloyd Library.*—Núm. 5.

Bulletin du Musée Océanografique de Monaco.—N.° 87.

Deutsche Entomologische Zeitschrift.—Jahs. 1907, heft I.

El Colmenero Español.—Núm. 173 á 175.

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Núms. 428 y 429.

Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.—Vol. V, núms. 19 á 23.

Mitjorn.—Núms. 5 á 7.

Naturæ Novitates.—1906, núms. 3 á 11.

Parergones del Instituto Geológico de México.—Núm. 10

Polixena —Núm 2.

Procedings Academy of Natural Sciences of Philadelphia.—Vol. LVII, part. 2.

Revista de la Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales, de Madrid.—Tomo III, núm. 6. Tomo IV.

The Canadian Entomologist.—Vol. XXXVIII, núms. 5 á 7.

» *Journal of Conchology.*—Vol. XI, núm. 11.

Imp. La Hormiga de Oro—Barcelona

CATALECH D'INSECTES DE CATALUNYA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Catàlech

de

Insectes de Catalunya

PER

D. JOSEPH M.ª BOFILL Y PICHOT

HYMENÒPTERS

XI Familia.—POMPILIDAE

BARCELONA

TIP. «L'AVENÇ»: RONDA DE L'UNIVERSITAT, 20

1906

XI Fam. Pompilidae[1]

1. Gen. Salius, Fabr. = (Priocnemis, Schiodte.)

1. S. *Annulatus*, Fabr.

Gavà, V 88 y VI 89. — Pedralbes, VIII 90.

2. S. *Nigriventris*, A. Costa? = *Discolor*, Fabr. = *Discolor*, Coquebert.

Sant Fructuós de Bages.—Prat Llobregat, 8 VIII 95.

3. S. *Vulneratus*, A. Costa, et var.

Gavà, 15 V 88.—Castelldefels, 13 VII 90.—Pedralbes, 13 IX 91. — Gavà, 9 VII 93. — Roda, 5 VII 94. — Sant Esteve Palautordera, 31 VII 98.—Vilatorta, 9 VIII 902.

4. S. *8-Maculatus*, Rossi.

Gavà, 7 VIII 98.

5. S. *Bicolor*, Fabr. = (*Luteipennis*, Dahlb.)

Gavà, 7 VIII 98.—Prat Llobregat, 8 VII 95.

6. S. *Versicolor*, Scop. = (*Variegatus*, Fabr. = *Bipunctatus auct.*)

Gavà, 3 V 87. — Sant Esteve Palautordera, 16 X 87.— Pedralbes, 7 IX 90.— Espinelbes, 2 X 92. — Gavà, 25 VII 95. — La Garriga, 24 X 95. — Tarrassa, 7 VI 99. — Sant Joan de les Abadesses, 6 X 96.—Vilatorta, 30 VII 902.

7. S. *6-Punctatus*, Fabr. = (*Scurra*, Lep.)

Gavà, 31 VII y 7 VIII 98. — Castelldefels, 17 VII 98.— Gavà, 31 VII 98.—Vilatorta, 7 VIII 901.

1) La classificació y ordenació dels individuus d'aquesta familia, que encara no es prou estudiada, estàn molt confosos; de manera que, després d'haver consultat a diversos autors, m'ha semblat preferible basar-me en els datos suministrats per Franz Kohl, del Museu Imperial d'Historia Natural de Viena, a qui dono les més expressives gracies per la seva cooperació.

També agraeixo al Sr. Cabrera Díaz, de La Laguna de Tenerife, les referencies de localitat que m'ha enviat.

8. S. *Affinis*, **H. Schaeff.**

Pedralbes, 4 VIII 90.—Montalegre, 7 V 88.—La Garriga, 30 V 97 y 13 X 99.—Caralps, 28 VI 96.—Vilatorta, VII y VIII 901.

—*Var. Abdomine toto nigro.*

La Garriga, 1 VII 94 y 30 V 97.—Sant Esteve Palautordera, 12 VIII 94.

9. S. *Coriaceus*, **Dahlb.**

La Garriga, 2 XI 902.

10. S. *Fuscus*, **Dahlb.**

Prat de Llobregat, 28 VIII 92.

11. S. *Consimilis*, **A. Costa.**

Vallvidrera, 9 IV 93.—Can Gomis, 7 IV 904.

12. S. *Schenckii*, **Kolh** (*Verh. zool. bot. Ges. Wien*, XXXIV, 1884, p. 45, nota) = *Maculipennis*, **Schenck** (non Smith, 1855).

Sant Esteve Palautordera, 24 VI 95.—Tibidabo, 16 VI 901.—Vilatorta, 18 IX 901.

13. S. *Costae*, **Tourn.**

Gavà, 31 VII 98.—La Garriga, 15 VIII 900.—La Garriga, 9 y 16 VII 99.

14. S. *Propinquus*, **Lep.**

La Garriga, 1 VII 94 y 28 IV 95.—Pedralbes, 7 y 21 X 94.—Castelldefels, 7 IV 95.—Tibidabo, 6 III 98.—Sant Joan de les Abadesses, 9 y 15 VIII 96.—Pedralbes, 29 X 99.—Vilatorta, 9 VIII 903.

15. S. *Exaltatus*, **Fabr., Panz.**

La Garriga, 1 VII 94.—Sant Esteve Palautordera, 12 VIII 94.—Ribes, 25 VII 97.—Camprodon, 15 VIII 98.

16. S. *Notatus*, **Wesm.**

Gavà, 5 V 87.—Camprodon, 26 VII 92.—Montserrat, 8 IX 94.—Sant Esteve Palautordera, 24 VI 95 y 25 IX 97.

17. S. *Obtusiventris*, **Schiodte.**

La Garriga, 5 IX 88. — Pedralbes, 11 X 91. — Santa Fe, 14 VIII 94.—Montjuich, 27 X 96.

18. S. *Parvulus*, **Dahlb.**

Pedralbes, 14 X 94 y 29 X 99. — Manlleu, 5 VII 94. — Sant Esteve Palautordera, 24 VI 95. — Gavà, 7 VIII 98 y 30 VII 99.—Vilatorta, 14 VII 903.—Viladrau, 14 VIII 901.

19. S. *Pusillus*, **Dahlb.**

Gavà, 29 VII 94. — Pedralbes, 21 X 94. — Sant Esteve Palautordera, 24 VI y 29 IX 95.—Tibidabo, 21 IV 98.

20. S. *Rubricans*, **Lep.**

Sant Esteve Palautordera, 15 VIII 94. — Sant Joan de les Abadesses, 30 X 96.

2. Gen. Calicurgus, Lepeletier.

1. C. *Hyalinatus*, **Fabr.**

Vallvidrera, 14 VI 95. — La Garriga, 14 IX 95.— Monistrol, 14 V 96.—Gavà, 31 VII 96.—Ribes, 5 VIII 99.—Sarrià, 16 V 901.—Vilatorta, 19 VIII 903.

Var. Abdomine toto nigro.

La Garriga, 24 IX 95.—Vilatorta, 22 VIII 900.

3. Gen. Pseudagenia, Kohl.

1. Ps. *Albifrons*, **Dalman.**

Gavà, 14 V 97 y 29 VII 98. — Monistrol, 20 V 99. — Pedralbes, 3 X 99.

2. Ps. *Carbonaria*, **Scopoli.** = (*Punctum*, **Fabr.** ♂ = *Canaliculata*, **Schenck.**)

Montserrat, 8 IX 96.—Pedralbes, 5 X 99.—La Garriga, 4 VIII 900. — Can Tunis, 9 X 901. — Ribes, 15 VIII 902.— Caralps, 28 VII 902.

3. Ps. *Sculpturata*, **Kohl.**

Monistrol, 9 V 900.—Ribes, VIII 900.—La Garriga, 9 VII 903.—Vilatorta, 9 IX 901.

4. Ps. *Discrepans*, **A. Costa.**

Sant Esteve Palautordera, 24 IX 903.—Caralps, 15 VIII.

4. Gen. **Agenia**, Schiodte. = (**Pogonius**, Dahlb.)

1. A. *Hircana*, Fabr.

Sant Joan de les Abadesses, 15 VIII 900.

2. A. *Variegata*, Linné.

Montalegre, 7 V 97.—Santa Fe, 16 VIII 901.—Gavà, 15 IV 900.—Can Tunis, 13 VII 99.—Castelldefels, 7 VII 99.—Tibidabo, 3 VI 98.

5. Gen. **Pompilus**, Fabr.

1. P. *Rufipes*, L.

Prat Llobregat, 1 VIII 98.—Besòs, 2 VII 99.—Can Tunis, 15 VII 94.—Viladrau, 3 VIII 900.—Vilatorta, 18 VII 901.

—*Var. Simplex*, Tourn.

2. P. *Albonotatus*, V. d. L.

Pedralbes, 5 IX 90.—Roda, 3 VII 95.—La Garriga, 24 IX 900.

3. P. *Tripunctatus*, Dahlb., non Spin. = (*Funereipes*, Costa.)

Besòs, 5 VI 97.—Seba, 4 VII 900.—Vilatorta, 6 VIII 903.

4. P. *Funerarius*, Tourn.

Espinelbes, 7 IX 901.—Vilatorta, 3 VIII 903.

5. P. *Pygidiophorus*, Dalla Torre, *Var. Sobrinus*, Tourn. = (*Pygidialis*, Tourn., non Kohl.)

Gavà, 6 VIII 902.—Besòs, 23 VII 903.

6. P. *Deuterus*, Dalla Torre. = (*Gracilis*, Lep.)

Papiol, 24 VII 99.—Vallvidrera, 12 y 26 V 901.

7. P. *Umbrosus*, Klug.

8. P. *Samariensis*, Pallas. = (*Aterrimus*, Rossi.)

Prat de Llobregat, 21 VIII 98.

9. P. *4-Punctatus*, Fabr.

Besòs, 20 VIII 901.—Parets, 9 VIII 900.—Vilatorta, 25 VII 900.—Olesa, 9 VI 901.

10. P. *Nigerrimus*, Scop.

Can Tunis, 13 VIII 900.—Far Llobregat, 20 IX 902.—

Sant Marsal, 3 VII 901. — Santa Fe, 4 VII 901. — Vilatorta, 18 IX 901.

11. P. *Haereticus*, **Tourn.**

Sant Joan de les Abadesses, 15 VIII 903.—Sant Esteve Palautordera, 27 IX 902.

12. P. *Cingulatus*, **Rossi.**

Gavà, 1 V 900.—La Garriga, 7 VIII 901.—Montserrat, 8 IX 904.—Ribes, 8 IX 902.—Vilatorta, VIII 902.

13. P. *6-Maculatus*, **Spin.** = (*Venustus*, **Wesm.**)

Tibidabo, 7 V 99.—Vallvidrera, 5 VI 902.—La Garriga, 4 VIII 901. — Sant Joan de les Abadesses, 15 VIII 902.— Viladrau, 16 VIII 903.—Vilatorta, 25 VIII 903.

14. P. *Hasdrubal*, **Kohl.**

La Garriga, 27 IX 903.—Vilatorta, 3 VIII 903.

15. P. *Plumbeus*, **Fabr.** (*Pulcher*, **Fabr.**)

Sant Esteve Palautordera, 8 X 900.—La Garriga, 7 VIII 99.— Castelldefels, 13 V 98. — Martorell, 28 X 901. — Gavà, 25 VII 901.

16. P. *Rubiginicollis*, **Costa.**

La Garriga, 13 X 901.

17. P. *Apicalis*, V. d. **L.**

Can Tunis, VI 901.—Prat Llobregat, VII 99.—Tibidabo, 9 V 901.

— *Var. Abdomine toto nigro.*

18. P. *Cinctellus*, **Land. Spin.**

Prat Llobregat, 6 VIII 96.— Pedralbes, 3 VIII 93.— La Garriga, 30 IX 902.—Vilatorta, 15 VII 902.

19. P. *Sericeus*, V. d. **Lind.**

Prat Llobregat, 15 VIII 900.—Can Tunis, 10 IX 98.— Sant Esteve Palautordera, 24 IX 901.

20. P. *Spissus*, **Schiodte.**

La Garriga, 7 VII 902.

21. P. *Cellularis*, **Dahlb.** = (*Neglectus*, **Wesm.**)

La Garriga, 21 V 97.

22. P. *Nanus,* **Schenck.**
Tibidabo, 9 IV 903.

23. P. *Chalybeatus,* **Schiodte.** = *(Argentatus,* **Tourn.)**
Comú per tot.

24. P. *Vagans,* **Klug.** = *(Orbitalis,* **Costa.)**
Sant Joan de les Abadesses, 9 y 15 VIII 96.—Vilatorta, 8 VII 900.—Ribes, 30 VII 900.—Viladrau, 3 VIII 900.

25. P. *Dispar,* **Dahlb.**

26. P. *Holomelas,* **A. Costa.** = (P. *Mesomelas,* **Tourn,** i. l.)
Pedralbes, 7 IX 98.—Sant Esteve Palautordera, 24 VI 99.—La Garriga, 20 VII 99.—Pedralbes, 11 X 902.

27. P. *Trivialis,* **Dahlb.**
Pedralbes, 8 IX 99.—Monistrol, 25 IV 97.—Camprodon, 14 VIII 98.—Vilatorta, 30 VII 901.—Prat Llobregat, 15 X 902.

28. P. *Wesmaëli,* **Thoms.**
Pedralbes, 21 IX 901.—Camprodon, 29 VII 92.

29. P. *Calcatus,* **Tourn.**
Gavà, 25 VII 99.

30. P. *Tenuicornis,* **Tourn.**
La Garriga, 28 VIII 98.

31. P. *(Evagetes), Bicolor,* **Shuck.** = *(Filicornis,* **Tourn.)**
Gavà, 29 VII 95.—Tibidabo, 7 VII 98.—Vallvidrera, 20 X 99.—Pedralbes, 22 X 99.

32. P. *Consobrinus,* **Dahlb.**

33. P. *Fumipennis,* **Dahlb.**
Sant Marsal, 3 VII 901.

34. P. *Esau,* **Kohl.** = *(Antigai,* **Tourn.)**
Camprodon, 24 VI 901.—Espinelbes, 5 IX 900.—La Garriga, 26 VIII 98.—Vallvidrera, 15 VI 900.
Comú per tot.

35. P. *Viaticus,* **L.**
Comú per tot.

36. P. *Dahlbomii*, **Thoms.**

37. P. *Pectinipes*, **Thoms.**

Sardanyola, 10 VIII 901.—Sant Joan de les Abadesses, 15 VIII 97.

38. P. *Difficilis*, **Tourn.**

Pedralbes, 7 IX 97.—Can Tunis, 25 VIII 96.—Montserrat, 27 V 901.

39. P. *(Aporus), Dubius*, **Schenck.**

Pedralbes, 20 VIII 96.—Gavà, VI 93 (Cabrera Díaz).

40. P. *(Ferreola), Stygius*, **A. Costa (Klug, i. l.)** = *Retusus*, **A. Costa.**

Olesa, 2 VI 901. — Viladrau, 11 VII 902. — Vilatorta, 27 VII 903.—Viladrau, 11 VII 903.—Vilatorta, 15 V 904.

41. P. *(Ferreola), Coccineus*, **Fabr.** = *(? Tropicus*, **Fabr.**)

Sant Esteve Palautordera, 8 X 97 y IX 99.—La Garriga, 10 VII 97.—Espinelbes, 9 IX 95.

42. P. *(Homonotus), Sanguinolentus*, **Fabr.**

Gavà, 15 V 95 — Castelldefels, 22 IV 97. — Montserrat, 12 VI 901.—Collsacabra, 10 VII 97.—Sabadell, 10 VI 900.—Tibidabo, 18 IV 901.

43. P. *(Pedinaspis = Meracus), Latebricola*, **Kohl.** = (P. *Damryi*, **Tourn.** ♀ = *Barcelonicus*, **Tourn.** ♀ = *Petiolatus*, **Tourn.** ♂)

Comú per tot.

— *Var. Abdom. Segm. 2.do ex parte fusco-rufo.* = *(Aurivilliusii*, **Tourn.**)

Espinelbes, 11 X 97.—Ribes, 8 VIII 99.

44. P. *(Planiceps), Castor*, **Kohl.** = *(Rufiventris*, **Tourn.**)

45. P. *(Planiceps), Pollux*, **Kohl.** = *(Costae*, **Tourn.**)

Sant Esteve Palautordera, 4 X 97. — Gavà, 7 VII 99.—Vallvidrera, 20 X 901.—Pedralbes, 11 X 904.—La Garriga, 2 VIII 99.

46. P. *(Planiceps), Latreillei*, V. d. **L.**

Vallvidrera, 30 V 97 —La Garriga, 13 X 99.—Pedralbes, 8 IX 99.—Sant Marsal, 3 VII 901.—Viladrau, 18 VII 902.

6. **Gen. Ceropales, Latr.**

1. C. *Maculata*, **Fabr.**

Pedralbes, 20 X 95. — Far Llobregat, 3 IX 99. — Ribes, 27 VII 902.—Vilatorta, 14 VII 903.

— *Var. Pedibus ex magna parte nigris* = (?C. *Costae,* **Dalla Torre.**)

Castelldefels, 19 III 1890.

2. C. *Variegata,* **Fabr.**

Sabadell, 16 V 901. — Pedralbes, 10 X 99.— La Garriga, 21 IX 902.—Vilatorta, 18 VII 901.

3. C. *Pygmaea,* **Kolh,** 1879. = *(Nigrita,* **Tourn.)**

Sant Esteve Palautordera, 16 VIII 901.

4. C. *Histrio,* **Fabr.**

Balenyà, 1 VIII 97.—Vilatorta, 25 VII 900.

Especies y varietats dubtoses

Gen. Pompilus, Fabr.

—*Rufipes. Var. Fuscatus,* **Lep.**

Can Tunis, 13 XII 99.

— *Var. Quadrinotatus,* **Costa.**

Can Tunis, 8 VIII 98.

1. *Pyrenaeus,* **Lep.**

La Garriga, 10 IX 97.—Pedralbes, 14 X 99.

2. *Violaceiventris,* **Tourn.**

Ribes, 29 VI 901.

3. *Turgidus?*

4. *Rossii?*

5. *Pereci,* **Tourn.**
Can Tunis, 13 VIII 99.

—*Gracilis,* **Lep.** *Var. Minor.*
Castelldefels, 13 V 904.—Vilatorta, 18 VII 901.

—*Viaticus. Var. Nigripennis,* **Tourn.**
Montalegre, 9 V 98.—Pedralbes, 6 VIII 99.

6. *Excertus,* **Tourn.**
Camprodon, 13 VIII 98.

—*Vagans,* **Klg.** *Var. Abdomine nigro.*
La Garriga, 12 X 902.

—*Var.*
Sabadell, 26 V 901.

7. *Aequatus,* **Tourn.**

8. *Gibbus,* **F.**
Ribes, 5 V 99.

—*Cinctellus,* **Spin.** *Var.*
La Garriga, 17 IX 97.—Ribes, 24 VI 98.

—*Var. Bivirgulatus,* **Costa.**
Vallvidrera, 6 IX 95.—Gavà, 14 V 99.

9. *Niger,* **Fab.**
Pedralbes, 9 VIII 93.—Gavà, 6 VIII 95.—Ribes, 5 VIII 99.

—*Var. Melanarius,* V. d. **L.**
Pedralbes, 7 VIII 93.

10. *Plicatus,* **Tourn.**
Pedralbes, 5 IX 96.—Santa Fe, 14 VIII 94.

11. *Dimidiatus,* **Fabr.**
Prat Llobregat, 5 VII 97.—La Garriga, 3 VII 98.

12. *Indagatus,* **Tourn.**
Pedralbes, 20 VIII 97.

—*Albonotatus,* V. d. **L.** *Var. Thorace nigro.*
Montalegre, 18 V 98.

—*Dispar*, **Dahbl.** *Var. Abdomine nigro.*
Vilatorta, 8 IX 902.

13. *(Aporus), Bicolor*, **Spin.**
Pedralbes, 31 IX 901.—Ribes, 23 VIII 96.

14. *(Aporus), Unicolor*, **Spin.**
La Garriga, 27 IX 98.—El Coll, 10 IX 99.

15. *(Aporus), Subulivagus*, **D. T.**
El Coll, 20 III 97.

16. *(Aporus), Gymnesiae*, **D. T.**
Gavà, 25 VII 99.

17. *(Planiceps), Antigai*, **Tourn.**
Pedralbes, 9 X 97.

18. *(Ferreola), Antigai*, **Tourn.**
La Garriga, 1 VII 94.—Roda, 7 VII 94.—Montserrat, 7 V 99.

19. *(Pseudoferreola), Ursus*, **Fabr.**
Gavà, 25 VII 97.—Vallvidrera, 27 V 99.

20. *Argirolepis*, **Costa.**
Sant Joan de les Abadesses, 16 VIII 98.

21. *Unguicularis*, **Thoms.**
Can Tunis, 25 III 99.

Gen. Ceropales

1. *Helvetius*, **Tourn.**
La Garriga, 17 IX 93.

2. *Maroccanus*, **Tourn.**
Gavà 6, VIII 97.

TAULA

dels Gèneros continguts en aquest Catàlech

Fam. Pompilids

Gèneros, Especies y Varietats

CONTINGUDES EN AQUEST CATALECH

Familia	Gèneros		Especies	Varietats
Pompilids	Salius	1	20	1
	Calicurgus . .	1	1	1
	Pseudagenia . .	1	4	—
	Agenia. . . .	1	2	—
	Pompilus . . .	1	67	14
	Ceropales . . .	1	6	1
		6	100	17

TAULA GENERAL

DEL ANY III.—2.ª ÉPOCA

1906

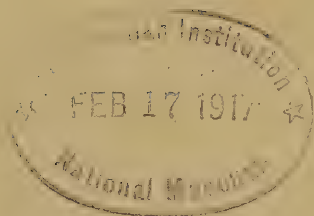
Pág.

SECCIÓ OFICIAL:

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

ANY QUART

(SEGONA ÉPOCA)

1907

LOCAL SOCIAL

CARRER DEL PARADÍS, NÚM. 10, PIS 1.ER, 2.A

BARCELONA

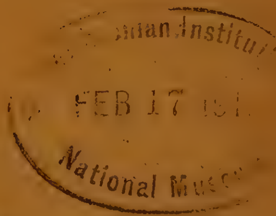
Segona època. Any 4.art—Núm. 1 Janer 1907.

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2'50 ptas.	5 ptas.
	5- 8 »	5 »	10 »
	8-16 »	10 »	20 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siège de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª ÉPOCA | BARCELONA, JANER DE 1907 | ANY IV.—NÚM. 1

Socis de l' Institució Catalana d' Historia Natural

CONCELL DIRECTIU

D. Norbert Font y Sagué, Pbre., *President.*
» Manel Llenas y Fernández, *Vis-President.*
» Salvador Maluquer y Nicolau, *Secretari.*
» Ignaci de Sagarra y de Castellarnau, *Vis-Secretari.*
» Joseph M.ª Bofill y Pichot, *Tresorer.*
» Joan Bta. de Aguilar-Amat y Banús, *Bibliotecari.*
» Feliph Ferrer y Vert, *Conservador del Museu.*
» Lluís Soler y Pujol, *Vocal.*
» Llorens Tomás, *Vocal.*

SOCIS HONORARIS

M. I. SR. DR. D. JAUME ALMERA, PVRE.—Sagristáns, 1, 3.er, Barcelona.—*Geología.*

ILM. SR. DR. D. IGNASI BOLIVAR Y URRUTIA.—Jorge Juan, 17, Madrid.—*Ortopters.*

DR. D. JOAN CADEVALL Y DIARS.—Carrer de la Vall Tarrassa (Barcelona).—*Botánica.*

ILTRE. SR. DR. D. JOAQUÍM GONZÁLEZ É HIDALGO.—Alcalá, 36, Madrid.—*Malacología.*

R. P. LONGINOS NAVÁS, S. J.—Colegi del Salvador, Zaragoza.—*Neuropters.*

R. P. JOSEPH PANTEL, S. J.—Castel Gemert, per Helmond, Holanda (Brabant septentrional). (A l' hivern á Sarriá, Colegi de Sant Ignasi).—*Anatomía dels Insectes.*

DR. D. CARLOS PAU.—Segorbe (Castellón).—*Botánica.*

D. LLUIS MARIA VIDAL.—Diputació, 292, pral., Barcelona.—*Mineralogía y Geología.*

Numeraris (1)

Agrupació Regionalista de Tarrassa.—Tarrassa (Barcelona).

* *Aguilar-amat y Banús, Juan Bta. de.*—Enginyer.—Diputació, 273, 3.er, 1.a, Barcelona.—*Malacología.*

Amoedo Galarmendi, Eduart —Estudiant de Ciencias Naturals. —Alberto Aguilera, 42, 2.on, Madrid.—*Zootecnia.*

Ateneo Barcelonés.—Barcelona.

Ardid de Acha, Manuel.—Zaragoza.

Artigas y Castelltort, Joseph M.a—Carme, 47. - Barcelona.

Barnola, S. J., Joaquím M.a—Colegi de Sant Ignasi. Sarriá (Barcelona).—*Botánica.*

Barrera y Arenas, Jacinto.—Apotecari, Teyá (Barcelona).—*Ornitología.*

Blanes y Sancho, Rafel.—Estudiant de Medecina, Artá (Mallorca), Casasnovas, 26, 2.on, 2.a, Barcelona.

Boada y Lladó, Antoni. - Sant Antoni, Tarrassa (Barcelona).

Bofill y Pichot, Joseph M a—Metje, Aragó, 281, pral., Barcelona. —*Himenopters de Catalunya.*

Cabrera y Diaz, Anatael.—Dr. en Medecina, Laguna de Tenerife (Canarias).—*Himenopters.*

Callol y Chevalier, Rafel.—Apotecari, Diputació.

Canals y Porta, Antoni M.a—Colegi de Sant Ignasi, Sarriá (Barcelona).

Có y de Triola, Joseph M.a—Comers, Plassa de Sant Jaume, 2, 3.er, 1 a, Barcelona.

* *Comabella y Maluquer, Joan.*—Dr. en Farmacia, Carme, 23, Barcelona.—*Entomología.*

Concabella, E. P., Joseph.—Colegi de las Escolas Pías, Mataró (Barcelona).

Cubas y Oliver, Enrich.—Font de Sant Miquel, 64, Barcelona.

Delgado, Jordi.—Passeig de Colón, Agencia de B. A. Ramos, Barcelona.—*Mineralogía.*

Director del Colegi de Valldemia.—Mataró (Barcelona).

Dusmet y Alonso, Joseph M.a—Dr. en Ciencias Naturals, Plaza de Santa Cruz, 7, Madrid.—*Himenopters.*

---

(1) Els que portan asterisch son socis fundadors.

Esteve, Joseph.—Apotecari, Plassa del Oli, Manresa (Barcelona).
Fábregas, Rossendo.—Advocat, Corts, 583, 4.t, Barcelona.
Farriols y Centena Joseph.—Rambla de Sant Joseph, 25, 2.on, Barcelona.—*Entomologia.*
Faura y Sans, Marian.—Seminari Conciliar, Barcelona.—*Geologia.*
Ferrer y Dalmau, Antoni.—Enginyer, Bruch, 19, 3.er, Barcelona.
* *Ferrer y Dalmau, Eugeni.*—Enginyer, Sant Domingo, 20, Tarrassa.—*Entomologia.*
* *Ferrer y Vert, Felip.*—Del comers, Lancaster, 6, 3.er, Barcelona. —*Entomologia (Coleópters y Lepidópters).*
Font y Sagué, Pbre., Mossen Norbert.—Dr. en Ciencias Naturals, Elisabets, 8-10, Barcelona.—*Geologia.*
Galera y Planas, Ramón.—Corredor R. de Comers, Templaris, 3, Barcelona.
* *Garcías y Font, Llorens.*—Apotecari, Artá (Mallorca).—*Entomologia* y *Botánica.*
Gelabert y Rincón, Pbre., Mossen Joseph.—Llagostera (Girona).—*Geologia.*
Gibert, Agustí M.a—Metje, Vilaseca de Solsina (Tarragona).
Guitart, Pbre., Mossen Joseph.—Plassa de Creus, 2, 2.on, Manresa (Barcelona).
Llenas y Fernández, Manel.—Dr. en Farmacia, Carme, 44, 2.on, 1.a, Barcelona.
Malgá, Pvre., Mossen Andreu.—Per Parets dels Vallés, Gallechs
Maluquer y Maluquer, Lluis.—Dr. en Medecina, Balaguer (Lleyda).
* *Maluquer y Nicolau, Joseph.*—Enginyer, Alteburgerstr, 297.—Köln (Bayenthal) Alemania.
* *Maluquer y Nicolau, Salvador.*—Advocat, Jaume I, 14, pral., Barcelona.—*Lepidopters.*
Marcet, Adeodat Francisco, O. S. B.—Monastir de Montserrat (Barcelona).—*Botánica.*—(Hivern per Solsona, Miracle).
Mas y Morell, Antoni.—Pelayo, 50, 1.er, Barcelona.—Estudiant de Medicina.—*Entomologia.*
* *Mas de Xaxars y Palet, Joseph M.a*—Enginyer.—Comers, 5 6, 2.on, Barcelona.
Matas y Guitó, Francisco.—Alvareda, 13, pral., Girona
Palet y Barba, Domingo.—Advocat, Tarrassa (Barcelona).
Palou, Pbre., Dr. Mossen Joan.—Diputació, 353, pral., Barcelona.
Palau y de Huguet, Xavier de.—Ronda Sant Antoni, 96.

Patxot y Jubert, Rafel.—Passeig Bonanova, 64, Sant Gervasi (Barcelona).
Plantada y Fonolleda, Vicens.—Veterinari y Mestre, Mollet del Vallés (Barcelona).
Pons, Isidoro.—Institut Saint Ignace.—Anvers (Bélgica).
Ragué y Camps Joan.—Propietari, Gualba (Barcelona).
Rector del Colegi del Sagrat Cor, Rvt. P.—Caspe, Barcelona.
Roigé, Ramón.—Apotecari, Prat de Llobregat (Barcelona).
Romani y Guerra, Amador.—Capellades.
Rossals y Corretjer, Joan—Portaferrissa, 30, Barcelona.—*Malacologia.*
Romañá y Pujó, Joseph M.ª—Avinyó, 20, 2.on, Barcelona.—*Lepidópters.*
Sagarra y Castellarnau, Ignasi de.—Mercaders, 33, 1.er, Barcelona.—*Lepidópters.*
Serradell, Baltasar.—Metje, Sant Pau, 73, 1.er. Barcelona.—*Malacologia y Mineralogia.*
Serrano y Millán, Llucià.—Advocat y propietari, Goya, 7, pral. Zaragoza.
Solano y Eulate, Joseph de.—Marqués del Socorro, Conde de Carpio, Jacometrezo, 41, Madrid.—*Geologia.*
Solé y Plá, Joan.—Dr. en Medecina, Condal, 24, 1.er, Barcelona.—*Geologia.*
* *Soler y Pujol, Lluis.*—Naturalista-preparador, Raurich, 9, botiga, Barcelona.
Tarré y Tarré, Emili.—Sobradiel, 4, 1.er, Barcelona.—*Ornitologia.*
Tous y Biaggi, Francisco.—Dr. en Medecina, Ronda de Sant Antoni, 63, 1.er, Barcelona.
Tomás, Llorens.—Advocat, Claris, 43, pral.—*Geologia.*
Ventalló, Domingo.—Font Vella, 118, Tarrassa (Barcelona).—*Coleopters, Dipters.*
Wynn y Ellis, Frederich.—Carrer de Cortes, 630, Barcelona.—*Geologia*
* *Zulueta y Escolano, Antoni de.*—Plaza del Angel, 13 y 14, Madrid.—*Moluschs, Batracis y Reptils.*

Notes sobre les Cicindeles catalanes

I

LOS LITIGIS DE LES CAMPESTRIS

a) El plet de la maroccana

L' estudi dela hermosa obra de *Horn und Roeschke* «*Monographie der paläarktischen Cicindelen*» me feu naixer lo dubte de á quina Raça pertanyien les *campestris* que tan abundosament se troven per tots els indrets de Catalunya, ó sía: si á la Raça I *genuina* ó á la III *maroccana.*

Venía en ajuda de la suposició de ser á la *genuina*, la cita del malaguanyat Cuní y Martorell, qui en son diari de caça manuscrit, que jo tinch, no dòna cap cita fixa de trova y sí sols la genérica de «*En Cataluña*» quan ne posa una munió de llochs y dates de la genuina.

Per altra part en ajuda d' aquesta opinió hi ha la grandíssima diferencia que presenten los exemplars per mi caçats, ab los del Marroc que tinch en la meva colecció. Diferencies que mes avant detallaré.

Al contrari, la opinió del Dr. D. Marian de la Paz Graells era favorable, lo mateix que les cites de colectors catalans, á la *C. maroccana.*

L' examen de la opinió del Dr. Graells, de moltíssima importancia, fou lo primer travall que vaig imposarme, per lo qual vaig voler saber quin era son parer sobre 'ls carácters que se citen com á distintius per la *C. maroccana*, puig els naturalistes, segóns la época, han passat de la simple coloració (los més antichs) á la forma (los més moderns).

Per exemple: Dejean en la seva «*Iconographie et Histoire naturelle des Coleoptères d'Europe*», la 2.ª edició del qual se comensá á publicar l' any 1837, pág. 17, t 1er., sols dòna com á característiques les coloracións, indicant sols qu' els elitres son quelcom més rugosos y amples.

Küster en *Die Kaefer Europa's*, quadern V, n.º 2 (publicat l' any 1846) dòna solsament una importancia secundaria á la coloració y agafa la estructura com á diferencia important; aixís diu

«*Hauptsächliche Unterscheide sind, ausser der verschiedenen Färbung, das kürzere Brustschild, die fast....*» (1).

Per fi, *Horn und Roeschke* en lo llibre ja citat (publicat l' any 1891), pág. 62, ni tan sols cita la coloració com á distintiva.

D. Marian de la Paz Graells seguía, estremantla, la opinió del Comte de Dejean, puig aquest cita, encara que lleugerament, la forma y punctuació dels elitres, y aquell sols la coloració quan diu:

«C. MAROCCANA Fabr.— *Viridis, capite macula triloba, duabus in tergo prothoracis cupreis, punctis albis elytrorum supra maculas rubras oblongasque sitis; reliqua ut in typo*» (2).

Aquesta opinió, no obstant la respectabilitat de son autor, es antiquada y falsa, puig la coloració y nombre de taques son excessivament variables, no solsament en la *C. maroccana,* sino en totes les altres. Coloracións verdes, negres, vermelles y blaves se troven en totes les Races de la *campestris.*

¿Quína es la opinió dels naturalistes estrangers sobre les *C. campestris* de Catalunya?

Küster diu (3) que la *maroccana* se trova *Im südlichen Spanien und in der Berberei».*

Lo Dr. Beuthin de Hamburg ha dividit (4) la v. Farellensis Graells, formada ab exemplars de la montanya del Farell (Barcelona) y Guadarrama (5), en dos parts: á la una, la del Farell ó sia la catalana, li restitueix lo nom de *rubens* de Frivaldsky de la Raça I, á l' altre del mitjdía d' Espanya li deixa lo nom de *farellensis* Beuthin non Graells, posada en la Raça III, nom que pres del mont Farell de la provincia de Barcelona ha perdut sa gracia y oportunitat.

Roeschke diu en la obra ja citada (6) «*Dass sich in Spanien Uebergänge zur v. maroccana Fabr. finden, entspricht der Natur der Varietät, doch auch im Süd-Osten Frankreichs,.. kommt diese Form der C. campestris vor, welche der v. maroccana täuschend ähnlich sieht und den Namen pseudomaroccana, wie Dr. Kraatz sie einst*

(1) «Son diferencies essencials, á més de les diferencies de color, lo prothorax més curt,...»

(2) «Description de deux nouvelles varietés de la *C. campestris*», presentada á la *Société entomologique de France* en la sessió de 13 de Maig de 1846.

(3) Küster «*Die Kaefer Europa's*», loc. cit.

(4) Horn und Roeschke «Monographie...» pág. 70 y 73.

(5) Graells, «Description...» loc. cit.

(6) Id., id., pág. 70.

passend bezeichnete, wohl verdient.» (1) Seguint després la descripció.

Veyém donchs que 'ls autors estrangers prenen, per Catalunya, com de la Raça I les *C. campestris* que s' hi troven, y que la indicació de Graells es antiquada per referirse sols á la coloració y no tenir present lo que en aquell mateix temps se feya á Alemanya.

Les diferencies mes notables, que 's veuen entre la maroccana típica del Marroc y les cicindeles d' aquí son:

C. *catalana*	C. *maroccana*
Torax. — Aproximadament tan llarch com ample. máxim d' ample casi junt á la vorada anterior, lo que li dona una forma trapezoidal.	Torax.—Visiblement més ample que llarch. máxim ample cap al mitj, lo que li dona una forma de cor.
Elitres.—Ob-ovals, ab lo llim format per una part rectilínea y un altre corva al extrém.	Elitres.—Ovals arrencant la corva al mateix angle humeral.
Forma general esbelta.	Forma general encongida.

De tot lo qual sembla concloure 's que la *Cicindela campestris* de Catalunya es del tipo de transició que Kraatz va denominar ab molta exactitut *pseudomaroccana.*

b) ES LA VAR. NIGRITA DEJ.?

En 21 d' Agost de 1901, lo distingit amich y company Sr. Mas de Xaxars va caçar en lo camí de Queralps á Nuria un exemplar de la *C. campestris* negre, que rebé el nom de *nigrita* Dej.

Eix cas de *melanisme* ¿pertany verament á la *var. nigrita?*

Sembla estranya tal determinació, puig aquesta varietat es de la Raça IV *corsicana* que ningú ha jamay citat aquí y tant més quan exemplars negres los tenen totes les demés Races aixís: la Raça I *genuina* ne tè dues; la *funebris Sturm* y *nigrescens Heer:* y la Raça III *maroccana* tè la *guadarramensis* Graells.

Pareix donchs que *a priori* á eixes varietats s' hauría de reduir lo cas de melanisme del Sr. Mas de Xaxars.

(1) «El que 's trovin á Espanya tránsits á la var. *maroccana* Fabr. s' avè perfectament ab la naturalesa de varietat, si bè també pe 'l mitjdía de France.... s' hi presenta aquesta forma de la *C. campestris*, que se sembla molt, *fins á podershi un enganyar*, á la var. *maroccana*, y que bè mereix lo nom tan escayent de *pseudo-maroccana* que li dongué. per primera vegada, lo Dr. Kraatz.»

Un senzill estudi (que no he pogut fer perque sols he vist l' exemplar una vegada á través del vidre de la capsa) determinaría exactament la qüestió, pero dech fer notar que no tè 'ls elitres paralels y sí ovals com los altres exemplars d' aquí y que 'ls sèus *humeri* no son fortament exits en angle recte. Caracters que distingeixen, entre altres, á les *cicindeles* de la Raça IV *corsicana*.

II

Varietats noves de Cicindeles

Observació preliminar.—Com se sab, lo genre *Cicindela* es un dels més polimorfes dels Coleópters, y el nombre de varietats de ses especies es desmesuradament gros, y hem de confessar que moltes de les varietats que omplenen los llibres de ciencies naturals, no son altre cosa que senzilles *variacións individuals*, pero seguint la corrent moderna donem les següents ab eixa salvetat:

a) Varietats de la C. hibrida L.

C. hibrida L. var. Cadevallii var. nov.

«A var. Riparia Dej. labro fusco mandibulisque nigris differt.»

C. hibrida de la Raça Riparia ab lo labrum molt fosch, casi negre, y mandíbules negres. Ripoll, Agost 1905.

A primera vista sembla confondrès ab la var. *melanostoma* Schenk. mes aquesta pertany á la Raça *genuina* y la novament descrita á la *Riparia*.

Dedico eixa var. al distingit amich y eminent botánich Dr. don Joan Cadevall, qui tant ha trevallat y trevalla en bè de les ciencies naturals catalanes.

b) Varietats de la C. flexuosa Fabr.

C. flexuosa Fabr. var. Beuthini var. nov.

«A typo C. flexuosa labro mandibulisque fuscis distinguitur.»

Cicindela ab la coloració igual al tipo, més ab lo labrum y mandíbules fosques. Mataró, Sorrals marítims, Maig 1904.

C. flexuosa Fabr. var. Beuthini var. nov.

«A. typo C. flexuosa Fabr. primae maculae apicalis carentia differt.»

C. flexuosa á la que falta la primera de las taques apicals.

Dedico eixa nova var. al sabi especialista á Hamburg Dr. Beuthin; fou caçada per D. I. de Sagarra á Sta. Coloma de Gramanet.

b) Varietats de la C. campestris L.

C. campestris L. var. tetrasticta var. nov.

A typo campestris maculae humeralis atque suturalis defectu discrepat »

C. campestris sense taques humeral y sutural.

Terrassa, Març 1906.

C. campestris L. var. connato-conjuncta var. nov.

« *Varietas Cicindelae campestris quae singulares characteres ambarum vorietatum conjungit* »

C. campestris que presenta les taques discals soldades com en la var. *connata* Heer, junt ab les taques apicals en forma de lluna com en la var. conjuncta D. Torre. Ripoll, Maig 1904.

C. campestris var. mixta var. nov.

« *Varietas Cicindelae campestris quae characteres singulares varietatum «protos» D. T. et «conjuncta» D. T. copulat* »

Varietat que faltantli lo punt marginal com en la varietat *protos* D. Torre, tè les taques apicals unides com en la *conjuncta* D. T.

Ripoll, Març 1904.

Terrassa, 5 Desembre 1906. Eugeni Ferrer y Dalmau.

Sobre la FRITILLARIA BOISSIERI Costa

por C. Pau

Costa, el autor de la especie, nos dice que los Sres. Boissier y Reuter le proporcionaron los ejemplares, y que, por jóvenes, les supusieron pertenecientes á su *Fr. Hispanica.* Como ciertamente no se trataba de la misma forma, Costa, con fundamento, creó otra nueva.

Sobre ésta hanse emitido pareceres diversos; y á resolver esta cuestión se dirige esta corta noticia Pero al mismo tiempo, aprovechando la ocasión, la relacionaré con las restantes especies que se admiten en la Península.

Yo no conocía esta planta catalana más que por tres pies que me proporcionó mi inolvidable maestro Trémols: aunque bien preparadas las muestras temí estudiarlas por no destrozarlas. El año pasado me proporcionó más ejemplares el entusiasta investigador de las riquezas naturales que atesora el Montserrat, nuestro consocio y amigo el Rdo. P. Marcet: con ellos á la vista emitiré mi opinión. Antes veamos lo que otros supusieron.

Nyman, *Conspectus fl. eur.*, suppl. II, 301 (1889-90), la trae, con duda, como variedad de la *F. Pyrenaica* L.

K. Richter, *Plantæ Europæ*, I, 212 (1890) la lleva como sinónimo de una especie que no se encuentra en España: *Fr. Meleagris* L.

Willkomm, *Supplementum*, 55 (1893) se inclina á creerla variedad de la *F. Lusitanica* Wickstr.

Es inútil acudir á las *Illustrationes* de Willkomm, pues aunque pinta las *Hispanica* y *Lusitanica* en el tomo II, pp. 5-6 (1886), nada dice de la *Boissieri*. Y de mayor inutilidad nos sería acudir á la *Enumeración y revisión de las plantas de la Península*, obra publicada por el Director del Real Jardín Botánico de Madrid, don Miguel Colmeiro, porque, cegado por la pasión, la incluyó como sinónimo de la *Hispanica* (V, 155—1889).

Las campañas botánicas del R. P. Marcet hanme demostrado que Montserrat es el cantón más interesante que conozco en España bajo el punto de vista geográfico. Veo allí tocarse, confundirse y combinarse los tipos específicos del Norte y los austro-orientales: los alerces, p. ej., pierden ciertos caracteres aquilónicos á cambio de otros meridionales. Veo allí mezcla de zonas y restos de colonias invasoras. Percibo en unos individuos resistencia hereditaria; y en los más, disposición pronta á toda modificación morfológica. Paréceme presentir una flora de transicion, en la cual los vegetales al posesionarse del terreno se desviaron más ó menos fuertemente de sus antecesores. Su tranquilidad geológica no fué de grande duracion; de ahí que sus tipos no pertenezcan á las especies de enormes períodos de tiempo

Que hoy domina la influencia pirenaica en Monserrat es indudable: ejemplo la *Fr. Boissieri*. Pero ahí está la *Saxifraga catalaunica* que ciertamente no es de tipo septentrional, porque sus afines se encuentran en los Alpes Marítimos, y que se extiende por los Puertos de Beceite (Pardo), Oropesa (Cavanilles), Monzó de Denia (Webb) y Sierra de Aitana (Cavanilles, Pau); como si quisiera de-

mostrar, al presentarse en las montañas vecinas al Mediterráneo, que su centro de creación yace hundido en el fondo de este mar.

Y aunque sea apartarme del asunto. No será tan fácil explicar el por qué Puig Llansada obedece á la influencia de los Pirineos Orientales, y el Pandis y Paradell á la de los Pirineos Centrales, dada la abertura de La Cerdaña y tratándose de cumbres próximas en la Sierra de Cadí.—La influencia del Pirineo aragonés, ya fué percibida por el Sr. Cadevall.

No poseemos en la Península más que un solo tipo específico: no faltando las formas intermediarias entre la *Pyrenaica* y *Lusitanica*, y entre la *Hispanica* y *Lusitanica*. En este supuesto las ordenamos del modo siguiente:

Fritillaria Pyrenaica L. sp. pl. (1753).

α) Genuina.—Cordillera pirenaica, continuándose por Asturias hasta Galicia, con toda seguridad, por más que no posea ejemplares gallegos; desciende hasta la Sierra la Estrella (Portugal. Hb. meo)

Varía por el color oscuro. (*Fr. nigra* Mill.) ó rosáceo.

β) Boissieri (Costa) Pau.—Piezas interiores de la corola redondeadas en su punta.

Syn.—*Fr. Boissieri* Costa, Suplemento, 72 (1877).

Fr. Meleagris Costa, Introducción, 235 (p. p.) Exclussa pl. bergadana quæ ex mea sententia vera *Pyrenaica* est.

γ) Hispanica (Boiss. et Reut.) Pau.

Syn.—*Fr. Hispanica* B. et R. Diagn. pl. orient., serie 2, IV, 101 (1859): Willk. Illustr. II, 5, tab. XCV, et: supplementum, 54.

Fr. Pyrenaica Webb, iter hip., 7.

Fr. Messanensis Boiss, Voy. bot , II, 610: Willk. Enumeratio pl. 63; prodr. I, 220

Fr. Messanensis Raf. var *Hispanica* Amo, flora fanerog. 1, 610 (1871).

Fr. Montana Loscos et Pardo serie, 100, no. 1896.

δ) Lusitanica (Wickstr) Pau.

Syn.—*Fr. Lusitanica* Wickstr. act. Holm. II, 9, (1821).

Fr. stenophylla Boiss. et Reut.? Diagn. pl. orient. serie 2, IV, 100 (1859).

Fr. Meleagris Brotero? Flora lusit. I, 520.

ε) Senneneliasii Pau nov. var.

Forma media inter *Lusitanicam* et *Hispanicam*: diversa phyllis perigonii interioribus subtruncatis, late et brevissime triangulari-mucronatis, oblongis, extus unicoloribus vel fascia media viridi instructis; perigonio parvo.—Ameyugo y Foncea (Sennen y Elias): Mayo 1906.

Adde: Fr. Pyrenaica L. var. Hispanica (B, et R) *f Albarracinensis* Pau nov. forma.

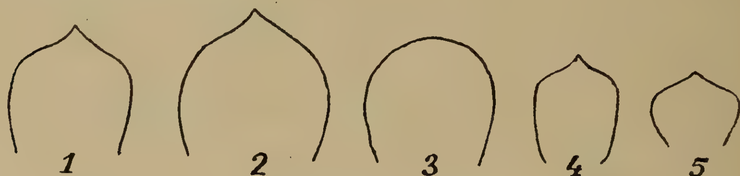
Antodio exteriormente de color verde claro y más ó menos amarillento Forma análoga á la variedad *Moggridgei* Boiss. de la especie *Fr delphinensis* Grenier.

ESPECIES EXCLUIDAS

Fritillaria Meleagris L.—Indicada en la Península por varios de nuestros botánicos antiguos: K. Richter (*pl. europæ*, 212) la vuelve de nuevo á indicar en España, á nuestro entender, falsamente

Fr. Messanensis Rafin —Ascherson y Graebner, *Synopsis der Mitteleuropoeischen flora,* cuadernos 40 y 41, p. 192 (1905) escriben: «Die Leitart *F. Messanensis* (.....) wächst nur in Sicilien, Spanien, dem südlichen Griechenland, Kreta (und Nord-Africa).»

Willkomm, *Supplementum*, 54 (1893) dijo: «Non est Fritillaria Messanensis Raf., quæ in peninsula iberica non provenit» - Con lo cual estoy de acuerdo.

(Tamaño natural)

1 —*Hispanica*.
2.—*Pyrenaica.*
3.—*Boissieri.*
4.— *Senneneliasii.*
5.—*Lusitanica.*
Lacinias perigoneales internas.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 4.art—Núms. 2 y 3 Febrer y Març 1907.

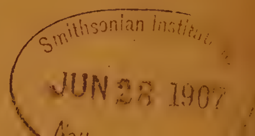
Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2'50 ptas.	5 ptas.
	5- 8 »	5 »	10 »
	8-16 »	10 »	20 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª ÉPOCA   BARCELONA, FEBRER Y MARÇ 1907   ANY IV.—NÚMS. 2 Y 3

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 6 DE JANER DE 1907

Oberta la sessió, que presideix el Sr. Ferrer, se llegeix un bonich trevall del soci D. Eugeni Ferrer y Dalmau, titulat: *Nota sobre les Cicindeles Catalanes* en el que exposa el seu modo de pensar sobre les diferentes questións á que tant interessants insectes han donat lloch.

El Sr. Llenas feu donatiu de alguns llibres que foren del malhaurat naturalista menorquí Sr. Rodriguez y Femenias, acordantse que consti en acta l' agrahiment de la Institució envers dit Sr. soci.

L'infrascrit presenta á la Institució un exemplar de *cagamánechs* y *un sagar*, cassat per D. Joan Maluquer y Viladot á Artesa de Segre, el passat Desembre.

Socis admesos.—Ho fou per unanimitat D. Joseph María Romaña y Pujó, presentat pe 'ls Srs. Felip Ferrer, Ignasi Sagarra y Salvador Maluquer.

El Secretari,
J. MALUQUER.

SESSIÓ DEL 7 DE FEBRER DE 1907

Oberta la sessió á les 9 del vespre baix la presidencia de Mossen N. Font y Sagué y aprovada l' acta anterior s' entra en l' ordre del día.

Socis admesos.—Ho es per unanimitat el Sr. D. Frederich Wynn y Ellis.

Comunicacións.—A continuació se llegexen una nota botánica del soci Sr. D. Llorens Garcias y una referent á geología de D. Llorens Tomás. No haventhi res mes que tractar s' axeca la sessió.

Sessió del 7 de Març de 1907

A les 9 del vespre el Sr. President Mossén Font y Sagué obra la sessió.

Socis admesos.—Proposat per Mossén Font y Sagué, Salvador Maluquer y Felip Ferrer, es admés per unanimitat el Sr. D. Miquel Ferrer.

Donatius.—El Sr. Llenas dona pe 'l Museu un exemplar de *Felsofír* de Greixa, y Mossén Font y Sagué un de quarç aurífer y un de gneis de Culera.

El Sr. Có de Triola presenta y dona al Museu dos exemplars de *Rinolophus* procedents de una cova de Palou (Empordá) y varis reptils de la Garriga.

Se dona compte del donatíu fet per la Sra. Vda. de D. Pere Antiga de dues capses de Lepidópters y enginys d' Entomología, y del de varies aus de D. Ricart Portabella, acordantse donar les gracies á dits Srs.

Comunicacións.—El Sr. Serradell llegeix una nota sobre «Adicions á la «Nota de moluscos terrestres y de agua dulce de Manuel Chia», y presenta una nova especie de *Mytilus.*

El Sr. Ferrer y Vert llegeix una nota sobre la trovalla del *Deilephila Nerii* L. á Catalunya.

Se dona compte de un trevall del Sr. Georges Delgado sobre un tema tractat per Mr. Barthelot á la Academia Francesa.

Mossen Font y Sagué llegeix un curios trevall del Sr. Barrera, soci á Teyá sobre Zoología Passional.

A las 11 s' axeca la sessió.

J. M. *Secr.*

Excursió geológica per els voltants de Cervelló

Lo jorn del 23 de Janer aní pera una excursió á Cervelló. Abans de arrivar á la carretera de la Palma oviri un clap groguench més amunt de ca 'n Mascaró, y de cop vareig pensar que pertenexería al Pliocénich, ab probabilitat de trovarhi fóssils, y cap allí me vareig dirigir. Seguint la carretera de la Palma, abans d' arrivar á ca 'n Mascaró s' encontran les pissarres cambriques inmediatament sota del quaternari diluvial; demunt d' aquexes pissarres hi descansa el Trías inferior, que ix més amunt d' aquells claps pliocénichs; per

lo que m' apar estar sedimentat el Pliocé que roman no sols demunt de les pissarres y sota del quaternari, sinó que també demunt del Trías inferior.

Aqueix clap y altres de menys importancia que pera allí s' encontran son restes dels dipósits formats per el mar pliocénich que cubría tota aquella esplanada, pro que per les corrents d' aigua que per allí s' escorren, han desaparescut casi per complert, restantne aquexes petites porcions arreconades, y que encar la major part son ja cubertes per el diluvial.

Aqueix terrer pera mí pertany al pis Plesanciá (1) del Pliocénich per rahó d' haverhi recullit les especies esdevenidores:

Pleuronectia cristata Bronn.
Pecten pes-felis Linn,
» sp.
Hinnites crispus Brocchi
var. subsquamea Font.
Anomia Ephippium Linn.
» Ephippium Linn. var.
Ostrea Companyoi Font.
» cucullata Born.
var comitatensis Font.
» cochlear Poli.
var Forestii Font.
» sp.

Després baxí á la riera de ca 'n Sala ahont hi ha les pissarres cámbriques entre quines s' hi trova la ampelítica per tots indrets del turó de ca 'n Guitart; aquexa pissarra porta sofre nadiu, que pera mí prové de la descomposició de la pirita de ferre per les aigues que s' endinsan per aytals pissarres, convertint la pirita en oxit de ferre dexant en dipósit al sofre, mes aqueix oxit no 's trova en dita pissarra, lo que prova que s' ha disolt en la aigua. Aquexa pissarra ampelítica la parteix la riera més amunt de ca 'n Guitart á la Plana. Demunt d' aquexa pissarra hi troví l' Ordoviciá ab *graptolites*, casi tots indeterminables. El conjunt d' aquexes pissarres es àtravessat per un greny de diabasa. Mes amunt troví la calissa fétida, com també la dolomía.

Demunt d' aquexes pissarres hi descansa el Trías inferior, demunt de quin hi está situat el poble de Cervelló. També s' hi trova el Muschelkalk, ó Trías mitg, ab estratificació casi concordant, ab *Spiriferina (Menzelia) Menzeli* Dh. com també *fucoides*. En la part

(1) «Descripción de los depósitos pliocénicos de la cuenca del bajo Llobregat y llano de Barcelona», per el canonge Dr. Almera, publicat en el «Boletin de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona», pág. 93; en exa plana hi ha el cuadro de les capes pliocéniques, per lo que pera mi correspont á «Arenas superiores con fósiles raros, *Pleuronectia cristata*, *Anomia ephippium*, que son del Plesanciá.

més superior hi ha el Keuper ab *Natica* y altres especies. D' aquí dalt seguirem el camí de ca 'n Guixeres, ca 'n Arigol y ca 'n Rafel, trovant durant aqueix trós el guix en concordancia ab les capes triássiques, fins que al indret de ca 'n Rafel, sota la *penya de 'n Rafel* hi ha les boques d' unes mines de guix que son en explotació. Exa capa de guix es d' un gruix de 6 metres aproximadament ab uns quants graus d' ensorrament cap el SO. El guix més comú d' aitals pedreres es el cendrós fosc; mes jo hi troví la anhidrita ó karstenita, en massa, textura cristallina y de bastanta duresa; anhidrita al passar á guix per infiltració de les aigues; guix blanc, blanc ab capes del cendrós, rosat, blanc fibrós y de cristallisat. Probablement la formació d' aquexa extensa capa de guix pertany á una formació d' aigua dolça.

D' aquí passarem per ca 'n Casildo baxant á la plana. Mes junt á la riera de Rapamens hi trovarem la calissa espática rosada ó tenyida d' oxit de ferre, de quina ne vareig treurer un romboedre de un 15 centímetres.

Al baixar per Corbera poguí estudiar la falla que per allí hi passa al ensemps que les grans masses de guix que per allí hi ha, trovanthi, á més dels dits anteriorment, el guix roig.

Veus-aquí la descripció d' una excursió als voltants de Cervelló. Mes respecte de la tornada no 'n puch donar compte perque ja era fosch y tinguerem que anar ab pluja fins á Molins de Rey.

Barcelona 7-2-07.

MARIÁN FAURA Y SANS.

CONTRIBUCIÓ Á LA FLORA BALEAR

II

Plantes dels voltants d' Artá y Capdepera

PER

EN LLORENS GARCIAS Y FONT

En les planes d' aquest Butlletí, nom. 3 y 4, pág. 40, 1905, y ab aquest mateix titol vaig publicar una llista de 115 especies de Faneróganes y 7 Criptógames del grupu de les Falgueres, seguides dels noms vulgars ab que son conegudes les plantes en el país;

avuy com á segón capitol de la meva Contribució, donaré á conexer els resultats de les excursions fetes en el passat estiu, citant solsament les especies no contingudes en aquella primera llista, ab les localitats ahont foren trobades y ses habitacions.

Sempre havía cregut que la regió que m' ocupa y ahont he tingut la sort de veure la primera llum, era la manco explorada y en consecuencia la manco estudiada de Mallorca per esser la més llunyana de sa capital y per haver els botánichs nacionals y estrangers en ses excursions, preferentment passejat la serralada Nort, els seus boschs y comellars. Efectivament, els resultats de mes exploracions m' han afirmat ab aquesta creencia.

Passetjant per na Vergunya, fertil comellar, visita forsada dels *touristes*, regat per la font de son nom ya n' el torrentet ahont formen seregall les aigues vessants de la bassa del Molí de Dalt, á una distancia de 30 metres d' aquest, trobí una Labiada, que classificada ab detenció me semblá era la *Brunella vulgaris* Mænch; aquesta especie no la cita Barceló y Combis en sa Flora Balear, pero cita en el matex lloch (na Borgunya) la *Brunella alba* Pall. que jo he cercat y no he trobat; guardada ab esment junt ab una *Linaria Elatine* Desf., trobada en el mateix torrentet á la part d' abaix del Molí, y observada y recullida dies desprès en molts camps de goret, no citada á Mallorca, pero sí á Menorca per en Rodriguez y Femenias y un *Ranunculus flammula* Lin. que vaig cullir en el torrent de ses Païsses, entre 'l camí de l' Alcaria-vella y el de Son Vives, no citada tampoch per en Barceló, les vaig enviar en consulta al distingit botanich catalá Dr. Cadevall de Tarrassa, qui me les revisá, confirmant la meva classificació.

A mes me classificá dues especies de l' enredat género *Statice* cullides a Capdepera, aprop la farola del Cap del mateix nom una, la *Statice globulariœ folia*, var. *glauca*, Boiss. y l' altre en el Carregador, *Statice Tremolsii*, Rony? y m' en comprová algunes de rares. Mercés á n' el Dr. Cadevall per haverme resolt els duptes.

A n' aquestes cinch especies, que no sé si qualcú haurá citades, puch afegirnhi una altre, la *Eurphorbia Lathyris* apuntada ja en aquella primera contribució, sense anotar aquesta novetat; la trobí anant á la Ermita de Betlem, d' Artá, desde s' Alcaria-vella.

LLISTA DE LES ESPECIES

Ranunculus flammula L. Nova per Mallorca.

— *Philonotis* D. C. Rara, torrent del Molí de Dalt.

Frankenia hirsuta D. C. Carragador (Capdepera) roques de la costa.
Silene Nicœnsis All. id. id.
Spergularia campestris Wilk. Camps y camins abandonats.
Linum strictum L. Els Pujols, Molinet, etc. en les garrigues.
Erodium malacoides Willd. (V. Rellotges) llochs herbosos.
— *cicutarium* L'Her. (V. id.) id. id.
Hipericum tomentosum (V. Tresflorina blanquinosa) na Borgunya.
Ruta angustifolia Pers. (Ruda) Molinet, alsinar.
Calycotome spinosa Link. (V. Argelaga) garrigues.
Ononis minutissima L. Garrigues, Molinet.
Lotus corniculatus L. Llochs humits.
— *creticus* L. Carregador, roques de la costa.
Melilotus infesta Guss. Camps conrats.
Scorpiurus subvillosa L. (V. Oreya de llebra) camps conrats.
Rubus discolor Weih. et Nus. (V. Batzer) marges y parets.
Lythrum Grœffieri Ten. (V. Blavet) torrents y llochs humits.
Echallium elaterium Rich. (V. Cobrombo bord), camí de Calaretjada.
Portulaca oleracea L. (V. Verdolaga), prats.
Sedum altíssimum Poir. (V. Pinyons de rata, Crespinella), teulades y terrats, per les roques dels camps erms.
Cactus opuntia L. (V. Figuera de Moro) naturalisada y subespontania.
Bupleurum protractum Link et Hoffm., Camps conrats.
Sambucus ebulus L. (V. Ebols) voltants del Molí de Bellpuig, lloch que se coneix ab el nom de prat y plá dels Ebols.
Sonchus oleraceus L. (V. Lletsó) en los camps.
— *tenerrimus* L. (V. Lletsó) id. id.
Xantium spinosum L. En els rentadors vells (Artá).
Convolvulus arvensis L. (V. Corriola) en els camps.
— *althœoides* L. (V. Corriola) id. id.
Calystegia sepium L. (V. Corriola blanca) llochs humits, sequies dels molins.
Echium Italicum L. (V. Bolenga) en els camps.
Verbascum sinuatum L. (Trepó) ermassos y camins.
Scrophularia aquatica L. Sequies y torrents.
Linaria spuria Mill., Ermassos y camins.
— *Elatine* Desf., Nova per Mallorca, camps conrats.

Trixago apula Stev., Ermassos.
Mentha rotundifolia L. (V. Herbassana borda) torrents y llochs humits.
Calamintha mentæfolia Host. Llochs humits.
Brunella vulgaris Moench, Nova per Mallorca, na Borgunya.
Ajuga Iva Schreb. En les garrigues.
Teucrium scordium L. Rara, trobí dos exemplars á l' encreuament del camí de s' Hort d' en Sureda y el torrent de n' Argonyana.
— *Chamaedrys* L. (V. Ansineta) en les garrigues.
— *Polium* L. (V. Lledanies) id. id.
Statice Tremolsii Rony.? Nova per Mallorca, Carragador (Capdepera) per la costa.
— *Globulariæfolia* var. *glauca* Boiss. Nova per Mallorca, farola del Cap de Pera.
Poligonum aviculare L. (V. Herba de cent nuus) en els camps.
Euphorbia chamaesyce L. Un exemplar en el jardí de casa.
— *Peplis* L. Arenals maritims.
— *pithyusa* L. (V. Lletrera) Carragador, per la costa.
— *paralias* L. (V. Lletrera) id. id.
Mercurialis annua L. Camins y escombros.
Agave Americana L. (V. Pita, Etsebara) naturalisada y subespontania.

Artá, Març de 1905.

MOLUSCHS MARÍNS DE CATALUNYA

PER

D. Joseph Maluquer y Nicolau

II

PTERÓPODS

Familia I, Hyaleidae

1. Gen. *Hyalea* Lamarck.

1. *Hyalea tridentata* Lamarck.

Bastant rara. Se troba en nostra platja desprès dels temporals. Barcelona, Mataró, Cadaqués, Salou.

2. *Hyalea longirostris* Lesner.

Rara. Com la especie precedent y junt ab ella, se trova en nostre litoral despré́s de las tempestats. Barcelona (Can Tunis), etc.

2. Gen. *Cleodora* Péron.

1. *Cleodora pyramidata* Linneo. (C. lanceolata Lesner).

Molt rara, especialment en bon estat, donchs al igual que las *Hyalea* es de closca tan frágil y trencadissa, que verament se 'n vehuen pochs exemplars sencers. Viu á alta mar en tota nostra costa, trovantse algunas closcas en el pahidor dels Trigla y altres pexos, axís com á la platja entre las algas.

III

HETEROPODS

Familia I, Janthinidæ

1. Gen. *Janthina* Lamarck.

1. *Janthina communis* Lamarck.

No es rara en nostra costa, si bé sempre en mal estat de conservació. Els días 5 y 7 de Setembre de 1904, els amichs Zulueta y Chía reculliren més de trescents exemplars de aquesta especie en la platja de Vilassar de Mar (Costa de Llevant), y en perfecte estat, com raríssimament se trovan (1).

2. *Janthina prolongata* Blainwille.

Se trova més sovint que la precedent y axís mateix en mal estat. Rosas, Blanes, Masnou, Barcelona, Sitjes, Salou, etcétera.

---

(1) Vegis *Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural*, any 1904, núms. 8 y 9.

3. *Janthina nitens* Menke.
En tot el litoral ab las dos especies anteriors.

Fam. II, FIROLIDÆ

1. Gen. *Carinaria* Lamarck.

1. *Carinaria cymbium* Lamarck. (*C.* Mediterranea Peron).
Molt rara; no la especie en sí, sino el trobarla, per lo frágil que es la petxina. Se pot recullir entre las algas dexadas en la platja, y desperdicis en tota la costa.

2. Gen. *Firola* Peron.

1. *Firola coronata* Forsk. (Pterotrachea coronata Forsk).
Se trova també rarament, com la precedent, entre las algas, etc. Barcelona, Rosas, Salou.

RECULL DE MINERALS

En lo terme d' Orsavinyá, petit poblet pertanyent á n' aquesta provincia de Barcelona, y situat en una de les estrivacions de la anomenada Montanya negra, hi han unes mines que s' esplotan pe 'l mineral de coure. Una mina ó filó de mineral, resulta sempre per el mineralogista un punt molt digne d' estudi, ja que s' hi acostumen á trobar una porció de minerals mes ó menys relacionats ab el que 's presenta ab més abundor, donant nom á la mina.

En aquesta, lo que mes abunda es la Calcopirita en massa ó amorfa, que 's presenta á vegades irisada; la acompanyan los carbonats de coure, la Azurita y la Malaquita: aquesta se troba en la seva varietat fibrosa, si be poch. Abunda bastant la Bornita, Phillipsita ó Erubescita (ja que ab tots aquets noms se la coneix), que es, com se sab, un sulfur de coure y ferro, com la Calcopirita, de la que 's distingeix principalment per lo seu color, ja que aquella presenta irisacions de colors blau y violeta molt vius; se confón

moltes voltes ab la Calcopirita, si be fixantse en los colors se distingexen perfectament, com se pot veure en los dos exemplars que de dits minerals presento pe 'l Museo de la Institució. Es la Bornita mineral que no abunda tant com la Calcopirita y més rich en coure que aquesta.

He trobat senyals de coure gris, sense que puga determinar la especie, ja que á les dificultats que sempre hi ha per determinarles, donada la seva complicació química, s' hi anyadeix aquí la cantitat trobada, que 's pot dir que sols tenyeix la roca: potser s' en trobi en mes cantitat, y allavors se fará possible l' examen.

Lo ferro está representat en primer lloch, com de costum en aquets cassos, per la Limonita, que 's presenta no sols en la superficie, constituint l' anomenat *barret de ferro*, sino en l' interior barrejat ab los minerals de coure. Hi ha, ademés, la Pirita cristalisada en petits cubos y la Magnetita, de la que he trobat la varietat magneta-polar.

Hi ha mineral de Manganés, crech que es la Pirolusita, per lo seu aspecte y caracters fisichs que presenta, ja que no se ha fet encara lo seu examen quimich, que 'm permeti assegurar si es aquella ó alguna altra de les especies afins.

S' hi troban bastants bancals de Calcita blanca amorfa, y alguns de Kaoli, bastant impur y terrós; pero sobre tot abunda la roca anomenada Granatita, molta part d' ella tant descomposta que s' esgruna ab los dits. Los granats que conté sont generalment petits, pero ben cristalisats, pertanyents á les especies Grosularia, Almandina, Ydocrasa ó Vesuviana (totes les que 's troben també, com se sab, en lo nostre Tibidabo) y á la Melanita ó granat negre, que es especie no tant comuna com aquelles.

Finalment á poca distancia d' ahont se fan avuy los treballs de la mina, s'hi veuhen unes capes horitzontals de bastanta llargada, pero de poch gruix, de Grafit, no molt pur, mes tal volta aprofitable encara per alguns dels diversos usos industrials á que avuy se l' aplica. Están aquestes capes á poca profunditat, quedant al descovert en los marges que forman los camins oberts en la montanya.

Veyem, donchs, que en una petita estensió de terreno s' hi han pogut recullir 16 especies minerals, alguna molt interessant com la Bornita y lo granat negre ó Melanita, sent probable que n' hi hagi encare alguna altre que á mí me hagi passat per alt.

(Presento pe 'l Museo de la Institució, ademés de la Bornita y

Calcopirita, exemplars de la Pirolusita, Magnetita, Granat Melanito, Grafit y Granatita).

Y ja que de mines parlo, afegiré dos paraules d' una altre, que segons noticies s' esplota á Conflent, punt situat en lo nostre Pirineu catalá, també com á mineral de coure. Gracies á la amabilitat del nostre consoci Sr. Maluquer, qui me 'n doná un exemplar per lo Museo de la Institució, se ha pogut examinar aquet mineral, resultant ser la Polybasita ó sia lo Sulfo-antimoniur cruprífer de plata, rich mineral del que no s' en tenía noticia com á tal (que jo sápiga) que existís á Catalunya, y que induptablement pot esplotarse (si es que no 's fá ja) també per la plata, de la que n' ha de tenir una bona proporció.

Ll. Tomás

Barcelona 7 Febrer de 1907.

UNA EXCURSIÓ AL MIRACLE

Es el Miracle un Santuari de María situat en el terme de Riner, en un dels ánguls del triángul que forma ab Cardona y Solsona, distant quatre horas de aquélla y dos y mitja d' aquesta població. El terreno va elevantse tant desde l' una com desde l' altra, fins arribar al Miracle, que es el punt més alt dels contorns (uns 880 metres sobre 'l mar), disfrutantse desde allí un bonich panorama quan l' horitzó está clar. Per la part de Llevant limita la vista la vehina serra del Miracle y allá, més cap al Nort, Serrateix y Montmajor; el Nort está coronat per las montanyas de Busa sobre Berga, seguexen las de la Mare de Deu del Hort y Canalda, Oden y Cambrils en primer terme y detrás d' ellas mostra sa testa blanca la major part del any el Pirineu Catalá ab las serras de Cadí; á Ponent se veuhen las serras de Sant Jaume y Sant Pere Sasserra en primer terme y més enllá el Montsech y Torregassa: al Mitjorn las serras de Pinós ab son devot Santuari de la Mare de Deu, que vist de lluny sembla una torre de moros, y las serras de Calaf y de Prades: per fí, entre Mitjorn y Llevant, s' oviran difumats per la boyrina els marlets del Montserrat.

No era per cert mon objecte al visitar el Miracle fer una excursió científica; havía anat, acompanyant al Rdm. P. Ruera, á tributar una mostra de gratitut á la bona memoria del Iltm. Bisbe Riu (A. C. S.), quals despullas mortals se trasladavan de la Seu d' Urgell á Solsona pera descansar segons sa última voluntat als peus de la Mare de Deu del Claustre; y com els que guardan y festejan á la Verge en el Miracle son germans dels que fem la Cort á la Regina y Patrona de Catalunya en sa *Casa payral*, arribí fins al Miracle pera donarlos un abraç fratern.

Aprofití 'ls moments d' esbarjo pera escorcollar aquells indrets; pero prompte tinguí de compendre que en quant á las plantas, que es lo que més m' atrau, no faría una gran cosa, en primer lloch perque, donat lo fret que es el país, atés á que la estació no estava molt adelantada (á primers de Maig), y á que la vegetació aquest any va casi un mes atrassada, apenas se veya una planta florida; y en segón lloch perque 'l bestiá ho escapsa tot, no dexant desarrollar cap planta. ¡Quína diferencia de vegetació del Miracle á Montserrat d' ahont venía, acostumat á delitar mos ulls ab aquell tapís de flors de mil colors!

Malgrat aquestas contrarietats, poguí observar un regular nombre de plantas, que per habernhi algunas de bastant interessants pera la flora catalana, m' he decidit á donarne la llista:

Clematis vitalba L. Enfilantse per las parets del Estany.

Thalictrum minus L? Casi segur que era aquesta especie un que 'n vegí bastant atrassat. En el bosch.

— tuberosum L. Planta ben interessant, citada en poquíssims punts de Catalunya; en el Miracle se troba abundant y ab un desarrollo més gran que á Montserrat. Se coneix que no deu agradar al bestiá, perque no 'n vegí cap peu d' escapsat. En el bosch.

Anemone hepatica L.=Hepatica triloba Chaix. En el bosch

Adonis autumnalis L. Pels camps.

— flammea Jacq. Pels camps.

Ceratocephalus falcatus Pers. Pels camps

Ranunculus bulbosus L. Se troban entre ells varias sub-especies de las creadas per Rony. En el bosch y á la vora dels torrents.

— arvensis L. Pels camps y horts.

Helleborus fætidus L. En el bosch y pels erms.
Nigella arvensis L. Pels camps.
Aquilegia vulgaris L. En el bosch.
Papaver somniferum L. Pels camps; sub-espontani.
— Rhæas L. Pels camps.
— hybridum L.=P. hispidum Rony. Pels camps.
— Argemone L. Pels camps.
Rœmeria hybrida DC. Pels camps.
Fumaria officinalis L. Vora 'ls sembrats.
Raphanistrum arvense Mer.=Raphanus raphanistrum L. Pels camps y erms.
Erucastrum obtusangulum Rchb. Pels camps y erms.
Malcolmia africana R. Br. Pels camps.
Mathiola incana R. Br. Vora las casas; sub-espontania.
Cheirantus Cheisi L. Vora dels camins.
Erysimum cheirantoides L? Estaba bastant atrassat, per lo qual no m' atrevexo assegurar que fos aquesta especie, per més que 'n té tot l' aspecte. Pels camps.
— australe Gay. Pels marges y camps.
Sisymbrium officinale Scop. Pels marges.
— Columnæ Jacq. Pels camins.
— Irio L. Vora de las escombrerías.
Nasturtium officinale R. Br. Torrent de la font del Bisbe.
Arabis sagittata D C. Aprop dels torrents y en llochs més ó menos humits.
Cardamine hirsuta L. Pels marges.
Alyssum calicinum L. Pels marges y llochs árits.
Draba verna L. Pels marges.
Camelina silvestris Vallr. Pels camps.
Neslia paniculata Desv. Pels camps.
Biscutella lima Rechb. Pels erms.
Iberis pinnata Gonan. Pels erms y aprop dels camps.
Thlaspi Bursa-pastoris L. Per tot arreu.
Hutchinsia petræa R. Br. Pel pedregám dels marges.
Lepidium campestre R. Br. Vora 'ls camps.
— graminifolium L. (nou Cav.) Vora 'ls camins.
Cardaria draba Desv. En la era.
Rapistrum rugosum All. Pels camps.

Cistus albidus L. Pel bosch.
Helianthemum salicifolium Pers. Vora 'ls camps.
— polyfolium DC. a) augustifolium Koch? Pels erms y pedregals.
— vulgare Gartu. a) serpyllifolium Mill. Pels erms.
— italicum Pers. Pels erms y voras dels camins.
Viola hirta L. Pel bosch.
— odorata L. Pel bosch.
— silvestris Kit? Pel bosch.
— Kitaibeliana R. et Sch? Vora del torrent de la font del Bisbe.
Reseda Phyteuma L. Vora dels camps y marges.
— lutea L. Pels erms y marges.
Polygala calcarea Schultz. En el bosch.
— rupestris Pourr. Pels marges.
Silene inflata Sm. Pels marges.
— nutans L. Pel bosch.
Saponaria officinalis L. Vora de l' era.
Alsine tenuifolia Crantz. Vora dels camins.
Arenaria serpyllifolia L. Vora dels camins.
Stellaria media Vill. Pels horts.
Cerastium viscosum L. Pels marges y voras dels camins.
— semidecandrum L. Pels marges.
— pumilum Curt. Pels marges.
Linum narbonense L. En el bosch.
Malva silvestris L. Vora las casas y escombrerías.
— rotundifolia L Aprop dels horts.
Geranium molle L. Voras dels camins.
— Robertianum L. a) genuinum. Voras del hort.
Erodium malacoides W. Aprop dels sembrats.
— ciconium W. Aprop de las casas entre l' herbám.
— cicutarium L' Hérit. Voras dels camins
Hypericum perforatum L. En els torrents.
Acer monspessulanum L. Existeix, ademés de la forma típica, una forma *creualifolia*. Torrent de l' Avellanosa.
Spartium junceum L. En el bosch.
Genista scorpius D C. Per tot arreu
— hispanica L. En el bosch.
Cytissus sessilifolius L. en el bosch.

Trifolium pratense L. Aprop del torrent de la font del Bisbe
Dorycnium suffruticosum Vill. Llochs árits.
Bongeania hirsuta Rchb. En el bosch y llochs árits.
Lothus corniculatus L. El tipo y la var. *villosus*. En el bosch.
Astragalus monspessulanus L. var. chlorocyaneus Csta.=A. chlorocyaneus Boiss et Reut. En el bosch.
Vicia sativa L. Vora dels sembrats.
— peregrina L. Vora dels sembrats.
Lathyrus Clymenum L. Vora dels sembrats.
— Cicera L. Vora dels sembrats.
Coronilla Emerus L. En el bosch.
— minima L. Pels erms y en el bosch.
— scorpiodes Roch. Llochs cultivats.
Hippocrepis glauca Ten. Voras dels camins.
Potentilla verna L. Voras dels camins.
— reptans L. Pels erms.
Fragaria vesca L. Torrent de l' Avellanosa.
Rubus cæsius L. Pels marges.
— tomentosus Borch. Pels marges.
Poterium sanguisorba L. Voras dels camins.
Cratægus monogina Jacq. Pel bosch.
Sorbus domestica L. Torrent de l' Estany.
— Aria Crantz. En el bosch.
— torminalis Crantz. Torrent de l' Avellanosa.
Amelanchier vulgaris Mönch. En el bosch.
Postulaca oleracea L. Pels horts.
Sedum album L. Pels marges.
— dasiphyllum L. Pels marges.
— acre L. Aprop de l' era.
— altíssimum Poir. Pels marges.
Umbilicus pendulinus DC. En la paret del hort.
Caucalis daucoides L. Pels sembrats.
Laserpitium gallicum Bauh. En el bosch.
Bupleurum rotundifolium L. Aprop de l' era.
— fruticescens L. Llochs árits.
— rigidum L. En el bosch.
— fruticosum L. En el bosch.
Scanden pecten-Veneris L. Terras cultivadas.
Eringium campestre L. Pels erms.

Sanicula europæa L. En el torrent de la font del Bisbe.
Hedera helix L. Enfilantse per las parets y pels arbres.
Viburnum Lantana L. En el bosch.
Lonicera xylosteum. L. En el bosch.
Rubia peregrina L. Vora las parets dels marges.
Galium vernum Scop. Aprop del torrent de l' Estany.
— Mollugo L. Pels marges.
— erectum Huds. Llochs árits.
— Aparine L. Vora dels horts.
Asperula arvensis L. Entre 'ls sembrats.
Sherardia arvensis L. Aprop dels sembrats.
Valerianella echinata DC. Entre l' herbám aprop de l' era.
— coronata DC? Casi segur que es aquesta especie alguns exemplars que 'n recullí aprop de l' era, pero no puch assegurarho perque 'ls fruyts eran encare un xich atrassats.
Knautia arvensis Koch. Pels marges, voras dels camins, etc.
Bellis perennis L. Vora del camí.
Senecio vulgaris L. Aprop dels horts.
Anthemis arvensis L. Aprop dels sembrats.
Anacyclus clavatus Pers. Pels marges.
Santolina chamæcyparissus L. Llochs árits.
Achillea odorata L. Pels marges.
Jasonia tuberosa DC. Pels erms.
Helicrysum Stæchas DC. Pels erms.
Filago spatulata Presl. Voras del camí y llochs árits.
Calendula arvensis L. Aprop de las casas entre l' herbám.
Cirsium ferox DC. Pels erms.
— arvense Scop. Pels erms.
Centaurea Cyanus L. Pels sembrats.
— collina L. Pels marges.
— aspera L. Llochs árits.
— Calcitrapa L. Voras dels camins.
Carlina vulgaris L. En el bosch.
— corymbosa L. En el bosch.
Lappa minor DC. Aprop de las terras cultivadas y voras dels camins.
Thrincia hispida Roth. Pels marges.
Podospermum laciniatum DC. Pels marges.

Taraxacum officinali Wigg. El tipo y la var. *laciniatum* Breb. Entre l' herbám.
Lactura virosa L? M' inclino á creure que es aquesta especie, encare que be podría ser que fos la *L. scariola* L., puig per estar bastant atrassada no poguí examinar ben be 'ls aquenis. Aprop de las escombrerías.
Sonchus oleraceus L. Pels horts.
— tenerrimus L. Per tot arreu que estés més ó menos cultivat.
— asper Vill. Pels horts.
Picridium vulgare Desf. Pels marges.
Crepis virens L. En el torrent de la font del Bisbe.
Hieracium pilosella L. Camps incults.
— Neo-cerinte Fr. Pel bosch.
— murorum L. Pel bosch.
Specularia hybrida DC. Pels horts.
Erica arborea L. Pel bosch.
Primula officinalis Jacq. Aprop del Torrent del Estany.
Anagalis arvensis L. Las dos formas *phœnicea* y *cœrulea*. Pels horts.
Samolus Valerandi L. Font del bisbe.
Phyllirea media L En el bosch.
Ligustrum vulgare L. En el bosch.
Convolvulus arvensis L. Pels camps, voras de camins, etc.
Borrago officinalis L. Llochs més ó menos cultivats.
Lycopsis arvensis L. Pels camps.
Lithospermum fructicosum L. Llochs árits.
— purpureo-cœruleum L. Pels marges.
— officinale L. Pels camps y marges.
— arvense L. Pels sembrats.
Echium vulgare L. Pels marges.
Myosotis intermedia Lk. Pels marges.
Cynoglosum pictum Ait. Llochs estérils.
Solanum villosum Lam. Pels horts.
— nigrum L. Pels horts.
Hyosciamus niger L. Vora 'ls horts.
Verbascum Boerhavii L. Voras dels camins.
Scrophularia canina L. Torrent del Estany.
Anthirrinum drontium L. Terras cultívadas.
— majus L. Pels marges.
Linaria minor Desf. Pels marges.

Veronica arvensis L. Pels camps.
— prœcox All. Pels marges.
— dydima Ten. Pels horts, camps, etc.
— hederofolia L. Pels hort.s
— prostrata L. var. Marceti Pau. var. nov. No dono aquí la diagnosis d' aquesta varietat nova, perque espero donarla dintre poch en alguna de mas «Notas pera la Flora Montserratina» ahont será son propi lloch, ja que la trobí per primera vegada en el Pla de Sant Miquel en Montserrat. L' eminent botánich En Carlos Pau me diu (in litt.) de la planta de Montserrat lo següent: «Extraordinariamente parecida á la *V. prostrata* L. var. *fruticarpa* Link. de Transilvania, de la cual se separá por las hojas *todas* laciniadas, corolas y estilos mayores.» La planta del Miracle té las corolas encare més grans que la planta montserratina. Vora del camí de can Vilaseca.
— termifolia Asso. Pels camps no cultivats.
Lavandula latifolia Vill. Pels erms.
Mentha aquatica L. Pels torrents.
Origanum vulgare L. Pels marges.
Thymus vulgaris L. Pels erms.
Satureja montana L. Pels erms.
Rosmarinus officinalis L. Aprop de la Cirosa.
Salvia pratensis L. Pels camps y marges.
— Verbenaca L. Pels marges y voras de camins.
Lamium amplexicaule L. Pels horts.
— hybridum DC. Pels horts.
Stachis recta L. Llochs árits.
Betonica officinalis L. En el bosch.
Ballota fœtida Lamk. Aprop dels edificis, escombrerías, etc.
Sideritis hirsuta L. Llochs árits.
Marrubium vulgare L. Voras de camins.
Brunella vulgaris Mönch. Torrent de la font del Bisbe.
— grandiflora Mönch. Torrent de la Avellanosa.
Teucrium pyrenaicum L. Pel bosch y pels marges.
— Polium L. Terras incultas.

Verbena officinalis L. Voras de camins, horts, etc.
Plantago major L. Pels horts.
— media L. Pels horts.
— Cynops L. Pels erms.
Globularia vulgaris L. En el bosch.
Chenopodium murale L. Aprop dels edificis, escombrerías, etc.
Rumex pulcher L. Torrent de la font del Bisbe.
— crispus L. Pels horts.
Euphorbia helioscopia L. Voras de camins.
— verrucosa Lam. Pel bosch.
— serrata L. Pel bosch.
Mercurialis annua L. Escombrerías, etc.
Buxus sempervirens L. Pel bosch.
Ulmus campestris L. Camí de Sant Joan.
Urtica urens L. Escombrerías, voras de camins, etc.
— dioica L. Pels horts.
Parietaria diffusa M. et K. Parets vellas y runes.
Quercus sessiliflora Lm var. pubescens Math. Tossal del Pío, etc.
— Ilex L. En la Cirosa.
Pinus silvestris L. Molt extés en tots els boscos.
— Laricio Poir.
— halepensis Mill.
Juniperus communis L. En el bosch y erms.
Muscari comosum Mill. Pels marges.
— racemosum D. C. Aprop dels sembrats.
Aphyllantes monspeliensis L. En el bosch.
Sparagus acutifolius L. Pels marges.
Ruscus aculeatus L. En el bosch.
Smilax aspera L. Torrent de la font del Bisbe.
Gladiolus segetum Gawl. Pels sembrats.
Narcissus juncifolius Lag. En el bosch.
Orchis mascula L. Bosch de la Avellanosa.
Ophrys aracnites Rchb. En el bosch de la Cirosa.
— scolopax Cav. En el bosch.
Juncus glaucus Ehrh. Torrent de l' Estany.
Carex glauca Scop. Torrent de la font del Bisbe.
Phalaris arundinacea L. Vora del hort del Miracle.
Setaria viridis P. B. Terras cultivadas.
Stipa juncea L. Pels erms.

Avena pratensis L. Aquesta especie sembla més comú de lo que creya Costa (Intr. á la Fl. Cat. p. 266), puig el Dr. Cadevall la cita del Ubach, de Sant Llorens del Munt, etc., y jo l' he trobada gens escassa á Montserrat y al Miracle.

Kœleria setacea Pers. Pels marges.

Poa bulbosa L. Las dugas formas *comú* y *vivipara*. Pels marges.

— pratensis L. Pels marges.

Bromus sterilis L. Pels camps.

— maximus Desf. Pels camps.

— mollis L. Pels marges.

Lolium multiflorum Lam. Pels marges.

Nardurus tenellus Rchb. a) genuinus. No citat á Catalunya més que á Canet de Mar per Costa (Supp. p. 86): jo 'l trobí també en els camps de Santa Cecilia á Montserrat.

Reculli també alguns moluschs bén interessants, encare que no moltas especies; entre ellas una especie judicada per nova pe'l célebre malacólech francés Mr. Paul Fagot. La descripció d' aquesta especie va publicada en el Butlletí de la INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL corresponent á Novembre últim.

ADEODAT MARCET, *O. S. B.*

LOCALIDAD CLÁSICA DE LA CAMPÁNULA AFFINIS R. SCH.

por C. Pau

Willkomm, en la página 156 de *Adiciones y correcciones* al tomo primero de su obra *Illustrationes Floræ Hispanicæ insularumque Balearium*, escribió lo que sigue:

«P. 65. *Campanula Bolosii* Vayr.

»El Sr. Loscos me ha escrito, después de haber visto la figura »de esta planta, que es la misma especie que él ha encontrado en »Aragón cerca de San Miguel de Spinalbá, y que yo he enumerado »en el Prodromus fl. Hispan. (II, p. 288) bajo el nombre *C. affinis* »R. Sch. Por consiguiente, pide el Sr. Loscos que el nombre dado

»por el Sr. VAYREDA á esta especie sea reemplazado por el que »*Roemer* y Schultes han dado á su planta. Pero examinando cuida- »dosamente los ejemplares de la *C. Bolosii,* que *M. Leresche* cogió »en 1870 en el Montserrat, me convencí de que los caracteres de esta »planta no están conformes con los de la *C. affinis* R. Sch. Hé aquí »la diagnose y la descripción bastante defectuosa, que estos autores »dan de su especie:

«*C. affinis:* caulibus simplicibus, pedunculis axillaribus terminalibus, floribus erectis demum nutantibus, foliis caulinis lineari-lanceolatis longissimis.»

«Specimen nostrum a divo *Broussonet* tulimus, habitu *longifoliæ* et *divergentis* β *cernuæ* affine. E radice horizontali digitum minorem crassa caules plures stricti, crassitie pennæ gallinaceæ, hispidissimi, setis brevibus deflexis. Folia alterna remota, tenuia, 2-4 pollicaria, 4 lin. ut plurimum lata, glabra, margine setis ciliata reflexis. Flores 3-4 in pedunculo semipollicari, foliolis 2-3 linearibus hispidissimis. Corolla ultra pollicaris, calyce duplo longior, utriusque ut in *divergente* β. — E monte S. H. Lujo.»

«Ahora bien, si la planta aragonesa, encontrada por M. Loscos, »es idéntica con la de Montserrat, ella tampoco puede ser la *C. affi-* »*nis.* Yo me he equivocado, cuando reuní en el Prodromus, á donde »he confundido las *C. Bolosii* y *splendens,* esa planta aragonesa á »la *C. affinis*. Esta última es una especie enteramente dudosa y »oscura, que parece asemejarse más á la *C. speciosa* que á la »*C. Bolosii.* No menos oscuro es el lugar indicado por Broussonet »¿A dónde está situada esa montaña S. H. Lujo? ¿Es en Francia, en »España ó en Italia? Por consiguiente soy de parecer que la espe- »cie de Roemer y Schultes debe suprimirse.»

Si Willkomm hubiese tenido en cuenta únicamente esta noticia de Lapeyrouse (*Histoire abrégée*, p. XXVIII), por no traer aquí la correspondencia de Broussonet á nuestro Cavanilles, que he tenido la dicha de consultar, por mediación de cierto amigo mío, hubiera fácilmente resuelto ese acertijo E MONTE S. H. LUJO. Porque la noticia de Lapeyrouse es esta:

«Une occasion heureusse lui procura (Mr. André Pourret) en 1783 l'avantage de voyager avec des savants recommandables, et d'acquerir de nouvelles lumieres. Reuni á MRS. BROUSSONET ET SIBTHORP, il parcourut la plaine du Roussillon et la Catalogne. Ils virent a Barcelonne l'herbier de SALVADOR, que TOURNEFORT avait

rendu si interessant. Ils poussèrent jusque au *Mont-Serrat;* e aprés plus d'un mois de voyage, ils rentrèrent en France par *Nouri* et la vallée d'*Eynes*.»

Según esto «E monte S. H. Lujo» quiere decir:

E MONTE SERRATO HISPANIÆ LEGI.

Y lo que á mí más me admira de todo lo dicho es que el difunto Loscos acertara tan por completo en su comunicación á Willkomm porque el Prodromus (II, p. 288) da la *C. affinis* con corolas *cilíndrico-acampanadas,* carácter de la *C. speciosa.*

Y para terminar:

Las localidades dadas para la *C. affinis* por Willkomm en el *Supplementum,* p. 127, las veo barajadas, y no me merecen fé más que las de Montserrat. Pero de estas rectificaciones geográficas ya se ocupará el amigo Cadevall.

NOVES

Contribució á la Historia de la Chelidon urbica Bois.—Aureneta de ventre blanch ó de finestra.

El següent fet fou per mí observat en la vila de Sant Pol de mar (Costa de Llevant de Catalunya) en un dels darrers díes d' Agost del any 1900.

Era á cosa de les tres hores de la tarde, serena y calurosa. De sopte comensá á extendres pe 'l blau cel una atapahida nuvoláda; s' alsá un vent de grop que feu pensar en una tempesta. En aquell moment se vejé sur el poble una munió d' aurenetes de la especie indicada. Els aucells emprengueren una decidida ascensió y no tardaren en desaparexe de la vista. Encara no havía transcorregut un minut que 's vejé la claror d' un llamp, y seguidament ressonava un fort tro y inmediatament arrivaba á terra una regular calamarsada que durá cosa d' uns cinch minuts.

Segons se despren les aurenetes sentíren-lo per endavant el desfet de temps, y en la impossibilitat d' arribar á llurs respectius nius, se posaren á salvament de la pluja congelada dexant á llurs peus la nuvolada.—EMILI TARRÉ.

Els frets de darrers de Janer y els llops.—A causa de la baxa temperatura que durant els díes 19 á 27 del passat Janer s' experimentá per la Európa central, se notá en els plans de Polonia la presencia de nombroses remades de llops que arrivaren á penetrar en poblats.

Pero ahont feya anys no s' havía tingut noticia d' aquets animals, es en la conca del Rhin y Mosela, y en els esmentats díes se n' hi presentaren allá un bon nombre, especialment en les planes del Eiffel y Trier y Luxemburg. Una remada de nou, contra la que s' organisá á Malmedy una batuda, s' escorregué, internantse á Bélgica.

Lo mateix passá ab cinch que 's presentaren á Elsenborn. Les guineus corrían per la neu, fins de día, pe 'ls carrers dels poblats, causant innombrables danys en els corrals. La temperatura á que s' arrivá aquí fou á—25° C., oscilant aquella semana entre—15° C. y—25° C.

—*La cría y reproducció dels grans mamífers en cautivitat.*—Els trevalls y cuydados que 's posan en práctica en els jardins zoológichs d' Alemania, están demostrant quant infundada era la opinió de que els grans mamífers africans no 's podían reproduhir en cautivitat. Pe' l Juliol nasqué en el Park de Bochum (Westphalia) una elefanteta, que fou trasladada desprès á Berlín, ahont segueix sens novetat, rebent la mar de visites dels naturalistes de tot Alemania. En el Park de Stellingen (Hamburg) diferentes vegades hi han criat els camells y dromedaris. Pero are s' espera á Berlín un acontexement que manté en forta tensió d' ánimo als qu' están en el secret. Se tracta de que d' un día al altre tê de venir al mon un hipopótam que, donats els cuydados de que es objecte la pacienta, es d' esperar que tot anirá bè. El que en aquets climes s' arrivi á obtenir la reproducció d' aquexes especies, diu fins á quin punt s' ha arrivat aquí en la organisació dels Parks Zoológichs.

—*300 mil Marks per Papellones.*—Aquesta es la cantitat ab que 'l Govern de Prusia ha comprat la colecció de Lepidópters exótichs del malaguanyat Dr. Standinger, mort á Blasewitz. La meitat de aquesta suma está inclosa en els nous pressupostos y aprovada ja en la Cambra prusiana.—J. M. N.

Colonia, 1 de Febrer de 1907.

NOTA BIBLIOGRÁFICA

HEMÍPTERS DE LES BALEARS.—En el butlletí n.° 18 de la Société Entomologique de France, corresponent al passat any de 1906, apareix una Contribució á la fauna dels hemípters de la illa de Mallorca per Maurici Royer, en que entre altres especies se citen les següents noves per aquella fauna y recullides per R. Jeannel:

Lygaeus saxatalis, var. *lusitanicus* H. S.—Manacor.

Ischnorhynchus geminatus Fieb.—Manacor.

Proderus suberythropterus Costa.—Manacor.

Scolopostethus patruelis Horv.—Manacor.

Velia major Put (ninfa):—Pich de l' Ofre.

Triphleps pallidicornis Reut.—Manacor.

Corixa lateralis Leach (*hieroglyphica*, Duf.)—Pich de l' Ofre.

Athysanus distinguendus Kirby.—Manacor.

L' autor fa notar que el *Triphleps pallidicornis* sols ha sigut citat fins are a Córcega y á Sicilia.

Contribution à la connaissance des Hydraires de la Méditerranée occidentale, par Mme. S Motz-Kossowska (Archives de Zoologie Experimentale et générale, 1905).—Entre les especies mediterranies recullides per Mme. Motz-Kossowska en los viatjes fets ab el «Roland», vaporet propietat del Laboratori de Banyuls sur Mer, ne cita 21 de nostres costes y les de les Balears, algunes noves per la ciencia, senyalant la habitació ahont se troben (roques, algues, closques de moluschs)—LL. G. F.

Typhlocirolana Moraguesi, n. g. n. sp., Isopode aquatique cavernicole des grottes du Drach (Baléares), par Emile G. Racovitza. (Bulletin de la Societé Zoologique de France, tome XXX, pag. 72).

En la exploració feta per les Balears ab el vapor «Roland» del laboratori Arago, visitá l' autor les coves del Drach de Manacor poguent observar, al contrari de lo que creya en Martel, que eran habitades; hi recullí dos Dipters abundants, un Hemipter, dos Aracnids, un Myriapod y un Isopod que ha classificat ab el nom que encapsala el treball, acompanyant la descripció detallada del género y especie—LL. G. F.

Imp. LA HORMIGA DE ORO. — Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 4.art—Núm. 4 Abril 1907.

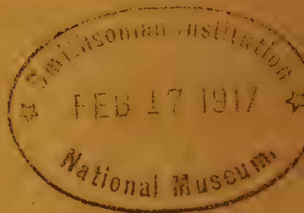
Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.

CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL

Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a

BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2'50 ptas.	5 ptas.
	5- 8 »	5 »	10 »
	8-16 »	10 »	20 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª ÉPOCA — BARCELONA, ABRIL 1907 — ANY IV.—NÚM. 4

NOTE SUR LA "JACOSTA BETULONENSIS" (BOFILL)

VAR.É DE LA MONTSERRATENSIS (HIDALGO)

Dans un très remarquable travail sur *l'H. Montserratensis, son origine et sa distribution dans l'espace et dans le temps*, publié en 1898 par le Docteur Bofill y Poch, ce savant auteur, après avoir habilement étudié cette espèce et les diverses localités où elle se trouve vivante ou fossile, cite une forme voisine qu'il a rencontré dans les dépots pliocénes de Sta. Coloma de Gramanet et du rio Besós.

Il propose pour cette forme le nom de *Betulonensis* (Badalona) et dit *qu'il ne l'à rencontrée que fossile ou subfossile.*

Obligé par nos travaux de parcourir très souvent cette région de Sta. Coloma et de Badalona, nous avons pu recueillir un grand nombre d'exemplaires de cette forme nouvelle, *vivants*, morts ou fossiles, ce qui nous permet de complèter la très remarquable étude du Dr. Bofill, par les observations suivantes.

Entre Montserratensis et Betulonensis il y a des diffèrences importantes et d'ordre spécifique.

Betulonensis est toujours plus petite; les plus gros exemplaires bien adultes ont: diamètre 9 à 10 mm., hauteur 5 1[2 à 6 mm.—(Hidalgo indique pour Montserratensis D. 11 à 13 mm.—H. 7 mm.)

Elle est généralement un peu moins globuleuse et plus plate en dessus, et elle a 1[4 à 1[3 de tour en plus. La suture est toujours plus fortement bordée par la carène; l'ouverture est moins oblique, plus ronde et relativement plus petite.—L'ombilic, plus ouvert au dernier tour, laisse voir toute la spire intérieure. La carène est *beaucoup* plus épaisse, plus saillante et forme un gros bourrelet irrégu-

lier, presque le double plus fort que chez Montserratensis. Les costulations sont très différentes; chez Montserratensis le premier tour 1[2 est lisse et a peine strié au début du second; sur les autres tours les striations sont fines et presque régulières: sur le dernier tour elles sont irrégulières et assez fortes, mais sensiblement émoussées sur le caréne. Chez Betulonensis le premier 1[2 tour est *très finement strié;* sur les autres les costulations sont *très saillantes et irrégulières*, et enfin, sur le dernier tour elles sont *très fortes*, *très irrégulières,* et, sur la caréne, forment de véritables *dents de scie.* Le dessous du dernier tour est également bien plus fortement strié, et enfin le test est généralement plus mince, et d'une coloration plus chaude.

De plus, Montserratensis est généralement calcicole et ne vit que sur les hauteurs, tempérées ou froides, entre 350 et 1.300 métres d'altitude et éloignées de la mer de 30 à 40 kilomètres; c'est donc une forme alpine.

Betulonensis, au contraire, est exclusivement silicicole et ne se trouve que sur les granites et très exceptionnellement sur les schistes voisins; elle est commune sur les flancs des côteaux très chauds exposés au midi et distants de la mer de 1 à 3 kilomètres, entre 50 et 200 mètres d'altitude; hauteur qu'elle ne semble pas dépasser, car nous ne l'avons jamais trouvée au-dessus, ni sur les plateaux, ni sur les versants exposés au nord; c'est donc une forme de la zone maritime et chaude comme presque toutes les espèces de ce groupe.

Ces différences entres la coquille et l'habitat, sont assez importantes et nous semblent suffisantes pour séparer ces deux formes et élever *Betulonensis* au rang d'espèce.

D'autant plus que Betulonensis semble aussi ancienne que Montserratensis, puisque toutes deux se retrouvent à l'état fossile dans le pliocène.

Néanmoins, si l'on ne veut pas faire deux espèces de ces deux formes différentes, étant donné que la généralité des espèces de ce groupe habite les *zones chaudes et maritimes*, il semble que Betulonensis doit être le type primitif, d'ou serait dérivée la forme Montserratensis, par adaptation à un milieu plus froid, plus humide et calcaire. Il serait donc plus logique d'écrire, *H. Betulonensis* et *variété Montserratensis*, puisque Betulonensis présente des caractères communs aux autres espèces du groupe, tandis que chez Montserratensis ces caractères semblent atténués et modifiés.

Nous nous proposons de poursuivre cette étude par l'anatomie comparée des organes de ces deux formes, lorsque nous disposerons de Montserratensis vivante et surtout de nos instruments de travail qui ne sont pas à notre disposition en ce moment.

Barcelona Avril 1907.

E. Thieux, *Ing.*

Barcelona: Obispo, 3, 3.º
Marseille: Bd. Longchamp, 87.

CONTRIBUCIÓ Á LA ZOOLOGÍA PASSIONAL

HISTORIA D' UNA GATA Y UNA RATA

¿Quí, avuy día que tot s' analisa y discuteix, al veurer un quadro ó esculptura representant lo *Latium*, no li venen ganes de riurerse de la tradició del antich poble romá, perpetuada per Tito Livio, sobre la cría de Rómulo y Remo per una llopa? Aquella tradició podrá ser tot lo falsa que 's vulgui, pero jo contaré una historia verídica, que he presenciat y que puch comprobar per medi de fotografies á qui posés reparos.

Erem á primers de Agost de 1887 quan una noya del poble de Teyá anomenada Carmeta Homs y Sabatés va trobar prop de sa casa un niu de rates de tanca (*mus rattus*), en lo que hi havía set ratetes, nascudes de tants pochs dies que encara tenien los ulls tancats. Dita noya agafá lo niu y se l' emportá ab lo intent de donar les ratetes á una gata que hi havía á casa seva. Aquesta gata feya tres ó quatre dies que havía gatinat, y, com es costúm en lo poble, se l'hi havían matat tots los gatets dexantnhi sols un á fi y efecte de que pogués criarlo ab mes facilitat. Al donar la primera rateta á la gata, aquesta l' agafá y se l' emportá, tornant al cap d' una estona; á les hores se li doná una segona rateta que també se n' emportá pera tornar de nou á buscar la tercera, que feu lo camí de les dues primeres. La gata ja no va tornar més. Axó passava á hora de esmorsar. A la de dinar, la noya va pujar dalt y ab gran sorpresa va veure la gata ficada dintre lo cove ahont hi tenía lo jás, ab lo

gatet y dues ratetes, tots tres mamant. Tota extranyada de semblant quadro, corre á explicarho al veinat, qui se la va escoltar ab rialles d' incredulitat, habenthi qui retregué lo ditxo: *En aquest mon tot pot ser, menos que una rata fassi niu á la cúa d' un gat viu* Picada de passar per embustera, torna á dalt y baxa lo cove ab la cria dins pera convencer als burletes, que aquesta vegada no pogueren menos de creure lo que veyen sos propis ulls.

Ab l' objecte de que la gata no s' aflaquís massa va tréurerli una de les dues rates, la que llensá juntament ab les quatre que havien quedat en lo niu. Rata y gatet varen anar crexent, por-

tantse la gata com á dida tan-bè com pogués ferho com á mare; ja que si se li treya la rata del cove y se li portava á fora al carrer, sortía ella desseguida al darrera y agafantla ab la boça se l' entornava al cove. Los dos germans de llet passaven lo temps jugant l' un ab l' altre; primer dintre lo jás, quan encara eren petits, y després á fora, quan ja varen ser mes grans. Aquestos jochs eran sempre inocents en un principi, pero ab lo temps varen crexer les

ungles al gatet, y les festes resultaven devegades cruentes per la pobre rateta, la que no volguent tampoch renunciar á elles, va buscarhi tal remey que proba ben bè que los irracionals no son pures máquines com ha dit algun filosop. Aquest remey consistía en rosegar les ungles al gatet á mesura que li anaven crexent, fins á dexárleshi arrán de la carn; operació que costava devegades algun gemech y quelcom de sang al pobre gatet. Quan aquest va estar prou desarrollat, la noya se ne va desfer regalantlo á una altra casa, quedant á les hores sols gata y rata, entre los que regná sempre molt bona armonía y á n' els que 's sentía jugar á la nit movent molta fressa per la casa. La rata durant lo día no 's dexava veure gaire y passava lo temps dormint sobre les vigues del sostre. De nits vetllava, recorrent la casa y fent mil entremaliadures, com apoderarse dels petits objectes que trobava per endúrsels als seus amagatalls. A una carbassa vinatera que hi havía en la casa li va fer un forat y per ell hi ficava les cabesses d' un forch d' alls que hi havía penjat al sostre. Si un día la noya de la casa se descuidava la tauleta de cosir ab lo calaix obert, la rata li anava á tafanejar, emportántseli los objectes que hi havía dintre; si sent tancat lo calaix, s' ensopegava á sortir per la escletxa un cap de fil, la rata tirava de ell fentlo seguir fins que no 'n quedava gens en lo capdell ó rodet, formantne á terra un munt apilat sens embulls, ja que lo día següent la noya podía tornarlo á capdellar sense cap dificultat. Cansats los de la casa d' aquestes y altres dolenteríes, determinaren tancarla á fora durant la nit pera veure si axís s' extraviaría, pero sempre que ho feren, la trobaren al día següent arrolida al peu del portal esperant que obrissen la porta pera entrar. Encara que molt mansa, no 's dexava tocar per ningú, y la seva alimentació consistía en segó y blat de moro que trobava dintre una senalla y que estava destinat á les gallines. Si se li dava una atmetlla crua separada de la esclovia, l' agafava ab les potes de devant, com los esquirols, y la pelava ab les dents abans de menjársela. Com á l' home tot li cansa y s' acostuma á no fer cás de les coses mes rares, arribant al punt de pendre com á defectes lo que abans tenía com á gracies, los de la casa se cansaren també dels actes del sèu hoste, la rata, y amohinats per lo soroll y sobre tot per lo rosech etern que sentien durant la nit, determinaren matarla, efectuantho en la del primer de l' any nou á última hora del vespre quan la víctima tot just contava cinch mesos. Al compare-

xer la gata y al veure la seva afillada sense moviment, s' hi acostá y la feu correr ab la pota; pero al observar que permanexía immóvil y que ja no tenía vida, se quedá al seu costat contemplantla tant trista y demostrant tant sentiment, que los de la casa arribaren á penedirse d' haverla morta. Al día següent la trobaren estripada d' un costat fins á veurerseli lo fetge, pero sense faltarnhi cap trós.

JACINTO BARRERA.

De l'influence du radium sur les Pierres précieuses

(Thème traité par Mr. Berthelot á l' Académie des Sciences)

De même que le diamant est du charbon integralement pur, la plupart des pierres précieuses, rubis, saphir, émeraude, topaze, etc., sont constituées par une terre vulgaire: l'alumine qui, sous l'influence de certains agents, s'est transformée en un cristal appelé Corindon pour les Chimistes et qui pour les joailleirs devient rubis, etc., suivant la teinture acquise au cours ou á la suite de cette transformation.

D'autres pierres cataloguées comms pierres fines ne sont que du quartz coloré, lui même constitué par una terre d'un autre genre; la silice. L'améthyste est le type le plus connu de cette série.

Les Chimistes qui depuis 50 ans ont cherché á fabriquer des pierres précieuses, se heurtèrent longtemps á la difficulté de réaliser des températures difficiles et suffisantes pour déterminer la fusion et la cristallisatión de l'aluminem. En 1850, Ebelmen, Directeur de la Manufacture de Sèvres, en laissant ses creusets dans les fours á porcelaine pendant plusieurs jours, obtint des cristaux de rubis microscopiques. En 1890, Frémy & Verneuil reprirent ces essais et retirèrent d' une seule fournée 3 kilos dont quelques uns pesant un tiers de carat. Enfin, en ces dernières années, l'invention du four électrique par Moissan (mort très récemment á Paris) provoquait l'industrialisation de la fabrication de rubis.

Cette pierre s'obtient de deux manières: Par sinthéses, c'est-á-

dire par un procédé analogue á celui de Frémy; et surtout par reconstitution en fondant de la poussière de rubis naturel. Les pierres ainsi obtenues valent de 20 á 25 francs le carat. Les joailliers les plus perspicaces n'arrivent qu'avec difficulté et par le secours de la loupe á les distinguer des rubis naturels, dont le carat se vend de 400 á 500 francs.

La synthèse du Saphir donne des résultats forts irréguliers: quant á l'émeraude, il á été jusqu'ici impossible de la reproduire avec la pureté de teinte qui lui donne sa valeur.

Les recherches sont d'autant plus difficiles que l'on connait mal le procéssus qui á déterminé les colorations différentes de pierres présentant une composition chimique identique On sait simplement que ces colorations sont dûes á la présence d'oxides métalliques. Les expériences dont l'éminent chimiste Mr. Berthelot vient de communiquer le résultat á l'Académie des Sciences, sont loin de résoudre la question, mais elles nous révèlent l'influence extraordinairement curieuse du Radium sur la coloration de certains cristaux.

L' améthyste doit sa couleur violette á l'oxyde de manganèse et l'on avait déjá constaté qu'elle ce décolore á la chaleur. Mr. Berthelot a chauffé une améthyste jusqu'á 300 degrés; la pierre devenue blanche est restée telle pendant deux mois exposée au soleil et á la lumière diffuse. L'améthyste fut alors placée dans une armoire obscure près d'une pincée de bromure de radium dont elle était séparée par 2 épaisseurs de verre et par du papier: au bout de 6 semaines elle était redevenue violette.

Du cristal ordinaire, du cristal de roche artificiel ont été colorés de la même façon; un morceau de quartz blanc a pris la teinte du quartz noir du Saint Gothard. Il y a quelque mois du reste, un chimiste allemand avait obtenu le même résultat.

D'après Mr. Berthelot, le phènomène s'explique par la reproduction du sel manganique au moyen d'oxygène emprunté á l'air et avec le secours d'une action spéciale du radium. Il est dès lors permis de supposer que les pierres précieuses cachées dans les entrailles de la terre se sont colorées sous l'influence mystèrieuse de certaines substances radioactives, laquelle semble avoir été pressentie par Aristote.

Certaines diversités de teintes seraient même dûes aux différences de puissances de l'énergie agissante. En effet, le rubis et le sa-

phir sont colorés par un même corps: le Chrome oxydé a des degrés différents. D'autre part, le rubis ne s'est point décoloré á la chaleur, l'émeraude au contraire a perdu sa teinte en dégageant des vapeurs á odeur de pétrole et n'a pu être recolorée par l'influence du radium.

Mr. Berthelot conclut que dans ce dernier cas le principe colorant a été complétement éliminé et qu'il est d'origine végétale. La rigueur de cette conclusion semble contestable. Quoi qu'il en soit, ces premières expériences ouvrent comme on le voit un champ d'études fort intéressant.

GEORGES DELGADO.

Barcelone, 22 Février 1907

CONTRIBUCIÓ Á LA FAUNA MALACOLOGICA
DE CATALUNYA

En el número del Butlletí corresponent als mesos de Febrer y Març d' aquet any, publicá el consoci D. Joseph Maluquer y Nicolau la continuació del treball que sobre 'ls *Moluschs marins de Catalunya* comensá en lo número anterior, y al tractar de la familia *Jantinidæ*, cita com trobat á nostras costas el género *Jantina*, y d' aquet las especies *communis Lam.=prolongata Blaimville* y *nitens Menque.* Donchs be; crech útil donar compte de que jo he trobat á Pineda, població de la Costa de Llevant, la especie *pallida Haw* , si be que una sola vegada, y molts pochs exemplars; y entre aquets un que constitueix induptablement una varietat dintre de aquesta especie, ja que es molt mes aplanat d' espira, varietat que no puch dir si es ja coneguda ó descrita.

LL. TOMÁS.

NOVES

La *Deilephila Nerii L.* á Catalunya.—A mitjans de Setembre de 1906 fou cassada en els voltants de Celrá (Girona) y prop les vores del Ter un exemplar d'aquesta raríssima especie.

Sempre ha sigut molt discutida la existencia d'aquest lepidópter á la nostra regió, y no crech que pugui aclarirla el nou dato que presentem avuy, perque si be referma una vegada mes sa inclusió en nostre catálech no aclareix la qüestió vital de si sa evolució arriba á efectuarse á Catalunya. En opinió d' autorisats lepidopteristes la presencia d' aquesta especie pot explicarse donantla com á emigrant del Sur (Nort d'Africa) ahont existeix.

Ab el present número comencém la publicació en forma de Fulletí de la interessant Memoria del nostre President Mossen Norbert Font y Sagué, qual titol es: «*Historia de les Ciencies Naturals á Catalunya del sigle* XII al XVIII» y que fou premiada en el concurs obert per la *Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País*. Aquest trevall es de gran interés per nosaltres, ja que'ns dòna á conexer importants aspectes de la ciencia catalana, desenterra gran nombre de naturalistes catalans y servirá d' estímol pe'ls qui modernament seguím llurs petjades. Devent anar precedida la Memoria de un Prolech-Introducció encarregat á un distingit literat y no termenat encara, comencém la publicació pe'l primer capítol.

NOTA BIBLIOGRÁFICA

La Region Mediterranéenne des Baleares, par Odón de Buen, (Butll. Soc. Zool. de France, tome XXX, pag. 98). Després d' alabar les campanyes que el «Roland» emprén per les nostres costes, fa notar lo interessant que es l' estudi zoológich d' aquesta regió y

la necessitat de crear un laboratori en les Balears; descriu á grans pinzellades els fons de *Caulerpa* ab sos habitants (petits peixos, crustacis, echinoderms, moluschs, etc.); un banch de *Pinna nobilis* en el port de Pollensa, recuberts de gran cantitat d' Algues y Briozoaris, Esponges, moluschs, etc.; fons de *Cascajo*, aglomeració de concrecions calcárees de gruxa diferenta, y per últim els fons *Coralífers* de Pollensa.—LL. G. F.

La circumnutación en el género «Medicago», por el Dr. D. Juan Cadevall y Diars. (Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, 1905.)—Interessantíssim es l'estudi fet pe'l Dr. Cadevall de la nutació y circumnutació dels órgans apendiculars y axils de les moltes especies del enredat género Medicago. Resultat d'aquest estudi es que la rotació á dreta ó esquerra varía fins á dins de la matexa especie; per lo tant tinguent aquest carácter tan poca constancia no pot servir per la classificació y distinció de les especies.

Descriu després dues especies noves per la ciencia, acompanyades dels respectius grabats: son el *Juniperus Mariana*, de Montserrat, y la *Fumaria calcarata*, de la Puda. Acaba ab la descripció del *Medicago depressa* Jord., del Vallés, nova per Espanya.—LL. G. F.

—*Catálogo de hongos observados en Cataluña*, por D. T. de Aranzadi. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat., 1905).—Ab aqueix titol publica el Sr. Aranzadi una llista de 86 especies y 8 varietats de *Agaricacis*, 14 especies de *Poliporacis*, 5 de *Hiduacis*, 3 *Clavariacis*, 2 *Teleforacis*, 2 *Faloidacis*, 2 *Licoperdacis*, 3 *Helvelacis* y 1 *Pesizaci*, procedents de diferents indrets de Catalunya y Mallorca.

—*Lista de hongos del Empalme (Gerona) recibidos en Noviembre de 1905*, por D. T. de Aranzadi. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat. 1905.)—Es una llista de 32 especies, casi totes acompanyades dels noms vulgars.

—*Segunda lista de nombres catalanes de hongos (bolets)*, por don T. de A. (Bol. Soc. Esp. Hist. Nat.)—Comprén aquesta llista 31 especies, ab el nom vulgar que s' els dòna á Catalunya y algun de Mallorca.—LL. G. F.

Nota ictiológica. – Un selaci verament notable per son tamany fou agafat díes enrera en la bahía ó gola de Capdepera (Mallorca), just á devant Na Guayt. Diuhen els pescadors que feya díes sospitaven la presencia en aquella mar d' un peix estrany, que destrossava les xarxes y desbaratava les pescades de tonyines, Thynnus Cuv. en les almadraves.

El día 18 de Janer va caure á dins la trampa un salproig, *Squalus carcharias* Lin , de 24 pams de llargada y 18 quintás de pes, que fou remolcat ab molta feyna fins á la platja.

Aquest exemplar es el més grós que recordan haver vist els mariners d' aquí, guanyant en grossaria á n' el que cita D. Francesch Barceló y Combis, en nota apart, en son Catálech de Peixos de Balears, per lo qual y per no esser molt comú en nostres costes, me sembla digne de anotar. – Artá 25-I-907. — Ll. Garcías y Font.

OBRES

y publicacións periódiques rebudes pera la Biblioteca

(Desde '1 5 Agost al 30 Octubre de 1906)

Deutsche entomologische Zeitschrift —1906 (S. 1, 16, 329, 488). Jahr. 1907, heft. I.

El Colmenero Español.—Núm. 180.

Revista de la Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales de Madrid.—Tomo V, núms. 1-2-3.

The Canadian Entomologist.—Vol. XXXVIII, núms. 8, á 12. Vol. XXXIX, núms. 1 á 4.

The Journal of Conchology —Vol. 12. n.º 1.

La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Núms. 430 (1 Août 1906) á 438.

Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes.—Memorias 24, 25, 26 y 27, Vols. V y VI, núms. 6 á 9.

Atti della Reale Accademia dei Lincei.—Vol. XV, Fascícolo 1 á 10, Vol. XVI, Fasc. 1 á 6.

Butlletí del Diccionari de la Llengua Catalana.—Tomo III (Juriol 1906), núms. 5, 6, 7 y 8.

Bulletin of the Lloyd Library.—N.º 8.

Mycological Notes.—N.º 20.

Naturae Novitates.—Núms. 12, 13, 14 y 15. Any 1907 núms. 1 y 2.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.—Núms. 137 á 143.

Bolletino delle Sedute della Accademia Givenia di Scienze Naturale in Catania.—Fasc. LXXXIX, XC.

Mitjorn.—Núms. 8 á 15.

Revista de la Academia de Ciencias (Madrid).—Tomo IV, números 4 y 5 (Abril y Maig 1906), n.º 6 (Juny 1906)

Bolletino della sedute di Scienze Naturali in Catania.—Fascicolo XCI (Luglio 1906).

The Journal of Conchology.—October 1906. Vol. II, n.º 12.

Los pronósticos de Sfeijoon.—October 1906. Año I, n.º 13.

Anales del Museo Nacional de «El Salvador»,—Tomo III, n.º 17, (15 Juliol 1906).

Bulletín de la Sti. Royale dé Botanique de Belgique.—Tomo XLII. Troisieme fascicule.

Obres rebudes desde 'l 3 de Novembre de 1906.

P. LONGINOS NAVÁS, S. J.—*Notas zoológicas.*—Fascículo 1.º
» » » » » 2.º
» » » » » 3.º
(Donatius de l' autor).

NAVÁS, S. J., R. P. LONGIN.—*Sur quelques changements de noms génériques de Néuroptéres et Orthoptéres.* (Ex. de la Re. de la So. En. de Na.)
(Donatiu del autor).

DUSMET Y ALONSO, D. JOSÉ M.ª—*Himenópteros de la Sierra de Albarracín, Calamocha y Calatayud.* (Ex. del Bol. de la Sociedad Ara. de Cienc. Nat.)
(Donatiu del autor).

PAU, CARLOS.—*Carta á un botánich*, 4.ª
(Donatiu del autor).

Imp. LA HORMIGA DE ORO. — Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 4.art—Núms. 5 y 6 Maig y Juny 1907.

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.

CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2'50 ptas.	5 ptas.
	5- 8 »	5 »	10 »
	8-16 »	10 »	20 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siège de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª ÉPOCA BARCELONA, MAIG-JUNY 1907 ANY IV.—NÚMS. 5 Y 6

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 2 DE MAIG DE 1907.

S' obrí la sessió á les 9 y 1/2 del vespre, presidint mossen Font y Sagué y ab l' assistencia dels socis Srs. Bofill, S. Maluquer, Noguera, Llenas, Rosals, Có de Triola, Serradell y Ferrer y Vert.

El senyor President llegí un interessant trevall sobre la trovalla á Vilacolum de Dalt (Empordá) de la roca volcánica *andesita amfibolica*, nova pera Catalunya, cedintne un exemplar pe'l Museo.

A continuació el senyor Vis-secretari llegí un interessant trevall del soci mallorquí D. Llorens Garcías, sobre insectes de Mallorca.

El Rvnt D. Marian Faura enviá de San Vicens de Calders nombrosos fóssils del Helveciá y una *Lacerta ocellata*.

El senyor Llenas feu donatiu pe'l Museu del liquen *Squamaria lentigera* D. C. cullit á Cardona per mossen Norbert Font y Sagué.

S' acordá publicar com á folletí del Butlletí la interessant obra de mossen Font y Sagué sobre «Historia de les Ciencies Naturals á Catalunya del sigle XII al XVIII y no haventhi res mes de que tractar s' aixecá la sessió á les 10 y 1/2.

SESSIÓ ORDINARIA DEL 6 DE JUNY DE 1907.

A les 9 y 1/4 el senyor Vis-president obrí la sessió ab la assistencia dels senyors socis Tomás, Ferrer y Vert, Bofill y Soler.

Es dona compte de una comunicació del Exm. Ajuntament de aquesta ciutat donant mercés per l' envio del Butlletí, acordantse seguir enviantlo á dita corporació, aixís com també á la Exma. Diputació Provincial.

Mossen Font y Sagué enviá una curiosa nota de un cas molt interessant sobre les costums de les orenetes.

El soci senyor Tomás llegí un notable trevall descrivint una excursió á Rosas, Cadaqués y Cap de Creus y doná una llista dels moluschs recullits en la mateixa. Dit senyor doná compte de la trovalla del *Wolfram* ó *Wolframita* mineral, nou pera Catalunya, que s' ha trovat en una explotació de una mina en lo vehí poble de Santa Coloma de Gramanet.

El soci senyor Faura comunicá haverse trovat en lo *Travertí argilós* de Canaletes, aprop de Sardanyola, uns fragments de *Equus caballus Lin.* y ademés uns altres que pertanyen al *Bos urus Cesar*. També comunicá el descobriment de un nou fóssil, el *Pecten corsicanus*, *Depret Román*. en lo terme de Sant Miquel de Olérdola.

Y no haventhi res mes de que tractar se aixecá la sessió á les 9 menos 1/4.

COMUNICACIÓNS

Excursió á Rosas, Cadaqués y Cap de Creus

Aviat fará un any que tingué lloch, més com no crech que haji deixat de tenir interés lo que varem veure y recullir, m' he determinat á donarne compte. Per de contat que solsament ho faré de la part de l' escursió que podríam dir d' interés científich, deixant la pintoresca, ja que sols la primera es aquí propia, mes fent avinent que varem poder gaudir d' espectacles naturals d' una boniquesa extraordinaria; ja que l' inmensa badía de Rosas, de fama universal; Cadaqués asentat en el fons del seu petit port natural; el panorama que 's presenta á la vista quant s' es al cim del Cap de Creus, dominant el Golf de Lleò y els Pirineus, apart de la multitut de cales, penya-segats, illots y roques soltes que surten del mar y que 's troban bordejant tota la costa, fan que aquet tros de nostra terra sía un dels en que l' esprit del home pensador y entusiasta pot més disfrutar.

Vam sortir, donchs, uns quants companys, portant per cap y guía al Dr. Mossen Font y Sagué, nostre actual benvolgut President y sempre nostre mestre, en el tren de mitj-día de Barcelona, arribant al cap-vespre á Figueras, tinguent encare claror de día suficient per gaudir del magnífich espectacle que ofería el Canigó y

properes estribacions del Pirineu, cobertes ab blanch mantell de neu.

Tot seguit emprenguerem en tartana el camí de Rosas, sentint no haber pogut, per falta de temps, fer una visita á Castelló d' Ampurias, per devant del que passarem, y sobre tot á sa magnífica iglesia. Vam dormir á Rosas, y á l' en sent demá, allá á las sis del matí, cap á Cadaqués, seguint á peu los contorns de la costa en quant nos era possible á fí de poder admirar l' hermosura de las cales y penya-segats que la retallan, estudiant de pas l' acció erosiva de les ones. Al sortir de Rosas vam trobar desseguida el terrer format per la roca anomena *gneis*, que continuá per bastant temps, alternant alguna volta ab *calissa arcaica;* á l' hora poch més ó menys trobarem las *pissarras arcaiques*, que continuanfins á Cadaqués, sens notar res més de particular en quant á Geología. Fent camí, al passar per les cales, varem recullir alguns moluschs marítims (uns vius de dintre l' aygua y altres a la sorra de la platja). Al final daré compte de las especies que recordo.

Arribarem á Cadaqués aprop de mitj-jorn, y després de dinar, embarcats en barques pescadores nos vam dirigir bordejant la costa al maçís montanyós, anomenat «Cap de Creus,» estribació dels Pirineus, que s' adelanta bastant envers el mar. L' espectacle que ofereix aquesta costa es sorprenent, no sent possible formarsen vera idea sense veurho. Les cales se multipliquen sense que s' en trobin dos de iguals; cada una apareix més bonica que la que se acaba de deixar, completant el quadro una munió d' illots y roques soltes. Visitarem admirats la cova, ó millor, pont natural, que allí anomenan l' *Infern*, que tindrá, sens dupte, de 10 á 15 metres d' elevació: desembarcant per fi per recorrer la part més enlayrada del Cap de Creus. Aquí ens esperava un altre espectacle, no per diferent y estrany, menys hermós. Aquell terrer, format de pissarra silícea, pegmatita y alguna altre roca, totes molt dures y compactes, está casi bé tot ell plé d' arestes vives, algunes de prou alsada per formar verdaders barranchs. La primera impresió es de que alló es produhit per l' acció erosiva de l' ayga de la pluja, mes ben prompte se dona ab la verdadera causa, que no es altra que l' erosió produhida per el vent, que anat gratant, emportantsen la part més flonja de la roca y quedant intactes ó menys gastades les parts més dures, com á nervis, que 's lo que forma las arestes existents; comprobantse en aquesta verament la causa per

la direcció de les dites arestes que 's la mateixa que té el vent allí predominant, el nort, ó sía la tramontana, com s' anomena en el país; apart de que les pendents que forma el terrer no son lo pronunciades que tendrían de ser, perque 'l fregadís de l' aygua de la pluja pogués produhir aytals efectes d' erosió. Y encare que 'n la comarca ja es coneguda la forsa de l' esmentada tramontana, que casi bè cada any produheix alguna desgracia en bèns ó persones, admira hagi pogut arribar á gastar roques de tal duresa. Indubtablement que es un dels exemples més notables que hi ha de l' erosió produhida per el vent.

Entre la pegmatita s' hi troban cristalls de *turmalina* negra, alguns de 10 centímetres de diámetro, y filons de la mateixa en massa amorfa; *granats; mica blanca* y *negra* (ó sía, la biotita) en lámines d' alguns centímetres de llargada; *quars* casi hyalí, y de diferentes coloracions, morat, blavós, rosat, pero no s' en va veure de cristallisat. En un tros d' aquet quars blavós es que hi vaig trobar un bonich cristall de *andalusita*, com ja en vaig donar compte en una nota á l' Institució fa poch. També hi ha un *feldespat orthosa* en massa, semi-cristallí, blanch y gris, d' un aspecte molt curiós.

Al cap-vespre arribarem de retorn á Cadaqués, ahont vam fer nit una mica cansats, pero molt contents de quant havíem vist y estudiat. Dormirem en aquesta població, y al dematí següent emprenguerem, á peu també, el camí de la Selva. El terrer que s' atravessá no va oferir res de nou. A la Selva se prengué una barca per anar á Llansá, d' ahont al mitj-día el tren nos portá de retorn á Barcelona, arribanthi á la nit.

Las especies de moluschs que recordo haber trobat desde Rosas á Cap de Creus son las següents:

Murex brandariformis —Loc.
» trunculus.—Lin.
Pisania maculosa.—Lam.
» Orbignyi.—Payr.
Triton corrugatus.—Lam.
Euthria gracilis.—Loc.
Nassa mutabilis.—Lin.
» inflata.—Lam.
» unifasciata.—Kiener.
» Guernei.—Loc.
» incrassata.—Mull.

Corralliphillia alucoides.—Blainville.
Columbela rustica.—Lin.
Scalaria obsita.—Loc.
Conus mediterraneus.—Brug.
» submediterraneus. - Loc.
Cerithium muritis.—Auton.
» rupreste.—Risso.
» Bourguignati.—Loc.
» provinciale —Loc.
» Masiliense.—Loc.
Littorina neritoides.—Lin.
Rissoa (Albania) cimex.—Lin.
Turbo rugosus.—Gml.
Calliostoma Linnei.—Monterrosato.
Monodonta lineata.—Da Costa.
» turbinata.—Born.
» retusa.—Monterrosato.
Gibbula Richardi.—Payr.
» rarilineata.—Mich.
» divaricata.—Lin.
» ardens.—Von Salis Marschlins.
» Adansoni.—Payr.
Haliotis lamellosa.—Lam
Patella cerulea.—Lam.
» subplana.—Mich.
» Mabillei.—Loc.
» scutellina.—Loc.
» Bonardi.—Payr.
» aspera.—Loc.
Mytilus petasinaculinus.—Loc.
Tapes decusatus.—Lin.
Spondilus gœderopus.—Lin.
Venerupis irus.—Lam.
Pinna nobilis.—Lin.
Pecten scutis.—Reeve.
Chama gryphoides.—Lin.

Es, donchs, aquesta una escursió hermosíssima y molt profitosa, convinguent que 's repetís, ja que tot alló ha sigut fins are molt poch estudiat, y per lo que nosaltres poguerem ovirar, encare que anant á corre-cuita per la falta de temps, crech que s'hi faríau bones troballes pertenyants á totes les branques de l' Historia natural.

Ll. Tomás.

Maig de 1907.

INSECTES DE MALLORCA, (ARTÁ Y CAPDEPERA)

PER EN

LLORENS GARCIAS Y FONT

Seguint la tasca empresa en Desembre de l' any 1904 y desitjós ara com sempre de donar a coneixer a n' els llegidors del BUTLLETÍ les riqueses que la Providencia ha escampat per la nostra Roqueta, compreses part en els resultats de les meves excursions per els plans y montanyes d' aquest recó de l' Illa, continuaré en aquesta comunicació la llista d' insectes en aquella fetxa comensada, am la variant de que, així com en aquella eran sols els coleópters l' objecte preferit de la meva observació, en aquesta, seguint el consell d' un distingit soci honorari de la nostra INSTITUCIÓ, de recullir tot lo que se presenti, encare que sigui de branques molt distintes de l' Historia Natural, anotaré les troballes fetes en altres ordres d' insectes, a la determinació dels quals han contribuit distingits entomólechs, socis també de l' Institució: a tots don les més corals mercés, particularment al amich F. Ferrer y Vert, que m' ha determinat casi tots els coleópters y lepidópters.

EXCURSIÓ A S' ATALAYA-VEYA (CAPDEPERA)

Pe'l Juriol d' antany el jove metje en Miquel Sureda me convidá a una excursió a s' Atalaya-veya; m' explicá l' itinerari y no vaig esser molt mal de ginyar per partir al endemá 24.

A les 4 del matí després de pendre un café a can Manyol, única taberna oberta en aquella hora, y explicar nostra idea a n' els pochs tertulians que hi havía, sortirem d' Artá pe'l camí de sa Torra, atravessarem el Cos y a devers les 6 passarem per les cases de la possessió, aturantme uns minuts per cassar en els *carts de formetjar* (1), ahont vaig recullir *Tillus*, *Larinus* y *Oxithyrea:* un bon tros passat les cases mos aturarem per pendre un refors y seguir després nostra llarga exida.

Acabat de barenar, vaig passar el salabret per un sens fí de lletreres (Euphorbia), que poblaven el sementer de l' Angel, aga-

(1) *Carts de formetjar* sol haverni a totes les possessions que tenen ovelles y fabrican formatge durant la desmamada dels anyells, empleant les flors per la coagulació de la llet.

fant alguns hemípters *Sehirus*, *Carpocoris*, *Stenocephalus*, y coleópters *Chilocorus*, *Ditomus*, *Spermophagus*, *Agrilus*, *Psilothrix*, *Stenopterus*, *Oedemera*, *Coccinella*, *Exochomus*, *Mordella*, *Danacaea*, *Sitones;* regirant les pedres trobi *Asidas*, *Percus;* en els excrements *Scarabaeus*, *Onitis*, *Gymnopleurus*, *Copris*, *Ontophagus;* saltant pe'l camí *Agriotes* y *Gonocephalum*. A ma esquerra y per un ample sementer seguirem directament cap a les cases de na Nyana, ahont haviam determinat dinar. De cop y assustada segurament per la remor que nostres passes feyen ferint el rostoy, s' axeca una llebra que no hauriem aturat encare que mos haguessim fet sang en els jonoys; després d' alguns llaments per haver deixat l' escopeta, seguírem envant, y la rabiada presa am la llebra me va passar am la troballa d' un *Cryptocephalus* molt pulit y la *Hispa testacea*, demunt el *Cistus salviaefolius*.

L' ample llitera del torrent, d' uns sis metres de fondaria, mos aturá un poquet, per no porerlo passar a qualsevol lloch, y per un tirenyet baxarem y l' atravessarem, trobant el *Scolopendrium Hemionitis* y un *Helix* molt hermós; als pochs minuts arribarem a la posada, descansarem un poch, refrescarem els esperits y encarregarem a n' en Climent, el guía de sa Cova de s' Ermita, qu' ens preparés un dinar per les 10 y mitja, al entretant naltros arribariem a la platja atravessant am un llantet l' estany de Canyamel.

Entre canyes y boves, passarem l' estany contemplant y admirant la Natura; sols el cant dels aucells alteraba la quietut d' aquella diada.

Arribats al mar prenguerem un bany, aplegantse després mon company á uns carabiners que estaven al axoplug del calent sol baix dels Pins de ses Vegues, mentres jo 'm dedicava á l' exploració del arenal: no 's feren esperar les *Cicindeles* que passaren á ocupar un lloch dins el pot de la bencina; sota les pedres vaig agafar *Stenosis, Pimelia*, *Tentyria*, *Saprinus;* passant el salabret per les plantes agafí *Hispas*, *Apion*, *Tychius*, *Spermophagus*, *Criptocephalus* y altres qu' están per determinar; els ortópters *Acrida nasuta*, *Acridium*, *Acrotylus* y els hemipters *Lygaeus*, *Carpocoris* y *Stenocephalus:* baix d' unes pedres, en el pinar, vaig cassar el *Crypticus gibbulus* y á uns romanins la *Chrysomela americana*.

No vaig dexar de recullir també algún molusch, *Helix*, *Cochlicella*, *Clausilia*, *Tudora* y *Ferrussacia*.

A quarts d' onze atravessarem altre volta l' estany observant

algunes *Libellules;* arribarem á na Nyana á punt per menjarnos un suculent arrós. Mitjdía el sol senyava á n' els penyals del cim de la montanya: quan acabarem de dinar mos axecarem de sa taula, carregarem els trastets y les cames dalt el coll per no cansarnos tant, y cap amunt s' ha dit, á pujar dalt s' Atalaya El sol picava de bondeveres, ni un alé de vent venía a refrescar nostra encesa cara; de dalt poguerem contemplá l' inmens pla que desde el mar s' extén entre el macís de Son Jordi a Son Servera y el de S' Eretat á Capdepera, fins aprop d' Artá y en direcció de Llevant á Ponent y Mestral; á Tramontana el macís d' Artá am sos pichs més enlairats Ferrutx y Atalaya-Freda, á Llevant y aloch l' inmensa mar, calma com una bassa d' oli, am qualque veleta blanca, barqueta d' intrépits mariners, els coloms marins volant delitosos cap a la penya brava del Cap Vermey y les gavines capficantse famolenques per cassar qualque pexet; una vegada més admirarem el poder del Creador.

Baxarem per la part de Llevant, y com que 's feya tart y havíem de correr molt per retornar al poble, aquí acaba l' importancia científica de l' escursió, perque la resta del camí la ferem molt depressa En els penyals de la vessant vaig recullir *Helix* iguals á n' els del torrent y vegí abundant la *Digitalis dubia* sense flor.

La montanya es pelada com totes les de la comarca; sols hi vegeten algunes *mates*, qualque peu de *Hipericum Balearicum* y *carritxeres;* mes avall s' entra á la zona dels *pins*. A les 5 arribarem á la Font de sa Cala, ahont vaig cassar alguns *Polystes;* passarem pe'l Carregador y agafí l' *Argynnis pandora* y alguns himenópters, seguint després per Capdepera y agafant la carretera d'Artá, ahont arribarem bons y contents.

Llista d' especies recullides (1)

ORTOPTERS

* Locusta viridissima L.
* Forficula auricularia L.
Mantis religiosa L.
Bacillus Rossi, Fabr.
* Acrida nasuta L.
* Acridium peregrinum L.
* Acrotylus insubricus Scop.
* Epacromia strepens Latr.
Pachytylus danicus L.
* Anisolabis mœsta Gené.
Gryllotalpa vulgaris Latr.

(1) Les especies que duhen estrelleta son les agafades en aquesta excursió.

HEMIPTERS

Nepa cinerea L.
* Cicada plebeja L.
* Graphosoma lineatum L.
* Lygaeus militaris Fab.
Centrocarus spiniger Fab.
Notonecta glauca L.
Naucoris maculatus Fabr.
* Sehirus dubius Scop.
* Nezara prasina L.
* Carpocoris lunulatus Fabr.
* — baccarum L.
Stenocephalus agilis Scop.
Macroscytus brunneus Fabr.
Pirates hybridus Scop.
Solenosthedium lynceum Fab.

COLEOPTERS (1)

* Cicindela flexuosa Fabr.
* — — var, lunata Beuth.
Nebria brevicollis Fabr.
Broscus insularis Pioch.
Tachys quadrisignatus Duft.
Harpalus, sp?
Bedelinus circumseptus Gené.
Orthomus balearicus Pioch.
Sunius bimaculatus Er.
— melanurus? Küst.
Trogosita Mauritanica L.
Silvanus surinamensis Lin.
Dermestes Frischii Kugel.
Anthrenus verbasci Lin.
Hister duodecimstriatus Schr.
* Saprinus apricarius? Er.
* Scarabaeus laticollis Lin.
* Gymnopleurus Sturmii Mac.
* Onitis furcifer Rossi.
* — Olivieri Ill.
Aphodius scybalarius Ill.
Ammoecius elevatus Oliv.
* Anthaxia nitida Rossi.
— Croesus Vill.
Ptosima flavoguttata Ill.
— — var. 6, maculata Herb.
* Agrilus derasofasciatus Lacor.
Chrysobothrys affinis, Fabr.
Blechrus glabratus, Duft.
Haliplus badius Aubé.
Agabus bipustulatus Lin.
Colymbetes coriaceus Lap.
Dytiscus marginalis Lin.
Cybister Roeseli Fabr.
Cercyon flavipes Fabr.
Sphaeridium scarabaeoides F.
Creophilus maxillosus Lin.
* Tentyria Schaumi Kraatz.
* Stenosis intricata Rtt.
Akis acuminata Fabr.
— punctata Thum.
* Pimelia cribra Sol.
* Crypticus gibbulus Queens.
* Gonocephalum rusticum Oliv.
* Mordella fasciata F.
Meloe variegatus Donov.
* Oedemera lurida, Marsh.
* — flavipes Fabr.
* Sitones lineatus Lin.
Brachyderes caudatus.
Brachycerus plicatus Gyll.
Lixus Ascanii Lin.
Larinus ursus Fabr.
* — flavescens Germ.
Rhytirrhinus dilatatus Fabr.
Hypera crinita Dej.
Sphenophorus piceus Pall.
Calandra granaria Lin.

(1) Totes les especies que se citan en aquesta llista no les vaig citar en ma primera contribució (Butll. Inst. Cat. Hist. Nat., any 1904, pág. 116 á 119) y algunes agafades en aquesta escursió sols les anomenem en la ressenya de la matexa, am son nom genérich.

Drasterius bimaculatus Rossi.
* Agriotes sordidus Ill.
Atelestus brevipennis Lap.
Ebaeus glabricollis Muls. ♀
Agapanthia cardui Lin.
Macrolenes ruficollis Fabr. (1)
* Criptocephalus luridicollis Suff
Chrysomela erythromera Luc.
* Hispa testacea Lin.
* Psilotrix nobilis, Ill.
* Apion frumentarium Lin.
* Spermophagus cardui Gyll.
* Stenopterus ater Lin
Pogonochaerus Perroudi Muls.
Cassida vittata Vill.
— nobilis, Lin.
Adalia bipunctata Lin.
* Chilocorus renipustulatus Scrib
* Exochomus 4 pustulatus Lin.

LEPIDOPTERS

* Papilio Machaon L.
* Pieris rapæ L.
Leucophasia sinapis L.
* Colias edusa, Fabr.
* — — var. Helice Hb.
Charaxes Jasius L.
* Vanessa atalanta L.
* — cardui L.
Argynnis Pandora L.
Epinephele Jurtina L.
Zeuzera pyrina L.
Acherontia atropos L.
Sphinx convolvuli L.
Deilephila euphorbiæ L.
* Macroglosa stellatarum L.
* Plussia gamma L.

HIMENOPTERS

* Apis mellifica L.
* Bombus terrestris L.
* Xilocopa violacea, L.
Scolia flavifrons Fabr.
Vespa vulgaris L.
* Polistes gallicus L.
* Samofila hirsuta.

(Mallorca) Artá, Mars de 1907.

LA ANDESITA ANFIBÓLICA DE VILACOLÚM (EMPORDÁ)

Tots els estudis publicats fins al present referents á la regió volcánica del nordest de Catalunya consideren á les manifestacions eruptives com á plenament quaternaries, y axís ho demostren la natura dels productes llurs y les relacións estratigráfiques. Jo mateix al parlarne he defensant semblant cosa, sense ni apuntar que les erupcions quaternaries poguessen haver sigut precedides d' al-

(1) Aquesta especie fou citada en ma primera comunicació amb el nom de *Labidostomis ¿bimaculata?* nom que rectificàm.

tres; cosa que hauría sigut molt rahonable sospitar, per l' origen que els hi assignavem.

Deyem, en efecte (1): «Els fenómens volcánichs de Catalunya no deuhen estudiarse com un fet aislat, car son relacionats ab les demés formacións volcániques de la costa oriental d' Espanya Aquesta, com se veu clarament en un mapa, forma quatre archs concaves; el primer de Gibraltar al cap de Gata, el segon de Gata á Palos, el tercer de Palos á la Punta de Nao, y el quart, que es molt mes gran, s' exten al llarch del marge oriental del planell central y de Catalunya fins als Pirineus, y al seu devant s' axequen els illots volcánichs de les Columbretes. La forma d' aquets archs, les manifestacións eruptives que 'ls acompanyen y 'l gran fons que tè la mar devant d' ells, indiquen clarament que son els cayres de quatre grans cercles d'enfonsament, coordinats per una gran línea de fractures relativament modernes y ab fites ben marcades per les erupcións volcániques de Gata, Palos, Columbretes, Olot y Agde». Si hi ha donchs relació d' origen entre aquestes regions volcániques, de rahò es que també n' hi haja de productes, pero els trobats fins ara á la comarca d' Olot no responien á n' aquesta deducció llògica.

Una altra proba de que les manifestacións volcániques de la nostra terra devien començar abans del período quaternari, nos la dóna la relació de causa y efecte, car si les ruptures, falles ó enfonsaments, son la causa de la sortida de les materies foses del interior de la terra, lo natural es que al ferse aquelles emergexen aquestes: donchs bè, el retallat de la costa actual de Catalunya, com el de tota la part oriental d' Espanya, ja havém dit que son circhs d' enfonsament, y son d' origen *terciari*. El que formá la nostra costa, se produhi al final del período *oligocénich*, determinant el resurgiment definitiu dels Pirineus, Montseny y altres montanyes importants de Catalunya. Un moviment tectónich tant considerable lo natural es que anés seguit de manifestacións eruptives propies de la época, similars á les que voregen la mitat inferior de la linea litoral mèditerrania, com son les andesites del Cabo de Gata, Mar Menor (Cartagena), Columbretes y Puig de Lofre (Mallorca), pero el no haverse trobat encara á Catalunya semblants roques, feu dividir la costa mediterrania en dues parts, la inferior caracterisada

(1) «Curs de Geología dinámica y estratigráfica aplicada á Catalunya,» pl. 145.

per les roques andesítiques, y la superior pe'ls basalts feldespátichs.

Avuy semblant divisiò no té rahó de ser, ab el descubriment que havém fet de la potenta massa eruptiva ácida de Vilacolúm de Dalt, restant per tant íntimament enllaçada la nostra regió volcánica ab les del mitjorn mediterrani. Lo que sospitavem per rahons tectóniques queda demostrat pe'ls datos petrográfichs.

El descubriment d' aquesta roca no trobada fins ara á Catalunya fou ben bé, degut á la casualitat, pero ensemps es una proba més de que 'l geólech deu observar sempre el terrer que trepitja per més que li conste que anteriorment ha sigut recorregut per altres geòlechs. ¿Qui havía ni de sospitar que en la regió volcánica del nordest de Catalunya hi hauría roques traquítiques *visibles* després d' haver sigut recorreguda en tots sentits per tant experimentats homens de ciencia y sobre tot ara de poch per nostre consoci Mossen Gelabert y 'ls sabis professors nostres de la Universitat Central doctors Calderón y Navarro? Jo mateix al trobarme ab el bloch, causa del descubriment, tirat devant la porta de la Rectoria de Sant Miquel de Fluviá, vaig quedarme sorprés perque coneguí desseguida que tenia devant una roca que *no era de Catalunya* y que 'm semblá una *Traquita* á simple vista. Y per mes que 'ls del poble me digueren que sí que ho era del pays, no vaig quedarne convençut fins á observar que la majoria de carreus de la iglésia románica de Sant Miquel ho eren d' aquella roca, com també un dels sarcófachs romans reçentment descoberts á Empuries. Allavors se 'm digué que aquella roca era treta de unes pedreres de Vilacolúm de Dalt, y pochs dies després, quan ja havía estudiat les preparacions micrográfiques del exemplar trobat á Sant Miquel de Fluviá, vaig tenir la satisfacció de quedarne plenament convençut.

A ponent de Vilacolúm de Dalt el terrer s' aixeca suaument formant com un toçal allargat en direcció á Sant Miquel y que es el primer grahó que forma la plana del Empordá en aquells indrets; tot el turó aquest, que tindrá una alçada de trenta metres demunt la plana y una superficie aproximada de un kilometre quadrat, está format de la roca que anem á estudiar, si bé aquesta no apareix per tot arreu á la superficie per mor dels aluvions ó dipósits posteriors que la recubriren, pero per tot arreu hont s' hi há obert una pedrera, y n' hi ha cinch ó sis entre abandonades y en explotació, apareix la massa de la roca compacta, de color grisa generalment y

groguenca hont está més alterada. Una de les pedreres, la més aprop à Vilacolúm, es molt gran y deu fer sigles y sigles que se 'n trau roca; per lo que he dit del sarcófach d' Empuries se veu que 'ls romans ja la coneixien, y 'ls constructors de la etat mitja se 'n aprofitaren tambè per bastir les iglesies de Sant Miquel y Castelló. Els talls oberts en la roca viva, alguns d' ells de 5 y mes metres, permeten fer una serie de observacións y deduccions. La massa rocosa es compacta, y si bé presenta esquerdes són d' orígen mecánich y recient: dintre l' aspecte netament cristallí en alguns llochs se nota certa estratificació, semblant á la de les roques gneisiques, deguda al paralelisme que adoptaren els elements anfibólichs, quan per son estat pastós s' escorregué la massa, y que 's fan sumament visibles per sa color negra.

L' aspecte megascópich de la roca es de traquita, y lo mateix nos paregué en les preparacions microscópiques, pero l' estat de alteració del element feldespátich no permetía assegurarho ab certesa. Per aixó determinarem remetre les preparacions en consulta al doctor Calderón, qui era 'l més indicat per sos estudis sobre les regións volcániques del Cabo de Gata, y en cartes me comunicá que ab tot y son aspecte megascópich de traquita, era una veritable *andesita anfibólica* ab sanidina, sense la abundosa materia vitrea que quasi sempre porten les traquites. El doctor F. Navarro, qui estudiá també les preparacions, diu que 'ls feldespats predominants son plagioclasses (probablement oligoclasses) tant en el magma com en els fenocristalls; aquets darrers tenen la estructura zonar característica de les andesites. L' element fosch es anfibol en un grau molt avençat d' alteració; abunden els grans cristalls d'apatit, la magnetita y no hi ha esfena que quasi may falla en les veritables traquites.

Abdós petrógrafs, Calderón y Navarro, reberen ab gran interés la nostra trovalla, que venía á arrodonir els llurs interessants estudis respecte á la nostra regió volcánica, consignats en una Memoria ja impresa, sentint per aytal motiu no poguer incloure en ella les nostres observacions En honor á la veritat debém consignar que ells trobaren també una andesita anfibólica entre les projeccions del volcá de Roca Negra d' Olot, arrencada del subsol induptablement, y fonamentantse en aquest detall me diu *in litteris* el senyor Calderón: «Ya verá V. en nuestra Memoria que ya sospechaba, en vista de las proyecciones de Roca Negra, que en la región debió preceder

una época de volcanismo menos básica, á la que ha dejado los volcanes y mantos que se ven en tantas partes de la provincia de Gerona; pero las manifestaciones de aquélla son muy escasas, ya por haber desaparecido, ya por estar cubiertas por las posteriores.

Con esta ligera indicación comprenderá V. el interés que concedo á los hallazgos de aquella fase de actividad volcánica, mucho más antigua (quizás terciaria) que la de los basaltos habituales en el país.»

Els sols restos d' andesita llençats pe'l volcá de Roca Negra, si bè testimonien la existencia d' erupcions ácides anteriors á les básiques, no 'ns precisen quán tingueren lloch, y perxó en Calderón diu que son *quizás* terciarias, pero la potenta massa de andesita anfibólica de Vilacolúm de Dalt ens diu ja ab tota claretat que la erupció volcánica que la feu sorgir *es anterior al periodo pliocénich.*

En efecte, resseguint el tall de la pedrera més propera á la vila, se veu que la superficie de la massa de la roca estigué molt temps sotmesa al trevall de la erosió marina segurament, per les ondulacions y esquerdes que presenta, plenes de codols, palets y sorra de la matexa y altres roques, com passa en els penya-segats costers, y lo més decissiu es que demunt mateix hi ha un banch d' ostres en alguns llochs y en altres una gruxa de caliça argilenca formada tota ella de motllos de fóssils, especialment vibals y polípers, acusant una formació litoral.

Les especies que més abunden y que vaig recullir ab abundor son:

Ostrea Companyoi Font.
— *cochlear* Poli.
— *Hörnesi* Reus.
Pecten pes-felis Lin.
— sp.
Spondylus Gussonii Costa.
Hinnites Escolanianus Cocc.
Mytilus sp. gran tamany.
Perna sp.
Arca Noœ Lin.
Venus Bronni Mayer.
— *multilamella* Lam.
— *excentrica* Agar.
Polipers abundants,

Aquets fóssils pertanyen segurament al periodo pliocénich, sent coetanis dels de Ciurana, Baseya y Sant Miquel de Fluviá, sols que aquí ens trobém ab una formació costera y en aquets altres llochs ab formacións d' ayga tranquila y fons llotós.

Segons això, es induptable que en la era terciaria hi hagué ja erupcions volcániques en les comarques del nordest de Catalunya; es probable que coincidissen ab la formació del nostre litoral per lo enfosament de la massa continental que s' extenía mar endintre, ó sía al començament del periodo miocénich, y es quasi segur que coincidirien també ab les erupcions similars ja citades de les Balears y litoral inferior d' Espanya.

Abril 1907.

N. Font y Sagué, *Pbre.*

OBRES REBUDES PERA LE BIBLIOTECA

Ferrer y Oledo, Jaime.—*Catálogo de los peces de Menorca.*—Mahón 1906.

Monaco, H. S. H. the Prince of.—*Metereogical Researches in the high atmosphere.*—(The. Scot. Geog. Mag.)

Navás, Longinos.—*Entomologie.* (Rev. des. Quest. Scien.)

» » *Por los museos de Europa.* (Raz. y F.)

Pardillo Vaquer, Francisco.—*El Microsterógrafo y su aplicación á la medida de diedros de cristales microscópicos.*—Madrid 1906.

Pau, Carlos.—*Carta á un botánico.* (4.ª)

NOVES

En el travertí-argilós de Canaletes aprop de Sardanyola s' hi trová un tros de barra inferior de la part dreta amb el 4 y 5 caixals d' un *Equus caballus L.*; al ensemps que un altre exemplar de la barra de baix d' un *Bos Urus Cesar* amb els dos últims caixals. Aquestes dos especies son pertanyentes al Quaternari y m' apar que per l' estat de fosilisació pertanyen als principis del pis travertínich.

També cal fer notar que á mon entendrer deu esser més aviat del *B. Urus* que del *B. priscus* d' en *Brisson* l' exemplar de bou, per rahó d' esser aquella especie la que habitava en nostres terrers per aquell temps y que avuy se troba solzament en els frondosos boscos dels Kárpats y Cáucase, y pochs individuus en la Lutuania essent una especie molt brau.—MARIÁN FAURA Y SANS.

Barcelona 6 Juny 1907.

El novell aficionat á les Ciencies Naturals, mon company en Pau Farret, reculli d' aprop de Vilafranca, en el terme de Sant Miquel d' Olérdola, en les pedreres d' en M. Rabassa, una nova especie que per conducte del canonge Almera enviarem á M. Deperet y ell la senyalá amb el nom de *Pecten corsicanus Dep. et Roman.;* y segóns la classificació del terrer feta per el Dr. Almera en el seu mapa geológich, pertany al pis Sarmatiá ó Tortoniá superior.—MARIAN FAURA Y SANS.

Barcelona 6 Juny 1907.

El día 20 del Maig passat anavem de Girona cap á Vilamalla uns quants alumnes dela Cátedra de Geología aplicada á Catalunya, quan al arribar á Corsá cap á les cinch del matí, fresquejant y ab cel núvol, presenciarem un espectacle per demés curiós. Al costat mateix de la estació hi ha una fábrica de serrar fusta ab una xemaneya de 15 á 18 metres d' alçada, per qual cim sortia una mica de fum al arribar el nostre tren, y ab tot y axó, tot el cim y voltant de ella, axis com les cornises que formen l' adorno de la part superior de la xemaneya, estaven atapahits d' aurenetes ben aclofades, les unes demunt les altres, y no cabenthi, moltes s' estaven arrapades per les juntures dels mahons, de pit á la paret; n' hi havía á centenars, y vistes ab uns bons binocles formaven un quadro ben interessant; també s' hi veyen uns quants falsiots, si aquests eren els qui de preferencia s' estaven arrapats per les juntures dels mahons.

No sabém si haurien passat la nit allí, á l' escalf de la xemaneya, pera resguardarse de la fredorada, ó be si solsament s' hi posaren aquell matí pera escalfarse un xich tot esperant que 'l sol sortís d' entre les boyres que l' embolcallaven; pero de tots modos es un cas curiós y perxó l' havém volgut citar.—N. F. Y S., *Pbre.*

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 4.art—Núm. 7 Octubre 1907.

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2'50 ptas.	5 ptas.
	5- 8 »	5 »	10 »
	8-16 »	10 »	20 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª ÉPOCA — BARCELONA, OCTUBRE 1907 — ANY IV.—NÚM. 7

COMUNICACIÓNS

Etudes malacologiques sur quelques espéces assiatiques qui se sont répandues dans les sous-centres alpiques et hispaniques

Par le Commandant Caziot, avec le concours de Mr. Fagot

Zua subcylindrica

I.—HISTORIQUE

Helix subcylindrica Linneus; Syst. Nat., ed. XII, p. 1248, 1767.
» *lubrica* Müller; Verm. hist., p. 164, 1774.
Turbo glaber Da Costa; Test. Brit., p. 67, pl. V, fig. 18, 1778.
Helix splendidula Gmelin; Syst. Nat , ed. XIII, p. 3455, 1788.
Bulimus lubricus Bruguière; Engel. meth. vers., I, p. 311, 1789.
» *subcylindricus* Poiret; Coq. terr. et flu. disne., p. 45, 1801.
Limnea lubrica Flemings; in Edimb. encycl., VII, p. 78, 1814.
Zua lubrica Leach; Brit. Moll., p. 114, 1820.
Cochlicopa lubrica Risso; Hist. Nat. Europ. méri., IV, p, 180, 1826.
Cionella lubrica Jeffreys; Syst. test in Trans. Linn. of London, XVI, p. 347, 1830.
Achatina lubrica Menke; Synops nat. hist., p. 20, 1830.
Columna lubrica de Christofori et Jan; Catal. IX, num. 6, 1832.
Styloides lubricus Fitzinger; Syst. verseich., p. 105, 1833.
Hylaster lubricus Zelebor; Syst. verseich., p. 13, 1851.
Glandina lubrica Adams; Gen. of terr. moll., II, p. 10, pl. LXXI, fig. 1, 1853.
Ferussacia subcylindrica Bourguignat; in Aménit. malac., I., p. 209, 1853.
Zua subcylindrica Drouët; Moll. Côte d'Or, p. 59, 1867.
Cionella lubrica Paetel; Cat. conch., p. 289, 1890.

II.—CLASSIFICATION

Cette espèce n'étant ni un *Helix* ni un *Turbo*, ni un *Bulimus* ni une *Limnea*, le premier nom qu'il convient de lui appliquer est celui de *Zua* qui lui a été donné par Leach en 1820. Sous le nom de *Cionella*, Jeffreys en 1830 a réuni les *Zua* de Leach et le genre *Coecilioides* (Caecilianella de Bourguignat) de Férussac. Les auteurs allemands ont conservé le genre *Cionella* en le composant des sections suivantes:

1. *Zua*, type *Zua subcilindrica*.
2. *Hypselia* Lowe, 1854, type *Achatina producta* Lowe, de Madère.
3. *Coecilioïdes* Férussac, aprés de Blainville, 1817, type *Coecilioïdes acuta* Fér.
4. *Gesstilbis* Crosse, 1857, type *Gesstilbis caledonica*, de la Nouvelle Calédonie.
5. *Leptinaria* Beck., 1837, typ. *Helix unilamellata* Férussac, de Bolivie.
6 *Ferussacia* Risso, 1826, type *F. folliculus*.

Avec les sous sections:

1. *Folliculus* Agassiz. 1837.
2. *Cylichnidia* Lowe, 1854, de Madère.
3. *Tornatelloïdes* Pfr., 1877, type *Tornatellina achatinoides*, Iles Gambier.
4. *Pseudazeca* Pfr. 1877, type *Glandina procerula* Morelet, d'Algerie.

Ce genre ainsi compris, n'a aucune espèce de signification.— C'est une véritable macédoine disparate, una *olla podrida* ainsi que s'exprime M. Fagot.

Réduit aux espèces de la région paléartique, il comprend les *Zua*, *Azeca (Zuidae) Ferussacia (Ferussacidae)* et *Caecilianella* (*Coecilianellidae)* qui n'ont que des rapports lointains, à cause de leur constitution anatomique et de leur distribution géographique

Il est préférable de conserver le genre *Zua* de Leach qui est très bien limité et qui comprend un certain nombre de formes dont plusieurs ont besoin d'être étudiées avec soin, au lieu du genre *Cionella*

Dans son Histoire malacologique des Pyrenées françaises et espagnoles, M. Fagot a bien défini les caractéres qui différencient les différents genres ainsi qu'il suit:

Les animaux de la famille des *Ferussacidae*, sont semblables à

ceux des *Zuidae*, mais ils sont toujours pourvus d'un pore muqueux peu développé a l'extremité caudale, et ont une mâchoire mince à plis très nombreux et a bords crénelés.

La coquille du genre *Ferussacia* est de grandeur moyenne, inperforée, brillante, polie, transparente, bulimiforme, á tours peu convexes, ouverture presque droite, ovale, allongée, parfois garnie des dents lamellaires; columelle sinueuse, subtronquée.

Les animaux de la famille des *Zuidae* ont un corps allongé, étroit, finement rugueux, d'un gris ardoise, plus ou moins foncé; tentacules supérieurs allongés, tentacules inférieurs courts; pied étroit; point de pore muqueux.

Mâchoire alternée aux deux bouts á côtes nombreuses, verticales, se touchant; á crénelures obtuses. Radule á dents marginales armées de 4 ou 5 cuspides; dents latérales munies d'un support étroit; dents du rachis très petites et très espacées.

La coquille est d'un corné verdâtre ou jaunâtre, lisse, luisante, transparente, a croissance lente dans les premiers tours et rapide surtout dans le dernier; ouverture piriforme subcontinue ou a bords réunis par une callosité vernisée.

Le genre *Zua* à une coquille allongée, a tours convexes, croissant rapidement, cornée lisse, luisante; ouverture presque droite, piriforme, anguleuse à la partie supérieure et sans dents; péristome droit, muni d'un épaississement intérieur; une lame calleuse aplatie réunit les deux bords a l'insertion de l' avant dernier tour.

Le genre *Azeca* de cette même famille des *Zuidae* a une coquille ovoïdes fusiforme; tours presque plats, les premièrs serrés, le dernier croissant assez rapidement, lisse, cornée, luisante; ouverture oblique, piriforme, rétrécie; péristome muni d'un bourrelet intérieur. Une petite callosité filiforme entoure le bord columellaire et se prolonge vers l'avant dernier tour jusqu'à l'insertion du bord libre. Ouverture étroite munie de denticulations. Pli apertural suivant l'enroulement de la spire.

Le genre *Caecilianella* comprend des molusques a animal grêle, transparent, blanchâtre, finement granulé; tentacules supérieures médiocrement allongés, presque cylindriques, privés de globes oculaires pigmentés, tentacules inférieures presque rudimentaires; mâchoire finement plissée. Dents très voisines de celles du *Rumina decollata;* dents du rachis très petites, trapues.

III.—Distribution geographique

Le *Zua subcylindrica*, et les formes voisines de cette espèce, sont trés répandues dans toute la région paléartique, c'est à dire dans les trois sous-centres taurique, alpique et hispanique.

On le trouve en Perse, Arménie, Asie Mineure (pas au Sud). Russie dans le gouvernement de Moscou, de Tambof et de Voronège (Milachowich), dans le Caucase, gouvernement de Stawropul (de Rosen), province de Colchischen (Boettger), Suanetien, Kusary et Tiflis (Komerow et Boettger), Podolie.

Dans toute l'Europe depuis la region arctique, Norvége ou il atteint sa limite septentrionale maximum 70° 75 (Esenorth et Mayer). Siberie, Transbaikalie, Altai jusque dans le Nord des Peninsules (mais non dans le Sud).

Dans l'Europe septentrionale et centrale, il ne manque nulle part, néanmoins il n'a pas encore eté signalée au Péloponèse ni dans les iles de l'Archipel.

Il existe au Nord et au centre de l'Espagne, dans les Pyrenées françaises et espagnoles: Pampleune, Saragosse, Soure, Pamalico, Quinta de Cincaes, Nord de Portugal (Morelet), Nobre, Castro.

Au Maroc à Isly (Pallary).

Algérie (Locard), Côteaux de Hamma, prés Alger (Lallemant).

C'est une espèce qui du sous-centre taurique a gagné le sous-centre alpique, qui est sa véritable patrie d'adoption. Elle s'étend jusqu'au sous-centre hispanique, devenant plus rare a mesure qu'elle s'éloigne du Nord de l'Europe.

Il serait fastidieux et sans intérêt d'indiquer toutes les localités où elle a été citée par les auteurs.

Quant à sa distribution verticale, elle vit en Transylvanie jusqu'à 1500 mètres d'altitude; au Piémont jusqu'à 1700 m.; Gredler lui donne 2000 mètres comme limite supérieure au Tyrol.

Adami l'a recueillie à 2500 mètres dans la val Camonica, pass del Venerocolo.

A l'etat fossile *Zua subcylindrica* a été trouvé dans le pleistocène du Hartz, a Holtemmeschotter près Halberstadt (Wüst).

Dans les tufs de Weimar, Taubach et Cannstatt (Wurtemberg) où elle n'existe plus actuellement. Dans les sables de la même époque de Mosbach; le loess de Lahgriend, vallée de la Weser (R. Wagner), Pleistocène de Saxe à Stedten et Schraplau (Wüst). Pleis-

tocène du Piémont, au val Salice, près Turin, Monte Brocca (Pollonera).

Dans l'argile des glaciers du Piémont, ville Franchiano (Sacio) Pleistocène des environs de Lyon (Dr. Jaquemet). Lehm de la Sorgue entre Avignon et Carpentras (Viguier).

Le Commandant Caziot.

UN PUÑADO DE PLANTAS MALLORQUINAS

por C. PAU

Don Joaquín Más y Guindal, trasladado á Palma por exigencias de la profesión, se ha servido comunicarme alrededor de unas doscientas plantas recogidas, casi en su totalidad, en las inmediaciones de la Capital: en su envío descubro alguna forma que por la novedad, rareza ó crítica, merece publicarse; dejando para el señor Más Guindal la publicación de la lista completa conforme con sus deseos.

Las que juzgo interesantes son las siguientes:

Rapistrum orientale D'C.

Esta especie no había sido indicada más que en Soller por Bourgeau: nosotros la dimos de la isla de Ibiza, en donde se ve con frecuencia entre los trigos. Corresponde al *R. Linnaeanum* Barceló (flora bal., p. 44), por las localidades que trae, no por la descripción que ciertamente corresponde al *R. hispanicum* L. (sub Myagro) y al *R. Linnaeanum* Rodriguez Femenias (flórula de Menorca, p. 10), según muestras de Pons Guerau.

Porta (Stirpium in insulis Balearium anno 1885..., p. 297) trae el *R. Linnaeanum* B, et R. recogido en Menorca. Esta especie yo no la conozco de las Baleares.

Marés y Vigineix (Cat. rais., p. 30) no vieron ni herborizaron ninguna de las tres especies que se enumeran en la flora de estas islas.

Helianthemum dichotomum (Cav.) Dunal var. *Serræ* (Camb. sp.) Pau.—*H. Serræ* Camb.

El dibujo de Cambessedes (enum. tab. 11, ad pedem pl. 2) lo encuentro inexacto por las hojas algo cuneiformes en la base, y al

parecer, más angostas, con tendencia á la forma oblonga. Una muestra poseo de los Algarves (Portugal) que le es sumamente parecida. Forma intermedia entre la genuina y *Serræ* es mi variedad *Turolense*.

Las formas intermediarias entre el *H. marifolium* (Cav. et auct.), non Linneo sub *Cisto*, y *H. dichotomum* son numerosas en mi colección. En cambio, formas medias entre los *H. marifolium* Lamark sub Cisto y *H. dichotomum* no conozco; por consiguiente, las asociaciones de Willkomm las juzgo contranaturales.

Y por último: no correspondiendo el *Cistus marifolius* L. al *H. marifolium* de los autores, he creido que lo justo era substituirlo por *H. dichotomum* (Cav.) Dunal, como tipo específico de un grupo muy rico en formas.

FUMANA LAEVIPES × THYMIFOLIA Pau.

Según Cambesedes (enum., p. 216) esta forma híbrida corresponde al *Helianth.viride* Ten.!; y la observación cuadra por completo en nuestra planta, sobre todo el carácter de las hojas «d' un vert clair», aunque yo hubiese dicho *de un verde escarchado ó glauco;* pero, pone por sinónimo *H. juniperinum* Lag. in litt., Dunal, y esto me lleva á dudar de su afirmación, porque la planta de Lagasca la creo muy diferente, y basta para ser fundados mis temores comparar el fotograbado que acompaño con el dibujo de Barrelier n.° 443 que Dunal aduce como su representante (Prodr. syst. nat. I, 276).

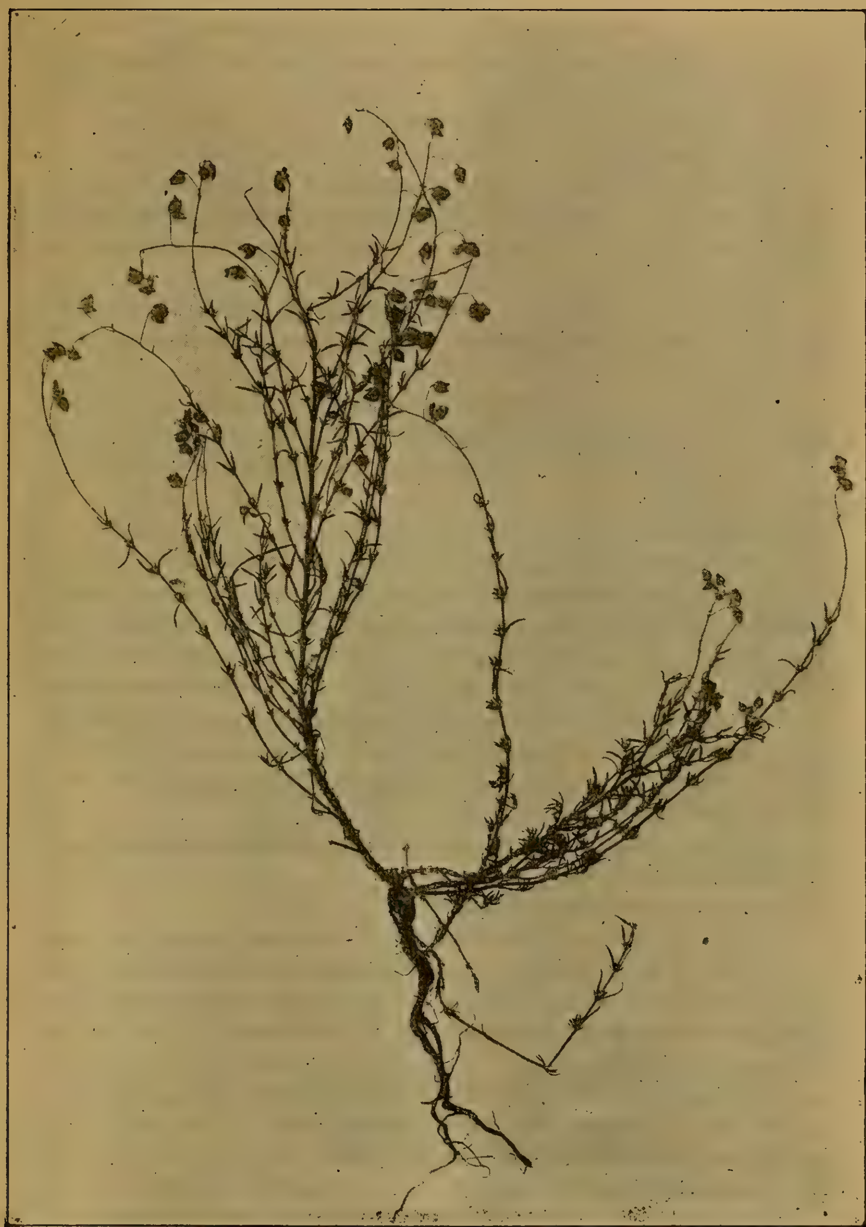
Planta erecta, ramosa, foliis oppositis glabris glauco-viridibus, acutis dorso sulcatis, stipulis quadruplo longioribus, summis subciliatis seta terminatis; racemis paucifloribus glanduloso-villosis pedicellis valde calyce longioribus.

La he recogido en Gata y Palop (Alicante), hace algunos años; y ha sido dada por los autores bajo *Fumana Barrelieri*, *F. juniperina* y hasta por *F. lævis;* siendo chocante que en mi herbario no se conozca bajo *F. viridis*.

FRANKENIA LAEVIS auct.—Tengo mis sospechas de que la especie de Linneo comprende también la *F. Reuteri* Boiss. (véase Loefling *Index pl. rar. hispanicarum*, p. 303).

SILENE RUBELLA L.—Ciertamente no se trata de una especie rara; pero aquí la traigo para darla como nueva para Menorca, según muestras de mi herbario remitidas por el Sr. Pons Guerau.

MEDICAGO LITTORALIS Rhode var. LONGISETA DC.

Fumana laevipes × Thymifolia Pau.

No parece indicarse en las Baleares más que la forma típica.

MEDICAGO CILIARIS Willd.

Especie nueva para la flora Balear.

LOTUS TENUIFOLIUS (L.) Rchb.

Forma á mi entender vulgar en las Baleares y que no indicaron los autores que de las plantas baleáricas se ocuparon hasta que fué recolectada por el Sr. Pons Guerau. (Rodr. Fem. Flórula, adic. y correc., p. 176).

Unicamente en Nyman (consp., p. 181) veo indicada la forma *L. Preslii* Ten. según ejemplares de Bourgeau recogidos el año 1869.

VICIA LUTEA L. var. HIRTA (Balb.) Boiss.

Variedad nueva para las Baleares; pero ya en Abril del año 1899 me fué comunicada por el Sr. Pons Guerau, de Son Sancho (Alayor).

Rodriguez Femenias no la incluyó en las *Adiciones y rectificaciones* de su flórula.

POTERIUM MAURITANICUM (Desf.) Boiss.

P. verrucosum Willk. prodr. III, 205 (non Ehrenb.).

Especie nueva para la flora balear; pero en mi herbario se encuentran tres pliegos de Menorca, remitidos por el Sr. Pons Guerau, siendo uno de ellos repetido con núculas maduras según mis deseos, y con el fin de fijar con certeza la determinación específica, ya que por los dos pliegos anteriores solamente me era permitido sospecharla. Se debe, pues, al Sr. Pons Guerau la primera noticia del *P. Mauritanicum* en las islas Baleares. En la provincia de Huelva es planta frecuente.

Obs.—El *Poterium verrucosum* Ehrenb. (1829) es igual al *P Magnolii* Spach (1846).

BUNIUM BULBOCASTANUM L.

¿An *Bulbocastanum Mauritanicum* Willkomm, Barceló et Porta?

No difiere de la planta valenciana (localidad única conocida hasta el día en España) más que por su tamaño un poco más bajo. Comparada con ejemplares europeos de mi herbario, no percibo diferencias sensibles.

ERIGERON CRISPUM Pourr. var *coronopifolius*.

E. coronopifolius Clem. ex Willkomm prodr. II, 34 (1870).

No parece diferir de la forma andaluza.

TARAXACUM CORNICULATUM K.

Ejemplar único y joven; pero no puede confundirse con el *T. erythrospermum* Andrz. que lo creo representante de la región

montana, y el más independiente de todas las «especies» que poseemos.

Celsia cretica L.

Aunque indicada en las tres islas, y de Ibiza, Mallorca y Menorca hay muestras en mi herbario, la cito porque noto por la forma de las lacinias calicinales, dos formas: angostas ó más ensanchadas. La primera parece ser oriental (Italia); la segunda quizás sea forma occidental. En Menorca se encuentran ambas: de Mallorca é Ibiza no poseo más que la forma occidental.

× Satureia Rodriguezii (Freyn & Janka) Pau Actas Soc. Esp. de hist. nat. (1900), p. 68.

Micromeria Rodriguezii Freyn & Janka.

M. microphylla Marés et Vigineix cat. raiss. p. 214.

S. filiformis × *nervosa* Pau. in litt.

El Sr. Más Guindal me comunicó esta planta, mezclada ó confundida entre ejemplares de la *S. nervosa:* esto me llamó la atención y procuré indagar si la mezcla podía ser casual ó no, porque los caracteres morfológicos me inducían á considerarla como forma compuesta. Barceló confirmó mis temores, pues leo: «Comun en las murallas de Palma, colinas áridas y caminos de sus alrededores, mezclada á veces con la *M. nervosa.*» (Flora, p. 360).

Etude sur quelques espéces de mollusques qui du sous centre hispanique se sont repandues dans le sous-centre alpique

Par le Commandant Caziot

Vitrina penchinati

I.—Historique

Vitrina Penchinati Bourguignat; 1870 Species nov. molluscorum, p. 38.

II.—Distribution geographique

La *Vitrina Penchinati* dont le type á été pris entre Urgell et Sant Juliá de Loria n'a jamais été figurée; elle á été signalée a:

Montserrat (R. P. Adeodat Marcet)

Port Vendres (Pyrenées orientales) (Penchinat)
Amelie les Bains (») (Bourguignat)
Vallée de l'Aude á Alet (Fagot)
Vallée de l'Ariège á Foix (Fagot)
» du Gaibet à Aulus (Fagot)
Elle s'est repandue dans le sous-centre Alpique jusqu'a la source á Lamalou les Bains (Herault) (Letourneur)

HYALINIA BLAUNERI

I.—Historique

Helix Blauneri Shutleworth; 1843, in Mitr. Gesells: Berre, p 13.
» *lucida, var compressa*, Dumont et Mortillet; 1853, Moll. tem., p. 250.
Helix cellaria (pars) Dupuy, 1854, Hist. moll.; p. 230.
Zonites lucidus, var Blauneri, Moq Tan., 1855, Hist moll. II, p 76.
Hyalinia lucida, var Blauneri, Wert.; 1876, Faun. carop., p. 22.
» *Draparnaudi var* Blauneri, Kobelt.; 1879 in Ron. Fonog. VI, p. 31.
Hyalinia obscurata, Perro; in Paulucci, Malacol. Sardaigne, p. 17, pl. II.

II.—Dispersión geographique

Hyalinia Blauneri est une espèce circa-mediterranée ne du sous-centre alpique qui vit dans l'Italie centrale et meridionale (Calabres) d' oú elle s'est répandue dans les îles de Corse et de Sardaigne et dans le sous-centre hispanique, c'est á dire dans les Pyrenées orientales, mais non en Sicile et dans ses îles.

Par le littoral mediterraneen elle a gagné la Ligurie; les Alpes maritimes (dans la montagne), le Var (les bouches du Rhône) (chateau d' If) environs de Marseille; l' Hérault Saint Gélys du Fiseq (Moitessier), environs de St Martin de Londres et le pied du pic Saint Loup (Dubreuil); l' Aude, Bise, Limouges, Mont Alaric (Corbiéres) et les Pyrenees orientales (Fagot).

Bourguignat dit dans sa malacologie du chateau d'If, p. 11: «le «*Zonites Blauneri* semble etre une coquille spéciale aux contrées «voisines de la mer; le mollusque ne se rencontre en effet qu'aux

«environs de Marseille, de Toulouse, d'Hyeres, de Cannes, de Ni-«ce (1), en fin en Corse dans le voisinage des côtes.»

Nous ne croyons pas qu'elle existe dans l'Arn et dans les 2 Sèvres quoique citée par Locard.

VIOLA TORRESII NOV. SP.

MARCET

per el Reverent Pare Adeodat F. Marcet, O. S. B.

E grege *V. odorata*. Planta acaulis stolonifera; stolonibus repentibus et *radicantibus, jam in primo anno* florigeris; foliis vernalibus late cordatis, acutiusculis, æstivalibus longe petiolatis, ovato-oblongis, cordatis, obtusis, omnibus crenatis, juvenibus sat, adultis parce pilosis utrinque, petiolis eandem legem servantibus; *stipulis subscariosis*, *virescentibus*, longe ovato-lanceolatis, acuminatis, ciliatis; pedunculis florigeris erectis ad insertionem florum *in lituum valde reflexis*, sub medio bibracteatis, petiolo foliorum æstivalium brevioribus-glabrescentibus; bracteis lanceolatis, acutis, parum ciliatis; pedunculis fructiferis decumbentibus ad insertionem capsularum rectis; floribus magnis, petalis oblongis, obtusis, inferiori sinuato, *violaceis; calcare conico ad instar unguis felini arcuato, acuto, albo; sepalis ovato-oblongis*, *obtusis*, puberulis, apendicibus calcare brevioribus; *capsula magna, aliquantulum ovata*, *apice subtrigona*, *virente*, puberula vel glabriuscula; stigmate uncinato-rostrato, acuto, incrassato, luteo; seminibus pallidis.

Hab. in marginibus hortorum apud *Espinalgosa* in pago Sti. Justi. (Prov. Ilerdensi).

Legi die 11 Aprilis 1907.

Miracle-Solsona, Juny 1907.

---

(1) Elle n'existe pas dans la plaine de Nice, mais seulement a la vallée de Thiey (750) m.); dans la Gorge (vallée de la Roga) et dans les alluvions du Var et du Loup.

SOBRE LA PRESENCIA DEL «SELACHE MAXIMA» CUVIER
EN EL MEDITERRÁ

PER D. LLUIS SOLER Y PUJOL

En l' any 1901 y en el mes de Juny va esser trobat en nostras costas un gran peix que desprès de algunas averiguacións s' ha comprobat esser el Selaci, *Selache maxima*, (Gümmers) Cuvier, publicat en lo «Manuale ittiológico del Mediterraneo,» pel Prof. P. Doderleim. Palermo 1881, pag. 70.

Els caracters del exemplar qu'ens ocupa son:

Cos gros y uniforme, inflat en la regió branquial, un poch comprimit á la cua; llarch uns 18 pams; cap proporcionalment petit y cónich, convex superiorment, normal, morro bastant breu y obtús, realsat en sa extremitat; ulls petits rodonejats, molt aprop á la extremitat del morro, privats de membranas nictitans; espiráculs petits posats sobre el ángul de la boca; boca ampla normalment, estesa als costats; dents petites y numerosissimes, ganchoses, llises y ab la punta tornada arrera disposadas en varias series, iguals á abdós costats, en número á lo menos de 1.000 cada mandíbula; ab 5 oberturas branquials bastant llargas qu' arriban fins al coll; els archs branquials estaban guarnits de franjas córneas, semblant estar destinadas á impedir el pas de cossos grans en el interior; la primera dorsal gran y triangular inserta en la mitat del tronch un

poch més aprop de las primeras ventrals que las pectorals; la segona dorsal molt petita, triangular, anteposada á la base de la anal; las pectorals grans, dos vegadas més llargas que amplas; mitjanament llargas las ventrals; cua en forma de mitja lluna ab el lóbul superior més llarch que'l inferior; la pell prima, rugosa, aspra, provehida d' espinetas posadas cap enrera; color del cos negrós per sobre y blanquinós per la part inferior.

Els francesos l' anomenan *Elefant de mar;* á Portugal es conegut *Peixo carago* y *Peixo mongo.*

Diu una obra que en el Mediterrani entra per Gibraltar: ademés fá constá que no figura la troballa de cap individuo en el passat sigle.

Dit exemplar fou preparat en el seu degut temps en nostres tallers de taxidermia y adquirit no fa molt per un Institut de segona ensenyansa de Catalunya.

NOTA BOTÁNICA

Representan el dibuix una *Ophris aranífera*, trobada en la Davesa de Girona, ab dos flors. D' ellas l' una, la superior, es enterament normal. L' altre, ó més baixa, te la particularitat de que

sobre un ovari regular, invisible en la figura, s' assenta un clais de sis sépals (número doble del ordinari en aquesta especie), una corola de quatre pétals laterals y dos labelos ben desenrotllats é independents si no es qu' un d' ells se sobreposa lleugerament sobre l' altre en un costat. Lo gymostema es senzill y sobre d' ell venen dos anteras ó sachs polínichs ab dos polinias cada un d' ells. Com se veu per lo dit, lo número de pessas d' aquesta flor es doble del ordinari en casi tots los verticilos. Tal vegada se deurá á una *proliferació* provocada per un excés de vigor en una época convenient y en un punt donat de la planta. Pot déurerse també, sembla, encare que resulti mes difícil de convertirho á una soldadura parcial, á un cas de *anastomosis* de dos flors qu' accidentalment s' haguessin trobat molt properas una de l' altre abans de sortir de llurs ponzellas.

JOSEPH ESTEVA, *Pbre.*

OBRES

y publicacions periódiques rebudes pera la Biblioteca

Anales del Museo Nacional de Buenos Aires.—Serie IV, t. VI.

Atti della Reale Accademia dei Lincei.—Fasc. 7, 8, 9.

Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural.—T. VII, n. 3.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—T. VI, n. 2, 3 y 4.

Boletín de la Sección de Excursiones y Museo del Ateneo enciclopédico popular.—N. 3, 4.

Boletín del Instituto geológico de México.—N. 24.

Bolletino della Societá dei Naturalisti in Napoli.—Vol XX.

» *delle sedute della Accademia Gioenia de Scienze naturali.*—T. XCII, XCIII.

Bulletin de la Societé entomologique de France.—1907, n. 5, 6.

» *de l' Institut national genevois.*—T. XXXVII.

» » *océanographique.*—N. 99, 100, 101.

Deustsche entomologische Teitschrift.—1907, n. 3.
La Feuille des Jeunes naturalistes.—N. 439.
Naturae Novitates.—1907, n. 4, 5, 6, 7, 8.
Pax.—N. 5, 6.
Revista de la Real Academia de Ciencias exactas, físicas y matemáticas de Madrid.—T. V, n. 2, 3, 4.
The Canadian Entomologiste.—Vol. XXXIX, n. 5.

EXEMPLARS REBUTS PERA EL MUSEO

Desde 7 de Setembre de 1906 al 15 Octubre 1907.

ZOOLOGIA

Mammalia

Plecotus auritus L; Catalunya.—Donatíu de D. Domingo Ventalló.
Rhinolophus hipposideros ♀ Bechs; Alemania.—Dipósit.
Rhinolophus hipposideros ♂ Bechs; Capellades.—Dipósit.
Myoxus quercinus L; Badalona.—Donatiu de D. Manel Llenas.
Genetta genetta L; Catalunya.—Donatiu de D. Emili Tarré.

Aves

Astur palumbarius L; Catalunya.—Donatiu de D. Salvador Maluquer.
Garrulus glandarius L; Viladrau.—Donatiu de D. Joseph M.ª Bofill y Pichot.
Petrocincla Cyanea ♀ L; Vilassar de Mar.—Donatiu de D. Antoni de Zulueta.
Turdus musicus L; Vilassar de Mar.—Donatiu de D. Antoni de Zulueta.
Cisticola schoenicola Bonap; Santa Coloma de Gramanet.—Donatiu de D. Ignasi de Sagarra.

Sylvia atricapilla ♀ L; Santa Coloma de Gramanet.—Donatiu de D. Ignasi de Sagarra.

Melizophilus provincialis Gmel ♂; Sarriá.—Donatiu de D. Enrich Miró y Villavecchia.

Melizophilus provincialis Gmel; Santa Coloma de Gramanet.—Donatiu de D. Ignasi de Sagarra.

Passer montanus Briss; Barcelona (voltants).—Donatiu de D. Domingo Ventalló.

Serinus meridionalis Bonap. ♂; Santa Coloma de Gramanet.—Donatiu de D. Ignasi de Sagarra.

Fringilla caelebs L ♂; Sarriá.—Donatiu de D. Antoni Molins y Ventosa.

Cannabina linota Gmel ♂; Voltants de Barcelona.—Donatiu de D. Joan de Aguilar-amat

Parus coeruleus L; Sarriá.—Donatiu de D. Antoni Molins y Ventosa.

Gallinago gallinula L; Provincia de Lleyda.—Donatiu de D. Salvador Maluquer.

Gallinago scolopacinus Bonap. Artesa del Segre.—Donatiu de Don Salvador Maluquer.

Totanus ochropus L; Catalunya.—Donatiu de Don Antoni de Zulueta.

Totanus calidris L; Catalunya.—Donatiu de D. Antoni de Zulueta.

Totanus griseus; Catalunya.—Donatiu de D. Antoni de Zulueta.

Charadrius cantianus Lath; Calella.—Donatiu de D. Joseph Matas y Teixidó.

Larus gelastes Lichst; Remolá (Prat del Llobregat).—Donatiu de D. Domingo Ventalló.

Larus tridactylus L; Calella.—Donatiu de D Joseph Matas y Teixidó.

Anas boschas L, ♀; Prat del Llobregat.—Donatiu de D. Salvador Maluquer.

Querquedula crecca L. ♂; Prat del Llobregat.—Donatiu de D. Salvador Maluquer.

Alca torda L; Calella.—Donatiu de D. Joseph Matas y Teixidó.

NOTA.—L' Institució queda molt agrahida als senyors donants per llurs donatius.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 4.art—Núms. 8-9 Novbre.-Desbre. 1907.

Butlletí de la Institució Catalana d' Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Paradís, 10, 1.er), reben totas las publicacións de la Societát y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	2'50 ptas.	5 ptas.
	5- 8 »	5 »	10 »
	8-16 »	10 »	20 »

Números de mostra.—Serán enviats **gratuitament** á qui 'ls demani.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyés au siêge de la Societé:

Paradís, 10, 1.er, 2.a—Barcelona (Espagne)

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª ÉPOCA BARCELONA, NOVEMBRE-DESEMBRE 1907 ANY IV.—NÚMS. 8 Y 9

CONCURS

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Aquesta Institució, qual objecte es l' estudi de la Historia Natural de Catalunya, convoca un concurs pera premiar el mellor trevall que referent á la metexa se presenti sots les següents bases:

Se donarán *duescentes pessetes* al autor del mellor trevall que 's presenti referent á qualsevol punt de la gea, flora ó fauna de Catalunya.

El trevall premiat quedará de propietat del seu autor, tenint la «Institució» el dret de publicarlo en son Butlletí, en qual cas se 'n regalarán cinquanta ecxemplars al autor.

Els trevalls que obtin al concurs deurán esser inédits, escrits en qualsevol llengua y entregats avans del primer de Març de 1908 en la Secretaría de la «Institució.»

Formarán el Jurat calificador un individuu designat per la Excelentíssima Diputació provincial, un altre pêl Excm. Ajuntament de aquesta ciutat; els Drs. D. Jaume Almera, D. Joan Cadevall, D. Joseph M.ª Bofill y Pitxot, el President y el Secretari de la INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL.

N. FONT Y SAGUÉ, *Pbre.*, *President.*
IGNASI DE SAGARRA, *Secretari.*

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 3 DE OCTUBRE DE 1907

S' obre la sessió á les 9 y $^1/_4$ presidint mossen Norbert Font y Sagué y ab l' assistencia dels socis Srs. Llenas, Ferrer y Vert, Maluquer, Soler, Rosals y Noguera.

Els Srs. Salvador Maluquer, Félip Ferrer y Manel Llenas proposan pera soci á D. Joaquim Maluquer y Nicolau. Els Srs. Manel Llenas, Joan Rosals y Felip Ferrer proposan á D. Antoni Cortés y Lladó també com á soci numerari.

El Rvnt. P. Adeodat Marcet envía una comunicació molt interessant sobre una nova especie de Viola de Catalunya.

El Sr. Soler llegeix una comunicació sobre un peix molt raro, el «Selache maximus Cuv.»

El Sr. Vis-president, D. Manel Llenas, s' ofereix pera donar en el local social un curs gratuit de Botánica, que la Institució accepta y agraheix moltíssim á dit senyor, y no haventhi res més que tractar s' axeca la sessió á les 9 y tres quarts.

SESSIÓ ORDINARIA DEL 7 DE NOVEMBRE DE 1907

A les 9 y $^1/_4$ del vespre el Sr. President obre la sessió ab l' assistencia dels senyors socis Mas de Xaxars, Ferrer y Vert, Tomás, Maluquer, Soler, Rosals y Sagarra.

El Sr. President presenta un trevall del soci Sr. Faura sobre la exploració del avench d' en Viumala.

El Sr. Maluquer (S.) presenta un trevall del soci Mr. Georges Delgado, tractant de la influencia que tè el Radium sobre les pedres precioses.

El Sr. Ferrer y Vert presenta un trevall del soci de Segorbe D. Carles Pau, titulat: «Una visita á los montes de Ayora.» El mateix senyor presenta un trevall de Mr. E. Thieux sobre els Ferussacia, fent observacións molt interessants sobre dits moluschs.

El Sr. Llenas doná pêl Museu un interessant aplech de liquens, y no haventhi res més de que tractar s' axeca la sessió á les 10.

Sessió ordinaria de 5 de Desembre de 1907

A les nou y quart el Sr. President obrí la sessió essenthi assistents els Srs. socis Delgado, Maluquer (S.), Maluquer (J.), Ventalló, Llenas, Bofill, Serradell, Soler, Wynn, Mas de Xaxars, Ferrer y Vert, Mas y Morell, Noguera, Sagarra y Tomás.

Els Srs. Salvador Maluquer, Ignasi de Sagarra y Joseph M.ª Có, presentan pera soci á D. Robert Ferrer y Gomis.

El Dr. D. Manel Llenas doná pêl Museu una colecció de liquens, que vé á aumentar la tant interessant que doná anteriorment. Consta en acta l' agrahiment de l' Institució en vers el Sr. donánt.

El Sr. President presenta un trevall de D. Marian Faura sobre uns caxals de Mamuth y Hipopotam trovats á Sarriá. D. Joseph Granger dona ab destí al Museu uns exemplars de «Gorgonia verrucosa Pall.»

El soci Mr. Georges Delgado presenta á la Institució un projecte de títol de soci que li fou molt elogiat.

El Sr. President diu que s' ha de procedir al nomenament de la nova Junta y ab aytal motiu sospén la sessió pera que 'ls socis se posin d' acort. Represa la metexa y prévia votació resultan elegits els Srs següents: President, D. Emili Tarré y Tarré; Vis-president, Mossen Norbert Font y Sagué; Secretari, D. Ignasi de Sagarra; Vis-secretari, D. Federich Wynn y Ellis; Tresorer, D. Lluis Soler Pujol; Bibliotecari, D. Llorens Tomás; Conservador del Museu, don Felip Ferrer y Vert; y Vocals D. Joseph M.ª Bofill y Pitxot y don Joseph Mas de Xaxars.

El Sr. Serradell demana un vot de gracies pera la Junta que acaba, contestant el Sr. President en nom de la metexa agrahintlo moltíssim, y no haventhi res més de que tractar se axeca la sessió a las deu y tres quarts.

COMUNICACIÓNS

OBSERVATIONS SUR LES FERUSSACIA

Les FERUSSACIA VESCOI et GRONOVIANA forment souvent des colonies de plusieurs centaines d'individus, *réunis et vivants en commun*, sous les pierres, dans des localités chaudes, humides et généralement sablonneuses et maritimes; on y trouve des adultes de l'année précédente et des jeunes de l'année courante en proportions à peu-près égales, et les deux formes *Vescoi* et *Gronoviana* sont aussi communes l'une que l'autre. Nous avons rencontré de semblables colonies à Mazargues et aux Goudes, près de Marseille; à Sausset et à Carro (golfe de Marseille); à Cassis et à la Ciotat (B. d. R.); à St. Cyr, Bandol et Six-Fours (Var); sur la côte près d' Ajaccio (Corse); à Posodobispo et à Cascaes près de Lisbonne (Portugal), et à Cagliari (Sardaigne).

Dans toutes ces stations nous avons recueilli des centaines d'individus vivants, de tous âges, et dont l'animal avait toujours la même coloration *jaune soufre verdâtre*, couleur très particulière et très voisine de celle du *Nítrate d' Urane*. Cette teinte fluorescente est légèrement soluble dans l'alcool, mais l' animal reste toujours jaune.

Le *Zua Boissi* (Dupuy), très rare et dont nous n'avons encore rencontré qu'une petite colonie d'une cinquantaine d'individus à Callelongue près de Marseille, a *exactement la même couleur jaune.*

Dans ces stations nous avons trouvé souvent *Vescoi* et *Gronoviana* accouplés.

Sur les jeunes il est impossible de distinguer ces deux formes qui semblent n' être qu'une variation de la même espéce. Cette variation doit être provoquée par un développement plus complet d'un organe sexuel au détriment de l'autre, et voici pourquoi:

Nos recherches sur l'anatomie des Hélix nous portent de plus en plus à croire que, malgré l'hermaphrodisme, il peut y avoir dans certains groupes prédominance d'un sexe sur l'autre; tels les Xérophiles, où l'on observe un organe mâle plus développé que l'orga-

ne femelle, ou un organe femelle plus développé que l'organe mâle, *le reste des organes étant semblable.*

Cette différence *dans la même espèce* donne lieu à deux formes de coquilles, dites affines, et plus ou moins modifiées et déformées par suite du développement plus ou moins considerable d'un organe.

Nous croyons donc, d'aprés nos recherches, qu'on doit trouver, (dans les xérophiliens surtout) les trois formes suivantes *dans une même espéce*:

1.º Hermaphrodisme complet, égalité des sexes.
2.º id. à predominance mâle.
3.º id. à id. femelle.

d'où, *trois formes de coquilles considéréés comme trois espéces différentes.*

A cette cause de variation, qui doit être beaucoup plus générale qu'on le croit encore, il faut ajouter les influences du milieu, et bien probablement aussi des *mutations* semblables à celles qui se produisent chez les végétaux. Nous procédons à des recherches, malheureusement très longues, qui nous permettront croyons nous de prouver ces observations.

E. Thieux.

Decembre 1907.—Barcelona, Obispo, 3, 3.º, Marseille, Bd. Longchamp, 87.

Una visita á los montes de Ayora

(19-23 JUNIO 1907)

Por C. Pau

Dice Cavanilles, *Observaciones sobre la Historia Natural... del reino de Valencia*, tomo II. p. 9 (1797), al hablar del monte Palomera, que: «no hay sitio en todo el reino que reuna mayor número de plantas curiosas.»

Aunque «ripiosa» la noticia fuera, ofrece cierto amargor al aficionado á correrla, si ayuno se viera de su visita; asi es que el día 19 pasé la noche en Almansa, para salir al día siguiente en el cochecito de Ayora. Aquella tarde se me pasó buscando un bagajero,

y el momento que pude dedicar á sus inmediaciones de nada me sirvió, puesto que el suelo estaba agostado. Unicamente la «*Sideritis angustifolia Lamk.*» me llamó la atención.

El día 21 salí para Palomera pasando por la Vega, en donde se puede perder algún tiempo con las plantas. Al pie del cerro existe una masía, en donde dejamos nuestros bártulos al emprender la subida. Esta es suave y poco molesta. Las plantas son interesantes: saludo á varias conocidas como la *Arenaria obtusiflora* Kze., que aquí vive asociada á la *A. modesta* Duf. La *Genista Lobelii* DC. *forma*, descubro más arriba; más allá se encuentra la *Silene psamitis* Lk. var... Estas novedades, para Valencia, alegran mi ánimo y aumentan mis fuerzas para acometer el último repecho de la meseta; pues estaba impaciente por pisar la cumbre y descubrir el *Cistus cinereus* Cav. (l. class.) y que yo creía faltaba en mi colección. Dos hombres nos ocupamos larga hora en buscar una planta que huía de nuestra presencia: por fin tuvimos que contentarnos con un raquítico y miserable pie.

¡Qué bien se baja! En cuatro saltos llegamos á la masía; consumimos nuestras viandas y dimos el adiós á aquel desierto. Palomera con sus mil escasos metros de elevación no se había mostrado muy exigente: y cuando no se abusa del viajero son gratos los recuerdos.

El día 22 me dirigí á la Sierra de Ayora, que los de Enguera llaman *Solana*, por las *Jedreas*, sitio el más rico en plantas que ví en estos montes, hasta que bajé á la *Cueva Horadá*.

Aquí se indicó por Cavanilles su rarísima especie *Antirrhinum tenellum* («Species dubia et, ut videtur, rarissima», Lange ex Wk. et Lge. prodr. II, p. 581), y que no había sido recogida posteriormente por ningún otro botánico. Tardé bastante tiempo en descubrirla, y hasta llegué á temer no dar con ella; mas, por último, descubrí alguna docena de piés al extremo opuesto. Es planta condenada á desaparecer; y si existe, se debe á las raras circunstancias del sitio. Luz difusa y humedad en la atmósfera. Planta delicada: en mi país corre un adagio que expresa bien lo que es este vegetal «Mírame y no me toques».—Como no sean todo esto sentimientos míos...

Volver á Ayora para perder veinte y cuatro horas, por causa de las combinaciones de las diligencias con los trenes de Valencia, me era muy cuesta arriba: así es que dispuse correrme por la cum-

bre de la Sierra, que es larguísima é interminable, para llegar á *Las Matronas*. Llegamos, sí, pero á las nueve y media de la noche: mal cenamos, porque al Sr. ventero no le dió la real gana de meterse unas pesetas en su bolsillo; dormimos, si dormir es dar vueltas tumbado, y salimos á las dos de la madrugada por la carretera con la pretensión de llegar á Almansa antes que el correo de las seis.

Hoy creo que este viaje puede hacerse con más provecho, y menos pérdida de tiempo, saliendo de Alpera, ó Almansa, y con un muletero visitar el monte Meca ó Mugron de Almansa; de aquí bajar al ventorrillo de las Matronas, para salir por la cresta de la Solana al día siguiente y llegar hasta la *Cueva Horadá*. La bajada á Ayora deberá hacerse por las *Jedreas*. Al otro día se visita Palomera, y de aquí á la estación de Alpera.—La única dificultad que encuentro en este itinerario es, tropezar con un práctico que conozca bien la Sierra de Ayora.

Hé aquí la lista de las plantas que logré recoger, con algunas observaciones. Se me olvidaba decir que la altura de la *Solana* termina, según mi aneroide, á 900^{m}. y la *Cueva Horadá* no tiene más de 800^{m}.

Aquilegia vulgaris L.—Cueva Horadá.

La planta no presenta los pedúnculos glandulosos y viscosos; luego, no puede pertenecer á variedad *Hispanica* Willk. Esta variedad, que por cierto, según muestras de mi herbario, oculta numerosas formas bien diferentes, como demostrará el botánico español que se ocupe seriamente del análisis del tipo peninsular, cuando el tiempo lo produzca, se le da como sinónimo *Aquilegia viscosa* Gouan fl. monsp. p. 267 (1765); illustr. bot. p. 32 (por error tipográfico pág. 33) tab. XIX, fig. 1, con lo cual no estoy conforme *de ninguna manera!*

Escribió Gouan (Fl. monsp. l. c.): «Tota planta *pilis* glutinosis vestita;» y en las *Illust. bot.* pp. 32 y 33: «Caulis... pilis glutiniferis hispidis. Petioli .. etiam pilosi atque viscosi.» Y estos caracteres no concuerdan con la var. *Hispanica* de Willkomm. Consúltese, además, con la *Flore de Montpellier* de Loret y Barrandon, segunda edición, pp. 599 y 600, con los cuales casi estoy conforme.

La estampa de Gouan es pésima: el tallo es muy grueso, etc., etcétera; pero los segmentos foliares son *muy pronto cuneiformes* para inclinar el ánimo del botánico hacia una asociación específica

con la *vulgaris* L. Yo me inclino á creer que la *A. viscosa* Gouan corresponde á la *A. vulgaris* L. var. *hirsutissima* Lapeyr., *A. Magnolii* Loret, *A. Kitaibelii* Rony et Foucaud *Flore de France, I*, p. 127 (non Schott, sec. pl. dalmatica!) A. *vulgaris* var. *decipiens* Gr. et Godr., que deberá buscarse en Cataluña, en donde no debe faltar.

SARCOCAPNOS ENNEAPHYLLA (L.) DC. —Palomera.

En la Sierra de Chiva (la Lándiga) una forma *crasifolia* que ciertamente pertenece á este tipo específico, y no á la *S. speciosa* Boiss. según dijeron Burnat y Barbey (Not. sur un voy. Botan., p. 5).

La *Aplectrocepnos bœtica* Boiss. es una forma *monstrosa* de la *S. crassifolia* (Desf.) DE. Esta misma monstruosidad se observa en *casi todos los individuos* de la *S. enneaphylla* en sus *flores terminales*. Véase Willkomm. *Enumeratio plantarum*, no. 1 (1852)

ERYSIMUM GRANDIFLORUM Desf. —Palomera.

DIPLOTAXIS NUDICAULIS (Lag.) Pau. —Palomera.

Syn.: *Sinapis nudicaulis* Lag. gen. et sp. p. 20, no. 167 (1816).

Sisymbrium monense Cav. obs. II, p. 233 (1797).

Diplotaxis brassicoides Rouy. bull. soc. bot. fr. XXIX, pp. 40-41, año 1882.

Y como formas, apenas separables, las *Br. Blanesana* B. A. R., *latisiliqua* B. A. R. et *Rouyana* Janka.

Alyssum serpyllifolium Dest. —Collados.

Es curiosa la forma *emarginata* de Monreal del Campo (Benedicto leg.) distinta por las silículas más anchas superiormente y *escotadas* en la base del estilo.

Otra forma *crassicaulis* de la Sierra de Mijas (Reverdun *pl. de l'Andulusie*, 1888, no. 155) es notable por su robustez, hojas mayores y más gruesas, flores lo mismo, y silículas muy densamente cenicientas.

CLYPEOLA JONTHLASPI L. β MICROCARPA (Mor.) Arcangeli.— Palomera.

La planta de Aranjuez pertenece á esta misma variedad (*Cl. Jonthlaspi* Cutanda flora comp. de Madrid y su provincia, p. 137). En la Sierra de Espadan se encuentra el tipo.

BISCUTELLA LEPTOPHYLLA Pau. nov, psp.—Porta y Rigo, 1891, iter III Hispanicum no. 166!).

Planta ad 50 c/n usque ramosa foliis angustissimis lævibus seu parce hispidulis supra medium 2-4 ofidis caulinis subulatis, ramulis

valde elongato-divaricatis parce bracteatis ei parvis, floribus arcte corymbosis, siliculis 9 × 6 m/n.—Ayora.

Forma foliis hispidioribus ad Alpuente.

La *B. stenophylla* Duf. según descripción del autor y sinónimos (*B. coronopifolia* DC., tab. 841 de Barrelier), así sean propuestos con duda, corresponde á la *B. pyrenaica* Willkomm. suppl. p. 295, no. 4611; forma idéntica á las citadas bajo *B. stenophylla* Duf. en el no. 4610 de Las Parras de Martin! Albarracin! y Sierra de Jabalambre!

Las confusiones de algunos autores no dejan de tener su razón de existencia, por no existir la *B. stenophylla* en los montes de las cercanías de Játiva; y eso que su autor dice: «Je ne l'ai jamais ob»servée que dans le royaume de Valence, et particulierement sur »les montagnes de St. Philippe.» Es planta de mayores alturas (Peñagolosa, Sierra de El Toro) y de terrenos más fríos. Tiene por sinónimos *B. coronopifolia* Linneo, mant. alt. p. 255 (1771) excl. pl. itálica; Cavanilles! obs. II, 233 (1797).—*B. laxa Boiss.* et Rt.

Iberis ciliata All. var. asperata.

Tota pubescencia crispula obtecta.—Terraplenes de la carretera subiendo á la Vega en flor únicamente.

Hutchinsia procumbens (L.) Desv. var. Prostii Gay sp.—Palomera.

Las silículas son variables.

Reseda fruticulosa L. var. valentina Pau.—Cueva Horadá.

Helianthemum glaucum Cav ! l. class. sub *Cisto*.—Palomera.

H. cinereum Cav.! l class. sub Cisto.—Rarisimo en Palomera.

var. paniculatum (Dun.) Pau.—*H. paniculatum* Dun.—*Cistus numularius* Cav.! (e loco) observ. II, p. 332, Véase en prueba página 9, párrafo 12.

Frecuente en Palomera á 1.000 m de alt.

Silene psammitis Lk. var. lasiostyla (Boiss.) Willk.—Laderas altas de Palomera.—Porta el Rigo iter III, 1891, n.° 141.

Dianthus Hispanicus Asso.—En los montes.

Arenaria serpyllifolia L. var. Tennior Mert. et Koch.—Palomera.

Cavanilles, en su «*Indice de las plantas mencionadas en la obra*» no trae la *A. serpyllifolia;* sin embargo, en la pág. 9 la cita, al nombrar «las arenarias roja, con hojas de enebro y de tomillo.»

Arenaria obtusiflora Kze.—Palomera

Esta especie, muy rara en España, sube desde la Sierra de Chiva! (l. class.) por la Sierra Negrete! y se corre por los Montes de Ayora hasta penetrar en el reino de Murcia.

En Palomera se encontraba en los peñascos de la base y acompañada de la *A. modesta* Duf.

ARENARIA ARMERINA Bory (1820).—A. ARMERSASTRUM Boiss. (1832).—*A. tetraquetra* Cav.! observ. II, p. 330 (1797).—Palomera.

ALSINE TENUIFOLIA (L,) Crtz f.ª *glandulosa* Loscos!—Palomera.

Nada más inconstante que la vestidura glandulosa. En unos pies, los pelos glandulosos comienzan en la base de los tallos y terminan con los sépalos; en otros, únicamente los pedúnculos y los cálices traen pelos glandulosos; en algunos solamente en los sépalos se ve esta vestidura; y, antes de llegar á los individuos enteramente desnudos, existen muestras que traen mezclados los cálices glandulosos con cálices calvos.

PUERIA HISPANICA L —Palomera.

Según Cavanilles no se conocía en el reino más que en Morella. Yo la recogí en el lado septentrional del monte del castillo de Morella; y además en Sierra Negrete (Utiel).

LINUM CATHARTICUM L.—Sierra de Ayora.

RUTA LINIFOLIA L. var. ROSMARINIFOLIA P. sp.—*R. linifolia* Cav. observ. II, p. 330 (1797).—Palomera.

RHAMNUS PUMILUS Turr. (1765): Cav. obs. II, 327.—Palomera.

Genista Obelii DC. var. cinerea Porta vg. p. 19 (1892) sine descript.

Genista Obelii DC. fa. *cinerea* Willk. supp. p. 253 (1893).

Genista Obelii DC. var. *pumila* Degen et Hervier bull. de l'acad. intern. de geog. bot (1907) p. 34.

G. bœtica var. *pumila* O. Debeaux in bull. ac. int. (1905) p. 65.

Faldas meridionales de Palomera.

GENISTA VALENTINA (Willd.) Pau.

Spartium valentinum W. ex Sprengel syst. veget. III, p. 176 (1826).

Genista Oretana Webb ap. Bourg. exs. (1852), Willk. prid. III, p. 434 (1877).

Abunda en Almansa y se extiende hasta las Matronas (Ayora).

HIPPOCREPIS SQUAMATA (Cav.). Coss.—Palomera.

ANTHYLLIS HISPIDA B. et R. fa. CAVANILLESII.

A. Vulneraria Cav. (e loco) obs. II, 335 (p. p.).

Palomera.—Caules, absque base, indumento eis conjuncto.

La *Spiraea Filipendula* L. en Cueva Horadá; *Rosa micrantha* Sm. por los caminos; *Poterium rupicolum* B. R. de Palomera; *Paronychia aretioides* DC. que la tengo por *Illecebrum cymosum* Cav. obs. II, p. 327, y *Herniaria suffruticosa* (L.) Desf. ó sea *H. polygonoides* Cav.!, en Palomera igualmente.

Al bajar á la Cueva Horadá descubro la *Saxifraga latepetiolata* Willk. En las Jedreas la curiosa var. *Tenuior* del *Bunium macuca* Boiss. Rarísima es en la cumbre de Palomera la *Lonicera Xylosteum* L. y tampoco es abundante el *Galium fructicescens* Cav. fa. *cæspitosum* Willk. et Costa.

Galium verticillatum Danth. var. minutulum Jord. sp. f.ª *robusta.*—Palomera.

Las hojas, pedúnculos y pelos ganchudos de los frutos son del *G. minutulum* Jord.; pero la robustez de los tallos y altura de la planta de *G. verticillatum* Danth. Tengo por variables los caracteres en que se apoyan los autores para distinguir estas dos formas.

Scabiosa tomentosa Cav.! 1, class.—Palomera.

Knautia arvensis (L.) Coult. var. subscaposa (Boiss.) Pau.—Las Jedreas.

Pyrethrum pallidum (Mill.) Pau a genuinum Ja. *xanthoglosum.*—Sierra de Ayora.

Inula montana L. en sitios incultos, *Cirsium edisnatum* DC. en el Valle, *Carduus Renterianus* Boiss. yendo á Palomera, *Jurinea humilis* DC. en Palomera y en el Valle *Onopordon tauricum* W. var. nor. *longispinosum.*—Espinas de las alas del tallo más largas y más tenues: escamas del antodio mayores.

Difiere del *Onopordon Tauricum* W. var. *corymbosum* Willk. sp., por las escamas de las cabezuelas doble mayores.

Forma muy parecida al *O. Tauricum* W. (Callier iter Tauricum, 1900, no. 650), por las escamas del antodio: siendo el ejemplar marsellés (Magnier fl. selecta no. 2227) muy parecido al *O. corymbosum* Willk. por este carácter; pero las hojas son más anchas.

Centaura resupinata Cors. (Porta et Rigo iter III, 1891, número 249).—Montañas de Ayora.

Hieracium Mariolense Rouy en Palomera; con la variedad *cataractarum* Arv. Touv. (vix varietas) en la Cueva Horadá. *H. Pilosella* L. fa. *pulchellum* Scheele. en la Sierra. *Crepis albida* Vill. var. *macrocephala* (Willk.)Pau.-*Scorzonera orientalis* Cav. observ.

II, 337; *Cr. Taraxacifolia* Th. var. *heterocarpa* (Boiss.); *Scorzonera angustifolia* L.; *Hypochocris radicata* L. y *Campanula gypsicola* (Costa) Pau.—*C. rotundifolia* Cav. (e loco Cueva Horadá); todas se encuentran en poca abundancia.

Es abundante en la parte oriental de la Sierra de Ayora, ó cumbres de la Solana, la *Eriea stricta* Dou; única localidad del reino en donde no la observé en ejemplares aislados.

Vincetoxicum officinale Much. var. *apodum* Wk. en Palomera, como única localidad de la especie que conozco en Valencia. En los peñascos de la Cueva Horadá recogí la *Scrophularia sciaphylla*, Willk., en los taludes de la carretera el *Antirrhinum controversum* Pau, en Cueva Horadá la *Linaria crassifolia* (Cav.) y L. *Tenella* (Cav.) y en las Jedreas la *L. robusta* Loscos.

Cavanilles conoció esta última forma; pero ignoro si la publicó bajo *Antirrhinum villosum* ó bajo *A. origanifolium*. (Observ. II pp. 2 y 333).

Ceratocelya macrolepis Coss. en los montes y *Orobanche amesthystea* Th. en el Valle. El *Teucrium gnaphalodes* Vahl.—*T. Polium* Cav.! descript. n. 194 (1801) en Palomera, como única localidad conocida en el reino, á la que Cavanilles llamó *zamarrilla* al verla en este mismo monte, pero que no la incluyó en su lista.

Prunella vulgaris L. en sitios húmedos. La única *Sideritis* que existe en las inmediaciones de Ayora, ó que yo ví, merece cuatro consideraciones.

La planta pertenece en realidad á la *Sideritis Tragoriganum* Lag. elenchus H. R. M. (1803); gen. et sp. p. 18 (1816); la misma que los autores nos dieron como *S. angustifolia* Lamk. var. *parsiflora* Wk. Y tiene por sinónimo *S. hyssopifolia* Cav. observ. II, 333 (1797).

Las creaciones de Lagasca fueron tan sin claro fundamento maltratadas, que me admiro de las buenas tragaderas de los españoles y de su paciencia. Bentham se hizo un lío con las *Sideritis* españolas; y el trabajo monográfico de Willkomm dejó las cosas como estaban. Para darse cuenta de lo poco meditadas que fueron las teorías y creaciones de los autores (*S. linearifolia* Lag.—*S. pungens* Bth.; por cierto dada en Valencia! cuando en todo el reino no existe.—*S. Tragoriganum* Lag.—*S. incana* L. var. ex Bentham — *S. angustifolia* Lag.—*S Lagascana* Willk.) bastará con indicar únicamente que la *S. angustifolia* Lank. ex Bentham, Willkomm. dict 2, p. 168, es una especie fantástica que ni Lamark conoció, ni

se encuentra en los libros citados. Por cierto que tampoco tiene explicación posible el llevar Bentham á la *S. incana* L. la estampa de Clusius *Tragoriganum II* «solo valentino agro observavi.» Hist. rar. limp. p. 239.

Y si todo esto es chocante, no lo es menos la *S. lariantha* Persoon, que se dice sinónima de la *S. foetens* Clem., cuando Persoon incluyó su especie en el grupo *Bracteatœ:* sección *bracteis dilatatis integuerrimis* (syn. II, 117), y la *S. foetens* Clem. trae las brácteas *palmatifidas.*

También trae Bentham (prodr. regn. veg. XII, 444) como sinónimo de la *S. Tragoriganum* Lag. cierta «*S. suffruticosa* Mill. dict. no. 4», que tampoco se encuentra en la edición que poseo, ni con este número ni con otro. El no. 4 trae «*Sideritis oleœfolia*», planta de la isla de Candía. Lo que sí encuentro es la *Sideritis Hyssopifolia* Mill. dict. no. 8 que corresponde á la *S. Tragoriganum* Lag., por crecer espontánea en las montañas de Valencia.

Thymus Piperella L. (Las Jedreas), *Th. granatensis* Boiss. var. *micranthus* Willk. (escaso en Palomera y abundante en la Solana), *Globularia nana* Lamk. (Palomera), *Armeria filicaulis* Boiss. var. (Palomera), *Thesium divaricatum* Jan., *Cytinus hypocistis* L., *Euphorbia isatidifolia* Lamk., *Orchis coriophora* L. var., *fragrans* Poll., *Gladiolus illircus* K., *Tamus communis* L., *Allium Moly* L. (Las Jedreas), *Carex distans* L., *C. flava* L. (Palomera), *C. Halleriana* Asso, *Cynossurus elegans* Desf., *Aira media* Gou., *Avena bromoides* L., *Vulpia ciliata* Lk., *Bromus squarrosus* L. fa. *villosus* Gm., *Festuca histrix* Boiss., *Nardurus Salzmanni* Boiss., y alguna otra especie más que se me puede haber pasado por alto, ó que omití deliberadamente por su vulgaridad ó por tratarse de ejemplares defectuosos.

De l' Influence du radium sur les pierres Precieuses

par Georges Delgado

(fin)

Dans le bulletin du mois d'Avril, je faisais référence au thème traité par l'éminent Mr. Berthelot dans une séance de l'Accademie des Sciences, concernant les essais practiqués en 1850 par Ebelmen et suivis en 1890 par Frémy et Verneuil sur le procéssus qui á déterminé les colorations différentes des pierres précieuses.

Ce grand chimiste (dont la science pleure la mort), après de nombreuses expériences, parvint á trouver que l'influence du «radium» exerçait une action très directe sur la coloration de certains cristaux. Voici que maintenant l'illustre professeur Bordas vient de rendre ses essais plus concluants et á trouvé le moyen de transmuer en pierres précieuses des corindons sans valeur dont plusieurs spécimens ont été exposés dans les vitrines d'un grand journal parisien.

Consulté sir William Ramsay sur la transmutation des pierres, l'éminent chimiste anglais opine que la découverte du professeur Bordas n'á rien de surprenante, car déjá Mr. Max Carner, du British Muséum, avait publié un mémoire qui explique les raisons de ces changements de couleurs; néanmoins, les résultats practiques obtenus par le savant français viennent confirmer les affirmations de ses éminents Collègues.

Sans vouloir m'étendre ici en démonstrations scientifiques, chose assez délicate sur ce sujet, il est évident que peu á peu et par suite des nombreuses expériences faites avec les émanations du «radium» par les éminents professeurs surnommés, les conséquences deviennent de plus en plus intéréssantes et toutefois que la science sur ce point n'á pas encore dit son dernier mot, il faut s'attendre á ce que des conclusions plus radicales viendront bientôt couronner les constantes recherches de ces infatigables savants.

Barcelone, le 5 Octobre 1907.

L' AVENCH D' EN VIUMALA

En la excursió de la exploració del avench de Ancosa feta al 11 de Agost vingué l' aficionat excursionista Joan Puig, qui 'ns comunicá que a La Llacuna, d' ahont éll n'era fill, n' hi havía un altre, y com no hi havía més que una hora (de pagés) proposá pera anarhi á fer nit y á l' endemá anar á visitar l' anomenat *Avench d' En Viumala*. Jo ab recança no poguí acompanyarlo al marxar d' Ancosa directament á La Llacuna ab en J. Fernandez y en M. Mulleres; mentres que retornarem á Pontons, ja fosch, ahont la generosa y atenta familia Bages ens hi esperava. Al trobarnos després á Barcelona me comunicaren que era de gran importancia, car el fil que 'ls do-

ní fou insuficient pera trobar el fons; per lo qne en Puig, prenguentho ab molt lloable interés, volgué que hi anés ab ell pera ferne un ver regonexement y per si ab el «Club Montanyench» s' hi podía organisar una profitosa excursió d' exploració.

Després de forçats aplassaments, vingué 'l jorn senyalat que fou el 15 de Setembre trobantme á Igualada, car el jorn abans explorí les importants coves proto-históriques de Carme; hi arribá en Puig ab el primer tren de Barcelona. Y en Joseph Colomines, metje de Igualada, qui generosament m' havía hostatjat, ja tenía sa tartana á punt, y no poguent venir, degut á ses ocupacións, ni ell ni son nebot el president del Club Montanyench ens hi acompanyá son atent fill en Joseph fins á Almunia (14 kilómetres) casal, situat al S.-SE. de Miralles, y d' aquí caminant arribarem á La Llacuna; sens perdre temps ens dirigirem al *avench* dexant el poble á la esquerra y la carretera que va á Vilafranca á la dreta seguint el camí de la *Font Cuitosa*, ens enlairarem alguns metres per un viarany que 'ns portá al lloch precís del avenc (615 metres sobre 'l nivell del mar). Com estavam suats y la higiene espeleológica aconsella que no s' hi enraigui cap exploració, allavors descansarem y ens esplayarem per aquell hermós panorama, poguent comprovar els arguments ab que m' apoyava pera esplicar la suposta formació del *Avench d' Ancosa*, puix que á Ponent s' hi ovirava la ratlla d' aquella extensíssima plana y el camí que va de Ancosa á La Llacuna al bell mitj de la metexa; vareig fer alguns cálculs sobre els límits que tingué l' Eocé inferior y lo molt que s' extengué el mar en el periode Luteciá.

Un colp dessuats y apariats tots els materials ens endinsarem per aquella estreta gorja recoberta de flayroses mates, ja que aquest avench no 's manifesta directament al exterior, sino que s' han de seguir unes coves; mes á pochs metres de aquest cau me vareig dir: —axó ens donará pochs resultats, tot es massa trencat;— mes seguirem entafurantnos per aquells enderochs mitjansant l' auxili del acetilé y una espelma. En Puig com ja ho coneixía, anava al davant, fins que 'm digué: —No podem anar mes endins, aquí ja seguix l' avench ó precipici; —y efectivament entre pedres arbitrariament posades sens seguritat, amenassant enrunament, continúa cap al N. y NO. una llarga esquerda, que ni ab el reflector puguí apreciar son terme com no menys al enlayrarlo cap al sostre, car hi ha roques que apar impossible sa inequilibrada situació, y al

fons la espessa y atapahida negror del abim: ab tot y axó, jo ab el reflector y apoyat en aquelles insegures roques, encar m' endintsí més, pera ferme cárrech ben detallat de sa situació interna y per si podía exir directament al exterior; y vegí que per dessota les metexes pedres, demunt de quines estavam, s' hi amagavan feréstegues tenebres. Aquella posició feya agafar pell de gallina, empró me mancava apreciar la fondaria; vaig ferne serenament el sondatje, ab greus penes y trevalls, puig que á cada pás me quedava encallada la grosa pedra que penjada del cordill devallava aplomada, no puguentla pujar després ab facilitat; me doná la profunditat d' uns 33 metres del lloch ahont estavam, tenint en compte lo corresponent fins á la superficie.

Aquell munt d' enderrochs de moment no podía capir cóm ne podía esser format; ja hi veya l' esquerda, mes com les pedres estavan tan revoltes, sens orientació, no podía determinarho. Empró al esserne al exterior vegí entre runes molts forats que seguían la metexa direcció que la cova, al ensemps que s' abaxava de nivell el terreny que precisament correspon al Tries superior á Keuper.

De tots aquets datos ne deduhí que la formació es enterament local; que res hi tenen de contribució les rectes dels anticlinals, puix que precisament la direcció d' aquesta esquerda es casi perpendicular als anticlinals y sinclinals més propers d' aquella comarca; y á més que s'ha de tenir en compte la existencia al peu de la vessant de la important *Font Cuitosa* quines aygues avuy son conduhides á La Llacuna. Per lo tant, en resúm, pot esser molt be que les aygues de aquesta font hagin gratat lo suficient pera que 's formés aquella esquerda efecte d' una esllavissada, quedant les roques totes remogudes. Lo que 's pot veurer per els perfils que de les mateixes acompanyo.

Y com creguí fora una temeritat ó imprudencia l' exposar la vida per entre aquelles lloses insegures que pretenen estimbarse aplastant al més intrépit, no puguenthi trevallar ab llibertat, y principalment perque degut á sa especial configuració no hi ha probabilitats de contenir grans cavitats pera aportar algún fruyt á l' Espeleologia, per aytals motius retornarem el metex jorn á Barcelona ab el determini de no ferhi una més complerta exploració, pero sense dexar esvahir aquestes pobres observacions que avuy ab fruició presento.

MOSSEN MARIAN FAURA Y SANS

Barcelona, 5 Novembre de 1907.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Astrologia

Els primers elements d' aquesta ciencia, conreuada ja desde molt antich en les terres d'orient, venen á Catalunya importats pels alarbs, mitjantsant l' intermedi dels jueus allavors nombrosíssims á totes les poblacions de importancia. Filla la ciencia astronómica dels jueus, de la ciencia arábiga, no podia de cap modo veures lliure dels extravios que havia ja sofert aquella. «Tots els conexements positius dels alarbs, escriu un autor modern, els corrompien per la llur inclinació á la ciencia mística y cabalística; consumien freqüentment la seua salut y cabals en investigacions inútils darrera l' elixir de la vida y de la pedra filosofal: llurs prescripcions medicinals se regien per l' aspecte de les esteles; llur física era mágica, llur química degenerava en alquimia, llur astronomia en astrologia.»

Si la astrologia tingué tants partidaris fou per les aplicacions que pretenia tenir en combinació ab la medicina, y aquesta creencia era tan universal y estava tan arrelada, que la veurém en homens eminents de totes les époques. La matexa escola de Salern, tan celebrada dintre la historia de la medicina, contribuhí á donar força á n' aquestes creencies indicant baix quins signes es bó purgarse, sangrarse y practicar els demés remeys, y fins les coses de menor importancia, com son afeytarse, tallarse 'ls cabells, les ungles, etc., com pot veures en aquestos versos del *Regimen sanitatis:*

«Nil capiti facies, *Aries* cum luna refulget;
in manu minuas et balnea tutiûs intres;
non tangas nares, nec barbam rudere debes.»

Quan la lluna sia en *Aries* no 't fasses afeytar ni tallar els cabells, sangrat de la má y banyat sense por.

«Arbor plantetur, cum luna *Taurus* habetur,
ædificare potes, et spargas semina terræ,
et medicus timeat cum ferro tangere collum.»

Mentres la lluna sia en *Taurus*, sembra, planta y edifica, mes lo metge no sangre del coll.

En la *Medicina Salernitana* s' aconsellaven pera sangrarse, á fí de viure llarch temps, els dies 3 de febrer, 1 de maig, 24 agost y 11 novembre

No obstant de tant en tant aparexien esperits independents que 's revelaven contra semblants creencies, especialment contra la astrologia judiciaria que tan gran desenrotllo acquirí del sigles XIII al XVI y XVII, fins al punt de que 'l Papa Sixte V doná en 1586 una Butlla en la que, després de un llarch preambul encaminat á fer compendre la inverosimilitut d' aquelles arts, disposava, entre altres coses, lo següent:

«III. Prohibentes omnes, et singulos libros, opera et tractatus hujusmodi Judiciariæ Astrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyromantiæ, Oromantiæ, Quiromantiæ, Necromantiæ, Artis Magicæ, aut in quibus sortilegia, venericia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, ac superstitiones continentur, ac ut supra in memoratæ indice interdictos subcensuris et pœnis in eo contentis á quibuscumque Christi fidelibus legi, aut quomodolibet retineri, sed illos Episcopis, et Ordinariis locorum, vel Inquisitoribus prædictis presentari, et consignari debere. Et nihilominus eadem auctoritate statuimus, et mandamus, ut contra scienter legentes, aut retinentes libros, et scripta hujusmodi, seu in quibus talia continentur, similiter eidem Inquisitore libere, et licite procedant, ac procedere, et pœnis condignis punire, et coercere possint.»

Una prova evident de lo arrelades que estarien á Catalunya aquestes ciencies la tením en el fet d' haverse publicat aquesta Butlla en l' Apendix de les Constitucions Sinodals d' Urgell, impreses á Barcelona l' any 1748.

Conforme ab lo que havém dit que 'ls jueus foren els qui introduiren á Catalunya la Astrologia, jueus son els qui sent naturals d' ella escriuen d' aquesta ciencia, durant els sigles X, XI y XII. Se citen com als mes renombrats á

Lúpitus, de Barcelona (sigle X) qui traduí del alarb al llatí un tractat d' astrologia.

Olíva, monjo de Ripoll, famós per sos conexements astronómichs.

Abraham (Ben R. Chija) jueu de Barcelona, qui nasqué en 1070; els seus l' anomenaren *Hanasi* (princep) pels seus conexements en astronomia. Compongué un llibre d' aquesta ciencia en hebreu que

publicá per primera vegada Munster en 1546 ab el següent titol: «*Sphaera mundi, describens figuram terrae, dispositionemque orbium cœlestium et motus stellarum, auctore Rabi Abraham hispano filio R. Haijae. Sebast. Munsterus. Quidquid difficile in hebraismo apud auctorem istum invenitur, explicatum est annotationibus nostris, ne librum nudum tibi, lector, traderemus. Basileæ per Henricum Petrum.*

Escrigué ademés altres obres tractant dels *Planetes*, de les *dues esferes* y del *Calendari dels Grechs y dels Romans.*

R. Levi Barziti, jueu de Barcelona qui, segons Buxtorfi escrigué el *Hitthim* ó *Sepher Hitthim*, axó es, *temps* ó *Llibre del temps*, qui tracta de les estacions del any y dels signes y planetes.

Abraham (Ben Meir Aben Hezra), anomenat pels seus *Chacam* (el sabi), nasqué en 1119, encara, que no es segur que sía catalá, el cert es que escrigué una obra d' astrología judiciaria de la que existeix en la Biblioteca del Escorial una traducció catalana ab aquest titol: «*Lo llibre dels juhins de les estelles*» y que segons resa fou escrita per ell en 1198. Alguns autors diuen que Aben Hezra va concorre al congrés d' astrolechs de 1186 hont s' anunciá pera abans de 7 anys, una conjucció de tots els planetes, de tan terribles conseqüencies que 's creya arribada la fí del mon.

La obra citada comensa axís: «En nom de nostre Senyor Jhesu Christ e de la Verge María comensa lo llibre dels Juhins de les estelles, lo qual ha fet Abraham avenaezra juheu, lo qual feu en l' any de Nostre Senyor 1198.» (1)

En el sigle XIII trobem les dues grans figures del pensament catalá, l' Arnau de Vilanova y en Ramon Lull, esperits enciclopedichs de vastíssima ilustració, qui omplen tot el sigle y á qui deurém referirnos en quiscun dels grupos de les Ciencies Naturals, especialment en els tractats de la medicina, alquimia y farmacia.

Arnau de Vilanova professá la astrología ja que en sa «*Nova expositio visionum quæ fiunt in somniis*,» se mostra molt perit en oneirocristica tractant dels graus del art de pronosticar y de les causes dels ensomnis. Admet la influencia planetaria en l' ánima humana ab tanta cruesa com els prescilianistes y dona regles pera

---

(1) Memor. para ayudar á formar un Diccionario Critico de Escritores Catalanes, por Torres Amat.

interpretar els somnis, lo qual ho anomena ocupació propia del metge.

En Torres Amat diu que estant en París pels anys de 1310 escrigué una obreta ab el titol «*De Judicii die*,» en que volia deduhir de les observacions astrológiques, que havia d' esser en l' any 1376. Cita ademés, com á pertanyent á n' aquest autor una «*Astrología*» manuscrita existent en la Biblioteca Real de Madrit (L. 69).

Y en la edició de les seues obres feta á Basilea en 1565, entre les qui tracten d' alquimia y astrología hi van compreses les següents: *Sigilla duodecim pro totidem cœlestibus signis. Capitula Astrologiæ de judiciis infirmitatum secundum motum planetarum.*

Ramon Lull en cambi no sembla fós partidari de la Astrología judiciaria, ja que en son «*Arbor Scientiæ*» condemna la seua vanitat ab aquestes paraules: «Aries, Tauro y Geminis se burlen dels homens qui diuen que ells saben llurs natures... Heretge es aquell qui ha major temor de Geminis y de Cancer que de Deu...» Lo qual ho illustra ab l' exemple de un astrónom, el qual digué en presencia del rey que havia de viure deu anys, y allavors un soldat ab la espasa que portava tallá el cap al astrónom, pera que 'l rey s' alegrés y conegués que aquell astrónom habia mentit y també la seua ciencia. (Apolech XXX del *Arbor exemplificat.*)

Tampoch participava de les idees generals S. Pere Pasqual, qui en les derreries del sigle XIII escrigué el «Libro contra las fadas et ventura et aras minguadas et signos et planetas,» en que fa una eloqüent defensa de la llibertat humana: «... Et Dios mismo non quiso aver poderio sobre el ome, para le faser por fuerza seer bueno o malo. Pues ¿cuanto menos querrie nin darie poderio á ningun planeta, nin ora, nin signo, nin fada, nin ninguna cosa de las sobredichas, que oviesse poderio nin sennorio sobre el ome?» (1)

Ab tot y aquestes veus isolades pero representants de la sana rahó, ens trobém en el sigle XIV en que la astrología invadeix els palaus dels reys y 'l clós del monastir y publica obres interessantíssimes y s' infiltra en totes les de medicina y cirujía.

Protector decidit de la astrología fou nostre rey En Pere III el Ceremoniós, com ho demostra ab les següents cartes en que parla d' una obra d' astrologia que devía ferli en Dalmau Planes y cita

---

(1) Citat per Menendez y Pelayo. Heterodoxos Españoles, t. I, pl 592.

de pás varies obres de astrología que ell posseix y que devien ser les matexes que conservava el rey Martí y consten en el Inventari que 's feu de la Biblioteca del últim rey de rassa catalana.

«En Pere etc. Al feel nostre en P. dez Palau tinent les claus del nostre Archiu de les armes del Palau nostre de Barcelona. Salut et gracia. Fem vos assaber que nos havem manat al feel de Casa nostra en Dalmau çes Planes que ab los libres nostres d art destrologia qui son en lo dit Archiu nos faça alcuna obra de la dita Art segons que daço lanem informat. Perque volem eus dehim eus manam que exceptats II libres qui son apellats Ali-Aben-ragel los quals per la dita raho no cal quel li liurets tots los altres libres de la dita art d Astrologia los quals lo dit en Dalmau vos demanava un apres altre successivament ço es ell reten a vos lo que primerament li haurets liurat e vos liurau a ell un apres altre liurets a ell per la dita raho recobrau en cascun liurament dels díts libres albara o apocha dels libres que li liurets. Dada en Gerona a XXIIII dies de Octobre en lany de la Nativitat de nostre Senyor MCCCLIX Rex Petrus=Dominus Rex misit signatum sua propia manu.»

(Reg. n.º 1071.—Fol. 76 v. Arx. Corona d' Aragó).

«En Pere etc. Al feel de Casa nostra en Dalmau çes Planes salut e gracia. Be sabets com vos e Maestre P. devets fer un libre dart d Estrologia del qual havets volguda haver informacio de nos sil tendriets fins que nos fossem en la Ciutat de Barçelona si a tantost hi enteniem esser o si lo dit libre nos trasmetriets açi a Çervera On com nos ades no entenam a tornar a Barcelona per ço volem eus dehim eus manam quel dit libre con perfet sia aço a Cervera o la on siam nos trametats sens tardança. Dada en Cervera a XXIIII dies de Octobre en lany de la Nativitat de Nostre Senyor MCCCLIX. Rex Petrus=Idem.»

(Arxiu Cor. de Aragó. Reg. n.º 1071. Fol. 177.)

La obra de astrologia á que fá referencia el Rey En Pere en abdues cartes es el «Tractat d' Astrologia o sciencia de les steles compost baix orde del Rey en Pere III lo Ceremoniós per Mestre Pere Gilbert y Dalmau Planas ab la colaboració del juheu Jacop Corsuno.—Barcelona 1890» tret de un manuscrit de principis del sigle xv, que era propietat de D. Joseph Puiggarí.

En la especie de Pròlech que precedeix al tractat fa l' elogi y descriu els fins de la astrologia judiciaria portada fins á son darrer estrém: «E entre les sciencies purament naturals aquella que es de

maior noblea e de maior eccellencia es la sciencia de les steles, car per aquesta mijançant la influencia de la primera causa se fan los condiments e los fundaments dels regismes emperials e reyals, e les duracions e transmutacions de sectes, regnes e senyories temporals, les abundancies, caresties, guerres, paus, leyaltats, perdicions, justicies e iniusticíes, sequedacs e epidemies, mortalitats, terretremols e pestilencies terrenals segons que clarament apar en la part judiciaria de revolucions dels anys mundanals. Axí mateix per la dita sciencia segons la part de les nativitats e de les revolucions daquelles, se seguexen als homens tots los accidents particulars del dia de lur nativitat fins a la mort conseguents los actes corporals.»

Esplica després com sentintse inclinat «a natura en amar, sercar e investignar sciencies e en special de les Steles. E per actes e affers consaguents nostre regne personalment no ayam pogut entendre en provar los moviments dels corssos celestials.....» determiná buscar persones competents qui ho fessin, y aquestes foren en Pere Gilbert, de qui diu que «ab struments geometricals axi com grans armillas migançeras e cominals com ab grans cadrants e instruments liurats per lo bon Tholomeu ha investigat e verificat tots los lochs vertades de les steles fixas segons lur longitut, latitut e magnitut e tots los vers lochs de les planetes e lurs auges e lurs latituts al mig jorn de la nostra ciutat de Barchinona.» Els altres dos escullits foren en Dalmau Planas, dexeble del sobredit, qui «compli e perpetua lo dit almanach e compli les dites taules al mig jorn de la dita ciutat nostre de Barchinona» y l' altre en Jacob Corsuna, jueu d' Espanya.

Els capitols que formaven la obra son els 13 següents.

«Capitol primer com se trahen les unes eras de altres e com sabras les feries dels anys e dels mesos.

Capitol Segon es dels migs moviments de totes les planetes e en qual manera se deuen levar a aquell temps que volrets e en qual manera se deuen egualar les ciutats en aquells que son mes orientals o occidentals de la ciutat de Barchenona.

Capitol terç, sera com s eguala lo sol e per saber sa declinacio e sa altitut meridiana de cascun die e saber la sua ombra.

Capitol 5 es per saber l egualament de la luna e de son drago e sa altitut.

Capitol 6 es per saber l egualament de les 5 planetes.

Capitol 7 es per saber la retrogradacio e la directio de les 5 planetas e lurs moviments.

Capitol 8 es per saber l arch del die e de la nit e les hores directes e lurs graus de les ineguals e de egualar los dies ab lurs nits.

Capitol 9 es per saber l asendent al mig cel de les hores passades del die e de la nit e en egualar les 12 cases.

Capitol 10 es per egualar la conversio e la opposicio del sol e de la luna.

Capitol 11 es per saber la diversitat de la luna en longitut e en latitut.

Capitol 12 es per egualar los eclipsis axí solars com lunars.

Capitol 13 es per saber les revolucions dels anys del mon e de tota res que haia comensament.»

Com se veu por aquest index se tracta de un tractadet d' astronomía pura, pero les aplicacions á que anava endressat el feyan d' astrología, á n' aquest objecte seguexen, desprès dels sobredits cànons, una llarga serie de taules plenes de signes pera fer els calculs y sapiguer els moviments del sol y la lluna ab relació als planetes y els d' aquestos matexos ab ses diverses posicions, y moltes altres.

Agrahit quedaría el rey en Pere de la obra del seus astrólechs quan veyém que 22 anys desprès, en 1381, no sols passava una pensió á En Dalmau Planes sinó que li encomanava una altra obra de astrología, conforme consta en la següent carta:

«Tresorer. Ja sabets com nos havem feta assignacio de XII... sobre la tersa part dels emoluments de la nostra tresorería an Dalmau Planes è aquelli li juram servar e fer servar per una gran obra e solemna destrologia quens ha feta no res menys lui manam ara fer alta aixi solemna com aquella encara necessaria. Dada en Seragoza sots nostre segell secret lo derrer díe de desembre del any MCCCLXXXI.»

A n' aquest mateix sigle pertany el *Llibre de Poridat* (1) qui comensa ab els signes dels planetes, tracta desprès dels angels qui presidexen á quiscun, axís com dels qui fan sapiguer al home totes les coses y els destribueix y classifica per cels. No oblida la curació d' algunes enfermetats per medi d' amulets. Aquestes primeres planes precedexen al verdader tractat que comensa axís:

(1) Bibli. Barberina, codex XLIII, 135; Roma, codex XIV.—Menendez Heterodoxos t. I pl. 591.

«In nom de nostre senhor, en aquest present tractat volém haber parlament particular de las obras que son de maior puritat, en haber familiarment dels spirits e dels vents, etc.»

Tot se redueix á unes taules de lletres y signes cabalístichs que 's diu corresponen á certs influxos planetaris y á certs angels.

Conté ademés aquest codex remeys pera molts dolors y calamitats, receptes pera aumentar el diner: pera trobar l' anell y altres coses perdudes, pera fer que plogui ó dexi de ploure en un lloch determinat, filtres amatoris, ete. Tampoch hi falten observacions sobre la pedra filosofal y manera d' obtenirla.

De darrers d' aquest sigle ó primaries del xv es també la obra d' astrología del popular Fra Anselm Turmeda que se cita entre 'ls manuscrits de la Biblioteca del Escorial (N. I. 13) ab aquest títol: «*De les coses que ha de esdevenir, segons alguns profetes, é dits de alguns estrólechs tant dels fets de la esglesia é dels regidors de aquella, é de lurs terres é provincies,* etc.»

Varis son els astrólechs catalans del sigle xv; entre ells sobressurt en Bernat de Granollachs qui nasqué en 1421 á Vich y fou mestre d' Astrología y Medicina á Barcelona· D' ell es el «*Llunari y repertori de temps de 1488 á 1550 tret per lo egregi é molt sabi astrólech Mr. Bernat de Granollachs* ab anno 1488 á 1550.—Imprés á Barcelona en 1579 per Rosembach.

Aquest es el repertori més antich que 's coneix, ja que s' imprimí per primera vegada en 1494 á Barcelona.

Els cálculs de Granollachs están arreglats al meridiá de Barcelona: el llunari comprén les fases de la lluna y els eclipses desde 1495 á 1550 ab gravats qui representen la part enfosquida del astre eclipsat.

Lo mestre en Arts y Doctor en Medecina, Mossen Joan Pere, escrigué unes *Taules astronomiques* en catalá, que foren impreses en 1489.

També tingué fama d' astrólech el sabi de Lleyda Crexhas Abiabar, que baté la catarata del ull dret á En Joan II d' Aragó; y n' Enrich de Villena, el darrer príncep de la línea masculina dels Comtes de Barcelona, fou anomenat l' *astrólech* á Castella, ahont lo tinguereu per *nigromantich*, valguentli aytal suposició lo veure cremats els llibres que tenía en més estima y que tant de trevall li havía costat el reunirlos.

En un Catálech manuscrit de la Biblioteca Universitaria

(21, 1, 16) se troba la següent apuntació: «M. Joan de Paguera.—Calendari y Martirologi.»—(En el App. de la Rl. Bib. de Francia en un Cod. del principio del siglo XV. Bayer nota al 96 lib. 10, cap. II.)

En el inventari de la Biblioteca del rey Martí s' hi troben anotats dos llibres d' astrología manuscrits en catalá. L' un es de Rayell (Ali Aben) y 's titula: «*Suma* en romans: scrit en paper, que comensa: Ptolomeu diu, etc, y acaba: *la figura del Cel.*»

L' altre es anonim: «*Summa de strología*: en romans, scrit en paper. Comensa: *En lo nom de N. Senyor:* e faneix: *dels sigles. Amen.* »

En el sigle XVI tingué lloch una transformació complerta dels principis astrològichs al demostrar Copèrnich la veritat del sistema planetari. Ab aquest motiu se suscitaren interessants qüestions entre tots els astrólechs, y d' aquelles discusions tal volta prengué origen la afició progressiva que en l'estudi de tan gran ciencia se desenrotllá.

Catalunya tingué en aquest sigle un gran nombre de fills qui 's dedicaren á l' estudi de la ciencia astrológica.

A principis de sigle (1519) se imprimí á Barcelona la obra de Granollachs, ja citada, y surten de Vich dos astrólechs de nota, metges abdós, Molera y Alemany.

Molera escrigué y publicá en 1533 de següent tractadet: «*Pronóstich per lany Mill* DXXXIII *e durara en part fins çerca del any* MDXXXIV *compost per lo reverent mestre Gaspar B ó G (Bernat ó Guillem) Molera, mestre en arts y medeçina, natural de la ciutat de Vich: e comença a tractar de la apparitio del cometa en lany prop passat*». En aquesta portada hi há un grabat representant el cometa y junt á ell la llegenda: *Parce, Domine, populo tuo.* Acaba el tractat: «*Fonch estampat y acabat lo present pronóstich en la insigne ciutat de Barcelona per Carles Amoros provençal a vint de febrer any MDXXXIII.*

En primer lloch fa la descripció del cometa en llati «Apparuit cometa per octoginta dies anno Domini M. D. XXXII circa finem septembris mane quasi hora tertia eadem hora semper splenduit, et a multis vissus est usque ad medium decembris. Oriebatur ab oriente vel sub solano versus meridiem in altum radios suos ascendens ad medium celi occidentemque caudam transiens. Erat octo cubitorum in sua longitudine colore citrino et igneo in croceum decli-

nante. Sed quia mane ante ortum solis apparuit: ideo significat cito venire illa que communiter minatur, etc.»

Després segueix en catalá: «Per servar la costuma dels anys passats en los meus pronostichs y seguint lo mateix orde sera partit en los capitols seguents: Lo primer de la figura del Cel y del senyor del any: lo segón dels quatre temps del any: lo tercer de les coses de la sancta fe catholica: lo quart dels prelats y ecclesiastichs: lo sinque dels Reys y princeps y gent de estat: lo sise del poble commu: lo sete de les malaltíes per dit any: lo vuite de pau e guerra per dit any: lo nove dels fruyts de la terra: lo deze dels dotze mesos del any.»

En el capitol tercer pronostica la mort de Luter pera 1536 y ab tot aquest no morí fins al 1546. Diu axis: «Capitol III de les coses de la sancta fe catholica: Las cosas de la sancta fe catholica iran en molt gran rectificació tant contra infels com dels qui ab spirit diabolich han predicat contra aquella. Lo Luter sub specie sanctitatis ha perseverat en graves opinions contra sancta Mare Iglesia e contra nostre sanct Pare enganant prelats y ecclesiastichs en les parts de Alemanya y Italia. Comença a predicar lany MDXVII les sues coses han començat pendre cami de be, si perseverera demanant misericordia a Deu omnipotent aprofitara per la remissio de la sua anima e de sos sequaçes e abans del estiu del any MDXXXVI camviara la vida ab la mort, y si nos sera smenat la sua mort sera turpíssima y de sos adherents. Açó se mostre per las grans conjunctions passades e per los eclipsis passats y sdevenidors.»

Com se veu, per lo que diu, Molera publicava un pronóstich quiscun any, si be no tenim noticia de cap altre edició.

De un cometa escrigué també un altre vigatá, el Dr. Joseph Micó, catedràtich de Teología de Barcelona, qual trevall fou publicat en 1798 ab el següent titol: *Diario y juicio del cometa que apareció a los 8 de noviembre de 1577.* Barcelona 1798. D' aquest cometa parla el Dietari del Concell Barceloní de 1577: «En aquest die (8 novembre) aparegué una cometa que la cola tirava entre levant y mitgjorn.»

L' astrolech catalá de mes renom en el sigle XVI es el metje de Vich Joan Alemany qui escrigué un Llunari ó repertori del temps, del que's feren varies edicions y que prova lo avansada que, per son temps, estava la Astrologia á Catalunya Torres Amat cita una editió del 1580 ab aquest titol: «*Lunari o reportori del temps compost*

per lo molt abil astrolec Joan Alemany: bacheller en arts y doctor en medecina de natio catala... En lo qual se trobarán las conjuntions... fins al any MDCV... ara de nou vist per lo R P. F. Joan Salom del orde de Jesús. Estampat en Barcelona en casa de Jaume Cendrat any MDLXXX. Venense en casa de Hieronim Pi.

Nosaltres hem tingut á la vista la edició de 1577, qual titol es: *Lunari ò repertori del temps compost per Joan Alemany doctor en Medicina, En lo qual se contenen les Conjunctions y Oppositions de la Luna; fins a lany mil sis cents y deu. I ara novament corregit conforme á la mutatio dels deu dies per lo doctor en Arts y Medicina Victorian. Y traduit de Castella en Cathala. Ab licencia Estampat en Barcelona Casa de Jaume Cendrat Any del Senyor MDLXXXIII.*

En el fol. 2 després de la censura de Fr. Ramón Pasqual y de la aprovació del Bisbe de Barcelona Joan Dimas Loris, hi há un paragraf del traductor en que declara que entre 'ls molts lunaris estampats s' ha aficionat ab el d' Alemany per dues causes. «La una, per ser lo mes curiós y mes vertader. La segona, perque lo meridiano de Valencia, ahont fonch calculat, no difereix al de Barcelona, sino 9 minuts, que es molt poca. Per tant, la taula de las Ciutats, se restava de la matexa forma que lo dit autor la ha feta, sens reformació alguna, presuposant que ala hora que en Valencia es Conjuntio ó Oppositio, ho es en Barcelona: sens la qual correctio perla mutillacio dels deu dias, nos podian saber las conjuntions ni opositions de la Luna en qual dia eran, ni la Luna en que signe estava, ni saber las festas movibles en qual temps estavan. (1) Ab aquesta nova correctio feta en Valencia resta tot declarat y perfet fins al any de Mil sis cents y deu.»

En la volta del foli: «Comença lo Lunari y Reportori dels temps: y primerament se declara quina cosa es temps: y en quantes parts se divideix.»

En altres tants paragrafs explica «Quina cosa es any» «Quina cosa es mes» «Que cosa es setmana» etc.

Després porta la explicació dels planetes, posant el sol en el quart lloch «Del quart planeta qui es lo sol» anant acompanyat de un grabat hont el personatge símbol del planeta va en un carro

---

(1) Aquesta *mutillació dels deu* dias se refereix als 10 dies manats suprimir en 1582 per la Correcció gregoriana.

tirat per animals simbólichs, y en les rodes hi há els símbols de les constelacions del zodiach.

Després parla dels signes d' aquest y unes «Reglas pera saber que hora sia de la nit per lo Nort» acompanyades de un quadro gráfich.

«Pera saber de quina calitat son les quatre regions: Los quatre vents: Los quatre elements: Les quatre parts del any: Les quatre humors y les quatre edats.» «Del Advent» «De les quatre tempres» «De les Nupcies», son altres tants paragrafs molt curts.

A continuació posa el calendari dels mesos, acompanyat quiscun de un grabat que reprodueix la ocupació mes propia que 's fá en ell, y ab indicacions de les operacions que deuen practicar els pagesos; axís per exemple, en el janer diu: «En aquest mes de Janer en la lluna vella deus esporgar los arbres, que perden la fulla, y trasplantar los qui fan á trasplantar, en lo Advent si nols hauras trasplantats...» etc.

A continuació en el fol. 18 hi ha la «Taula temporaria» y en el 19 les «Festes movibles.»

Segueix luego la descripció de les venes principals del cós, ab dos gravats ab indicació de les parts hont se deuhen fer les sangríes y posar les ventoses, per tot lo qual dona regles molt precises.

Seguexen els capitols: «Avisos per los phisichs, metges y cirurgians» «Lo que ha menester lo physich» «Del temps apte pera sagnar» «Del temps apte pera pendre Medicines» El foli 23 está ocupat per una figura humana ab les cavitats torácica y abdominal obertes, rodejada dels planetes y signes del zodiach, ab la següent indicació: «Ab aquesta figura veureu sobre quin membre y entranyes tenen poder los set Planetes y los dotze signes».

Ve luego «Dels vuyt vents, ço es dels quatre principals, y dels altres quatre collaterals, y de ses qualitats » Els vents son Mitjorn, Tremuntana, Orient, Ponent, Grechs, Siroch, Mestrals, Lebeix, envoltant una lámina hont s' hi vol representar Asia, Africa y Europa.

A continuació: «Taula de moltes ciutats y vilas insignes de Espanya y altres parts» pera sapiguer quant te lloch en elles la conjunció.

Seguexen luego unes curioses «Senyals de terremotos. Quant laygua dels pous, sense averhi trantollat dintre ix terbola y pudenta, significa terremoto.

Quant los aucells se acosten als poblats, y alguns entren per les cases, ó en lo camp se posan espavordits senyal de terremoto.

Si las coses que van en una nau se extremexen, sense averhi tempestat ó causa significa terremoto. Y quant será vist algun Cometa de color vert, ó negre, ó vermell, senyal de terremoto. Y si los animals que habitan per las covas de la terra yxen expavordits, senyal de terremoto. Los terremotos que venen en la nit son prop del alva: y los de día, son prop de mig dia. Los terremotos, principalment son en lo autumne y los mes y en lochs de covas y montanyas y prop de mar.» Com se veu aquestes senyals, treta la seua part astrológica, son bastant ajustades é indican al menys observació.

Seguexen desprès: «Taula pera conexer quals signes son bons, o mals, o indifferents pera traure sanc, o donar medicines laxativas.» «Taula pera saber en que signe va cada dia la Luna.»

A continuació porta un curiosíssim «Tractat de la pronosticació natural de las mudanças de los temps: es a saber, de serenitat, lluvias, vents, tempestats y frets, juntament ab senyals de terremotos, pestilencies y caresties.» Desprès d' advertir que es fals lo que diuen casi tots els astrólechs sobre aquest punt, adverteix que lo més cert es lo fundat en les segones Esteles que son «les senyals que parexen en lo ayre, com son los Cometas, y los circuits que aparexen prop del Sol y de la Luna, y de totes les altres Estelas.»

Vegis unes mostres: «Quan aparexera un Cometa prop del Sol, y ab espantós aspecte denota gran carestia en los fruyts de la terra y morts de Reys y de homens richs.»

«Quan aparexera un Cometa de color vermell, y que te la cua larga y vermella, si apareix enves orient, y si tindra lo cap abaix, denota falta de ayguas, y gran fam, y assolament de Regnes y ciutats, y molt crudels guerres y terremotos, majorment en Egipte, y en Africa y en alguns llochs de Occident.»

Y axís per l' istil son els altres cassos que porta fins á 11.

«Declaracio pera saber la hora de Conjuntio y Oppositio.» Explica la manera de servirse de les taules.

«Declaratio de les presents taules.» Cada taula correspon á un any comensant en 1584 y termenant en 1610, al final de quiscuna porta la lletra dominical que regirá y el dia en que s' escaurán les festes movibles.

Desprès porta la «Regla pera saber que cosa es Bigest.» «Declaracio dels dias Caniculars.» «De algunes coses senyalades que han sucehit, las quals son dignas de memoria.»

Ocupa els darrers folis un capitol molt interessant titulat: «Seguexense alguns senyals del temps y mudances, y alguns senyals de pluja, vents, serenitat, tempestats, trons, calabruxa, llamps y llampechs, trets de molt doctors.» Es una transcripció de les diferentes creencies sobre aquets fenomens meteorológichs de diversos autors, especialment Beda, Aristotil, Tolomeu, etc.

En el darrer foli porta «Las Firas més principals de Catalunya» y acaba:

«Fonch estampat lo present Lunari en la noble y leal ciutat de Barcelona en casa de Jaume Cendrat Any de la nativitat de nostre Senyor Deu Jesu Christ MDLXXXIII.»

Se coneix que aquesta obra de Alemany tingué una gran acceptació pel gran nombre d' edicions que 's feren en catalá y en castellá; una d' aquestes impresa en 1593 porta aquet titol: «*Reportorio de los tiempos. Conpuesto por Juan Aleman, Doctor en Medicina. Contiene las Conjunciones, Oposiciones y Quartos o Quintos de la Luna hasta el año de mil y seyscientos y diez. Va añadido un juyzio Astronómico perpetuo. Agora nuevamente corregido y emendado, de los diez dias por el Doctor en Artes y Medicina Victorian Zaragozano de la Puebla de Aborton. Toledo 1593 por Juan Ruiz.*»

Com en els sigles passats, trobém en aquest qui s' axeca contra les exageracions de la astrología judiciaria. El Dr. Tomás Roca, fill de Tarragona y metge del Almirant de Castella en Frederich Enriquez de Cabrera, emprengué una ferma campanya contra les «*fatuidades de la Astrología*,» com ell deya, publicant follets y propagant en públiques discusions els principis certs de la ciencia.

Son obres seues: «*Mira prognosticatio anni* 1522.»

«*Utilis compilatio terminarum Astrologiæ cum regulis phisico practicanti utilibus in exhibitione medicinarum et phleotomia exequenda.*

«*Epistola contra necromanticos, ubi de ortu scientiarum incidenter.*»

«*Epistola ad Ferdinandum de Concina Cœsaris Cancellarium supremum.*»

Dos altres autors sonen en aquest sigle com á astrolechs; En *Geroni Girau* de Tarragona qui fou nomenat geógraf del emperador Carles I, y en *Lluis Joan de Vileta*, catedràtich de filosofia de la Universitat de Barcelona qui publicá alguns tractats de meteorologia que no havém vist.

D' autor anónim se citen dues obres d' astrologia escrites en catalá durant aquest sigle. Es la una certa «*Summa d' astrologia en romans*» y l' altre el «*Lunari e repertori del temps*» de que parla Torres Amat fent notar que li falta la portada, y que fineix d' aquesta manera: «Mijansant la divina gracia feneix lo lunari e repertori del temps novament estampat e correjit en la noble ciutat de Barçelona per Joan Rosembach Alemany, ensemps ab moltes noves addicions, e algunes subtils taules novament affegides, les quals no son estades per ningun temps en lo present tractat, e fonch acabat a X del mes de desembre any MDXIIII.» Segurament que mes que de una nova obra se tracta de una altra edició de la d' En Granollachs. Ja que, segons sembla, tant la obra d' aquest, com la de Alemany eren, com diriem ara, una especie de *Calendari* que 's publicava tots els anys ab algunes modificacions en el seu text, y en prova d' axó que ja á mitjans del sigle XVII, en 1640 trobém una nova edició de la obra d' En Alemany ab aquest titol: «*Repertori del temps y llunari perpetuo. Barcelona 1640 en 4rt. novament corregit y allargat fins al any 1652 per lo Dr. Esteve Pujassol prebere.*»

En el sigle XVII continua la astrologia preocupant no sols al vulgo de la gent sino á ilustrats y graves autors. En medicina sobretot exerceix una gran influencia regulantse casi sempre la aplicació dels medicaments pels moviments dels astres, en especial quan se tractava d' aplicar sangries. Encara que 'ns ocuparém degudament d' aquest punt al parlar de la historia de la Medicina catalana cal fer constar aquí, que la celebrada obra d' En Más «*Orde breu y regiment molt util y profitós pera preservar y curar de Peste*» si bé conté coses molt posades en rahó que no rebutjaria la medicina moderna, en conjunt no es mes que una verdadera obra d' astrologia en sa primera part, ja que admet palesament la influencia dels astres com á causa de la peste, tant que en el prólech manifesta que 'l motiu que l' ha mogut á escriure 'l llibre no es altre que la temensa en una pesta propera á causa de la *conjunció* que «en lo present Any de 1624 segons escriuen los Astrolechs se feu en 12 dies del mes de Agost al punt del mig dia una conjunctio y ajuntament de les dos infortunes Mars y Saturno en lo signe del Lleo.» Y en el tractat primer «De les causes sobrenaturals, naturals, proximes y remotes de la Peste» admet com á sobrenaturals la influencia dels astres, fundantse en el comú sentir dels filosophs, metges y teòlechs, els quals poden alterar l' ayre, y el que uns tingan la

peste y els altres no, ho explica perque «no tots estam baix la influencia de uns matexos Planetes, figures y formes d' Estrelles» y per la major disposició en les persones particulars.

No faltá perxó qui s' axecá contra 'ls qui concebien falsament la Astrologia y entre ells tením al Doctor en Medicina, natural de Perpinyá, Francisco *Carreras*, qui publicá en llatí y pera tal objecte la següent obra: *«De vario omnique falso astrologiæ conceptu.* Barcelona 1657 » en 4at.

Com á obra curiosa pertanyent á n' aquesta época hem vist un manuscrit existent en la Biblioteca Episcopal Catalana y catalogat ab aquest titol: *«Petit tractat de Genitura ó Art de dir la Planeta,»* que mereix ser estudiat detingudament. Com á portada posa una figura ab una porció de signes, lletres y xifres entre les ratlles.

Seguexen luego tres taules plenes de casilles ab signes extranys, xifres y abreviatures, de les que, á la veritat, no n' hem pogut traure l' aygua clara, y lo mateix devém dir del text. Aquest comensa de la següent manera:

«La present genitura contada y minutada baix del grau 42 poli segons les taules argolicas y oras estimables y per no haverse pogut tanirne mostra alguna es estat necessari per lo animodar, a tal que havent precehit la ☌ dels lluminars en lo ii grau de piscis y taninthi la major fortuna la exaltacio pero per trobarse debaix dels raijx del sol es cremada y de mi dexada apart conformantme ab la major fortuna que del mateix senyal tenia lo domini y en la present genitura mira lo dit grau de tino encara que ell sie estable en la estachgio segona y per dit efecte valeros punt y potent conforme doctament scriu Crese Dosip en las revolucions ptolomeo de ast. Iud. Planetæ... etc. etc.» Y axís per l' estil va seguint en un llenguatge incomprensible. Després al comensar a particularisar ja es més clar; axís al final del foli 3 diu:

«Lo domini de la genitura possehida de Jove ab participacio de Mercurio amostra lo nat noble, glorios, honest, moderat en lo caminar, solicit, ingenios y gracios en lo parlar hom ☿ in ariete sempre gratos et in bonu aspectu martis testimonium Jovis acendens acutos disputatores facit origenes par. 3. Cap. &.»

Després de uns paragrafs destinats á fer el judici «De germans y germanes» «De pares» y «Dels fills;» s'exten considerablement en aquest darrer punt cercant la planeta dels fills segons sia la seua genitura, usant sempre un llenguatje enrevessat, inteligible sols per

TAULA GENERAL

DEL ANY IV.—2.ª ÉPOCA

1907

SECCIÓ OFICIAL:

Publicacions en venta en la «Institució Catalana d' Historia Natural»

Butlletí.

Any 1902	8 ptas.
» 1903	8 »
» 1901, 1902 y 1903 plegats (quedan pocas coleccións)	25 »
Any 1904	5 »
Números solts, sempre que n' hi hagin de sobrers.	0'25 »

Catálech de Himenópters de Catalunya,

per D. Joseph M.ª Bofill y D. Pere Antiga

Tentredinidæ	0'60 ptas.
Chrysidæ	0'50 »
Sphegidæ	0'60 »
Sapygidæ, Scolidæ y *Mutillidæ*	0'60 »
Vespidæ	0'50 »
Pompilidae	0'50 »

Per D. Joseph M.ª Bofill

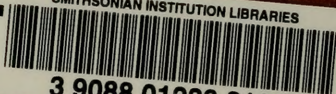
Ichneumonidæ	1'00 »
Apidae	1 00 »

Obras de D. Miquel Cuní y Martorell.

Catálogo de coleópteros de Cataluña	3 ptas.
Catálogo de lepidópteros de Cataluña	1'50 »
Insectos de los alrededores de Barcelona	1 »
Fauna entomológica de Calella	0'50 »
Llissons teóricas y prácticas d entomología	1 »
De Gabá á Begas.—Excursió entomológica	0'50 »
Una excursió entomológica nocturna	0'50 »
Exploració entomológica en Arbucias	0 50 »
Vuit días en Camprodón.—Excursió entomológica y botánica	0'50 »
Excursión entomológica y botánica á la montaña de Montserrat	0'50 »
Relaciones de las plantas con los insectos	0'50 »
Las quatre estacións del any, segons llurs plantas é insectes en la baixa Catalunya	0'50 »
Datos para una flora de los insectos de Cataluña	0'75 »
Flora de Calella	0'75 »
Excursión entomológica á varias localidades de la provincia de Gerona	0'75 »
Arácnidos de Amer y Montserrat	0'75 »
Insectos encontrados en Santas Creus	0'50 »
Excursión entomológica y botánica á la Cerdaña española	0'75 »
Una excursió sense sortir de casa	0'50 »
Nueva especie de neuróptero. «Urothemis advena» Selys, descubierta en Cataluña	0'75 »

Pera adquirir qualsevol d' aquestas publicacións, dirigirse al Tresorer de la INSTITUCIÓ (Paradís, 10, 1.er, Barcelona).

Pera pagos inferiors á 50 pessetas poden enviarse sellos de correus de 0'15 ptas., 0'10 ptas., 0'05 ptas., y 0'02 ptas. Els sellos francesos, italians y alemanys de 0'15 frs., 0'15 liras y 0'20 mks., també son atmesos. Els pagos superiors á 50 pessetas poden ferse efectíus pel Giro Mutuo ó lletra de fácil cobransa.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 01228 2182